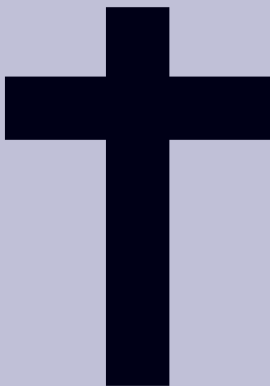

Bibeli Gusunon Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also
called the Bariba language

Bibeli Gusunɔn Gari

The Holy Bible in the Baatonum language of Benin, also called the Bariba language

copyright © 2013 SIM

Language: Bariba (Baatonum)

Translation by: SIM International

Bariba, Bibeli Gusunɔn Gari

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 1996.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

00601790-b883-5da1-83f2-d05a7fa289a8

Contents

Mateu	1
Maaku	54
Luku	88
Yohanu	143
Gərobun	
Kookoosu	184
Romu	235
Korinti I	257
Korinti II	278
Galati	292
Efesu	300
Filipi	308
Kolose	314
Təsalonika I	320
Təsalonika II	325
Timəte I	328
Timəte II	335
Titu	340
Fileməə	343
Heberu	345
Yakəbu	362
Piəə I	368
Piəə II	374
Yohanu I	378
Yohanu II	384
Yohanu III	385
Yudu	386
Kāsiru	388

LABAARI GEA NGE ME MATEU U YORUA

Mateun tireru ta sãawa Labaari gean tirenu nnε ye sa raa wan teeru. Tire nin baatere ta mε ye ta naa gire. Mateun tireru sɔɔ u sɔɔsimɔ ma Yesu u sãawa Kirisi wi Gusunɔ u gɔsa yellun di. Ma ba win gari yorua Nɔɔ Mwεε Gururu sɔɔ. Yuuba ba Kirisi wi mara u na u bu yakia Romugibun nɔman di. Yenin sɔna Yesu u gerumɔ u siremɔ ma win banda kun sãa handunia migiru.

Mateun tireru ta sãawa tire te ta Nɔɔ Mwεε Gururu ka Nɔɔ Mwεε Kpaarun gari swεεnamɔ, ka sere Isireliba ka maa Yesun yigberu.

Tire ten kpunaa

1. Yesun bwese tɔka ka win marubu, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yesun batemu ka win kɔkiribu, wiru 3n di sere wiru 4.
3. Yesun sɔɔsinu guuru wɔllɔ, wiru 5n di sere wiru 7.
4. Barɔbun bɛkiabu ka gɔrobun gɔran daabu, wiru 8n di sere wiru 10.
5. Sɔɔsi ni Yesu u kua, wiru 11n di sere wiru 12.
6. Mɔnnu ka sɔm maamaakiginu, wiru 13n di sere wiru 16.
7. Yesun wasin gɔsiabu ka win Yerusalemun daabu, wiru 17n di sere wiru 20.
8. Yesun sɔɔsi dɔakinu Yerusalemuɔ, wiru 21n di sere wiru 25.

9. Yesun siribu ka win gɔɔ ka win seebu gɔrin di, wiru 26n di sere wiru 28.

Yesu Kirisin bweserun tɔka (Imaa mεerio Luku 3:23-38)

¹ Yesu Kirisin bweserun tɔka wee, wi u sãa Dafidin sikadobu. Dafidi maa sãa Aburahamu sikadobu.

² Aburhamu u Isaki mara, Isaki u Yakɔbu mara. Yakɔbu u Yuda mara ka win maabu ka wɔnɔbu. ³ Yuda ka Tamari ba Faresi ka Sara mara. Faresi u Esiromu mara. Esiromu u Aramu mara. ⁴ Aramu u Aminadabu mara. Aminadabu u Nasoni mara. Nasoni u Saamɔɔ mara. ⁵ Saamɔɔ ka Rahabu ba Boasi mara. Boasi ka Rutu ba Yobedi mara. Yobedi u Isai mara. ⁶ Isai u Dafidi mara.

Dafidi u kua sunɔ, ma wi ka wi u raa sãa Yurin kurɔ ba Salomɔɔ mara. ⁷ Salomɔɔ u Roboamu mara. Roboamu u Abia mara. Abia u Asafu mara. ⁸ Asafu u Yosafati mara. Yosafati u Yoram mara. Yoram u Osiasi mara. ⁹ Osiasi u Yotamu mara. Yotamu u Akasi mara. Akasi u Esekiasi mara. ¹⁰ Esekiasi u Manase mara. Manase u Amɔɔ mara. Amɔɔ u Yosiasi mara. ¹¹ Yosiasi u Yekonia mara ka win wɔnɔbu sanam mε ba Isireliba gura ba ka da Babilonin temɔ.

¹² Ben Babilonin daabun biru Yekonia u Salatieli mara. Salatieli u Sorobabeli mara. ¹³ Sorobabeli u Abiudu mara. Abiudu u Eliakimu mara. Eliakimu u Asoru mara. ¹⁴ Asoru u Sadɔku mara. Sadɔku u Asimu mara. Asimu u Eliudu mara. ¹⁵ Eliudu u Eleasaa mara. Eleasaa u Matani mara. Matani u Yakɔbu mara. ¹⁶ Yakɔbu u

Yosefu mara wi u kua Maarin durɔ. Maari wiya, u Yesu mara, wi ba soka Kirisi.

¹⁷ Nge meya ben bwese te sɔɔ, saa Aburahamun min di n ka girari Dafidin mi, ba sɔɔawa tɔnu wɔkura nne. Saa maa Dafidin min di n ka girari saa ye ba ka bu yoru da Babilonin temɔ, ba sɔɔawa tɔnu wɔkura nne. Yen biru saa min di ba ka bu da Babilonin temɔ n ka Kirisin saa girari, be, ba maa sɔɔawa tɔnu wɔkura nne.

*Yesu Kirisin marubu
(I maa meerio Luku 2:1-7)*

¹⁸ Wee nge me ba ka Yesu Kirisi mara. Win mero Maari u sɔɔa Yosefun kurɔ kɛero, adama bu sere suana Maari u deema u gura mɔ saa Hunde Dɛeron min di. ¹⁹ Win durɔ Yosefu wi, u sɔɔa geegii, u n kɛ u Maari sekuru doke batuma sɔɔ. Yen sɔɔna u gɔru doke u nɔn yina asiri sɔɔ. ²⁰ Saa ye u ye bwisikumɔ saa yera Yinnin gɔrado u nɔn kure dosu sɔɔ u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, Yosefu, Dafidin sikadobu a ku berum ko a ka wunen kurɔ kɛero Maari yenu doke, domi gura ye u mɔ mi, saa Hunde Dɛeron min diya. ²¹ U koo bii tɔn durɔ ma, kpa a nɔn yɛsiru kɛ Yesu *, domi u koo win tɔmbu faaba ko saa ben durum di.

²² Yeni kpuro ya koora kpa Yinnin gari yi u gerua saa win sɔmɔn nɔɔ sɔɔn di yi ka koora, ²³ yi yi nɛɛ,

“Wɔndia goo u koo gura sua kpa u bii tɔn durɔ ma, kpa bu nɔn yɛsiru kɛ Emanueli.”

Yɛsi ten tubusiana, Gusunɔ wɔɔa ka beɛɛ.

²⁴ Yen sɔɔna ye Yosefu u yanda, u kua ye Yinnin gɔrado u nɔn sɔɔwa, u Maari yenu doke. ²⁵ Adama u nɔn yɛ kurɔ sere u ka win bii tɔn durɔ mara. Ma u nɔn yɛsiru kɛ Yesu.

2

Sɔbu saa sɔɔ yari yerun di

¹ Ba Yesu marawa Betelehemuɔ Yudean temɔ, sina boko Herodun waati. Sanam me sɔɔ, kperin saria yɛrobu gabu ba na Yerusalemuɔ saa sɔɔ yari yerun di, ² ma ba nɛɛ, mana Yuuban sunɔ wi ba mara tɛ u wɔɔa. Domi sa win kpera wa ya kura sɔɔ yari yero, yera sa na su nɔn sɔɔ.

³ Ye sina boko Herodu u gari yi nua, win bwɛra kun kpunɛ, ka Yerusalemugibun tii kpuro. ⁴ U yaku kowo tɔnwerobu kpuro menna ka wooda yɛrobu ma u bu bikia u nɛɛ, mana ba nɛɛ ba koo wi Gusunɔ u gɔsa * ma. ⁵ Ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, Betelehemuɔra Yudean tem sɔɔ, domi Gusunɔn sɔmɔ u yorua u nɛɛ,

⁶ “Wunɛ, Betelehemu, Yudean tem sɔɔ,

n n mɔ wuna a piiburu bo Yudean wuu bakasu sɔɔ.

Domi wunen min diya sunɔ u koo yari

wi u koo nɛn tɔmbu Isireliba kpara.”

⁷ Yera Herodu u kperin saria yɛro be sokusia asiri sɔɔ ma u bu bikia saa ye kpera

* **1:21** Yesu - Yɛsi ten tubusiana faaba kowo. wiya ba sokumɔ Kirisi.

* **2:4** wi Gusunɔ u gɔsa - Ka Gerekim

ye, ya kura mam mam. ⁸ Ma u dera ba da Betelehemu. U bu sɔɔwa u nɛɛ, bu doo bu bii win gari bikia sãa sãa. Bà n nùn wa bu gɔsirama bu nùn sɔ, kpa win tii u maa da u nùn sã.

⁹ Ye ba win gari yi nua ba kpa, yera ba swaa wɔri. Wee, kpera ye ba raa wa sɔɔ yari yerɔ, ya kpam bu swaa gbiiye sere yam mi bii wi, u wãa, ma ya yãra yam min wallo. ¹⁰ Ye ba kpera ye wa ben gɔru ga dora n banda. ¹¹ Ye ba dua diru mi, ba bii wi wa ka win mero Maari. Yera ba yiira ba nùn sãwa. Ma ba ben bɔɔnu kusia, ba wura wuna ba nùn kã, ka turare bwesenu yiru. ¹² Ma Gusunɔ u bu sɔɔwa dosu sɔɔ u nɛɛ, bu ku raa wure Herodun mi. Ma ba sãa ben wuuɔ ka swaa tuka.

Ba ka Yesu kpikiru da Egibiti

¹³ Ye kperin saria yẽro be, ba biru kisi ba doona, ma Yinnin gɔrado u Yosefu kure dosu sɔɔ u nɛɛ, a seewo a bii wi ka win mero sua kpa a ka bu kpikiru su Egibiti gia, a sina mi sere dɔma te kon maa nun sɔ a sãima, domi Herodu u koo bii wi kasu u go.

¹⁴ Ma Yosefu u seewa wɔkuru u bii wi ka win mero sua ma u doona Egibiti gia. ¹⁵ U sina mi sere Herodu u ka gu. Yeni ya koora kpa Yinnin gari yi u gerua saa win sɔmɔn nɔɔ sɔɔn di yi ka koora ye u nɛɛ, “Egibitin diya na nɛn bii sokuma.”

Ba bii tɔn durɔ piiminu go

¹⁶ Ye Herodu u wa ma sɔɔ be ba na saa sɔɔ yari yerun di

ba nùn yaakoru kua, u mɔru besira. Ma u dera ba bii tɔn durɔbu kpuro go be ba n wɔɔ yiru kere Betelehemu ka yen baru kpaanɔ kpuro. Domi u yen sanam dooru kua mìn di sɔɔ be, ba nɛɛ ba kpera ye wa. ¹⁷ Nge mɛya ye Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u gerua, ya koora, ye u nɛɛ,

¹⁸ “Ba swĩi gɛɛ nɔɔmɔ Ramaɔ. Yẽro u sumɔ u weeweenu mɔ. Ase Raseliwa u sumɔ win bi-bun sɔ.

Ma u yina bu nùn suuru kana domi bii be kpurowa ba gu.”

Ba ka Yesu wurama

Egibitin di

¹⁹ Herodu u gu. Win gɔɔn biru Yinnin gɔrado u Yosefu kure dosu sɔɔ Egibitiɔ. ²⁰ U nɛɛ, a seewo a bii wi ka win mero sua kpa i wura Isirelin temɔ, domi be ba kĩ bu bii wi go, ba gu.

²¹ Ma Yosefu seewa u bii wi ka win mero sua ba kpam wura Isirelin temɔ. ²² Adama ye u nua ma Aakelusi u bandu di Yudean temɔ win baa Herodun ayerɔ, u berum kua u ka sina mi. Ma u doona Galilen temɔ, nge mɛ Gusunɔ u nùn sɔɔwa dosu sɔɔ. ²³ Ma u da u sina wuu ge ba sokumɔ Nasaretɔ, kpa Gusunɔn sɔmɔbun gari yi ka koora yi yi nɛɛ, “Ba koo nùn sokuwa Nasaretigii.”

3

Yohanu Batemu kowon waasu

(I maa mɛɛrio Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

¹ Sanam mɛ sɔɔ, Yohanu Batemu kowo u na u waasu mɔ Yudean gɔburɔ. ² U nɛɛ, i

bɛɛn gɔ̃ru gɔsio domi Gusunɔ u sisi u bandu swii.

³ Yohanu wiya win gari Gusunɔn sɔmɔ Esai u mɔ sanam mɛ u nɛɛ,

“Goo u gerumɔ ka dam gɓaburɔ u mɔ,

i Yinnin swaa sɔnwɔ,

kpa i n ye nɔ nerasiamɔ yu dɛnda.”

⁴ Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu sebua, ma u gɔnan kpaka sɛke pɔraɔ. Win dɛana twee ka tim bausu.

⁵ Tomba na win mi saa Yerusalemun di ka Yudean tem kpuro, ka tem kpuron di mɛ mu daa te ba mɔ Yuudɛni sikerɛɛ. ⁶ Ba ben toranu tuuba kua ma u bu batemu kua daa te ba mɔ Yuudɛniɔ.

⁷ Ye Yohanu u wa ma Falisiba ka Sadusiba dabinu ba na win mi u ka bu batemu ko, u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ waa gɔsɔnu wara u maa bɛɛ sɔɔwa i Gusunɔn mɔru duka suuri ye ya wee. ⁸ I de bɛɛn kookoosu su sɔɔsi ma i gɔru gɔsia.

⁹ I kun tamaa i ko gafara wa Aburahamun sɔ domi i gerumɔ i mɔ u sɛa bɛɛn baaba. Na bɛɛ sɔmɔ Gusunɔ u koo kpɛ u kpee ni sua u ka Aburahamu bibu kua. ¹⁰ Wee, ba gɓa wasi kɔ bu ka dɛa wukiri. Dɛru baatere te ta n bii geenu marumɔ tera ba koo bura kpa bu doke dɔɔ sɔɔ.

¹¹ Nɛ na bɛɛ batemu mɔ ka nim i ka gɔru gɔsiabun seeda di, adama wi u sisi nɛn biruɔ u koo bɛɛ batemu ko ka Hunde Dɛero ka dɔɔ. U man dam kere gem gem, sere na n mam tura n ka win baranu sua n nɛnɛ. ¹² U win saratia nɛni win nɔmɔɔ, u koo win alikama soo yeru kura kpa u win alikama gura u doke biraru

sɔɔ. Adama u koo sakosu doke dɔɔ sɔɔ wi u ku ra gbi.

Yesun batemu

(I maa mɛɛrio Maaku 1:9-11, Luku 3:21-22)

¹³ Sanam mɛya Yesu u na saa Galilen di u da daa te ba mɔ Yuudɛniɔ, Yohanu u ka nɔn batemu ko. ¹⁴ Adama Yohanu u kɛ u yina. U nɛɛ, wuna n weenɛ a man batemu ko, yera a maa na nɛn mi? ¹⁵ Adama Yesu u nɔn wisa u nɛɛ, a de n koorɔ mɛ gina, domi nge mɛya sa ko ka kpuro ko ye Gusunɔ u bikiamɔ.

Ma Yohanu u wura. ¹⁶ Ye u Yesu batemu kua u kpa, mii mii Yesu u yara nim sɔɔn di. Yera wɔlla wukiara, ma u Gusunɔn Hunde wa u saram wee nge kparuko, u na u sina win wiru wɔlla. ¹⁷ Ma nɔɔ gagu ga nɔɔra wɔllun di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii kɛnasi wɛ sɔɔ nɛn gɔru dobu kpuro wɔa.

4

Setam u Yesu kɔkura

(I maa mɛɛrio Maaku 1:12-13, Luku 4:1-13)

¹ Yen biru Hunde Dɛero u ka Yesu da gɓaburɔ Setam u ka nɔn kɔkiri. ² Ye Yesu u nɔɔ bɔkua sɔɔ sɔɔ weeru ka wɔkuru weeru, yen biru gɔɔra nɔn mɔ. ³ Ma Setam u na win mi u nɛɛ, a n sɛa Gusunɔn Biin na, a kpee nini sɔɔwɔ nu gɔsio pɛɛ.

⁴ Yesu nɔn wisa u nɛɛ, Gusunɔn gari yi gerua yi nɛɛ, tɔnu kun ko n wɔa dɛanu tɔnan sɔ. U maa wɔawa Gusunɔn gere kpuron sɔ.

⁵ Ma Setam u ka nɔn da Yerusalemu wuu dɛero gen mi, u nɔn sɔndi sɛa yerun wii kpiirɔ. ⁶ Ma u nɛɛ, a n sɛa

Gusunən Biin na, a yǝwə a sura temə domi Gusunən gari yi gerua yi nɛɛ,

“Gusunə u koo win gɔradoba nɔɔ kɛ wunən sǎ bu nun nɛnɛ ka ben nɔma,

kpa a ku ra ka wunən naasu kperu sokura.”

7 Yesu nùn wisa u nɛɛ, adama Gusunən gari yi maa gerua yi nɛɛ, “A ku ra Gusunə wunən Yinnin dam mɛɛri a ka wa mɛ mu nɛ.”

8 Yen biru Setam u ka Yesu da guu bakaru garun wɔllo, u nùn dunian tem kpuro sǎsi ka mɛn bɛɛrɛ mǐ sinamba bandu dii. 9 Ma u nɛɛ, yeni kpurowa kon nun wɛ à n yiira a man sǎwa.

10 Ma Yesu u wisa u nɛɛ, a doonə min di Setam. Domi ba yorua ba nɛɛ, “Kaa Gusunə wunən Yinni sǎ, kpa a n wi turon wǎaru wǎa.”

11 Yera Setam u doona win min di, ma Gusunən gɔradoba ba na ba nùn nɔəri.

Yesu win sɔmburu torua Galileə

(I maa mɛɛrio Maaku 1:14-15, Luku 4:14-15)

12 Ye Yesu u nua ma ba Yohanu mwa ba doke pirisəm sǎ, yera u doona Galileə. 13 U n̄ sinɛ Nasaretio, u da u sinawa Kapenamua, ye ya wǎa daa burerun bəkuə te ba ra soku Galile, Nɛfitali ka Sabulonin temə. 14 Kpa ye Gusunən sǎmə Esai u raa gerua yu ka koora, ye u nɛɛ,

15 “Sabulonin tem ka Nɛfitalin tem mu wǎa nim wǔku gia,

daa te ba mǝ Yuudenin guruə Galileə mǐ tən tukoba wǎa.

16 Be ba sǎ yam wǔkuru sǎ mi, ba koo yam bururam bakam wa.

Be, be gǝn bɛrum wukiri nge yam wǔkuru,

bera yam bururam koo kurema.”

17 Saa saa yen diya Yesu u win waasu torua. U nɛɛ, i bɛɛn gǝrusu gǝsio, domi Gusunə u sisi u bandu swii.

Yesu u susure kowobu nne soka

(I maa mɛɛrio Maaku 1:16-20, Luku 5:1-11)

18 Nge mɛ Yesu u sǐimə Galilen daa burerun bəkuə u susure kowobu yiru gabu wa, mǎ ka wǎnə, Simə wi ba ra soku Piɛɛ ka win wǎnə Andere. Ba susure mǝ daa bure te sǎ ka yǎakororu.

19 Yesu u bu sǎwa u nɛɛ, i man swiima, kon bɛɛ sǎsi nge mɛ i ko ka tǎmbu kasu bu man swii. 20 Mii mii ba ben yǎakoronu deri, ma ba nùn swii.

21 Ye u susi wuswaaə u maa mǎ ka wǎnə wa Yakəbu ka Yohanu, Sebeden bibu. Ba wǎa ben goo nimkuu sǎ ka ben tundo Sebede, ba ben yǎakoronu kərumə. Yesu u bu soka. 22 Mii mii ba ben tundo deri goo nimkuu sǎ, ma ba Yesu swii.

23 Yesu u bəsu Galilen tem kpuro sǎ u keu sǎsimə ben mɛnnə yenə u ban te Gusunə u koo swiin Labaari gea waasu mǝ, ma u tǎmbu ben bara bwese bweseka bekiammɛ. 24 Win baaru ya yǝbi baama kpuro Sirin tem sǎ sere tǎmba ka ben barəbu na win mǐ, be ba bara bwese bweseka mǎ ka be ba wuriri dabinun wahala mǝ ka be ba wɛɛkunu mǎ, ka girikpakpa

warobu ka bèn wasin bee tia gu gu. Ma Yesu u be kpuro bekia. ²⁵ Ma tən wəru guni nūn swīi saa Galile ka bera ye ba mō wusu wəkurun di, ka Yerusalem ka Yudea ka tem mē mu wāa daa te ba mō Yuudenin gurun di.

5

Yesun waasu guuru wallo

¹ Yesu u tən wəru ge wa ma u yōwa guuru garun wallo u siŋa. Win bwāaba menna win mi ² ma u gari gerubu wəri u bu gāa dabinun keu sōsi.

Doo nɔɔ geerun gari

(I maa mēerio Luku 6:20-23)

³ Yesu u nē, doo nɔɔrugiba bèn hunde ya Gusunən beke barə. Beya ba ko n wāa mi Gusunə u bandu swīi.

⁴ Doo nɔɔrugiba be ba nukuru sankire. Gusunə u koo bu nukuru yemiasia.

⁵ Doo nɔɔrugiba bèn daa ya du. Beya ba koo tem mē tubi di.

⁶ Doo nɔɔrugiba be ba kasu bu ko ye Gusunə u bikiamə nge be ba dīanu ka nim kasu.

Ba koo debu.

⁷ Doo nɔɔrugiba be ba wənwəndu mō. Gusunə u koo bu wənwəndu kua.

⁸ Doo nɔɔrugiba bèn gōru ga dēere.

Ba koo Gusunə wa.

⁹ Doo nɔɔrugiba be ba ra yiberē tēru kpeesie. Gusunə u koo bu soku win bibu.

¹⁰ Doo nɔɔrugiba be ba nənī sōwa yèn sō ba kua ye Gusunə u bikia.

Beya ba ko n wāa mi Gusunə u bandu swīi.

¹¹ Doo nɔɔrugiba bēē, sanam mē ba bēē yaakoru mō ma ba bēē nənī sōmō ma ba kōsa weesugia baayere bēē manimō nən sō. ¹² I gōru doro kpa i n nuku doo bakabu mō yèn sō ba bēē are beke yiye wallo. Domi nge mēya ba Gusunən sāmabu nənī sōwa be ba bēē gbiiye.

Boru ka yam bururam

(I maa mēerio Maaku 9:50, Luku 14:34-35)

¹³ Yesu maa nē, bēya handunian boru *, adama boru tā n nō gu mba ba koo ka tu dorasia. Ta n maa gāanu ganu ma n kun mō bu yari kpa tumbu ba n te taakumō ka ben naasu.

¹⁴ Bēya handunian yam bururam. Wuu ge ba swīi guuru wallo, ga n beruramō. ¹⁵ Ba ku ra maa fitila mēni, kpa bu tongoro sua bu gu wukiri. Adama ba ra gu sōndiwa dabu wallo kpa gu tumbu kpuro yam burura be ba wāa yēnu sō. ¹⁶ Nge mēya i de bēen yam bururam mu burura tām̄bun wuswaa kpa ba n ka bēen sām̄geenu waamō, kpa bu wa bu bēen Baaba wōrukoo bēere wē.

Woodan gari

¹⁷ Yesu maa nē, i kun tamaa na nawa n ka Mōwisin wooda kpeesia ka Gusunən sām̄bun sōsinu. Aawo, na nawa n ka ye tāsisia. ¹⁸ Domi na bēē sōmō ka gem, sere wallo ka

* 5:13 boru - Bō te ba ka yā mini ta sāawa nge bō swāaru. Ta koo kpī tu nō gbi.

tem mu ka kpe, baa wooda yen yori tombu ga ñ kam mò sere ye kpuro yu ka koora.

¹⁹ Yen sōna baawure wi u woodan gari tia gaa sara, baa yen piibu, ma u gabu sōmō bu ko me, wiya ba koo soku piibu ban te Gusunō u koo swīi sō. Adama wi u mò ye ya gerumō ma u ye gabu sōsīmō, wiya ba koo soku tōn gisonko Gusunōn ban te sō. ²⁰ Domi na bēē sōmō, ma n kun mō i kua ye Gusunō u bikia n kere wooda yērobu ka Falisiba i ñ duō mi Gusunō u bandu swīi.

Morun gari

²¹ Yesu maa nēē, i nua ma ba gasōgibu sōwa ba nēē, i ku ra tōnu go, baawure wi u tōnu go, ba koo ka nūn da siri kowon mi. ²² Adama tē, nē na bēē sōmō, baawure wi u ka win tōnusi mōru mò ba koo ka nūn da siri kowon mi, baawure wi u win tōnusi nēē, kambu, ba koo nūn siri tōnwerobun wuswaa, baawure wi u maa win tōnusi mò gari bōkō u ñ koo dō wi u ku ra gbi sarari. ²³ Yen sōna à n ka Gusunō kēru naawa yāku yerō, ma a yaaya mi, ma wunen tōnusi u gāanu nēni win gōruō wunen sō, ²⁴ a wunen kēē te derio mi, yāku yerun wuswaa, kpa a yande da a gari yi kpeesia ka yēro. Yen biru a wurama a Gusunō wunen kēru kē.

²⁵ Goo ù n ka nun dō siri yerō, a yēro suuru kanō fuuku swaa sō, kpa u ku raa nun siri kowo nōmu sōndia, kpa siri kowo u ku nun sandamu nōmu sōndia, kpa sandamu u ku nun doke pirisōm sō. ²⁶ Na nun sōmō ka gem, miya

kaa sina sere a ka wunen wooda sarabun gobi kōsia. Baa faram, a ñ buremō.

Sakararun gari

²⁷ Ma Yesu maa nēē, i nua ma ba gasōgibu sōwa ba nēē, “I ku ra sakararu ko.” ²⁸ Adama tē na bēē sōmō, tōn durō ù n tōn kurō mēera, ma u nūn binē kua, u ka nūn sakararu kua kō win gōruō. ²⁹⁻³⁰ Yen sōna wunen nōm geun nōnu gā n nun torasia, a gu wōwo a kō. Wunen nōm geu gā n maa nun torasia a gu burō a kō. N sañ a wunen wasin gam bia, ka sere ye wunen wasi kpuro koo doona dō sō wi u ku ra gbi.

Kurō yinabun gari

(*I maa mērio Mateu 19:9, Maaku 10:11-12, Luku 16:18*)

³¹ Ma Yesu nēē, ba maa gasōgibu sōwa ba nēē, “Durō wi u win kurō yina, u koo kurō wi yinanaan tireru wē.” ³² Adama tē na bēē sōmō, baawure wi u win kurō yina gāanun sō ma n kun mō sakararu, durō wiya nūn sakararu koosia ù n durō kpao sua. Durō wi u maa goon kurō yinaro sua, win tii u sakararu kuawa.

Nō mweēnun gari

³³ Ma Yesu nēē, i maa nua ma ba kpam gasōgibu sōwa ba nēē, “A ku ra bōre ka gari weesugii, adama kaa nō mweēnu yibia nì sō a bōrua Yinnin wuswaa.” ³⁴ Adama tē na bēē sōmō i n nō mweēnu mò i ku ra bōre. I ku ka wōllu bōre yēn sō ta sāa Gusunōn sina gōna. ³⁵ I ku ka tem bōre yēn sō mu sāa Gusunōn

naa sɔnditiru. I ku maa ka Yerusalemu bɔre yɛn sɔ ya sɔa sina bokon wuu. ³⁶ I ku maa ka bɛɛn wiru bɔre yɛn sɔ i n̄ kpɛ i sera tia bururasia, i n̄ maa kpɛ i ye t̄irasia. ³⁷ I de bɛɛn gere ya n̄ sɔa mɛya, n̄ kun mɛ aawo, n̄ n̄ mɛ. Ye i sɔndimɔ mɛnin wɔllɔ kpuro, tɔn kɔson min diya ya naamɔ.

Mɔru kɔsiarun gari

(I maa mɛerio Luku 6:29-30)

³⁸ Ma Yesu nɛɛ, i nua ma ba raa gerua, “Wi u win winsim nɔnu w̄ia, ba koo maa wiguu w̄ia. Wi u maa win winsim dondu bua, ba koo maa wigiru buawa.” ³⁹ Adama nɛ na nɛɛ, a ku ka tɔn kɔso sanna. U n wunen nɔm geun baaru so, a maa n̄n nɔm dwarugiru t̄iyɔ. ⁴⁰ Goo ù n maa ka nun da siri yerɔ u ka wunen yabe piibu mwa, a de u maa wunen yabe bakarua sua. ⁴¹ Goo ù n nun tilasi kua a ka n̄n win sɔmunu daawa nge kilo tia, a ka n̄n daawo kilo yiru. ⁴² Goo ù n nun ḡaanu kana, a n̄n wɛɛyɔ. Goo ù n maa ḡaanu bɔkuram na wunen mi, a ku yina.

K̄iru yiberɛban sɔ

(I maa mɛerio Luku 6:27-28, 32-36)

⁴³ Ma Yesu maa nɛɛ, i nua ma ba raa gerua, “A wunen beruse k̄iɔ, kpa a wunen yiberɛ tusi.” ⁴⁴ Adama nɛ na bɛɛ sɔɔmɔ, i bɛɛn yiberɛba k̄iru sɔɔsio, kpa i kanaru ko be ba bɛɛ nɔni sɔɔmɔn sɔ. ⁴⁵ Nge mɛya i ko ka sɔɔsi ma i sɔa bɛɛn Baaba wɔrukoon bibu. Domi u sɔɔ yarisiamɔ tɔn kɔsobu ka tɔn geobun mi.

U gura nɛɛsiamɔ geegibu ka gee sarirugibun mi. ⁴⁶ I n bu k̄iru sɔɔsimɔ be ba bɛɛ k̄i tɔna, are yirà i ko n ȳiyɔ. Gbere mwaɔbun tii ba ra ko mɛ. ⁴⁷ I n maa bɛɛgibu tɔna tɔbura, sanɔ yerà i gabu kere. Tɔn tukobun tii mam, ba ra ko mɛ. ⁴⁸ N n mɛn na, i de bɛɛn tɔn giroru tu yibu nge mɛ bɛɛn Baaba wɔrukoogira yiba.

6

Wɔnwɔndun k̄ɛrun gari

¹ Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, i laakari koowo, i ku bɛɛn gean kobu sɔɔsi batuma sɔɔ, tɔmbu bu ka wan sɔ. I n kua mɛ, i n̄ are gee wasi bɛɛn Baaba wɔrukoon min di.

² Yen sɔ, à n s̄aarobu ḡaanu k̄a, a ku woo kana nge mɛ be ba ȳɛru kasu ba ra ko mɛnnɔ yenɔ ka swɛɛɔ. Ba ra ko mɛ, tɔmbu bu ka bu siaran sɔ. Na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem, ba ben are kpuro wa kɔ. ³ N n mɛn na, à n s̄aaro goo ḡaanu k̄ɛmɔ, a ku de wunen nɔm dwaru tu gia ye wunen nɔm geu ga m̄. ⁴ N weenɛ a ḡaa gee ni ko asiri sɔɔ, kpa wunen Baaba wi u ra wa ye ya koora asiri sɔɔ u nun are wɛ̄.

Kanarun gari

(I maa mɛerio Luku 11:2-4)

⁵ Yesu maa nɛɛ, i n maa kanaru m̄, i ku ko nge be ba ȳɛru kasu. Ba ra k̄a bu kanaru ko ba n ȳɔ mɛnnɔ yenɔ ka wuu suunun swaa kɛɛnanu sɔɔ kpa tɔmbu kpuro bu ka bu wa. Na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem, ba ben are kpuro wa kɔ. ⁶ Adama à n kanaru m̄ a doo wunen dii sɔɔwɔ a gambo kɛnɛ, kpa a

wunen Baaba kana wi u wāa asiri sɔɔ mi. Ma wunen Baaba wi, wi u waamɔ ye a mɔ asiri sɔɔ, u koo nun are wē.

⁷ I ku beɛn kanaru gawa nge tɔn tukobu be ba tamaa Gusunɔ u koo ben kanaru nɔ ben gari gawabun sɔ. ⁸ I ku bu saari. Beɛn Baaba u beɛn bukata yē i sere nūn kana. ⁹ Yen sɔ, wee nge mē i ko i n da kanaru ko. I n da nēɛ, beɛn Baaba wi u wāa wɔllɔ, a de ba n yē ma wuna sɔa Dεero.

¹⁰ A na a bandu swīi. A de bu wunen kīru ko tem sɔɔ mini, nge mē ba mɔ wɔllɔ.

¹¹ A sun beɛn gisɔn dīanu kē.

¹² A sun beɛn toranu suuru kuo, nge mē be ba ra sun tore, sa bu suuru kuammē.

¹³ A ku ka sun da kəkiribun bera gia.

Adama a sun wuna saa tɔn kōson nɔmun di.

[Domi wuna a bandu ka dam ka yiiko mɔ sere ka baadommaɔ. Ami.]

¹⁴ Domi i n gabun toranu suuru kua, ni ba beɛ kua, beɛn Baaba wɔllugii u koo maa beɛ suuru kua. ¹⁵ Adama i kun gabu suuru kue, beɛn Baaba u n koo maa beɛ beɛn toranu suuru kua.

Nɔɔ bɔkurun gari

¹⁶ Ma Yesu nēɛ, i n maa nɔɔ bɔkua i ku de beɛn wuswaa yu beɛn wahala sɔɔsi nge be ba yēeru kasu. Ba ra ben wuswēɛ kɔsi kpa gabu bu wa ma ba nɔɔ bɔkua. Na beɛ sɔɔmɔ ka gem ba ben are kpuro wa kɔ. ¹⁷ Adama a n nɔɔ bɔkua a wubuo kpa a wunen wuswaa gum sawa, ¹⁸ kpa tɔmbu bu

ku tubu ma a nɔɔ bɔkua, ma n kun mɔ wunen Baaba wi u kun waarɔ. Wunen Baaba wi, wi u wāa asiri sɔɔ mi, u waamɔ ye a mɔ. U koo nun are wē.

A dukia beruo wɔllɔ

(*I maa mēerio Luku 12:33-34*)

¹⁹ Ma Yesu nēɛ, i ku dukia bere handunia sɔɔ mini, mi gemi yi ra di, ka mi ya koo wurura nɔrura, ka mi gbenɔbu ba koo du ka dam bu gbeni. ²⁰ Adama i dukia beruo wɔllɔ mi gemi ka wurura yen gaa kun kpē yu ye sanku, mi gbenɔbu ba n kpē bu du bu gbeni. ²¹ Domi mi wunen dukia wāa miya wunen gōru ga ra n woo.

Wasin yam fitila

(*I maa mēerio Luku 11:34-36*)

²² Ma Yesu nēɛ, nɔni yi sɔawa nge wasin fitila. Wunen nɔni yi n bwāa do, wasi kpurowa yi ko n yam bururam mɔ. ²³ Adama wunen nɔni yi n barɔ, wasi yi n yam bururam wasi. N n mēn na, yam bururam mē mu wāa wunε sɔɔ mū n tīra, anna a yam wōkurun kpāaru nɔ mi!

A n kpē a yinnibu yiru sɔ

(*I maa mēerio Luku 16:13*)

²⁴ Yesu maa nēɛ, goo kun kpē u yinnibu yiru sɔ. U koo turo tusi kpa u turo kīa, n kun mē, u koo turo tii wē kpa u turo gem. I n kpē i Gusunɔ ka dukia mēna i sɔ.

A Gusunɔ naanε koowo

(*I maa mēerio Luku 12:22-31*)

²⁵ Yesu maa nēɛ, yen sɔ, i ku wurura ka dīanun gari, n

kun me ye i ko na i n ka waa, n kun me ye i ko been wasi wukiri. Waaaru ta dīanu kere, wasi maa yi yānu kere. ²⁶ I gunosu meerio. Su ku ra dure su sere gē su sere gāanu doke biraru sōo. Ka me, been Baaba wəllugii u su diisiamō. Kaa sere gere bee? I n guno si beere kere? ²⁷ Wara bee sōo u koo kpī win wururabun saabu u win waaaru sosi baa gom soo teeru.

²⁸ Mban sōna i ra n wurure yānun sō. I biibii meerio ye ya ra kpi gberō. Ya ku ra sōmburu ko, ya ku ra maa tari. ²⁹ Adama na bee sōmō, baa Salomō ka win yiiko baka u n buraru koore nge biibii yen tia. ³⁰ Gusunōwa u yakasu buraru wēmō gberō, si su waa giso adama sia ba koo su kpēe dōo sōo. Yera u n koo bee yānu wē n kere yaka si? Anna a wa me been naane dokebu piibu kua. ³¹ I ku maa wurura i gere, mba sa ko di, mba sa ko na, n kun me mba sa ko wukiri. ³² Gāa nini kpuron weeweena tōn tukoba mō. Adama been Baaba wəllugii u yē ma i yenī kpuron bukata mō. ³³ Yen sō, i gina hania koowo i ka du mi Gusunō u bandu swīi kpa i n sōa win tōn geobu. Yen biru u koo bee wē ye ya tie. ³⁴ Tōo baateren wahala ya tu tura. Yen sō, i ku sian wururabu ko, domi sia ya maa yen wahala mō.

7

I kun da n tambu sirimō
(*Imaa meerio Luku 6:37-38,*
41-42)

¹ Yesu u nēē, i kun tambu sirimō baadomma, Gusunō u n maa ka bee sirimō. ² Domi nge me i gabu sirimō, nge meya Gusunō u koo maa bee siri. Ma sakaku ge i ka gabu yīruammē, geya ba koo ka bee yīrua. ³ Mban sōna a yakō meerimō wunen kpaasin nōnu sōo ma a n dāa bīiru laakari mō te ta waa wunen tiin nōnuo. ⁴ Amōna kaa ka kpī a wunen kpaasi sō u de a yakō wuna win nōnun di sanam me a dāa bīiru mō wunen tiin nōnuo. ⁵ Murafiti wunē, a gbiiyo a dāa bīi te wuna wunen tiin nōnun di kpa a yam wa sōa sōa a ka yakō wuna wunen kpaasin nōnun di.

⁶ I ku gāa deeranu bōnu wē nu ku ka gosira nu bee mōnsima. I ku maa been goo gobiginu kō kurusōnun suunu sōo. Su koo nu taaku.

Kanarun gari

(*Imaa meerio Luku 11:9-13*)

⁷ Yesu u nēē, i n da bikie, i ko wa i mwa. I n da kasu, i ko wa. I n da gambo so, ba koo bee kenīa. ⁸ Domi baawure wi u bikiamō ba koo nūn wē. Wi u kasu u koo wa. Wi u maa gambo soomō ba koo yēro kenīa. ⁹ Durō wara bee sōo, win bii ù n nūn pēe bikia u koo wura u nūn kperu wē. ¹⁰ N kun me ù n nūn swāa bikia u koo nūn waa wē? ¹¹ Bee be i sōa tōn kōsobu ma i yē ma ba ra bibu kēē geenu wē, been Baaba wəllugii u n koo be ba nūn kanamō gāa geenu wē n bee kere?

¹² Yen sōna ye i kī tambu bu bee kua i bu kuo me been tii, domi yenīwa Mōwisin

woodan tireru ka Gusunon sɔmɔbun sɔsibun tubusianu.

Konnɔ ge ga n̄ yasu

(I maa mɛerio Luku 13:24)

¹³ Yesu u nɛɛ, i duo ka konnɔ ge ga n̄ yasu, domi swaa ye ya dɔɔ kam koo yerɔ ya n̄ baasinaa mɔ, yen konnɔ ga maa yasu ma tɔn dabinu dumɔ mi. ¹⁴ Adama swaa ye ya dɔɔ wāaru sɔɔ ya sɛ, yen konnɔ ga n̄ yasu. Ba n̄ maa dabi be ba ge waamɔ.

Dāru ka ten binu

(I maa mɛerio Luku 6:43-44)

¹⁵ Yesu u maa nɛɛ, i laakari koowo ka sɔmɔ weesugibu. Yāa gɔna ba ra n̄ tii pote, bu ka na bɛɛn mi, adama sɔwɔ ba sāawa nge demakunu ni nu kasu nu go nu tem.

¹⁶ I ko bu gia saa ben kookoosun di nge mɛ ba ra dāru gie saa ten binun di. Ba ra berenu sɔri ɔwīi wɔlɔ? Ba koo gandun binu sɔri saka wɔlɔ? ¹⁷ Dāa geera ta ra bii geenu ma, kpa dāa kɔsuru tu bii kɔsunu ma. ¹⁸ Dāa geeru ta n̄ kpɛ tu bii kɔsunu ma, mɛya maa dāa kɔsuru ta n̄ kpɛ tu bii geenu ma. ¹⁹ Dāru baatere te ta n̄ bii geenu marumɔ ba ra tu burewa bu kɔ dɔɔ sɔɔ. ²⁰ Nge mɛya i ko ka sɔmɔ weesugii be gia saa ben kookoosun di.

Na n̄ bɛɛ yɛ gam

(I maa mɛerio Luku 13:25-

27)

²¹ Yesu maa nɛɛ, n̄ n̄ mɔ baawure wi u man sokumɔ Yinni, Yinni, wiya u koo du mi Gusunɔ u bandu swīi, ma n̄ kun mɔ wi u nɛn Baaba wi u wāa wɔllɔn kīru mɔ. ²² Tɔɔ te, t̄a n̄ tunuma, tɔn dabira ta koo

man sɔ tu nɛɛ, Yinni, Yinni sa n̄ gari gerua ka wunen yīsiru? Sa n̄ wɛɛkunu gire ka wunen yīsiru? Sa n̄ maa sɔm damgii dabinu kue ka wunen yīsiru? ²³ Sanam mɛya kon bu sɔ batuma sɔɔ n̄ nɛɛ, na n̄ bɛɛ yɛ gam, i doonɔ nɛn min di, bɛɛ be i kɔsa mɔ.

Banɔbu yiru

(I maa mɛerio Luku 6:47-49)

²⁴ Yesu maa nɛɛ, yen sɔ, baawure wi u nɛn gari yini nɔɔmɔ, ma u yi mɛm nɔɔwammɛ, u ko n̄ ka durɔ bwisigii wini weenɛ wi u win diru bana kpee saara wɔlɔ. ²⁵ Gura ya na, daanu yiba ma nim teria ma woo ga dii te swee. Adama ta n̄ wɔrumɛ yɛn sɔ ba te bana kpee saara wɔlɔ. ²⁶ Adama baawure wi u nɛn gari yini nɔɔmɔ ma u n̄ yi mɛm nɔɔwammɛ, u ko n̄ ka durɔ gari baka wini weenɛ wi u win diru bana yani sɛeri wɔlɔ. ²⁷ Gura ya na, daanu nu yiba ma nim teria ma woo ga dii te swee, ma ta wɔruma. Ma ten wɔrumaa kpɛa.

Yesun yiiko

²⁸ Ye Yesu u yeni gerua u kpa, tɔn wɔru ge, ga biti kua win sɔsibun sɔ. ²⁹ Domi u bu sɔsɔsimɔwa nge wi u yiiko mɔ, n̄ n̄ mɔ nge ben wooda yɛrobu.

8

Yesu u wi u bara disigiru barɔ bekia

(I maa mɛerio Maaku 1:40-45, Luku 5:12-16)

¹ Ye Yesu u sara guu ten min di, tɔn wɔrusu n̄n swīi. ² Ma durɔ goo wi u bara

disigiru baro u na u kpuna win wuswaa u nee, tonwero, a n wura kaa kpɔ a man bekia kpa n deera.

³ Yesu u win nomu demia u nun baba ma u nee, na wura, a bekuro kpa a deera.

Mii mii u bekura u deera saa win bararun di. ⁴ Ma Yesu u nun sowa u nee, a nomo? A ku goo yeni so, adama a doo yaku kowon mi u nun meri, kpa a yakuru ko te Mowisi u yiire. Nge meya kaa ka baawure soosi ma a deera.

Yesu u tabu suno goon yoo bekia

(I maa merio Luku 7:1-10)

⁵ Ye Yesu u dua wuu gagu so ge ba ra soku Kapenamu, tabu suno goo da u ka nun yinna ma u nun faaba kana ⁶ u nee, tonwero, nen yoo u baro yenuo, baa noma u ku ra kpɔ u yiya, u noni soore gem gem.

⁷ Ma Yesu u nee, ya wa, kon da n nun bekia.

⁸ Tabu suno wi, u wisa u nee, aawo na n tura a du nen yenuo. A gesi gari geruo, nen yoo u koo bekura. ⁹ Nen tii na ra gabu wiru kpɔye, ma na tabu kowobu mo be na kpare. Na n turo sowa u doo, u ra n dowa. Na n goo sowa u na, u ra n sisiwa. Na n maa nen yoo sowa u yeni koowo, u ra n mowa.

¹⁰ Ye Yesu u gari yini nua, u biti kua ma u tambu sowa be ba nun swi u nee, ka gem na bee somo, na n goo waare baa Isireliba so wi u naane doke binin bweseru mo. ¹¹ Na bee somo ma ton dabira koo na saa so yari yeru ka duu yerun di kpa bu sina bu di mi Gusuno u bandu

swi ka Aburahamu ka Isaki ka Yakabu sannu. ¹² Adama be, be n weene ba n wa mi, ba koo bu so tawo yam wokuru so mi ba koo wiru noma sondi bu swi.

¹³ Ma Yesu u tabu suno wi sowa u nee, u doo yenuo. Ye u naane doke kpuro ya koo nun kooro.

Ma saa ye so mii mii, tabu suno win yoo wi, u bekura.

Yesu u ton dabinu bekia

(I maa merio Maaku 1:29-34, Luku 4:38-41)

¹⁴ Yesu u da Piene yenuo. Ma u deema Piene kuron mero u wasi sundu baro u kpɔ. ¹⁵ Yesu win nomu baba ma wasi sun te, ta yarina. Ma u seewa u nun naoi.

¹⁶ Doma ten yoka, ba ka ton dabinu na be ba werékunu mo. Yesu u weréku ni gira ka gari gerubu tona, ma u kpuro bekia be ba baro. ¹⁷ U yeni kua kpa Gusunan somo Esain gari yi ka kooro, yi u nee, “Win tii u besen wasin dam sariru sua, ma u ka besen baranu doona.”

Be ba ki bu Yesu swi

(I maa merio Luku 9:57-62)

¹⁸ Ye Yesu u ton worusu wa si su nun sikerene, ma u nee, bu de bu da daa bure-run guruo. ¹⁹ Sanam meya wooda yero goo u na win mi, u nee, yinni, kon nun swi yam kpuro mi a doo.

²⁰ Yesu u nun wisa u nee, semusu bweusu mo, gunosu su maa sokunu mo. Adama ne Tonun Bii na n nen tii ayeru garu mawwe mi kon kpuna.

²¹ Yesun booo goo u maa gerua u nee, yinni, a de n gina da n nen tundo sike.

22 Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a man swĩiyɔ, kpa a de ɔribu bu ben ɔribu sike.

*Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mɛɛrio Maaku 4:35-41, Luku 8:22-25)*

23 Yesu u goo nimkuu dua ma win bwāaba nùn swĩi ge sɔɔ. 24 Yande ma woo bɔkɔ ga seewa daa bure te sɔɔ, sere nim kurenu nu goo ge wukiri. Adama Yesu u do. 25 Bwāa be, ba da ba nùn yamia ba nɛɛ, Yinni a sun faaba koowo sa kam kobu dɔɔ.

26 Yesu u nɛɛ, mban sōna i berum mɔ, bɛɛ naane doke piibugibu.

Ma u seewa u woo ka nim kure ni yiire nu mari ma n mari sɔɔ sɔɔ. 27 Be kpuro ba biti kua ba nɛɛ, durɔ weren bwesera wini. Baa woo ka nim kurenu mam nu nùn mɛm nɔɔwammɛ.

Yesu u wɛɛkunugibu yiru bekia

(I maa mɛɛrio Maaku 5:1-20, Luku 8:26-39)

28 Yesu u tura Gadaran temɔ daa bure ten guruɔ, ma durɔbu yiru gaba ka nùn yinna be ba yarima sikan di. Durɔ be, ba wɛɛkunu mɔ ba sɛ gem gem sere goo ku ra kākɔ u swaa ye sɛ. 29 Ma ba yande gbāra ba nɛɛ, mba n sun mɛnnɛ bɛsɛ ka wunɛ Gusunɔn Bii. A nawa a ka sun tōya ko saa yu sere turi?

30 Ba kurusɔ wuu bakaru garu wende sāa ta dimɔ.

31 Wɛɛku ni, nu Yesu kana nu nɛɛ, à n kaa sun gira a de su du kurusɔ ni sɔɔ.

32 Yesu u nɛɛ, i doo.

Ye nu yara ma nu da nu dua kurusɔ ni sɔɔ. Yera kurusɔ

wuu te kpuro ta duki sarama guurun di ta wɔri daa bure te sɔɔ, ta nim diira.

33 Durɔ be ba raa kurusɔ ni kparamɔ, ba duki doona wuu sɔɔ. Ma ba tɔmbu gari yi kpuro sɔɔwa ka ye n wɛɛkunugii be yiru deema.

34 Ma wuu gen tɔmbu kpuro ba yara ba Yesu sennɔ da. Ye ba nùn wa ba nùn suuru kana ba nɛɛ, u yario ben tem di.

9

Yesu u durɔ goo bekia

win wasin bee tia gu

(I maa mɛɛrio Maaku 2:1-12, Luku 5:17-26)

1 Yesu u goo nimkuu dua ma u wure u daa bure te tɔbura, ma u tura win tiin wuuɔ. 2 Tɔmbu gabu ba ka nùn durɔ goo naawa win wasin bee tia ya gu. Durɔ wi, u kpĩ kpinu wɔllɔ. Ye Yesu u ben naane dokebu wa, u barɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, bii durɔbu, a ku mwia kpana, a wunen durum suuru wa.

3 Ma wooda yɛrobu gaba bwisika ba tii sɔɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u Gusunɔ wɔmmɔwa.

4 Yesu u yɛ ye ba bwisikumɔ ma u nɛɛ, mban sōna i kōsa bwisikumɔ bɛɛn ɔrɔuɔ. 5 Yerà ya sɛsɔ bo, n tɔnu sɔ u win durum suuru wa, n kun mɛ n nùn sɔ u seewo u sɛ. 6 Na kɛ i n yɛ ma Tɔnun Bii u yiiko mɔ handunia sɔɔ u ka tɔnun durum suuru ko.

Yen sōna u barɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, a seewo a wunen kpinu sua kpa a we yɛnuɔ.

7 Durɔ wi, u seewa ma u sɛa win yɛnuɔ. 8 Ye tɔn be, ba yenɛ wa berum bu mwa ma

ba Gusunɔ siara yɛn sɔ u yiiko
yen bweseru tɔnu wɛ.

Yesu u Mateu soka

(I maa mɛɛrio Maaku 2:13-17, Luku 5:27-32)

⁹ Yesu u doona min di. Ye u sɛimɔ swaaɔ u ghere mwaaɔ goo wa wi ba ra soku Mateu u sɛ ghere yerɔ. Ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a man swɛiyo.

Ma Mateu u seewa u nɔn swɛi.

¹⁰ Ye Yesu u dimɔ durɔ win yɛnuɔ, ghere mwaaɔbu ka kɔsan kowobu dabinu ba na ba sina ka Yesu ka win bwaaɔbu sannu. ¹¹ Falisi gaba wa mɛ, ma ba win bwaaɔbu bikia ba nɛɛ, mban sɔna bɛɛn yinni u dimɔ ka ghere mwaaɔbu ka kɔsan kowobu.

¹² Yesu u ben gari yi nua ma u nɛɛ, be ba bwaa do ba n timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ. ¹³ I doo i Gusunɔn garin tubusianu kasu yi yi nɛɛ, “Wɔnwɔnda na kɛ, n n mɔ yɔkuru.” Domi na n nɛ n ka geegibu soku ma n kun mɔ torobu.

Nɔɔ bɔkurun gari

(I maa mɛɛrio Maaku 2:18-22, Luku 5:33-39)

¹⁴ Ma Yohanu Batemu kowon bwaaɔba na Yesun mi ba bikia ba nɛɛ, mban sɔna bɛɛɛ ka Falisiba sa ra nɔɔ bɔke, adama wunɛ, wunen bwaaɔbu ba ku ra nɔɔ bɔke.

¹⁵ Yesu u bu wisa u nɛɛ, be ba soka kurɔ kpaa yerɔ ba ko n nukuru sankire sanam mɛ kurɔ kpaon durɔ waa ben su-unu sɔɔ? Aawo, adama saa ya sisi yɛ sɔɔ ba koo kurɔ kpaon durɔ wɔra ben min di. Saa yera ba koo nɔɔ bɔke.

¹⁶ Goo ku ra yaa tɔkɔnu kɔre ka yasi kpaa ye ba n nim

doke. U n kua mɛ, yasi kpaa ye, ya koo gawana kpa yu yaa tɔkɔ ni gɛam sosi. ¹⁷ Goo ku ra maa tam kpam doke gɔnan bɔɔ tɔkɔnu sɔɔ. U n kua mɛ, bɔɔ ni, nu koo kura kpa tam mɛ, mu yari kpa bɔɔnu nu sankira. Adama ba ra tam kpam wisiwa gɔnan bɔɔ kpaanu sɔɔ. Sanam mɛ, ye yiru yen gaa kun sankiramɔ.

Wirugii goon bii ka kurɔ wi u Yesun yaberu baban gari

(I maa mɛɛrio Maaku 5:21-43, Luku 8:40-56)

¹⁸ Sanam mɛ Yesu u bu yeni sɔɔmɔ wirugii goo u na u yiira win wuswaaɔ u nɛɛ, nɛn bii tɔn kurɔ u gu tɛ, adama a na a nɔn nɔmu sɔndi kpa u se.

¹⁹ Ma Yesu u seewa ka win bwaaɔbu ba durɔ wi swɛi.

²⁰ Sanam mɛ ba dɔɔ, kurɔ goo wi u yɛm wɛibu barɔ saa wɔɔ wɔkura yirun di, u susi Yesun biruɔ u win yaberun swaa bua baba. ²¹ U gerua win tiin gɔruɔ u nɛɛ, u n gesi win yaberu baba u koo bɛkura.

²² Yesu u sɛira u nɔn wa ma u nɛɛ, kurɔ wunɛ, a ku mwia kpaa, wunen naane dokebu nun bɛkia.

Yande ma kurɔ wi, u bɛkura.

²³ Ye Yesu u tura wirugii win dirɔ, yera u deema gaba guunu soomɔ ma be kpuro ba sirene. ²⁴ Ma u nɛɛ, i yario bɛɛ kpuro, wɔndia wi kun gu, u dowa.

Ma be kpuro ba nɔn yaakoru wɔri. ²⁵ Ye ba tɔmbu yara ba kpa Yesu u dua u wɔndia win nɔmu nɛnuu, ma wɔndia wi, u seewa. ²⁶ Yenin

labaari ya kpararawa tem me kpuro sɔɔ.

Yesu u wɔkobu yiru bekia

²⁷ Yesu u doona min di. Nge me u win sanum dɔɔ, wɔkobu yiru gaba nɔn swi. Ba nɔɔguru sue ba mɔ, Dafidin sikadobu, a beɛɛn wɔnwɔndu waawo.

²⁸ Ye Yesu u dua dirɔ wɔko be, ba na win mi, ma u bu bikia u nɛɛ, i naane sãa ma kon kpɪ n yeni ko?

Ma ba nɛɛ, meya Yinni.

²⁹ Sanam meya Yesu ben nɔni baba ma u nɛɛ, n beɛ kooro nge me i naane sãa.

³⁰ Ma ba yam wa. Yera Yesu u bu sɔɔwa u sire u nɛɛ, bu ku raa goo yeni sɔ.

³¹ Adama ye ba doona min di kese ba win labaari kparam wɔri tem me kpuro sɔɔ.

Yesu u soso bekia

³² Ye tɔn be, ba doona ma gaba ka durɔ goo na Yesun mi, wi u sãa soso yɛn sɔ u wɛɛku gagu mɔ win wasi sɔɔ.

³³ Sanam me Yesu u wɛɛku ge gira durɔ wi, u gari gerubu wɔri. Ma tɔmba bitɪ kua ma ba nɛɛ, sa n yenin bweseru waare Isireli sɔɔ.

³⁴ Adama Falisiba nɛɛ, wɛɛkunun wirugiiwa u nɔn dam wɛ u ka nu gira.

Yesu u tɔmbu wɔnwɔndu kua

³⁵ Yesu u bɔsu wuu marosu kpuro sɔɔ ka baru kpaanɔ. U keu sɔɔsimɔ ben mɛnnɔ yenɔ u Gusunɔn bandun Labaari gea kparamɔ, ma u tɔmbu bekiamɔ saa bararu ka wasin dam sariru bwese bwesekan di. ³⁶ Ye u tɔn wɔrusu wa ben wɔnwɔnda nɔn mwa yɛn sɔ ba wurure ma ba yarinɛ nge yãa

ni nu kun kparo mɔ. ³⁷ Ma u win bwãabu sɔɔwa u nɛɛ, ye ya ye bu ka gɛ ya kpã, adama be ba gɛɛmɔ ba n dabi. ³⁸ Yen sɔ, i gbee yɛro kanɔ u kparam tɔmbu mɔrisiama bu ka gɛ.

10

Bwãabu wɔkura yiru yen yĩsa

(*I maa mɛɛrio Maaku 3:13-19, Luku 6:12-26*)

¹ Yesu u win bwãabu wɔkura yiru mɛnna ma u bu yiiko wɛ bu ka wɛɛkununu gira, kpa bu bararu ka wasin dam sariru baatere bekia.

² Bwãabu wɔkura yiru yen yĩsa wee. Ghiikoo Simɔɔ wi

ba ra soku Piɛɛ ka win wɔnɔ Andere, ka Yakɔbu ka win wɔnɔ Yohanu, Sebeden bibu,

³ ka Filipu ka Baatelemi ka Tomaa ka Mateu wi u raa sãa ghere mwaa, ka Yakɔbu Alufen bii ka Tade, ⁴ ka Simɔɔ wi u win tem gari kɪ, ka Yudasɪ Isikariotɪ wi u tɔmbu Yesu nɔmu sɔndia.

Yesu u bwãabu wɔkura yiru gɔra

(*I maa mɛɛrio Maaku 6:7-13, Luku 9:1-6*)

⁵ Yesu u tɔmbu wɔkura yiru ye gɔra ka wooda yeni u nɛɛ, i ku swaa gaa swi ye ya dɔɔ tɔn tukobun tem gia, i ku maa Samarigibun wuu gagu du.

⁶ Adama i doo Isireliban mi, be ba kɔɔra nge yãanu. ⁷ I doo i kpara i nɛɛ, Gusunɔ u sisi u bandu swi. ⁸ I barɔbu bekio, i gɔribu seeyo, i be ba bara disiguru mɔ bekio bu dɛɛra, kpa i wɛɛkununu gira tɔmbun wasi sɔɔn di. Yɛn sɔ i wa kɔsiaru sari, i maa wɛɛyɔ n

kun ka kɔsiaru. ⁹ I ku dukia gaa sua i ka da, nge wura n̄ kun m̄e sii geesu, n̄ kun m̄e sii gandu b̄een b̄ɔɔrɔ. ¹⁰ I ku ka yāa kureru da, n̄ kun m̄e yaberu yiruse, n̄ kun m̄e baranu n̄ kun m̄e d̄eka. N weene bu s̄am kowo w̄e ȳen bukata u m̄o u n̄ ka w̄āa.

¹¹ I n tura wuu maroɔ n̄ kun m̄e wuu piibu s̄ɔɔ, i de i m̄eri wi u weene u b̄ee dam koosia, kpa i sina win ȳenuɔ sere i ka s̄i wuu gen min di. ¹² I n ȳenu gagu dua i gen t̄ambu t̄abirio kpa i n̄ee, Gusunɔ u b̄ee alafia k̄e. ¹³ Ȳenu gegibu b̄a n̄ ka alafia ye weene, i de ya n̄ w̄āa be s̄ɔɔ, adama b̄a kun ka weene, i de yu wurama b̄een mi. ¹⁴ Wuu gagu n̄ kun m̄e ȳenu gagun t̄ambu b̄a n̄ maa yina bu b̄ee dam koosia, bu sere b̄een gari swaa daki, i doonɔ min di kpa i b̄een naasun tua bu kpare. ¹⁵ Ka geema na b̄ee s̄ɔmɔ, siribun sanam Gusunɔ u koo Sodomu ka Gom̄aragibu w̄onw̄andu s̄ɔsi n̄ kere wuu gen t̄ambu.

N̄oni sw̄aaru te ta sisi

(I maa m̄erio Maaku 13:9-13, Luku 21:12-17)

¹⁶ Yesu maa n̄ee, wee, na b̄ee ḡorimɔ nge ȳāanu d̄emakunun suunu s̄ɔɔ. I de i n̄ bwisi m̄o nge w̄ee, kpa i n̄ ka kparukonu weene taki sariru s̄ɔɔ. ¹⁷ I laakari koowo domi gaba koo b̄ee mwa bu ka da siri yerɔ, kpa bu b̄ee s̄eni so ben m̄ennɔ ȳenɔ. ¹⁸ Ba koo b̄ee siri tem ȳērobu ka sinambun wuswaaɔ n̄en s̄ɔ, kpa i ka seeda di ben mi ka t̄on tukobun mi. ¹⁹ B̄a n̄ ka

b̄ee da siri yerɔ, i ku wurura ka gari yi i ko gere. I ku maa wurura nge m̄e i ko gerusina. Saa ye, ȳa n̄ tura, i ko wa gari yi i ko gere. ²⁰ Domi gari yi i ko gere yi n̄ ko n̄ s̄āa b̄eegii, yi koo nawa saa b̄een Baaban Hunden min di wi u w̄āa b̄ee s̄ɔɔ.

²¹ Gaba koo ben w̄onɔbu n̄ kun m̄e ben maabu s̄ɔsi bu ka bu go. Baababa ba ko maa ko m̄e ben bibu s̄ɔɔ, ma bibu ba koo ben m̄awɔbu k̄arum̄at̄onu kua bu ka bu go. ²² Baawure u koo b̄ee tusi n̄en ȳisirun s̄ɔ. Adama wi u t̄emana sere ka n̄ɔrɔ u koo faaba wa. ²³ B̄a n̄ b̄ee n̄oni s̄ɔwa wuu teu s̄ɔɔ, i duki doonɔ wuu gagun mi. Na b̄ee s̄ɔmɔ ka gem, i n̄ ko i Isirelin wusu kpuro sasiri i kpe, T̄onun Bii u ka tunuma.

²⁴ M̄ero sari wi u win s̄ɔsio kere. Yoo maa sari wi u win yinni kere. ²⁵ N̄ n̄ m̄en na, n̄ tura m̄ero u ka win s̄ɔsio weena kpa yoo u ka win yinni weena. B̄a n̄ ȳenu ȳēro sokumɔ Beseburu, ba koo win ȳenugibu ȳisi k̄osunu k̄e n̄ kere wi.

Win b̄erum n̄ weene i ko

(I maa m̄erio Luku 12:2-7)

²⁶ Yesu maa n̄ee, yen s̄ɔ, i ku ben b̄erum ko, domi ye ya wukiri ya koo tera, yen asirin ḡāanu maa sari ni ba n̄ koo gia. ²⁷ Ye na b̄ee s̄ɔmɔ yam w̄okuru s̄ɔɔ, i ye geruo yam bururam s̄ɔɔ. Ye i maa nua asiri s̄ɔɔ, i ȳɔwo gidambisa w̄ollɔ i ka ye kpuro kpara. ²⁸ I ku bu nasia be ba koo wasi t̄ona go, be ba n̄ kp̄e bu hunde go. Adama i ȳēro nasio wi u koo kp̄i u wasi ka hunde go sannu d̄ɔ wi u ku ra gbi s̄ɔɔ.

29 I ñ ko kpĩ i gunominu yiru dwe ka faram? Ka me, baa nin teu, ga ñ koo wɔruma temɔ ma n kun mɔ bɛɛn Baaba u wura. 30 Bɛɛ maa, ba mam bɛɛn wirun serin geeru yɛ. 31 N n mɛn na, i ku bɛrum ko, i gunominu bɛɛɛ kere sere mi n toma.

Wi u Kirisi wura

*tɔmbun wuswaaɔ
(I maa mɛerio Luku 12:8-9)*

32 Yesu maa nɛɛ, baawure wi u man wura tɔmbun wuswaaɔ, kon maa yɛro wura nen Baaban wuswaaɔ wi u wɔa wɔllo. 33 Adama wi u man yina tɔmbun wuswaaɔ, kon maa yɛro yina nen Baaban wuswaaɔ wi u wɔa wɔllo.

Alafia ka takobin gari

(I maa mɛerio Luku 12:51-53, 14:26-27)

34 Yesu maa nɛɛ, i kun tamaa na nawa handuniaɔ n ka alafia wɛ, aawo, takobiwa na ka na. 35 Na nawa n ka sannɔ doke bii tɔn durɔ ka win tondon suunu sɔɔ, ka maa bii tɔn kurɔ ka win mɛron suunu sɔɔ, ka maa kurɔ mɔro ka win dwaa mɛron suunu sɔɔ. 36 Tɔnun yɛnugibu beya ba ko n sɔa win yibɛɛba.

37 Wi u win tundo ñ kun mɛ win mɛro kɪ n man kere u ñ tura u n ka sɔa negii. Nge mɛya wi u win bii kɪ n man kere u ñ tura u n ka sɔa negii. 38 Ma wi u kun win dɔa bunanaru sue u n ka man swi u ñ tura u n ka sɔa negii. 39 Wi u kɪ u win wɔaru di ka win gɔru kɪru u koo tu bia. Adama wi u win wɔaru yina nen sɔ u koo tu wa ka gem.

Aren gari

(I maa mɛerio Maaku 9:41)

40 Yesu maa nɛɛ, wi u bɛɛ dam koosia nɛna u dam koosia. Wi u maa man dam koosia, u wi u man gɔrima dam koosiawa. 41 Wi u Gusunɔn sɔmɔ dam koosia yɛn sɔ u sɔa Gusunɔn sɔmɔ, u koo are wa nge Gusunɔn sɔmɔgii. Wi u maa tɔn geo dam koosia, yɛn sɔ u sɔa tɔn geo, u koo are wa nge tɔn geogii. 42 Wi u bwɛɛbwɛɛ benin turo gɔanu kɔ yɛn sɔ u sɔa nen bɔɔ, baa ñ n nim nɔruram na, na bɛɛ sɔmɔ ka gem, yɛro kun win are biamɔ.

11

Yohanu Batemu kowon gɔrobu

(I maa mɛerio Luku 7:18-35)

1 Sanam mɛ Yesu u win bwɔabu wɔkura yiru ye bwisi yi kɔ u kpa, u doona min di u da bera yen wuu marosu gia u ka keu sɔɔsi kpa u maa ka waasu ko.

2 N deema Yohanu Batemu kowo u Yesu wi ba mɔ Kirisin sɔman gari nua sere pirisɔm diru mi u wɔa. Yera u nɔn win bwɔabun gabu gɔria 3 bu ka nɔn bikia, wiya wi u koo be na? Nge ba n kpao mara.

4 Yesu bu wisa u nɛɛ, i gɔsiro i Yohanu tusia ye i nua ka ye i wa. 5 Wɔkoba yam waamɔ, yɛmɔba sɪimɔ, ba be ba bara disigiru mɔ bekiamɔ bu ka dɛera, sosoba gari nɔmɔ, ba gɔribu seeyamɔ gɔrin di, ma ba sɔarobu Labaari gea waasu kuammɛ. 6 Doo nɔrugiiwa wi nen gari kun torasiamɔ.

7 Ye Yohanun bwɔaba sɔa Yesu u Yohanun gari tɔn dabiru sɔɔbu wɔri u nɛɛ, mba i yara i mɛrim da gɔburɔ.

Yakɔ ge woo ga toorimɔ? Aawo. ⁸ N n mɛn na, mba i mɛrim da. Durɔ wi u yāa bɛɛɛginu sebua? Na bɛɛ sɔɔmɔ be ba yāa bɛɛɛginu sebua ba wāa sina kpaanɔ. ⁹ Mba i re kobu da. Gusunɔn sɔmɔwa i mɛrim da? Mɛya na bɛɛ sɔɔmɔ, yēro mam Gusunɔn sɔmɔ kere sere mi n toma. ¹⁰ Domi Yohanu wiya win sɔ Gusunɔn gari nɛɛ, “N wee na nɛn sɔmɔ gɔriɔ wunɛn wuswaa wi u koo wunɛn swaa sɔmɛ.” ¹¹ Ka gem na bɛɛ sɔɔmɔ, be tɔn kurɔba mara sɔɔ goo kun Yohanu Batɛmu kowo kere. Adama wi u yākabu bo ban te Gusunɔ u swīi sɔɔ u nùn kere. ¹² Saa mìn di Yohanu wi u waasu mɔ sere ka tɛ ba ban te kasuwa ka dam, ma damgiba tu mwaamɔ. ¹³ Mɔwisi u ban ten gari gerua win wooda sɔɔ. Gusunɔn sɔmɔbu kpuro ba maa yi gerua sere ka Yohanu Batɛmu kowon waati. ¹⁴ I n kī i tubu, wiya Eli wi, wi u koo ra na. ¹⁵ Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔwɔ.

¹⁶ Mba kon ka tɛn tɔmbu weesina. Ba ka bibu weenɛ be ba sɔ yaburɔ ba sokunamɔ ba mɔ, ¹⁷ sa bɛɛ guuru soowa ma i n yawa, sa bɛɛ gɔɔ womu kua, i n maa swī. ¹⁸ Domi Yohanu Batɛmu kowo u na u n di u n nɔra nge gabu, ma ba nɛɛ u wɛɛkunɔ mɔwa. ¹⁹ Tɔnun Bii maa na u dimɔ u nɔrumɔ, ma ba gerumɔ ba mɔ u sãa dim kīro ka tam nɔro, ka maa gbere mwaɔbu ka kãsan kowobun bɔrɔ. Ka mɛ, Gusunɔn bwisi yi ra sɔɔsi ma yi sãa gem yin kookoosun di.

Wuu sìn tɔmba yinamɔ

bu naanɛ doke
(*I maa mɛrio Luku 10:13-15*)

²⁰ Ma Yesu u wuu si gerisim wɔri mi u sɔm maamaakigii dabinu kua, domi sin tɔmba kun bwisika ba ben gɔru gɔsie. ²¹ U nɛɛ, nuku sankiranugiiwa wunɛ Kɔraseni. Nuku sankiranugiiwa wunɛ Bɛsaida, domi bà n sɔm maamaakigia ye kua Tiri ka Sidoni sɔɔ ye ba kua bɛɛn suunu sɔɔ, wuu sin tɔmbu ba ko n daa gɔru gɔsie saa tɛɛbun di ba n sɔ torom sɔɔ ba n saaki sebua nuku sankiranun sɔ. ²² Yen sɔ, na bɛɛ sɔɔmɔ, siribun sanam sɔɔ Tiri ka Sidonigia koo ko kpakaka ka bɛɛ. ²³ Wunɛ maa Kapenamu, a yīiyɔ kaa suara sere wɔllɔ? Aawo, ba koo nun surewa sere gɔriɔ. Domi sɔm maamaakigia ye ya koora wunɛ sɔɔ, yà n koora Sodomuɔ, wuu ge, ga n wāa ka gisɔ. ²⁴ Yen sɔna na bɛɛ sɔɔmɔ, siribun sanam Sodomugia koo ko kpakaka ka wunɛ.

I na nɛn mi i wɛrabu mwa
(*I maa mɛrio Luku 10:21-22*)

²⁵ Saa ye sɔɔ, Yesu u nɛɛ, Baaba, wɔllu ka tem Yinni, na nun siara yèn sɔ a yabu ye bibu sɔɔsi baa mɛ a ye bwisigibu ka yērugibu berua. ²⁶ N wā Baaba, domi mɛya n ka nun naawa wunɛn kīru sɔɔ.

²⁷ Nɛn Baaba man baayere kpuro wɛ. Goo sari wi u Bii wi yɛ ma n kun mɔ Baaba wi. Goo maa sari wi u Baaba wi yɛ ma n kun mɔ Bii ka maa wi Bii u kī u nùn sɔɔsi.

²⁸ I na nen mi bee kpuro, bee be i ka been samunu wasira, kon bee werasia. ²⁹ I wuro n bee kpapa kpa i ko nen bwāabu, domi ne tən duuduo ka tii kawowa, meya kon de i n wāa bəri yendu sɔɔ. ³⁰ Domi yoo te kon bee diisia ta n wahala mɔ, samu ni kon maa bee sobi nu n bunu.

12

Tɔɔ wɛrarugirun gari

(I maa mɛerio Maaku 2:23-28, Luku 6:1-5)

¹ Sɔɔ mɛerun biru, tɔɔ wɛrarugiru garu sɔɔ, Yesu ka win bwāabu ba alikama gbaaru bukiane ba doonɔ. N deema gɔɔra win bwāabu mɔ ma ba alikama wɔka ba temmɔ. ² Ye Falisiba ba wa mɛ, ba Yesu sɔɔwa ba nɛɛ, u mɛerio ye win bwāaba mɔ ye wooda ya nɛɛ bu ku ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ.

³ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, i n garire ye Dafidi kua sanam mɛ gɔɔra bu mɔ wi ka win tumbu? ⁴ U dua Gusunɔn dirɔ ma u pɛɛ sua ye ba Gusunɔ yiyiye ma wi ka win tumbu ba di. N deema n n weene bu pɛɛ ye di ma n kun mɔ yāku kowobu tɔna. ⁵ Nge i n garire Mɔwisin wooda sɔɔ ma tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, yāku kowo be ba sɔmburu mɔ sɔa yera, ba ku ra tɔɔ wɛrarugiru mɛm nɔɔwɛ. Ba n maa sɔa taaregibu. ⁶ Adama na bee sɔɔmɔ gāanu wāa mini ni nu sɔa yeru kpāaru kere. ⁷ I n daa tuba ye Gusunɔn gari gerua yi yi nɛɛ, “Wɔnwɔnda na kɔ, n n mɔ yākuru,” i n daa taare sarirugibu taare wɛɛmɔ. ⁸ I

de i n yɛ ma Tɔnu Biiwa u tɔɔ wɛrarugiru kua.

Durɔ win nɔm teu ga gu

(I maa mɛerio Maaku 3:1-6, Luku 6:6-11)

⁹ Ma Yesu doona min di, u dua ben mennɔ yera. ¹⁰ Durɔ goo wāa mi, win nɔm teu ga gu. Be ba wāa mi, ba Yesu bikia ba nɛɛ, n n man na, n weene bu tɔnu bekia tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ? Ba gerua mɛ, bu ka wa bu nɔn durum mani.

¹¹ Ma Yesu maa bu bikia u nɛɛ, been goo u n yāaru mɔ ma ta nɔn dɔkɔ kpiriru wɔriri tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, u n koo da u tu gawa u yara? ¹² Tɔnu kun yāaru kere mi n toma? N n men na, ya wā tɔnu u gea ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ.

¹³ Yera u durɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, u win nɔmu ge demɔ.

U ge demia ma ga wɛra nge gen teu. ¹⁴ Falisiba ba yara ba da ba wesiana mɛ ba koo ko bu ka Yesu go.

Sɔm kowo wi Gusunɔ u gɔsa

¹⁵ Ye Yesu u gia ma ba kɔ bu nɔn gowa, u geera saa min di ma tən dabira nɔn swi. Ma u barɔbu kpuro bekia. ¹⁶ Adama u bu sɔɔwa u sire u nɛɛ, bu ku raa goo sɔ wi u sɔa. ¹⁷ N koora nge mɛ, kpa gari yi Gusunɔn sɔmɔ Esai u yorua yi ka koora.

¹⁸ Gari yi sɔɔ, Gusunɔ u nɛɛ, “Nen sɔm kowo wi na gɔsa wee, nen kɔnasi wi sɔɔ nen gɔru dobu kpuro wāa.

Na kon nɔn nen hunde wɛ, kpa u nen gem kpapa bwe-senu kpuron mi.

¹⁹ U n ka goo sikirinamɔ u n maa gbāramɔ.

Meya maa goo kun win nɔɔ
nɔɔmɔ wuun suunu
sɔɔ.

²⁰ U n̄ koo tɔn be ba sunkure
nge kaba dakura.

U n̄ koo maa bu go baa b̄a n̄ s̄aa
nge fitila ge ga gɔɔ dɔɔ,
sere u ka de gem mu tabu di,

²¹ kpa bwesenu kpuro nu nin
ȳiyɔbu doke win ȳisiru
sɔɔ.”

Yesu ka tii yinamɔ

*(I maa m̄erio Maaku 3:22-
30, Luku 11:14-23)*

²² Ba ka Yesu durɔ goo
naawa wi w̄ɛkununu nu kua
w̄ɔkɔ ka soso. Yesu durɔ wi
b̄ekia. U yam wa ma u gari
gerubu w̄ori. ²³ Ma tɔn w̄oru
kpuro ga biti soora ga n̄ɛɛ, n̄
n man na ka gem n̄ n̄ Dafidin
sikadobu mini re?

²⁴ Adama ye Falisiba ba nua
m̄ɛ, yera ba gerua ba n̄ɛɛ,
w̄ɛkununu sunɔ Beseburun
dama Yesu u ka w̄ɛkununu
giramɔ.

²⁵ Nge m̄ɛ Yesu ben
bwisikunu ȳɛ, u bu s̄ɔɔwa u
n̄ɛɛ, bandu baatere t̄ɛn t̄ɛmbu
ba tabu m̄ɔ ben tii tiine s̄ɔɔ
ta koo ko bansu. Meya maa
wu baagere n̄ kun m̄ɛ yenu
baagere ḡɛn t̄ɛmbu ba tabu
m̄ɔ ben tii tiine s̄ɔɔ ga n̄ koo
t̄ɛ. ²⁶ N n̄ m̄ɛn na, Setam ȳa
n̄ Setam giramɔ, ya ka yen
tii tabu m̄ɔwa. Am̄ɔna yen
bandu ta koo ka t̄ɛ. ²⁷ N n̄
s̄aa Beseburun dama na ka
w̄ɛkununu giramɔ, ka weren
dama b̄ɛɛn bw̄aaba ka nu
giramɔ. Yenin s̄ɔna ben tii ba
koo s̄ɔɔsi ma i tore. ²⁸ Adama
n̄ n̄ Gusun̄n Hunden na, na
ka w̄ɛkununu giramɔ, yeya ya
s̄ɔɔsimɔ ma Gusun̄ u bandu
sw̄i b̄ɛɛn suunu s̄ɔɔ.

²⁹ Am̄ɔna t̄ɛnu koo ka du
damgiin ȳenuɔ u ka win ȳanu
gura ma n̄ kun m̄ɔ u gina gb̄ia
u damgii wi b̄ɔkua. U n̄ n̄n̄
b̄ɔkua, yera u koo kp̄i u win
ȳanu gura.

³⁰ Wi u kun s̄aa n̄egii u ka
man yib̄ɛɛ t̄ɛru n̄ɛniwa. Ma
wi u ku ra ḡaanu m̄ɛnn̄ɛ ka
n̄ɛ sannu u ra ni yarinasiwa.

³¹ Yen s̄ɔna na b̄ɛɛ s̄ɔɔm̄ɔ
t̄ɛmba koo kp̄i bu toranu
kpuro ka gari kam gerubu
kpuron suuru wa. Adama
wi u Hunde D̄ɛro gari kam
gerusimɔ, u n̄ yen suuru
wasi pai. ³² Baawure wi u n̄ɛ
T̄ɛnun Bii gari kam gerusi ba
koo ȳɛro suuru kua. Adama
baawure wi u Hunde D̄ɛro
gari kam gerusimɔ, ba n̄ ȳɛro
suuru kuamm̄ɛ saa gis̄ɔn di
sere ka sia mam.

D̄aru ka ten binu

(I maa m̄erio Luku 6:43-45)

³³ Ma Yesu maa n̄ɛɛ, à n̄ d̄aa
geeru duura kaa bii geenu wa.
À n̄ maa d̄aa k̄s̄uru duura bii
k̄s̄una kaa s̄ari. Domi d̄arun
binun diya ba ra tu tubu.

³⁴ Waa ḡɔs̄arun bweseru b̄ɛɛ!
Am̄ɔna i ko ka gari gee gere
b̄ɛɛ be i s̄aa t̄ɛn k̄s̄obu. Domi
ye ya yiba ḡɔruɔ ya yarimɔ,
yeya n̄ɔ ga gerumɔ. ³⁵ T̄ɛn
geo u ra ḡaa geenu yarewa
ḡaa geenu s̄ɔɔn di ni nu berua
win ḡɔruɔ. T̄ɛn k̄s̄o maa ḡaa
k̄s̄unu yaramɔ ḡaa k̄s̄unu
s̄ɔɔn di ni nu berua win ḡɔruɔ.

³⁶ Na b̄ɛɛ s̄ɔɔm̄ɔ gari kpuro
ȳi t̄ɛmba gerumɔ, ȳi s̄ɔra ba
koo bu siri siribun sanam.
³⁷ Domi wunen garin diya ba
koo nun gem w̄ɛ. Yin min diya
ba koo maa nun taare w̄ɛ.

Tomba yīreru bikia

(I maa mēerio Maaku 8:11-12, Luku 11:29-32)

³⁸ Yera wooda yērobu ka Falisi gabu ba Yesu sōwa ba nēē, keu koosio, sa kī a yīreru garu ko su wa.

³⁹ U bu wisa u nēē, tēn tōn kōsobu be ba n ka Gusunō turo yō ba yīreru bikiamō. Adama yīreru garu maa sari te ba koo bu sōsi ma n kun mō Gusunōn sōmō Yonasigiru.

⁴⁰ Domi nge mē Yonasi kua sō sō ita ka wōkuru ita swāa bakan nukurō, nge mēya maa nē Tōnun Bii kon ko sō sō ita ka wōkuru ita tem nukurō. ⁴¹ Siribun sanam sō Ninifugibu ba koo tēn tōmbu seesi bu bu taare wē domi ba ben wāaru gōsia Yonasin waasun sō. Wee tē gāanu wāa mini ni nu Yonasi kere. ⁴² Siribun sanam tōn kurō sunō wī u na saa nīm nōn sō yēsān di u koo tēn tōmbu seesi u bu taare wē yēn sō win tem tonde mīn di u na u ka Salomōn bwisin gari nō. Wee tē gāanu wāa mini ni nu Salomō kere.

Werekunun wuramaru

(I maa mēerio Luku 11:24-26)

⁴³ Ma Yesu maa nēē, wērekunu nū n doona tōnun mīn di, nu ra n bōsuwa mī gāanu ku ra kpi nu n wēra yeru kasu nu n bie. ⁴⁴ Yera nu ra nēē, nu koo gōsira nin wāa yerō mīn di nu raa doona. Nu ra wuramē kpa nu deema ta wāa diiru ta kurare ta sōnde. ⁴⁵ Kpa nu da nu ganu nōba yiru kasuma ni nu ni kōsuru kere kpa nu du yēro sō nu n wāa mī. Ma durō win wāa gbīikiru ta koo sāya ka sere

dāakiru. Nge mēya n ko n ko ka tēn tōn kōso beni.

Berā ba sāa Yesun wōnōbu

ka win mero

(I maa mēerio Maaku 3:31-35, Luku 8:19-21)

⁴⁶ Sanam mē Yesu u ka tōn wōru gari mō, wee win mero ka win wōnōbu ba yō tōwō ba kī bu ka nūn gari ko.

⁴⁷ Sanam mēya goo nūn sōwa u nēē, wunen mero ka wunen wōnōbu ba yō tōwō ba kī bu ka nun gari ko.

⁴⁸ Adama Yesu u yēro bikia u nēē, wara nen mero. Berā maa nen wōnōbu.

⁴⁹ Ma u win bwāabu nōmu tīi u nēē, beya mini be ba sāa nen mero ka nen wōnōbu.

⁵⁰ Domi baawure wī u nen Baaba wōrukoon kīru mō, wiya nen wōnō ka nen sesu ka nen mero.

13

Dīa bwese yēkon gari

(I maa mēerio Maaku 4:1-9, Luku 8:4-8)

¹ Sō tee te sō, Yesu u yara yēnun di u da u sina daa bu-rerun goorō. ² Ma tōn wōru ga nūn mēnne sere u dua goo nimkuu sō u sina. Ma tōn be kpuro ba yō daa bure ten goorō. ³ U bu gāa dabinu sōwa ka mōnnu u nēē, durō goowa yara u dīa bweseru yēkam dō. ⁴ Nge mē u yēkamō sukum wōri swaa baarō, ma gunōsu na su di. ⁵ Ma sukum gam wōri kpee saara wōllō mī tem kun duku. Ma mu kpia mīi mīi yēn sō tem kun duku mī. ⁶ Sanam mē sō gura u kpīi te yania ta gbera yēn sō ta n gbini beke mō. ⁷ Sukum gam

maa wōri sākin suunu sōo. Ma sāki ka mu kpēa sannu ma yi mu sēkenε yi go. ⁸ Adama sukum gam wōri tem gem sōo ma mu binu mara, gam gum wunōbu (100), gam gum wata, gam gum tēna.

⁹ Ma u nεε, wi u swaa mō u ka nō, u nōwō.

Mōnnun asansi

(I maa mērio Maaku 4:10-12, Luku 8:9-10)

¹⁰ Yera win bwāaba da ba nūn deema ba bikia ba nεε, mban sōna u ra ka bu mōnnu gari sō.

¹¹ Ma u bu wisa u nεε, bεεya ba Gusunōn bandun asiri sōsi, adama be ba tie, ba n bu sōsi. ¹² Domi wi u gāanu mō, wiya ba koo sosia kpa win mōru tu kpēa. Adama wi u kun gāanu mō, fiiko ye u mō, yera ba koo maa nūn wōrari.

¹³ Yenin sōna na ka bu mōnnu gari sōmō. Domi ba mērimō adama ba n waamō. Ba swaa daki adama ba n nōmō n sere bu yeeri. ¹⁴ Nge mēya gari yi Esai u gerua ben sō yi sōsirāmō, ye u nεε,

“I ko n nōmō ka gem, adama n n koo bεε yeeri.

I ko n mērimō adama i n ko i wa.

¹⁵ Domi tōn benin gōru ga n biti mō.

Ba ben tiin swaa kōrua, ba nōni yinwa.

Kpa bu ku wa ka ben nōni.

Kpa bu ku nō ka ben swaa.

Kpa bu ku gia ka ben bwisi.

Kpa bu ku raa ka gōsirama nēn mi n ka bu bekia.”

¹⁶ Doo nōrugiba bεε, yēn sō bēen nōni waamō, bēen swaa maa nōmō. ¹⁷ Ka geema na bεε sōmō, Gusunōn sōmōbu

dabiru ka win tōn geobu ba kīa bu wa ye i waamō tē, ba n maa ye wa. Mēya ba maa kīa bu nō ye i nōmō tē, ba n maa nua.

Mōn ten tubusianu

(I maa mērio Maaku 4:13-20, Luku 8:11-15)

¹⁸ Ma Yesu u nεε, tē i mōn ten tubusianu nōwō tē ta ka bwese yēko yā mi. ¹⁹ Be ba Gusunōn bandun gari nōmō ma yi n bu yeeri, ba ka swaa baaru weenε mi bwese te, ta wōri. Tōn kōso wi, u ra nε u wuna ye ba duura ben gōruo.

²⁰ Gaba maa ka kpee saaran tem mε weenε mi bwese ten gara wōri. Ba gari yi nōmō, mii mii ba yi mwaamō ka nuku dobu. ²¹ Adama ba n derimō yi gbini ko ben gōruo. Ma ba n yōramō n ka tε. Sanam mε wahala n kun mε nōni swāara tunuma gari yin sō kpa bu biru wura yande.

²² Gaba maa bwese te mwa nge tem sākunugum sōo. Ba gari yi nua adama handunian wāarun wururabu ka gobin nōni wōkubu bu gari yi tēsi, yi n maa binu mara. ²³ Gaba maa bwese te mwa nge tem gem sōo. Beya be ba gari yi nōmō ma yi bu yeerimō. Ma ba binu marumō gabu wunōbu (100), gabu wata, gabu tēna.

Yaka kōsusun mōndu

²⁴ Yesu kpam bu mōndu kua u nεε, n wee ye Gusunōn bandun gari yi ka weenε. Durō goowa u dīa bwese geeru duura win gbaarō.

²⁵ Sanam mε baawure kpuro u dweeya, durō win yibere u na, u yaka kōsusu duura

alíkama ye sɔɔ, ma u doona.
²⁶ Ma alíkama ya kpia ya kpɛa ya marumɔ, ma yaka kɔsu si, su maa kpia ma ba kpɛa sannu. ²⁷ Gbaa yɛron sɔm kowoba na ba nɛɛ, yinni, n n dɛa bwese geera a duura wunen gbaarɔ? Ma gian diya yaka kɔsu sini. ²⁸ Ma u bu wisa u nɛɛ, yiberɛwa, u kua mɛ. Sɔm kowo be, ba nùn bikia ba nɛɛ, n n mɛn na, a kɛ su da su yaka kɔsu si wukiri? ²⁹ Ma u nɛɛ, aawo domi i n su wukirimɔ tɛ, ka alíkama sanna ko i ra wukiri. ³⁰ I de ye yiru kpuro yu kpɛa sannu sere gɛɛbun saa yà n tura. Sanam mɛya kon sɔm kowobu sɔ bu gina yaka kɔsu si mɛnnɔ bu bɔkunu ko bu dɔɔ doke, yen biru bu sere alíkama gɛ bu mɛnna nɛn biraru sɔɔ.

Mutaadin biman gari

(*I maa mɛerio Maaku 4:30-32, Luku 13:18-19*)

³¹ Yesu kpam bu mɛndu garu kua u nɛɛ, Gusunɔn banda ka mutaadin bima weenɛ ye durɔ goo u sua u duura win gbaarɔ. ³² Dɛa binu kpuro sɔɔ yeya ya piiburu bo. Adama yà n kpia ya kpa ya gberun kiku baagere kpɛaru kere. Domi ya ra ko dɛaru sere gunɔsu ra nɛ su sin sokunu ko ten kɛasin wɔllɔ.

Pɛɛ seeyatian gari

(*I maa mɛerio Luku 13:20-21*)

³³ Yesu kpam bu mɛndu garu kua u nɛɛ, Gusunɔn banda ka pɛɛ seeyatia weenɛ ye kurɔ goo sua u doke sakaku nɔɔ itan som sɔɔ, ma mɛ kpuro mu seewa mu kukua.

Mɛndun yaasi

(*I maa mɛerio Maaku 4:33-34*)

³⁴ Ka mɛnna Yesu u ra tɔn wɔru gari yi kpuro sɔ, u ku ra bu gɛanu sɔ n kun ka mɛnnu.

³⁵ Nge mɛya Gusunɔn sɔmɔn gari yi koorɔ yi yi nɛɛ,

“Mɛnna ko na n da ka bu gari sɔ. Na kon maa ye gere batuma sɔɔ ye ya kukua saa handunian taka kobun di.”

Yesu yaka kɔsusun gari tubusia

³⁶ Sanam mɛya Yesu u seewa tɔn wɔru gen min di u dua yenuɔ. Ma win bwɛaba da win mi ba nɛɛ, a sun mɛn te tubusio te ta ka yaka kɔsu sin gari yà mi.

³⁷ Ma u bu wisa u nɛɛ, Tɔnun Biiwa u dɛa bwese gee te duura. ³⁸ Handunia yera ya sɛa gbaaru. Gusunɔn bandun biba ba sɛa dɛa bwese gee te. Tɔn kɔso win biba ba maa sɛa yaka kɔsu si.

³⁹ Setamwa maa sɛa yiberɛ wi u su duura. Gɛɛbun saa maa sɛa handunian kpeeru. Gusunɔn gɔradobara ba maa sɛa gbaa sɔm kowobu. ⁴⁰ Nge mɛ ba ra yaka kɔsusu wunɛ bu dɔɔ doke, nge mɛya n ko n ko handunian kpeeru sɔɔ.

⁴¹ Tɔnun Bii u koo win wɔllun gɔradoba gɔrima, bu ka baayere wuna ye ya tɔmbu torasiamɔ mi u bandu dii, ka be ba kɔsa mɔ.

⁴² U koo maa bu kpɛɛ dɔɔ wi u ku ra gbi sɔɔ, mi ba koo wiru nɔma sɔndi bu swi.

⁴³ Sanam mɛ sɔɔra be ba kua ye Gusunɔ u bikia ba ko n ballimɔ nge sɔɔ mi ben Baaba u bandu swi.

Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

Dukia ye ya beruan gari

⁴⁴ Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn bandu ta maa sɔ̃awa nge dukia ye ya berua gbaaru sɔ̃. Ye durɔ̃ goo ye kamɛ ma u ye berum sɔ̃nwa. Ma u da ka nuku dobu u dɔ̃ra kpuro ye u mɔ, ma u gɔ̃sirama u gbaa te dwa.

Goo gobigirun gari

⁴⁵ Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn bandu ta maa sɔ̃awa nge goo gobigii ni nu wɔ̃, ni tenku goo u kasu. ⁴⁶ Sanam mɛ u nin teeru wa te ta gobi mɔ too, ma u da u win baayere dɔ̃ra ye u mɔ, ma u tu dwa.

Yāakororun gari

⁴⁷ Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn bandu ta kpam sɔ̃awa nge yāakororu te ba ra kpɛɛ nim wɔ̃ku sɔ̃ kpa tu swɛɛ bwese bweseka mwa. ⁴⁸ Tà n yiba ba ra gawame guruɔ, kpa bu sina bu gɔ̃si ye ya wɔ̃ bu doke bireru sɔ̃, kpa bu ye ya kun gea sɔ̃a yari. ⁴⁹ Nge mɛya n ko n sɔ̃a handunian kpeeru sɔ̃. Wɔ̃llun gɔ̃radoba ba koo na bu tɔ̃n kɔ̃sobu ka geegibu wunana. ⁵⁰ Kpa bu tɔ̃n kɔ̃so be doke dɔ̃ɔ wi u ku ra gbi sɔ̃. Miya ba koo nɔ̃ma wiru sɔ̃ndi bu swɔ̃.

Dukia kpaa ka gura

⁵¹ Yesu u bu bikia u nɛɛ, yabu ye kpuro ya bɛɛ yeeri?

Ma ba nɛɛ, oo.

⁵² Yera u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wooda yɛro baawure wi u Gusunɔn bandun gari gia, u ka yɛnu yɛro weenɛ wi u gɔ̃a kpaanu ka gɔ̃a gurunu wunamɔ win dukian di.

Nasarɛtigiba kun Yesu wure

(I maa mɛɛrio Maaku 6:1-6, Luku 4:16-30)

⁵³ Ye Yesu u mɔn ni kpuro kua u kpa, ma u doona min di. ⁵⁴ U da win tiin wuuɔ ma u tɔ̃mbu keu sɔ̃ɔsim wɔ̃ri ben mɛnnɔ yɛro sere be kpuro ba biti soora. Ma ba nɛɛ, man diya u bwisi yinin bweseru waama. Amɔna u ka kpɔ̃a u sɔ̃m maamaakigii nini mɔ. ⁵⁵ N n dɔ̃a dɔ̃kon bii wi mini? N n wiya wi Maari mara? N n win wɔ̃nɔba Yakɔbu ka Yosefu ka Simɔɔ ka Yudu? ⁵⁶ N n ka win sesubu kpuro sanna sa wɔ̃a mini? N n mɛn na, man diya u dam mɛ kpuro wa.

⁵⁷ Yeni kpuro ya bu yinari bu nɔ̃n naanɛ doke. Yera Yesu bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, gam sari mi Gusunɔn sɔ̃mɔ ku ra n bɛɛɛ mɔ ma n kun mɔ win tiin temɔ ka win yɛnuɔ.

⁵⁸ U n maa sɔ̃m damgii dabinu kue mi, ben naanɛ dokebu sarirun sɔ̃.

14

Yohanu Batɛmu kowon gɔ̃

(I maa mɛɛrio Maaku 6:14-29, Luku 9:7-9)

¹ Saa ye sɔ̃ra Herodu, Galilen tem yɛro u Yesun baaru nua. ² Ma u win sɔ̃m kowobu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yohanu Batɛmu kowowa u seewa gɔ̃rin di. Yen sɔ̃na u dam mɔ u ka sɔ̃m maamaakiginu mɔ.

³⁻⁴ N deema Yohanu Batɛmu kowo raa Herodu sɔ̃ɔwa ma n n weenɛ u win wɔ̃nɔ Filipun kurɔ Herodia sua kurɔ. Yen sɔ̃na Herodu u Yohanu Batɛmu kowo mwa ma u dera ba nɔ̃n bɔ̃kua ba doke pirisɔ̃m dirɔ̃ Herodia win sɔ̃.

⁵ Ma u kī u nūn go, adama u tām̄bun nānu nasie yēn s̄ ba nūn m̄era Gusunān sām̄.

⁶ Adama dāma te ba Herodun maru tōru yaayam̄, Herodian bii wāndia u dweebu dua u yawā. N Herodu dore, ⁷ sere u nūn nā m̄wēru kua ka bōri u ka nūn wē ye u koo nūn bikia kpuro. ⁸ Ye u win m̄eron gere nua u Herodu s̄ōwa u n̄e, a man Yohanu Batemu kowon wiru wēema mini p̄erenti s̄ō.

⁹ Sunā win nukura sankira, adama u n̄e bu nūn tu wēeyō. U gerua m̄e yēn s̄ u bōrua win tām̄bun wuswaa. ¹⁰ Ma u gōra ba Yohanu wiru bura pirisām̄ dirā. ¹¹ Ba wii te kp̄ema p̄erenti s̄ō ba bii wi wē ma u ka win m̄ero tu daawa. ¹² Ma Yohanun bwāaba na ba win goru sua ba sikua ma ba da ba Yesu s̄ōwa.

Yesu u tām̄bu nārābun

suba nāōbu diisia

(I maa m̄erio Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

¹³ Ye Yesu u nua m̄e, u doona min di. U goo nimkuu dua u da ghaburō wi turo. Sanam m̄e tām̄ba nua m̄e, ba yara wusun di ma ba nūn naa gira mi gia ka naasu. ¹⁴ Ye Yesu u yara goon di, u tōn wōru guna wa. Ben wōnwōnda nūn m̄wa ma u yande ben barābu bekiam wōri.

¹⁵ Sanam m̄e s̄ō duo win bwāaba na win mi ba n̄e, wee, ghaburu s̄ōra sa wāa mini, s̄ō maa kpa. A tōn be karo bu da baru kpaanō bu ben tii dīanu dwia.

¹⁶ Ma Yesu bu s̄ōwa u n̄e, n n̄ tilasi bu ka doona. B̄en tii i bu dīanu wēeyō.

¹⁷ Yera ba n̄e, p̄e nāōbu tōnawa sa m̄o mini ka swēe yiru.

¹⁸ Ma u n̄e, i man ye wēema mini.

¹⁹ Yen biru u n̄e, tōn wōru ge, gu yakasu yam̄ gu sina. Ma u p̄e nāōbu ka swēe yiru ye sua u wuswaa seeya wōlō u Gusunō siara. Ma u p̄e ye murura u win bwāabu wē ba tōn wōru ge yabua. ²⁰ Ben baawure di u deba. Ye ba di n tiara ba gure hirenu wākura yiru s̄ō ba ka doona. ²¹ Be ba di ben geera tura tōnu nārābun suba nāōbu (5.000), tōn kurābu ka bibu baasi.

Yesu u s̄imō nim wōlō

(I maa m̄erio Maaku 6:45-52, Yohanu 6:15-21)

²² Yen biru mii mii Yesu dera win bwāaba goo nimkuu dua ba nūn gbiiyō bu ka tōbura guru giō. Sanam m̄eya win tii u tōn wōru yarinasiām̄. ²³ Ye u bu yarinasia u kpa u yōwa guuru wōlō wi turo u ka kanaru ko. Ma u wāa mi, wi tōna, sere yam mu ka tīra. ²⁴ N deema saa ye s̄ō, goo nimkuu ge, ga wāa nim suunu s̄ō. Nim kurenu gu b̄arikiam̄ yēn s̄ō woo ga gu nām bira koosi. ²⁵ Buru buru yam s̄areru, yera Yesu u s̄imō nim wōlō u dōo win bwāabun bera gia. ²⁶ Adama sanam m̄e ba nūn wa u s̄imō nim wōlō, ba berum soora ba n̄e siiniwa.

Ma ba kuuki wōri berum saabu. ²⁷ Adama mii mii Yesu ka bu gari kua u n̄e, i ku mwia kpana, n̄ena, i ku berum ko.

²⁸ Yera Piεε nùn sɔɔwa u nεε, Yinni, n̄ n wunen na, a man nɔɔ kɛyɔ n na wunen mi nim wɔllo.

²⁹ Ma Yesu nεε, a na.

Yera Piεε u yara goon di u nim nɔɔ sɔndi u s̄imɔ u dɔɔ Yesun mi. ³⁰ Adama ye u woo laakari kua berum nùn mwa. Ma nge mε u nummɔ u wura kua u nεε, Yinni, a man faaba koowo.

³¹ Mii mii Yesu nɔma demia u nùn nenua ma u nεε, naanε doke piibugii wunε, mban sɔna a sika kua.

³² Be yiru kpuro ba dua goo sɔɔ ma woo ga mari. ³³ Yera be ba wāa goo ge sɔɔ, ba yiira Yesun wuswaaɔ ba nεε, ka geema wunε Gusunɔn Biiwa.

Yesu u barɔbu bekia Genesaretin temɔ

(I maa mεerio Maaku 6:53-56)

³⁴ Ba tɔbura ba kpa ba tura Genesaretin temɔ. ³⁵ Tem min tɔmba Yesu tuba ma ba win labaari yēbi yam kpuro ma u tunuma. Ma ba ka nùn ben barɔbu kpuro naawa. ³⁶ Ba nùn kana u gesi de bu win yaberun swaa bua baba. Be ba maa ye baba kpuro ba bekura.

15

Sikadoban deema

(I maa mεerio Maaku 7:1-13)

¹ Yera Falisiba ka wooda yērobu gabu ba na Yesun mi saa Yerusalemun di, ba nùn bikia ba nεε, ² mban sɔna wunen bwāabu ba n̄ besen sikadoban deema mem nɔɔwammε. Domi ba ku ra niε bu sere di.

³ Yesu bu wisa u nεε, bεε maa ni, mban sɔna i ra

Gusunɔn wooda sare ma i sere bεen deema neni. ⁴ Domi Gusunɔ u nεε, “A wunen tundo ka wunen mero bεεε wēeyɔ.” U maa nεε, “Wi u win tundo n̄ kun mε win mero k̄sa gerusi ba koo nùn gowa.” ⁵ Adama bεε i gerumɔ ma goo ù n win tundo n̄ kun mε win mero sɔɔwa u nεε, win dukia ye u koo kpī u ka nùn somi ya kua Gusunɔgia, ⁶ n n̄ maa weenε durɔ wī, u win tundo n̄ kun mε win mero somi. Nge meya i Gusunɔn gari t̄esimɔ ma i bεen deema swīi. ⁷ Murafiti bεε, ka geema bεen sɔna Gusunɔ u gerua saa Esain nɔɔn di u nεε,

⁸ “Tɔn beni ba man bεεε wēemɔ ka nɔɔ. Adama ben ḡru ga ka man toma. ⁹ Kama ba man sāamɔ. Domi tɔmbun woodawa ya kua ben sɔɔsiru.”

Ye ya tɔnu m̄ disigii

(I maa mεerio Maaku 7:14-23)

¹⁰ Ma Yesu u tɔn wɔru soka u nεε, i nɔɔwɔ kpa i de n bεε yeeri. ¹¹ N n̄ mɔ ye ya dumɔ tɔnun nɔɔ sɔɔ yera ya nùn m̄ disigii, ma n kun mɔ ye ya yarimɔ saa win nɔɔn di, yeya ya ra tɔnu ko disigii.

¹² Yera win bwāaba na win mi ba nεε, n n̄ a yē ma gari yi a gerua mi, yi Falisiba duawa mi ya.

¹³ U bu wisa u nεε, dāru baatere te nen Baaba wɔrukoo kun duure ba koo tu wukawa. ¹⁴ I bu derio. Swaa gbio w̄koba. W̄ko ù n maa win w̄kosi swaa gbiye be yiru kpurowa ba koo tokoro w̄ri.

15 Piεε nùn sǝwa u nεε, a sun mǝn te tubusio.

16 Yesu u nεε, n n bεen tii yeeri ka tǝ? 17 I n yǝ ma ye ya dumǝ nǝ sǝ kpuro nukurǝwa ya dǝ? Ma n n sosi ya koo yari wasin di. 18 Adama ye ya yarimǝ nǝn di, gǝrun diya ya wee. Yeya ya ra tǝnu ko disigii. 19 Domi gǝrun diya bwisiku kǝsunu wee, ka tǝn goberu, ka sakararu, ka kǝ mǝnnabu tantanaru sǝ ka gbena ka weesu ka tǝn sankubu. 20 Yeya mi, ye ya ra tǝnu ko disigii. Adama nǝm kεsεnun dibu ku ra tǝnu ko disigii.

Kurǝ sǝ goo u Yesu

naane doke

(I maa mεerio Maaku 7:24-30)

21 Yen biru Yesu doona min di u da Tiri ka Sidonin bera gia. 22 Kurǝ Kananigii goo wi u wǝa bera mi, u na win mi, ma u nǝgiru sua u nεε, Yinni, Dafidin sikadobu, a nεn wǝnwǝndu waawo. Nεn bii tǝn kurǝ u wεrekunu mǝ nu nùn nǝni sǝwa too.

23 Ka mε, Yesu kun nùn gari gεε wisa. Ma win bwǝaba na win mi, ba nùn kana u de kurǝ wi, u doona min di domi u kuuki mǝ u ka bu swǝi biruǝ.

24 U bu wisa u nεε, Isireliba tǝnan miya ba man gǝrima be, be ba kǝre nge yǝanu.

25 Adama kurǝ wi, u na Yesun wuswaaǝ u yiira u nεε, Yinni, a man somio.

26 Yesu nùn sǝwa u nεε, n n weenε bu bibun dǝanu sua bu bǝnu kǝwa.

27 Kurǝ wi nεε, geema, Yinni. Ka mε, bǝnu ra dǝa buri

di yi yi wǝruma nin yinnibun tabulun di.

28 Yera Yesu nùn sǝwa u nεε, kurǝ wunε, wunεn naanε dokebu kpǝ too. N koo nun kua nge mε a kǝ.

Saa ye sǝ, ma kurǝ win bii wi, u bekura.

Yesu u barǝ dabinu bekia

29 Yesu u doona min di u da Galilen daa burerun goorǝ. Ma u yǝwa guuru wǝllǝ u sina. 30 Yera tǝn wǝru guna na win mi. Ba ka yemǝbu na ka wǝkobu ka alebugibu ka sosobu, ka kpam barǝ dabinu ba yi Yesun wuswaaǝ, ma u bu bekia. 31 Biti baka tǝn be mwa ye ba wa sosoba gari mǝ, alebugiba bekura, yemǝba sǝimǝ, wǝkoba yam waamǝ, ma ba Gusunǝ Isireliban Yinni siarabu wǝri.

Yesu u tǝmbu nǝrǝbun

suba nne diisia

(I maa mεerio Maaku 8:1-10)

32 Yesu u win bwǝabu soka u nεε, tǝn benin wǝnwǝnda man mǝ. Yen sǝ ita wee ye ba ka wǝa nεn mi, gǝanu kun maa bu tie ni ba koo di. Na n maa kǝ n bu kara ka gǝru kpa bu ku raa dam bia swaaǝ bu wǝri.

33 Win bwǝaba nùn bikia ba nεε, mana sa ko sere dǝanu wa ghaburu sǝ mini ni nu koo tǝn dabi teni debu.

34 Yesu bu bikia u nεε, pǝε nyewa i sere mǝ.

Ma ba nεε, wasi nǝba yiru ka swǝε piiminu ganu.

35 Yesu u tǝn wǝru ge sinasia temǝ. 36 Ma u pǝε nǝba yiru ye sua ka swǝε yi, u Gusunǝ siara ma u murura u win bwǝabu wǝ ba tǝn wǝru ge

yabua. ³⁷ Be kpuro ba di ba deba. Ye ba di n tia ba gure birenu nɔɔba yiru sɔɔ ba ka doona. ³⁸ Be ba ye di ben geera tura tɔnu nɔrɔbun suba nnɛ (4.000), tɔn kurɔbu ka bibu baasi. ³⁹ Ye u tɔn wɔru ge yarinasia u kpa, u goo nimkuu dua u da Magadan tem gia.

16

Falisiba ka Sadusiba

ba yireru bikia

(I maa mɛerio Maaku 8:11-13, Luku 12:54-56)

¹ Falisiba ka Sadusiba ba na Yesun mi, bu ka win laakari mɛeri, ba nɔn bikia ba nɛɛ, u bu sɔɔsi ka yireru garu ma win dam weewa saa Gusunɔn min di. ² Adama Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, saa ye sɔɔ kpeeyɔ i ra nɛɛ, yam koo dora gisɔ domi wɔlla sɔri. ³ N n bururun na, i ra nɛɛ, gura koo nɛ gisɔ domi wɔlla swɔa ka wɔka tobe kua. I wɔllun yireru wunanamɔ, adama i n kpɛ i saa yenin yireru tubu. ⁴ Tɛn tɔn kɔsobu be ba n ka Gusunɔ turo yɔ ba yireru bikiamɔ. Adama yireru garu maa sari te ba koo bu sɔɔsi ma n kun mɔ Gusunɔn sɔmɔ Yonasigiru.

Ma u bu deri u doona.

Falisiba ka Sadusiban

pɛɛ seeyatia

(I maa mɛerio Maaku 8:14-21)

⁵ Ye win bwɔaba tɔburɔ guru giɔ, ba duari bu pɛɛ kusenu ko. ⁶ Yera Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, i kpure kpure ko, i n tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban pɛɛ seeyatia.

⁷ Bwɔa be, ba wesiana ba nɛɛ, u gerua mɛ yɛn sɔ ba n pɛɛ kusenu kue.

⁸ Yesu ben bwisikunu gia ma u bu bikia u nɛɛ, mban sɔna i wesiana i nɛɛ, yɛn sɔ i n pɛɛ kusenu kue, yen sɔna na gerua mɛ. Naanɛ doke pi-ibugii bɛɛ. ⁹ N n bɛɛ yeeri sere ka tɛ? I n pɛɛ nɔɔbu ye yaaye ye na murura tɔmbu nɔrɔbun suba nɔɔbun (5.000) sɔ? Ka sukum mɛ n tian birenun geeru? ¹⁰ I n maa pɛɛ nɔɔba yiru ye yaaye ye na murura tɔmbu nɔrɔbun suba nnɛn (4.000) sɔ? Ka sukum mɛ n tian birenun geeru? ¹¹ Amɔna i n ka tuba ma na n ka pɛɛ yɔ. I n tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban pɛɛ seeyatia.

¹² Sanam mɛya bwɔa be, ba tuba ma u n ka pɛɛ seeyatia yɔ. Adama u bu sɔmɔwa ba n tii sɛ ka Falisiba ka Sadusiban sɔɔsinu.

Piɛɛ u nɛɛ, Yesu u sɔawa

wi Gusunɔ u gɔsa

(I maa mɛerio Maaku 8:27-30, Luku 9:18-21)

¹³ Yesu u tura Sesare Filipin temɔ. Ma u win bwɔabu bikia u nɛɛ, wara tɔmba gerumɔ Tɔnun Bii u sɔa.

¹⁴ Ba nɔn wisa ba nɛɛ, gaba gerumɔ Yohanu Batemu kowowa a sɔa. Gaba maa mɔ Eliwa. Gaba maa kpam gerumɔ wunɛ Yeremiwa n kun mɛ, Gusunɔn sɔmɔbun turo.

¹⁵ Yesu u nɛɛ, bɛɛ maa ni, wara i gerumɔ na sɔa.

¹⁶ Simɔɔ Piɛɛ nɛɛ, wuna mi, wi Gusunɔ u gɔsa, wi, Yinni wason Bii.

17 Yera Yesu nùn wisa u nɛɛ, doo nɔrugiiwa wunɛ Simɔɔ, Yohanun Bii, domi n n̄ mɔ tɔnu u nun yeni sɔɔsi, ma n kun mɔ nɛn Baaba wi u wāa wɔllɔ. 18 Nɛna na nun sɔɔmɔ ma na nun soka kperu*. Kpee ten wɔllɔwa kon nɛn yigberu swīi. Baa gɔɔn tii u n̄ kpɛ u tu gāanu kua. 19 Wuna kon ban te Gusunɔ u swīin kɔkɔrɔba wɛ. Ye a yinamɔ handuniaɔ ba koo ye yina wɔllɔ. Ye a maa wura handuniaɔ ba koo ye wura wɔllɔ.

20 Yera Yesu win bwāabu nɔɔ goosi u nɛɛ, bu ku raɔ goɔ sɔ ma wiya wi Gusunɔ u gɔsa.

Yesu u win gɔɔ ka win see-bun gari mɔ

(I maa mɛerio Maaku 8:31-9:1, Luku 9:22-27)

21 Saa saa yen min diya Yesu Kirisi u win bwāabu gari sɔɔmɔ batuma sɔɔ u nɛɛ, u n̄ koo ko u kun Yerusalemu de, mi guro gurobu ka yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛroba koo nùn nɔni sɔ. Ba koo nùn go adama sɔɔ itase u koo se.

22 Yera Piɛɛ ka nùn da bɔɔrɔ u nùn gerisim wɔri u nɛɛ, Gusunɔ u nun bere Yinni, yenin bwesera kun nun deemamɔ pai!

23 Adama Yesu sīra u Piɛɛ sɔɔwa u nɛɛ, a gɛro nɛn birun di Setam. A kasu a man torasiawa, domi a n̄ bwisikumɔ nge Gusunɔ, ma n kun mɔ nge tɔnu.

24 Yen biru Yesu win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, goɔ ù n̄ kī u man swīi nge bɔɔ, u win gɔru kīru derio kpa u win tiin dāa bunanaru sua u n̄ ka man

swīi. 25 Wi u kī u win wāaru di ka win gɔru kīru u koo tu bia. Adama wi u win wāaru yina nɛn sɔ u koo ra tu wa.

26 Nge arufaani yerà tɔnu mɔ ù n handunian gāanu kpuro wa ma u win wāaru bia. Nge mba n wāa ye tɔnu u koo ka win wāaru kɔsina. 27 Tɔnun Bii u sisi kam kam ka win Baaban yiiko ka win gɔradoba sannu. Sanam mɛya u koo baawure nùn win are kɔsia nge mɛ win kookoosu nɛ. 28 Geema na bɛɛ sɔɔmɔ tɔn be ba wāa mini ben gaba kun gbimɔ bu ka Tɔnun Bii wa u na nge sunɔ.

17

Yesun wasi gosia

(I maa mɛerio Maaku 9:2-13, Luku 9:28-36)

1 Sɔɔ nɔɔba tian biru Yesu Piɛɛ sua ka Yakɔbu ka Yohanu, Yakɔbun wɔnɔ, u ka bu da guu bakaru garun wɔllɔ be tɔna.

2 Win wasi gosia tuki ben nɔni sɔɔ, ma win wuswaa ballimɔ nge sɔɔ, win yānu maa burura fem fem nge suru. 3 Yen biru ba Mɔwisi ka Eli wa ba ka Yesu gari mɔ. 4 Yera Piɛɛ u Yesu sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, n wā sa n wāa mini. À n kī, kon kunu ita ko, teeru wunɛgiru, teeru Mɔwisigiru, teeru maa Eligiru.

5 U n̄ gari yi gerum kpa, bukɔ kpiku ga ka bu wukiri. Ma ba nɔɔ gagu nua saa bukɔ min di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii kīnasi wī sɔɔ nɛn gɔru dobu kpuro wāa. I wigii swaa dakio.

6 Ye bwāa be, ba nɔɔ ge nua bɛrum bu mwa sere

* 16:18 kperu - Yīsi te ba mɔ Piɛɛ, ten tubusiana kperu.

ba wɔruma ba wuswaa tem girari. ⁷ Yesu na ben mi u bu nɔma sɔndi u nɛɛ, i seewo, i ku bɛrum ko.

⁸ Ye ba wuswaa seeya ba n maa goo wa ma n kun mɔ Yesu turo.

⁹ Sanam mɛ ba saram wee guu ten min di, Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, bu ku raa goo sɔ ye ba wa mi, sere Tɔnɔn Bii u ka se ɔɔrin di.

¹⁰ Bwāa be, ba nɔn bikia ba nɛɛ, mban sɔna wooda yɛroba ra gere Eliwa koo gbi u na.

¹¹ U bu wisa u nɛɛ, ka geema Eli koo na kpa u yabu baayere wesia yen ayero. ¹² Adama na bɛɛ sɔɔmɔ, Eli u na kɔ, ba n nɔn tuba, ma ba nɔn kua nge mɛ ba kɪ. Nge mɛya ba koo Tɔnɔn Biin tii nɔni sɔ.

¹³ Yera n win bwāabu yeeri ma Yohanu Batemu kowon gariya u mɔ.

Yesu u bii wi wɛɛku ga wāasi bɛkia

(I maa mɛɛrio Maaku 9:14-29, Luku 9:37-43a)

¹⁴ Ye ba tunuma mi tɔn wɔru ga wāa, durɔ goo u na u yiira Yesun wuswaa ¹⁵ u nɛɛ, Yinni, a nɛn biin wɔnwɔndu waawo. U giri kpakpanu barɔ nu nɔn wahala mɔ gem gem sere nu ra gasɔ nɔn kpɛɛ dɔɔ sɔɔ n kun mɛ nim sɔɔ. ¹⁶ Na ka nɔn wunen bwāabu naawa adama ba kpana bu nɔn bɛkia.

¹⁷ Yesu u nɛɛ, bɛɛ tɔn kɔso naanɛ doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n ka bɛɛ wāa. Nge sere domma ko na n kpam ka bɛɛ tɛmanɛ. I ka man bii wi naawa mini.

¹⁸ Yesu u wɛɛku ge gerusi ma ga bii wi doonari ma u bɛkura mii mii.

¹⁹ Yera Yesun bwāaba da win mi be tɔna ba nɔn bikia ba nɛɛ, mban sɔna ba kpana bu wɛɛku ge gira.

²⁰ Yesu bu wisa u nɛɛ, yɛn sɔ bɛɛn naanɛ dokebu kun kpā. Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, baa bɛɛn naanɛ dokebu bɔ n piibu sāa nge dīa bima ye ya piiburu bo i ko guu teni sɔ tu wukuro minin di tu da ɔɔ. Mɛya ta koo maa wukura. Gāanu maa sari ni i ko kpana i ko. [²¹ Adama wɛɛku genin bwesera ku ra doonɛ ma n kun ka kanaru ka nɔɔ bɔkuru.]

Yesu u kpam win ɔɔ

ka win seebun gari mɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 9:30-32, Luku 9:43b-45)

²² Sɔɔ teeru nge mɛ bwāa be, ba mɛnɛ sannu Galileɔ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, ba koo Tɔnɔn Bii tɔmbu nɔma bɛria ²³ bu nɔn ɔɔ, adama sɔɔ itase u koo se ɔɔrin di.

Yera bwāa ben nukura sankira gem gem.

Sāa yerun wɔɔ gobin kɔsiabu

²⁴ Sanam mɛ Yesu ka win bwāabu ba tura Kapenamɔɔ, yera sāa yerun wɔɔ gobigiba na Piɛɛn mi ba nɛɛ, bɛɛn yinni u ku ra sāa yerun wɔɔ gobi kɔsie?

²⁵ Piɛɛ nɛɛ, a, u ra kɔsie.

Ye Piɛɛ u duɔ dirɔ Yesu gbia u nɔn bikia u nɛɛ, amɔna a wa Simɔɔ. Berà n weenɛ bu handunia min sinambu gbere gobi kɔsia. Sina bibu? Nge gabu.

²⁶ Piɛɛ nɛɛ, gabu.

Ma Yesu nɛɛ, n n mɛn na sina bibu ba n kɔsiamɔ. ²⁷ Ka mɛ, sa n kɪ su tɔn be mɔru kɔsiki. Yen sɔ, a doo daarɔ a

kəkəru kō. Swāa ye ya gbia ya tu mwε, a ye gawo a yen nōo baaya. Kaa sii geesun gobi wa mi, yi yi koo nε ka wunen gobi turi. A yi suo a bu kasia.

18

Waragisonkoru bo

(I maa mεerio Maaku 9:33-37, Luku 9:46-48)

¹ Saa ye sōra Yesun bwāaba da win mi, ba nūn bikia ba nεε, wara gisonkoru bo Gusunən bandu sōo.

² Yesu u bii piibu gagu soka u yōrasia ben wuswaaō. ³ Ma u nεε, ka geema na bεε sōomō, ma n kun mō i tii gōsia i kua nge bibu, i n kpē i n wāa ban te Gusunō u swīi sōo. ⁴ Wi u sāa gisonko ban te Gusunō u swīi sōo, wiya wi u tii kawa nge bii wini. ⁵ Wi u maa bii winin bweseru wura nēn yīsirun sō, nēna u wura.

Torarun baberu

(I maa mεerio Maaku 9:42-48, Luku 17:1-2)

⁶ Yesu maa nεε, wi u dera bii piimii ni nu man naane doke min turo wōri toraru sōo, n buram bo bu yēro nεε bakaru gbinisia win wīirō kpa bu nūn kpēε nim wōku sōo u nim diira. ⁷ Anna a handunian wahala wa ye gāanu ka wāa ni nu derimō tamba wōrimō toraru sōo. Gāa ninin bwesera ko n wāawa baadomma, adama nōni swāarugliiwa wīn min di nu koo yari.

⁸ Wunen nōmu n kun mε wunen naasu, yen ye ya nun sure toraru sōo, a ye buro a kō n toma. Domi n sanō bo a ka nōm teu n kun mε naa teesu wāaru wa te ta ku ra kpe, n kere a n nōma yiru ka naasu

yiru mō kpa bu nun kpēε dōo wi u ku ra gbi sōo. ⁹ N n maa wunen nōnūn na ga nun sure toraru sōo a gu wōwo a kō n toma. Domi n sanō bo a ka nōni tia wāaru wa te ta ku ra kpe n kere a n nōni yiru mō kpa bu nun kpēε dōo wi u ku ra gbi sōo.

Yāa te ta kōra ta maa waara
(I maa mεerio Luku 15:3-7)

¹⁰ Yesu maa nεε, i ku ra de i bii piimii nin teu gēm. Ka geema na bεε sōomō, ben gōrado be ba wāa wōlō ba ra n yōwa baadomma nēn Baaba wōrukoon wuswaaō. [¹¹ Domi Tōnun Bii u nawa u ka ye ya kōra faaba ko.]

¹² Mba i tamaa. Tōnu ù n yāanu wunōbu (100) mō ma teera kōra, u n koo wunōbu tia sari deri guuru wōlō kpa u da u tee te ta kōra kasu? ¹³ U n maa tu wa, ka geema na bεε sōomō, win nuku dobu ko n kpā yāa ten sō n kere wunōbu tia sari ni nu n kōre. ¹⁴ Nge mēya maa bēen Baaba wi u wāa wōlō u n kī baa bii piimii nin teu gu kōra.

Naane dokeo ù n tora

¹⁵ Yesu maa nεε, naane dokeo goo ù n tora a doo win mi wunε tōna a nūn win toraru tubusia. U n wunεgii nua, a nūn faaba kua. ¹⁶ Adama ù n yina u nun swaa daki, a tōn turo n kun mε tōnu yiru kasuo a ka da win mi, kpa tōnu yiru n kun mε ita ye, yu gari yi kpuron seeda di nge mε Gusunən gari gerumō. ¹⁷ U n maa kpam yina u bu swaa daki, a Yesun yigberu gari yi nōsio. U n den yina u yigberun gari nō,

a nùn garisio tòn tuko n̄ kun me ghere mwaa.

Yinabu ka wurabu

18 Ma Yesu maa nee, ka geema na bee sɔmɔ, ye i yinamɔ handunia sɔɔ ba koo ye yina wɔlɔ. Ye i maa wura handunia sɔɔ, ba koo ye wura wɔlɔ.

19 Na kpam bee sɔmɔ ma been tɔmbu yiru b̄a n nɔɔ tia kua handunia mini ba g̃aanu bikia kanaru sɔɔ, nen Baaba wi u w̄aa wɔlɔ u koo bu w̄e. 20 Domi mi tɔmbu yiru n̄ kun me ita ba menne ka nen ȳisiru, na w̄aa ben suunu sɔɔ.

Sɔm kowon gari wi u yina

u suuru wura

21 Yera Piee u da Yesun mi u nùn bikia u nee, nɔn nyewa kon nen beruse wi u man torari suuru kua. Nɔn nɔɔba yiru?

22 Yesu nùn wisa u nee, aawo n n̄ mɔ nɔn nɔɔba yiru tɔna, nɔn wata ka w̄akurun nɔn nɔɔba yiruwa. 23 Yenin s̄na Gusunɔn bandun gari ka sunɔ goon gari weene wi u k̄i u win gobi dooru ko ka win sɔm kowobu. 24 Ye u win gobi dooru torua, yera ba ka durɔ goo na wi u win dibu neni f̄arɔtɔ dabi dabiru. 25 Wee, durɔ wi kun g̃aanu mɔ u ka dii bi k̄sia. Ma win yinni nee bu nùn d̄aro ka win kurɔ ka win bibu ka ye u mɔ kpuro bu ka dii bi k̄sia. 26 Yera sɔm kowo wi, u yiira win yinnin wuswaaɔ u nùn suuru kana u nee, a ka man temano, kon nun k̄sia kpuro. 27 Ma win yinni u win wɔnwɔndu wa u dii bi go u dera u doona.

28 Ye sɔm kowo wi, u yara min di, u ka win sɔm kowosi yinna wi u win dibu neni nge f̄arɔtɔ nɔɔbun saka. Yera u nùn s̄ere u w̄iru s̄ka u nee, a nen dibu k̄sia ma bi a neni. 29 Yera win kpaasi u yiira win wuswaaɔ u nùn suuru kana u nee, a ka man temano, kon nun k̄sia. 30 Adama u n̄ wure. U dera ba nùn doke pirisɔm sɔɔ sere u ka dii bi k̄sia u kpe. 31 Ye sɔm kowo be ba tie ba gari yi wa, ben nukura sankira ma ba da ba ben yinni ye kpuro sɔɔwa. 32 Yera yinni wi, u nùn sokusia u nee, sɔm kowo nuku k̄surugii, na nun wunen dibu goowa ȳen s̄ a man suuru kana. 33 N daa weenewa wunen tii a maa wunen sɔm kowosi wi wɔnwɔndu kua nge me na nun kua. 34 Yinni wi, u m̄oru besira ma u sɔm kowo wi pirisɔm k̄sobu w̄e sere u ka dii bi kpuro k̄sia.

35 Ma Yesu nee, nge meya nen Baaba wi u w̄aa wɔlɔ koo bee kua been wi u kun win winsim suuru kue win g̃orun di.

19

Yesu u yinanaan gari m̄

(I maa meerio Maaku 10:1-12)

1 Ye Yesu u gari yi gerua u kpa u doona Galilen di u da Yudean bera gia ye ya w̄aa Yuudenin daarun guru gio. 2 Tɔn w̄oru guna nùn sw̄i mi, ma u ben barɔbu bekia.

3 Falisi gaba na win mi, bu ka win laakari meeri ba nùn bikia ba nee, been wooda ya wura t̄onu u win kurɔ yina gari baayiren s̄?

4 Yesu u nɛɛ, i n̄ garire Gusun̄n gari sɔɔ ma “Toren di Taka kowo u bu kuawa durɔ ka kurɔ.” 5 Ma yi kpam nɛɛ, “Yen s̄ɔna, durɔ u koo win tundo ka win mɛro deri kpa wi ka win kurɔ ba n maninɛ kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee.” 6 Nge mɛya ba n̄ maa s̄aa t̄ambu yiru ma n kun mɔ t̄on turo. N̄ n man na, t̄onu u ku karana ye Gusun̄ u menna.

7 Falisiba ba n̄n bikia ba nɛɛ, n̄ n mɛn na, mban s̄ɔna M̄wisi u wooda wɛ u nɛɛ, durɔ u yinanaan tireru yore kpa u de win kurɔ u doona.

8 Yesu u bu wisa u nɛɛ, M̄wisi dera i bɛɛn kurɔbu yinam̄ bɛɛn woo b̄abunun s̄ɔ. Adama saa toren di gari yi, yi n̄ s̄aa mɛ. 9 Na bɛɛ s̄ɔm̄, wi u win kurɔ yina ma n kun mɔ sakararun s̄ɔ, ma u kurɔ kpao sua, u sakararu kuawa.

10 Win bw̄aaba n̄n s̄ɔwa ba nɛɛ, n̄ n mɛn na n s̄aa durɔ ka win kur̄n suunu sɔɔ, n buram bo bu ku suana.

11 Yesu u nɛɛ, t̄ambu kpuro ba n̄ kp̄ɛ bu gari yi sua ma n kun mɔ be Gusun̄ u yen dam wɛ. 12 Domi gabun mi marumara, gabu maa t̄amba ba bu kua mɛ, gabu maa kpam, Gusun̄n bandun s̄ɔna ba n̄ kurɔ suam̄. Wi u koo kp̄i u gari yi sua, u suo.

*Yesu u bibu kanaru kua
(I maa mɛɛrio Maaku 10:13-16, Luku 18:15-17)*

13 T̄amba ka bii piiminu na Yesun mi, u ka bu n̄oma s̄ondi kpa u bu kanaru kua, adama win bw̄aaba t̄on be gerusi. 14 Yera Yesu nɛɛ, i de bii piiminu nu na n̄n mi, i ku bu

yinari. Domi Gusun̄ u bandu sw̄i t̄ambun s̄ɔ be ba ka bu weenɛ.

15 U bu n̄oma s̄ondi ma u doona min di.

*Gobigii goon gari
(I maa mɛɛrio Maaku 10:17-31, Luku 18:18-30)*

16 Durɔ goo na Yesun mi, u n̄n bikia u nɛɛ, yinni, gea mba kon ko n ka w̄aru te ta ku ra kpe wa.

17 Yesu n̄n s̄ɔwa u nɛɛ, mban s̄ɔna a man gean kobun gari bikiam̄. T̄on turowa s̄aa geo. À n k̄i a w̄aru te ta ku ra kpe wa a woodaba sw̄iyɔ.

18 U nɛɛ, yen yerà.

Yesu u nɛɛ, a ku t̄onu go, a ku sakararu ko, a ku gb̄eni, a ku goo gari mani, 19 a wunen tundo ka wunen mɛro bɛɛɛ w̄ɛyɔ, kpa a wunen t̄onusi k̄ia nge wunen tii tii.

20 Aluwaasi wi, u nɛɛ, yeni kpurowa na sw̄i. Mba n maa man tie.

21 Yesu n̄n s̄ɔwa u nɛɛ, à n k̄i a yibu, a doo a d̄ɔra kpuro ye a m̄, kpa a yen gobi s̄aarobu b̄onu kua, kaa n dukia m̄ w̄allo, kpa a na a man sw̄i.

22 Adama ye aluwaasi wi, u nua mɛ, u doona ka nuku sankiranu domi win dukia ya kp̄a.

23 Yera Yesu u win bw̄aabu s̄ɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ s̄ɔm̄, n s̄ɛ gem gem dukiagii u ka ban te Gusun̄ u sw̄i wura. 24 Yen s̄ɛs̄ɔ ga kp̄a n kere yooyoo gu du yaburan w̄ɛrɔ gu yari.

25 Ye bw̄a be, ba gari yi nua, ba biti soora gem gem, ma ba

nɛɛ, n̄ n mɛn na, wara u koo den faaba wa.

²⁶ Yesu bu mɛɛra ma u nɛɛ, tɔmbun miya n̄ n̄ koorɔ adama gāanu sari ni Gusunɔ u kpane.

²⁷ Yera Piɛɛ u n̄n sɔɔwa u nɛɛ, n̄ wee bɛɛ sa gāanu kpuro deri sa nun swīi. Mba n ko n ko bɛɛsɛgia.

²⁸ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, sanam mɛ Tɔnun Bii u ko n sɔ win sina gɔni yiikogian wɔllɔ handunia kpaa sɔɔ, bɛɛ wɔkura yiru be i man swīi bɛɛn tii i ko n sɔ sina gɔni wɔllɔ i ka Isireliban bwesenu wɔkura yiru siri. ²⁹ Ma baawure wi u win yenu deri, n̄ kun mɛ wɔnɔbu, n̄ kun mɛ sesubu, n̄ kun mɛ tundo, n̄ kun mɛ mɛro, n̄ kun mɛ bibu, n̄ kun mɛ gbea nɛn yīsirin sɔ, u koo yen kɔsire wa dabi dabinu, kpa u wāaru te ta ku ra kpe tubi di. ³⁰ Adama dabiru be ba tɛ s̄aa gbiikobu ba koo ko birukobu, ma dabiru be ba tɛ s̄aa birukobu ba koo ko gbiikobu.

20

Sɔm kowo be ba wāa gbaarɔ

¹ Ma Yesu u nɛɛ, n̄ wee ye Gusunɔn bandu ta ka weenɛ. Yenu yɛro goo u yara buru buru yellu u ka sɔm kowobu kasu bu da win gbaarɔ. ² U wura u bu kɔsia nge mɛ ba ra sɔm kowo kɔsie sɔɔ teeru, ma u nɛɛ bu doo bu sɔmburu ko win gbaarɔ. ³ Ye n̄ kua bururun kɔba nɔɔba nne, u kpam yara ma u gabu deema ba sɔ tɛngeɔ ba n̄ garu mɔ. ⁴ U bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i doo i

sɔmburu ko nɛn gbaarɔ. Kon bɛɛ yen gobi kɔsia nge mɛ n weenɛ. ⁵ Ma ba da mi. Yenu yɛro wi, u kpam yara sɔɔ wii wɔllu, ka maa yokan kɔba ita, ma u kua mɛ. ⁶ Ye n̄ da kua yokan kɔba nɔɔbu, u kpam yara u gabu wa be ba sɔ mi. U bu bikia u nɛɛ, mban sɔna i sɔ mini saa bururun di i n̄ garu mɔ. ⁷ Ba wisa ba nɛɛ, yɛn sɔ goo kun sun sɔmburu wɛ. Ma u nɛɛ, n̄ n mɛn na, i doo nɛn gbaarɔ i sɔmburu ko bɛɛn tii.

⁸ Ye n̄ kua yoka yenu yɛro wi, u win sɔm kowobun wirugii soka u nɛɛ, a sɔm kowobu sokuo a bu ben gobi kɔsia, saa birukobun min di sere ka gbiikobun mi. ⁹ Be ba sɔmburu torua yokan kɔba nɔɔbu ba na ma ba sɔɔ teerun sɔmburun gobi wa. ¹⁰ Ye gbiikoo be, ba na, ba tamaa begii koo kerawa mɛ. Adama sɔɔ teerun sɔmburun gobiya ba maa ben tii kɔsia. ¹¹ Ye ba gobi yi wa ba ka yenu yɛro wi waki. ¹² Ba gerua, ba nɛɛ, be ba dākuru na mi, kabi tia tɔnawa ba kua ma a bu kɔsia nge bɛɛ be sa sɔmburu kua bururun di ka sɔɔ boko. ¹³ Ma u ben turo wisa u nɛɛ, nɛn bɔrɔ, na n̄ nun taki di. A wura ma kaa sɔɔ teerun sɔmburun gobi mwa, nge n̄ n̄ mɛ. ¹⁴ N̄ n mɛn na, a wunen gobi mɔɔ a doona. N̄ n̄ k̄i n̄ biruko wini kɔsia nge wunɛ, mba n̄ nun wa. ¹⁵ N̄ n̄ ye na k̄i yera kon ka nɛn ye na mɔ ko? Nge a nisinu mɔwa yɛn sɔ na tɔn geeru kua. ¹⁶ Ma Yesu nɛɛ, nge mɛya birukobu ba koo ko gbiikobu, gbiikobu maa, ba koo ko birukobu.

*Yesu u win gəə ka win see-
bun gari m̀ə nən itase*

*(I maa m̄erio Maaku 10:32-
34, Luku 18:31-34)*

¹⁷ Nge m̄e Yesu u d̄əə Yerusalemu gia, swaaə u win bwāabu wəkura yiru ye t̄əna s̄əəwa u n̄e, ¹⁸ wee, sa d̄əə Yerusalemu mi ba koo T̄ənun Bii yāku kowo t̄ənwero bu ka wooda ȳəro bu n̄əma b̄eria. Ba koo n̄ūn taare w̄ē bu go, ¹⁹ kpa bu n̄ūn t̄ən tukobu n̄əmu s̄əndia be ba koo n̄ūn yaakoru ko, bu n̄ūn s̄əni so, yen biru bu n̄ūn kpare d̄āa bunanar̄ə. S̄əə itase u koo maa se ḡərin di.

*Ye Yakəbu ka Yohanun m̄ero
u bikia*

*(I maa m̄erio Maaku 10:35-
45)*

²⁰ Yera Sebeden bibun m̄ero u na Yesun mi ka win bibu sannu u yiira u ka ḡāanu kana. ²¹ Yesu u n̄ūn bikia u n̄e, mba a k̄i.

U n̄e, a de n̄en bibu yiru yeni yu sina, turo wunen n̄əm geuə, turo maa wunen n̄əm d̄war̄ə sanam m̄e kaa bandu di.

²² Yesu u wisa u n̄e i n̄ ȳe ye i bikiam̄ə, i ko kp̄i i wahala s̄əbe ye kon s̄əbe?

Ma ba n̄e, sa ko kp̄i.

²³ Yesu bu s̄əəwa u n̄e, ka geema i ko wahala s̄əbe nge n̄e. Adama n̄ n̄ n̄en baa n̄ ka ḡəsi be ba koo sina n̄en n̄əm geuə ka n̄en n̄əm d̄war̄ə. T̄ən b̄ən s̄ə n̄en Baaba u aye ni s̄əəru kua beya ba koo nu wa.

²⁴ Ye bwāabu w̄əku te ta tie ta gari yi nua, ta ka yiru ye m̄əru kua. ²⁵ Yera Yesu bu soka u n̄e, b̄een t̄ii i ȳe nge m̄e t̄ən tukobun tem ȳəro bu ba ra

n bu dam d̄ərem̄ə. Kpa ben wirugibu ba n bu taarem̄ə. ²⁶ Adama n̄ n̄ s̄āa m̄e b̄een mi. B̄een goo ù n̄ k̄i u ko wirugii, u de u ko b̄een s̄əmə. ²⁷ M̄əya maa b̄een wi u k̄i u ko ḡbiikoo u koowo b̄een yoo. ²⁸ Nge m̄əya T̄ənun Bii kua. U n̄ n̄e bu ka n̄ūn s̄ā ma n̄ kun m̄ə u ka gabu s̄ā, kpa u win w̄āaru w̄ē u ka t̄ən dabinu yakia.

Yesu w̄əkobu yiru b̄ekia

*(I maa m̄erio Maaku 10:46-
52, Luku 18:35-43)*

²⁹ Sanam m̄e ba yara Yerikon di, t̄ən w̄əru guna Yesu sw̄i. ³⁰ W̄əkobu yiru gaba s̄ə swaa baar̄ə ba nua ma Yesu sar̄ə. Yera ba n̄əḡiru sua ba n̄e, Yinni, Dafidin sikadobu, a b̄esen w̄ənw̄əndu waa wo.

³¹ T̄ən w̄əru guna ye, ya bu w̄əkisim̄ə bu mario. Ka m̄e, ba gb̄aram̄ə too too, ba m̄ə, Yinni, Dafidin sikadobu, a b̄esen w̄ənw̄əndu waa wo.

³² Yera Yesu u ȳəra u bu soka ma u bu bikia u n̄e, mba i k̄i n̄ b̄e kua.

³³ Ba n̄ūn wisa ba n̄e, Yinni, sa k̄i b̄esen n̄əni yi yam wawa.

³⁴ Yesu u ben w̄ənw̄əndu wa ma u ben n̄əni baba. Ȳāatem mi, t̄ənu yiru ye, ya yam wa ma ya n̄ūn sw̄i.

21

Yesu u Yerusalemu dua

*(I maa m̄erio Maaku 11:1-
11, Luku 19:28-40, Yohanu
12:12-19)*

¹ Ye ba Yerusalemu b̄əku kua ba tura wuu ge ba ra soku Betefagio, Olifin guur̄ə ma Yesu u win bwāabu yiru ḡəra. ² U bu s̄əəwa u n̄e, i doo baru kpaa te i m̄era b̄een

wuswaaɗ mi. Miya i ko yande keteku wa ka gen buu nu sari. I nu sasiama i ka man naawa. ³Goo ùn bee gaanu bikia, i nee, Yinniwa u nin bukata ma. Mii mii ba koo de i ka nu na.

⁴Yeni ya kua kpa Gusunon somon gari yini yi ka koora yi yi nee,

⁵“I Yerusalemuhibu sɔɔwa i nee, wee, ben suno sisi ben mi.

Wi, ton duuduowa, u keteku sɔni, keteku buu kpembu.”

⁶Ma bwaa be, ba da ba kua ye Yesu u bu sɔɔwa. ⁷Ba ka keteku ge ka gen buu na. Ba ben beka teria nin walle ma ba dera Yesu u sɔni. ⁸Ma ton wɔru ga gen beka teria swaa sɔɔ. Gaba baa kako bekusu bɔɔra ba teria swaaɗ. ⁹Ton be ba nun gbiye ka be ba nun swii biruɗ, ba gbarama ba ma, su Dafidin sikadobu walle sua. U saawa domarugii. U sisi ka Yinnin yisiru! Su Wɔrukoo walle sua.

¹⁰Ye u dua Yerusalemuɗ, wuugibu kpuro ba biti soora ba ma, wara wini.

¹¹Ton wɔru ga nee, Gusunon soma Yesuwa, Galilen Nasaretigii.

Yesu u dua saa yero

(I maa merio Maaku 11:15-19, Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22)

¹²Yesu u dua saa yero ma u be ba kiaru darama ka be ba dwema gira min di. U be ba gobi kasimon tabuluba fukura, ka totoberɛ dɔrobun kitanu. ¹³Ma u bu sɔɔwa u nee, Gusunon gari nee, “Nen dira ko n saawa kanarun diru.”

Adama bee i tu gasia ghenobun waa yeru.

¹⁴Yera wakobu ka yemaba na win mi saa yeru mi ma u bu bekia. ¹⁵Yaku kowo tonwerobu ka wooda yero ba moru kua ye ba maamaaki wa ye u kua, ka maa bii be ba gbarama saa yero ba ma, su Dafidin sikadobu walle sua. ¹⁶Ma ba Yesu sɔɔwa ba nee, a sere naama ye ba geruma?

Ma Yesu nee, oo, i n garire Gusunon gari sɔɔ mi ba nee, “A dera bii piiminu ka bii wɛenu nu nun siarama.”

¹⁷Yen biru u bu deri u doona wuu min di u da Betania u kpuna mi.

Yesu daru garu bɔrusi

(I maa merio Maaku 11:12-14, 20-24)

¹⁸Sisuru bururu nge me Yesu gasiro wuu mi, gɔɔra nun ma. ¹⁹U daru garu wa swaa baaro te ba ra soku figie. U tu susi, adama wurusu tonawa u wa mi. Yera u tu sɔɔwa u nee, a n maa waa a binu ma sere ka baadommaɗ.

Ma yande, figie ye, ya gbera. ²⁰Win bwaba yabu ye wa ma biti bu mwa. Ba Yesu bikia ba nee, amona figie ye, ya ka gbera me mii mii.

²¹Yesu bu wisa u nee, ka geema na bee sɔɔma, i n naane doke ma i n sika ma, i ko kpɛ i ko ye na figie ye kua. N n mam me tona, i ko maa kpɛ i guu teni sɔ tu wukuro min di tu da tu nim waku wari. Ya koo maa koora me. ²²Ma i naane doke, ye i bikia kanaru sɔɔ ye kpurowa i ko wa i mwa.

*Man diya Yesu u yiiko wa
(I maa mɛerio Maaku 11:27-33, Luku 20:1-8)*

²³ Yesu dua sãa yerɔ u keu sɔ̃simo. Yera yãku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba da win mi ba nɛɛ, weren yikowa a ka yenɪ mɔ̃. Wara nun yiiko ye wɛ̃.

²⁴ Yesu bu wisa u nɛɛ, nɛn tii kon bɛɛ gari tia gaa bikia. I n man wisa, nɛn tii kon bɛɛ sɔ̃ wɪn yiiko na ka yenɪ mɔ̃.

²⁵ Wara u Yohanu gɔrima u ka batemu ko. Gusunɔ? Nge tɔnu.

Ma ba gerumɔ ben tii tiinɛ sɔ̃ ba mɔ̃, sà n nɛɛ Gusunɔwa, u koo sun bikia mban sɔ̃na sa n Yohanu naanɛ doke. ²⁶ Sà n maa nɛɛ, tɔmba, ye tɔn wɔru ga koo ko sa yen bɛrum mɔ̃, domi be kpurowa ba Yohanu garisi Gusunɔn sɔmɔ̃.

²⁷ Yera ba Yesu wisa ba nɛɛ, sa n̄ yɛ̃.

Ma Yesu u bu sɔ̃wa u nɛɛ, to, n̄ n mɛn na, nɛn tii na n̄ maa bɛɛ sɔ̃mɔ̃ wɪn yiiko na ka yenɪ mɔ̃.

Bibu yirun mɔ̃ndu

²⁸ Yesu maa nɛɛ, amɔna i wa. Durɔ goo win bii tɔn durɔbu yiru mɔ̃. Ma u gbiiikoo sɔ̃wa u nɛɛ, bii wunɛ, a doo a sɔ̃mburu ko nɛn gbaarɔ gisɔ̃.

²⁹ Ma u nɛɛ, na n̄ dɔ̃. Adama ye n sosi u bwisika ma u da.

³⁰ Ma u maa da u win bii yiruse wini sɔ̃wa mɛ. Bii wi, u nùn wisa u nɛɛ, too, baaba, kon da. Adama u n̄ de. ³¹ Be yiru ye sɔ̃, wara u tondon kīru kua.

Ba nɛɛ, gbiiikoo wi.

Yera Yesu bu sɔ̃wa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃mɔ̃, ghere

mwaɔbu ka kurɔ tanɔbu ba koo bɛɛ gbiiya bu da mi Gusunɔ u bandu sw̃i. ³² Domi Yohanu na u bɛɛ swaa gea sɔ̃si, ma i n̄ nùn naanɛ doke. Adama ghere mwaɔbu ka kurɔ tanɔbu beya ba nùn naanɛ doke. Wee bɛɛ, baa mɛ i ye wa i n̄ g̃ru g̃sie i nùn naanɛ doke.

Gbaa wuko k̃sobun gari

(I maa mɛerio Maaku 12:1-12, Luku 20:9-19)

³³ Yesu maa nɛɛ, i kpam mɔ̃ndu garu swaa dakio. Yɛnu ỹro goo u d̃aa gbaaru kua ma u tu kara kua, ma u d̃aa bii gama yeru kua ma u gbaa k̃sobun diru bana. Yen biru u gbaa wukobu kasu u bu ye n̄mu beria ma u sanum da.

³⁴ Sanam mɛ d̃aa binun s̃ribu tura u win s̃m kowobu g̃ra gbaa wuko ben mi, bu win b̃onu mwaama. ³⁵ Adama gbaa wuko be, ba bu kunisi ba turo so, ma ba turo go, ma ba itase kpenu kasuka. ³⁶ Yɛnu ỹro wi, u kpam bu gabu g̃ria be ba gbiiikobu dabiru kere. Daa tia yera ba ben tii kua.

³⁷ Yen biru u bu win bii g̃ria u nɛɛ, ba koo nɛn bii bɛɛɛ wɛ̃.

³⁸ Adama saa ye gbaa wuko be, ba bii wi wa ba geruna ba nɛɛ, i n̄ nùn wa wi u koo ra gbaa te tubi di? I de su nùn go kpa gbaa te, tu ko bɛsɛguru. ³⁹ Ma ba nùn s̃re ba yara gbaa ten min di ba go.

⁴⁰ Yesu u bu bikia u nɛɛ, sanam mɛ gbaa ỹro win tii u koo na, mba u koo gbaa wuko be kua.

⁴¹ Ba nùn wisa ba nɛɛ, n̄ni sw̃aarun g̃ɔ̃wa u koo ka tɔn k̃so be go, kpa u gbaa

wukobu gabu win gbaaru nāmu sāndia, be ba ko n da nūn win bōnu wē dāa binun sōribun saa sōo.

⁴² Yesu bu sōōwa u nēē, i n garire Gusunān gari sōo mi ba nēē,

“Kpēe te banōba yina, tera ta kua gani gāmburun dam.

Yinniwa ye kua, ma n kua maamaaki besen nōni sōo.”

⁴³ Yen sōna na bēē sōōmō, ba koo bēē Gusunān bandu wōrari kpa bu tu bweseru garu wē te ta koo ban te mēm nōōwa. [⁴⁴ Baawure wi u koo kpēe te wōri ta koo nūn bōoku, wi ta maa wōri ta koo nūn namwa munu munu.]

⁴⁵ Ye yāku kowo tōnwerobu ka Falisiba ba Yesun mōn ni nua, ba tuba ma beya u ka yā.

⁴⁶ Yera ba swaa kasu bu ka nūn mwa. Adama ba tōn wōrun berum kua yēn sō ga nūn garisi Gusunān sōmō.

22

Kurō kpaarun dim gari

(I maa mēerio Luku 14:15-24)

¹ Yesu kpam ka bu mōndu gari sōōwa u nēē, ² n wee, ye Gusunān bandun gari ka weene. Sunō goo u win biin kurō kpaarun sōoru kua. ³ U win sōmōbu gōra bu da bu be ba dim soka sokuma. Adama ba n kī bu na. ⁴ Ma u kpam win sōmōbu gabu gōra u nēē, i doo i be na dim soka sō na sōoru kpa, na nen naa kinenu ka yaa sabe gumginu go. Ye kpuro ya sōoru kpeera, bu na kurō kpaa yerō. ⁵ Adama be ba dim soka mi, ba n gari yi swaa sue ma baawure u wigiru doona,

wini win gberu da, wini maa win tenkuru doona. ⁶ Ben gaba sōmō be mwa ba nōni sōōwa ba go. ⁷ Sunō wi, u mōru besira u win tabu kowobu gōra bu ka tōn gowo be go kpa bu ben wuu dōo sōku. ⁸ Sanam mēya u win sōmōbu sōōwa u nēē, kurō kpaa dīanu ye, adama be na soka ba n maa ka nu weene. ⁹ N n mēn na, i doo swaa swaabu i be i waamō sokuma. ¹⁰ Ma sōmō be, ba da swaa swaabu ba be ba wa kpuro mēnna kōsobu ka geobu. Nge mēya tōmba ka yiba kurō kpaa yee te sōo.

¹¹ Ye sunō wi, u dua u ka bu wa be ba dim na, u durō goo wa wi u kun kurō kpaa yānu doke. ¹² U nūn sōōwa u nēē, bōrō, amōna a kua a ka duuma mini a n ka kurō kpaa yānu doke. Durō wi kun gēē wisa. ¹³ Yera sunō wi, u win sōm kowobu sōōwa u nēē, i win nōma ka naasu bōkuo kpa i nūn kasa ko yam wōkuru sōo tōōwō, mi u koo wiru nōma sōndi u swī. ¹⁴ Ma Yesu u nēē, dabira ba soka adama fiikowa ba gōsa.

Wōō gobin kōsiabun gari

(I maa mēerio Maaku 12:13-17, Luku 20:20-26)

¹⁵ Sanam mēya Falisiba ba da ba mēnna bu ka kasu mē ba koo ko bu ka Yesu garin yina beria. ¹⁶ Ma ba ben bwāabu gabu ka Herodun tōmbu gabu gōra win mi. Ba da ba nēē, yinni, sa yē ma a ra gem gere, ma a tōmbu Gusunān swaa sōōsimō dee dee, mēya a ku ra goon nōnu mēeri, domi a ku ra gari gere bine ka berum sō. ¹⁷ N n mēn na, a sun sōōwō,

yen me a wa. N weene bu tem yëro wōo gobi kōsia? Nge n n weene.

¹⁸ Adama Yesu u ben bwisi kōsi yi yē ma u bu sōwa u nē, murafiti bē! Mban sōna i kī i nen laakari mēeri. ¹⁹ I man gobi yi sōsio yi i ra ka wōo gobi kōsie.

Ma ba nūn sii geesun gobi sōsi. ²⁰ Ma u bu bikia u nē, weren foto ka yīrera mini.

²¹ Ba nūn sōwa ba nē, tem yērogiā.

Yera u bu sōwa u nē, i tem yēro kōsio ye ya sāa tem yērogiā, kpa i maa Gusunō kōsia ye ya sāa Gusunōgiā.

²² Ye ba gari yi nua, ba biti soora, ma ba nūn deri ba doona.

Garibun seebun gari

(I maa mēerio Maaku 12:18-27, Luku 20:27-40)

²³ Sō tee te sō, Sadusi be ba ra nē gariba kun seemō, ben gaba na Yesun mi. Ma ba nūn bikia ²⁴ ba nē, tōnwero, Mōwisi nē, durō goo ù n gu ù kun bii mara, win wōnōwa koo win gōmini yēnu doke kpa u ka win mōo bweseru seeya. ²⁵ N wee bēsen suunu sōo tundo tuosibu nōba yiru gaba raa wāa. Gbiikoo kurō sua ma u gu u n bii mara, ma u win wōnō gōmini deria.

²⁶ Ben yirusen tii mēya, ka itase, sere ka nōba yiruseo.

²⁷ Be kpuron biru kurō win tii maa gu. ²⁸ N n mēn na, dōma te gariba koo se, tōmbu nōba yiru ye sōo, ben wara ko n kurō wi mō, domi be kpuro ba nūn yēwa kurō.

²⁹ Yesu bu wisa u nē, i tore yēn sō i n Gusunōn gari yē,

mēya i n maa win dam yē. ³⁰ Domi sanam mē gariba koo se, durōbu ka kurōbu ba n maa suanamō, ba ko n sāawa nge Gusunō wallun garadoba.

³¹ Ye n maa sāa garibun seebun gari, i n garire ye Gusunō u bē sōwa? U nē, ³² nēna Gusunō Aburahamu ka Isaki ka Yakōbun Yinni. Gusunō sāawa wasobun Yinni, u n sāa garibun Yinni.

³³ Tōn wōru ge ga gari yi nua ga biti kua win sōsirun sō.

Wooda ye ya bo

(I maa mēerio Maaku 12:28-34, Luku 10:25-28)

³⁴ Ye Falisiba ba nua mā Yesu u Sadusiba nōo mwaari, yera ba mēna. ³⁵ Ben turo wi u sāa wooda yēro u kī u Yesun laakari mēeri, ma u nūn bikia u nē, ³⁶ tōnwero, wooda yerā ya kpāaru bo woodaba sōo.

³⁷ Yesu nūn wisa u nē, “A Gusunō wunen Yinni kīō ka wunen gōru kpuro ka wunen bwēra kpuro ka wunen bwisikunu kpuro.”

³⁸ Yeya ya sāa wooda gbiikaa, yera ya maa kpāaru bo. ³⁹ Yen yiruse wee, ye ya ka ye weene yera “A wunen tōnusi kīō nge wunen tii tii.” ⁴⁰ Wooda yiru ye sōon diya Mōwisin wooda ka Gusunōn sōmōbun sōsinu kpuro yari.

Dafidi ka wi Gusunō u gōsa

(I maa mēerio Maaku 12:35-37, Luku 20:41-44)

⁴¹ Ye Falisiba ba mēnne, Yesu u bu gari yini bikia. ⁴² U nē, amōna i tamaa wi Gusunō u gōsa u sāa. Weren bweserun diya u yari.

Ba nùn wisa ba nɛɛ, Dafidin bweserun diya.

⁴³ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, amɔna Dafidi ka nùn soka Yinni ka Hunde Dɛɛron sɔɔsiru. Domi Dafidi gerua u nɛɛ,

⁴⁴ “Yinni Gusunɔ u nɛn Yinni sɔɔwa u nɛɛ,

a sinɔ nɛn nɔm geuɔ

sere n ka nun wunen yiberɛba taarea.”

⁴⁵ N n mɛn na, Dafidi ù n nùn soka Yinni, amɔna u ko n ka kpam sãa win bii.

⁴⁶ Baa ben turo kun maa kpãa u nùn gɛɛ wisi. Saa dɔma ten di goo kun maa nùn gɛɛ bikiare.

23

I tii laakari koowo

ka wooda yẽrobu ka Falisiba

(I maa mɛɛrio Maaku 12:38-39, Luku 11:43, 46, 20:45-46)

¹ Sanam mɛya Yesu u tɔn wɔru ka win bwãabu sɔɔwa u nɛɛ, ² wooda yẽrobu ka Falisiba ba sã Mɔwisin ayero.

³ N n man na, i bu mɛm nɔɔwɔ kpa i ko ye ba bɛɛ sɔɔmɔ adama i ku ben kookoosu saari, domi ye ben tii ba gerumɔ, ba ñ ye mɔ. ⁴ Ba sɔmu

ni nu bunu bɔkumɔ ba tɔmbu sɔbimɔ adama ba ku ra wure bu nu baba baa ka niki bii tia. ⁵ Ben kookoosu si ba mɔ kpuro ba mɔwa bu ka bu wan sɔ. Nge mɛya ba ra tii bɔki beke

gbinisi kpa ba n gurumusu sari dɛndɛniginu wukiri. ⁶ Ba maa sin yee bɛɛɛginu kã dii yenu ka mɛnnɔ yenɔ. ⁷ Ba ra kã tɔmba n bu tɔbirimɔ yaburɔ ka bɛɛɛ kpa ba n bu sokumɔ yinni. ⁸ Adama bɛɛ,

i ku kasu bu bɛɛ soku yinni

domi bɛɛ kpuro saara teera, ma i yinni turo dege dege mɔ.

⁹ I ku maa goo soku baaba handunia sɔɔ, domi i Baaba turo mɔ wi u wãa wɔllɔ. ¹⁰ I ku maa kasu bu bɛɛ soku wirugii, domi wirugii turo dege dege tɔnawa i mɔ, wiya Kiriisi. ¹¹ Wi u sãa gisonko bɛɛ sɔɔ, wiya u ko n sãa bɛɛn sɔmɔ. ¹² Wi u tii sua ba koo nùn kawa, wi u maa tii kawa ba koo nùn wɔlle sua.

Yesu u wooda yẽrobu

ka Falisiba taare wɛ

murafitirun sɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 12:40, Luku 11:39-42, 44, 52, 20:47)

¹³ Ma Yesu u nɛɛ, bɛɛ wooda yẽrobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i ban te Gusunɔ u swĩin gambo kɛnumɔ. Bɛɛn tii, i ñ tu wure. I ñ maa wure be ba tu kã, bu tu wura.

[¹⁴ Bɛɛ wooda yẽrobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i gaminibu wɔrarimɔ ye ba mɔ kpuro, mɛya i maa kana dɛndɛnnu mɔ i n ka sãare nge tɔn geobu. Yen sɔna bɛɛn taare koo kpɛa.]

¹⁵ Bɛɛ wooda yẽrobu ka Falisiba murafiti bɛɛ, i ko nɔni swãaru wa! Domi i sirene yam kpuro temɔ ka nim wɔkuɔ i kasu wi u koo bɛɛ swĩi. Ma i n nùn wa i ra nùn ko kam koore wi u bɛɛ kere nɔn yiru.

¹⁶ I ko nɔni swãaru wa, bɛɛ swaa gbio wɔkobu. Domi i gerumɔ ma goo ù n ka sãa yeru bɔrua n ñ sãa gãanu, ù n maa ka ten wura bɔrua u kua dibugii. ¹⁷ Gari baka wɔkobu! Mba n kpãaru bo. Wura? Nge

sāa yee ten tii te ta wura ye dēerasie. ¹⁸ Ikpam gerumō ma goo ù n ka yāku yeru bōrua, n n sāa gāanu, ù n maa ka yākuru bōrua te ta wāa yāku yeru wōllo, u kua dibugii.

¹⁹ Wōkobu bēē! Yen mba n kpāaru bo. Yākuru? Nge yāku yee ten tii te ta yākuru dēerasie. ²⁰ N n man na, wi u ka yāku yeru bōrua, tera u ka bōrua ka maa kpuro ye ya sōndi ten wōllo. ²¹ Wi u ka sāa yeru bōrua, tera u ka bōrua ka maa Gusunō wi u wāa te sō. ²² Wi u maa ka wōllu bōrua, Gusunōn sina gōna u ka bōrua ka maa Gusunō wi u sō mi.

²³ Bēē wooda yērobu ka Falisiba murafiti bēē, i ko nōni swāaru wa! Domi i Gusunō kpee yi ba mō mantu ka aneti ka kumē, yin wōkuru baateren wōllo tia wēēmō, adama i duarimō ye ya kpāaru bo wooda sō nge gem kobu ka tōn geeru ka naanē. Yeya n weenē i ko kpa i ku ye ya tie duari. ²⁴ Swaa gbio wōko bēē, i ra bēēn gāa nōruranu wōre kōkōbun sō, adama i yooyoo mwēēmō.

²⁵ Bēē wooda yērobu ka Falisiba murafiti bēē, i ko nōni swāaru wa! Domi i nōra ka gbēerun biru teamō. Adama sōwō bēēn aka dim ka gbena i yibie mi. ²⁶ Falisi wōko, a gina nōra ka gbēerun nukuru teo, birun tii ga koo maa dēera.

²⁷ Bēē wooda yērobu ka Falisiba murafiti bēē, i ko nōni swāaru wa! Domi i ka sikinū weenē ni ba soo tēeni. Nin wōlla wā adama sōwō gonun kukuna nu yiba ka yabu baayere ye ya kōsa. ²⁸ Bēēn tii, tōwō i sāare nge

tōn geobu adama bēēn nukuru murafitiru ka kōsa ya yiba.

*Yesu u nōni swāarun gari mō
(I maa mēerio Luku 11:47-51)*

²⁹ Ma Yesu maa nēē, bēē wooda yērobu ka Falisiba murafiti bēē, i ko nōni swāaru wa! Domi i gāa buranu banimō Gusunōn sōmōbun sika wōllo ma i gemgibun sika kisa kisa kuammē. ³⁰ Ma i gerumō i mō, i n daa wāa bēēn sikadoban waati, i n ko i n daa nōma mō Gusunōn sōmōbun goberu sō. ³¹ N n mēn na, bēēn tii i wura ma i sāa be ba Gusunōn sōmōbu gon bweseru. ³² I hania koowo, i bēēn sikadoban ye ba deri dakura. ³³ Waa gōsō wuuru bēē! Amōna i ko ka dōō wi u ku ra gbīn taarē suuri. ³⁴ Yen sō, i swaa dakio, kon bēē Gusunōn sōmōbu ka bwisigibu ka tire yērobu gōriama. I ko i ben gabu go, i ko i gabu dāa bunanaru kpare, i ko i maa gabu sēni so bēēn mēnnō yēnō kpa i n bu naa swīi i n nōni sōmō wusu ka wusō. ³⁵ Nge mēya bēēn wiru wōllowa be ba geegibu go kpuron nōni swāara koo wōri, saa Abeli geegii win goberun di sere Sakari, Barakin biigiru wi i go sāa yeru ka yāku yerun baa sō. ³⁶ Ka geema na bēē sōmō, yēni kpuro ya koo wōriwa tēn tōmbun wii wōllo.

*Yesu ka Yerusalemu
(I maa mēerio Luku 13:34-35)*

³⁷ Ma Yesu u nēē, Yerusalemu, Yerusalemu, wunē wi a ra Gusunōn sōmōbu go kpa a be u nun

goria kpenu kasuku. Nɔn nyewa na kĩa n wunen tambu kpaasina nen bɔkuɔ nge me goo mero ga ra gen binu mennen gen kasa sɔɔ, adama i n wure. ³⁸ N wee ba ko bɛɛ bɛɛn yenu deria gu ko bansu. ³⁹ Domi na bɛɛ sɔɔmɔ saa tɛn di i n ko i maa man wa sere dɔma te i ko i nɛɛ, na sãa domarugii wi u sisi ka Yinnin yĩsiru.

24

Yesu u sãa yerun kɔrabun gari mɔ

(I maa mɛɛrio Maaku 13:1-2, Luku 21:5-6)

¹ Yesu yara sãa yerun di. Sanam me u doonɔ win bwãaba da win mi bu ka nɔn sãa yerun bana sɔɔsi. ² Yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, i yabu ye kpuro wa? Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ ba koo ye kpuro sura, baa kpee teeru ta n ko n sɔndi ten tensim wɔlɔ.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe

(I maa mɛɛrio Maaku 13:3-13, Luku 21:7-19)

³ Yesu u sɔ guu te ba mɔ Olifin wɔlɔ. Yera win bwãaba da win mi be tɔna ba nɔn bikiã ba nɛɛ, a sun sɔɔwɔ n n domman na yabu ye, ya koo koora ka yĩre te ta koo wunen naaru ka handunian kpeeru sɔɔsi.

⁴ Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, i n tii se kpa goo u ku raa bɛɛ nɔni wɔke. ⁵ Domi tɔn dabira koo na ka nen yĩsiru ba n mɔ, beya ba sãa wi Gusunɔ u gɔsa, kpa bu tɔn dabiru nɔni wɔke. ⁶ I ko i n tabun damu damusu nɔmɔ. I ku de n bɛɛ bɛrum ko. Yenɔ ya n koo ko ya kun koore, adama

n n gina handunian kpeeru mi. ⁷ Bwesenu koo seesina nu tabu ko, sinamba koo tabu seesina. Gɔɔru ka tem yĩribu ko n wãa bera ka bera. ⁸ Ye kpuro ya ko n sãawa nge tɔn kurɔn nuku wuriribun tore.

⁹ Tɔmba koo bɛɛ gabu nɔmu sɔndia bu bɛɛ tɔya ko kpa bu bɛɛ go. Bwesenu kpuro nu koo bɛɛ tusi nen yĩsirun sɔ. ¹⁰ Sanam me sɔɔ, tɔn dabira koo biru wura. Ba koo kɔrumɔtɔnu kuana kpa bu tusina. ¹¹ Sɔmɔ weesugii dabira koo yarima bu tɔn dabinu nɔni wɔke. ¹² Kɔsan kobu koo dabia sere tɔn dabi dabɔnun kɔra koo yemia. ¹³ Adama wi u temana sere ka nɔrɔ, wiya u koo faaba wa. ¹⁴ Gusunɔn bandun Labaari gea yenɔ ya koo nɔɔra handunia kpuro sɔɔ, kpa yu ko seeda bwesenu kpuron mi. Sanam me sɔɔra kpeerabu koo tunuma.

Gãa kɔsunun gari

(I maa mɛɛrio Maaku 13:14-23, Luku 21:20-24)

¹⁵ Yesu maa nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ Danieli u raa “Kam koosion bwãaroku kɔsun” gari kua. Geya i ko wa ga yɔ yam dɛɛram sɔɔ. Wi u tire teni garimɔ, u tubuo sãa sãa. ¹⁶ Sanam mɛya n weenɛ be ba wãa Yudeaɔ bu duki su bu da guunu gia. ¹⁷ Wi u wãa dii tɛɛran wɔlɔ u ku raa sare u du dirɔ u yãnu gura. ¹⁸ Wi u maa woo gberɔ u ku gɔsira yenɔ u ka win kumbooro sua. ¹⁹ Amɔna kurɔ ben wahala ko n nɛ sanam me sɔɔ, be ba guri mɔ ka be ba bibu bɔm kɛmɔ. ²⁰ I Gusunɔ kanɔ kpa bɛɛn kpikirun sanam

mu kun sãa woorun saa ñ kun me tão wërarugiru são. ²¹ Domi sanam me são, ñoni swãa bakara ko n wãa tèn bweseru ta ñ koore saa handunian toren di sere ka gisã. Ten bwesera kun mam maa sisi. ²² Gusunã ù kun daa sanam me kawee goo kun tiarã. Adama u mu kawawa be u gosa sã.

²³ Saa ye são, goo ù n bee sãowa u nee, Kirisi wi, u wãa mini, ñ kun me u wãa giã, i ku ra naane ko. ²⁴ Domi Kirisi weesugibu ka Gusunon somã weesugiba koo yari. Ba koo yire bakanu ka som maa maakigia ko bu ka tumbu ñoni wãke, ka mam be Gusunã u gosa, ñ n ko n koora. ²⁵ N wee, na bee ye sãowa ya sere na.

²⁶ Bà n maa bee sãowa, wee u wãa ghaburã, i ku da mi. Nge bà n bee sãowa, wee u wãa dii sãowa, i ku ra naane ko. ²⁷ Nge me guru maakinu ra balli wollo saa são yari yerun di n ka da duu yerã, nge meya Tõnun Biin naaru ta ko n maa sãa. ²⁸ Yam mi gora wãa, miya yaberekunu koo menna.

Tõnun Biin naaru

(I maa meerio Maaku 13:24-27, Luku 21:25-28)

²⁹ Ma Yesu maa nee, sanam men ñoni swaarun biru, mii mii são koo yam tãra, suru kun maa win yam bururam sãosimã, kperi koo wõruma wõllun di kpa wõllun dam mu yiri. ³⁰ Sanam meya Tõnun Biin yirera koo kura wollo. Handunian bwesenu kpuro nu koo swi. Nu koo Tõnun Bii wa u wee wõllun di guru wiru são ka dam bakam ka

yiiko. ³¹ Kabi baka koo swi kpa u win wõllun gõradoba gõri handunian goonu nne são. Ba koo be u gosa menna handunia kpuron di.

Yire te dãa te ba mõi figie

ta sãosimã

(I maa meerio Maaku 13:28-31, Luku 21:29-33)

³² Yesu maa nee, i de n bee yeeri ye dãa te ba mõi figie ta sãosimã. Saa min di ten kãasi dwiia ma ta kpararu toruma, i yẽ ma tomburura ta turuku kua. ³³ Nge meya bee maa, i n yabu ye kpuro wa, i n yẽ ma saa ya sisi ya turuku kooma. ³⁴ Ka geema na bee sãomã, tøn be ba wãa tẽ ben kpuro kun gbimã yabu ye kpuro yu ka tunuma. ³⁵ Wõllu ka tem baa ya koo doona, adama nen gari kun dõonã pai.

Gusunã turowa

handunian kpeerun saa yẽ

(I maa meerio Maaku 13:32-37, Luku 17:26-30, 34-36)

³⁶ Yesu maa nee, ye n sãa nen naarun saa, goo sari wi u yen tõru yẽ, baa gõradoba be ba wãa wollo, baa mam Biin tii, ma n kun mõi Baaba turo. ³⁷ Nge me n kua Nõwen saa, meya n ko n maa ko sanam me Tõnun Bii u koo na. ³⁸ Geema nim yibu baka te, tu sere na, tamba dimã ba nõrumã ba kurã kpaanu mõi, ba ben bibu durãbu kẽmã sere dõma te Nõwe dua goo são. ³⁹ Ba ñ gãanu bwisika sere nim yibu baka te, ta ka tura ta ka bu doona kpuro. Nge meya n ko n sãa sanam me Tõnun Bii u koo na. ⁴⁰ Sanam meya tumbu yiru ba ko n wãa gberã. Ba

koo turo sua bu turo deri.
⁴¹ Tɔn kurɔbu yiru ba ko n nammɔ. Ba koo turo sua bu turo deri. ⁴² Yen sɔ, i n swaa mɛɛra domi i n yɛ tɔɔ te bɛɛn Yinni u koo tunuma. ⁴³ I de yenɛ yu bɛɛ yeeri. Yenu yɛro ù n yɛ wɔkurun saa ye gbɛnɔ u koo na, u koo dom se kpa u ku de u du win yenuɔ. ⁴⁴ Yen sɔ, bɛɛn tii i n sɔɔru sɔa domi Tɔnun Bii u koo nawa saa ye i n bwisika.

Yoo naanɛgii

ka naanɛ sarirugii

(I maa mɛɛrio Luku 12:41-48)

⁴⁵ Ma Yesu nɛɛ, wara sɔa yoo laakarigii wi u naanɛ mɔ. Wiya wi win yinni u win sɔm kowo be ba tie nɔmu sɔndia, u ka bu nɔɔri saa ye n weenɛ. ⁴⁶ Doo nɔɔrugiiwa sɔm kowo wi, win yinni ù n deema u mɔ mɛ, sanam mɛ u koo wurama. ⁴⁷ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, yinni wi, u koo win dukia kpuro sɔm kowo wi nɔmu bɛria. ⁴⁸ Adama ù n sɔa sɔm kowo kam, ma u bwisikumɔ u mɔ, win yinni tɛɛmɔ, ⁴⁹ ma u seemɔ u win sɔm kowosibu soomɔ, ma u dimɔ u nɔrumɔ ka tam nɔrobu sannu, ⁵⁰ win yinni koo wurama dɔma te u n nùn yĩiyɔ ka saa ye u n yɛ. ⁵¹ Kpa u nùn bɔɔri kpiri kpirika kpa u da u ka murafitiba nɔni swaaru bɔnu ko. Miya u koo wiru nɔma sɔndi u swi.

25

Wɔndia wɔkurun gari

¹ Yesu kpam nɛɛ, tɔɔ te, tà n na, Gusunɔn bandun gari yi ko n ka wɔndia wɔkuru garun

gari weenɛ be ba ben fitilanu sua ba yara ba kurɔ kpaon durɔ sennɔ da. ² Ben nɔɔbu ba laakari mɔ, nɔɔbu maa ba n laakari mɔ. ³ Nɔɔbu be ba n laakari mɔ ba ben fitilanu sua ba n gum kusenu kue. ⁴ Adama be ba laakari mɔ mi, ba fitilanu sua, ba maa gum kusenu kua. ⁵ Nge mɛ kurɔ kpaon durɔ tɛɛmɔ, wɔndia wɔku te, ta dom yĩbirimɔ ta dweeyamɔ.

⁶ Wɔkurun bɔnu goo u gbɔra u nɛɛ, kurɔ kpaon durɔ wee, i yarima i wi sennɔ da. ⁷ Yera wɔndia wɔku te, ta seewa ta ten fitilanu sɔnwa. ⁸ Be ba n laakari mɔ mi, ba beɔnɔ sɔɔwa ba nɛɛ, i sun gum kɛ domi bɛsɛn fitilanu gbio. ⁹ Laakarigii be, ba wisa ba nɛɛ, aawo domi n n koo bɛsɛ kpuro turi. I yande doo i bɛɛgim dwe. ¹⁰ Saa ye ba dwem da ma kurɔ kpaon durɔ u tunuma. Be ba sɔɔru sɔa siba dua kurɔ kpaa yerɔ ka wi sannu ma ba gambo kɛnu. ¹¹ Yen biruwa wɔndia be ba tie ba tunuma ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, yinni a sun kɛniɔ. ¹² Adama kurɔ kpaon durɔ nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, na n bɛɛ yɛ.

¹³ Ma Yesu u nɛɛ, n n mɛn na, i n swaa mɛɛra, domi i n tɔɔ te ka saa ye yɛ.

Yobu itan gari

(I maa mɛɛrio Luku 19:11-27)

¹⁴ Yesu maa nɛɛ, win naarun gari yi ko n sɔawa nge durɔ goon gari wi u kɛ u wuu da. U win yobu soka u bu win dukia nɔmu sɔndia. ¹⁵ U turo gobi beke geɛn suba nɔɔbu wɛ, turo maa suba yiru, itase sube

teeru. U bu wē wē nge me ben baawuren dam nē, ma u doona. ¹⁶ Yoo wi ba suba nōbu wē mi, u yande seewa u ka gobi yi tenkuru kua, ma u maa nōbu kpaa are wa. ¹⁷ Wi ba maa suba yiru wē u kua nge me, ma u maa yiru kpaa are wa. ¹⁸ Adama wi ba sube teeru wē mi, u da u wōru gba u win yinnin gobi yi sikua.

¹⁹ Sanam dōo sanam wee, yoo ben yinni u wurama ma u ka ben baawure win gobi dooru kua. ²⁰ Yoo wi ba suba nōbu wē u na ka suba nōbu kpaa u nē, yinni, gobi yin suba nōbuwa a man wē. N wee, nōbu kpaa ye na are di. ²¹ Win yinni nūn sōwa u nē, na nun siara, wunē yoo geo ka naanēgiwa. A kua naanēgii gāa piiminu sō, kon nun gāa bakanu nōmu sōndia. A na su yēeri. ²² Wi ba maa suba yiru wē u na u nē, yinni, gobi yin suba yiruwā a man wē, n wee yiru kpaa ye na are di. ²³ Win yinni nē, na nun siara wunē yoo geo ka naanēgiwa. A kua naanēgii gāa piiminu sō, kon nun gāa bakanu nōmu sōndia. A na su yēeri. ²⁴ Yen biru yoo wi ba sube teeru wē mi, u na u nē, yinni na yē ma wunē tōn sēsōgiwa. Mi a n duure miya a ra gbe, mi a n maa yēke, miya a ra gē. ²⁵ Berum man mwa ma na da na wunen gobi berua temō. N wee wuneniyam. ²⁶ Win yinni nūn sōwa u nē, wunē yoo kōso ka yikurowa. N n a yē ma na ra gbe mi na n duure? Kpa n gē mi na n yēke? ²⁷ N n mēn na, n daa weenēwa a nēn gobi goo wē ka nim kēru, sanam

me na wuma kpa n nenyam wa ka are. ²⁸ I nūn sube tee te mwaario kpa i wōkurugii wi wē. ²⁹ Domi wi u mō, win mōru sōra ba koo nūn sosia kpa u n mō n kpā, adama wi u kun mō, fiiko ye u mam mō ba koo nūn ye mwaari. ³⁰ Yoo kam wi maa, i nūn kasa koowo tōwō mi u koo wiru nōma sōndi yam wōkuru sō u swī.

Siri dāakibu

³¹ Ma Yesu nē, sanam me Tōnun Bii u koo na ka win yiiko baka, ka wōllun gōradoba kpuro, u koo sina win sina gōni yiikogian wōllō. ³² Handunian bwe-senu kpuro nu ko n mēnne win wuswaa, kpa u tōmbu wunana nge me yāa kparo ra yāanu ka bonu wunanē. ³³ U koo yāanu yi win nōm geuō, bonu maa win nōm dward. ³⁴ Sanam mēya sunō u koo be ba wāa win nōm geuō sō u nē, i na bēe be nēn Baaba u domaru kua, i bandu tubi dio te ba bēe sōru kua saa handunian toren di. ³⁵ Domi gōra man kua ma i man dīanu wē na di. Nim nōru ga man kua ma i man nim kā na nōra. Na sāa sō ma i man dam koosia. ³⁶ Na wāa tereru, ma i man biru wukiri. Na barō ma i man nōri. Na wāa pirisōm sō ma i man beram da. ³⁷ Saa ye sōra gemgii be, ba koo nūn wisi bu nē, Yinni, domma sa wa gōra nun mō sere sa nun dīanu wē, n kun me nim nōru ga nun mō ma sa nun nim kā. ³⁸ Domma sa nun sōru mwa n kun me domma sa nun wa tereru ma sa nun biru wukiri. ³⁹ Domma sa nun wa a barō, n kun me a wāa pirisōm dirō,

ma sa nun beram da. ⁴⁰ Suno u koo bu wisi u nee, ka geema na bee sdomo, men no i bwēebwēe benin turo ye kua nena i kua.

⁴¹ Yen biru suno u koo win nom dwarugibu so u nee, i tii gawo nen bakun di, bee be Gusuno u borusi. I doo dso wi u ku ra gbi so wi ba sooru kua Setam ka win goradoban so. ⁴² Domi gora man kua, i n man dianu we na di. Nim noru ga man kua, i n man nim ka na nora. ⁴³ Na saa so, i n man dam koosie. Na waa tereru, i n man biru wukiri. Na baro, na maa waa pirisom dir, i n man nari. ⁴⁴ Sanam meya be, ba koo maa nee, Yinni, domma sa nun wa gora nun mo, n kun me nim noru ga nun mo, n kun me a saa so, n kun me a waa tereru, n kun me a baro, n kun me a waa pirisom dir, ma sa n nun somi. ⁴⁵ Suno u koo bu wisi u nee, ka geema na bee sdomo, men no i n bwēebwēe benin turo ye kue, nena i n ye kue. ⁴⁶ Ma Yesu u nee, beniwa ba koo da mi seeyasia bi bu ku ra kpe bu waa, gemgibu maa, waaaru te ta ku ra kpe so.

26

Wirugiba wesianamo

bu ka Yesu go

(Imaa merio Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)

¹ Ye Yesu u gari yi kpuro gerua u kpa, u win bwāabu sowa u nee, ² i ye ma n tie so yiru bu ka Goo sararibun tso bakarun ko. Ba koo Tōnun Bii tumbu nomu sōndia bu nūn go dāa bunanaru wollo.

³ Sanam meya yaku kowo tōnwerobu ka guro gurobu

ba menna Kaifa yaku kowo tōnweron yenu yaara. ⁴ Ba noo tia kua bu ka Yesu mwa goo u kun ye kpa bu nūn go. ⁵ Adama ba nee, n n mo tso bakarun sanam, kpa n ku raa ko gidi baka tōmbun suunu so.

Kuro goo turare yeka

Yesun wir

(Imaa merio Maaku 14:3-9, Yohanu 12:1-8)

⁶ Sanam me Yesu waa Betanio Simoon yenu wi u raa bara disigiru mo, ⁷ kuro goo na win mi, u too buraru neni te ta turare gobi bekegia yiba. U too te wukia ma u turare ye yeka Yesun wir sanam me u dimo. ⁸ Ye bwaa be, ba wa me, ben nuki gbisa ba nee, mban sōna u yeni kam koosia. ⁹ Sa ko raa kpī su turare ye dora ka gobi beke kpa su saarobu yen gobi bonu kua.

¹⁰ Yesu gia ye ba gerumo, ma u bu bikia u nee, mban sōna i ka kuro wi waki. Gaa geena u man kua. ¹¹ Domi baadommawa saaroba waa ka bee, adama nena, na n ko na n waa ka bee baadomma. ¹² U nen wasi turare ye wisi u ka nen sikubun sooru ko. ¹³ Ka geema na bee sdomo, baama mi ba koo Labaari gea yeni kpura handunia so kpuro ba koo maa gere ye kuro wi kua ba n ka nūn yaaye.

Yudasi u ki u Yesu yaku kowo tōnwerobu nomu sōndia
(Imaa merio Maaku 14:10-11, Luku 22:3-6)

¹⁴ Sanam meya bwāabu wākura yiru yen turo wi ba mo Yudasi Isikariotu, u da u yaku kowo tōnwerobu

deema. ¹⁵ U bu bikia u nɛɛ, mba i ko i man kɛ nà n bɛɛ Yesu nɔmu sɔndia.

Ma ba sii geesun gobi tɛna gara ba nùn wɛ. ¹⁶ Saa saa yen diya u swaa kasu u ka nùn bu nɔmu sɔndia.

Yesu u Gɔɔ sararibun

yaa dibu dimɔ ka win bwāabu

(I maa mɛɛrio Maaku 14:12-21, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30)

¹⁷ Pɛɛ ye ba n seeyatia do-ken tɔɔ bakarun tɔɔ gbiikuru Yesun bwāaba na win mi, ba bikia ba nɛɛ, mana a kɛ su nun Gɔɔ sararibun yaa dibun sɔɔru kua.

¹⁸ Yesu bu wisa u nɛɛ, i doo wuu sɔɔ waane kasan mi, kpa i nùn sɔ na nɛɛ, nɛn saa ya tura, win miya kon Gɔɔ sararibun yaa dibu di ka nɛn bwāabu sannu.

¹⁹ Bwāa be, ba kua nge mɛ Yesu bu sɔɔwa ma ba Gɔɔ sararibun yaa dibu sɔɔru kua.

²⁰ Ye n kua yoka, Yesu ka win bwāabu wɔkura yiru ye, ba menna bu ka di. ²¹ Nge mɛ ba dimɔ Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ bɛɛn turo koo man dɔmɛ.

²² Bwāa ben nukura sankira ma ba nùn bikiamɔ tia tia ba mɔ, asa n n nɛ Yinni.

²³ Yesu u wisa u nɛɛ, nɛ ka wi sa gbɛɛ teerɔ sɔramɔ, wiya wi u koo man dɔmɛ. ²⁴ Tɔnun Bii u koo gbi nge mɛ Gusunɔn gari yi win gari mɔ, adama nɔni swāarugiiwa wi u koo nùn dɔmɛ. N buram bo ba kun daa yɛro mara.

²⁵ Yudas i wi u koo nùn dɔmɛ u nɛɛ, asa n n nɛ Yinni.

Yesu nùn wisa u nɛɛ, wuna mi.

Yinnin dīa domaruginu

(I maa mɛɛrio Maaku 14:22-26, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

²⁶ Sanam mɛ ba dimɔ, Yesu pɛɛ sua. Ye u Gusunɔ siara u kpa u ye murura u win bwāabu wɛ u nɛɛ, i mɔɔ i di, yeniwa nɛn wasi.

²⁷ Yen biru u tam nɔra sua. Ye u Gusunɔ siara u kpa, u bu wɛ u nɛɛ, i nɔruo bɛɛ kpuro.

²⁸ Domi yeniwa nɛn yem, mɛ sɔɔ Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛru sire, mɛ mu yari tɔn dabirun sɔ bu ka torarun suuru wa. ²⁹ Na bɛɛ sɔɔmɔ, saa tɛn di na n maa tam meni nɔrumɔ sere dɔma te nɛ ka bɛɛ sa ko tam kpa m nɛn Baaban bandu sɔɔ.

³⁰ Yen biru ba womusu kua ma ba yara ba da Olifin guuru wɔllo.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki

(I maa mɛɛrio Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)

³¹ Yera Yesu u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, gisɔn wɔku te, bɛɛ kpuro i ko tora nɛn sɔ, domi ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, “Kon yāa kparo go, kpa yāanu nu yarina yam kpuro.”

³² Adama nà n seewa gɔrin di kon bɛɛ gbiiya Galileɔ.

³³ Piɛɛ nùn sɔɔwa u nɛɛ, baa be kpuro bà n tora wunen sɔ, nɛna kun toramɔ pai.

³⁴ Yesu nùn wisa u nɛɛ, ka geema na nun sɔɔmɔ, gisɔn wɔku te, goo dɔɔ gu sere swi kaa man siki nɔn ita.

³⁵ Piɛɛ nùn sɔɔwa u nɛɛ, baa sà n ko gbi sannu na n nun sikimɔ.

Bwāa be ba tie mēya ben tii ba gerua.

Yesu u kanaru mō Geseṃanē

(I maa mēerio Maaku 14:32-42, Luku 22:39-46)

³⁶ Yera Yesu ka win bwāabu ba tura yam mi ba mō Geseṃanē. Ma u bu sōwa u nē, i sinō mini kpa n da n kanaru ko giō.

³⁷ U Piē ka Sebeden bibu yiru sua ba susi wuswaa. Ma nuku sankiranu nūn deema, win wasi dwiia. ³⁸ Yera u bu sōwa u nē, nēn nukura sankira sere n gō gum girari. I yōro mini i ka man dom se.

³⁹ U ka bu tondina ma u kpuna u kibari u kanaru kua u nē, nēn Baaba, n n ko n koora, a de wahala ye, yu man doonari. Adama n n mō nge mē na kī ma n kun mō nge mē a kī.

⁴⁰ Yen biru u wurama bwāabu ita yen mi, u deema ba do ma u Piē sōwa u nē, n n man na, i kpana i ka man dom se baa kōbi tia. ⁴¹ I n dom sera kpa i n kanaru mō kpa i ku ra du kākiribu sō. Tōnun gōru ga kī adama wasi yen dam bie.

⁴² U kpm ka bu tondina nōn yiruse u kanaru kua u nē, nēn Baaba, wahala yeni yā kun koo man doonari na kun ye wa, a de wunen kīru tu koora.

⁴³ U kpm wurama win bwāabun mi ma u deema ba do, domi ben nōni bunia. ⁴⁴ Yesu u kpm bu deri u doona u kanaru kua nōn itase ka gari tee yi. ⁴⁵ Ma u kpm wurama win bwāabun mi u nē, i do ka tē i wēramō? Saa

ya turuku kooma ye ba koo Tōnun Bii tōn kōsobu nōmu sōndia. ⁴⁶ Wee wi u koo nūn dōmē u sisi, i seewo su ka bu yinna.

Yesun mwaabu

(I maa mēerio Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12)

⁴⁷ Yesu kun gari yi gerum kpa Yudas ka tunuma, bwāabu wākura yiru yen turo. Tōn dabi dabira nūn swī ba takobiba ka bokunu nēni. Yāku kowo tōnwerobu ka guro guroba ba bu gōra. ⁴⁸ Yudas wi u koo Yesu dōmē u raa bu yīreru sōsi u nē, wi kon nēn n bākasi, wiya mi, i nūn mō. ⁴⁹ Mii mii u susi Yesun mi u nē, yinni a sō kpa n do?

Ma u nūn nēnua u bākasi. ⁵⁰ Yesu u nūn sōwa u nē, bōrō, ye a kobu na a koowo.

Yera tōn be, ba na ba Yesu sēre ba mwa. ⁵¹ Yesun tōmbun turo u win takobi woma, u ka yāku kowo tōnweron yoon soo sōra u bura. ⁵² Yera Yesu nūn sōwa u nē, a wunen takobi wesio yen kararō, domi baawure wi u takobi nēni, takobiwa ya koo nūn go. ⁵³ A n yē ma kon kpī n nēn Baaba faaba kana kpa u yande man wōllun gōradoban wuunu gōriama n kere wākura yiru? ⁵⁴ Adama nā n kua mē, amōna Gusunōn gari yi koo ka yibiara yi yi gerumō ma mēya kon ka gbi.

⁵⁵ Ma Yesu u tōn wōru ge sōwa u nē, n weene i man mwaabu na ka takobiba ka bokunu nge swaa dio? Baadommawa na ra n sō ka bē sāa yerō na n keu sōsimō, i

ñ maa man mwaare. ⁵⁶ Adama ye kpuro ya koorawa kpa Gusunon somabun gari yi ka koora yi yi waa Gusunon gari so.

Yera win bwāabu kpuro ba nùn deri ba duki sua.

Ba Yesu sirimō Yuuban tñwērobun mēnnō yērō

(I maa mēerio Maaku 14:53-65, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Be ba Yesu mwa ba ka nùn da Kaifa yāku kowo tñwēron mi, mi wooda yērobu ka guro guroba mēnnē. ⁵⁸ Piēē u Yesu swīi dandankuru sere ka yāku kowo tñwēron yēnu yaaraō. U dua yēnu yaaraō ma u sina ka yēnu kōsobu u ka wa nge mē gari yi, yi koo ka wiru gōora.

⁵⁹ Yāku kowo tñwērobu ka guro gurobu mēnnō kpuro ba seeda weesugia kasu bu Yesu mani bu wa bu ka nùn go. ⁶⁰ Adama ba ñ wa, baa mē seedagii dabiru ta na ta weesu kua. Yen biru tōmbu yiru gaba na. ⁶¹ Ba nēē, durō wini gerua u nēē, u koo kpī u Gusunon sāa yeru sura kpa u tu bani sōo itan baa sōo.

⁶² Yāku kowo tñwēro u seewa u Yesu bikia u nēē, a ñ gēē wisimō? Mban bwesera tñ beni ba nun manimō.

⁶³ Adama Yesu u maari. Ma yāku kowo tñwēro nùn sōōwa u nēē, a bōruo ka Gusunō Yinni wason yīsiru, a sun sōōwō ñ n wunen na Gusunō u gōsa, a sāa win Bii.

⁶⁴ Yesu nùn wisa u nēē, wunen tii a gerua kō. Adama na bēē sōōmō sōo teeru i ko i Tōnun Bii wa u sō Gusunō Yinni damgiin nām geuō. I

ko maa nùn wa u wee guru wirun di.

⁶⁵ Yera yāku kowo tñwēro u win tiin yaberu nēnuu a karana mōrun sō ma u nēē, u Gusunō gari kam gerusi, seedagii berā sa kpam mara. I nua tē gari kam ye u gerua. ⁶⁶ Amōna i wa.

Ba nēē, n weenēwa bu nùn go.

⁶⁷ Yen biru ba nùn yāatam sie nōniō, ma ba nùn nām kusa so, gaba nùn baari so. ⁶⁸ Ba nēē, Kirisi a de Gusunō u nun sō, kpa a sun sō wi u nun so.

Piēē u Yesu siki

(I maa mēerio Maaku 14:66-72, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Piēē u sō yēnu yaaraō. Wōndia goo u nùn susi u nēē, wunen tii a raa wāa ka Yesu Galilegii wi sannu.

⁷⁰ Adama u siki baawuren nōni biru u nēē na ñ yē mba a gerumō.

⁷¹ Yen biru u seewa u da yēnu yaaran kōnnōwō. Wōndia goo kpam nùn wa ma u be ba wāa mi sōōwa u nēē, durō wini u raa wāa ka Yesu Nasaretigii wi.

⁷² Ma Piēē kpam siki ka bōri u nēē, na ñ durō wi yē.

⁷³ Ye n te fiiko be ba wāa mi, ba susi Piēēn bōkuō ba nēē, ka gem, a sāawa ben turo, wunen gari geru gerusu nun terasia.

⁷⁴ Yera u bōrua u sōnna u nēē, na ñ durō wi yē.

Mii mii ma goo dōo ga swī.

⁷⁵ Ma Piēē u Yesun gari yi yaaya yi u raa gerua u nēē, goo dōo gu sere swī kaa man siki nōn ita. U yara tōōwō u swī gem gem.

27

Ba ka Yesu da

Pilatin wuswaaɗ

(I maa mɛerio Maaku 15:1, Luku 23:1-2, Yohanu 18:28-32)

¹ Ye n kua buru buru yellu yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba nɔɔ tia kua bu ka Yesu go. ² Ye ba nùn bɔkua ba kpa ba ka nùn da ba Pilati tem yēro nɔmu bɛria.

Yudasın gɔɔ

(I maa mɛerio Gɔrobun Kookoosu 1:18-19)

³ Ye Yudası wi u Yesu dɔmɛ u wa ba Yesu taarɛ wɛ bu go, win nuki sankira ma u ka sii geesun gobi tɛna ye wura yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobun mi. ⁴ U nɛɛ, na durum kua ye na ka tɔn dɛero gɔɔ bɔrie.

Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛn baaye, wunen gariya.

⁵ Yudası gobi yi yari sãa yerɔ ma u yara u da u tii soora doke.

⁶ Yāku kowo tɔnwerobu ba gobi yi dɔbura ba nɛɛ, n n weenɛ su gobi yi kpɛɛ sãa yerun gobi beru yerɔ, domi tɔnun yem gobiya.

⁷ Ye ba wesiana ba kpa ba ka gobi yi tem dwa mɔmɔn mi, mi ba ko n da sɔbu sike. ⁸ Yen sɔna ba tem mɛ sokumɔ tem yɛmgim sere ka gisɔn gisɔ.

⁹ Yera Gusunɔn sɔmɔ Yeremin gari yi koora yi yi nɛɛ, “Ba sii geesun gobi tɛna ye sua, gobi yi Isireliba ba wesiana ba wɛ win sɔ, ¹⁰ ba ka tem dwa mɔmɔn mi, nge mɛ Yinni u man yiire.”

Pilati u Yesu gari bikiamɔ

(I maa mɛerio Maaku 15:2-5, Luku 23:3-5, Yohanu 18:33-38)

¹¹ Yesu yɔ tem yēro Pilatin wuswaaɗ ma tem yēro wi, u nùn bikia u nɛɛ, wuna Yuuban sunɔ?

Yesu nùn wisa u nɛɛ, wunen tii a gerua kɔ.

¹² Yen biru sanam mɛ yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba nùn mɛm mani, u n gɛɛ wisa. ¹³ Yera Pilati nùn bikia u nɛɛ, a n mɛm kpuro nɔɔmɔ mɛ ba nun manimɔ?

¹⁴ Adama Yesu kun nùn wisa baa nɔn teeru sere biti baka tem yēro wi mwa.

Ba Yesu taarɛ wɛ bu go

(I maa mɛerio Maaku 15:6-15, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16)

¹⁵ Gɔɔ sararibun tɔɔ bɔkaru baatere tem yēro ra pirisɔm turo karewa wi tɔn wɔru ga kɔ.

¹⁶ N deema saa ye sɔɔ, pirisɔm yɔsirugii goo wãa mi, wi ba sokumɔ Baraba. ¹⁷ Yen sɔna sanam mɛ ba mɛnnɛ, Pilati u bu bikia u nɛɛ, wara i kɔ n bɛɛ kara, Baraba? Nge Yesu wi ba sokumɔ Kirisi.

¹⁸ Domi u yɛ sãa sãa ma nis-inun sɔna ba nùn Yesu nɔmu bɛria.

¹⁹ Ye Pilati sɔ win siri yerɔ win kurɔ nùn tɔnu gɔria u nɛɛ, a ku nɔma doke durɔ gemgii win gari sɔɔ domi wɔku te, na wahala wa dosu sɔɔ durɔ win sɔ.

²⁰ Yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ba tɔn wɔru sɔɔmɔ gu de bu Baraba kara kpa bu Yesu go. ²¹ Pilati u bu bikia u nɛɛ, be yiru ye sɔɔ, ben wara i kɔ n bɛɛ kara.

Ba nɛɛ, Baraba.

²² Ma Pilati nɛɛ, n̄ n mɛn na, m̄ba kon ko ka Yesu wi ba m̄ Kirisi.

Be kpuro ba nɛɛ, a n̄n kpareo d̄a bunanar̄o.

²³ Pilati u nɛɛ, k̄sa yer̄a u kua.

Adama ba n̄ɔgiru sua w̄l̄l̄o ba nɛɛ, a n̄n kpareo d̄a bunanar̄o.

²⁴ Ye Pilati wa ma ye u m̄ kpuro kama, wurenu sosim̄wa, yer̄a u nim s̄ka u n̄a t̄n w̄ru gen wuswāa u nɛɛ, dur̄o gemgii win yem yaribu kun man wa, b̄ɛn gariya.

²⁵ Ma t̄n be kpuro ba nɛɛ, win yem mu ko b̄ɛɛ ka b̄ɛɛn bibun s̄munu.

²⁶ Yer̄a Pilati bu Baraba kara, ma u d̄era ba Yesu s̄ni so. Yen biru u n̄n bu n̄mu s̄ndia bu n̄n kpare d̄a bunanar̄o.

Tabu kowoba Yesu

yaakoru m̄

(I maa m̄ɛrio Maaku 15:16-20, Yohanu 19:2-3)

²⁷ Pilatin tabu kowobu ba ka Yesu da tem ȳeron siri yer̄o, ma tabu kowobu kpuro ba m̄enna mi. ²⁸ Ba n̄n win ȳanu potari ma ba n̄n gurumusu sw̄abu sebusia. ²⁹ Ma ba s̄ki tundu b̄kana ba n̄n dokea wir̄o, ma ba n̄n d̄eka w̄ win n̄m geūo. Yen biru ba n̄n yiiramme ba yaakoru m̄ ba m̄, Yuuban sun̄o, f̄o baasira.

³⁰ Ba n̄n ȳaatam siriki ma ba d̄eka w̄ɛna ba ka n̄n soom̄o wir̄o. ³¹ Ye ba n̄n yaakoru kua ba kpa, ba n̄n gurumusu te potari ba kpm̄ n̄n win ȳanu sebusia ma ba ka n̄n da bu d̄a bunanaru kpare.

Ba Yesu kpare d̄a bunanaru w̄l̄l̄o

(I maa m̄ɛrio Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43, Yohanu 19:17-27)

³² Ye ba yarīo ba ka Sirenin dur̄o goo yinna wi ba m̄ Sim̄o, ma ba n̄n Yesun d̄a bunanaru s̄bi ka tilasi. ³³ Ye ba tura yam mi ba ra soku Ḡoḡota, yen tubusiana aye te ta ka wii koko ween̄, ³⁴ miya ba Yesu tam w̄ u n̄ ka tim m̄ mu ra yem go. Ye u mu denda u n̄ wure u m̄we.

³⁵ Ba n̄n kpare d̄a bunanaru s̄o, ma ba win ȳanu t̄t̄e toosi ba b̄nu kua.

³⁶ Ma ba sina ba n̄n k̄su.

³⁷ Win wii w̄l̄l̄o ba yora gaa bw̄ ye ya win taare gerum̄o ya nɛɛ, winiwa Yesu, Yuuban sun̄o. ³⁸ Ba maa gb̄n̄bu yiru kpare d̄a bunanan̄o Yesun b̄kūo, turo win n̄m geūo, turo maa n̄m d̄war̄o.

³⁹ Be ba sar̄o bera mi, ba n̄n wiru diirisim̄o ba w̄mm̄o. ⁴⁰ Ba m̄, wun̄e w̄ika s̄a yeru sura kpa a tu bani s̄o itan baa s̄o, a tii faaba koowo. A n̄ s̄a Gusun̄n Biin na, a sarama d̄a bunanarun di.

⁴¹ Nge m̄ya ȳaku kowo t̄nwerobu ka wooda ȳerobu ka guro gurobu ba n̄n yaakoru m̄ ba nɛɛ, ⁴² u gabu faaba kua adama u kpana u tii faaba ko. Isireliban sun̄wa. U den sarama d̄a bunanarun di kpa su n̄n naan̄e doke. ⁴³ U Gusun̄o naan̄e s̄a ma u nɛɛ, wiya Gusun̄n Bii. N n m̄n na, Gusun̄o u n̄n faaba koowo u n̄n k̄i.

⁴⁴ M̄ya maa gb̄n̄o be ba kpare ka wi sannu, ben tii ba n̄n w̄mm̄o.

Yesun gəə

(I maa mɛɛrio Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30)

45 Ye n kua sɔɔ wii wəllu, yera yam tɪra tem mɛ sɔɔ kpuro sere n ka tura yokan kɔba ita. 46 Kɔba itan saka Yesu u nɔɔgɪru sua u nɛɛ, Eli, Eli, lema sabatani. Yen tubusiana, Gusunɔ nɛn Yinni mba n kua a ka man deri.

47 Tɔn be ba wāa mi, ye ben gaba nua mɛ, ba nɛɛ, u Eli soku.

48 Yande ben turo u duka da u swɛɛ dukɛ dukɛsu sua u kpɛɛ tam mɔmmɔm sɔɔ u bɛri dɛkaɔ u ka nɔn tii u nɔ. 49 Adama be ba tie ba nɛɛ, a yɔro gina, su wa nge Eli u koo na u nɔn faaba ko.

50 Yesu u kpam nɔɔgɪru sua ma u nɔɔ mari.

51 Saa ye sɔɔra, beku kare te ta wāa sāa yerɔ ta gɛɛra saa wəllun di sere temɔ. Tem mu yɪira ma kpenu bɛsikira. 52 Sikiu wukiara, ma Gusunɔgii dabɪnu be ba raa gu ba seewa. 53 Ba yara sikan di Yesun seebun biru, ba dua Yerusalemu Gusunɔn wuuɔ, ba tii tɔn dabɪnu sɔɔsi.

54 Tabu sinambu ka be ba wāa ka wi ba Yesu kɔsu, ba tem yɪiri bi wa ka kpuro ye ya koora, ma bɛrum bakam bu mwa ba nɛɛ, ka geema Gusunɔn Biiwa. 55 Tɔn kuro dabɪnu nu yɔ mi, nu Yesu mɛɛra saa sarun di. Ba raa nɔn swɪimawɔ saa Galilen di bu ka nɔn nɔɔri. 56 Be sɔɔ, Maari Madalagii ka Maari, Yakɔbu ka Yosefun mɛro, ka Sebeden bi-bun mɛro, ba wāa mi.

Yesun sikubu

(I maa mɛɛrio Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42)

57 Ye n kua yoka, durɔ gobigii goo na, Arimategiiwa, win yɪsira Yosefu, u maa sāa Yesun bɔɔ. 58 U da Pilatin mi, u nɔn kana u nɔn Yesun goru wɛ. Yera Pilati nɔn tu yəlla kua, u dera ba nɔn tu wɛ. 59 Yosefu wi, u goo te sua u beku kpaaru tɛkusi te ba wesa ka wɛɛ damgii. 60 U tu kpɪ win tiin sikirɔ te u dera ba nɔn dākua kperɔ. Yen biru u kpee bakaru bimiamu u ka siki ten nɔɔ kɔrua ma u doona. 61 Maari Madalagii ka Maari wiɔnɔ ba sɔ siki ten bɔkuɔ.

Sikirun kɔsubu

62 Ye n kua sisiru, tɔɔ wɛrarugiru, yaku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba da Pilatin mi sannu. 63 Ba nɛɛ, yinni sa yaaye ye weesugii wi, u raa gerure sanam mɛ u wāa handunia sɔɔ. U nɛɛ, sɔɔ itan biru u koo se gɔrin di. 64 Yen sɔ, a wooda wɛɛyɔ bu siki te kɔsu sere sɔɔ ita, kpa win bwāabu bu ku raa nɛ bu win goru gbɛni, kpa bu tɔmbu sɔ bu nɛɛ, u seewa gɔrin di. Wee dāaki sini su koo gbiikisu kpāaru kera.

65 Pilati u bu sɔɔwa u nɛɛ, i tabu kowobu mɔ, i doo i tu kɔsu nge mɛ i ko kpɪ.

66 Ba doona ma ba yɪreru kua siki ten nɔɔwɔ bu ka tubu goo u n wukia. Ma ba tabu kowobu yi, ba tu kɔsu.

28

Yesun seebu gərin di

(I maa mɛɛrio Maaku 16:1-10, Luku 24:1-12, Yohanu 20:1-10)

¹ Tɔɔ wɛrarugirun biru, alusuma buu sɔnu buru buru yellu, Maari Madalagii ka Maari wiɔnɔ ba siki te tendem da. ² Suaru sɔɔ tem yĩiri bakabu seewa, ma Yinnin gɔrado u sarama wɔllun di u na u kpee te bɔria u sinari.

³ Win wuswaa ballimɔ nge guru maakinu ma win yānu buriri nge suru. ⁴ Bɛrum bakam mu kɔso be mwa ba diira ma ba kua nge gonu. ⁵ Gɔrado wi, u kurɔ be sɔɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum ko bɛɛ! Na yɛ ma Yesuwa i kasu, wi ba kpare dāa bunanarɔ. ⁶ U n wāa mini, u seewa nge mɛ u raa gerua. I na i wa mi u raa kpī, ⁷ kpa i da fuuku fuuku i win bwāabu sɔ ma u seewa gərin di. Wee, u bɛɛ gbiiyɔ u dɔɔ Galileɔ. Miya i ko nùn wa. Yera na bɛɛ sɔɔbu na.

⁸ Ba gɔsira kpaaka sikiru min di ka bɛrum ka nuku doo bakabu, ba duki da bu bwāa be labaari ye sɔ. ⁹ Wee Yesu ka bu yinna ma u nɛɛ, na bɛɛ tɔbura.

Ma ba na ba win naasu nɛnua ba nùn sāwa.

¹⁰ Yera Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, i ku bɛrum ko, i doo i nɛgibu sɔ bu doo Galileɔ. Miya ba koo man wa.

Kɔso ben gari

¹¹ Nge mɛ ba dɔɔ, kɔso ben gaba dua wuu sɔɔ ba yāku kowo tɔnwerobu sɔɔwa ye n kooru kpuro. ¹² Ma yāku kowo tɔnwero be, ba mɛnna ka guro gurobu ba wesiana

ma ba tabu kowobu gobi beke kã. ¹³ Ba bu sɔɔwa ba nɛɛ, i geruo ma win bwāaba ba na wɔkuru ba win goru gbena sanam mɛ i do. ¹⁴ Tem yɛro ù n gari yi nua sa yɛ mɛ sa ko nùn kua su ka bɛɛ yara wahalan di.

¹⁵ Tabu kowo be, ba gobi yi mwa ma ba kua nge mɛ ba bu yiire. Yeya n dera Yuuba ba ra n gari yi gerumɔ sere ka gisɔ.

Yesu u win bwāabu tii sɔɔsi
(I maa mɛɛrio Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gərobun Kookoosu 1:6-8)

¹⁶ Bwāabu wɔkura tia ye, ya da Galileɔ guu ten mi, te Yesu raa bu yĩreru kua. ¹⁷ Ye ba nùn wa, ba nùn sāwa. Adama ben gaba gɔrusu yiru mò. ¹⁸ Yesu bu susi u nɛɛ, wɔllu ka tem yiiko kpurowa ba man wɛ. ¹⁹ Yen sɔ, i doo bwesenu kpuron mi, kpa i bu ko nɛn bwāabu. I bu batemu koowo ka Baan yĩsiru ka Biigiru ka Hunde Dɛɛrogiru. ²⁰ Kpa i de ye na bɛɛ sɔɔwa ba n ye kpuro mɛm nɔɔwammɛ. N wee, ko na n ka bɛɛ wāa baadomma sere ka handunian kpeerɔ.

LABAARI GEA NGE ME MAAKU U YORUA

Durɔ wi u tire te yorua, win yĩsira Yohanu Maaku. U n̄ sãa Yuu. U sãawa Baanabasin dusi.

Maaku u kĩ u tɔmbu Yesun Labaari gea s̄. U s̄ɔsi ma Yesu u b̄osu u tɔmbu gea kuamm̄, ma u be ba w̄aa Setam n̄omuɔ bekiam̄. Domi Gusunɔ u w̄aa ka wi. Maakun tire ten gari m̄ero ya w̄awa Maaku 10:45 s̄ɔ. Ya n̄ɛɛ, Tɔnun Bii u nawa u ka gabu s̄a kpa u gbi u ka tɔn dabinu yakia.

Tire ten kpunaa

1. Yesun Labaari gea, wiru 1:1-13.
2. Yesun s̄omburun tore Galileɔ, wiru 1:14n di sere wiru 9:50.
3. Yesun daaru Yerusalemu gia, wiru 10.
4. Yesun w̄aarɔ Yerusalemuɔ, wiru 11n di sere wiru 13.
5. Yesun ḡɔɔ ka win seebu ḡorin di, wiru 14n di sere wiru 16.

Yohanu Batemu kowon waasu

(I maa m̄erio Mateu 3:1-12, Luku 3:1-18, Yohanu 1:19-28)

¹ Yesu Kiriɔ, Gusunɔn Biin Labaari gean torubu wee. ² Gusunɔn s̄om̄ Esai u yen gari yorua win tireru s̄ɔ u n̄ɛɛ, Gusunɔ u n̄ɛɛ,

“N wee, na n̄en s̄om̄ ḡorɔ wun̄en wuswaaɔ u wun̄en swaa s̄om̄ɛ.

³ N̄en s̄om̄ɔn n̄ɔɔ ga gb̄aram̄ ghaburu s̄ɔɔ ga gerum̄ ga m̄ɔ,

i Yinnin swaa s̄onw̄ɔ, kpa i n ye n̄ɔ n̄erasiam̄ yu d̄enda.”

⁴ Nge m̄eya, Yohanu Batemu kowo u na ghaburu s̄ɔɔ. U kparam̄ u m̄ɔ, bu ḡoru ḡosio ben toranun di kpa u bu batemu ko kpa Gusunɔ u bu ben toranu suuru kua.

⁵ Tɔmbu kpuro ba ra n daam̄ win mi saa Yudean tem di ka maa Yerusalemu maron di. Ba ben toranu tuuba m̄ɔ, ma ba derim̄ u bu batemu m̄ɔ daa te ba m̄ɔ Yuudenio.

⁶ Yohanu wi, u yooyoon sansun yaberu sebua, ma u ḡona s̄eke win p̄raaɔ. Twee ka tim bausa u ra di. ⁷ Ma u waasu m̄ɔ u gerum̄ u m̄ɔ, ḡoo u sisi n̄en biruɔ wi u man yiiko kere. N̄e na kun mam tura n yiira n ȳeron baranun w̄ɛɛ kusia. ⁸ N̄e na b̄ɛɛ batemu m̄ɔ ka nim, adama ȳero wi, u koo b̄ɛɛ batemu kowa ka Hunde D̄ero.

Yesun batemu ka win k̄akiribu

(I maa m̄erio Mateu 3:13-4:11, Luku 3:21-22, 4:1-13)

⁹ Yen biru Yesu u na Nasaretin di ye ya w̄aa Galilen tem̄, ma Yohanu n̄un batemu kua daa te ba m̄ɔ Yuudenio. ¹⁰ Sanam m̄e u yariɔ nim di, yera u wa w̄alla wukiara, ma u Hunde D̄ero wa nge kparuko u saram wee win w̄allɔ. ¹¹ Ma u n̄ɔɔ gagu nua w̄allun di ga n̄ɛɛ, wuna n̄en Bii k̄inasi wi s̄ɔɔ n̄en ḡoru dobu kpuro w̄aa.

¹² Saa ye s̄ɔɔra Hunde D̄ero u Yesu sure ghaburu s̄ɔɔ.

¹³ Ma u w̄aa mi s̄ɔɔ weeru,

Setam nùn kəkirimə. Wi ka gbeeku yē sanna ba wāa mi, ma wəllun gəradoba ba na ba nùn nɔəri.

Yesu u susure kowobu nne soka

(I maa mɛerio Mateu 4:12-22, Luku 4:14-15, 5:1-11)

¹⁴ Ye ba Yohanu mwa ba pirişəm doke ba kpa, yera Yesu u da Galilen temə u Gusunən Labaari gea kparamə. ¹⁵ U nɛɛ, saa ya tura, Gusunə u sisi u bandu swīi. I gōru gəsio bɛɛn toranun di kpa i Labaari gea ye naane doke.

¹⁶ Sanam mɛ Yesu u sīimə Galilen daa burerun goorə, u Simə wa ka win wənə Andere. Ba ben yāakororu kpɛɛmə daa bure te sɔɔ, domi swɛɛ gowoba ba sāa. ¹⁷ Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, i man swīima, kon de i n da tambu kasu bu man swīi.

¹⁸ Yande ba ben yāakoronun baa deri, ma ba nùn swīi.

¹⁹ Ye u susi wuswaaɔ fiiko, u Yakəbu wa ka win wənə Yohanu be ba sāa Sebeden bibu. Ba wāa goo nimkuu sɔɔ ba yāakoronu kərumə. ²⁰ Mii mii u bu soka, ma ba nùn swīi. Ba ben tundo Sebede deri ka səm kowobu sannu goo nimkuu sɔɔ.

Durə wi wɛɛku gagu ga wāasi

(I maa mɛerio Luku 4:31-37)

²¹ Ma ba da Kapenamə. Ye n kua tɔɔ wɛrarugiru, ma Yesu u dua mɛnnə yerə, u bu Gusunən garin keu sɔɔsim wəri. ²² Biti bu mwa win keu sɔɔsi bin sɔ. U bu sɔɔsiməwa ka yiiko, n n mə nge mɛ wooda yɛroba ra sɔsi.

²³ N deema saa ye sɔɔ, wɛɛkunugii goo u wāa ben mɛnnə yee te sɔɔ. U gbāra u nɛɛ, ²⁴ mba sa mɔɔsine bɛɛ ka wunɛ, Yesu Nasaretigii. A nawa a ka sun kam koosia? Na yē wi a sāa. Wunɛ Gusunən tən Dɛerowa.

²⁵ Yesu u wɛɛku ge gerusi u nɛɛ, a mario, kpa a yari durə win min di.

²⁶ Yera wɛɛku ge, ga durə wi sura nge giri kpakpanugii, ma ga kuuki kua ga ka yara win min di. ²⁷ Biti tən be kpuro mwa gem gem sere ba sɔɔnamə ba mɔ, mban bwesera yeni. Gari tukiya u sɔɔsimə ka yiiko. Baa ka wɛɛkunə u nu wooda wɛɛmə, ma nu nùn mɛm nɔɔwammɛ.

²⁸ Ma win baaru yande kparara Galilen tem kpuro sɔɔ.

Yesu u tən dabinu bɛkia

(I maa mɛerio Mateu 8:14-17, Luku 4:38-41)

²⁹ Ye Yesu yara mɛnnə yerun di, wi ka Yakəbu ka Yohanu ba da Simə ka Anderen yenuə. ³⁰ N deema, Siməon kurən mero u wasi sundu barə u kpī. Ye ba yande tura mi, ba win gari Yesu sɔɔwa. ³¹ Ma u da win mi, u nùn nɔmu nenuə u ka nùn seesia. Yande wasi sun te, ta nùn doonari, ma u bu nɔrim wəri.

³² Ye n kua yoka, sanam mɛ sɔɔ dua, tɔmba ka barəbu kpuro ka wɛɛkunugibu na win mi. ³³ Ma wuugibu kpuro ba mɛnna dii tən mi u wāan kɔnnəwə. ³⁴ U dabiru bɛkia saa ben bara bwese bwese kan di, ma u maa wɛɛku dabinu gira. Adama u n deri wɛɛku

ni, nu gari gere domi nu nùn yě.

*Yesu u b̄osu Galilen tem̄o
(I maa m̄erio Luku 4:42-44)*

³⁵ Yen sisiru buru buru yellu, sanam m̄e yam kun d̄eram kpa, Yesu u seewa u yara. U doona mi n d̄esire, u kanaru m̄ò. ³⁶ Ma Sim̄ò ka win kpaasibu ba nùn kasu. ³⁷ Sanam m̄e ba nùn wa ba nùn s̄òwa ba n̄e, t̄ambu kpuro w̄ò ba nun kasu.

³⁸ U bu s̄òwa u n̄e, n weene su da wusu gasu s̄ò si su ka sun sikerene, kpa n maa waasu ko mi, domi yen s̄ona na na.

³⁹ Ma u b̄osu Galilen tem kpuro s̄ò u waasu m̄ò ben menn̄o yen̄o, u maa w̄erekunu giram̄o.

Yesu u wi u bara disigiru bar̄o bekia

(I maa m̄erio Mateu 8:1-4, Luku 5:12-16)

⁴⁰ N wee, goo u na Yesun mi, wi u bara disigiru m̄o u yiira u nùn faaba kana. U n̄e, à n wura kaa kp̄i a man bekia kpa n d̄era.

⁴¹ Yera w̄onw̄onda Yesu mwa, ma u win n̄omu d̄emia u nùn baba u n̄e, na wura, a bekuro kpa a d̄era.

⁴² Yande bara disigii te, ta nùn ȳosu, ma u bekura u d̄era. ⁴³⁻⁴⁴ Sanam m̄eya Yesu u nùn s̄òwa ka dam u n̄e, a ku goo ḡe s̄ò. Adama a doo a tii ȳaku kowo tusia, kpa a ȳakuru ko te M̄owisi raa b̄e yiire, a ka baawure seeda s̄òsi ma a bekura a d̄era. Ma u d̄era u doona.

⁴⁵ Adama dur̄o wi, u doona ma u da u gari yi kparam w̄ori batuma s̄ò ye n koora wi s̄ò.

U gari yi saarim̄o sere Yesu kun kp̄ia u wuu due, adama u ȳora wuun birūo mi n d̄esire. Ma t̄amba naam̄o win mi saa baaman di.

2

Yesu u dur̄o goo bekia win wasin bee tia gu

(I maa m̄erio Mateu 9:1-8, Luku 5:17-26)

¹ S̄ò m̄eerun biru, Yesu u wura Kapenam̄o. T̄amba nua ma u w̄aa ȳenūo. ² Ma t̄on w̄oru ga menn̄a sere ayeru maa sari baa k̄onn̄ow̄o. Ma u bu Labaari gean gari n̄òsiam̄o. ³ Ba ka nùn dur̄o goo naawa win wasin bee tia gu. T̄ambu nn̄ewa ba nùn s̄òwa. ⁴ Adama t̄on w̄oru gen s̄ò ba kp̄ana bu Yesu susi. Yen s̄ona ba diru mi u w̄aan w̄oll̄o yaba win deedeeru. Ye ba yaba ba kpa, ma ba ka w̄e beku b̄ò te sarasia t̄e s̄ò dur̄o wi, u kp̄i. ⁵ Ye Yesu u dur̄o ben naane dokebu wa bi ba m̄o wi s̄ò, u bar̄o wi s̄òwa u n̄e, bii dur̄obu, a wunen durum suuru wa.

⁶ Wooda ȳerobu gabu ba s̄ò mi, ma ba tii bikiam̄o ḡorūo ba m̄ò, ⁷ mban s̄ona dur̄o wi, u gari gerum̄o m̄esum. U Gusun̄o w̄omm̄owa. Wara koo kp̄i u durum suuru ko Gusun̄o turo baasi. ⁸ Mii mii Yesu u gia ye ba bwisikum̄o. Ma u bu bikia u n̄e, mban s̄ona i gari yinin bweseru bwisikum̄o b̄een ḡorūo. ⁹ Yer̄a ya s̄es̄o bo, bu ka bar̄o wi s̄ò u win durum suuru wa, n̄ kun m̄e bu nùn s̄ò u seewo u win kp̄in yeru kure, kpa u s̄i. ¹⁰ Adama na k̄i n ȳe ma T̄onun

Bii u yiiko mɔ handunia ye sɔɔ u ka durum suuru ko.

Yera u barɔ wi sɔɔwa u nɛɛ,
11 na nun sɔɔmɔ, a seewo a wunen kpin yeru kure, kpa a we yenuɔ.

12 Nge mɛ tɔmbu kpuro ba nùn mɛɛra swee, durɔ wi, u seewa u win kpin yeru sua, u n yariɔ. Biti baka tɔn be mwa gem gem, ma ba Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛmɔ. Ba gerumɔ ba mɔ, ba n yenin bweseru waare.

Yesu u Lefi soka

(I maa mɛɛrio Mateu 9:9-13, Luku 5:27-32)

13 Yera Yesu u kpm wura daa burerun goorɔ. Tɔmbu kpuro ba naamɔ win mi, ma u bu Gusunɔn garin keu sɔɔsimɔ. 14 Sanam mɛ u sarɔ u Lefi wa, Alufen bii, u sɔ ghere yerɔ. U nùn sɔɔwa u nɛɛ, a man swiɣɔ.

Lefi seewa ma u nùn swiɣi.

15 N deema sanam mɛ Yesu u dimɔ Lefin yenuɔ, ghere mwaɔbu ka kɔsan kowobu dabira sɔ ka wi, ka win bwāabu sannu, domi ba dabi be ba nùn swiɣi. 16 Ye Falisiban wooda yɛrobu ba Yesu wa u dimɔ ka ghere mwaɔbu ka kɔsan kowobu sannu, ba win bwāabu bikia ba nɛɛ, mban sɔna u ka ghere mwaɔbu ka kɔsan kowobu dimɔ sannu.

17 Ye Yesu u ye nua, u wooda yɛro be sɔɔwa u nɛɛ, be ba bwāa do ba n timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ. Na n nɛ n ka gemgibu soku. Na nawa n ka torobu soku.

Nɔɔ bɔkurun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 9:14-17, Luku 5:33-39)

18 Ye Yohanun bwāabu ka Falisibagibu ba nɔɔ bɔkua, tɔmba na ba Yesu bikia ba nɛɛ, mban sɔna Yohanun bwāabu ka Falisibagibu ba nɔɔ bɔkua, ma wigiba kun bɔkua.

19 Yesu u bu bikia u nɛɛ, kurɔ kpaon durɔn bɔrɔba ba koo kpī bu nɔɔ bɔke sanam mɛ sɔɔ kurɔ kpaon durɔ wāa ka be? Aawo, baa n n saa yeren na, u n wāa ka be, ba n kpɛ bu nɔɔ bɔke. 20 Adama saa sisi yɛ sɔɔ ba koo bu kurɔ kpaon durɔ suari, sanam mɛya ba koo nɔɔ bɔke.

21 Ba ku ra yabe tɔkɔru kɔre ka kīa kpaa si ba n nim doke. Bā n kua mɛ, kīa kpaa si, su koo gawana kpa su yabe tɔkɔrugisu gīa kpa gɛɛrabu sosi. 22 Ba ku ra maa tam kpm wisi gɔnan bɔɔnu sɔɔ ni nu diira. Bā n kua mɛ, tam kpm mɛ, mu koo de bɔɔnu nu kura, kpa mu yari kpa bɔɔ ni ka tam mɛ, n kam ko kpuro. Adama ba ra tam kpm wisiwa gɔnan bɔɔ kpaanu sɔɔ.

Tɔɔ wɛrarugirun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 12:1-8, Luku 6:1-5)

23 Tɔɔ wɛrarugiru garu sɔɔ, n deema Yesu ka win bwāabu ba sīimɔ swaa sɔɔ alikama gbaarun bɔkuɔ. Nge mɛ ba sīimɔ, win bwāabu ba alikama wɔkamɔ. 24 Yera Falisiba ba Yesu sɔɔwa ba nɛɛ, u mɛɛrio, mban sɔna win bwāaba mɔ ye wooda ya yina bu ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ.

25 Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, i n garire ye Dafidi u kua sanam mɛ gɔɔra bu mɔ wi ka win bwāabu, ma ba n gāanu

mə ni ba koo di? ²⁶ U dua Gusunən dirə Abiataa, yāku kowo tənweron waati, ma u pɛɛ di ye ba Gusunə yīye, ye n n̄ weenə goo u di ma n kun mə yāku kowobu tona. Adama Dafidi u ye di, u maa win bwāabu wē.

²⁷ Ma Yesu bu sōwa u nɛɛ, Gusunə u tō wērarugiru wunawa tənun arufaanin sō. U n̄ tōnu taka kue tō wērarugirun sō. ²⁸ I de i n yē ma Tōnun Biiwa u tō wērarugiru kua.

3

Durə wìn nəm teu ga gu

(I maa mɛɛrio Mateu 12:9-14, Luku 6:6-11)

¹ Ma Yesu u kpam dua mənno yerə. Durə goo wāa mi, wìn nəm teu ga gu. ² Tamba Yesu mɛɛra bu wa ù n koo durə wi bekia tō wērarugiru sō, kpa bu ka wa bu n̄n durum mani. ³ Ma u durə wi sōwa wìn nōmu ga gu mi, u nɛɛ, a seewo a yōra suunu sō.

⁴ Ma u tən be bikia u nɛɛ, mba n weenə bu tumbu kua tō wērarugiru sō. Gea? Nge kōsa. N weenə bu tōnu faaba ko? Nge bu n̄n go.

Adama ba maari. ⁵ Yesu u bu mɛɛra ka m̄ru u ka sikerena, ma win nukura sankira ben woo b̄bunun sō. Yera u durə wi sōwa u nɛɛ, a wunen nōmu d̄m̄io.

U ge d̄m̄ia ma ga wura nge m̄ ga raa sāa. ⁶ Yen sōna Falisiba ba yara ma ba yande m̄enna ka Herodun tumbu, ba wesiana nge m̄ ba koo ko bu ka Yesu go.

Tən w̄ru guna ya na Yesun mi

⁷ Yesu ka win bwāabu ba tii gawa ba da Galilen daa bureru gia, ma tən w̄ru guna n̄n swīi. Tən be, ba nawa Galilen di ka maa Yudean tem di, ⁸ ka Yerusalemun di, ka Idumen tem di, ka Yuudenin gurun di, ka Tiri ka Sidonin baru kpaanun di. Tən w̄ru guna ye, ya na Yesun mi yèn sō ba ye u m̄ kpuron labaari nua. ⁹ Tən w̄ru guna yen kpāarun saabu Yesu u win bwāabu sōwa u nɛɛ, bu n̄n goo nimkuu s̄̄ru kuo, kpa tən be, bu ku n̄n baasi. ¹⁰ Yesu u raa tən dabinu bekia, yen sōna be ba barə ba b̄rikianamə bu wa bu ka n̄n baba. ¹¹ W̄ɛkunu n̄ n̄n wa nu ra n̄n kpunewa kpa nu n kuuki m̄ n̄ n gerumə, wuna Gusunən Bii. ¹² Adama Yesu u ra nu gerusi gem nu ku ka gere wi u sāa.

Yesu u bwāabu w̄kura yiru ḡsa

(I maa mɛɛrio Mateu 10:1-4, Luku 6:12-16)

¹³ Yen biru Yesu u da guuru w̄llo, ma u tumbu gabu soka be u kī. Ma ba da win mi. ¹⁴ Yera u ben w̄kura yiru ḡsa, [u bu yīsiru k̄a ḡrobu], be ba ko n ka n̄n wāa, kpa u bu ḡri bu Labaari gea kpara, ¹⁵ kpa u bu dam wē bu ka w̄ɛkunu gira. ¹⁶ Tōnu w̄kura yiru ye u ḡsa wee, Simō wi u yīsiru k̄a Piɛɛ, ¹⁷ ka Yakōbu ka win w̄nə Yohanu, Sebeden bibu be u yīsiru k̄a Buanɛge, yen tubusiana guru kukirinugibu, ¹⁸ ka Andere, ka Filipu, ka Baatelemi, ka Mateu, ka Tomaa, ka Yakōbu Alufen bii, ka Tade, ka Simō

wi u win tem gari kī, ¹⁹ ka sere Yudasī Isikariotu wi u tumbu Yesu nōmu sōndia.

Yesun tumbu ba kī

bu ka nūn doona

²⁰ Ma ba wura yenuo. Tōn wōru ga wure ga mēnna sere Yesu ka win bwāabu ba fēē bia bu di. ²¹ Sanam mē win dusiba ye nua, ba da bu ka nūn doona min di, domi ba gerumo u wiirawa.

Yesu u ka tii yinamō

(I maa mēerio Mateu 12:22-32, Luku 11:14-23, 12:10)

²² Ma wooda yēro be ba wee saa Yerusalemun di ba gerumo ba mō, Beseburu u nūn wāasiwa. Werekunūn sunō wiya u nūn dam wē u ka werekunu gira.

²³ Yen sōna Yesu u tumbu soka ma u bu bikia ka mōndu u nēē, amōna Setam ya koo kpī yu yen tii gira. ²⁴ Bandun tumbu bā n tabu mō ben su-unu sōo, ban te, ta n kpē tu tē. ²⁵ Yenu gēn tamba maa sankinamō, ga n kpē gu tē. ²⁶ Setam yā n maa ka yen tii tabu mō, yen dam mū n bōnu kua, ya n kpē yu tē, yen dam mu koo nōru ko.

²⁷ Goo kun kpē u du damgiin yenuo u ka win yānu gura u kun gina damgiū wi bōkue u sere win yānu gura.

²⁸ Ka geema, na bēē sōomō, toraru ka gari kam kpuro ye tamba gerumo, ba koo bu ye suuru kua. ²⁹ Adama baawure wi u Hunde Dēero gari kam gerusimō, u n suuru wasi. Win torara ko n maa nūn wāasiwa ka baadommāo.

³⁰ Yesu u yeni geruawa yēn sō gaba nēē wērekuwa ga nūn wāasi.

Berā ba sāa Yesun wōnōbu

ka win mero

(I maa mēerio Mateu 12:46-50, Luku 8:19-21)

³¹ Sanam mēya win wōnōbu ka win mero ba tunuma. Ba yōra tōowō, ba goo gōra u nūn sokuma. ³² Tōn wōru ga sō ga nūn sikerene, ma goo u nūn sōowa u nēē, wee, wunen mero ka wunen wōnōbu ba yō tōowō ba nun soku.

³³ Ma u nēē, wara sāa nen mero. Berā ba sāa nen wōnōbu.

³⁴ Ma u be ba nūn suunu bure mēera u ka sikerena, ma u nēē, nen mero ka nen wōnōbu wee. ³⁵ Baawure wi u Gusunōn kīru mō, wiya nen wōnō, ka nen sesu, ka nen mero.

4

Dīa bwese yēkon gari

(I maa mēerio Mateu 13:1-9, Luku 8:4-8)

¹ Yesu u kpam Gusunōn garin keu sōosim wōri daa bu-rerun gooro. Tōn wōru guna ya mēnna ya nūn sikerena, yen sōna u bu deri gooro u goo dua ge ga wāa nim sōo, ma u sina. ² Ma u bu gāa dabinu sōosim wōri ka mōnnu. Win sōosibu sōo u gerua u nēē, ³ i swaa dakio. Durō goo u yara u ka dīa bweseru yēka. ⁴ Sanam mē u yēkamō, sukum wōruma swaa sōo. Gunōsu na su di. ⁵ Sukum gam maa wōri kpee saara wōllō mi tem kun duku. Ma mu kpia yande yēn sō tem kun duku. ⁶ Adama ye sōo u bōbia mu dōo mwaara ma

mu gbera yèn sō mu n gbini mō. ⁷ Sukum gam maa kpam wəri sāki sō. Sāki kpia fuuku ma yi yina mu kpēa. Mu n mara. ⁸ Adama sukum gam maa wōruma tem gem sō. Mu kpia ma mu kpēa ma mu mara sukum ten tenibu, sukum wata wata, sukum wunōm wunōm.

⁹ Ma u nēē, wi u swaa mō u ka nō, u nōwō.

Mōnnun asansi

(I maa mēerio Mateu 13:10-17, Luku 8:9-10)

¹⁰ Sanam mē Yesu u tia wi turo, be ba nūn swīi ka bwāabu wākura yiru ye sannu, ba nūn mōnnun asansi bikia. ¹¹ U bu sōwa u nēē, bēya Gusunō u win bandun asiri sōsi, adama be ba tie ba gari kpuro nōmō ka mōnnu, ¹² kpa

“Bu ka mēeri ba kun wa. Bā n maa nua, kpa n ku bu yeeri, kpa bu ku raa ka gōru gōsie, Gusunō u sere bu suuru kua.”

Mōn ten tubusianu

(I maa mēerio Mateu 13:18-23, Luku 8:11-15)

¹³ Ma u bu sōwa u nēē, mōn teni ta n bēē yeeri? N n mēn na, amōna ni nu tie kpuro nu koo ka bēē yeeri.

¹⁴ Durō wi, Gusunōn gariya u yēkamō. ¹⁵ Tōn be ba ka swaa baaru weenē mi ba gari yi yēka, beya bā n gari yi nua Setam da nē u yi wuna ben gōrun di. ¹⁶ Mēya maa be ba ka kpee saaran tem weenē, beya bā n gari yi nua mii mii ba ra yi mwē ka nuku dobu. ¹⁷ Adama ba ku ra n gbini mō ben tii sō, ba ku ra yōre n

ka tē. Sanam mē wahala ka nōni swāara tunuma gari yin sō, yande kpa bu biru wura. ¹⁸ Gaba maa sāa be ba ka tem sākunugum weenē. Beya ba ra gari yi nō ¹⁹ adama ba ra n wurure ka ben handunian wāaru kpa dukian kīra n bu taki dii. Ba gāa dabinun kōdē mō. Ye kpurowa ya ra gari yi tēsi kpa yi kpāna yi binu ma. ²⁰ Be ba maa ka tem gem weenē, beya ba ra gari yi nō kpa bu yi mwa kpa bu binu ma, gabu tēna, gabu wata, gabu wunōbu (100).

Fitilan mōndu

(I maa mēerio Luku 8:16-18)

²¹ Yera Yesu u bu bikia u nēē, ba ra fitila ge ga sōre kaaru wukiri? Ba ra gu doke kpinun kōkōrō? Ba ku ra gu sōndi dabu wōllo? ²² Gāanu sari ni nu berua ma nu n koo tera, asirin gāanu maa sari ni nu n koo sōsira. ²³ Wi u swaa mō u ka nō, u nōwō.

²⁴ U maa bu sōwa u nēē, i laakari koowo ye i nōmō. Sakaku ge i ka yīrumō, geya ba koo ka bēē yīrua, kpa bu bēē sosia. ²⁵ Domi wi u mō, wiya ba koo sosia. Adama wi u kun gāanu mō, piiko ye u mam mō ba koo nūn ye wōrari.

Dīa bwese te ba yēkan gari

²⁶ Ma Yesu u nēē, Gusunōn banda sāawa nge durō goo wi u bweseru yēka gberō. ²⁷ U kpunamō wākuru, u seemō bururu. Saa ye kpurowa bwese te, ta kpiimō ta kpēamō. U n yē amōna n koosinamō. ²⁸ Tema mu ka mēn tii tu kpiisiamō, gbiikaa kpii nōnu, yen biru keri, dākuru kpa tu bēm

doke. ²⁹ Sanam me bem mu ye, kpa bu gē ka kōmbō domi gēebun sanam mu tura.

Mutaadin biman gari

(I maa mērio Mateu 13:31-32, 34, Luku 13:18-19)

³⁰ Yesu u kpam wure u nēē, mba sa ko ka Gusunōn bandu weesina. Ka mōn terā sa ko tu tubusia. ³¹ Ta ka mutaadin bima weenē. Bā n ye duurumō gberō, handunian gāa bweseru kpuro sō yeya ya pi-iburu bo. ³² Adama bā n ye duura bā n kpa ya ra kpēye yu ko dāru, kpa yu kāasi bēkē ko sere gunōsu su sokunu ko yin kukōsō.

³³ Yesu u tōn be Labaari gean gari sōwa ka mōn dabinu nge nini, nge mēn saka ba koo kpī bu nō. ³⁴ U n ka bu gari diri kue ma n kun mō ka mōndu, adama ù n tia ka win bwāabu tōna, u ra bu kpuro tubusiewa.

Yesu u nim kurenu marisia

(I maa mērio Mateu 8:23-27, Luku 8:22-25)

³⁵ Tō ten yoka, u win bwāabu sōwa u nēē, i de su tōbura guru giō.

³⁶ Ba tōn wōru deri, ma ba dua goo ge sō, mi u sō, ba tōburō sannu. Ma goosu gasu bu swī. ³⁷ Suaru sō woo bōkō ga na ka dam ma nim kurenu wisi goo sō sere ga kī gu yande nim yibu. ³⁸ Adama Yesu u dō goo sō biruō u leferi wiru kpīiri. Bwāa be, ba nūn yamia ba nēē, yinni n n nūn gam sāa ye sa kam kobu dō?

³⁹ Yera u yanda ma u woo gerusi ka dam ma u nim

kurenu sōwa u nēē, n tura mē, i mario sēē.

Woo ga mari ma yande nim kurenu kpa. ⁴⁰ Yera u bu bikia u nēē, mban sōna i nanda nge mē. Amōna i n ka man naanē sāa.

⁴¹ Ben yaro sua ma ba bikianamō, tōnu weren bwesera wini wi baa woo ka nim kurenu nu mēm nōwammē.

5

Yesu u werekunugii bekia

(I maa mērio Mateu 8:28-34, Luku 8:26-39)

¹ Ba tura daa bure ten guru giō Gadarān temō. ²⁻³ Ye Yesu u yande sara goon di yera durō werekunugii goo u ka nūn yinna, u wee sika gian di. Sika sōrā u ra n wāa. Ba ku ra kpī bu nūn bōke, baa ka yōni.

⁴ Domi nōn dabira ba raa win nōma sunnu doke, ma ba win kōri bōkua ka yōni adama u ra yōni kasuku kpa u sun ni bōoku. Goo maa sari wi u dam mō u ka nūn dwiyyasia. ⁵ Saa baayere wōkuru ka sō sō, u ra n wāawa sikan suunu sō ka guunu wōllo u n kuuki mō kpa u n tii muririmō ka kpenu.

⁶ Ye u Yesu wa sarun di u duka da u kpuna win wuswaa. ⁷ Ma u gbāra u nēē, mba n sun mēnnē Yesu, Wōrukoon Bii. Na nūn suuru kanamō ka Gusunōn yīsiru, a ku man toori.

⁸ U yeni gerua yēn sō Yesu u raa nēē, wēreku ge, gu yario.

⁹ Ma Yesu nūn bikia u nēē, amōna wunen yīsiru.

U wisa u nēē, nen yīsira Nōrōbu domi sa dabi.

¹⁰ Ma u Yesu suuru kana u nēē, u ku nu tem mē yara.

11 N deema kuruso wuu bakaru gara waa ta dimo guuro. 12 Ma wereku ni, nu Yesu kana u de nu da kuruso nin mi, nu du ni soo.

13 Ma Yesu u dera nu da, Ma wereku ni, nu duru wi doonari nu dua kuruso ni soo. Ma kuruso wuu te, ta duki sure saa guuru wallun di daa bure te soo. Kuruso nin geera tura nge norobun suba yiru (2.000) ma ta nim diira.

14 Be ba kuruso ni kpare ba duki sua, ba yen labaari kparamo wuu maroo ka baru kpaano. Tomba da bu wa ye n koora. 15 Ba na Yesun mi, ma ba duru wi wa wi u raa wereku dabinu mo mi sere ba nu sokumo Norobu. Win laakari ya wurama, u so u yanu doke. Sanam meya be kpuro ba nanda. 16 Be ba wa ye n duru werekunugii wi ka maa kuruso ni deema, beya ba ton be noosia ye n koora. 17 Ma ton be, ba Yesu kana u doona ben tem di.

18 Sanam me Yesu u dumo goo soo, wi werekunu raa waasi mi, u nun ayeru kana u ka nun da sannu. 19 Adama Yesu nun yinari. Ma u nun soowa u nee, u doo yenuo wigibun mi kpa u bu noosia ye Yinni nun kua kpuro ka nge me u nun wonwundu kua.

20 Duru wi, u doona ma u kparamo tem me ba ra soku Wusu wakuru soo ga baka ni Yesu nun kua. Ma n tambu kpuro maamaaki saa.

Yarusin bii ka kurɔ wi u Yesun yaberu baban gari

(I maa merio Mateu 9:18-26, Luku 8:40-56)

21 Ye Yesu u kparamo gosirama guru ge u raa waa, ton woru guna maa menna win mi daa burerun gooro. 22 Duru goo wi ba ra soku Yarusi, menna yerun wirugii, u na mi. Ye u Yesu wa u kpuna win wuswaa. 23 Ma u nun kana gem gem u na u win bii wandia noma sandi wi u wasikiram, kpa u bekura u n waa.

24 Yesu ka nun da. Ma ton woru guna nun swii, ya nun baasi.

25 N deema, ton ben suunu soo kurɔ goo waa mi, wi u yem wibu barɔ saa wo wakura yirun di. 26 Timgii dabiru be ba nun noori ba nun noni soowa gem gem, ma ya win ye u mo kpuro di ma n n sano kue adama n googom mowa n doo. 27 Ye u Yesun baaru nua u ton woru ge bukiana u nun susi biru, ma u win yaberu baba. 28 Domi u gerua win goru u nee, baa win yaberu, wi, u n baba u koo bekura. 29 Yera win yem wii bi, bu yira migum migum, ma u gia win wasi soo ma u bekurawa. 30 Ma Yesu tuba mii mii ma win dam mu samburu kua. Ma u siira ton worun suunu soo u nee, wara nen yaberu baba.

31 Win bwaba nun wisa ba nee, a ton woru merio ge ga nun mansi. Miya a maa bikiam wara nun baba?

32 U mera u ka sikerena u ka wa wi u ye kua. 33 Ma kurɔ wi, u diirim ka nandabu, ma u na u kpuna win wuswaa yen so u ye ye n koora wi soo. Ma u nun win garin dee dee soowa. 34 Ma Yesu nun soowa u nee, bii kurabu, wunen naane

dokebu nun bekia. A doo ka alafia, kpa a n bwāa do.

³⁵ Sanam me Yesu u gari yi gerumə gaba na saa Yarusi wirugii win yenun di, ma ba wirugii wi sōwa ma win bii u sariru kua. Mban sōna u maa yinni baasimə.

³⁶ Adama Yesu u n ben gari swaa sue, ma u mēnnə yerun wirugii wi sōwa u nē, a ku berum ko, a gesi naane dokeo.

³⁷ U n dere goo u nūn yōsiri ma n kun mə Piee ka Yakəbu ka Yakəbun wənə Yohanu. ³⁸ Ye ba tura mēnnə yerun wirugii win yenuə, Yesu u tən dabiru wa ba wure bakanu mə, ba sumə ba kuuki mə. ³⁹ Sanam me u dua dirə u bu bikia u nē, mban sōna i sumə, i wure mē. Wəndia wi, u n gu u dōwa.

⁴⁰ Ma ba nūn yaakoru mə. Adama ye u be kpuro yara u kpa, u dera wəndia win tundo ka win mero ka be ba wāa ka wi sannu ba dua ka wi, mi wəndia wi, u kpī. ⁴¹ U wəndia win nōmu nenua, ma u nūn sōwa u nē, talita kum. Yen tubusiana, wəndia wunē, na nun sōmə, a seewo.

⁴² Ma yande wəndia wi, u seewa u sīimə, domi wō wəkura yirugiiwa. Biti bu mwa sere n banda. ⁴³ Yesu u bu sōwa u sire u nē, bu ku raa de goo u nə. Ma u nē, bu wəndia wi dīanu wēeyə u di.

6

Nasaretigiba kun Yesu wure
(I maa mērio Mateu 13:53-58, Luku 4:16-30)

¹ Yesu u doona min di u da win tiin wuuə, ma win bwāaba ka nūn da. ² Ye n

kua tōw wērarugiru u Gusunən garin keu sōsim wəri mēnnə yerə. Tən dabi te ta nūn swaa daki, biti bu mwa. Ma ba mə, man diya u yenin bweseru waama. Bwisi yirən bwesera ba nūn kā. Aməna u ka səm damgii ninin bweseru mə. ³ N n dāa dāko wi mini? Maarin bii? Yakəbu ka Yosefu ka Yudu ka Siməban mōw? N n bēse ka win sesuba sa wāa mini sannu?

Yeniban sōna ba n nūn naane doke. ⁴ Ma Yesu u bu sōwa u nē, gam sari mi Gusunən sōmə ku ra n bēere mə ma n kun mə win tiin temə ka win təmbun suunu sōw ka win yenuə.

⁵ Yesu u n kpīa u səm damgiru garu kue mi, ma n kun mə ye u barəbu gabu nōma səndi u ka bu bekia. ⁶ Ma u biti kua gem gem ben naane doke sarirun sō.

Yesu u bwāabu wəkura yiru gəra yiru yiru

(I maa mērio Mateu 10:5-15, Luku 9:1-6)

Yen biru Yesu u baru kpaanu daamə, u Gusunən garin keu sōsimə. ⁷ Ma u wəkura yiru ye soka u bu gərimə yiru yiru. U bu dam kā werekunun wəllə, ⁸ ma u bu yiire bu ku gāanu kusenu ko sanum sō ma n kun mə dēki. Bu ku dīanu sua, n kun mē bəuru, n kun mē gobi yansurəru sōw. ⁹ U nē bu salubata dokeo adama bu ku yaberu yiruse sua.

¹⁰ Ma u bu sōwa u nē, i n wuu gagu dua, i koowo yenu teun səbu sere i ka wuu ge yari. ¹¹ Bā kun bē dam koosie gam, ma ba kun bēn

gari swaa daki, ì n doonɔ i bɛɛn naasun tua bu kpareo. Yeniwa n ko n sãa seeda ye ya bu taarɛ wɛɛmɔ.

¹² Yera bwãa be, ba doona, ba waasu mɔ ba gerumɔ tumbu bu ben gɔrusu gɔsio toranun di. ¹³ Ma ba wɛɛku dabinu giramɔ, ba maa barɔ dabinu gum tãremɔ ba bu bekiamɔ.

Yohanu Batemu kowon gɔɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 14:1-12, Luku 9:7-9)

¹⁴ N wee, sunɔ Herodu u nua ye gɔro be, ba kua, domi Yesun yĩsira yara. Ma ba nɛɛ, Yohanu Batemu kowowa seewa gɔrin di. Yen sɔna u dam mɔ u ka maamaaki mɔ.

¹⁵ Gaba nɛɛ, Eliwa.

Ma gaba maa nɛɛ, u sãawa Gusunɔn sɔmɔ nge win sɔmɔ yerukobu.

¹⁶ Adama ye Herodu u ye nua, u nɛɛ, Yohanuwa win wiru u dera ba bura, wiya u seewa gɔrin di.

¹⁷⁻¹⁹ N deema Herodu wi, u raa win wɔnɔ Filipun kurɔ Herodia sua kurɔ, ma Yohanu u nùn sɔɔwa ma n ñ ka nùn weenɛ u win wɔnɔn kurɔ yɛnu doke. Yen sɔna Herodia u Yohanun mɔru neni, u kĩ u nùn go ma u kpana. Adama Herodu u dera ba Yohanu mwa ba pirisɔm doke u ka Herodian gɔru yemiasia.

²⁰ Domi Herodu u Yohanun bɛɛɛ yɛ. U yɛ ma Yohanu sãa tɔn geo win wãaru ta dɛɛɛ, ma u nùn berua u ku wahala wa. U ra kã u Yohanun gari swaa daki baa mɛ gari yi u ra nɔ, yi ra win laakari seeye.

²¹ Dɔma te Herodu u dim bakam kua u ka win maru

tɔru yaaya, u tɔnwerobu ka tabu wirugibu ka Galilen gobigibu soka. Dɔma teya sanam Herodia naawa. ²² Ye win bii tɔn kurɔ yaabu dua u yawa, n Herodu ka win sɔbu dore. Ma Herodu u wɔndia wi sɔɔwa u nɛɛ, a man bikio ye a kĩ, kon nun ye kɛ. ²³ Yen biru u gerua ka bɔri u nɛɛ, ye a bikia kpuro kon nun kɛ, baa ñ n nɛn tem bɔnun na.

²⁴ Ma wɔndia wi, u yara u da u win mɛro bikia mba n weenɛ u sunɔ bikia.

Ma mɛro u nùn sɔɔwa u nɛɛ, u Yohanu Batemu kowon wiru bikio.

²⁵ Yande wɔndia wi, u wura ka sendaru sunɔn mi, ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, na kĩ a man Yohanu Batemu kowon wiru kɛ tɛn tɛ pɛrenti sɔɔ.

²⁶ Baa mɛ sunɔ win nukura sankira gem gem, ka mɛ, win bɔri ka win sɔbun sɔ, u ñ kĩ u nùn yinari. ²⁷ Ma u win kiruku turo gɔra ka wooda u ka Yohanu Batemu kowon wiru na. Ma kiruku u da u Yohanun wiru bura pirisɔm dirɔ, ²⁸ ma u ka wii te na pɛrenti sɔɔ u wɔndia wi wɛ, ma wɔndia maa sua u win mɛro wɛ. ²⁹ Ye Yohanun bwãaba gari yi nua, ba da ba win goru sua ba sikua.

Yesu u tumbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia

(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Luku 9:10-17, Yohanu 6:1-14)

³⁰ Gɔro be, ba wurama Yesun mi, ma ba nùn saaria kpuro ye ba kua, ka yɛn keu ba sɔɔsi. ³¹ Ma tɔn dabira naamɔ ben mi ta wemɔ sere wi ka win bwãaba fɛɛ bia bu di. Yen sɔna u bu sɔɔwa u nɛɛ,

i na su tii kara su da ghaburu gia i wëra fiiko.

³² Ma ba goo nimkuu dua ba doona ghaburu gia, wi ka win bwāabu. ³³ Adama tən dabira wa ba doona, ma ba bu tuba. Yen sōna tamba gbia ba duki da wusu kpuron di mi Yesu ka win bwāaba dō.

³⁴ Ye Yesu u yara goon di u tən wōru guna wa, ma u yen wənwəndu wa yèn sō ba sāa nge yāanu ni nu kun kparo mō. Ma u bu gāa dabinu keu sōsim wōri. ³⁵ Ye sō yāara win bwāaba nūn susi ba nēē, yam mi ghabura, sō wee maa yāara. ³⁶ A de tən be, bu da baru kpaano ka wuu si su wāa turuku bu dwe ye ba koo di.

³⁷ Adama u bu sōwa u nēē, i bu dīanu wēeyō bēen tii.

Ba nūn bikia ba nēē, a kī su sō goobun (200) səmburun gobi sua su da su ka pēē dwe kpa su bu wē bu di?

³⁸ Ma Yesu u bu bikia u nēē, pēē nyewa i mō. I doo i wa.

Ye ba wa ba nēē, pēē nōbuwa ka maa swēē yiru.

³⁹ Ma u win bwāabu yiire bu tən be sinasia wuu wuuka yaka bekusu sō. ⁴⁰ Ma ba sina wuu wuuka gam wunōbu (100), gam weeraakuru. ⁴¹ Yera Yesu u pēē nōbu ye sua ka swēē yiru ye, ma u win nōni sua wōlō u Gusunō siara. Ma u pēē ye murura u win bwāabu wēemō bu tən be yabua. U maa swēē yi bōnu kua tambu kpuro bu ka wa. ⁴² Ma be kpuro ba di ba deba. ⁴³ Ma win bwāaba pēē ka swēēn sukum gura ye tamba di n tiara ma n yiba birenu wākura yiru

sō. ⁴⁴ Be ba pēē ye di sō, tən durəbun geera tura nərəbun suba nōbu (5.000).

Yesu u sīimō nim wōlō
(I maa mēerio Mateu 14:22-33, Yohanu 6:15-21)

⁴⁵ Ye ba kpa yande, Yesu u win bwāabu sōwa bu goo nimkuu duo bu nūn gbiiya guru giō Besaida gia kpa win tii u n tən be yarinasiama. ⁴⁶ Ye u tən be nō kana u kpa, u doona guurun bera gia u ka kanaru ko. ⁴⁷ Sanam mē yam tīra bwāa be, ba wāa goo nimkuu sō daa bure-run suunuō, ma Yesu tia wi turo guru. ⁴⁸ U wa ma ben sēsera kun maa nim muramō yèn sō woo damguu ga ka bu yinnamō. Sanam mē yam sāram dō, ma u bu turuku kooma u sīimō nim wōlō u kī u bu gbiiri. ⁴⁹ Adama ye ba nūn wa u sīimō nim wōlō ba tamaa siiniwa, ma ba nōogiru sua, ⁵⁰ domi be kpuro ba nūn waamō ma ba nanda. Ma yande Yesu ka bu gari kua u nēē, nēna, i de bēen laakari yu wurama, i ku nanda.

⁵¹ Ma u dua ben goo sō ma woo ga mari. Yera biti bu mwa n banda, ⁵² domi pēē yen sām maamaakigira kun bu yeeri ben laakari sarirun sō.

Yesu u barəbu bekia Genesaretin temō
(I maa mēerio Mateu 14:34-36)

⁵³ Sanam mē ba tōbura ba kpa, ba tura Genesaretin temō, ma ba gooru girari. ⁵⁴ Ye ba yara goon di, migum migum tamba Yesu tuba. ⁵⁵ Yera tem mēn tambu kpuro ba duki daamō ma ba ka ben

barɔbu naamɔ baama kpuron di Yesun mi, mi ba gesi nua u wãa. ⁵⁶ Yam kpuro mi Yesu u da, baru kpaanɔ ka wuu marosɔ ka gberu kpaanɛba sɔɔ ba ra ka barɔbu newa ben yaaraɔ kpa bu nùn kana u de bu gesi win yaberun swaa bua baba. Be ba maa ye baba kpuro ba bekura.

7

Sikadoban deema

(I maa mɛerio Mateu 15:1-9)

¹ N wee, Falisiba ka wooda yẽrobu gabu be ba na Yerusalemun di, ba menna Yesun mi. ² Ba wa win bwãabu gabu ba dimɔ ka nɔm gbeba, ba ñ niɛ.

³ N deema Falisiba ka maa Yuuba be ba tie ba ben sikadoban deema swĩi. Bã kun niɛ wasa wasa ba ku ra gãanu di. ⁴ Mɛya maa, bãn yara ba wurama tɔwɔn di, bãn kun wobura ba ku ra di. Gãa dabina ba ra maa ko ñi nu sãa ben deema nge nɔrin teabu, ka wekenu, ka maa gbẽa ye ba kua ka sii gandu.

⁵ Yen sɔna Falisiba ka wooda yẽrobu ba Yesu bikia ba nɛɛ, mban sɔna wunen bwãaba ku ra sikadoban deema swĩi. Mban sɔna ba ra di ka nɔm gbeba.

⁶ Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, Esai u raa Gusunɔn gari gerua sãa sãa bɛɛ murafitiban sã sanam mɛ u yorua,

“Gusunɔ u nɛɛ,
bwese teni ta man bɛɛɛ
wẽɛmɔ ka nɔɔ.

Adama ten gõru ga ka man toma.

⁷ Kama ta man sãamɔ.
Domi tɔmbun woodawa ya
kua ben sɔɔsiru.”

⁸ Ma Yesu u nɛɛ, i Gusunɔn wooda derimɔ, ma i tɔmbun komanu swĩi.

⁹ U maa bu sɔɔwa u nɛɛ, anna a bwisi wa, ma i Gusunɔn wooda yina ma i bɛɛn deema swĩi. ¹⁰ Domi Mɔwisi u gerua u nɛɛ, “A wunen tundo ka wunen mero bɛɛɛ wẽɛyɔ.” Ma u kpam nɛɛ, “Wi u win tundo ñ kun mɛ win mero kãsa gerusi, ba koo yẽro gowa.” ¹¹ Adama bɛɛ i gerumɔ ma goo ù n win tundo ñ kun mɛ win mero sɔɔwa u nɛɛ, win dukia ye u koo kpĩ u ka nùn somi, koobaniwa, yen tubusiana ya kua Gusunɔgia, ¹² n ñ maa weenɛ yẽro wi, u win tundo ñ kun mɛ win mero somi. ¹³ Nge mɛya i Gusunɔn gari tɛɛsimɔ ma i bɛɛn deema swĩi ye ba bɛɛ deria. I maa gãa dabinu ganu mò ni nu ka ye weenɛ.

Ye ya tɔnu mò disigii

(I maa mɛerio Mateu 15:10-20)

¹⁴ Ma Yesu u kpam tɔn wɔru soka win mi, ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, i man swaa dakio bɛɛ kpuro i nɔ. ¹⁵ Gãa tɔɔkinu sari ñi nu dumɔ tɔnu sɔɔ ñi nu koo kpĩ nu nùn ko disigii. Adama gãa ñi nu yarimɔ tɔnu sɔɔn di, niya nu nùn mò disigii. [¹⁶ Goo ù n swaa mɔ u ka nɔ, u nɔwɔɔ.]

¹⁷ Sanam mɛ u tɔn wɔru guna ye deri u dua yɛnuɔ, win bwãaba nùn mɔn ten tubusianu bikia. ¹⁸ U bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i maa sãa bwisi sarirugibu? I ñ tuba ma gãa tɔɔkinu ñi nu dumɔ tɔnu sɔɔ nu ñ kpɛ nu nùn ko disigii? ¹⁹ Domi dɛanu kun dumɔ win

gõru sɔɔ ma n kun mɔ win nukurɔ, kpa nu kam ko.

Nge mɛya Yesu u bu sɔɔsimɔ ma dīanu kpurowa nu dɛɛre.

20-21 Ma u nɛɛ, gāa ni nu yarimɔ tɔnun gɔrun di niya nu nùn mɔ disigii. Niya bwisiku kɔsunu ka kɔɔ mɛnnabu tantanaru sɔɔ ka gbɛna ka tɔn goobu (200) ²² ka sakararu ka kɔdɛ ka nuku kɔsuru ka taki ka kom bɛɛtɛkɛ ka nɔnu ka tɔn sankubu ka tii suabu ka atafiiru. ²³ Gāa kɔsu ni kpuro nu yarimɔwa tɔnu sɔɔn di ma nu yɛro mɔ disigii.

Kurɔ sɔɔ goo u Yesu naane doke

(I maa mɛerio Mateu 15:21-28)

²⁴ Ma Yesu u swaa wɔri u doona Tirin tem gia. U dua yɛnu gagu sɔɔ, u n̄ kī goo u n̄ yɛ adama u n̄ kpīa u kuke. ²⁵ Ma kurɔ goo win bii tɔn kurɔ sɔɔ wɛɛkunugii, u nua ba Yesun gari mɔ, ma u na u kpuna win wuswaaɔ. ²⁶ Kurɔ wi, u sɔawa Gɛɛki wi ba mara Fenisiɔ, Sirin tem sɔɔ. U Yesu kanamɔ u nùn win biin wɛɛku gira.

²⁷ Adama Yesu nùn sɔɔwa u nɛɛ, n weene bu gina bibu dīanu wɛ, domi n n̄ wā bu bi-bun dīanu sua bu bɔnu kɔɔwa.

²⁸ Ma u Yesu wisa u nɛɛ, mɛya Yinni, adama baa bɔɔ binu nu ra bibun dīa buri dɔbiri tabulun kɔkɔrɔ.

²⁹ Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, wisi bin sɔ, a wio. Wɛɛku ge, ga wunen bii doonari.

³⁰ Ye u tura yɛnuɔ u deema bii wi, u kpī kpin yerɔ, wɛɛku ge, ga nùn doonari.

Yesu u durɔ soso goo bekia

³¹ Yen biru Yesu u gɔsirama Tirin tem di u dɔɔ Galilen daa bureru gia. Nge mɛ u dɔɔ u Sidonin tem ka tem mɛ ba mɔ Wusu wɔkuru bukiana.

³² Yera gaba ka soso goo na win mi, wi u ku ra kpī u gari ko sɔa sɔa. Ma ba Yesu kana u nùn nɔma sɔndi u bekia. ³³ U ka nùn da bee tia mi n ka tɔn wɔru toma, ma u win niki binu doke soso win swasu sɔɔ. Ma u yāatam sia u ka win yara baba. ³⁴ Ma Yesu u nɔni sua wɔllɔ, u wom mwɛ, ma u nɛɛ, Efata, yen tubusiana swasu su wukiaro.

³⁵ Mii mii ma durɔ win swasu wukiara, win yara dɛnda, ma u gari kobu wɔri dee dee. ³⁶ Yesu bu yiire bu ku raa goo sɔ adama nge mɛ u bu sɔɔmɔ kpeetim sari, mɛya ba maa gerumɔ kpeetim sari. ³⁷ Ma biti baka bu mwa n banda ma ba gerumɔ ba mɔ, ye u mɔ kpuro gāa burana. U mam derimɔ sosoba gari nɔɔmɔ. Be ba ku ra raa maa gere, ba gerumɔ.

8

Yesu u tumbu nɔɔɔbun

suba nne diisia

(I maa mɛerio Mateu 15:32-39)

¹ Sanam dɔɔ sanam wee, tɔn wɔru guna ya kpam mɛnna win mi. N deema ba n̄ mɔ ye ba koo di. Yera Yesu u win bwāabu soka u nɛɛ, ² tɔn wɔru gen wɔnwɔnda man mɔ domi yen sɔɔ ita wee mìn di ba ka man wāa. Ba n̄ maa gāanu mɔ ni ba koo di. ³ Nà n maa nɛɛ bu wio, ba kun gāanu di ba koo wɔruku swaa sɔɔ, domi mìn di ben gaba na, n toma.

⁴ Ma win bwāaba nūn bikia ba nēē, mana sa kō pēē wa ghabu teni sōo ye ya koo tōn beni debia.

⁵ Yesu bu bikia u nēē, pēē nyewa i mō.

Ma ba nēē, nōōba yiru.

⁶ Yera u tōn wōru ge sōōwa gu sinō temō. Ma u pēē nōōba yiru ye sua, u Gusunō siara, ma u ye murura u win bwāabu wē bu tōn be yabua. Ma ba ye tōn wōru ge bōnu kua. ⁷ Ba maa swēē piiminu ganu mō. Ma Yesu u Gusunō siara nīn sō, ma u win bwāabu sōōwa bu maa nī tōn be yabuo. ⁸ Ba di ba deba. Ma bwāaba sukum mē n tie gura ma n yiba birenu nōōba yiru sōo. ⁹ Tōn ben geera tura nge nōrōbun suba nne (4.000). Yen biru Yesu u bu yarinasia. ¹⁰ Mii mii wi ka win bwāabu ba goo nimkuu dua ba da tem gam gia mē ba ra soku Damanuta.

Falisiba ba yīreru bikiamō

(I maa mēerio Mateu 16:1-4)

¹¹ Miya Falisi gaba na Yesun mi, ma ba ka nūn sikirinō wōri. Ba nūn bikia u bu sōōsi ka yīreru ma win dam weewa wōllun di. Ba gerua mē bu ka win laakari mēeri. ¹² Yera u wom mwe ma u bu bikia u nēē, mban sōna tēn tōn beni ba yīreru bikiamō. Ka geema, na bēē sōmō, yīreru garu sari te ba koo bu sōōsi.

¹³ Ma u bu deri, u kpm goo nimkuu dua u ka tōbura guru giō.

Falisiban pēē seeyatia ka Herodugia

(I maa mēerio Mateu 16:5-12)

¹⁴ Bwāa be, ba duari bu pēē kusenu kō. Tia tōnawa ba mō goo nimkuu sōo. ¹⁵ Yesu bu yiire u nēē, i bēēn tii laakari koowo kpa i n Falisiban pēē seeyatia geri ka maa Herodugia.

¹⁶ Ma ba gerunamō ben tii tiine sōo ba nēē, yēn sō ba n pēē mō yen sōna u gerua mē.

¹⁷ Yesu u tuba ye ba gerunamō ma u nēē, mban sōna i gerumō i nēē, yēn sō i n pēē mō yen sōna. I n gie? N n bēē yeeri gina? Bēē swaa taoba rō? ¹⁸ I n nōni mō rō? I ku ra yam wa? I n swasu mō? I ku ra gari nō? I n yaaye ¹⁹ dōma te na pēē nōōbu murura tōmbu nōrōbun suba nōōbun (5.000) sō? Birenu nye sōōra i gure ye ba di n tia.

Ba nūn wisa ba nēē, wōkura yiru.

²⁰ Yesu u kpm bu bikia u nēē, ye na pēē nōōba yiru murura tōmbu nōrōbun suba nne (4.000) sō, birenu nye sōōra i gure ye ba di n tia.

Ba nēē, nōōba yiru.

²¹ Ma u nēē, n n bēē yeeri ka tē?

Yesu u wōko bekia Besaidao

²² Sanam mē ba tura wuu ge ba ra soku Besaidao, tōmbu gaba ka wōko goo na Yesun mi ma ba nūn kana u nūn baba. ²³ U wōko win nōma nenua u ka da wuun biruō. Yen biru u yāatam sie win nōniō ma u yi nōma sōndi u nēē, a gāanu waamō?

²⁴ Durō wi, u nōni wukia u nēē, na tōmbu waamō. Ba ka dānu weene ba sīimō.

²⁵ Ma Yesu kpm win nōma sōndi wōko win nōni wōllō. Ye u yāatem nōni girari, u bekura

ma u kpuro waamɔ sãa sãa.
 26 Yesu nùn sɔ̃wa u wio, u ku
 maa wura wuu nukurɔ.

*Piɛɛ nɛɛ Yesu u sãawa wi
 Gusunɔ u ɔ̃sa*

*(I maa mɛɛrio Mateu 16:13-
 20, Luku 9:18-21)*

27 Sanam mɛya Yesu u
 doona ka win bwãabu
 Sesareɔ, Filipin tem gia. Ma
 swaa sɔ̃ u win bwãabu bikia
 u nɛɛ, na nɛɛ ya? Wara tɔmba
 gerumɔ na sãa.

28 Ba nɛɛ, gaba gerumɔ
 Yohanu Batemu kowowa,
 gaba maa gerumɔ Eliwa, ma
 gaba kpam gerumɔ a sãawa
 Gusunɔn sɔmɔbun turo. 29 Ma
 u bu bikia u nɛɛ, to, bɛɛ maa ni,
 amɔna bɛɛn tii i gerumɔ.

Piɛɛ nùn wisa u nɛɛ, a sãawa
 Kirisi wi.

30 Yera Yesu u bu gerusi u
 nɛɛ, bu ku raa ye goo sɔ̃.

*Yesu u win ɔ̃ɔ ka win see-
 bun gari mɔ*

*(I maa mɛɛrio Mateu 16:21-
 28, Luku 9:22-27)*

31 Ma u bwãa be sɔ̃bu wɔri
 u nɛɛ, Tɔnun Bii u n koo ko u
 kun nɔni swãa bakaru wa kpa
 guro gurobu ka yãku kowo
 tɔnwerobu ka wooda yẽrobu
 bu nùn yina kpa bu nùn go,
 adama u koo se ɔ̃rin di sɔ̃
 itase.

32 U gari yi geruawa
 kpasasa. Yera Piɛɛ ka nùn
 da bɔkuɔ ma u nùn gerusibu
 wɔri. 33 Adama Yesu sɔira
 u win bwãabu mɛɛra ma u
 Piɛɛ gerusi u nɛɛ, a desiro
 nɛn birun di Setam, domi
 wunen bwisikunu kun
 sãa Gusunɔginu, nu sãawa
 tɔnuginu.

34 Yen biru Yesu u tɔn wɔru
 soka ka win bwãabu sannu,

ma u nɛɛ, goo ù n kɔ̃ u nɛn
 yira swɔ̃i nge bɔ̃ɔ, u win ɔ̃ru
 kɔ̃ru derio kpa u win tiin dãa
 bunanaru sua kpa u man swɔ̃i.

35 Domi baawure wi u kɔ̃ u
 win wãaru di ka win ɔ̃ru
 kɔ̃ru, u koo tu bia. Adama
 baawure wi u win wãaru yina
 nɛn sɔ̃ ka nɛn Labaari gean
 sɔ̃, wiya u koo tu wa ka gem.

36 Arufaani yerà tɔnu u mɔ,
 baa ù n handunian ɔ̃anu
 kpuro wa, ma u win wãaru
 bia. 37 Mba tɔnu u koo ka
 win wãaru kɔsina. 38 N n
 mɛn na, baawure wi u nɛn
 sekuru mɔ ka maa nɛn gari tɛn
 tɔn kɔsobun suunu sɔ̃, be ba
 n ka Gusunɔ turo yɔ̃, Tɔnun
 Bii u koo win sekuru ko ù n
 wurama win Baaban yiiko sɔ̃
 ka Gusunɔn ɔ̃rado dɛɛrobu
 sannu.

9

1 U kpam bu sɔ̃wa u nɛɛ, ka
 geema na bɛɛ sɔ̃mɔ gabu be
 ba yɔ̃ mini, ba koo wa Gusunɔ
 u bandu swɔ̃i ka ten yiiko bu
 sere gbi.

Yesun wasi ɔ̃sia

*(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-
 13, Luku 9:28-36)*

2 Sɔ̃ nɔ̃ba tian biru, Yesu u
 ka Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yohanu
 da bee tia, ma u bu kpapa u ka
 da guu bakaru garun wɔ̃lɔ be
 tɔna. Nge mɛ ba nùn mɛɛra ba
 wa win wasi ɔ̃sia tuki. 3 Win
 yãnu maa ballimɔ gem gem
 ma nu burura fem fem. Goo
 sari handunia mi, wi u koo
 kpɔ̃ u bekuru tea tu burura
 nge mɛn bweseru. 4 Yen biru
 Eli ka Mɔwisi ba bu kurema
 ba ka Yesu gari mɔ. 5 Ma Piɛɛ
 u Yesu sɔ̃wa u nɛɛ, Yinni, n

wã sa n wãa mini. A de su kunu ita ko, teeru wunɛgiru, teeru Mɔwisigiru, teeru maa Eligiru.

⁶ U yeni gerua yèn sɔ u n̄ yẽ ye u koo gere, domi ba nanda gem gem. ⁷ Ma guru wira na ta bu wukiri, ma ba nɔɔ gagu nua guru wii ten min di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii kɛnasi, i wigii swaa dakio.

⁸ Mii mii ye bwãa be, ba mɛɛra ba ka sikerena, ba n̄ maa goo wa ma n̄ kun mɔ Yesu turo ka be.

⁹ Nge mɛ ba sarɔ guurun di, Yesu u bu yiire bu ku goo sɔ ye ba wa sere Tɔnun Bii u ka se saa gɔrin di.

¹⁰ Ba kua ye u bu yiire adama ba bikianamɔ ben tii tiinɛ sɔɔ ba nɛɛ, mba seebu gɔrin dɛn tubusianu.

¹¹ Ma ba n̄n bikia ba nɛɛ, mban sɔna wooda yẽroba gerumɔ ma Eliwa koo gbi u n̄a.

¹² U bu wisa u nɛɛ, mɛya Eliwa koo gbi u na u baayere kpuro wesia nge mɛ ya raa sãa. N n̄ mɛn na, mban sɔna Gusunɔn gari maa Tɔnun Biin gari gerumɔ yi nɛɛ, u n̄ koo ko u kun n̄nɛi sɔɔre gem gem, kpa bu n̄n gem. ¹³ Adama na bɛɛ sɔmɔ, Eli u na kɔ ma ba n̄n kua nge mɛ ba kɛ, nge mɛ Gusunɔn gari yi win gari gerumɔ.

Yesu u bii wi wɛɛku ga wãasi bɛkia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-21, Luku 9:37-43a)

¹⁴ Sanam mɛ ba wurama bwãa be ba tien mi, ba tɔn wɔru wa ga bu sikerene, ma wooda yẽroba ka bu

sikirinamɔ. ¹⁵ Ye tɔn be kpuro ba Yesu wa, ba biti soora too too, ma ba duki daamɔ win mi bu ka n̄n tɔbiri. ¹⁶ Ma u win bwãabu bikia u nɛɛ, mban sikirinɔwa i mɔ bɛɛ ka be.

¹⁷ Tɔn wɔru ge sɔɔn di goo u n̄n wisa u nɛɛ, yinni, na ka nun nɛn bii naawawa yèn sɔ u wɛɛku mɔ ge ga yinamɔ u gari gere. ¹⁸ Baama mi ga n̄n seeri ga ra n̄n surewa temɔ, kpa u yãatam pɔkeru yari u n̄ donnu temmɔ kpa u bemi. Na maa wunen bwãabu kana bu gu gira adama ba kpana.

¹⁹ Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, bɛɛ tɔn naane doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n̄ ka bɛɛ wãa. Sere domma ko na n̄ ka bɛɛ temane. I ka man bii wi naawa mini.

²⁰ Ma ba ka n̄n da win mi. Ye wɛɛku ge, ga Yesu wa, yande, ga bii wi sura temɔ ka dam u bindimɔ ma u yãatam pɔkeru yarimɔ. ²¹ Yesu bii win baa bikia u nɛɛ, saa domman diya yeni ya n̄n deema.

Ma u nɛɛ, saa win birun diya. ²² Kiri kiri ga ra n̄n sure dɔɔ sɔɔ, n̄ kun mɛ nim sɔɔ, kpa ga n̄ kɛ gu n̄n kam koosia. Adama à n̄ kaa kpɛ a gãanu ko, a besen wɔnwɔndu waawo, kpa a sun faaba ko.

²³ Ma Yesu u n̄n sɔɔwa u nɛɛ, a nɛɛ, nà n̄ kon kpɛ ro! Wi u naane doke, kpuro n̄ koo n̄n kooru.

²⁴ Ma bii win baa u nɔɔgiru sua u nɛɛ, na naane doke, a man somiɔ kpa nɛn naane dokebu bu sosi.

²⁵ Ye Yesu wa ma tɔn wɔru ga duki naamɔ ga mɛnnamɔ u wɛɛku ge gerusi u nɛɛ,

wɛɛku wunɛ, wunɛ wi a ra tɔnu ko soso kpa u kpana u gari gere, a bii wi doonario, a ku ra maa wuramɛ win mi.

²⁶ Yera ga bii wi sura ka dam, ma ga kuuki mɔ ga ka doonɔ. Ma bii wi, u kua nge goru sere tɔn dabira mɔ, u guwa. ²⁷ Adama Yesu u win nɔmu nɛnuɔ u seeya, ma u yɔra.

²⁸ Sanam mɛ Yesu u dua yɛnuɔ tɔn tuko goo kun maa ka bu wɔa, win bwɔaba nɔn bikia ba nɛɛ, mban sɔna be, ba kpana bu wɛɛku ge gira.

²⁹ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, wɛɛku genin bwesera ku ra doonɛ ma n kun mɔ ka kanaru.

Yesu u kpan win gɔɔ

ka win seebun gari mɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 17:22-23, Luku 9:43b-45)

³⁰ Yen biru ba doona min di, ma ba Galilen tem bukiana. N deema u n kɔ goo u n yɛ mi u wɔa, ³¹ domi u win bwɔabu sɔɔmɔ u mɔ, ba koo Tɔnun Bii tɔmbu nɔmu sɔndia bu nɔn go, adama sɔɔ itase u koo se gorin di.

³² Ye u gerua mi, ya n bu yeeri. Ma ba berum mɔ bu ka nɔn yen tubusianu bikia.

Wara gisonkoru bo

(I maa mɛɛrio Mateu 18:1-5, Luku 9:46-48)

³³ Ma ba tura Kapenamɔ. Saa ye u wɔa yɛnuɔ u bu bikia u nɛɛ, mba ba sikirinɛmɔ swaa sɔɔ.

³⁴ Adama ba mari sɔɔ yɛn sɔ swaa sɔɔ ba sikirinamɔwa ba n ka yɛ ben suunu sɔɔ wi u bo.

³⁵ Ma u sina u wɔkura yiru ye soka u bu sɔɔwa u nɛɛ, goo u

n kɔ u ko be kpuron wirugii, u koowo be kpuron biruko ka be kpuron sɔmɔ.

³⁶ Yera u bii piibu gagu nɔmu nɛnuɔ u ka na ben suunu sɔɔ. U nɔn sua ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, ³⁷ baawure wi u bii winin bweseru wura nɛn yɔsirun sɔ, nɛna u wura. Baawure wi u maa man wura, n n nɛ turo u wura, u maa wi u man gorima wurawa.

Wi u kun ka sun yiberɛ tɛɛru nɛni, bɛɛgiiwa

(I maa mɛɛrio Luku 9:49-50)

³⁸ Yohanu nɔn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni sa goo wa u wɛɛkunugiramɔ ka wunen yɔsiru, ma sa nɔn yinari yɛn sɔ u n nun swii ka bɛɛ sannu.

³⁹ Adama Yesu u nɛɛ, i ku yɛro yinari, domi goo sari wi u koo maamaaki ko ka nɛn yɔsiru, u n kpa u n yande nɛn kɔsa gerumɔ. ⁴⁰ Domi wi u kun ka sun yiberɛ tɛɛru nɛni bɛɛgiiwa. ⁴¹ Ka geema, na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u bɛɛ nim kɔ i nɔra yɛn sɔ i sɔa Kirisigibu yɛro u koo win are wa.

Torarun baberu

(I maa mɛɛrio Mateu 18:6-9, Luku 17:1-2)

⁴² Adama baawure wi u bii piimii ni nu man naane doke min teu torasia, n sanɔ bu nɔn nɛɛru gbinisia win wiiro, kpa bu nɔn kpɛɛ nim wɔku sɔɔ. ⁴³⁻⁴⁶ N n mɛn na, wunen nɔmu n kun mɛ wunen nɔɔ teu gɔ n nun torasia a gu buro. N sanɔ bo a ka nɔm teu n kun mɛ naa teesu wɔaru wa te ta ku ra kpe, n kere a n nɔma yiru ka naasu yiru mɔ kpa bu nun kpɛɛ dɔɔ sɔɔ [mi kɔkɔ ni nu ko n ben wasi dimɔ nu n

gbimə, ka mi dɔɔ kun gbimə.]
⁴⁷ N n maa wunen nənun na, ga nun torasia a gu wəwo. N sanə a n nənun teu mə a ka da mi Gusunə u bandu swī ka sere a n nənun yiru mə kpa bu nun kpē dɔɔ sɔɔ, ⁴⁸ mi kəkə ni nu ko n ben wasi dimə nu n gbimə ka mi dɔɔ kun gbimə.
⁴⁹ Domi ba koo baawure dɔɔ wisi nge mē ba ra bəru yēke dīanu wəllə.

⁵⁰ Bəru * gāa geena, adama bəru tā n nɔɔ gu, ka mba ba koo kpam tu dorasia. I n bəru mə bēen tii sɔɔ, kpa i n nɔɔ nē bēen tii tiine sɔɔ.

10

Yesu u yinanaan gari mə
(I maa mēerio Mateu 19:1-12, Luku 16:18)

¹ Yen biru Yesu doona min di u da Yudean temə ka Yuudenin guruə. Tən wəru guna kpam mēna win mi. Nge mē win dɔɔnə u kpam bu Gusunən garin keu sɔɔsimə.

² Falisi gaba na win mi bu ka win laakari mēeri. Ba nūn bikia ba nē, wooda ya koo wura tən u win kurə yina?

³ U bu wisa u nē, wooda yerə Məwisi u bē wē.

⁴ Ba nē, u nēwa durə u yinanaan tireru yore kpa u de win kurə u doona.

⁵ Ma Yesu bu sɔɔwa u nē, bēen woo bəbunun sɔna Məwisi u bē wooda ye yorua.

⁶ Adama sanam mē Gusunə u handunia taka kua u tumbu taka kuawa durə ka kurə.

⁷ Yen sɔna durə u koo win tundo ka win mero deri kpa wi ka win kurə ba n maninē,
⁸ kpa be yiru kpuro bu ko wasi

tee. Nge mēya, ba n maa sɔa tumbu yiru ma n kun mə tən turo. ⁹ N n mēn na, tən u ku maa karana ye Gusunə u mēna.

¹⁰ Sanam mē Yesu ka win bwāabu ba wura yenuə, ba nūn gari yin tubusianu bikia.
¹¹ Ma u bu sɔɔwa u nē, baawure wi u win kurə yina ma u kpao sua, u sakararu kuawa. ¹² Kurə goo ù n maa win durə yina ma u kpao sua, sakarara u kua.

Yesu u bibu kanaru kua
(I maa mēerio Mateu 19:13-15, Luku 18:15-17)

¹³ Yera tamba ka bibu na win mi u ka bu baba. Adama win bwāaba bu gerusi. ¹⁴ Ye Yesu wa ye ba mə u mərū bara, ma u bu sɔɔwa u nē, i bibu derio bu na nēn mi, i ku bu yinari, domi Gusunə u bandu swī tambun sɔ be ba sɔa nge bibu. ¹⁵ Ka geema na bē sɔmə, baawure wi u kun ban te Gusunə u swī wure nge mē bii yākabu ga ra gen məwəbu wure, u n kpē u n sɔa ban tegii.

¹⁶ Yera u bibu sua, u ben baawure noma sɔndi, ma u bu domaru kua.

Gobigii goon gari
(I maa mēerio Mateu 19:16-30, Luku 18:18-30)

¹⁷ N wee, ye Yesu u kpam swaa wəri u doonə, durə goo duka da win mi u yiira win wuswaa u nē, yinni, a sɔawa tən geo, mba kon ko n ka wāaru te ta ku ra kpe wa.

¹⁸ Ma Yesu nūn bikia u nē, mban sɔna a man sokumə tən geo. Goo sari wi u sɔa geo, ma n kun Gusunə turo. ¹⁹ N n a

* **9:50** bəru - Bə te ba ka yā mini ta ka bə swāaru weene. Ta koo kpī tu nɔɔ gbi.

wooda yē rò ye ya gerumə, “I ku tǎnu go. I ku sakararu ko. I ku gbɛni. I ku goo gari mani. I ku goo taki di. I bɛɛn tundo ka mɛro bɛɛrɛ wɛɛyɔ.”

²⁰ Ma u nɛɛ, yinni, wooda yenɛ kpurowa na swĩi nɛn birun di.

²¹ Yera Yesu u nùn mɛɛra u nùn kĩa ma u nɛɛ, gāa teena nu nun tie. A doo a dǎra kpuro ye a mǎ kpa a yen gobi sǎarobu bǎnu kua. À n kua mɛ, kaa n dukia mǎ Gusunǎn mi. Yen biru kpa a na a man swĩi.

²² Adama u mǎrua gari yinin sǎ, ma u doona ka nuku sankiranu domi dukia bakagiiwa.

²³ Yesu u yam mɛɛra u ka sikerena, ma u win bwǎabu sǎɔwa u nɛɛ, n sɛ gem gem dukiagii u ka ban te Gusunǎ u swĩi wura.

²⁴ Ma bitɛ baka bwǎa be mwa win gari yin saabu. Yesu u kpam nɛɛ, bǎrǎba, n sɛ gem gem be ba ben naanɛ doke dukia sǎɔ bu ka ban te Gusunǎ u swĩi wura. ²⁵ Yen sɛsǎ ga kpǎ n kere yooyoo gu du yaburan wɛrǎ gu yari.

²⁶ Bwǎa be, ba bitɛ soora ma ba bikianamǎ ba mǎ, n n mɛn na, wara koo den faaba wa.

²⁷ Yesu bu mɛɛra tii, ma u nɛɛ, tǎmbun miya ya n koorǎ, adama Gusunǎn mi ya koo koorǎ, domi Gusunǎ u ku ra gǎanu ganu kpanɛ.

²⁸ Ma Piɛɛ nùn sǎɔwa u nɛɛ, n wee, sa kpuro deri sa nun swĩi.

²⁹ Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sǎɔmǎ, goo ù n win kpaaru deri nɛn sǎ ka Labaari gean sǎ, n kun mɛ win maabu ka win wǎnǎbu ka win sesubu, n kun

mɛ win mɛro ka win tundo, n kun mɛ win bibu, n kun mɛ win gbea, ³⁰ u koo kpam kpaanu wa wunǎm wunǎm tɛ saa yenɛ sǎɔ. Ukoo dinu wa, ka maabu ka wǎnǎbu ka sesubu ka mɛrobu ka bibu ka gbea, ka maa nǎni swǎaru. Sia u koo maa wǎaru te ta ku ra kpe wa. ³¹ Adama tǎn dabɛnu be ba tɛ sǎa gbiikobu ba koo ra ko dǎakobu, be ba maa tɛ sǎa dǎakobu, ba koo ra ko gbiikobu.

Yesu u win gǎɔ ka win see-bun gari mǎ nǎn itase

(I maa mɛɛrio Mateu 20:17-19, Luku 18:31-34)

³² Yesu u win bwǎabu gbiiye ba swaa mǎ ba dǎɔ Yerusalemuǎ. Bitɛ win bwǎabu mǎ, ma be ba bu swĩi ba nande. Ma Yesu kpam gera bee tia ka wǎkura yiru ye, u bu sǎɔbu wǎri ye n koo nùn deema. ³³ U nɛɛ, n wee, sa Yerusalemu dǎɔ mi ba koo Tǎnun Bii yǎku kowo tǎnwerobu ka wooda yǎrobu nǎmu sǎndia. Ba koo nùn taarɛ wɛ bu ka nùn go, kpa bu nùn tǎn tukobu nǎmu sǎndia.

³⁴ Beya ba koo nùn yaakoru ko, bu nùn yǎatam sie, bu nùn sɛni so. Yen biru kpa bu nùn go. Sǎɔ itase kpa u se gǎrin di.

Yakǎbu ka Yohanun bikiabu
(I maa mɛɛrio Mateu 20:20-28)

³⁵ Yera Yakǎbu ka Yohanu, Sebeden bibu, ba susi Yesun bǎkuǎ ma ba nɛɛ, yinni sa kĩa a sun kua ye sa ko nun bikia.

³⁶ Ma u bu bikia, mba i kĩa n bɛɛ kua.

³⁷ Ba nùn sǎɔwa ba nɛɛ, a de su sina, turo wunen nǎm geuǎ

turo maa wunen nɔm dwarɔ, wunen yiiko sɔɔ.

³⁸ Yesu u nɛɛ, i n̄ yɛ ye i bikiamɔ. I ko kpī i wahala sɔbe ye kon sɔbe? I ko batɛmu ye kpī yɛn bweseru ba koo man ko?

³⁹ Ba nɛɛ, sa ko kpī.

Ma Yesu bu sɔɔwa u nɛɛ, geema, i ko wahala wa ye kon wa, ba koo maa nɛn batɛmun bweseru bɛɛ ko, ⁴⁰ adama n̄ nɛn baa n̄ ka ɔsi be ba koo sina nɛn nɔm geuɔ ka nɛn nɔm dwarɔ. Tɔn bɛn sɔ aye ni, nu sɔɔru sãa, beya ba koo nu wa.

⁴¹ Ye bwāabu waku te ta tie ta gari yi nua, ta ka Yakɔbu ka Yohanu mɔru kua. ⁴² Ma Yesu u bu soka u nɛɛ, bɛɛn ti i yɛ nge mɛ be tɔn tukoba ra garisi ben tem yērobu, ba ra n̄ bu dam dɔremɔ kpa ben wirugibu ba n̄ bu taare.

⁴³ Adama n̄ n̄ sãa mɛ bɛɛn mi. Bɛɛn goo ù n̄ kī u ko wirugii bɛɛn suunu sɔɔ, u koowo bɛɛn sɔmɔ. ⁴⁴ Mɛya maa bɛɛn wi u kī u ko gbiikoo, u koowo bɛɛ kpuron yoo. ⁴⁵ Domi baa Tɔnun Bii, u n̄ nɛ bu ka n̄n sã, u nawa u ka gabu sã, kpa u gbi u ka tɔn dabinu yakia.

Yesu u Baatime wɔko wi bekia

(I maa mɛɛrio Mateu 20:29-34, Luku 18:35-43)

⁴⁶ Yera ba Yeriko dua. Sanam mɛ Yesu u yariɔ ka win bwāabu ka tɔn wɔru guna sannu, bara kowo wɔko goo wi ba ra soku Baatime, Timɛn bii, u sɔ swaa baarɔ. ⁴⁷ Ye u nua ma Yesu Nasaretigiiwa wāa mi, u nɔɔgiru sua u mɔ, Yesu, Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu waawo.

⁴⁸ Ma tɔn dabira n̄n gerusimɔ, ba n̄n sɔɔmɔ u mario. Adama u gbāramɔ too too u mɔ, Dafidin sikadobu, a nɛn wɔnwɔndu waawo.

⁴⁹ Yesu yɔra, ma u nɛɛ bu n̄n sokuma.

Ba wɔko wi soka ba n̄n sɔɔwa u ku mwia kpana, u seewo, Yesu u n̄n soku.

⁵⁰ Wɔko wi, u win ɔɔɔ kakia u kɔ u seewa fuuku, ma u na Yesun mi. ⁵¹ Ma Yesu u n̄n bikia u nɛɛ, mba a kī n̄ nun kua.

Ma wɔko wi, u n̄n sɔɔwa u nɛɛ, yinni na kī n̄ yam wawa.

⁵² Ma Yesu u n̄n sɔɔwa u nɛɛ, a doo, wunen naane dokebu nun bekia.

Mii mii u yam wa, ma u Yesu swī swaa yen min di.

11

Yesu u Yerusalemu dua

(I maa mɛɛrio Mateu 21:1-11, Luku 19:28-40, Yohanu 12:12-19)

¹ Sanam mɛ ba Yerusalemu turuku kua Betefagi ka Betanin bɔkuɔ, ba tura Olifin guurɔ. Yera Yesu u win bwāabu yiru ɔra. ² U bu sɔɔwa u nɛɛ, i doo baru kpaa te i mɛɛra bɛɛn wuswaa mi. I n̄ dua mi, i ko keteku buu wa ga sɔri ge goo kun sɔnre, i gu sɔsiam a i ka na. ³ Goo ù n̄ bɛɛ bikia mban sɔna i gu sɔsiamɔ, i nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ. Mii mii u koo de i ka gu na mini.

⁴ Ma ba doona ba tura mi ba keteku buu ge wa ga sɔri yɛnu kɔnnɔn gamboɔ swaa baarɔ. Ma ba gu sɔsia. ⁵ Gabu be ba yɔ mi, ba bu bikia, amɔna! Mban sɔna i keteku buu ge sɔsiamɔ.

⁶ Ba bu sōwa nge me Yesu u nee bu gere, ma ba bu deri ba ka doona. ⁷ Ba keteku buu ge gawa ba ka Yesu daawa. Ma ba ben yabenu potira ba teria gen wollo, ma Yesu u nu sinari. ⁸ Tān dabinu nu nin yabenu teria swaa sō, ma gaba maa bāa kakosu bōorimō ba teriamō swaa mi. ⁹ Be ba nūn gbiiye ka be ba nūn swīi biruō, ba gbāsukumō ba mō, “Baruka! U sāawa domarugii wi u sisi Yinnin yīsiru sō. ¹⁰ Domarugira bešen baaba Dafidin ban te ta sisi. Bu Gusunō siaro wollo!”

¹¹ Yera Yesu u Yerusalemu dua u da sāa yerō, ma u gāanu kpuro mēera u ka sikerena. Adama ye u wa yam tīra u yara u da Betani gia ka win bwāabu wōkura yiru ye.

Yesu u dāru garu bōrusi

(I maa mēerio Mateu 21:18-19)

¹² Yen sisiru, ye ba doona Betanin di, yera gōra Yesu mō. ¹³ Ma u dāru garu wa sarun di te ba mō figie ta wurusu kpare. U da mi, u ka wa nge ta mara. Adama ye u tura mi, u n gāanu ganu wa ma n kun mō wurusu yēn sō sanam me, mu n sāa ten marubun saa. ¹⁴ Yesu tu sōwa u nee, goo kun maa ten binu dimō sere ka baadommāō.

Win bwāaba maa gari yi nua.

Yesu u dua sāa yerō

(I maa mēerio Mateu 21:12-17, Luku 19:45-48, Yohanu 2:13-22)

¹⁵ Sanam me ba tura Yerusalemu Yesu u da sāa yerō. Ma u be ba kiaru dōramō

ka be ba dwemō mi giram wōri. U be ba gobi kōsimān tabuluba fukura, ka totoberē dōrobun kitanu. ¹⁶ U n maa dere goo u ka gāanu bukiana sāa yeru mi. ¹⁷ Yera u tōn be sōbu wōri u nee, ba yorua ma Gusunō u nee, “Win diru ta ko n sāawa kanarun diru tōmbu kpuron sō.” Adama bēe i tu kua gbēnōbun wāa yeru.

¹⁸ Ye yāku kowo tōnwerobu ka wooda yērobu ba gari yi nua, yera ba swaa kasu bu ka Yesu go. Adama ba nūn berum sāa domi tōn wōru ge, ga biti soora win keu sōsibun sō.

¹⁹ Ye sō kpa, Yesu ka win bwāabu ba yara wuun di.

Yesu ka dāa te ta gberan gari

(I maa mēerio Mateu 21:20-22)

²⁰ Yen sisiru bururu, nge me ba sarō, ba dāa te Yesu u bōrusi mi wa ta gbera mam mam sere ka ten gbiniō.

²¹ Yera Piēē u yaaya ye Yesu raa gerua ma u nūn sōwa u nee, Yinni a figie ye mēerio ye a bōrusi, wee ya gbera.

²² Yesu u bu sōwa u nee, i de i n Gusunō naane sāa.

²³ Ka geema na bēe sōmō, baawure wi u guu teni sōmō tu seewo tu tii sure nim wōku sō, ma u kun sika sika mō win gōruō kpa u n naane doke ye u gerumō sō mēya n koo maa nūn koorā. ²⁴ Yenin sōna nā bēe sōmō, gāanu baanire ni i bikiamō kanaru sō, i naane dokeo ma i nu wa i mwa kō, mēya n koo maa bēe kua.

²⁵ Sanam me i yō i kanaru mō, i n gāanu mōsine ka goo, i gina yēro suuru kuo, kpa bēen Baaba wi u wāa wollo u maa

bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua. [²⁶ Adama bɛɛ, i kun gabu suuru kue, bɛɛn Baaba wi u wāa wōlō, u n̄ koo maa bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua.]

Man diya Yesu u yiiko wa

(I maa mɛɛrio Mateu 21:23-27, Luku 20:1-8)

²⁷ N wee, ba kpam wura Yerusalemu. Nge mɛ Yesu u bɔsu sāa yerɔ, yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yērobu ka guro gurobu ba na win mi, ²⁸ ba n̄n bikia ba nɛɛ, weren yiikowa a ka yeni m̄. Wara nun yiiko wɛ a ka yenin bwe-seru ko.

²⁹ Yesu bu wisa u nɛɛ, kon bɛɛ gari tia gaa bikia. I n kpīa i man ye wisa, sanam mɛya kon bɛɛ sō yiiko ye na ka yeni m̄. ³⁰ Batemu ye Yohanu u m̄, weren yiikowa u ka m̄. Gusunɔgia? Nge tɔnugia. I man wisio.

³¹ Ma ba wesiana ben tii tiinɛ sɔɔ ba nɛɛ, mba sa ko n̄n wisi. Tɛ nɔ? Sā n gerua sa nɛɛ Gusunɔn yiikowa, u koo nɛɛ, mban sōna sa n̄ Yohanu naanɛ doke. ³² Sā n maa gerua sa nɛɛ, tɔnugia, to.

N deema ba tɔmbun berum m̄ domi tɔmbu kpurowa ba wura kam kam ma Yohanu u sāa Gusunɔn sɔm̄.

³³ Yen sōna ba Yesu sōwa ba nɛɛ, ba n̄ yɛ.

Ma Yesu maa bu sōwa u nɛɛ, nɛna kun maa bɛɛ sōm̄ w̄n yiiko na ka yeni m̄.

12

Gbaa wuko k̄sɔbun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 21:33-46, Luku 20:9-19)

¹ Yen biru, Yesu u ka bu m̄ndu gari sōwa. U nɛɛ, durɔ

goo u gbaaru kua mi u dāa bii duronu duura ni ba ra soku resɛm, ma u kara kua u ka sikerena. U maa w̄ru gba mi ba koo dāa bii ni gama ma u gbaa k̄su yeru kua. Yera u gbaa wukobu kasu u bu ye n̄mu beria ma u wigiru doona. ² Sanam mɛ dāa binun s̄ribu tura, u win s̄m kowo ḡra gbaa wuko ben mi bu win b̄nu mwaama. ³ Yera gbaa wuko be, ba s̄m kowo wi mwa ba so ma ba n̄n ḡsia n̄m dira. ⁴ Yera u kpam bu s̄m kowo goo ḡria ma gbaa wuko be, ba n̄n so wirɔ ma ba n̄n yaa kasiki. ⁵ Gbaa ȳro wi, u kpam maa bu s̄m kowo ḡria, ma ba n̄n go. Mɛya ba ben dabinu kua, ba gabu so ba gabu go. ⁶ Tɛ, n tie gbaa ȳro win bii k̄nasin tii tii. Wiya u bu ḡria d̄kuru u nɛɛ, ba koo win biin n̄nu nasia. ⁷ Adama gbaa wuko be, ba wesiana ba nɛɛ, winiwa gbaa ten tubi dio. I na su n̄n go kpa gbaa te, tu ko bɛsɛgiru. ⁸ Yera ba aluwaasi wi mwa ba go. Ma ba win goru yara gbaarun di.

⁹ Yesu u nɛɛ, tɛ, am̄na gbaa ȳro wi, u koo ko. U koo da u gbaa wuko be go kpa u win gbaaru gabu n̄mu s̄ndia. ¹⁰ Bɛɛ i n̄ gari yini gara Gusunɔn gari sɔɔ yi yi nɛɛ, “Kpee te ban̄ba yina, tera ta kua gani ḡmburun dam.

¹¹ Yinniwa ye kua, ma n kua maamaaki bɛsɛn n̄ni sɔɔ.”

¹² Yera ba swaa kasu bu ka n̄n mwa, domi ba tuba ma ben sōna u m̄n te kua. Adama

ba tən wəru nasia, ma ba nùn deri ba doona.

Wɔɔ gobin kəsiabun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 22:15-22, Luku 20:20-26)

¹³ Ma ba Falisi gabu ka Herodun tambu gabu gəra Yesun mi, bu ka nùn garin yina bəria. ¹⁴ Ye ba tura win mi, ba nɛɛ, yinni, sa yɛ ma a ra gem gere. Mɛya a ku ra goon nɔnu mɛɛri, domi a ku ra gari gere binɛ ka bərum sɔ, adama a tambu Gusunən swaa sɔsɔsiməwa dee dee. N weenɛ su tem yɛro wɔɔ gobi kəsia? Nge su ku kəsia.

¹⁵ Adama Yesu u ben murafiti te tuba ma u nɛɛ, mban sɔna i ka man garin yina bəriammɛ. I man sii geesun gobi sɔsɔsima n wa.

¹⁶ Ba nùn sɔɔsi. Ma u bu bikia u nɛɛ, weren foto ka yirera mini. Ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, tem yɛrogia.

¹⁷ Yera Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, i tem yɛro kəsio ye ya sɔa tem yɛrogia kpa i maa Gusunə kəsia ye ya sɔa Gusunəgia.

Yera biti baka bu mwa n banda win sɔ.

Gəribun seebun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 22:23-33, Luku 20:27-40)

¹⁸ Yera Sadusi be ba ra nɛɛ, gəriba kun seemə, ba da Yesun mi, ba nùn bikia ba nɛɛ, ¹⁹ yinni, Məwisi u sun wooda wɛ u nɛɛ, goo ù n gu ma u kurə deri, ma wi ka kurə wi, ba n bii mə, n weenɛ yɛro win wənə u kurə gəmini wi sua, kpa u ka məɔ bibu marua. ²⁰ Wee, tundo turosibu nɔɔba yiru gaba raa wāa. Ben gbiikoo u kurə sua

ma u gu, u n ka kurə wi bii mara. ²¹ Yera ben yiruse u kurə gəmini wi sua. Win tii maa gu, u n ka kurə wi bii mara. Nge mɛya ben itasen tii, ²² sere n ka girari ben nɔɔba yiruse, ba n ka kurə wi bii mara. Be kpuron biruwa kurə win tii maa gu. ²³ Dəma te gəriba koo se, tən ben wara ko n kurə wi mə. Domi be nɔɔba yiru ye kpuro ba nùn yɛwa kurə.

²⁴ Yesu bu wisa u nɛɛ, i n Gusunən gari ka win dam yɛ. N n yen sɔna i tore?

²⁵ Domi sanam mɛ gəriba koo se durəbu ka kurəbu ba n maa suanamə, ba ko n sɔawa nge Gusunən gəradoba. ²⁶ Ye n maa sɔa gəribun seebun gari, i n garire Məwisin tireru sɔɔ mi awi dɔɔgiin gari wāa nge mɛ Gusunə u ka nùn gari kua u nɛɛ, “Wiya Aburahamun Yinni, ka Isakin Yinni, ka Yakəbun Yinni.” ²⁷ Wee, Gusunə u n sɔa gəribun Yinni. U sɔawa wasobugii. Yenin sɔna bɛen torara kpā.

Wooda ye ya bo

(I maa mɛɛrio Mateu 22:34-40, Luku 10:25-28)

²⁸ N wee, wooda yɛro goo u ben sikirinə ge nua. U wa ma Yesu u Sadusi be gari gee wisa, ma u da Yesun mi u nùn bikia u nɛɛ, woodaba kpuro sɔɔ yerə ya kere.

²⁹ Yesu u nɛɛ, wooda ye ya kere wee. “Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio, Gusunə bɛɛn Yinni, wi turowa Yinni. ³⁰ A Gusunə wunen Yinni kɔ ka wunen gəru kpuro ka wunen bwɛra kpuro ka

wunen bwisikunu kpuro ka wunen dam kpuro.” ³¹ Yen yiruse wee. “A wunen tɔnusi kɔ̃ nge wunen tii tii.” Wooda gaa maa sari ye ya yeni kere.

³² Ma wooda yɛro wi, u Yesu sɔ̃wa u nɛɛ, to, n wā yinni. Gema a gerua ye a nɛɛ Gusunɔ̃ turowa wāa, goo maa sari ma n kun mɔ̃ wi. ³³ Ma tɔnu ù n Gusunɔ̃ kɔ̃a ka win gɔ̃ru kpuro ka win bwisikunu kpuro ka win dam kpuro, ù n maa win tɔnusi kɔ̃a nge win tii tii, yeya ya yāku dɔ̃ mwaararuginu ka yāku ni nu tie kere.

³⁴ Ye Yesu u wa ma u yeni geruawa ka yɛrun baa, yera u nùn sɔ̃wa u nɛɛ, a turuku kooma a ka du mi Gusunɔ̃ u bandu swī.

Yenin biru goo kun maa kākā u Yesu gāanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunɔ̃ u gɔ̃sa

(I maa mɛɛrio Mateu 22:41-46, Luku 20:41-44)

³⁵ Yen biru, nge mɛ Yesu u Gusunɔ̃n garin keu sɔ̃simɔ̃ sāa yerɔ̃, u tɔmbu bikia u nɛɛ, amɔ̃na wooda yɛroba koo kpī bu gere ma Kirisi u sāawa Dafidin bii. ³⁶ Dafidin tii, ka Hunde Dɛɛron sɔ̃siru u nɛɛ, “Yinni Gusunɔ̃ u nen Yinni sɔ̃wa u nɛɛ,

a sinɔ̃ nen nɔm geuɔ̃

sere n ka nun wunen yiberɛba taarea.”

³⁷ Dafidin tii u nùn soka Yinni. Amɔ̃na u ko n maa ka sāa win bii.

I tii laakari koowo

ka wooda yɛrobu

(I maa mɛɛrio Mateu 23:1-36, Luku 20:45-47)

Ma tɔn wɔru ge, ga Yesun gari swaa daki ka nuku dobu.

³⁸ Win keu sɔ̃sibu sɔ̃ u nɛɛ, i tii laakari koowo ka wooda yɛrobu be ba kī ba n bɔsu ka yabe dɛndɛnnu, ba maa tɔbiringa kī batuma sɔ̃ ka bɛɛɛ. ³⁹ Ma ba sin yee bɛɛɛginu kī mɛnnɔ̃ yenɔ̃ ka maa aye bɛɛɛginu tɔ̃ baka yerɔ̃. ⁴⁰ Ba gɔminibun yɛnusu dimɔ̃ ka taki ma ba kana dɛndɛnnu mɔ̃ bu ka bu wan sɔ̃. Ba koo bu taarɛ wɛ̃ n kpā.

Gobi yi kurɔ̃ gɔmini goo u kpɛɛ

(I maa mɛɛrio Luku 21:1-4)

⁴¹ Yera Yesu u da u sina sāa yerun kpakoro te ba ra gobi doken bɔkuɔ̃, ma u mɛɛra nge mɛ tɔmba gobi kpɛɛmɔ̃ te sɔ̃. Gobigibu dabiru ba gobi beke doke. ⁴² Yera gɔmini sāaro goo u na ma u gobi piiminu yiru doke mi, yìn geera sāa nge faram yirun saka. ⁴³ Ma Yesu u win bwāabu soka u bu sɔ̃wa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔ̃mɔ̃, gɔmini sāaro wini, u gobi doke kpakoro teni sɔ̃ n tɔmbu kpuro kere. ⁴⁴ Domi be kpuro, ye n sɔ̃ndi ben mɔ̃ baka ru sɔ̃, yera ba wuna ba doke, adama kurɔ̃ wi, win yāaru sɔ̃ra u kpuro kpɛɛ ye u ka tii kɔ̃su.

13

Yesu u sāa yerun kɔrabun gari mɔ̃

(I maa mɛɛrio Mateu 24:1-2, Luku 21:5-6)

¹ Nge mɛ Yesu u yariɔ̃ sāa yerun di, win bɔ̃ turo u nɛɛ, yinni, anna a dii bakanu wa ka nin kpee buranu!

² Ma Yesu nùn sɔ̃wa u nɛɛ, a dii baka ni wa? Baa kpee

teeru ta ñ ko n sãndi ten ten-sim wõllo. Ba koo ni kpuro surawa.

Wahala ye ya koo na handunia yu sere kpe

(I maa mɛɛrio Mateu 24:3-14, Luku 21:7-19)

³ Yen biru Yesu u da Olifin guurɔ u sina u wuswaa kisi sãa yeru gia. Yera Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yohanu ka Andere ba da be tɔna ba nũn bikia ba nɛɛ, ⁴a sun sɔwɔ, domma yabu ye, ya koo koora. Yire terà ta koo sun sɔɔsi ma yen saa ya tura.

⁵ Ma Yesu u bu sɔɔbu wɔri u nɛɛ, i tii laakari koowo, kpa goo ku raa bɛɛ nɔni wõke. ⁶Tɔn dabira koo na ka nɛn yĩsiru ba n mɔ, beya ba sãa Kirisi wi, kpa bu tɔn dabinu nɔni wõke. ⁷I n tabun damu damusu nɔmɔ, i ku de n bɛɛ bɛrum ko. Yeni ya ñ koo ko ya kun koore, adama n ñ gina handunian kpeeru mi. ⁸Domi bwesenu koo seesina. Sinamba koo seesina. Tem yĩribu ka gɔɔru ko n wãa gam ka gam. Ye kpuro n ko n sãawa nge tɔn kurɔn nuku wuriri-bun tore.

⁹ Adama bɛɛ, i n bɛɛn tii sɛ. Domi ba koo bɛɛ mwa kpa bu bɛɛ siri kowobu nɔmu sɔndia. Ba koo maa bɛɛ so mɛnnɔ yenɔ, kpa bu ka bɛɛ da tem yĩrobu ka sinambun wuswaa nɛn sɔ kpa i ka seeda di. ¹⁰Yu sere koora mɛ ba koo gina bwesenu kpuro Labaari gea waasu kua. ¹¹Adama sanam mɛ ba bɛɛ gawe ba ka dɔɔ bu bɛɛ siri kowobu nɔmu bɛria, i ku gbi i wurura ka ye i ko gere. Saa ye, yà n tunuma, i geruo ye Gusunɔ u

koo bɛɛ sɔ. Domi n ñ bɛɛn tii i ko gere, ma n kun mɔ Hunde Dɛɛro. ¹²Mɔɔ ka wɔnɔ ba koo kɔrumɔtɔnu kuana bu ka ben turo go, mɛya tundoba koo maa ben bibu kua. Bibu ba koo ben mɔwɔbu seesi kpa bu de bu bu go. ¹³Tɔmbu kpurowa ba ko n bɛɛ tusa nɛn yĩsirun sɔ. Adama wi u temana sere ka nɔrɔ, u koo faaba wa.

Gãa kɔsunun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 24:15-28, Luku 21:20-24)

¹⁴Yesu maa nɛɛ, adama i ko kam koosion bwãaroku kɔsu wa ga yɔ mi n ñ weenɛ ga n wãa. Wi u tire teni garimɔ u tubuo sãa sãa. Sanam mɛya n weenɛ be ba wãa Yudeaɔ bu kpikiru su bu da guunɔ. ¹⁵Kpa wi u wãa dii tɛɛra wõllo u ku sara u du dirɔ u gãanu sua. ¹⁶Wi u maa woo gberɔ u ku gɔsira yenuɔ u win yabe bakaru sua. ¹⁷Anna kurɔ ben nɔni swãara ko n nɛ sanam mɛ, be ba guri mɔ ka be ba bibu bɔm kɛmɔ. ¹⁸I Gusunɔ kanɔ kpa saa ye, yu ku raa ko woorun sanam. ¹⁹Domi sanam mɛ sɔɔ, nɔni swãa bakara ko n wãa tɛn bweseru ta ñ koore saa handunian toren di sere ka gisɔ. Ten bwesera kun mam maa sisi. ²⁰Yinni ù kun daa tɔɔ te kawɛ, goo kun tiarɔ. Adama wigii be u gɔsan sɔna u tɔɔ te kawa. ²¹Saa ye sɔɔ, goo ù n bɛɛ sɔmɔ u nɛɛ, Kirisi wi, u wãa mini, ñ kun mɛ u wãa miɔnɔ, i ku ra naanɛ ko. ²²Domi Kirisi weesugibu ka sɔmɔ weesugiba koo yari. Ba koo yĩrenu ka sɔm maamaakigia ko, bu ka be Gusunɔ u gɔsa nɔni wõke ñ n ko n koora.

23 Wee, na bɛɛ yeni kpuro sɔɔwa kɔ yu sere koora. Yen sɔ, i n tii sɛ.

Tɔnun Biin naaru

(I maa mɛɛrio Mateu 24:29-31, Luku 21:25-28)

24 Yesu maa nɛɛ, adama saa ye sɔɔ, nɔni swāarun biru, sɔɔ u koo yam tīra, suru kun maa waarɔ. 25 Wollun kperi yi koo wɔruma temɔ, kpa wollun dam mu yīiri. 26 Saa yera ba koo Tɔnun Bii wa u kurama guru winu sɔɔ ka dam bakam ka yiiko. 27 U koo win ɔradoba ɔri handunian goonu nne sɔɔ bu be u ɔsa menna saa handunian nɔrun di sere ka wollo.

Yīre te dāa te ba mɔ figie

ta sɔɔsimɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 24:32-35, Luku 21:29-33)

28 Yesu maa nɛɛ, tɛ i de dāa te ba mɔ figie tu bɛɛ gari gɛɛ sɔɔsi. Sanam mɛ ta kpararu torua, i yɛ ma tomburura ta turuku kua. 29 Nge mɛya maa, i n wa yeni kpuro ya kooramɔ, i n yɛ ma ne Tɔnun Bii na turuku kuawa, na mam wāa kɔnnɔwɔ. 30 Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, tɛn tɔn beni ba n ɔhimɔ ye kpuro yu ka koora. 31 Wollu ka tem baa ya koo doona, adama nen gari kun doonɔ pai.

Gusunɔ turowa

handunian kpeerun saa yɛ

(I maa mɛɛrio Mateu 24:36-44)

32 Yesu maa nɛɛ, ye n sāa nen naarun saa, ɔoo sari wi u yen tōru yɛ, baa Gusunɔn ɔradoba be ba wāa wollo, baa mam Biin tii, ma n kun mɔ

Baaba turo. 33 I n tii sɛ kpa i n swaa mɛɛra, domi i n yɛ dɔma te tɔɔ te, ta koo tunuma. 34 N ko n sāawa nge durɔ ɔoo wi u sanum dɔɔ. U win yɛnu win sɔm kowobu nɔmu sɔndia, u ben baawure win sɔmburu wɛ, ma u kɔnnɔ kɔso sɔɔwa u n swaa mɛɛra. 35 N n mɛn na, i n swaa mɛɛra, domi i n yɛ nge yɛnu yɛro u koo tunuma yoka, n kun mɛ wɔku suunu, n kun mɛ saa ye gue sumɔ, n kun mɛ bururu. 36 U n tunuma suaru sɔɔ, kpa u ku raa bɛɛ deema i dɔ. 37 Ye na bɛɛ sɔɔmɔ yera na maa baawure sɔɔmɔ, i n swaa mɛɛra.

14

Wirugiba wesianamɔ

bu ka Yesu ɔo

(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5, Luku 22:1-2, Yohanu 11:45-53)

1 N wee, n tie sɔɔ yiru bu ka ɔɔ sararibu ka pɛɛ ye ba kun seeyatia doken tɔɔ bakaru ko. Ma yaku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu ba swaa kasu bu ka Yesu mwa asiri sɔɔ bu ɔo, 2 domi ba gerumɔ ba mɔ, n n weene bu ko tɔɔ baka te sɔɔ, kpa n ku raa ko gari baka tɔmbun suunu sɔɔ.

Kurɔ ɔoo turare yɛka

Yesun wirɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 26:6-13, Yohanu 12:1-8)

3 Sanam mɛ Yesu u wāa Betaniɔ Simɔɔn yɛnuɔ wi u raa bara disigiru mɔ, kurɔ ɔoo u na win mi u too buraru neni te ba kua ka abatiri, te ta turare gobi bekegia yiba ye ba kua ka naadin gum. U too te kɔra ma u turare ye yɛka Yesun wirɔ sanam mɛ u dimɔ.

⁴ Gabu ba sōnamo ka mōru ba nē, mban sōna u turare ye kam koosia. ⁵ Sa ko raa kpī su ye dōra yu ko sām kowon wōo tian kōsiarun saka, kpa su gobi yi sārōbu bōnu kua.

Ma ba kurō wi wākisi. ⁶ Adama Yesu u nē, i nūn derio. Mba n kua i ka nūn wākisimō. Gāa burana u man kua. ⁷ Baadommawa sārōbu ba wāa bēen suunu sōo. Sanam baamere mē i kī, i ko kpī i bu durom kua. Adama nēna na n ko na n wāa ka bēe ka baadomma. ⁸ U kua nge mē win mōra nē. U nawa u ka nēn wasin sikubun sōoru ko bu sere yi sike. ⁹ Ka geema na bēe sōomō, baama mi ba Labaari gea waasu mō handunia kpuro sōo, ba koo maa kurō win gari gere ye u kua minin sō, ba n ka nūn yaaye.

Yudasi u kī u Yesu yāku kowo

tōnwerobu nōmu sōndia
(I maa mēerio Mateu 26:14-16, Luku 22:3-6)

¹⁰ Yen biru Yudasi Isikariotu, bwāabu wākura yiru yen turo, u da yāku kowo tōnwerobun mi u ka bu Yesu nōmu sōndia. ¹¹ Ben nukura dora gem gem ye ba win gari nua ma ba nūn gobi nōo mwēeru kua yi ba koo nūn kē. Ma u swaa kasu nge mē u koo ko u ka Yesu bu nōmu sōndia ū n saa wa.

Yesu u Gōo sararibun yaa dibu

dimō ka win bwāabu
(I maa mēerio Mateu 26:17-25, Luku 22:7-14, 21-23, Yohanu 13:21-30)

¹² Pēe ye ba kun seeyatia do-ken tōo bakarun tōo gbiikiru, tē sōo ba ra Gōo sararibun yāanu go, Yesun bwāaba na win mi ba nē, mana a kī su nun Gōo sararibun yaa dibun sōoru kua.

¹³ Yera Yesu u win bwāabun yiru gōra u bu sōowa u nē, i doo wuu sōo, i ko ka durō goo yinna u nim tooru sōowa. I nūn swīiyō. ¹⁴ Yenu mi u dua, i yenu gen yēro sōowō i nē, yinni u nē, diru mana wi ka win bwāabu ba koo be Gōo sararibun yaa dibu di. ¹⁵ Durō wi, u koo bēe gidambisa baka sōosi ye ba sōoru kua ka gāa nūn bukata sa mō kpuro. Miya i ko i sun Gōo sararibun sōoru kua.

¹⁶ Ma bwāa be, ba swaa wōri ba tura wuu gen mi, ba ye kpuro wa nge mē Yesu u raa bu sōowa. Ma ba Gōo sararibun yaa dibu sōoru kua.

¹⁷ Ye n kua yoka Yesu u da mi ka win bwāabu wākura yiru ye. ¹⁸ Ye ba sō ba dimō Yesu u nē, ka geema na bēe sōomō, bēen turo wi u dimō ka nē sannu u koo man dōmē.

¹⁹ Yeya bwāa be kpuron nuki sankira, ma ba nūn bikiabu wōri tia tia ba mō, asa n nē.

²⁰ Ma Yesu u bu wisa u nē, bēe wākura yiru ye sōo, nē ka wi sa gbēe teeru sōramō, wiya. ²¹ Ka geema, Tōnun Bii u koo gbi nge mē Gusunōn gari gerumō win sō. Adama nōni swāarugiiwa wi u koo nūn dōmē. N sanō ba kun daa yēro mara.

Yinnin dīa domaruginu
(I maa mēerio Mateu 26:26-30, Luku 22:15-20, Korinti I, 11:23-25)

22 Mi ba dimo mi, Yesu u pɛɛ sua u Gusuno siara ma u ye murura u win bwāabu wɛ. U nɛɛ, i moɔ, yenywa nen wasi.

23 U maa nɔra sua u Gusuno siara ma u bu wɛ, ma be kpuro ba nɔra. 24 Ma Yesu u nɛɛ, yenywa nen yem mɛ mu Gusunon nɔɔ mwɛɛ kpaaru sire. Mu koo maa yari tɔn dabinun sɔ. 25 Ka geema na bɛɛ sɔɔmo, na n maa tam meni nɔrumo sere n ka ko sanam mɛ kon mɛn kpam nɔ ban te Gusuno u koo swi sɔɔ.

26 Ye ba womusu kua ba kpa, yera ba yara ba da Olifin guuru wɔlɔ.

*Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nɔn siki
(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Luku 22:31-34, Yohanu 13:36-38)*

27 Olifin guuru miya Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ kpurowa i ko i biru wura. Domi ba yorua Gusunon gari sɔɔ ba nɛɛ, “Ba koo yāa kparo go, kpa yāanu nu yarina.” 28 Adama nà n seewa gorin di kon bɛɛ gbiya Galileo.

29 Yera Piɛɛ nɔn sɔɔwa u nɛɛ, baa tumbu kpuro bà n biru wuramo, n n ka nɛ!

30 Yesu u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, ka geema na nun sɔɔmo, gison wɔku te, sere goo dɔɔ gu ka swi non yiru, kaa man siki non ita.

31 Adama Piɛɛ u nɔɔ gɛɛ dim dim u mɔ, na n nun sikimo pai. Baa n n goon na, sanna sa ko gbi.

Mɛya maa bwāa be kpuro ba gerua.

*Yesu u kanaru mɔ
Gesemaneɔ
(I maa mɛɛrio Mateu 26:36-46, Luku 22:39-46)*

32 Yen biru ba da gam gum mi ba ra soku Gesemane. Ma Yesu u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, bu sino mi, kpa u da u kanaru ko.

33 Ma u Piɛɛ ka Yakɔbu ka Yohanu soka ba da ka wi. Ma u nanda, win wasi dwiia.

34 Yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, nen nukura sankira sere n goɔ gum girari. I yɔro mini kpa i n tii kporenu sɔa.

35 Yen biru u bu desirari fiko u kpuna u kibari u kanaru kua, n n koo koora, wahalan saa ye, yu nɔn desirari. 36 Yera u gerua u nɛɛ, nen Baaba, kaa kpɛ a gāanu kpuro ko. A de wahala ye, yu man desirari. Adama a ku nen goɔru kɛru ko ma n kun mo wunegiru.

37 Ma u wurama bwāabu ita ben mi, u deema ba dɔ. Ma u Piɛɛ bikia u nɛɛ, Simo a dɔwa? A kpana a n wasi baa kɔbi tia? 38 I n tii kporenu sɔa i n kanaru mɔ, kpa i ku ra du kakiribu sɔɔ. Ka geema, tɔnun goɔru ga kɛ adama wasi yen dam bie.

39 Ma u kpam wura u kanaru kua. Gari tee yiya u gerumo. 40 Ye u kpam wurama u deema ba do domi ben noni bunia. Ba n maa yɛ ye ba koo nɔn sɔ.

41 Ye u wurama ben mi non itase u bu sɔɔwa u nɛɛ, i den dweeyo tɛ, kpa i wɛra. N tura mɛ. Saa ye, ya tunuma kɔ. N wee, ba Tɔnun Bii tɔn kɔsobu nɔmu sɔndiamme. 42 I seewo su doona. Wee, wi u man dɔmemo u sisi.

Yesun mwaabu

(*I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Luku 22:47-53, Yohanu 18:3-12*)

⁴³ Yesu kun gari yi gerum kpa Yudasi ka tunuma yande, bwāabu wākura yiru yen turo. Tɔn dabira nùn swī ba takobiba ka bokunu nɛni. Yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yērobu ka guro guroba ba bu gɔra. ⁴⁴ N deema dɔmɛ wi, u raa tɔn be sōwa yīre te u koo ko. U nɛɛ, durɔ wi u koo nɛnɛ u bɔkasi, wiya mi, bu nùn mɔɔ, bu nɛnɛ kem kem bu ka doona. ⁴⁵ Ye Yudasi tunuma, mii mii u da Yesun mi, ma u nɛɛ, yinni.

Ma u nùn bɔkasi. ⁴⁶ Yera tɔn be, ba nɔmu dɛmia ba Yesu mwa. ⁴⁷ Adama be ba yō min turo u win takobi woma, ma u yāku kowo tɔnweron yoon soo sōra u bura. ⁴⁸ Yera Yesu bu bikia u nɛɛ, nɛna bɛɛ i mwaabu na ka takobiba ka bokunu nge swaa dio? ⁴⁹ Baadommawa na ra n ka bɛɛ wāa sāa yerɔ na n keu sōsɔsimɔ, ma i n man mwɛ. Adama Gusunɔn gari yi n koo ko yi kun koore.

⁵⁰ Yera bwāa be kpuro ba yarina ba nùn deri.

⁵¹ Aluwaasi goo maa Yesu swī biruɔ u bekuru wukiri. Yera gaba kī bu nùn mwa, ⁵² adama u duka tereru, u bu bekuru deria.

Ba Yesu sirimɔ

Yuuban tɔnwerobun mɛnnɔ yerɔ

(*I maa mɛɛrio Mateu 26:57-68, Luku 22:54-55, 63-71, Yohanu 18:13-14, 19-24*)

⁵³ Sanam mɛya ba ka Yesu da yāku kowo tɔnweron

yɛnuɔ mi yāku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu ka maa wooda yērobu ba mɛnnɛ. ⁵⁴ Ma Piɛɛ u bu swī dandankuru sere ka yāku kowo tɔnweron yɛnu yaaraɔ. Miya u sina, wi ka tabu kowobu sannu ba dō wāsu.

⁵⁵ Yāku kowo tɔnwerobu ka maa guro gurobun mɛnnɔ ge kpuro ba seeda kasu ye ba koo Yesu mani bu ka nùn go. Adama ba n wa. ⁵⁶ Domi tɔn dabiru ta nùn seeda weesugia diisimɔ adama seedagii be, ba n nɔɔ tia sāa.

⁵⁷ Yera gaba seewa ba nùn weesu mani ba nɛɛ, ⁵⁸ bɛɛɛ sa nua u nɛɛ u koo sāa yeru sura te ba ka nɔma bana, kpa sō itan baa sɔɔ u be ten kpaaru bani te ba n ka nɔma banɛ.

⁵⁹ Ka mɛ, baa gari yinin tii sɔɔ ba n nɔɔ tia kue.

⁶⁰ Ma yāku kowo tɔnwero u seewa u yōra be kpuron wuswaaɔ, u Yesu bikia u nɛɛ, a n gɛɛ wisimɔ? Mba tɔn beni ba nun saarisimɔ.

⁶¹ Adama Yesu u maari piti, u n bu gāanu wisa. Yera yāku kowo tɔnwero wi, u kpam nùn bikia u nɛɛ, wuna Kirisi wi? Gusunɔ Yinni wi sa siaramɔn Bii?

⁶² Ma Yesu u nɛɛ, oo, nɛna mi. Sō teeru i ko Tɔnun Bii wa u sō Dam Kpurogiin nɔm geuɔ, u wee wɔllun di guru winu sɔɔ.

⁶³ Sanam mɛya yāku kowo tɔnwero u win tiin yaberu nɛnua u karana, ma u nɛɛ, ee, seeda yerɔ i maa kasu. ⁶⁴ Bɛɛ i nua gari kam yi u gerua. Amɔna i wa durɔ wi sɔɔ.

Ma be kpuro ba nùn taarɛ wɛ ba nɛɛ, bu nùn go.

65 Yera ben gaba yande nùn yāatam siem wōri, ba win nōni wōkua, ma ba nùn nām kusa soomō, ba nēē u tubuo wi u nùn soomō.

Ma tabu kowobu ba nùn mwa ba soomō.

Piēē u Yesu siki

(*I maa mēerio Mateu 26:69-75, Luku 22:56-62, Yohanu 18:15-18, 25-27*)

66 Sanam mē Piēē u wāa yenu yaaraō, yera wōndia goo wi u sāmburu mē yāku kowo tōnweron mi u na mi.

67 Ye u Piēē wa u dōō wōsu, u nùn mēera tii. Yera u nēē, wunē maa, a raa wāa ka Yesu Nasaretigii sannu.

68 Adama Piēē u gari yi siki, u nēē, na n̄ yē fa, ya n̄ man yeeri ye a gerumō.

Ma u yara u da gongoroso gia. [Saa yera goo dōō ga swī.]

69 Wōndia sām kowo wi, u kpam nùn wa mi, ma u be ba yō mi sōōwa u nēē, durō win tōmbun turowa mini.

70 Adama Piēē u kpam gari yi siki. Ye n̄ tē fiiko, be ba yō mi ba Piēē sōōwa ba nēē, ka gem, wunē tōn ben turowa domi wunen tii Galilegiwa.

71 Yera Piēē u bōrua u sōnna u nēē, na n̄ durō wi yē wi bēē i ka yā mini.

72 Mii mii ma goo dōō ga swī nōn mēeruse. Yera u Yesun gari yaaya yi u raa nùn sōōwa u nēē, sere goo dōō gu ka swī nōn yiru, u koo nùn siki nōn ita. Ma u swīi wōri.

Pilatin wuswaaō

(*I maa mēerio Mateu 27:1-2, 11-14, Luku 23:1-5, Yohanu 18:28-38*)

1 Buru buru yellu yāku kowo tōnwerobu ka maa guro gurobu ka wooda yērobu, ka be ba tie mēnnō ge sōō, ba mēnna bu ka gari yi wesiana sannu. Ma ba Yesu bōkua ba ka da ba Pilati nōmu sōndia. 2 Yera Pilati nùn bikia u nēē, wuna Yuuban sunō?

Yesu nùn wisa u nēē, mēya nge mē a gerua.

3 Ma yāku kowo tōnwerobu ba Yesu mēm dabinu manimō.

4 Yera Pilati kpam nùn bikia u nēē, a n̄ gāanu wisimō? A n̄ nōōmō nge mē ba nun mēm dabinu manimō?

5 Adama Yesu kun yen gaa wisa sere biti ya Pilati mwa.

Ba Yesu taarē wē bu go

(*I maa mēerio Mateu 27:15-26, Luku 23:13-25, Yohanu 18:39-19:16*)

6 N deema, Gōō sararibun tōō bakaru baatere Pilati u ra pirisām turo karewa wi tōmba kī. 7 Sanam mēya, tem gowobu gaba wāa pirisām sōō be ba tōmbu go tem gooru garu sōō. Ben turon yīsira Baraba. 8 Ma tōn wōru ga susi Pilatin mi bu ka nùn kana u bu kua nge mē u ra bu kue wōō baagere tōō te sōō. 9 Ma Pilati u bu bikia u nēē, i kī n bēē Yuuban sunō kara?

10 Domi win tii u yē kam kam ma nisinun sōna yāku kowo tōnwerobu ba nùn Yesu nōmu sōndia. 11 Sanam mē sōōra yāku kowo tōnwero be, ba tōn wōru bōrie gu ka Pilati seesi kpa u bu Baraba kara.

12 Ma Pilati u kpam bu bikia

15

Ba ka Yesu da

u nɛɛ, n̄ n mɛn na, mba i kī
n ko ka durɔ wi bɛɛ i sokumɔ
Yuuban sunɔ.

¹³ Yera ba kɔam gbāsukum
wɔri ba nɛɛ, a n̄n kp̄areo dāa
bunanaru sɔɔ.

¹⁴ Pilati u bikia u nɛɛ, mban
sōna. Kōsa yerà u kua.

Adama tɔn be, ba gbāsukum
sosi ba nɛɛ, a n̄n kp̄areo dāa
bunanaru sɔɔ.

¹⁵ Pilati u kī u ko ye n
koo bu dore, yen sōna u bu
Baraba kara. Yen biru u dera
ba Yesu so ma u n̄n tabu
kowobu n̄mu s̄ndia bu n̄n
dāa bunanaru kp̄are.

Tabu kowobu

ba Yesu yaakoru m̄

*(I maa m̄ɛriɔ Mateu 27:27-
31, Yohanu 19:2-3)*

¹⁶ Sanam m̄ɛya tabu
kowobu ba Yesu gawa ba
ka n̄n da tem ȳɛron agbara
sɔkaaɔ ma ba tabu kowobu
kpuro kpuro m̄enna mi.
¹⁷ Ba Yesu gurumusu swāabu
sebusia, ma ba sāki tundu
b̄okana ba doke win wirɔ nge
furɔ. ¹⁸ Ma ba n̄n t̄birim
wɔri ba m̄, Yuuban sunɔ, f̄ɔ
baasira.

¹⁹ Ma ba n̄n gāa b̄ɔ soomɔ
wirɔ, ba n̄n yāatam siemɔ, ba
n̄n yiiramm̄ɛ. ²⁰ Ye ba n̄n
yaakoru kua ba kpa, ba n̄n
gurumusu swāabu ge potari
ba win tiin yānu sua ba n̄n
sebusia. Ma ba n̄n gawa ba
ka yara bu ka n̄n kp̄are dāa
bunanaru sɔɔ.

Ba Yesu kp̄are

dāa bunanaru w̄llɔ

*(I maa m̄ɛriɔ Mateu 27:32-
44, Luku 23:26-43, Yohanu
19:17-27)*

²¹ Sanam m̄ɛ ba ka n̄n d̄ɔɔ,
n wee durɔ goo u sarɔ mi, wi
ba ra soku Simɔ Sirenigii,
u wee gberu kpaanen di. N
deema Simɔ wi, u s̄awa
Alesandu ka Rufusin baaba.
Ma tabu kowobu ba n̄n m̄wa
ka dam ba n̄n Yesun dāa
bunanaru s̄abi. ²² Ba ka Yesu
da mi ba ra soku Ḡɔgɔta, ȳsi
ten tubusiana, aye te ta ka
wii koko ween̄ɛ. ²³ Ma ba
n̄n tam w̄ɛ m̄ɛ mu ka tim
m̄enna m̄ɛ ba ra soku miru,
adama u yina u n̄ɔ. ²⁴ Yera
ba n̄n kp̄are dāa bunanaru.
Yen biru tabu kowo be, ba
win yānu t̄ɛ t̄ɛ toosi bu ka wa
ye ben baawure u koo sua.
Nge m̄ɛya ba ka Yesun yānu
b̄onu koosina. ²⁵ Bururun
k̄aba n̄ɔba n̄n̄n sakawa ba
n̄n kp̄are dāa bunanaru.
²⁶ Tora te u kua ba ka n̄n
kp̄are, tera ba yorua ba man̄i
ba nɛɛ, Yuuban sunɔ. ²⁷ Ba
maa gb̄en̄bu yiru gabu dāa
bunanaru kp̄are, turo Yesun
n̄m geuɔ, turo win n̄m
dwarɔ. [²⁸ Nge m̄ɛya Gusun̄n
gari yi koor̄a yi yi nɛɛ, “Ba n̄n
garisi k̄san kowobu sɔɔ.”]

²⁹ T̄n be ba sarɔ ba n̄n
wiru diirisimɔ ba w̄nsimɔ
ba nɛɛ, ah̄a to, n̄ n̄ wuna ra
nɛɛ kaa s̄a yeru sura kpa a
kpaaru bani s̄ɔ itan baa sɔɔ?
³⁰ T̄ɛ, a re tii faaba koowo a
sara dāa ten min di.

³¹ Nge m̄ɛya maa yāku
kowo t̄nwerobu ka wooda
ȳrobu ba n̄n yaakoru m̄.
Ba s̄ɔnam̄ ba m̄, u gabu
faaba kua adama u kpana u
tii faaba ko. ³² T̄ɛ i de Kirisi
Isireliban sunɔ u sarama su
wa saa dāa bunana ten min di
kpa su n̄n naane doke.

M̄ɛya maa be yiru, be ba

kpape dāa bunanaru sɔɔ ka wi sannu, ba maa nùn wəmmə.

Yesun gəɔ

(*I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Luku 23:44-49, Yohanu 19:28-30*)

³³ Yera dama ten sɔɔ sɔɔ, yam wākura tem mɛ kpuro wukiri sere n ka kua sɔɔ sɔɔn kɔba ita. ³⁴ Kɔba ita yen sakawa Yesu u gbāra ka dam, u nɛɛ, “Eloi, Eloi, lema sabatani.” Yen tubusiana, Gusunə nɛn Yinni, mba n kua a ka man deri.

³⁵ Be ba yɔ min gabu ba gari yi nua ma ba nɛɛ, i n nɔɔmɔ? U Eli soku.

³⁶ Yera ben turo u duka na ka swɛɛ duke dukesu si u wasa tam mɔmmɔm sɔɔ u bɛri dɛkaɔ. Ma u Yesu tii u nɔ, u nɛɛ, i de su wa Eli ù n koo na u nùn sarasia.

³⁷ Yera Yesu u gbāra wɔllɔ too too, ma win hunde ya doona.

³⁸ Ase saa yera maa beku kare te ta wāa sāa yeru sɔɔ ta gɛɛrama saa wɔllun di sere temɔ. ³⁹ Tabu kowobun tɔnwero wi u yɔ Yesun wuswaaɔ u wa nge mɛ u ka gu. Yera u nɛɛ, ka gem durɔ wi, Gusunən Biiwa.

⁴⁰ Kurɔbu gaba maa wāa mi, ba mɛɛra sarun di. Be sɔɔra Maari Madalagii wāa, ka Salome, ka Maari wi u sāa Yose ka Yakɔbu yākabun mero. ⁴¹ N deema beya ba raa Yesu swɛi ba nùn nɔɔrimɔ sanam mɛ u wāa Galileɔ. Kurɔbu dabiru gara maa wāa mi, be ba ka nùn na Yerusalemuɔ sannu.

Yesun sikubu

(*I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Luku 23:50-56, Yohanu 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Ye n kua yoka, Yosefu Arimategii u tunuma mi, wi u sāa bɛɛɛgii Yuuban guro gurobu sɔɔ, u maa mara Gusunə u bandu swɛi. Tɔɔ te, tɔɔ wɛrarugirun sɔɔrun tɔra, tɛn yokan di tɔɔ wɛrarugira koo tore. Yen sɔna Yosefu u da Pilatin mi ka toro sindu u ka Yesun goru kana. ⁴⁴ Ma Pilati u biti kua too too ye u nua ma Yesu u gu kɔ. Yera u tabu sunɔ sokusia u ka nùn bikia Yesu ù n gu kɔ. ⁴⁵ Ye tabu sunɔ wi, u nùn sɔɔwa ma Yesu u gu, u Yosefu nɔɔ kã u ka goo te sua. ⁴⁶ Yosefu u da u beku te ba wesa ka wɛɛ damgii dwa, ma u goo te sarasia u tu beku te tɛke. Ma u tu kpɛɛ kpee wɔru ge ba dāka sɔɔ. Yen biru u kpee bakaru garu bimiamu u ka wɔru gen nɔɔ kɔrua. ⁴⁷ N deema, Maari Madalagii ka Maari Yosen mero, ba mɛɛra mi ba Yesun goru kpɛɛmɔ.

16

Yesun seebu garin di

(*I maa mɛɛrio Mateu 28:1-8, Luku 24:1-12 Yohanu 20:1-10*)

¹ Ye tɔɔ wɛrarugira sara, Maari Madalagii ka Salome ka Maari Yakɔbun mero, ba turare dwa bu ka Yesun goru yɛka. ² Ye n kua alusuma buun buru buru yellu kurɔ be, ba da siki ten mi. ³ Swaaɔ ba bikianamɔ, wara u koo bu kpee te bimia siki ten nɔɔn di.

⁴ Ye ba mɛɛra ma ba wa, wee kpee te, ta bimiare baa mɛ ta kpā too. ⁵ Ye ba dua siki te sɔɔ ba aluwaasi goo wa u sɔ ben nɔm geuɔ u yabe kpikuru sebua. Ma bɛrum bu mwa gem gem. ⁶ U bu sɔɔwa u

nεε, i ku berum ko. Na yē ma Yesu Nasaretigiwa i kasu wi ba kpare dāa bunanaru sōō. U seewa gōrin di u n wāa mini. I mēerio mi ba raa nūn kpīi. ⁷ N n mēn na, i doo i win bwāabu sō ka Piēn tii ma u koo bu gbīiya u da Galileo. Miya ba koo nūn wa nge mē u raa bu sōōwa.

⁸ Yera ba yarima ba duki doona sikiru min di ka di-iribu domi berum bu mwa gem gem. Ba n maa goo gāanu ganu sōōwa berum saabu.

Yesu u Maari Madalagii kure

(I maa mēerio Mateu 28:9-10, Yohanu 20:11-18)

[⁹ Ye Yesu u seewa gōrin di alusuma buun buru buru yellu, Maari Madalagiiwa u gbia u tii sōōsi, wī sōōn di u wērekunu nōōba yiru gira. ¹⁰ Ma kurō wi, u da u win kpaasibu labaari ye sōōwa be ba wāa nuku sankiranu ka swīi sōō. ¹¹ Sanam mē ba nua Yesu kua waso, kurō wi maa nūn wa, ba n ye wure.

Yesu u bwāabu yiru kure

(I maa mēerio Luku 24:13-35)

¹² Yenin biru, Yesu u wigibu yiru gabu kure ye ba sīimō swaāō ba baru kpaaru garu dōō adama u tii kōsa ben nōni sōō. ¹³ Ye ba wōma wuu min di ba be ba tie yen labaari sōōwa, adama ba n maa ye naanē kue.

Yesu u tii bwāabu

wōkura tia ye sōōsi

(I maa mēerio Mateu 28:16-20, Luku 24:36-49, Yohanu 20:19-23, Gōrobun Kookoosu 1:6-8)

¹⁴ Yen biru Yesu u bwāabu wōkura tia ye kurema ye ba dimō. Ma u bu gerusi ben naanē dokebu sarirun sō ka maa ben degangam sō, domi ba n tōn ben gari wure be ba nūn wa u seewa gōrin di. ¹⁵ Ma u bu sōōwa u nεε, i doo handunian baama kpuro kpa i bweseru baatere Labaari gea waasu kua. ¹⁶ Baawure wī u ye naanē doke, ma ba nūn batemu kua, u koo hunden faaba wa. Baawure wī u kun maa ye naanē doke, u koo taarē wa. ¹⁷ Sōm maamaakiginu wee ni naanē dokeobu ba koo ko. Ba koo wērekunu gira ka nēn yīsiru kpa bu ka barum kpam gari gere. ¹⁸ Bā n waa gōsōnu sua nōmaō, n kun mē bā n dēē nōra, ba n wahala gaa wasi. Bā n maa barōbu nōmu sōndi, ba koo bekurawa.

Yesu u doonō Gusunōn mi

(I maa mēerio Luku 24:50-53, Gōrobun Kookoosu 1:9-11)

¹⁹ Ye Yinni Yesu ka bu gari yi kua u kpa, u suara wōlō u da u sina Gusunōn nōm geuō. ²⁰ Ma bwāa be, ba da ba waasu kua baama kpuro. Ma Yinni u ka bu sōmbu te mō, u sōōsimō ka sōm maamaakiginu ma ben gari sāawa gem.]

LABAARI GEA NGE MƐ LUKU U YORUA

Luku, wi u tire te yorua, u s̄awa Gε̄eki. U ȳeru m̄o, u s̄awa dokotoro, Kol 4:14. Teofiruwa u tire te yorua. Teofiru wi, u n̄ maa s̄aa Yuu. Yen s̄ona ye u Yesun bwese t̄kan gari m̄o, u girariwa sere Adamun mi, wi u s̄aa t̄mbu kpuron baaba. Luku u k̄i u s̄osiwa ma Yesu u s̄awa t̄mbu kpuron Faaba kowo, n̄ n̄ m̄o Yuuba t̄onagii. U maa s̄osi ma Yesu u t̄mbu kpuro k̄i, bw̄ε̄ebw̄ε̄ebu ka damgibu ka s̄aarobu ka gobigibu ka kur̄obu ka dur̄obu ka bibu.

Tire ten gari m̄ero ya w̄awa ten wiru 19:10 s̄o ye ya n̄ε̄, T̄onun Bii u nawa u ka kasu be ba k̄ōra u bu faaba ko.

Tire ten kpunaa

1. Yohanu Batemu kowo ka Yesun marubu ka Yesun biru, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Yohanu Batemu kowon waasu ka Yesun k̄akiribu, wiru 3n di sere wiru 4:13.
3. Yesun s̄amburu Galileo, wiru 4:14n di sere wiru 9:50.
4. Yesu u w̄a Yerusalemun swaa, wiru 9:51n di sere wiru 19:28.
5. Yesun s̄osi d̄aakinu batuma s̄o, wiru 19:29n di sere wiru 21:37.
6. Yesun sanam d̄aakim handunia s̄o, wiru 22n di sere wiru 24.

Nge mε ba kua

ba ka tire te yorua

¹⁻⁴ Teofiru, b̄ε̄ε̄ε bakagii, n̄ man w̄ere n̄ nun tireru yorua n̄ nun s̄o dee dee ye n̄ koorā b̄ε̄s̄en suunu s̄o. Be ba ye wa toren di ba kua yen labaarin s̄om kowobu ma ba sun ye s̄ōwa. Dabiru be ba ye nua ba kookari kua bu ka ye yore dee dee. N̄en tii na gari yi kpuro w̄ēra yin toren di. N̄ maa man w̄ere n̄ nun ye yorua a n̄ ka yen gem ȳε̄ ye ba nun s̄ōsi.

Gusun̄on ḡorado u Yohanu Batemu kowon marubun gari n̄as̄ia

⁵ To, Herodu Yudean tem ȳeron waati, ȳaku kowo goo w̄a ȳaku kowobun wuuru s̄o te ba m̄o Abia, win ȳisira Sakari. Win kur̄o m̄a s̄awa Aronin bweseru, win ȳisira Elisabeti. ⁶ Be yiru kpuro geegiba Gusun̄on wuswaa. Ba s̄im̄o Yinni Gusun̄on wooda ka win s̄ōsibu kpuro s̄o dee dee. ⁷ Adama ba n̄ bii m̄o ȳen s̄o Elisabeti s̄a w̄iro, be yiru kpuro ba maa t̄k̄onu kua.

⁸ N weε sanam m̄ε n̄ ben wuuru girari, Sakari win ȳaku kobun s̄amburu m̄o Gusun̄on wuswaa. ⁹ Ma tubu tubu ya n̄n m̄wa nge m̄ε ȳaku kowobun komaru, u ka du Yinni Gusun̄on s̄a ȳer̄o u turare d̄ō doke. ¹⁰ T̄on w̄oru kpuro ga kanaru m̄o t̄ōw̄o sanam m̄ε u turare d̄ō dokem̄o. ¹¹ Ma Yinnin ḡorado u n̄n kure u ȳō mi ba ra turare d̄ō doken n̄m geūo. ¹² Ye Sakari u n̄n wa, u wom torura ma berum n̄n m̄wa.

¹³ Ma gɔrado wi, u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a ku berum ko Sakari, domi ba wunen kanaru mwa. Wunen kurɔ Elisabeti u koo nun bii tɔn durɔ marua, kpa a nùn yĩsiru kɛ Yohanu. ¹⁴ Kaa nuku doo bakabu wa, tɔn dabira koo maa yɛɛri win marubun sɔ. ¹⁵ Domi u koo ko tɔn boko Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U n tam nɔrumɔ. U ko n maa Hunde Dɛero yiba win mɛron nukurun di. ¹⁶ U koo de Isireliba dabiru bu wurɔ Gusunɔ ben Yinnin mi gia. ¹⁷ U koo nùn swaa gbiiya kpa u n sãa nge Gusunɔn sɔmɔ Eli, u n dam mɔ u ka baababa ka ben bibu dorasia, kpa u maa ka mɛm nɔɔ sariba wura geegibun swaa sɔɔ, kpa u maa tɔmbun gɔrusu sɔɔru koosia mam mam Yinnin sɔ.

¹⁸ Sakari u gɔrado wi bikia u nɛɛ, amɔna ko na n ka yɛ ma gari yi gema. Domi nɛ durɔ tɔkɔra, nɛn kurɔn tii maa tɔkɔru kua.

¹⁹ Ma gɔrado wi, u nùn wisa u nɛɛ, nɛna Gabiriɛ, nɛ wi na ra n yɔ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba man gɔrimawa n ka nun gari ko kpa n ka nun labaari gea ye nɔɔsia. ²⁰ Adama a n nɛn gari naanɛ doke yi yi koo koora yin saa sɔɔ. Yen sɔna, a n maa kpɛ a gari gere sere dɔma te yabu ye, ya koora.

²¹ Tɔmba Sakari mara, ma biti ya bu mwa ye u ka tɛ mɛ sãa yerɔ. ²² Ye u yara, u n kpĩa u ka bu gari kue, ma ba gia ma u kãsiru wawa sãa yeru mi. U ka bu nɔma gari sɔɔmɔ, u n nɔɔ wukie.

²³ Ye win yãku kowo sɔmbura kpa, u sĩa win yenuɔ.

²⁴ Yen biru win kurɔ Elisabeti

u gura sua, ma u tii berua suru nɔɔbu. U nɛɛ, ²⁵ n wee ye Yinni Gusunɔ u man kua. U ka man nɔnu geu mɛera u man sekuru yara tɔmbun wuswaaɔ.

Wollun gɔrado

u Yesun marubun gari

nɔɔsia
²⁶⁻²⁷ Elisabetin guran suru nɔɔba tiase, Gusunɔ u win gɔrado Gabiriɛ gɔra Nasaretia, Galilen tem sɔɔ wɔndia goon mi, wi u kun durɔ yɛ. Wɔndia win durɔ kɛɛro Yosefu u sãawa Dafidi sina bokon bweseru. Wɔndia win tiin yĩsira Maari. ²⁸ Gɔrado wi, u da win mi ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, na nun tɔbura, Gusunɔ u nun durom kua, u maa wãa ka wunɛ.

²⁹ Maarin laakari ya burisina ka gari yi, ma u tii bikia u nɛɛ, tɔbiri teren bwesera mini. ³⁰ Gɔrado u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a ku berum ko Maari domi Gusunɔ u nun durom kua. ³¹ Wee kaa gura sua a bii tɔn durɔ ma kpa a nùn yĩsiru kɛ Yesu. ³² U koo ko tɔn boko. Ba ko n da nùn soku Wɔrukoon Bii. Yinni Gusunɔ u koo nùn win sikado Dafidin bandu wɛ. ³³ U ko n bandu dii Yakɔbun yenuɔ sere ka baadommaɔ. Win bandu ta n ko n nɔru mɔ.

³⁴ Ma Maari u gɔrado bikia u nɛɛ, amɔna yeni ya koo ka koora domi na n durɔ yɛ.

³⁵ Gɔrado u nùn wisa u nɛɛ, Hunde Dɛero u koo nun deema, kpa Wɔrukoon dam mu nun wukiri. Yen sɔna ba koo bii dɛero wi kaa ma mi soku Gusunɔn Bii. ³⁶ Wee wunen mɛro bisi Elisabeti wi ba raa sokumɔ wĩro, win tii

u bii tən durən gura mə win təkəru sɔɔ. U wāa win suru nɔɔba tiase sɔɔ tē. ³⁷ Domi gāanu sari ni Gusunɔ kpanɛ.

³⁸ Maari nɛɛ, nɛna Yinnin yoo. N man kuo nge mɛ a gerua. Ma gɔrado wi, u doona.

Maari u Elisabeti beram da

³⁹ Sɔɔ mɛɛ te sɔɔ, Maari u seewa kpaaka u da Yudean wuu gagu sɔɔ ge ga wāa guunun bera gia. ⁴⁰ U dua Sakarin yenuɔ ma u Elisabeti tɔbura. ⁴¹ Ye Elisabeti u Maarin tɔbiribu nua, yera bii wi u wāa win nukurɔ u diira ma Elisabeti u Hunde Dɛero yiba. ⁴² Ma u gbāra u nɛɛ, domarugiiwa wunɛ tən kurɔbu sɔɔ, domarugiiwa maa bii wi kaa ma. ⁴³ Wara ra n nɛ, nɛn Yinnin mɛro u ka man beram na. ⁴⁴ Domi wee, ye wunɛn tɔbiribun nɔɔ ga nɛn swaa wɔri, bii wi u wāa nɛn nukurɔ u diira ka nuku dobu. ⁴⁵ Doo nɔɔrugiiwa wunɛ ye a ka naanɛ doke ma ye kpuro ya koo koora ye Gusunɔ u nun sɔɔwa.

Maarin womu

⁴⁶ Maari u womu kua u nɛɛ, nɛn gɔru ga Yinni saabu mɔ. ⁴⁷ Nɛn hunde yɛɛrimɔ Gusunɔ nɛn Faaba kowon sɔ, ⁴⁸ yèn sɔ u ka man nɔnu geu mɛɛra, nɛ wi na sāa win yoo bwɛɛbwɛɛ. Wee, saa tɛn di saa baayeren tɔmbu ba koo man soku doo nɔɔrugii ⁴⁹ yèn sɔ Gusunɔ dam kpurogii u man gāa bakanu kua. Win yīsira Dɛero. ⁵⁰ U ra be ba nùn nasie durom kue saa baayere.

⁵¹ U win dam sɔɔsi, ma u be ba tii suabun bwisikunu mə yarinasia.

⁵² U sinambu bandu yara.

Ma u bwɛɛbwɛɛbu wɔlle sua.

⁵³ U gɔɔrobu debia ka gāa geenu.

Ma u gobigibu gira nɔm dira.

⁵⁴ U win sɔmɔ Isireli somi

yèn sɔ u win durom yaaya

⁵⁵ mɛ u Aburahamu ka win bibu kuammɛ sere ka baadomma

nge mɛ u bɛsɛn baababa nɔɔ mwɛɛru kua.

⁵⁶ Maari u ka Elisabeti sina nge suru ita, yɛn biru u gɔsira win kpaarɔ.

Yohanu Batemu kowon marubu

⁵⁷ Elisabetin marubun sanam yiba, ma u bii tən durɔ mara. ⁵⁸ Win berusebu ka win dusibu ba nua ma Yinni u nùn durom bakam kua, ma ba ka nùn nuku dobu mɔ sannu. ⁵⁹ Ma n kua sɔɔ nɔɔba itase ba menna bu ka bii wi bango ko, ma ba kī bu nùn yīsiru kɛ Sakari nge win tundon yīsiru. ⁶⁰ Adama win mɛro u gerua u nɛɛ, aawo, Yohanuwa ba koo nùn soku.

⁶¹ Ma ba nɛɛ, wunɛn bwe-sɛru sɔɔ, goo sari wi u yīsɛ te mɔ.

⁶² Yera ba win tundo gari bikia ka yīreru bu ka gia mɛ u kī bu nùn soku. ⁶³ Ma u bu gāanu bikia nì sɔɔ u koo yore ma u yorua, Yohanuwa win yīsiru. Ma biti ya tən be kpuro mwa. ⁶⁴ Yande win nɔɔ ga wukiara, win yara dɛnda, u gari mɔ ma u Gusunɔ siaramɔ. ⁶⁵ Bɛrum be kpuro mwa be ba wāa bera mi, ma ba gari yi kpuro sɔɔna ba ka sik-erena Yudean tem wusu sɔɔ

si su wāa guunun bera gia.
⁶⁶ Ma be ba gari yi nua kpuro,
 ba yi berua ben gāruso, ba
 bikianamo ba mō, n n men na,
 amona bii wi, u koo ra ko.

Domi ba wa Yinnin nōmu ga
 wāa ka wi.

Sakari u Gusunon gari gerua

⁶⁷ Ma bii win tundo Sakari,
 u Hunde Deero yiba ma u
 gerua u nee,

⁶⁸ su Gusuno Isireliban Yinni
 siara

ye u ka win tumbu naawa
 ma u bu yakia.

⁶⁹ Ma u ka sun Faaba kowo
 damgii naawa

wi u sāa Dafidi win sōm
 kowon sikadobu.

⁷⁰⁻⁷¹ Wiya u koo sun faaba
 ko saa besen yiberēban
 min di,

ka be ba sun tusa kpuron
 nōman di,

nge me u raa gerua

saa win sōmō deerobun nōsun
 di

be ba wāa yellu.

⁷² Meya u ka besen baababa
 durom kua,

ma u maa win nōō mwēē
 deeraru yaaya.

⁷³ Nge me u raa bōrua

Aburhamu besen baaban
 wuswaaō

⁷⁴ u ka sun wōra saa besen
 yiberēban nōman di,

kpa u sun ayeru wē su ka nūn
 sā berum sariru sōō,

⁷⁵ kpa su ko deerobu ka
 gemgibu win wuswaaō

besen wāarun sanam kpuro
 sōō.

⁷⁶ Wunē maa nen bii,

ba koo nun sokuwa
 Wōrukoon sōmō

domi kaa Yinni gbiiya a ka
 win swēē sōmē,

⁷⁷ kpa a maa win tumbu sō ma
 ba koo faaba

wa bā n bu ben toranu suuru
 kua

⁷⁸ besen Yinnin wōnwōndun
 sō te ta kpā.

Wōnwōn ten saabuwa
 yam bururam ko n sun naawa
 wōllun di

nge buruku sōō yana,

⁷⁹ u ka bu yam deerasia

be ba wāa yam wōkuru sōō

ka be gōon berum wukiri nge
 yam wōkuru.

Kpa u ka besen naasu kpapa
 alafian swaa sōō.

⁸⁰ Ma bii wi, u kpēamō u
 bwisi mō, ma u da u wāa
 ghaburō sere n ka kua tōō te u
 tii sōōsi Isireliban wuswaaō.

2

Yesun marubu

(I maa merio Mateu 1:18-25)

¹ Sanam me sōō, tem yēro
 Ogusitu u wooda yara bu tem
 baama kpuron tumbu gari.

² Gari gari gbiikaa ye, ba ye
 kuawa Kirinusi Sirin tem
 yēron waati. ³ Ma baawure u
 da win wuuō bu ka nūn tireru
 doke.

⁴ Yosefu u maa seewa
 Galilen wuu gagun di ge ba
 ra soku Nasareti, u da Yudean
 temō sere Dafidin wuuō ge
 ba ra nee Betelehemu yēn
 sō u sāa Dafidin sikadobu,

⁵ kpa bu ka bu tireru doke,

wi ka win kurō kēero Maari.
 Maari wi, u gura mō. ⁶ Ye ba

wāa mi, win sanam yiba ye
 u koo ka ma. ⁷ Ma u win bii

gbiikoo mara tōn durō, ma u
 nūn sēkatia tēkusi u nūn kpī

yāanun yakasu wōllō, yēn sō
 ba n ayeru wa sōbun sōbia

yero.

Gusunən gərado

u yāa kparobu kure

⁸ N deema yāa kparoba wāa bera mi yakasə, ba ben yāanu kōsu wōkuru. ⁹ Yera Gusunən gərado u bu kure ma Gusunən yiikon girima ya bu burure ya ka sikerena ma berum bu mwa gem gem. ¹⁰ Ma gərado u bu sōwa u nēē, i ku nanda domi na ka bēē Labaari gea naawawa ye ya koo tōmbu kpuro nuku doo bakabu wē. ¹¹ Gisə Dafidin wuuə ba bēē Faaba kowo marua wi u sāa Kirisi Yinni. ¹² Wee, nge mē i ko ka nūn tubu, i ko bii wēēru wa ba sēkatia tēkusi, u kpī yāanun yakasu wōllo.

¹³ Suaru sōə wōllun tabu kowobu dabi dabiru ba kurama gərado win bōkuə ba Gusunə siaramə ba gerumə, ¹⁴ bu Gusunə bēēē wēēyō wōllo.

Bəri yenda n wāa handunia sōə be ba Gusunən nukuru dorasiāmən suunu sōə.

Yāa kparoba dōə Betelehemuə

¹⁵ Sanam mē wōllun gərado be, ba bu doonari ba wura Gusunə wōllo, yāa kparo be, ba geruna ba nēē, n n mēn na, su da Betelehemuə su wa ye ya koora ye Yinni Gusunə u sun sōəsi.

¹⁶ Ba da ka sendaru ma ba Maari ka Yosefu wa ka bii wēē te, ta kpī yāanun yakasu wōllo. ¹⁷ Ye ba nūn wa ba kpa ba saara ye gərado wi, u raa bu sōwa bii win wōllo. ¹⁸ Ma be kpuro be ba gari yi nua ba biti soora ka ye yāa kparoba bu sōwa. ¹⁹ Adama Maari u gari yi kpuro doke gōruə u yi

lasabu mō. ²⁰ Ma yāa kparo be, ba gəsira ba Gusunə bēēē wēēmə, ba nūn siaramə yabu ye kpuron sō ye ba nua ka ye ba wa, nge mē gərado wi, u raa bu sōwa.

Ba Yesu yīsiru kā

²¹ Ye sōə nōəba ita ya yiba ba bii wi bango kua, ma ba nūn yīsiru kā Yesu, yīsi te Gusunən gərado u nūn kā ba sere win gura sua.

Ba Yesu Gusunə tusia sāa yero

²²⁻²³ Amēniwa ba yorua Yinnin wooda sōə ba nēē, “Bii tən durə gbiikoo baawure wi ba mara, ba koo nūn wunawa nēnem Yinni Gusunən sō.” Yen sōna ye sanam yiba bu ka tii sārasia nge mē Mōwisin wooda ya gerua, Maari ka Yosefu ba ka bii wi da Yerusalemə bu nūn Yinni tusia, ²⁴ kpa bu ka yākuru ko nge mē ba gerua Yinnin wooda sōə ba nēē, “Kparukonu yiru, n kun mē totoberē binu yiru.”

²⁵ Durə goo wāa Yerusalemə, win yīsira Simə. Durə wi, u sāawa geegii wi u Gusunən bēēē yē. U wi u koo Isireliban nukuru yemiasia swaa daki ma Hunde Dēero nūn wāasi. ²⁶ Hunde Dēero wi, u maa nūn sōəsi ma u koo Kirisi, wi Yinni u gōsa wa u sere gbi. ²⁷ U da sāa yero ka Hunde Dēeron kparabu. Ye Yesun dusiba ka nūn dua bu nūn kua nge mē wooda ya gerua, ²⁸ Simə u nūn mwa win nōmāə ma u Gusunə saabu kua u nēē, ²⁹ Yinni, tē kaa de nē wunen sōm kowo, n handunia deri ka alafia

nge me a man sɔ̃wa.

30 Domi nen nɔ̃ni yi wunen
faaba wa

31 ye a sɔ̃ru kua bwesenu
kpuron wuswaaɔ.

32 Yeya yam bururam me mu
koo tɔ̃n tukobu wunen
swaa sɔ̃si.

Mu koo maa wunen tɔ̃mbu
Isireliba beere doke.

Simɛɔ u Gusunɔ̃n gari gerua

33 Ye ba gerua bii win sɔ̃ ya
win baa ka win mero biti kua.

34 Simɛɔ u bu domaru kua ma
u Maari, bii win mero sɔ̃wa
u nee, ba bii wini gɔ̃sa ba yi
u ka tɔ̃n dabiru wɔ̃rumasia
Isireliba sɔ̃, kpa u tɔ̃n dabinu
seesia. U koo maa ko yireru
Gusunɔ̃n min di te tɔ̃mba kun
wuramɔ 35 kpa dabirun gɔ̃run
bwisikunu nu sɔ̃sira. Wunen
tii, nuku sankiranu nu koo
nun sɔ̃ku gɔ̃ruɔ nge takobi.

Ana, Gusunɔ̃n sɔ̃mɔ tɔ̃n kura

36 Gusunɔ̃n sɔ̃mɔ tɔ̃n kura
goo maa wɔ̃a, win yisira Ana,
Fanuelin bii Aseɛn bweseru
sɔ̃. U tɔ̃kuru kua gem gem.
U raa sina ka win durɔ̃ wɔ̃ɔ
nɔ̃ba yiru saa win wɔ̃ndiarun
di. 37 Ma u gɔ̃miniru sina wɔ̃ɔ
weɛ ka nne. U ku ra kpe
sɔ̃a yerɔ, u ra n Gusunɔ̃ sɔ̃amɔ
bururu ka yoka ka nɔ̃ bɔ̃kuru
ka kanaru. 38 U besirama saa
ye sɔ̃, u Gusunɔ̃ saabu mɔ, ma
u bii win gari tɔ̃mbu kpuro
sɔ̃mɔ be ba mara Gusunɔ̃ u
Yerusalemu yakia.

Ben wuramaru Nasaretiɔ

39 Sanam me ba baayere kua
ba kpa nge me Yinni Gusunɔ̃n
wooda, ba gɔ̃sira Nasareti ben
wuɔ Galilen temɔ. 40 Ma
bii wi, u kpɛamɔ ma u dam
sosimɔ ma bwisi gee yiba wi

sɔ̃. Gusunɔ̃n durom maa wɔ̃a
ka wi.

Yesu da sɔ̃a yerɔ win birun

saa

41 Wɔ̃ɔ baagere Yesun
dusibu ba ra Gɔ̃ɔ sararibun
tɔ̃ɔ bakaru dewa Yerusalemuɔ.

42 Sanam me Yesu u wɔ̃ɔ
wɔ̃kura yiru mɔ ba tɔ̃ɔ baka te
da nge me ben komaru. 43 Ye
tɔ̃ɔ baka ten sanam kpa sanam
me ba wiɔ, bii wi, Yesu u sina
Yerusalemuɔ, win dusiba kun
yɛ. 44 Ba tamaa sɔ̃a u wɔ̃awa
ben wuuru sɔ̃. Ye ba sɔ̃a tɔ̃ɔ
giriru ba nɔ̃n kasu ben dusibu
ka ben bɔ̃rɔba sɔ̃. 45 Adama
ba nɔ̃ nɔ̃n wa ma ba gɔ̃sira
Yerusalemuɔ ba nɔ̃n kasu.
46 Yen sɔ̃ itase ba nɔ̃n wa
sɔ̃a yerɔ u sɔ̃ wooda yɛrobun
suunu sɔ̃ u bu swaa daki u
maa bu gari bikiamɔ. 47 Be
ba nɔ̃n swaa daki kpuro ba
biti kua win bwisi ka win gari
wisibun sɔ̃. 48 Sanam me win
dusiba nɔ̃n wa biti ya bu mwa
ma win mero u nɔ̃n bikia u
nee, nen bii amɔna a ka sun
kua me. Ne ka wunen baa
wee, sa nun kasu ka nuku
sankiranu.

49 Ma u bu bikia u nee, mba
n kua i ka man kasu. I n yɛ
ma na n kon ko na kun nen
baaban wunanɔ̃su kue?

50 Adama gari yi u bu sɔ̃wa
mi, yi n bu yeeri.

51 U ka bu sɔ̃a Nasaretiɔ ma
u bu mem nɔ̃wa. Win mero u
gari yi kpuro berua win gɔ̃ruɔ.

52 Ma Yesu u kpɛamɔ bwisi sɔ̃
ka wasi sɔ̃, ma Gusunɔ̃ u ka
nɔ̃n nɔ̃nu geu mɛera, ma u sɔ̃a
tɔ̃n geo tɔ̃mbu sɔ̃.

3

*Yohanu Batemu kowon
waasu*

*(I maa mɛerio Mateu 3:1-12,
Maaku 1:1-8, Yohanu 1:19-28)*

¹ Ye tem yɛro Tiberi kua wɔ̄ wɔ̄kura nɔ̄ɔbu win bandu sɔ̄, sanam mɛ, Pɔ̄nsu Pilatiwa sɔ̄a Yudean tem yɛro, ma Herodu u sɔ̄a Galilen wirugii, ma Filipu win wɔ̄nɔ u sɔ̄a Iture ka Takonitin wirugii, ma Lisania u sɔ̄a Abilenin wirugii. ² Ya maa sɔ̄awa Ani ka Kaifa yɔ̄ku kowo tɔ̄nwerobun waati. Sanam mɛya Gusunɔ u ka Yohanu Sakarin bii gari kua gɔ̄aburɔ. ³ Ma u da Yuudenin baru kpaanɔ kpuro u kparamɔ u mɔ̄, bu gɔ̄ru gɔ̄sio bu batemu ko, kpa Gusunɔ u bu ben toranu suuru kua.

⁴ Nge mɛya ye Gusunɔn sɔ̄mɔ Ɛsai u yorua win tirerɔ ya koorɔ ye u nɛɛ,

“goo u gbɔ̄aramɔ gɔ̄aburɔ u mɔ̄,
i Yinnin swaa sɔ̄nwɔ̄.

Kpa i n ye nɔ̄ nerasiamɔ yu dɛnda.

⁵ I yen wɔ̄wi kpuro kɔ̄ruo,
i maa yen guunu kpuron
gunum kawo

kpa i yen gungunu nɔ̄ nerasia
nu ko tem tɛɛra,

kpa i yen mi n kɔ̄kure kpuro
dɛmia,

kpa i yen wɔ̄rusu kpuro kɔ̄re.

⁶ Tɔ̄mbu kpurowa ba koo
Gusunɔn faaba wa.”

⁷ Tɔ̄n wɔ̄rusu su daamɔ win mi u ka bu batemu ko. Ma u bu sɔ̄ɔwa u nɛɛ, bɛɛ waa gɔ̄sɔ̄nɔn bweseru, wara bɛɛ kirɔ kua i ka mɔ̄ru ye ya sisi suuri. ⁸ N n mɛn na, i koowo ye ya koo bɛɛn gɔ̄ru gɔ̄siabu sɔ̄ɔsi, kpa i ku gere

bɛɛn tii sɔ̄ɔ ma Aburhamuwa bɛɛn baaba. Domi na bɛɛ sɔ̄ɔmɔ Gusunɔ u koo kpɔ̄ u Aburhamu bibu seeya saa kpee nini sɔ̄ɔn di. ⁹ Ba gbɔ̄a sue kɔ̄ bu ka dɔ̄nu bɔ̄ɔri nin nuurun di. Yen sɔ̄, dɔ̄ru baatere te ta n̄ bii geenu marumɔ, ba koo tu burawa bu dɔ̄ɔ kpɛɛ.

¹⁰ Ma tɔ̄n wɔ̄rusu n̄n bikiamɔ, n̄ n mɛn na, amɔna be, ba koo ko.

¹¹ Ma u bu sɔ̄ɔwa u nɛɛ, wi u yabenu yiru mɔ̄ u teeru goo wɛɛyɔ̄ wi u kun mɔ̄, mɛya maa wi u dɔ̄anu mɔ̄, u ka gabu bɔ̄nu koowo.

¹² Ghere mwaɔ̄ba maa da u ka bu batemu ko, ma ba n̄n bikia ba nɛɛ, yinni, mba sa ko ko.

¹³ Ma u bu sɔ̄ɔwa u nɛɛ, i ku ra mwɛ n kere ye ba bɛɛ yiire.

¹⁴ Tabu kowobu gaba maa n̄n bikia ba nɛɛ, bɛɛ maa ni, mba sa ko ko.

Ma u bu sɔ̄ɔwa u nɛɛ, i ku ra goo gobi mwaari ka dam, i ku maa goo gari mani, kpa i ku ra bɛɛn kɔ̄siaru gem.

¹⁵ Tɔ̄n be, ba swaa daki ma be kpuro ba bikianamɔ ba mɔ̄, Yohanu sɔ̄awa Kirisi wi? ¹⁶ Ye Yohanu u nua mɛ, u be kpuro sɔ̄ɔwa u nɛɛ, nɛ na bɛɛ batemu mɔ̄ ka nim, adama wi u man dam kere u sisi. Na n̄ tura n win baranun wɛɛ kusia. Wiya u koo bɛɛ batemu ko ka Hunde Dɛero ka dɔ̄ɔ. ¹⁷ U saratia neni win nɔ̄maa, u ka win alikama sara, kpa u ye doke biraru sɔ̄ɔ. Adama sako si su tie u koo su doke dɔ̄ɔ sɔ̄ɔ wi u ku ra gbi.

¹⁸ Ka maa gari dabinu gana Yohanu u tɔ̄mbu labaari gean waasu kuammɛ. ¹⁹ Adama u Herodu wirugii wi gerusi

Herodia, win wənə Filipun kurən sō, ka daa kōsa kpuro ye u raa kua. ²⁰ Ma Herodu u kpam daa kōsa ye sō daa kōsa sosi, u dera ba Yohanu piriśəm doke.

Yesun batemu

(I maa mēerio Mateu 3:13-17, Maaku 1:9-11)

²¹ Ye ba tambu kpuro batemu kua, ba maa Yesu batemu kua. Saa yè sō u kanaru mō ma wolla wukiara, ²² ma Hunde Dēero u sarama win wōlō ka wasi gēē nge kparuko. Ma nōo gaga nōora saa wōllun di ga nēē, wuna nēn bii kīnasi, wī sō nēn gōru dobu kpuro wāa.

Yesun sikadoba

(I maa mēerio Mateu 1:1-17)

²³ Yesu u wōo tenan saka tura u sere win sōmburu torua. Ba tamaa u sāawa Yosefun bii. Yosefun baababa ba maa sāa Heli ²⁴ ka Matati ka Lefi ka Meliki ka Yanai ka Yosefu, ²⁵ ka Matatia ka Amōsi, ka Nahumu ka Esili ka Naga, ²⁶ ka Maatu ka Matatia ka Semenī ka Yoseki ka Yoda, ²⁷ ka Yoanani ka Lesa ka Sorobabeli ka Salatīeli ka Neri, ²⁸ ka Meliki ka Adi ka Kosamu ka Elimadamu ka Eri, ²⁹ ka Yosue ka Eliseri ka Yorimu ka Matati ka Lefi, ³⁰ ka Simeō ka Yuda ka Yosefu ka Yonamu ka Eliakimu, ³¹ ka Melea ka Mena ka Matata ka Natani ka Dafidi, ³² ka Isai ka Yobedi ka Boasi ka Sala ka Nasoni ³³ ka Aminadabu ka Adimi ka Arani ka Esiromu ka Faresi ka Yuda, ³⁴ ka Yakōbu ka Isaki ka Aburahamu ka Tera ka Nakoru, ³⁵ ka Seruku ka Raga ka Faleki ka Ebēē ka Sala, ³⁶ ka Kainamu ka Aafasadi ka

Semu ka Nōwē ka Lameki, ³⁷ ka Matusala ka Enōku ka Yaredi ka Maleleli ka Kainani, ³⁸ ka Enōsi ka Seti ka Adamu ka Gusunō.

4

Setam u Yesu kākura

(I maa mēerio Mateu 4:1-11, Maaku 1:12-13)

¹ Yesu u Hunde Dēero yiba ma u wurama Yuudenin di. Ma Hunde wi, u nūn sure gbaburu sō. ² Miya Setam maa nūn kākura sō weeru. U n maa gāanu ganu di sanam mē sō. Ye saa yen baa ya kpa, gōōra nūn mwa. ³ Ma Setam nūn sōōwa u nēē, à n Gusunōn Biin na, a kpee teni sōōwō tu gōsira pēē.

⁴ Ma Yesu nūn sōōwa u nēē, ba yorua Gusunōn gari sō ba nēē, “Tōnu kun ko n wāa dīanu tōnan sō.”

⁵ Ma Setam u ka nūn da guuru wōlō u nūn handunian tem kpuro sōōsi nōni kpaki teeru mi sinamba bandu dii. ⁶ Ma u nūn sōōwa u nēē, nin dam ka nin yiiko kpurowa kon nun wē domi ba man wē. Wi na kī, wiya kon maa wē. ⁷ N n mēn na, à n yiira a man sāwa ye kpurowa ya koo ko wunegia.

⁸ Ma Yesu u nūn sōōwa u nēē, Gusunōn gari nēē, “Gusunō wunen Yinniwa kaa n sāama, kpa a n wi turon wāaru wāa.”

⁹ Ma u ka nūn da Yerusalemuo, u nūn sōndi sāa yerun wii kpiirō, ma u nūn sōōwa u nēē, à n Gusunōn Biin na, a suro saa minin di, ¹⁰ domi Gusunōn gari nēē, “U koo win gōradoba nōo kēwa wunen sō bu ka nun kōsu.” ¹¹ “Ba koo nun nēnē ben nōma

sɔɔ, kpa wunen naasu ku raa kperu sokura.”

¹² Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, Gusunən gari maa nɛɛ, “A ku ra Gusunə wunen Yinnin dam mɛɛri a ka wa mɛ mu nɛ.”

¹³ Ye Setam u nùn kəkiri bi kpuro kua u kpa, u nùn deri u doona sere saa gaa gina.

Yesu win sɔmburu torua Galileo

(I maa mɛɛrio Mateu 4:12-17, Maaku 1:14-15)

¹⁴ Yesu u wura Galileo ka Gusunən Hunden dam, ma win labaari ya nɔɔra n ka sikerena bera ye sɔɔ kpuro.

¹⁵ U Gusunən garin keu sɔɔsimɔ ben mɛnnɔ yenu sɔɔ, ma tɔmbu kpuro ba nùn bɛɛɛ wɛɛmɔ.

Ba Yesu yina Nasaretio

(I maa mɛɛrio Mateu 13:53-58, Maaku 6:1-6)

¹⁶ Yesu u da Nasaretio mi u biru di. Nge mɛ win dɔɔnɛ u mɛnnɔ yeru dua tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, ma u seewa u ka tireru gari. ¹⁷ Ba nùn Gusunən sɔmɔ Ešain tireru wɛ. Ye u tu wukia u wa mi ba yorua ba nɛɛ,

¹⁸ “Yinni Gusunən Hunde ka man wāa.

U man gɔsa n ka dam sarirugibu Labaari gea nɔɔsia.

U man gɔrima n ka yobu sɔ ma ba koo yakiara,

n ka wɔkobu sɔ ma ba koo yam wa,

n ka maa takasigibu yɔsu bu doona,

¹⁹ kpa n maa ka kpara ma saa ya wee yɛ sɔɔ Yinni u koo tɔmbu durom kua.”

²⁰ U tire te wukiri u mɛnnɔ yerun sɔmɔ wesia ma u sina.

Be ba mɛnnɛ mɛnnɔ yee te sɔɔ, ba nùn nɔni girari be kpuro.

²¹ Ma u win gari torua u bu sɔɔwa u nɛɛ, gisɔra Gusunən gari yini yi kooro yi i nua mi.

²² Be kpuro ba nùn seeda gea diiya, ma biti ya bu mwa gari dure yin sɔ yi yi yarimɔ win nɔɔn di. Ma ba mɔ, n n Yosefun bii wi mi?

²³ U bu sɔɔwa u nɛɛ, ka gem, i ko kpī i man mɔn te kua i nɛɛ, “Timgi, a wunen tii bekio,” kpa i gere n koowo nɛn tem sɔɔ mini ye i nua na kua kpuro Kapenamuo.

²⁴ U maa nɛɛ, ka gem, na bɛɛ sɔɔmɔ, Gusunən sɔmɔ goo sari wi u bɛɛɛ mɔ win tiin temɔ.

²⁵ Na maa bɛɛ gem sɔɔmɔ, kurɔ gɔmini dabira ta raa wāa Isirelin temɔ Elin waati, ye gura kun na wɔɔ ita ka suru nɔɔba tia, ma gɔɔ bakaru ta kua tem kpuro. ²⁶ Ka mɛ, ba n Eli gɔre ben goon mi ma n kun mɔ gɔmini turo wi u wāa Sarepatao Sidonin temɔ. ²⁷ Dabiru be ba bara disigiru mɔ ba raa maa wāa Isirelin temɔ Gusunən sɔmɔ Eliseen waati. Ka mɛ, ba n ben goo bekio, ma n kun mɔ Namani Sirigii.

²⁸ Ye ba gari yi nua mɛnnɔ yee te sɔɔ, ba mɔru besira be kpuro. ²⁹ N deema ben wuu ga wāawa guuru wallo. Yera ba seewa ba nùn bɔrikia ba ka da wuun biruo bu ka nùn sure wɔwa sɔɔ. ³⁰ Adama u bu bukiana ma u doona.

Durɔ wi wɛɛku gagu ga wāasi

(I maa mɛɛrio Maaku 1:21-28)

31 Yesu u sara u da Kapenamuo, Galilen wuu gago, ma u tumbu Gusunon garin keu sōsimō tō wērarugiru sō. 32 Ma win sōsira bu bitu kua domi u gari gerumōwa ka yiiko. 33 N deema durō goo wāa mēnnō yeru sō wī sō wēreku ga wāa ma u wura kua wāllo u nēē, 34 man diya bese ka wunē, Yesu Nasaretigii. A na a sun kam koosiawa? Na yē wi a sāa, wunē Gusunon tōn Dēerowa.

35 Ma Yesu u gu gerusi u nēē, a mario, kpa a doona win min di.

Ye wēreku ge, ga durō wi tem kparana ben suunu sō, ma ga doona, ga n maa nūn mēera kue. 36 Ma bitu ya bu mwa kpuro ba bikianamō ba mō, gari yiren bwesera yini. Domi u wērekunu wooda wēmō ka yiiko ka dam, ma nu doonamō.

37 Ma win labaari ya nōra n ka sikerena bera ye sō kpuro.

Yesu u tōn dabinu bekia

(I maa mērio Mateu 8:14-17, Maaku 1:29-34)

38 Ye Yesu u yara mēnnō yee ten min di u dua Simōon yenuō. N deema Simōon kurōn mero u wasi sundu barō ta bōabu, ma ba nūn suuru kana win sō. 39 U kurō wī tuke u wasi sun te gerusi ma ta nūn deri. U seewa yande u bu nōrimō.

40 Ye sōo duō, bēn tamba bara bwese bweseka mō kpuro ba ka bu na win mi, ma u ben baawure nōma sōndi u bu bekia. 41 Wērekunu maa doona tōn dabirun min di, nu wuri mō nu mō, wuna Gusunon Bii. Adama u nu

gerusi, u n maa dere nu gari gere yēn sō nu yē ma Kirisiwa u sāa.

Yesun waasu Yudea

(I maa mērio Maaku 1:35-39)

42 Ye yam sāra Yesu u seewa u wuu yara u da ghaburō. Adama tōn wōru ga nūn kasu. Ye ba tura win mi, ba nūn suuru kana u ku bu deri. 43 Adama u bu sōowa u nēē, u n koo ko u kun maa Gusunon bandun Labaari gea waasu kue wusu gasu sō, domi yen sōna ba nūn gōrima.

44 Ma u waasu mō Galilen mēnnō yenu sō.

5

Yesun bwāa gbīikobun sokubu

(I maa mērio Mateu 4:18-22, Maaku 1:16-20)

1 Ye Yesu u yōra daa bu-rerun bōkuō te ba ra soku Genesareti, tōn wōru ga nūn mēnnē gu ka Gusunon gari nō. 2 Ma u goosu yiru wa daa bure ten goorō sīn min di swēē gowobu ba sara ba ben yāakorōnu teō da. 3 Ma u dua goo sīn teu sō ge ga sāa Simōoguu, ma u nūn kana u ka gu gooru tondasia fiiko. Yen biru u sīna u tōn wōrusu Gusunon gari sōsimō gen min di.

4 Ye u win gari gerubu mari, u Simōo sōowa u nēē, a wunen goo bōrieyo bwerō kpa i bēen yāakorōnu kpēē i ka swēē mwa.

5 Simōo u nūn sōowa u nēē, yinni wōku girira sa sōmburu kua, sa n maa gāanu wa sa mwē, adama wunen garin sō kon yāakoro te kpēē.

⁶ Ye ba kua mε, ba swēε dabi dabiru gura sere ben yāakorora gēērō. ⁷ Ma ba ka yīreru ben berusebu soka be ba wāa goo yiruse sōo bu na bu bu somi. Ba na ma ba goosu yiru ye swēε yibia sere su kī su num. ⁸ Ye Simōo Piεε u yenī wa u kpuna Yesun wuswaaō u nεε, Yinni, a tii gawo nεn bōkun di, domi nε torowa.

⁹ Domi wi ka win berusebu kpuro ba bitī kua swēε dabi ten sō te ba gura. ¹⁰ Mēya maa bitī ya Simōon berusebu Yakōbu ka Yohanu, Sebeden bibu mwa. Yesu u Simōo sōowa u nεε, a ku bεrum kō, saa tēn di tōmba kaa n kasu bu man swīi.

¹¹ Sanam mε ba ka ben goosu da goorō, ma ba si kpuro deri ba nūn swīi.

Yesu u wi u bara disigiru barō

bekia

(I maa mēerio Mateu 8:1-4, Maaku 1:40-45)

¹² Sanam mε Yesu u wāa wuu gagu sōo durō goo wī u bara disigiru barō u nūn wa, ma u yiira win wuswaaō u nūn suuru kana u nεε, Yinni à n wura, na yē ma kaa kpī a man bekia kpa n dēera.

¹³ Ma Yesu u win nōmu dēmīa u nūn baba u nεε, na wura, a bεkuro kpa a dēera.

Mii mii bara disigii te, ta nūn doonari. ¹⁴ Yesu u nūn yiire u nεε, u ku raa goo gāanu ganu sō, adama u doo u win tii yāku kowo tusia, kpa u yākuru kō win dēerasiabun sō nge mε Mōwisin wooda ya gerua, kpa tu ka kō seeda tōmbun wuswaaō.

¹⁵ Ka mε, win labaari ya yabi, ma tōn dabira mēnnamō bu ka win gari nō, kpa bu ka bεkura ben baranu sōon di. ¹⁶ Adama Yesu u rā dewa gbaburō wī turo u n kanaru mō.

Yesu u durō goo bekia

wīn wasin bee tia gu

(I maa mēerio Mateu 9:1-8, Maaku 2:1-12)

¹⁷ Sōo teeru Yesu u Gusunōn garin keu sōosimō ma Falisiba ka wooda yērobu ba sō mi, be ba na saa Galile ka Yudean wuu baageren di, ka maa Yerusalemun di, ma Yinnin dam mu dera u barōbu bεkiamō. ¹⁸ Saa ye yande, tōmbu gaba durō goo sōowa ka kpinu wīn wasin bee tia ya gu. Ba kasu mε ba koo ka du kpa bu nūn yi Yesun wuswaaō. ¹⁹ Ye ba kun wa mi ba koo ka nūn duusia tōn wōrun sō, yera ba yōowa diru mi u wāan wōlō, ma ba tu yaba ba nūn sarasia ka win kpinu tōn wōru gen suunu sōo Yesun wuswaaō. ²⁰ Ye u ben naane dokebu wa, yera u durō wī sōowa u nεε, a wunen durum suuru wa.

²¹ Wooda yērobu ka Falisiba ba bwisikum wōri ba tii bikiamō, wara wini wī u Gusunō wōmmō. Wara koo kpī u tōnu win durum suuru kua ma n kun mō Gusunō turo.

²² Adama Yesu u ben bwisikunu gia ma u bu bikia u nεε, mban sōna i bwisikumō mε bēen gōruō. ²³ Yen yerā ya sēsō bō, bu nεε, ba tōnu nūn win durum suuru kua, n kun mε bu nεε, u seewo u sī. ²⁴ N n mēn na, kon bēε

sɔɔsi ma Tɔnɔn Bii, u yiiko mɔ handunia mi, u ka durum suuru ko.

Ma u barɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, na nɔn sɔɔmɔ, a seewo a wunɛn kpɛnu sua kpa a we yɛnuɔ.

²⁵ Ma u seewa mii mii ben wuswaaɔ u sua ye u raa kpunari, ma u Gusunɔ siaramɔ u ka dɔɔ yɛnuɔ.

²⁶ Yera biti ya be kpuro mwa ma ba Gusunɔ siaramɔ. Bɛrum maa bu mwa ma ba mɔ, sa gɔa maamaakiginu wa gɔsɔ.

Yesu u Lefi soka

(I maa mɛɛrio Mateu 9:9-13, Maaku 2:13-17)

²⁷ Yeniban biru Yesu u yara ma u ghere mwaaɔ goo wa wi ba ra soku Lefi u sɔ ghere yerɔ, ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a man swiɔyɔ.

²⁸ Lefi u seewa u ye kpuro deri ma u nɔn swi.

²⁹ Yen biru u Yesu tɔɔ baka dim kua win yɛnuɔ. Ghere mwaaɔ dabɛnu ka maa gabu ba ka bu dimɔ. ³⁰ Falisiba ka ben wooda yɛrobu gabu ba win bwɔabu wɔkisi ba bikia ba nɛɛ, mban sɔna i dimɔ i nɔrumɔ ka ghere mwaaɔbu ka kɔsan kowobu.

³¹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, be ba bwɔa do ba n timgiin bukata mɔ ma n kun mɔ be ba barɔ. ³² Na n nɛ n ka geegibu soku. Na nawa n ka kɔsan kowobu soku bu ka ben gɔru gɔsia.

Nɔɔ bɔkurun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 9:14-17, Maaku 2:18-22)

³³ Ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, Yohanun bwɔabu ka Falisibagibu ba ra nɔɔ bɔke kiri kiri, ba ra maa kanaru

ko, adama wunɛgiba dimɔ ba nɔrumɔ.

³⁴ Ma u nɛɛ, i ko i kpɛ i kuro kpaon durɔn bɔrɔba nɔɔ bɔkusia sanam mɛ u wɔa ka be? ³⁵ Adama sanam wee mɛ ba koo kuro kpaon durɔ wɔra ben nɔman di. Sanam mɛ sɔɔra ba koo nɔɔ bɔke.

³⁶ U maa bu mɔndu kua u nɛɛ, ba ku ra yabe kpaaru gɛɛ bu ka yabe tɔkɔru kɔre. Bɔ n kua mɛ, ba koo kpaaru gɛa, kpaarun yasa maa ya ko n sɔa nɛnɛm yabe tɔkɔru sɔɔ. ³⁷ Goo ku ra maa tam kpam doke gɔnan bɔɔ tɔkɔnu sɔɔ. U n kua mɛ, tam kpam mɛ, mu koo bɔɔnu kurasia kpa mu yari, kpa bɔɔnu nu sankira. ³⁸ Adama ba n koo ko ba kun tam kpam doke bɔɔ kpaanu sɔɔ. ³⁹ Goo sari wi u ko n tam kpam kɛ, sanam mɛ u tam gurum nɔra, domi u koo gere u nɛɛ, gurum ka nɔn nɛrena.

6

Tɔɔ wɛrarugirun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 12:1-8, Maaku 2:23-28)

¹ Tɔɔ wɛrarugiru garu sɔɔ Yesu u alikama gbaaru garu sarɔ, ma win bwɔaba alikama wɔkamɔ, ba sunkumɔ ka nɔma, ba temmɔ. ² Falisi gabu ba bu bikia ba nɛɛ, mban sɔna i mɔ ye wooda ya nɛɛ bu ku ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ.

³ Yesu u bu bikia u nɛɛ, i n gara tirerɔ ye Dafidi u kua sanam mɛ gɔɔra wi ka win bwɔabu mɔ? ⁴ U Gusunɔn diru dua ma u pɛɛ sua ye ba Gusunɔ yiye, u ye di ma u win bwɔabu wɛ. Adama bɛsɛn wooda ya yina goo u ye di ma n kun mɔ yaku kowobu.

⁵ Ma u nɛɛ, i de i n yɛ ma Tɔnɔn Biiwa u tɔɔ wɛrarugiru kua.

Durɔ win nɔm geu ga gu

(I maa mɛɛrio Mateu 12:9-14, Maaku 3:1-6)

⁶ Ye n kpam kua tɔɔ wɛrarugiru garu, u dua mɛnnɔ yerɔ u Gusunɔn garin keu sɔɔsimɔ. N deema durɔ goo wɔa mi win nɔm geu ga gu.

⁷ Wooda yɛrobu ka Falisiba ba swaa kasu bu ka Yesu durum mani. Yen sɔna ba nɔn mɛɛra bu ka wa u n koo goo bekia tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. ⁸ Adama u ben bwisikunu yɛ, ma u durɔ wi sɔɔwa win nɔmu ga gu mi u nɛɛ, a seewo a yɔra bu nun wa.

Ma u seewa u yɔra. ⁹ Ma Yesu u nɛɛ, na bɛɛ bikiamɔ, gea ka kɔsa, yen yerɔ n weenɛ bu ko tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. Bu tɔnu faaba ko? Nge bu nɔn go.

¹⁰ Yera u be kpuro mɛɛra u ka sikerena, ma u durɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, a wunen nɔmu demio.

Ye u gu demia, ma ga bekura. ¹¹ Ma ba mɔru bɛsira ma ba wesianamɔ ye ba koo Yesu kua.

Yesu u bwāabu wākura yiru

gɔsa

(I maa mɛɛrio Mateu 10:1-4, Maaku 3:13-19)

¹² Sɔɔ mɛɛ te sɔɔ, Yesu u da guuru wɔlɔ u ka kanaru ko. Ma u Gusunɔ kana wɔku giriru. ¹³ Ye yam sara u win bwāabu menna, ma u tɔnu wākura yiru gɔsa be sɔɔ, u bu yisiru kɔ gɔrobu. ¹⁴ Tɔn ben yisa wee, Simɔ wi u yisiru kɔ Pieɛ, ka Andere win wɔnɔ, ka Yakɔbu ka Yohanu ka Filipu

ka Baatelemi ¹⁵ ka Mateu ka Tomaa ka Yakɔbu Alufen bii, ka Simɔ wi u win tem gari kɔ, ¹⁶ ka Yudasɔ Yakɔbun bii, ka Yudasɔ Isikariɔtu wi u tɔmbu Yesu nɔmu sɔndia.

Bekiabu ka keu sɔɔsibu

(I maa mɛɛrio Mateu 4:23-25)

¹⁷ Ma u sara ka be, u yɔra tem tɛɛra gaa sɔɔ mi win bwāa dabiru ka tɔn wɔru guna wāa, be ba na saa Yudean di kpuro ka Yerusalemun di, ka Tiri ka Sidonin di, wuu si su wāa nim wɔkun bera gia. ¹⁸ Ba na win mi bu ka win gari nɔ kpa u ka bu bekia ben baranu sɔɔn di. Be ba wɛɛkunu mɔ nu bu toorimɔ, ba maa bekura. ¹⁹ Tɔn be kpuro ba kɔ bu nɔn baba domi win dam mu sɔmburu mɔ, mu bu bekiamɔ kpuro.

Doo nɔɔru ka nɔni swāaru

(I maa mɛɛrio Mateu 5:1-12)

²⁰ Yera Yesu u win nɔni sua u win bwāabu mɛɛra u nɛɛ, Doo nɔɔrugiba bɛɛ sɔarobu domi bɛɛya i ko n wāa mi Gusunɔ u bandu swii.

²¹ Doo nɔɔrugiba bɛɛ be gɔɔra mɔ tɛ, domi i ko ra debu.

Doo nɔɔrugiba bɛɛ be i sumɔ tɛ, domi i ko ra yɛɛ.

²² Doo nɔɔrugiba bɛɛ, tɔmbu bɔ n bɛɛ tusa, ma ba bɛɛ gira ben min di, ma ba bɛɛ wɔmmɔ, ma ba bɛɛn yisiru gɔsia gāa kɔsunu Tɔnɔn Biin sɔ. ²³ Nge mɛya ben baababa ba Gusunɔn sɔmɔbu kua. Adama bɛɛ, i gɔru doro dɔma te, i yɔɔkuo ka nuku dobu, domi ka gem ba bɛɛ are yiye yi kpā Gusunɔ wɔlɔ.

24 Nōni swāarugiba bēē maa gobigibu, domi i bēēn nuku yemiabu wa kō.

25 Nōni swāarugiba bēē be i deba tē, domi gōōru ta koo bēē ko.

Nōni swāarugiba bēē be i yēēmō tē, domi i ko ra nukuru sankira kpa i swī.

26 Nōni swāarugiba bēē, tōmbu kpuro bā n bēēn gea gerumō. Domi mēya ben baababa ba sōmō weesugibu kua.

Kīru yibereban sō

(I maa mēerio Mateu 5:38-48, 7:12a)

27 Adama nē na bēē sōmō, bēē be i man swaa daki, i bēēn yibereba kīru sōsio, i bu gea kuo be ba bēē tusa.

28 I bu domaru kuo be ba bēē bōrusimō, i bu kanaru kuo be ba bēē kōsa kuammē. 29 Goo ù n nūn baa teeru so, a maa nūn tensim tīyō, wi u maa wunen yabe bakaru sua, a ku nūn yinari u kpam wunen yabe piibu sua. 30 Wi u nūn gāanu kana, a nūn kēeyō, goo ù n maa nūn wunen gāanu suari, a ku maa nu bikia. 31 Ye i kī tōmbu bu bēē kua, i bu ye kuo bēēn tii.

32 I n bu kī be ba bēē kī, siara birà i mō. Baa kōsan kowobun tii ba ra n ben kīnasibu kī.

33 I n maa bu gea kua be ba bēē gea kua, siara birà i mō. Mēya kōsan kowobun tii ba ra ko. 34 I n bu bōkura bēn mi i kōsire yīyō, siara birà i mō. Kōsan kowobun tii ba ra bōkuranewa, bu ka kōsiana.

35 Adama i bēēn yibereba kīru sōsio, i bu gea kuo, i maa bu bōkuro i kun kōsire yīyō,

bēēn are yi ko n kpā, i ko n maa sāa Wōrukoon bibu, domi win tii u ra guturuba ka tōn kōsobu durom sōsi. 36 I de i n wōnwōndu mō nge mē bēēn Baaba u wōnwōndu mō.

I kun da n tōmbu sirimō

(I maa mēerio Mateu 7:1-5)

37 I kun da n tōmbu sirimō, Gusunō u n maa ka bēē sirimō. I kun da n tōmbu taarē wēēmō, Gusunō u n maa bēē taarē wēēmō. I suuru koowo, Gusunō koo maa bēē suuru kua. 38 I kēeyō, Gusunō koo maa bēē kē. Yīirutii bakaru sōōra u koo bēē kēru kē, te u taasi u sire u yibia ka nōwō, kpa u bēē wisia bēēn bōōrō. Domi yīirutii te i ka gabu yīirua, teya Gusunō koo ka bēē yīirua.

39 U maa bu mōndu garu kua u nēē, wōko u koo kpī u wōkosi swaa gbiiya? Be yiru sannu ba n koo wōru wōri? 40 Bōō u ku ra win yinni kere, adama bōō baawure wi u sōōsiru gia u kpa, u koo ka win yinni weena.

41 Mban sōna a yakō mēerimō wunen kpaasin nōnu sōō, ma a n dāa bīiru laakari mō te ta wāa wunen tiin nōnu.

42 Amōna kaa ka kpī a wunen kpaasi sō u de a nūn yakō wuna ge ga wāa win nōnu sōō, ma a n dāa bīiru waamō te ta wāa wunen tiin nōnu. Murafiti wunē, a gina dāa bīiru wunō te ta wāa wunen nōnu yen biru kaa yam wa a ka yakō wuna ge ga wāa wunen kpaasin nōnu sōō.

Dāru ka ten binu

(I maa mēerio Mateu 7:16-20, 12:33-35)

43 Dāa geeru ta ku ra bii kōsunu ma. Mēya maa dāa kōsuru ta n̄ bii geenu marum̄. 44 Domi dāru baatere, ten binun diya ba ra tu gie. Ba ku ra gandun binu s̄ari s̄aka w̄oll̄o, mēya maa ba ku ra bereru s̄ari aw̄ii w̄oll̄o. 45 T̄on geo u ra ḡāa geenu yarewa ḡāa geenu s̄oon di ni nu berua win ḡōruo. T̄on k̄so maa ḡāa k̄sunu yaram̄o ḡāa k̄sunu s̄oon di ni nu berua win ḡōruo. Domi ye ya yiba t̄onun ḡōruo ya yarim̄o, yeya n̄o ga ra gere.

Dinu yiru

(I maa m̄erio Mateu 7:24-27)

46 Mban s̄ona i man sokum̄o Yinni Yinni, mai kun m̄o ye na b̄e s̄ōm̄o. 47 Baawure wi u na n̄en mi ma u n̄en gari n̄ōm̄o ma u yi m̄em n̄ōwamm̄e, kon b̄e s̄ōsi wi u ka ween̄e. 48 U ka dur̄o goo ween̄e wi u diru banim̄o, ma u gba n̄ duku u kperu girari u sere kp̄ekp̄eku sura. Ma nim yibura na, ma nim tora ya dii te swee, adama ya n̄ kp̄ia ya dii te wuke ȳen s̄o ta bana w̄ā. 49 Adama wi u nua, ma u kun kue, u s̄āwa nge dur̄o goo wi u diru banim̄o tem dira w̄oll̄o, ma u kun kp̄ekp̄eku sure. Nim tora ya dii te swee. Yande ta w̄ora, ma ten w̄orumaa kp̄ēa.

7

Yesu u tabu sun̄o goon yoo

b̄ekia

(I maa m̄erio Mateu 8:5-13)

1 Ye Yesu u gari yi kpuro t̄ambu s̄ōwa u kpa, u da

Kapenam̄o. 2 Tabu sun̄o goo w̄āa mi u yoo m̄o, wi u k̄i gem gem. Yoo wiya u bar̄o sere u wasikira. 3 Ye t̄onwero wi, u Yesun labaari nua, yeya u n̄un Yuuban guro gurobu gabu ḡoria bu n̄un suuru kana u na u win yoo b̄ekia. 4 Ye ba tura Yesun mi ba n̄un suuru kana gem gem ba n̄e, n̄ tura a dur̄o wi ye kua 5 domi u b̄es̄en bweseru k̄i. Wiya maa sun b̄es̄en m̄enn̄o yeru bania.

6 Ma Yesu u ka bu swaa w̄ori. Ye u ȳenu ge turuku kua yera tabu sun̄o wi, u win b̄or̄oba ḡora bu Yesu s̄o u ku tii ḡanḡere ko, domi wi kun be tura u du win ȳenuo. 7 Yen s̄ona u n̄ tii garisi goo wi u koo ka tii da Yesun mi. Adama u be gesi gari geruo, win yoo u koo b̄ekura. 8 Domi wi, u gabu wiru kp̄iye, u maa tabu kowobu m̄o be u kp̄are. U n̄ turo s̄ōwa u doo, u ra n̄ d̄ōwa. U n̄ maa ben goo s̄ōwa u na, u ra n̄ sisiwa. U n̄ win yoo s̄ōwa u yeni koowo, u ra n̄ maa ye m̄ōwa.

9 Ye Yesu u gari yi nua biti ya n̄un m̄wa, ma u s̄ira u t̄ambu s̄ōwa be ba n̄un sw̄ii u n̄e, na n̄ gina naane doke baka binin bweseru waare, baa Isireliba s̄ōo.

10 Ye ḡoro be, ba ḡosira ȳenuo ba deema yoo wi, u bw̄āa dora.

Yesu u ḡomini goon bii seesia

11 Yen s̄isiru Yesu da wuu gagun mi, ge ba ra soku Nayini. Win bw̄āabu ka maa t̄on w̄oru guna n̄un sw̄ii. 12 Saa ye u wuu gen gb̄ararun k̄onn̄o turuku kua, u wa ba aluwaasi

goon goru sɔɔwa ba ka yariɔ bu sike. U sɔɔwa win meron bii teere te u mɔ. Win mero maa, gɔminiwa. Wuugibu dabira wɔa ka wi. ¹³ Ye Yinni u kurɔ wi wa win wɔnwɔnda nɔn mwa, ma u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, a ku swi.

¹⁴ Yera u susi u goo ten kpakororu baba. Be ba tu sɔɔwa ba yɔra. Ma u nɛɛ, aluwaasi wunɛ, na nun sɔɔmɔ, a seewo.

¹⁵ Ma goo te, ta seewa ta sina ta gari gerumɔ. Ma Yesu nɔn win mero wesia. ¹⁶ Berum be kpuro mwa, ma ba Gusunɔ siaramɔ ba gerumɔ ba mɔ, Gusunɔn sɔmɔ damgiwa u bu kurema. Gusunɔwa u win tɔmbu naawa. ¹⁷ Yesun labaari ye, ya yabi Yudea kpuro sɔɔ ka maa yen beri kpuro.

Yohanu Batemu kowon

gɔrobu

(I maa mɛerio Mateu 11:2-19)

¹⁸ Yohanun bwɔaba nɔn ye kpuron labaari sɔɔwa. Ma u win bwɔa ben yiru soka, ¹⁹ u bu gɔra Yesun mi bu nɔn bikia, wiya wi u sisi? Nge ba n kpao mara. ²⁰ Ye durɔ be, ba tura win mi, ba nɛɛ, Yohanu Batemu kowowa sun gɔrima wunen mi su bikia, wuna wi u sisi? Nge sa n kpao mara.

²¹ Saa ye sɔɔ, u tɔn dabirun baranu ka ben alebu bekia, ma u ben werɛkunu gira, u maa wɔko dabinu yam waasia. ²² Ma u bu wisa u nɛɛ, i doo i Yohanu tusia ye i wa ka ye i nua. Wɔkoba yam waamɔ, yemɔba siimɔ, be ba bara disigiru barɔ ba bekuramɔ

ba dɛeramɔ, sosobu ba gari nɔmɔ, ba gɔribu seeyamɔ, ma ba sɔarobu Labaari gean waasu mɔ. ²³ Doo nɔrugiiwa baawure win naane ya yɔ dim dim nɛ sɔɔ.

²⁴ Ye Yohanun gɔroba siɔ, ma u tɔn dabinu Yohanun gari sɔɔbu wɔri. U bu bikia u nɛɛ, mba i mɛerim da gbaburɔ. Yakɔ ge woo ga toorimɔ?

²⁵ Durɔ wi u yɔa bɛɛɛginu sebua? Wee, be ba yɔa gobiginu sebua ma ba wɔaru dimɔ dukia sɔɔ, beya ba wɔa sina kpaano. ²⁶ N n mɛn na, mba i mɛerim da. Gusunɔn sɔmɔ goo? Mɛya na bɛɛ sɔɔmɔ yɛro mam Gusunɔn sɔmɔ kere mi n toma. ²⁷ Domi Yohanu wiya win gari ba yorua ba nɛɛ, “N wee, na nɛn gɔro gɔra wunen wuswaa wi u koo nun gbiiya u wunen swaa sɔmɛ.”

²⁸ Na bɛɛ sɔɔmɔ ma be tɔn kurɔba mara sɔɔ, goo kun Yohanu kere, adama wi u yɔkabu bo Gusunɔn bandu sɔɔ, u Yohanu kere.

²⁹ Ye ba ye nua, tɔmbu kpuro ka gbere mwaɔbu sannu ba Gusunɔ gem wɛ, domi beya Yohanu u raa batemu kua. ³⁰ Adama Falisiba ka wooda yɛrobu ba n daa wure Yohanu u bu batemu ko. Nge mɛya ba ka yina ye Gusunɔ u gɔru doke u bu kua.

³¹ Ma Yinni u bikia u nɛɛ, mba kon ka tɛn tɔmbu weesina. Mba ba ka weenɛ.

³² Ba sɔawa nge bibu be ba sɔ yaburɔ, ba sokunamɔ ba mɔ, sa bɛɛ guuru soowa ma i n yawa. Sa bɛɛ gɔɔ womu kua, i n maa swi. ³³ Domi

Yohanu Batemu kowo u na, u n̄ dīanu dimo, u n̄ maa tam n̄orumo, ma i n̄ee, u werekunu mo. ³⁴ T̄onun Bii u na, u dimo u n̄orumo, ma i gerumo u s̄aa dim k̄iro ka tam n̄oro, gbere mw̄aɓu ka k̄osan kowobun b̄oro. ³⁵ Ka m̄e, Gusun̄on bwisi yi ra tii s̄oosi bwisi gee be ba yi wuran mi.

Yesu dimo Falisi goon yenuo

³⁶ Falisi goo wi ba m̄o Simo u Yesu dim soka. Ma Yesu u dua win dir̄o u sina u ka di. ³⁷ Kuro tan̄o goo w̄aa wuu mi. Ye u nua ma Yesu u dimo Falisi win yenuo, yera u ka too buraru na te ta turare yiba. ³⁸ U ȳra Yesun biru win naasu gia u sumo. Ma win ȳresu naa si waaya, ma u su sunkumo ka win seri, u su s̄sumo, ma u su turare ye wisi. ³⁹ Falisi wi u Yesu dim soka, ye u wa m̄e, u gerua win ḡoruo u n̄ee, dur̄o wi, u n̄ Gusun̄on s̄om̄on na, u ko n̄ ȳe kuro weren bwesera wi u n̄un babamo, domi kuro tan̄owa. ⁴⁰ Ma Yesu u n̄ee, Simo, na gari gee mo yi kon nun s̄o.

Ma Simo u n̄ee, yinni, a geruo.

⁴¹ Ma Yesu u n̄ee, dur̄o goo w̄aa win dibu t̄ambu yiru ba n̄eni. Turo n̄eni sii geesun gobi n̄era wun̄abu (500), turo maa weeraakuru. ⁴² Ye ba n̄ ḡaanu wa bu k̄asia, ma u be yiru kpuro suuru kua. T̄e be yiru ye s̄o, wara koo n̄un k̄ia n̄ kere.

⁴³ Simo u n̄ee, na tamaa wi ba suuru kua n̄ kere.

Ma Yesu u n̄un s̄owa u n̄ee, gema a gerua.

⁴⁴ Yera u s̄ira kuro win mi gia ma u Simo bikia u n̄ee, a

kuro wi wa? Ye na dua wunen yenuo a n̄ man nim k̄a n̄ ka nen k̄ori kpakia, adama kuro wini u nen naasu waaya ka win ȳresu, ma u su sunka ka win seri. ⁴⁵ A n̄ man t̄abura ka s̄osubu, adama kuro wini, min di na dua, u n̄ nen naasu s̄osum deri. ⁴⁶ A n̄ gum wisi nen wiru w̄ollo, adama kuro wini u turare wisi nen naaso. ⁴⁷ Yen s̄o, na nun s̄om̄o ma kuro win durum baka ye, ba n̄un ye suuru kua. Yeya n̄ dera win k̄ira kp̄ea. Adama wi ba fiiko suuru kua, u ra n̄ k̄iwa fiiko.

⁴⁸ Ma u kuro wi s̄owa u n̄ee, ba nun wunen durum suuru kua.

⁴⁹ Be ba s̄o ba dimo ka wi, ba bikianamo, wara wini wi baa t̄ambun durum u mam suuru m̄o. ⁵⁰ Ma u kuro wi s̄owa u n̄ee, wunen naane dokebu nun faaba kua. A doo ka alafia.

8

T̄on kuro be ba Yesu sw̄i

¹ Yen biru Yesu u wuu marosu ka baru kpaanu da da, u waasu m̄o u Gusun̄on bandun labaari gea kparamo. Ma bw̄aɓu w̄akura yiru ye, ya w̄aa ka wi, ² ka maa kur̄abu gabu b̄en werekunu ba gira, ka gabu be ba bekia ben baranu s̄on di. Beya Maari wi ba sokumo Madalagii, win min di werekunu n̄oba yiru nu doona, ³ ka Yoana wi u s̄aa Kusa, Herodun s̄om̄on kowobun wirugiin kuro, ka Susana ka sere gabu dabiru. Kuro beya ba bu n̄orimo ka ben tiin ye ba mo.

Dĩa bwese yēkon gari

(I maa mēerio Mateu 13:1-9, Maaku 4:1-9)

⁴ Tōn dabinu na saa wusu dabinun di ba mēnna Yesun mi. Yera u bu mōndu kua u nēē, ⁵ durō goo yara u ka dĩa bweseru yēka. Nge mē u yēkamō sukum wōri swaa baarō, ma ba taaka, ma gunōsu gōsa su di. ⁶ Sukum gam maa wōri kpee saara wōllō. Sanam mē mu kpiima, mu gbera yēn sō tem yēndu sari mi. ⁷ Sukum gam kpam wōri sākin suunu sō, ma sāki ka mu kpēa sannu, ma yi mu sēkenē yi go. ⁸ Sukum gam maa kpam wōri tem gem sō, ma mu kpia mu binu mara wunōm wunōm. Ye u gerua mē u kpa, u nōgīru sua u nēē, wi u swaa mō u ka nō, u nōwō.

Mōnnun asansi

(I maa mēerio Mateu 13:10-17, Maaku 4:10-12)

⁹ Ma win bwāaba nūn bikia ba nēē, mba mōn ten tubusianu. ¹⁰ U nēē, bēeya ba wē i ka Gusunōn bandun asiri gia, adama ba gabu gari yi sōmō ka mōnnu, “kpa bu ka mēeri ba kun wa, bā n maa nua, kpa n ku bu yeeri.”

Mōn ten tubusianu

(I maa mēerio Mateu 13:18-23, Maaku 4:13-20)

¹¹ Yesu u nēē, yēniwa mōn ten tubusianu. Gusunōn gariya ba yēkamō. ¹² Swaa baaru ta sāawa nge tōn be ba ra yi nō, kpa Setam yu na yu yi wuna ben gōrun di bu ku raa ka naanē doke kpa bu faaba wa. ¹³ Kpee saara ya sāawa nge tōn be ba ra gari yi mwe ka nuku dobu sanam mē ba yi

nōmō, adama ba n gbini mō. Ba ra naanē dokewa saa fiiko sō, kpa bu biru wura laakari mēeribun sanam. ¹⁴ Tem mi sāki wāa mu sāawa nge tōn be ba ra yi nō, adama nge mē ba dō, wururabu ka dukia ka handunian dobu ra yi sēke yi go, ben binu ku ra ye. ¹⁵ Tem gem mu maa sāawa nge tōn be ba ra gari yi ba nua nēnē ben gōru geu sō ka nuku tia, ma ba binu marumō ka temanabu.

Fitilan mōndu

(I maa mēerio Maaku 4:21-25)

¹⁶ Yesu kpam nēē, goo sari wi u ra fitila mēni kpa u gu wekeru wukiri, n kun mē u gu doke kpin yerun kākōrō. Adama u ra gu sōndiwa dabu wōllō, kpa be ba dumō ba n ka yam bururam waamō. ¹⁷ Domi gāanu sari ni ba berua ma nu n koo tera, mēya gāanu maa sari ni ba kua asiri sō ma nu n koo giara kpa nu sōsira batuma sō.

¹⁸ Yen sō, i n laakari sāa nge mē i nōmō. Domi baawure wi u mō, wiya ba koo wē. Baawure wi u kun maa mō, ba koo nūn mwaari ye u tamaa u mō.

*Berā ba sāa Yesun wōnōbu**ka win mero*

(I maa mēerio Mateu 12:46-50, Maaku 3:31-35)

¹⁹ Yesun wōnōbu ka win mero ba na win mi, adama ba kpāna bu nūn susi tōn dabinun sō. ²⁰ Ba nūn sōwa ma win wōnōbu ka win mero ba yō tōwō ba kī bu nūn wa.

²¹ Adama u bu sōwa u nēē, be ba Gusunōn gari swaa daki, ma ba yi mēm nōwammē

beya ba sãa win wənəbu ka win mero.

*Yesu u nim kurenu marisia
(I maa mēerio Mateu 8:23-
27, Maaku 4:35-41)*

²² Sōo teeru Yesu dua goo nimkuu sōo ka win bwāabu, ma u bu sōowa u nēē, i de su tōbura daa burerun guru giō.

Ma ba goo wuka ba doona. ²³ Sanam mē ba dōo, u dweeya. Yera woo bōkō ga seewa daa bure te sōo, ma goo ga nim yibuō. Ba wāa kari sōo. ²⁴ Ba nūn susi ma ba nūn yamia ba nēē, Yinni, Yinni, sa kam kobu dōo.

Ye u yanda u woo ka nim kurenu gerusi. Ma n sure ma n mari sōo sōo. ²⁵ Ma Yesu u bu bikia u nēē, ma sōora i bēēn naanē doke.

Berum bu mwa ka biti, ma ba bikianamō, durō weren bwesera wini wi baa woo ka nim ū n wooda wē, n da nūn mēm nōowē.

*Yesu u werekunugii bekia
(I maa mēerio Mateu 8:28-
34, Maaku 5:1-20)*

²⁶ Ma ba Gadaran tem tura mē n ka Galile wuswaa kisine. ²⁷⁻²⁹ Ye u sara temō u durō goo wa u wee wuu gian di u ka nūn yinna. Durō wi, u werekunu mō. Nōn dabira nu ra nūn seeri. Ba ra nūn bōke ka yōni nōma ka naasō kpa ba n nūn kōsu. Adama u ra bōkubu kpuro kasuku kpa wereku ni, nu ka nūn da ghaburō. Terera u ra n wāa saa tēebun di, u ku ra sine yenuō, ma n kun sikaō. Yera Yesu u wereku ni wooda wē nu doona durō win min di.

Ye durō wi, u Yesu wa u wura takana u wōruma win wuswaaō ma u nōogiru sua wōlō u nēē, mba n sun mēnne nē ka wunē Yesu Wōrukoon Bii. Na nun kanamō a ku man tōya ko.

³⁰ Ma Yesu u nūn bikia u nēē, amōna wunen yīsiru. Ma u wisa u nēē, Nōrōbu, domi u wereku dabinu mō.

³¹ Ma wereku ni, nu Yesu suuru kana nu nēē, u ku de nu da wōru bōkō * sōo.

³² N deema kurusō wuu bakarū gara wāa ta dimō guuru wōlō. Ma wereku ni, nu Yesu suuru kana nu nēē, u de nu da kurusō ni sōo. Ma u nu yōllaa kua. ³³ Ma nu durō wi doonari, nu da kurusō nin mi. Ma kurusō wuu te, ta duki sure daa bureru sōo ta nim diira.

³⁴ Sanam mē be ba nu kpape ba wa ye n koorā, ba duki sua. Ba da ba labaari ye yēbi wuu marōō ka baru kpaanō.

³⁵ Tōmba yara bu ka wa ye n koorā. Ba da Yesun mi ma ba durō wi deema win min di werekunu doona, u sō Yesun bōkuō u bekuru wukiri u wura win laakari sōo, ma berum bu mwa. ³⁶ Bēn nōni biru ya koorā ba tōmbu sōowa nge mē n kua werekunugii wi, u ka bekura. ³⁷ Gadaran tem girum tōn be kpuro ba Yesu suuru kana ba nēē, u bu desirario, domi berum bakam bu mwa. Ma u goo nimkuu dua u gōsira. ³⁸ Durō wi, win min di werekunu doona, u Yesu suuru kana u nēē, u de bu da sannu. Adama Yesu u nūn gōsia u nēē, ³⁹ u gōsiro win

* **8:31** wōru bōkō - Wōru bōkō ge, ga sāawa Setam wāa yeru te ta n nōru mō.

yenuo, kpa u kpara kpuro ye Gusuno u nun kua.

Ma u doona u da u kpara wuu ge soo kpuro ye Yesu nun kua.

Yarusin bii ka kura

wi u Yesun yaberu baban gari

(I maa merio Mateu 9:18-26, Maaku 5:21-43)

⁴⁰ Ye Yesu u wurama ma ton woru ga nun dam koosia, domi ba raa nun marawa be kpuro. ⁴¹ Wee duru goo wi ba ra soku Yarusi, menno yerun wirugii, u da u yiira Yesun wuswaa u nun suuru kana u na win yenuo. ⁴² Domi win bii teere te u mara, ta wasikiram. Bii wi, u saawa wondia wi u wo wakra yiru mo.

Ye u doo mi, ton woru ga nun mansi. ⁴³ N wee, kura goo u wa mi, wi u yem wibu baru saa wo wakra yirun di. [U win gobi di kpuro tim nemobun mi,] ben goo kun maa kpa u nun bekie. ⁴⁴ U Yesu susi biru ma u win yaberun swaa bua baba. Yande win yem wi bi, bu yora. ⁴⁵ Ma Yesu u bikia u nee, wara man baba.

Ye be kpuro ba sikimo, Piee ka be ba wa ka wi, ba nee, Yinni, n n ton woruwa ga nun seke ga ka sikerene? [Ma a bikiam wara nun baba?]

⁴⁶ Adama Yesu u nee, goo u man baba, domi na gia ma nen dam mu samburu kua.

⁴⁷ Ye kura wi, u gia ma ba nun tuburi, yera u na u yiira ka diiribu Yesun wuswaa. Tombu kpuron noni biru u gerua yen so u nun baba, ka

maa me u bekura yande. ⁴⁸ Ma Yesu nun sowa u nee, bii kurabu, wunen naane dokebu nun bekia, a doo ka alafia.

⁴⁹ Sanam me u gari mo, goo u na u menno yerun wirugii wi sowa ma win bii u gu ka, u ku maa keu koosio gonger ko.

⁵⁰ Yesu u ye nua, ma u nun sowa u nee, a ku berum ko, a gesi naane dokeo, u koo bekura.

⁵¹ Ye u tura yenu mi, u n dere goo u ka nun due ma n kun mo Piee ka Yohanu ka Yakabu ka bii win tundo ka win mero. ⁵² Be ba wa mi kpuro ba sumawa ba tii soom bii win so. Adama Yesu u nee, i ku swi, u n gu, u dwa.

⁵³ Ba nun yaakoru wari, domi ba ye ma u guwa. ⁵⁴ Ma Yesu u bii win noma nenua ma u gerua ka dam, wondia a seewo.

⁵⁵ Wondia win hunde ya wurama, ma u seewa mii mii. Ma Yesu u bu sowa u nee, bu nun dianu weeyo. ⁵⁶ Ma biti ya win mawabu mwa, adama Yesu u bu yiire u nee, bu ku raa goo so ye n koora.

9

Yesu u bwabu wakra yiru gora

(I maa merio Mateu 10:5-15, Maaku 6:7-13)

¹ Ma Yesu u win bwabu wakra yiru soka u mena u bu dam ka ka yiiko bu ka werekunu kpuro gira, bu ka maa baranu bekia. ² Ma u bu gora bu ka ban te Gusuno u koo swin waasu ko kpa bu barabu bekia. ³ Ma u bu sowa u nee, i ku ganu kusenu ko sanum me soo, baa deka n kun

mε bōoru n̄ kun mε dīanu n̄ kun mε gobi, kpa i ku maa yaberu yiruse n̄n̄. ⁴ Yenu gèn mi i sobia, i sin̄ mi sere i ka doona wuu gen min di. ⁵ Wuu mi ba n̄ b̄ε dam koosie, i yario wuu gen min di, kpa i b̄εn naasun tua bu kpare nge yīreru te ta bu ben taar̄e s̄ōsim̄.

⁶ Ba seewa ba doona baru kpaa kpaaka, ba Labaari gea kparam̄ ma ba bar̄bu bekiam̄ yam kpuro.

Herodun laakari seewa

(I maa m̄erio Mateu 14:1-12, Maaku 6:14-29)

⁷ Herodu sun̄ u nua kpuro ye Yesu u m̄, ma ya win laakari burisina. Domi gaba gerum̄ Yohanuwa wurama ḡorin di.

⁸ Gaba maa gerum̄ Eliwa kurama.

Ma gaba gerum̄ Gusun̄n s̄om̄ yerukobun turowa wurama saa ḡorin di.

⁹ Ma Herodu u n̄ε, na dera ba Yohanu wiru bura. Adama wara wini win̄ gari na n̄om̄ menin bweseru.

Ma u kasu u n̄n̄ wa.

Yesu u t̄ambu n̄r̄obun

suba n̄ōbu diisia

(I maa m̄erio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Yohanu 6:1-14)

¹⁰ Yesun bwāa be, ba ḡora ye w̄oma ba n̄n̄ saaria kpuro ye ba kua. Ma u bu sua ba tii m̄ena ba da wuu gagun bera gia ge ba ra soku B̄esaida.

¹¹ T̄on w̄oru ga gia gee u wāa, ma ga n̄n̄ swīi. U bu dam koosia m̄a u bu ban te Gusun̄n u koo swīin̄ gari s̄ōm̄, u maa bu bekiam̄ be ba bar̄.

¹² Ye s̄ō kpeeȳ be w̄akura yiru ye, ba n̄n̄ susi ma ba n̄ε, a t̄on be karo bu da wus̄ ka baru kpaan̄ bu kpin yeru kasu ka ye ba koo di, domi ghaburu s̄ōra sa wāa mini.

¹³ Yera Yesu u bu s̄ōwa u n̄ε, i bu dīanu w̄ēȳ b̄εn tii bu di.

Adama ba n̄ε, p̄ε n̄ōbu ka sw̄ē yiru t̄onawa sa m̄, ma n̄ kun m̄ a n̄ kī b̄esen̄ tii su da su dīanu kasuma t̄on be kpuron s̄ō baasi ya.

¹⁴ T̄on be s̄ō, t̄on dur̄obun geera tura nge t̄onu n̄r̄obun suba n̄ōbu (5.000). Ma Yesu u win bwāa be s̄ōwa u n̄ε, i bu sinasio wuu wuuka, weeraakuukuubu.

¹⁵ Ma ba kua m̄ ba be kpuro sinasia. ¹⁶ Yesu u p̄ε n̄ōbu ye sua ka sw̄ē yiru ye, ma u n̄ni seeya w̄oll̄ u Gusun̄n domaru bikia, ma u ye murura u bwāa be w̄ē bu t̄on dabi te yabua. ¹⁷ Be kpuro ba di ba deba. Ma ba sukum gure birenu w̄akura yiru s̄ō ye ba di n̄ tiara.

Pīε n̄ε, Yesu u s̄āawa

wi Gusun̄n u ḡosa

(I maa m̄erio Mateu 16:13-19, Maaku 8:27-29)

¹⁸ S̄ō teeru sanam m̄ Yesu u kanaru m̄ bee tia, ka win bwāabu sannu, u bu bikia u n̄ε, wara t̄omba gerum̄ na s̄ā.

¹⁹ Ba n̄ε, Yohanu Bat̄emu kowowa. Gaba ra gere, Eliwa, gaba ra maa n̄ε, Gusun̄n s̄om̄ yerukobun turowa u wurama ḡorin di. ²⁰ Ma u bu bikia u n̄ε, b̄εn tii maa ni, wara i gerum̄ na s̄ā.

Piɛɛ u nɛɛ, wuna Kirisi wi Gusunɔ u ɔɔrima.

²¹ Ma u bu nɔɔ goosi bu ku raa ɔoo sɔ.

Yesu u win ɔɔ ka win see-bun

gari mɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 16:20-28, Maaku 8:30-9:1)

²² Yesu u kpam nɛɛ, Tɔnɔn Bii u n koo ko u kun nɔni sɔɔre gem gem, kpa guro gurobu bu nɔn yina ka yɔku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu, kpa bu nɔn ɔo kpa u sikura sɔɔ itase.

²³ Ma u be kpuro sɔɔwa u nɛɛ, ɔoo ù n kɔ u man swɔi nge bɔɔ, u win ɔɔru kɔru derio, kpa u win tiin dɔa bunanaru sua baadomma, kpa u n man swɔi. ²⁴ Domi baawure wi u kɔ u win wɔaru di ka win ɔɔru kɔru, u koo tu bia. Adama baawure wi u win wɔaru yina nɛn sɔ, wiya u koo tu wa ka gem. ²⁵ Arufaani yerà tɔnu u mɔ, baa ù n handunian ɔaanu kpuro wa, ma u tii kam koosia n kun mɛ u win wɔaru bia. ²⁶ Domi baawure wi u nɛn sekuru mɔ ka maa nɛn gari, Tɔnɔn Bii u koo maa win sekuru ko ù n wurama ka win yiiko ka Baabagia ka wɔllun ɔɔrado dɛerobugia. ²⁷ Na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem, gabu ba yɔ mini be ba n gbimɔ bu ka ban te wa te Gusunɔ u koo swɔi.

Yesun wasi ɔɔsia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:1-8, Maaku 9:2-8)

²⁸ Ye u gari yi gerua u kpa, yen sɔɔ nɔɔba itase u Piɛɛ ka Yohanu ka Yakɔbu sua u yɔɔwa guuru wɔllɔ u wa

u ka kanaru ko. ²⁹ Nge mɛ u kanaru mɔ win wuswaa ɔɔsia tuka, ma win yɔnu burura fem fem. ³⁰⁻³¹ N wee tumbu yiru, Mɔwisi ka Eli, ba kurama ka wɔllun girima ba ka nɔn win doonarun gari mɔ te u koo doona Yerusalemun di. ³² Piɛɛ ka win kpaasibu ben wasi bunia ka dom, adama ba dom kparura ma ba Yesun yiikon girima wa ka tɔn be yiru be ba yɔ ka wi. ³³ Nge mɛ tɔn be, ba Yesu dɛsirarimɔ, Piɛɛ nɔn sɔɔwa u nɛɛ, yinni, n wɔ sa n wɔa mini. Su kunu ita ko, teeru wunɛguru, teeru Mɔwisiguru, teeru maa Eliguru. Domi u n yɛ ye u gerumɔ.

³⁴ Nge mɛ u gari mɔ mɛsum, bukɔ ga na ga bu wukiri, ma berum bwɔa be mwa ye ba wa mɛsum. ³⁵ Ma nɔɔ gagu ga nɔɔra bukɔ gen min di ga nɛɛ, winiwa nɛn Bii wi na tii ɔɔsia, i wigia nɔɔwɔ.

³⁶ Gari yin biru, Yesu tia wi turo. Bwɔa be, ba ye ba wa mi tii marisi, ba n ɔoo ɔɛɛ sɔɔwa sɔɔ mɛɛ te sɔɔ.

Yesu u bii wi wɛɛku ga wɔasi

bekia

(I maa mɛɛrio Mateu 17:14-18, Maaku 9:14-27)

³⁷ Yen sisiru, sanam mɛ ba sara guuru wɔllun di, tɔn wɔru guna ya Yesu sennɔ na. ³⁸ Yera tɔn wɔru gen suunu sɔɔn di durɔ ɔoo u gbɔra u nɛɛ, yinni, na nun kanamɔ, a nɛn bii durɔbu ge mɛɛrio, domi u sɔa bii teere te na mɔ. ³⁹ Wɛɛku ga ra nɔn sɛrewa kpa u gbɔra suaru sɔɔ, kpa gu

nùn bemisia, kpa gu de u n yāatam pakeru m̀ kpa u tii mēera ko, yen biru kpa gu nùn doonari. ⁴⁰ Na wunen bwāabu kana bu gu gira, adama ba n̄ kpīa.

⁴¹ Yesu nēē, t̄n k̄so naanē doke sarirugibu, sere saa yerà ko na n̄ ka bēē wāa. Sere domma ko na n̄ ka bēē tēmanē. Ma u dur̄ wi s̄ōwa u nēē, a ka wunen bii wi na mini.

⁴² Sanam mē u ka bii wi susiō, wēreku ge, ga nùn tem kparana ma ga nùn bemisia. Adama Yesu u gu gerusi u bii wi bekia, ma u nùn win tundo wesia. ⁴³ Ma Gusun̄n sina te, ta t̄n be kpuro maamaaki kua.

Yesu kpam win ḡō

ka win seebun gari m̀

(I maa mēerio Mateu 17:22-23, Maaku 9:30-32)

Sanam mē baawure u k̄sa ka ye Yesu u m̀, u win bwāabu s̄ōwa u nēē, ⁴⁴ bēē i gari yini swaa dakio s̄a s̄a. Ba koo T̄n̄un Bii t̄mbu n̄mu s̄ondia.

⁴⁵ Adama win bwāaba kun gari yi tuba, domi ba bu yi berue gina, bu ku ka gia. Ma ba berum m̀ bu ka nùn gari yin yaasi bikia.

Wara gisonkoru bo

(I maa mēerio Mateu 18:1-5, Maaku 9:33-37)

⁴⁶ Sikirin̄ ga dua bwāa ben suunu s̄ō domi ba kī bu gia be s̄ō wi u bo. ⁴⁷ Yesu u ben ḡrun bwisikunu yē. Yera u bii yākabu sua u ȳrasia win b̄okuō, ⁴⁸ ma u nēē, baawure wi u bii yākabu gen̄i wura n̄n yīsirun s̄ō, n̄n tiiwa u wura, baawure wi u maa man wura,

u wi u man ḡrima wurawa. Domi wi u s̄a yākabu b̄ēn suunu s̄ō, wiya kpuro kere.

Wi u kun ka bēē

yibere t̄eru neni, bēegiiwa

(I maa mēerio Maaku 9:38-40)

⁴⁹ Yohanu u nēē, yinni, sa goo wa wi u w̄erekunu giram̄ ka wunen yīsiru, ma sa nùn yinari ȳn s̄ō u n̄ nun swī ka b̄esē sannu.

⁵⁰ Yesu nùn s̄ōwa u nēē, i ku ȳro yinari, domi wi u kun ka bēē yibere t̄eru neni, bēegiiwa.

Samarin wuu gagugiba yina

bu Yesu dam koosia

⁵¹ Sanam mē saa ya turuku kooma bu ka nùn sua u da w̄llo, u ḡru doke dim dim u Yerusalemu da. ⁵² Ma u s̄om̄bu gabu gbiisia ba da ba dua Samarigibun wuu gagu s̄ō bu ka nùn ayeru s̄ōru kua.

⁵³ Adama wuu migibu ba n̄ nùn dam koosie ȳn s̄ō ba wa n̄ s̄are nge u d̄ō Yerusalemu gia. ⁵⁴ Ye win bwāa beni Yākabu ka Yohanu ba wa mē, ba bikia ba nēē, Yinni, a kī su de d̄ō u sarama w̄llun di u t̄n be w̄ri?

⁵⁵ U bu s̄ire ma u bu gerusi ka dam. [U nēē, i n̄ yē ye i bwisikum̄. ⁵⁶ Domi T̄n̄un Bii u n̄ n̄ u ka t̄n̄un hunde kam koosia. U nawa u ka ye faaba ko.] Ma ba da wuu gam gia.

Be ba kī bu Yesu swī

(I maa mēerio Mateu 8:19-22)

⁵⁷ Sanam mē ba s̄im̄ swaa s̄ō goo u nùn s̄ōwa ma u koo nùn swī baama mi u d̄ō.

58 Yesu nùn sǎwa u nɛɛ, sɛmusu bweusu mǎ, gunǎsu maa sokunu mǎ, adama Tǎnun Bii u ñ ayeru mǎ mi u koo kpuna.

59 U kpam goo sǎwa u nɛɛ, a man swĩyo.

Adama yǎro u nɛɛ, a de n gina da n nɛn tundo sike.

60 Yera Yesu u nùn sǎwa u nɛɛ, a derio gǎribu bu ben gǎribu sike, adama wunɛ a doo a Gusunǎn bandun Labaari gea nǎasia baama.

61 Ma goo u kpam nùn sǎwa u nɛɛ, Yinni, kon nun swĩ adama a de n gina da n nɛgibu nǎo kana.

62 Yesu u nùn sǎwa u nɛɛ, baawure wi u tebo nǎmu sǎndi, ma u biru sĩira, u ñ maa arufaani gaa mǎ ban te Gusunǎ u koo swĩ sǎo.

10

Yesu u bwǎabu wata

ka wǎkuru gǎra

1 Yen biru Yinni u kpam gabu wata ka wǎkuru gǎsa, ma u bu gǎra yiru yiru win wuswaa wuu maro baagere sǎo ka baama mi win tii u gǎru doke u ra da. 2 U nɛɛ, ye ya ye bu ka gǎ ya kpǎ, adama be ba gǎemǎ ba ñ dabi. Yen sǎ, i gbee yǎro kanǎ u kpam tǎmbu mǎrisiama bu ka gǎ. 3 N wee na bɛɛ gǎrio nge yǎa binu dɛmakunun suunu sǎo. I seewo i da. 4 I ku ka yansurǎru da ka bǎru ka baranu, i ku maa goo tǎbiri swaa. 5 Yenu gǎ sǎo i dua, i gbiiyo i bu sǎ i nɛɛ, Gusunǎ u bɛɛ alafia kǎ. 6 Alafiagii ù n wǎa mi, bɛɛn alafia ya ko n wǎa ka yǎro. U kun maa

wǎa mi, ya koo wurama bɛɛ sǎo. 7 I koowo yenu gen sǎbu kpa i n dimǎ i n nǎrumǎ ye ba bɛɛ wǎ, domi n weenɛ bu sǎm kowo win kǎsiaru wǎ. I ku ko yenu dabinun sǎbu. 8 Wuu gǎ sǎo i dua, ma ba bɛɛ dam koosia, i dio ye ba bɛɛ wǎ, 9 i barǎbu bɛkio be ba wǎa mi, kpa i bu sǎ ma Gusunǎ u sisi u bandu swĩ. 10 Adama wuu gǎ sǎo i dua ma ba kun bɛɛ dam koosie, i doo gen yaaraa, kpa i nɛɛ, 11 baa ben wuun tua ye ya mani bɛɛn naasǎ, i bu kparemǎ, kpa bu ka gia ma Gusunǎ u sisi u bandu swĩ. 12 Na bɛɛ sǎomǎ, tǎo te sǎo, Sodomugia koo ko kpakaka ka sere wuu ge.

Wuu sin tǎmba yinamǎ

bu naanɛ doke

(I maa mɛerio Mateu 11:20-24)

13 Yesu maa nɛɛ, nǎni swǎarugiiwa wunɛ Kǎraseni, nǎni swǎarugiiwa wunɛ Besaida, domi bǎ n sǎm maamaakigia ye kua Tiri ka Sidoni sǎo, ye ba kua bɛɛn suunu sǎo, wuu sin tǎmbu ba ko n daa gǎru gǎsie saa tɛɛbun di, ba n sǎ torom sǎo ba n saaki sebua nuku sankiranun sǎ. 14 Yen sǎ, siribun sanam sǎo, Tiri ka Sidonigia koo ko kpakaka ka sere bɛɛ. 15 Wunɛ maa Kapenamu, a yĩyo kaa suara sere wǎllo? Aawo, ba koo nun surewa sere gǎrio.

16 Ma u win bwǎabu sǎwa u nɛɛ, wi u bɛɛ swaa daki, nɛna u swaa daki, wi u maa bɛɛ yina, nɛna u yina, wi u maa man yina u maa wi u man gǎrima yinawa.

Wata ka waku ten wuramaru

¹⁷ Be wata ka waku te, ba wurama ka nuku dobu, ma ba nɛɛ, Yinni, sere ka wɛɛkuna, nu sun wiru kpɛiyawa wunen yɛsirun sɔ.

¹⁸ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, na Setam wa ya wɛrumamɔ wɔllun di nge guru maakinu.

¹⁹ N wee, na bɛɛ yiiko wɛ i ka wɛɛ ka nii ka wɛɛn dam kpuro taaku, gɔanu ganu kun maa kpɛ nu bɛɛ mɛɛra ko.

²⁰ Adama, i ku gɔru dora yɛn sɔ wɛɛkunu nu bɛɛ wiru kpɛiya, i gɔru doro yɛn sɔ ba bɛɛn yɛsinu yorua wɔllo.

Yesun gɔru ga dora

(I maa mɛɛrio Mateu 11:25-27, 13:16-17)

²¹ Saa tia ye sɔɔ, Yesun gɔru ga dora too ka Hunde Dɛɛron dam, ma u nɛɛ, Baaba, wɔllu ka tem Yinni na nun siara yɛn sɔ a ka yabu ye yɛrugibu ka bwisigibu berua ma a ye bibu sɔɔsi. N wɔ Baaba, domi mɛya n ka nun naawa wunen kɪru sɔɔ.

²² Nɛn Baaba u man baayere wɛ. Goo sari wi u Bii yɛ ma n kun mɔ Baaba wi. Goo maa sari wi u Baaba wi yɛ ma n kun mɔ Bii wi, ka maa wi Bii wi, u kɪ u Baaba sɔɔsi.

²³ Ma u sɪira win bwɔabun bera gia u bu sɔɔwa be tɔna u nɛɛ, doo nɔɔrugiiwa win nɔni waamɔ ye i waamɔ. ²⁴ Domi na bɛɛ sɔɔmɔ Gusunɔn sɔmɔbu ka sinambu dabira ba kɪa bu wa ye i waamɔ tɛ, ba n maa wa. Ba kɪa bu nɔ ye i nɔɔmɔ tɛ, ba n maa nua.

Samarigii wi u tɔn geeru kua

²⁵ N wee, wooda yɛro goo u seewa u ka Yesun laakari

mɛɛri ma u nɛɛ, yinni, mba kon ko n ka wɔaru te ta ku ra kpe tubi di.

²⁶ Yesu nɔn bikia u nɛɛ, mba ba yorua wooda sɔɔ. Mba a ra gari mi.

²⁷ U wisa u nɛɛ, “Kaa Gusunɔ wunen Yinni kɪa ka wunen gɔru kpuro, ka wunen bwɛra kpuro, ka wunen dam kpuro, ka wunen bwisikunu kpuro, kpa a wunen tɔnusi kɪa nge wunen tii tii.”

²⁸ Yesu nɛɛ, a wisa n dɛnde, a koowo mɛ, kaa n wɔaru mɔ.

²⁹ Adama durɔ wi, u kɪ u tii gem wɛ ma u bikia u nɛɛ, wara nɛn tɔnusi.

³⁰ Yesu u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ, durɔ goowa u wee Yerusalemun di u dɔɔ Yerikoo, ma u wɔri gbɛnɔbun nɔma sɔɔ. Gbɛnɔ be, ba nɔn swaa di, ba nɔn so, ma ba doona ba nɔn deri u wasikiramɔ. ³¹ N deema ka saabu, yaku kowo goo sarɔ ka swaa ye. U durɔ wi wa ma u sɛɛna u doona.

³² Mɛna maa Lefi goo u tura yam mi. U nɔn wa ma u sɛɛna u doona. ³³ Adama Samarigii goo u wuu dɔɔ u tura win bɔkuɔ. Ye u durɔ wi wa win wɔnwɔnda nɔn mwa. ³⁴ U susi ma u gum ka tam wisi win mɛɛran bosu sɔɔ ma u su bɔkuɔ. Yen biru u nɔn sɔndi ye u sɔnin wɔllo u ka nɔn da sɔbun sɔbia yerɔ ma u nɔn nɔɔri. ³⁵ Yen sisiru, u gobi sua yi yi ka sɔm kowon sɔɔ yirun gobi nɛ, u yi sɔbia yerun wirugii wɛ ma u nɛɛ, a durɔ wi nɔɔrio. A n maa di n mɛni kera win sɔ, kon nun kɔsia nɔ n wurama.

³⁶ Ma Yesu nɛɛ, tɔmbu ita ye sɔɔ, ben wara a tamaa u

sāa durō win tōnusi wī u wōri
gbenābun nōma sōo mī.

³⁷ U nēē, wī u nūn
wōnwōndu kua, wiya.

Ma Yesu u nēē, n̄ n mēn na, a
doo kpa a n mō mē.

Yesu da Maata ka Maarin mi

³⁸ Sanam mē ba wāa swaa
u wuu gagu dua ma kuro goo
wī ba ra soku Maata u dera u
sobia win yenuo. ³⁹ Kuro wī, u
wōnō mō wī ba ra soku Maari.
Wōnō wī, u sō Yinnin bōkuo u
win gari swaa daki. ⁴⁰ Adama
Maata u ka doo kobu wasire,
ma u na u nēē, Yinni n̄ n nūn
gam sāa ye nēn wōnō u man
sōma ye derie nē turo? A n̄ kaa
de u na u man sōmi?

⁴¹ Yinni u nūn wisa u nēē,
Maata, Maata, a tii gōngere
mō a tii baasi gāa dabinun sō.

⁴² Gāa teenun bukatawa tōnu
u mō. Gāa geena Maari u gōsa
ni ba n̄ nūn mwaarimō.

11

Kanarun gari

*(I maa mērio Mateu 6:9-13,
7:7-11)*

¹ Sōo teeru Yesu u kanaru
mō gam gum. Saa ye u kpa win
bwāabun turo u nēē, Yinni
kpa a sun sōsi mē ba ra
kanaru ko, nge mē Yohanu u
win bwāabu sōsi.

² Yesu u bu sōwa bā n
kanaru mō ba n da nēē,
Baaba, a de ba n yē ma wuna
sāa Dēero.

A na a bandu swīi.

³ A sun besen dīanu kē tōru
baatere.

⁴ A sun besen toranu suuru
kuo

domi besen tii sa ra wī u sun
torari suuru kue.

A ku ka sun da kōkiribun bera
gia.

⁵ U kpa bu sōwa u nēē,
nge mē n tē wāa, bēen turo
u n bōrō mō, kpa u da win
mī wōku suunu sōo u nēē u
nūn pēē ita bōkuro, ⁶ domi win
kpaasibun turowa gam wee,
wī kun maa gāanu mō u nūn
wē. ⁷ Saa sōn di kpa bōrō wī,
u nēē, u ku nūn baasi, u kōnnō
kēnuā kō, wī ka win bibu ba
kpī. U n̄ maa kpē u se u sere
nūn pēē wē. ⁸ Yesu u nēē, na
bēē sōmō, baa ù kun seewe
u nūn wē bōrōnun sō, u koo
se u nūn wē yēn bukata u mō
kpuro win baasibun sō. ⁹ Na
maa bēē sōmō, i n da bikie, ba
koo bēē wē. I n da kasu, i ko
wa. I n da gambo so, ba koo
bēē kēnia. ¹⁰ Domi baawure
wī u bikiamō ba koo nūn wē.
Wī u kasu u koo wā. Wī
u maa gambo soomō, ba koo
yēro kēnia. ¹¹ Bēē sōo, [goon
bii ù n nūn pēē bikia, u koo
wura u nūn kperu wē?] N kun
mē ù n swāa bikia, u koo nūn
waa wē? ¹² N kun mē ù n sēeru
bikia, u koo nūn nia wē? ¹³ Bēē
be i sāa tōn kōsobu, ma i yē nge
mē ba ra bibu kēē geenu wē,
bēen Baaba wōllugii u n̄ koo be
ba nūn kanamō Hunde Dēero
wē?

Yesu ka tii yinamō

*(I maa mērio Mateu 12:22-
30, Maaku 3:20-27)*

¹⁴ Yesu u wēreku gira ge ga
tōnu goo soso kua. Sanam mē
wēreku ge, ga doona, soso wī,
u gari gerubu wōri, ma tōn
wōru ga biti soora. ¹⁵ Adama
gaba nēē, wērekunun sunō
Beseburu, win dama u ka
wērekunu giramō.

¹⁶ Gaba kī bu win laakari
mēeri, ma ba nūn bikia u

som maamaakigiru ko u ka sōosi ma win yiiko ya weewa wəllun di. ¹⁷ Yesu u ben bwisikunu yē, yera u nēē, bandu baatere tēn tumbu ba tabu mō ben tii tiine sō, ban te, ta koo kowa bansu kpa ten yenusu su wəruku. ¹⁸ Meya maa Setam yā n ka yen tii tabu mō, amōna yen banda koo ka yōra. Domi i nēē, Beseburun dama na ka werekunu giramō. ¹⁹ Nē, nā n werekunu giramō ka Beseburun dam, waran dama bēen bwāabu ba ka ni giramō. Ben tiiwa ba koo sōosi ma i tora. ²⁰ Adama n n ka Gusunon dam na, na werekunu giramō, ka gem ban te Gusunon u swīi, ta bēē naawa.

²¹ Sanam mē durō damgii wi u tabu yānu mō u win yenu kōsu win dukia ko n wāawa alafia sō. ²² Adama goo wi u nūn dam kere, ū n na u nūn wəri u kamia, u koo win tabu yānu kpuro gura ni u naane sāa kpa u win dukia gabu bonu kua.

²³ Wi u kun sāa negii u ka man yiberē teeru neniwa, wi u ku ra maa gāanu mēnne ka ne sannu, u ra ni yarinasiwa.

Werekunun wuramaru

(I maa mēerio Mateu 12:43-45)

²⁴ Yesu maa nēē, werekunu nū n doona tōnun min di, nu ra n bōsuwa mi gāanu ku ra kpi nu n wēra yeru kasu nu n bie. Yera nu ra nēē, nu koo gōsira nīn wāa yerō mīn di nu raa doona. ²⁵ Nu ra wuramē kpa nu deema ta kurare ta sōnde. ²⁶ Kpa nu da nu ganu nōba yiru kasuma ni nu ni kōsuru kere, kpa nu du yēro

sōo nu n wāa mi. Saa ye, yēro win wāa gbiikiru ta koo sāaya ka sere dāakiru.

Nuku doo geebu

²⁷ Sanam mē Yesu u gari gerumō mēsum, tōn wərun suunu sōon di kurō goo u nōogiru sua u nēē, doo nōrugiiwa wi u wunen gura sua, ma a win bwāa nōra.

²⁸ Ma Yesu u nēē, n sanō a gere, doo nōrugiba be ba Gusunon gari swaa dakimō, ma ba yi nenumō.

Tomba yīreru bikia

(I maa mēerio Mateu 12:38-42)

²⁹ Sanam mē tōn wəru ga mēnnamō yera Yesu u nēē, tēn tumbu tōn kōsoba. Ba yīreru bikiamō adama yīreru garu maa sari te ba koo bu sōosi ma n kun mō Gusunon somō Yonasigiru. ³⁰ Domi nge mē Yonasi u kua yīreru Ninifugibun sō, mēya maa Tōnun Bii, u koo ko yīreru tēn tōmbun sō. ³¹ Siribun sanam sōo Seban tem tōn kurō sunō u koo tēn tumbu seesi u bu taarē wē, yēn sō u na saa tem nōrun di u ka Salomōon bwisin gari nō. Tē n wee, gāanu wāa mini ni nu Salomōon kere. ³² Siribun sanam sōo Ninifugibu ba koo tēn tumbu seesi bu bu taarē wē ye ba ka gōru gōsia Yonasin waasun sō. Ma tē n wee, gāanu wāa mini ni nu Yonasi kere.

Wasin fitila

(I maa mēerio Mateu 5:15, 6:22-23)

³³ Yesu maa nēē, goo ku ra fitila mēni kpa u gu bere, n kun mē u kaaru wukiri, adama ba ra gu sōndiwa dabu wōllo, kpa be ba dumō ba n ka yam

bururam waamə. ³⁴ Wunen nənīya yi wunen wasin fitila. Wunen nənī yi n alafia mə, wunen wasi kpurowa yi yam bururam mə. Adama yi kun bwāa do, wunen wasi yi n yam bururam wasi. ³⁵ Yen sō, a laakari koowo yam bururam mē mu wāa wunε sō mu ku raa ko yam wōkuru. ³⁶ Wunen wasi kpuro yi n yam dēeram mə, ma yin gam kun wāa yam wōkuru sō, yi kpurowa yi ko n dēere nge sanam mē fitila ga nun yam bururasie ga ballimə.

Yesu u Falisiba ka wooda yērobu

*ben toranu sōwa
(I maa mērio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)*

³⁷ Sanam mē Yesu u gari gerua u kpa, Falisi goo na u nūn kana u da u yaa dibu di win yenuə. Ma u da mi, u sina u ka di. ³⁸ Falisi wi, u nūn mēera ka biti ye u n ka niε nge mē ben komaru u sere di. ³⁹ Adama Yinni u nēε, bēε Falisiba i ra nōra ka gbēerun biru dēerasie adama bēen sōwə i taki ka nuku kōsuru yiba. ⁴⁰ Gari bakasu bēε! Wi u wasin tō kua, n n wiya u maa yin sō kua? ⁴¹ I sāarobu wēεyə ye ya wāa gbēerun sōwə, kpa ye ya tie yu bēε dēera.

⁴² Bēε Falisiba, i ko nənī swāaru wa yēn sō i ra bēen karan kpee yi ba ra soku mantu ka duu, yin wōkuru baateren wōllo tia wē. Ka mē, i ra gean kobu nənī sarari, i n maa Gusunə kīru sōsīmə.

Yeniwa n weenε i ko, kpa i ku ye ya tie deri.

⁴³ Bēε Falisiba, i ko nənī swāaru wa yēn sō i ra sin yee gbiikinu kā mēnnə yenə, ka tōbirinaa tən dabinun wuswaa. ⁴⁴ I ko nənī swāaru wa, bēε, yēn sō i ka sikiu weenε ni goo kun waamə, nūn wōllo ba ra sī ba kun ka baaru.

⁴⁵ Wooda yēro goo u nēε, yinni à n gerumə mē, ka maa bēsera a wōmmə.

⁴⁶ Ma Yesu u nūn wisa u nēε, bēε maa wooda yērobu i ko nənī swāaru wa, domi i tōmbu sōmunu sōbimə ni nu suabu sē, ma bēen tii i ku ra nī ture baa ka bēen niki bia. ⁴⁷ I ko nənī swāaru wa bēε, yēn sō i Gusunən sōmōbun sika banimə, be bēen baababa ba go. ⁴⁸ Nge mēya i sōsīmə ye ba kua, i n maa bu taarε wē. Domi beya ba Gusunən sōmōbu go, ma bēε i ben sika banimə. ⁴⁹ Yeya Gusunə u yē u ka nēε, wi, u koo bu Gusunən sōmōbu ka gōrobu gōria. Ba koo gabu go, ba koo maa gabu nənī sō, ⁵⁰ kpa bu tēn tōmbu Gusunən sōmō be kpuron yem bikia mē mu yari handunian toren di, ⁵¹ saa Abelin yem di sere ka Sakarin yem wi ba go yāku yeru ka sāa yerun baa sō. Ka geema na bēε sōmə, ba koo mu tēn tōmbu bikia.

⁵² I ko nənī swāaru wa, bēε wooda yērobu, yēn sō i yērun gambo kenua. Bēen tii i n due, i maa yina gabu bu du be ba kī.

⁵³ Ye u yara min di, wooda yērobu ka Falisiba ba nūn gari dabinu bikikia ka yiberε tēru. ⁵⁴ Ba nūn yēri beriammē gari

sɔɔ, kpa geɛ yi ka nùn samba ko.

12

I tii laakari ko ka murafitiru

(I maa mɛɛrio Mateu 10:26-

27)

¹ Saa ye sɔɔ, tɔn wɔru guna ya mɛnna sere ba bɔrikianamɔ ma Yesu u gbɔa u win bwāabu sɔɔwa u nɛɛ, i tii laakari ko ka Falisiban pɛɛ seeyatia ye ya sãa murafitiru.

² Gāanu sari ni nu wukiri ma nu n̄ koo tera. Asirin gāanu maa sari ni ba n̄ koo gia. ³ Yen sɔna ye i gerua kpuro yam wɔkurɔ ya koo nɔɔra yam bururam sɔɔ. Ye i maa gerua dia sɔɔ soon bɔkuɔ ya koo kparara gidambisa wɔllun di.

Wi i ko nasia

(I maa mɛɛrio Mateu 10:28-

31)

⁴ Yesu maa nɛɛ, na bɛɛ sɔɔmɔ, bɛɛ be i sãa nɛn bɔrɔba, i ku bu nasia be ba koo wasi go, ma yen biru ba n̄ kpɛ bu maa gāanu ganu ko. ⁵ Na kon bɛɛ sɔ wi n weenɛ i nasia. I nùn nasio wi u yiiko mɔ u ka kpɛɛ dɔɔ sɔɔ wi u ku ra gbɔi, ù n go ù n kpa. Mɛya na bɛɛ sɔɔmɔ, wiya n weenɛ i nasia.

⁶ Nge ba ku ra gunɔminu nɔɔbu dɔre faram yiru ro? Ka mɛ, baa nin teu, Gusunɔ u ku ra duari. ⁷ Baa mam bɛɛn wirun seri u yin geeru yɛ. Yen sɔ, i ku gāanu nasia domi i gunɔmii dabinu bɛɛɛ kere.

Wi u Kirisi wura

tɔmbun wuswaaɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 10:32-

33, 12:32, 10:19-20)

⁸ Yesu maa nɛɛ, na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u man

wura tɔmbun wuswaaɔ, Tɔnun Bii u koo nùn wura wɔllun gɔradoban wuswaaɔ.

⁹ Adama wi u man yina tɔmbun wuswaaɔ, Tɔnun Bii u koo maa nùn yina wɔllun gɔradoban wuswaaɔ.

¹⁰ Baawure wi u Tɔnun Biin kɔsa gerua, ba koo nùn suuru kua, adama wi u Hunde Dɛɛro gari kam gerusi, u n̄ suuru kobu wasi.

¹¹ Bã n̄ ka bɛɛ da mɛnnɔ yenɔ, wirugibu ka damgibun mi, i ku wurura i n̄ kasu nge mɛ i ko ka tii yina, n̄ kun mɛ ye i ko gere. ¹² Domi Hunde Dɛɛro u koo bɛɛ sɔɔsi saa ye, ye n weenɛ i gere.

Gobigii gari bɔkɔ goon gari

¹³ Goo tɔn wɔru sɔɔn di u Yesu kana u nɛɛ, u nùn win mɔɔ sɔɔwɔ u de bu ben tubi bɔnu ko.

¹⁴ Yesu u yɛro wisa u nɛɛ, wara man kua siri kowo bɛɛn suunu sɔɔ n̄ kun mɛ bɛɛn tubi bɔnu kowo.

¹⁵ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, ba n ben tii laakari sãa gem gem ka bine baayere, domi dukian kpāara kun tɔnun wāarun wiru.

¹⁶ Ma u bu mɔndu garu kua u nɛɛ, durɔ gobigii goon gbera dīanu kua gem gem. ¹⁷ U bwisika u nɛɛ, mba u koo ko domi u n̄ ayeru mɔ mi u koo win dīanu doke. ¹⁸ U nɛɛ, ye u koo ko wee. U koo win biranu sura, kpa u kpaanu bani ni nu ni kere, kpa u win alikama kpuro gure mi ka win dīa ni nu tie. ¹⁹ Kpa u win tii sɔ u nɛɛ, wi, u gāa bakanu mɔ ni nu berua wɔɔ dabinun sɔ. U koo wɛra kpa u n̄ dimɔ u n̄ nɔrumɔ kpa u n̄ yɛrimɔ. ²⁰ Adama

Gusunɔ u nùn sɔɔwa u nɛɛ, gari bɔkɔ, wɔku teni ba koo nun wunen hunde bikia. Ye u sɔɔru kua mi, weregia ya ko n sɔa.

²¹ Ma Yesu u nɛɛ, mɛya n ko n sɔa ka wi u dukia taasinamɔ win tiin sɔ ma u n dukia mɔ Gusunɔn mi.

A Gusunɔ naane koowo
(I maa mɛerio Mateu 6:25-34)

²² Yen biru Yesu u win bwɔabu sɔɔwa u nɛɛ, yenin sɔna na bɛɛ sɔmɔ i ku wurura bɛɛn wɔarun sɔ ye i ko i di, n kun mɛ bɛɛn wasin sɔ ye i ko ka yi wukiri. ²³ Domi wɔaru ta dɛanu kere, wasi maa yɔnu kere. ²⁴ I gbanamgbaanu lasabu koowo. Nu ku ra duure, nu ku ra maa gɛ, nu n beru yeru mɔ, mɛya nu n maa biraru mɔ, Gusunɔ maa nu diisiamɔ. I n gunɔsu bɛɛɛ kere sere mi n toma? ²⁵ Wara bɛɛ sɔɔ, win wururabun saabu, u koo kpɛ u win wɔarun dɛebu sosi, baa gɔm soo teeru. ²⁶ I kun kpɛ i gɔa piimii nini ko, mban sɔna i wurure ka ye n tie. ²⁷ I biibii mɛerio. Ya ku ra sɔmburu ko, mɛya ya ku ra maa tari. Ka mɛ, na bɛɛ sɔmɔ, baa Salomɔ ka win yiiko baka, u n buraru koore nge biibii yen tia. ²⁸ Gusunɔ u n gberun yakasu buraru wɛ nge mɛ, si su wɔa gisɔ, ma sia su koo dɔɔ mwaara, u n koo bɛɛ yɔnu sebusia n kere mɛ? Naane doke piibugibu bɛɛ. ²⁹ I kun ye i ko di, ka ye i ko nɔ tɔnan kaso mɔ, kpa i n wurure yen sɔ. ³⁰ Handunian tɔmba ba yen i kpuro kasu, adama bɛɛn Baaba u yɛ ma i yen bukata

mɔ. ³¹ I kasuo i ka du mi Gusunɔ u bandu swɔi, yen biru u koo bɛɛ wɛ ye ya tie.

A dukia beruo wɔllo
(I maa mɛerio Mateu 6:19-21)

³² Yesu maa nɛɛ, a ku nanda yɔa gɔɔ piibu, domi n bɛɛn Baaban gɔru dua u ka bɛɛ doke ban te u swɔi sɔɔ. ³³ I dɔro ye i mɔ kpa i yen gobi sɔarobu kɛ. I tii yansurɔnu kuo ni nu ku ra tɔkɔ ko, ka beru yeru Gusunɔ wɔllo tɛ sɔɔ dukia ku ra kpe, mi gbɛnɔ sari wi u koo susi, mi gema maa sari ye ya koo sanku. ³⁴ Domi mi bɛɛn dukia berua, miya bɛɛn gɔru ga ra n woo.

Sɔm kowo be ba swaa mɛɛra

³⁵ Ma Yesu kpam nɛɛ, i de i n sɔɔru sɔa i n kpaka sɛke pɔraɔ kpa i de bɛɛn fitilanu nu n sɔre. ³⁶ I de i n ka tɔmbu weene be ba ben yinnin wuramaru mara kurɔ kpaa yerun di, kpa bu ka nùn kenia mii mii sanam mɛ u tunuma u gambo so. ³⁷⁻³⁸ Doo nɔɔrugiba sɔm kowo be, bèn yinni u koo deema ba swaa mɛɛra u n tunuma, baa n n wɔku suunun na, n kun mɛ goo gbiikaa yà n sumɔ. Ka geema na bɛɛ sɔmɔ, u koo sɔɔru ko kpa u bu sinasia u bu nɔɔri. ³⁹ I de i n yɛ sɔa sɔa ma yenu yɛro u n yɛ saa ye gbɛnɔ u koo na, u koo dom se, u n koo de bu win diru kɔra. ⁴⁰ Bɛɛ maa, i n sɔɔru sɔa domi Tɔnun Bii, u koo nawaa saa ye i n ka nùn yiyo.

Yoo naanegii

ka naane sarirugii

(I maa mɛerio Mateu 24:45-51)

⁴¹ Piɛɛ nɛɛ, Yinni bɛsɛra a mɔn te kua? Nge tɔmbu kpuro.

⁴² Ma Yinni u nɛɛ, wara yoo laakarigii wi u naane mɔ. Wiya wi yenu yɛro u koo ko yobun wirugii u ka bu dɛanu yabua saa ye n weene.

⁴³ Doo nɔrugiiwa yoo wi, win yinni ù n deema u mò mɛ, sanam mɛ u tunuma.

⁴⁴ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, yinni wi, u koo nùn win dukia kpuro nɔmu bɛria. ⁴⁵ Adama yoo wi, ù n bwisikumɔ ma win yinni u tɛmɔ kpa u se u yoo tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu soberu wɔri, kpa u n dimɔ u n nɔrumɔ, tam mu n nùn goomɔ, ⁴⁶ win yinni u koo tunuma dɔma te yoo wi, u n ka nùn yĩiyɔ, ka saa ye u n yɛ. U koo nùn bɔɔri kpiri kpirika kpa u de u bɔnu wa ka naane sarirugibu sannu.

⁴⁷ Yoo wi u win yinnin kĩru gia, ma u n gãanu sɔɔru kue, ma u n win kĩru kue, win sobera ta koo kpɛa. ⁴⁸ Adama wi u kun gie, ma u kookoosu kua si su ka sɛɛyasiabu nɛ, win sobera kun kpɛamɔ. Wi ba gãa dabinu wɛ, ba koo nùn gãa dabinu bikia. Wi ba maa gãa dabinu nɔmu sɔndia, wiya ba koo bikia n kere.

Yesu ka karanabu na

(I maa mɛerio Mateu 10:34-36)

⁴⁹ Ma Yesu maa nɛɛ, dɔɔwa na yɛkam na handuniaɔ, na kĩwa u n daa yabure.

⁵⁰ Batɛmu gaa wãa ye na n kon

ko na kun kue. Nɛn bwɛra kun kpĩyɛn sɔ ya n gina koore.

⁵¹ I tamaa na nawa n ka alafia wɛ tem mɛ sɔɔ? Aawo, na bɛɛ sɔɔmɔ, karanaba na ka na. ⁵² Domi saa tɛn di tɔmbu nɔɔbu bà n wãa yenu teu sɔɔ, ba koo bɔnu ko. Nɔɔsinaa sarira ko n wãa ita ka yirun suunu sɔɔ, n kun mɛ yiru ka itan suunu sɔɔ. ⁵³ Baa ka bii ba n nɔɔsinamɔ, mɛro ka bii wɔndia ba n nɔɔsinamɔ, mɛya maa dwaa mɛro ka biin kuro ba n nɔɔsinamɔ.

Saan yĩrenu

(I maa mɛerio Mateu 16:2-3)

⁵⁴ U kpam tɔn wɔru sɔɔwa u nɛɛ, i n guru wiru wa ta seemɔ sɔɔ duu yerun di, i ra gere yande i nɛɛ, gura wee, mɛya n da maa ko. ⁵⁵ I n maa wa woo ga mò saa sɔɔ yɛsan nɔm dwarun di, i ra nɛɛ, yam mu koo swĩa. Mɛya n da maa ko. ⁵⁶ Murafiti bɛɛ, i wɔllu ka tem yĩrenun tubusianu yɛ. Amɔna i n ka saa yenin tubusianu yɛ.

Garin wii goberu

(I maa mɛerio Mateu 5:25-26)

⁵⁷ Ma Yesu kpam nɛɛ, mban sɔna i ku ra bɛɛn tii bwisikue i ka wa ye n dende. ⁵⁸ Sanam mɛ wunen yibere u ka nun dɔɔ siri yerɔ, a nùn suuru kanɔ swaa mi, kpa a wa a yari, kpa u ku ka nun da siri kowon mi, kpa siri kowo u ku nun sandamu nɔmu sɔndia, kpa sandamu u ku nun doke pirisɔm sɔɔ. ⁵⁹ Na nun sɔɔmɔ a n yarimɔ a kun kɔsie ye ba nun bure. Baa yen faram, a n derimɔ.

13

À kun gōru gōsie kaa gbi

¹ Saa ye sɔɔ, tɔmbu gaba na ba Yesu saaria ye n daa Galilegibu deema be Pilati u dera ba go sanam mɛ ba Gusunɔ yākuru kuammɛ. ² Yesu u bu wisa u nɛɛ, i tamaa Galilegii beni ba toranu mɔ n kere Galilegii be ba tie yèn sɔ ba wahala wa mɛn bweseru? ³ Aawo, na bɛɛ sɔɔmɔ, bɛɛn tii i kun gōru gōsie, bɛɛ kpurowa i ko gbi nge be. ⁴ Nge tɔmbu wəkura nɔɔbu ka ita ye, be Siloen dii wərukira wəri ta go, i tamaa ba Yerusalemun tɔn be ba tie kpuro taarɛ kerewa? ⁵ Aawo, na bɛɛ sɔɔmɔ, bɛɛn tii i kun gōru gōsie, bɛɛ kpurowa i ko gbi nge be.

Figien dāru te ta ku ra binu ma

⁶ U maa bu mɔn teni kua u nɛɛ, durɔ goo u dāru mɔ te ba ra soku figie te ba duura win dāa gbaarɔ. U na u ka ten binu kasu u sɔri, ma u n wa. ⁷ U win sɔm kowo sɔɔwa u nɛɛ, n wee yen wɔɔ itawa mi, nà n dāa ten marum kasum na, na ku ra wa. A te buro. Mban sɔna ta ayeru dimɔ kam. ⁸ Sɔm kowo wi, u win yinni wisa u nɛɛ, a te derio gina wɔɔ geni sɔɔ, kon ten nuurɔ gbe n ka sikerena, kpa n taaki doke. ⁹ Sɔrɔkudo gasɔku ta koo binu ma. Tà kun mara, kpa a sere tu bura.

Yesu kurɔ goo bekia

tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ

¹⁰ Tɔɔ wɛrarugiru garu sɔɔ Yesu u Gusunɔn garin keu sɔɔsimɔ mɛnnɔ yeru garu sɔɔ. ¹¹ N wee kurɔ goo maa wāa mi,

wi wɛrɛkunu nu kua barɔ saa wɔɔ wəkura nɔɔbu ka itan di. U ra n yāarewa, u ku ra kpī u tii dɛmia baa fiiko. ¹² Ye Yesu u nɔn wa ma u nɔn soka u nɛɛ, kurɔ wunɛ a bɛkurawa mi.

¹³ Ma u nɔn nɔma sɔndi. Yande u tii dɛmia ma u Gusunɔ siaram wəri.

¹⁴ Adama mɛnnɔ yerun wirugii u mɔru bara yèn sɔ Yesu u goo bɛkia tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ, ma u tɔn wɔru sɔɔwa u nɛɛ, sɔɔ nɔɔba tia wāa yè sɔɔ i ko sɔmburu ko. I na ye sɔɔ, bu ka bɛɛ bɛkia, n n mɔ tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ.

¹⁵ Yesu u nɔn wisa u nɛɛ, murafiti bɛɛ, bɛɛn baawure u ku ra win naa n kun mɛ win keteku sɔsie gu da gu nim nɔ tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ? ¹⁶ Kurɔ wi maa Aburahamun bwesera. Wee, Setam nɔn bɔkua saa wɔɔ wəkura nɔɔbu ka itan di. N n weenɛ bu nɔn kusia tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ?

¹⁷ Sanam mɛ u yeni gerumɔ, sekura win wɛrɔbu kpuro mwa, ma tɔn wɔru ga nuku dobu mɔ sɔm maamaakiginu kpuron sɔ ni u mɔ.

Mutaadin biman gari

(I maa mɛerio Mateu 13:31-32, Maaku 4:30-32)

¹⁸ U kpam nɛɛ, mba Gusunɔn bandu ta ka weenɛ. Mba na kon ka tu weesina. ¹⁹ Ta ka mutaadin bima weenɛ, ye goo u sua u kɔ win gbaaru sɔɔ. Ma ya kpia ya kua dāru, ma gunɔsu su sina ten kāsasi wɔlɔ.

Pɛɛ seeyatian gari

(I maa mɛerio Mateu 13:33)

²⁰ U kpam nɛɛ, mba na kon ka Gusunɔn bandu weesina. ²¹ Ta ka pɛɛ seeyatia weenɛ ye

kurə goo u sua u doke sakaku
nəə itan som sɔə ma mɛ kpuro
mu seewa mu kukua.

Kənnə ge ga n̄yasu

(I maa mɛerio Mateu 7:13-14, 21-23)

²² Yesu u wuu marosu ka baru kpaanu bukianamə ma u Gusunən garin keu sɔəsimə u ka dɔə Yerusalemu gia. ²³ Goo u n̄n bikia u nɛɛ, yinni, tambu fiiko tənawa ba koo faaba wa?

U bu wisa u nɛɛ, ²⁴ i kookari koowo i ka du saa kənnə ge ga n̄yasun di. Domi na bɛɛ sɔəmə, dabira ta koo swaa kasu tu ka du, ta n̄ maa kpɛ.

²⁵ Sanam mɛ yenu yɛro u koo ra se u win yenu kɛnɛ, kpa bɛɛ be i wāa tɔəwɔ i n gambo soomə i n n̄n kanamə u bɛɛ kɛnia, u koo nɛɛ, u n̄ yɛ m̄n di i na. ²⁶ Saa yera i ko i nɛɛ, i di i n̄ra win wuswaaɔ, u maa Gusunən garin keu sɔəsi bɛɛn wuun swɛɛɔ. ²⁷ Sanam mɛya u koo bɛɛ sɔ u nɛɛ, u n̄ yɛ m̄n di i na, i doonə win m̄n di, bɛɛ kpuro bɛɛ be i k̄sa m̄. ²⁸ Miya i ko swī kpa i n̄ma wiru s̄ndi sanam mɛ i ko Aburhamu ka Isaki ka Yakəbu ka Gusunən s̄m̄bu kpuro wa win bandu sɔə, kpa bɛɛ i deema ba bɛɛ k̄ɔ tɔəwɔ. ²⁹ Gaba koo na sɔə yari yeru ka sɔə duu yerun di, sɔə yɛsa ka sɔə yɛsan di, kpa bu sina bu di win bandu sɔə. ³⁰ Wee d̄akoba wāa be ba koo ko gbiikobu, gbiikoba maa wāa be ba koo ko d̄akobu.

Yesu ka Yerusalemu

(I maa mɛerio Mateu 23:37-39)

³¹ Saa ye sɔə, Falisi gabu ba na ba nɛɛ, a doonə minin di domi Herodu u kī u nun go.

³² U bu sɔəwa u nɛɛ, i doo i sɛmu ge s̄, n wee na wɛɛkunu giramə, na tambu bɛkiamə gisə ka sia, sɔə itaseru na kon n̄n s̄mburu dakura. ³³ Adama na n̄ kon ko na kun wāa sanum sɔə gisə ka sia ka sin teeru, domi n̄ n̄ koorə Gusunən s̄m̄ u kam ko gam gum, ma n kun m̄ Yerusalemu.

³⁴ Yen biru u nɛɛ, Yerusalemu Yerusalemu, wunɛ wi a ra Gusunən s̄m̄bu go, kpa a bu kpenu kasuku be ba nun ḡriama, n̄n nyewa na kīa n wunen bibu menna nge mɛ goo mero ya ra yen binu m̄nnɛ yen kasa sɔə, ma a n̄ wure. ³⁵ N wee, ba koo nun wunen yenu deria, adama na nun sɔəmə, a n̄ maa man wasi sere a ka nɛɛ, na s̄awa domarugii wi u sisi ka Yinnin yīsiru.

14

Yesu u barə goo bɛkia

¹ T̄ɔə wɛrarugiru garu sɔə Yesu dua Falisiban wirugii goon yenuɔ u ka di. Ma ba n̄n laakari s̄a. ² N wee durə goo win wasi yi m̄sa u ȳ Yesun wuswaaɔ. ³ Ma Yesu u wooda ȳrobu ka Falisiba bikia u nɛɛ, n weene bu t̄nu bɛkia t̄ɔə wɛrarugiru sɔə? Nge n n̄ weene.

⁴ Ba maari. Yera u barə wi tii gawe u n̄n bɛkia ma u dera u doona. ⁵ Ma u bu bikia u nɛɛ, bɛɛn wara, win bii n̄ kun mɛ win naa ȳa n d̄k̄ə w̄ri t̄ɔə wɛrarugiru sɔə, u n̄ koo ye wuna fuuku.

⁶ Yera ba kpana bu gari yi wisi.

Mi n weenε a sina

dim soku yera

⁷ Ye u laakari kua ma be ba dim soka nge maa wi, ba sin yee beeregini gəsimə, u bu mändu kua u nεε, ⁸ sanam mε ba nun soka kurə kpaa yerə, a ku sina sin yee beeregirə. Sərəkudo ba koo ra goo soku wi u nun beere kere. ⁹ Ma wi u beε kpuro soka u koo na u nεε, a durə wi sin yee te wēeyə. Saa yera sekura koo nun mwa a ka da a sina sin yee birukirə. ¹⁰ Adama sanam mε ba nun dim soka, a doo a sina sin yee birukirə, kpa wi u nun soka u n tunuma u nεε, a seewo nən bərə a na wuswaaə. Saa ye, n ko n sāa beere baka wunε səə be kpuron wuswaaə be ba sō ka wunε sannu. ¹¹ Ka geema baawure wi u tii sua wəllə, ba koo nən kawa. Baawure wi u maa tii kawa, ba koo nən sua wəllə.

¹² U maa wi u nən dim soka sōəwa u nεε, sanam mε a tumbu yaa dibu n kun mε tōə bakarū soka, a ku wunen bərəba soku, n kun mε wunen maabu, n kun mε wunen dusibu, n kun mε wunen beruse gobigibu, kpa ben tii bu ku raa nun soku bu ka nun kəsia. ¹³ Adama sanam mε a tumbu dim kana, a sārəbu sokuo ka alebugibu ka kəri barəbu ka wəkəbu. ¹⁴ Kaa ko doo nərugii yən sō ba n mə bu ka nun kəsia. Kaa wunen kəsiaru wa Gusunən min di sanam mε ba koo geegibu seeya gərin di.

Dim bakam gari

(I maa mεerio Mateu 22:1-10)

¹⁵ Ye be ba dimə ka Yesu sannu, ben turo u gari yi nua ma u nεε, doo nərugiiwa wi u koo di ban te Gusunə u swīi səə.

¹⁶ Ma Yesu nən wisa u nεε, durə goo u dim bakam sōru kua ma u tən dabiru soka. ¹⁷ Ye dim saa ya tura u win səm kowo gəra tən ben baawuren mi bu na domi yaa dibu kpuro sōru kpeera. ¹⁸ Adama be kpuro ba suuru kana ba nεε, ba n fεε wasi bu na. Gbiikoo nεε, wi, u gberu dwa, tilasiwa u ka da u te wa. ¹⁹ Kpao maa nεε, wi, u nεε dwa wasi yiru yiru yen nəbu, ma u koo den ka yi səmburu ko u wa. ²⁰ Kpao kpam nεε, tē gera wi, u kurə sua. Yen sōna wi, u n kpē u na. ²¹ Səm kowo wi, u gəsira u ka be kpuron suuru kana bi da u win yinni sōəwa. Yera yinni win məru seewa ma u win səm kowo sōəwa u nεε, a doo fuuku wuun batuma ka gen swεε səə a ka sārəbu na ka alebugibu ka wəkəbu ka kəri barəbu. ²² Ma səm kowo wi, u nεε, yinni, ye a man yiire mi, na ye kua. Wee, a yera maa tie. ²³ Ma yinni wi, u nεε, a swεε swīiyə ka karan goonu a tumbu duusiama ka kankansi, kpa nən yenu gu yibu. ²⁴ Domi geema na gerumə, baa tən ben turo kun maa nən dīanu dendamə, be, be na gbia na soka.

Ye tənū koo ko

u ka ko Yesun bɔɔ
(*I maa mɛɛrio Mateu 10:37-38*)

²⁵ Tɔn wɔru guna ya swaa mɔ ba sɪmɔ ka Yesu sannu, ma u sɪira u bu sɔɔwa u nɛɛ, ²⁶ goo ù n kɪ u man swɪi, ma u n man kɪɛ n kere win baa ka win mɛro ka win kuro ka win bibu ka win maabu ka wɔnɔbu ka win sesubu ka mam win tiin wɔaru, u n kpɛ u ko nɛn bɔɔ. ²⁷ Baawure wi u kun win tiin dɔa bunanaru sue, u ka nɛn yira swɪi, u n kpɛ u ko nɛn bɔɔ. ²⁸ Nge wara bɛɛ sɔɔ ù n kɪ u diru bani, u n koo gina sina u dooru ko u wa win gobi yi n tura u ka tu wiru go. ²⁹ Ma n kun mɛ, ù n kpɛkpɛku sura, ma u kpana u dakura, be ba gu waamɔ kpuro ba koo nùn yaakoru ko, ³⁰ kpa bu nɛɛ, durɔ wi, u bana torua, ma u kpana u ye dakura. ³¹ Nge sunɔ wara ù n seewa ka tabu kowobu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) u ka tabu ko ka win sunɔsi goo wi u tabu kowobu mɔ nɔrɔbun suba yɛndu (20.000), u n koo gina sina u mɛɛri u wa ù n dam mɔ u ka taa bi ko? ³² U n wa u n kpɛ, sanam mɛ wini kun tunumam kpa, u koo nùn sɔmɔbu gɔria bu nùn bikia ye u koo mɔɔru mwa bu ku maa ka tabu ko. ³³ Yen sɔna bɛɛn baawure wi u kun deri kpuro ye u mɔ, u n kpɛ u ko nɛn bɔɔ.

Bɔru te ta nɔɔ gu
(*I maa mɛɛrio Mateu 5:13, Maaku 9:50*)

³⁴ Ma Yesu maa nɛɛ, bɔru * gɔa geena, adama bɔru tà n nɔɔ gu, mba ba koo maa ka

tu dorasia. ³⁵ Ba n maa ka tu bukata gaa mɔ gberɔ baa taaki wɔlɔ bu ka tem kɔsisia. Ba ra kubewa tɔɔwɔ. Wi u swaa mɔ u ka nɔ, u nɔɔwɔ.

15

Yaa te ta kɔɔra ta maa waara
(*I maa mɛɛrio Mateu 18:12-14*)

¹ Gbere mwaɔbu ka kɔsan kowobu kpuro ba susi Yesun mi bu ka win gari nɔ. ² Ma Falisiba ka wooda yɛrobu ba wɔkinu wɔri ba nɛɛ, durɔ wini u ka kɔsan kowobu mɛnnamɔ ma u ka bu dimɔ sannu.

³ Yera u bu mɔn teni kua u nɛɛ, ⁴ wara bɛɛ sɔɔ, ù n yāanu wunɔbu (100) mɔ, ma teera nùn kɔɔrari, u n koo wunɔbu tia sari yeni deri gbaburɔ kpa u tu kasum da sere u ka tu dɔba. ⁵ Saa ye u tu dɔba, u koo tu seru sɔndi ka nuku dobu. ⁶ U n tunuma yɛnuɔ u koo win bɔrɔba ka win berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka man nuku dobu koowo, domi na nɛn yāaru dɔba te ta raa kɔɔra. ⁷ Na bɛɛ sɔɔmɔ, mɛya wɔrukobun nuku dobu bu ko n kpā toro turon sɔ wi u gɔru gɔsia n kere geegibu wunɔbu tia sari be ba kun gɔru gɔsiabun bukata mɔ.

Gobi yi yi kɔɔra yi maa waara

⁸ Yesu maa nɛɛ, nge kuro wara, ù n sii geesun gobi wasi wɔkuru mɔ, ma yin tia kɔɔra, u n koo fitila mɛni kpa u diru kura u ka ye kasu ka laakari sere u ka wa. ⁹ U n wa, u koo win bɔrɔba ka win berusebu soku kpa u nɛɛ, i ka man nuku dobu koowo, domi na nɛn gobi yi yi raa

* **14:34** bɔru - Bɔɔ te ba ka yā mini, ta sɔawa nge bɔɔ swɔaru. Ta koo kpɪ tu nɔɔ ghi.

kɔ̃ɔra wa. ¹⁰ Nge mɛya na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ, nuku dobu wāa Gusunɔn ɔradoban wuswaaɔ toro turon sɔ̃ wi u ɔ̃ru ɔsɔia.

Bii wi u kɔ̃ɔra u maa waara

¹¹ U kpam nɛɛ, durɔ ɔoo wāa u bii tɔn durɔbu yiru mɔ.

¹² Wi u yākabu bo u ben tundo sɔ̃wa u nɛɛ u nùn win dukian bɔnu wɛ ye ya ko n sɔ̃a wigia. Ma ben baa u bu win dukia bɔnu kua. ¹³ Sɔ̃ mɛɛrun biru yākabu wi, u mɛnna kpuro ye u mɔ, ma u ka wuu doona ge ga toma. Miya u win dukia ye kpuro di ka daa bɛɛteke.

¹⁴ Sanam mɛ u kpuro di ye u mɔ, ɔ̃ɔ bakara dua tem mɛ sɔ̃ɔ, ma u wɔri yāaru sɔ̃ɔ. ¹⁵ U da u win tii wuu migii ɔoo wɛ ma yɛro ka nùn da ɔberɔ u ka win kurusɔnu kɔ̃su. ¹⁶ U kɔ̃a u tii debia ka dɔ̃a kokosu si kurusɔnu dimɔ, adama ɔoo kun nùn wɛ. ¹⁷ Sanam mɛ win laakari wurama u nɛɛ, nɛn baaban sɔm kowobu kpuro ba dɔ̃anu mɔ nu yiba, ma nɛ wee mini na ɔbimɔ ka ɔ̃ɔru. ¹⁸ Na kon se kpa n da nɛn baaban mi n nùn sɔ̃ n nɛɛ, na nùn torari, na maa Gusunɔ torari. ¹⁹ Yen sɔ̃, u ku man soku win bii. U man koowo win sɔm kowo. ²⁰ U seewa ma u doona win baan mi ɔia.

Saa yɛn di u toma, win baa nùn wa ma wɔnwɔnda nùn mwa. U duka da u nùn gaba ka nuku dobu, u nùn tɔbura ka kɔ̃ru. ²¹ Bii wi, u nɛɛ, baaba, na nun torari, na maa Gusunɔ torari. Yen sɔ̃, a ku maa man soku wunen bii. ²² Adama tundo wi, u win yobu sɔ̃wa u nɛɛ, i kumbooro tama fuuku ge ga buram bo, kpa i nùn sebusia. I nùn taabu wɛɛyɔ u

doke, ka maa baranu. ²³ I doo i naa kpɛma ye suama, ye ya gum mɔ, kpa i ye ɔo. Su di kpa su tɔ̃ɔ bakaru ko ka nuku dobu. ²⁴ Domi nɛn bii wi, n sɔ̃are u raa gu, ma u wurama wāaru sɔ̃ɔ. U raa kɔ̃ɔra ma u wāara. Ma ba nuku dobu wɔri.

²⁵ N deema bii yeruma u woo ɔberɔ. Saa ye u wee, ye u yɛnu turuku kua, u ɔ̃asu ka yaabu nɔ̃mɔ. ²⁶ U yobun turo soka u bikia mba n kua. ²⁷ Yoo wi, u nɛɛ, wunen wɔnwɔwa u wɔma, yera bɛɛn tundo u naa kpɛma ye ɔo ye ya gum mɔ yɛn sɔ̃ u nùn wa alafia sɔ̃ɔ. ²⁸ Ma yeruma wi, u mɔru bara sere u n kɔ̃i u du yɛnuɔ. Ma tundo u yarima u ka nùn kɔ̃kiri. ²⁹ Yera u tundo wisa u nɛɛ, a mɛɛrio wɔ̃ɔ dabi tɛn di na nun sɔ̃amɔ. Na n wunen wooda gaa sarare, ma baa boo buu, a n man kɛɛre n ka nuku dobu ko ka nɛn bɔrɔba. ³⁰ Adama sanam mɛ wunen bii wi, u tunuma, wi u wunen dukia di ka kurɔ tanɔbu, win sɔ̃na a naa kpɛma ye ɔo. ³¹ Yera tundo nɛɛ, wunɛ nɛn bii baadommawa a ka man wāa, ye na maa mɔ kpuro, wunɛɔia. ³² Adama n weenɛ su nuku dobu ko kpa su yɛɛri yɛn sɔ̃ wunen wɔnwɔ wini n sɔ̃are u raa gu, ma u wurama wāaru sɔ̃ɔ. U raa kɔ̃ɔra, u maa waara.

16

Sɔm kowo gem sarirugii

¹ Yesu u bwāa be sɔ̃wa u nɛɛ, durɔ ɔobigii ɔoo wāa. U sɔm kowo mɔ wi u win yɛnu nɔ̃mu sɔ̃ndia. Yera ba sɔm kowo wi kɔrumɔtɔnu kua ba nɛɛ u win yinnin dukia

sankumə. ² Ma yinni wi, u nùn soka u nɛɛ, mba na nɔɔmə ba gerumə wunen sɔ. A man sɔwə nge mɛ a wunen sɔmburu koosina, domi a n maa kpɛ a ko nɛn sɔm kowo. ³ Sɔm kowo wi, u tii bikia u nɛɛ, mba u koo ko. Wee, win yinni u nùn yaramə win yɛnɔn sɔmburun di. U n dam mə u ka wuku, u n maa sekuru kpɛ u bara ko. ⁴ Wee ye u koo ko, kpa gabu bu ka nùn mwa ben yɛnuə sanam mɛ ba nùn sɔmburu yara. ⁵ Yera u win yinnin dibugii baawure sokusia ma u gbiikoo bikia u nɛɛ, nyewa a nɛn yinnin dibu nɛni. ⁶ U wisa u nɛɛ, gum yīrutiru wunəbu (100). U nùn sɔwə u nɛɛ, u win tireru suo u sina fuuku kpa u yore weeraakuru. ⁷ Ma u kpam goo bikia u nɛɛ, wunɛ, nyewa a nɛni. U wisa u nɛɛ, alikama sakaku wunəbu. Ma u nùn sɔwə u win tireru suo kpa u yore wɛnɛ. ⁸ Sɔm kowo naanɛ sarirugii win yinni u nɛɛ, bwisigiin tiiwa. Ma Yesu u nɛɛ, handuniagibu ba bwisi mə ben wāasinə sɔ n kere yam bururamgibu.

⁹ Na maa bɛɛ sɔɔmə, i bərəba kasuo ka handunian dukia, kpa bu ra bɛɛ mwa wāa yenu sɔ ni nu ku ra kpe, sanam mɛ dukia ye, ya kpa. ¹⁰ Wi u naanɛ mə gāa piiminu sɔ, u maa naanɛ mə gāa bakanu sɔ. Wi u kōsa mə gāa piiminu sɔ, u maa kōsa mə gāa bakanu sɔ. ¹¹ Yen sɔ, i kun naanɛ mə handunia yen dukia sɔ, wara koo bɛɛ dukia gea nɔmu sɔndia. ¹² I kun maa naanɛ mə goon gāanu sɔ, wara koo bɛɛ

wɛ ye n sāa bɛɛgia.

¹³ Sɔm kowo kun kpɛ u yin-nibu yiru sā. Domi u koo turo tusi kpa u turo kīa, n kun mɛ, u koo turo tii wɛ, kpa u turo gɛm. I n kpɛ i Gusunə ka dukia mɛnna i sā sannu.

Gari bwese bweseka

yi Yesu u gerua

(*I maa mɛɛrio Mateu 11:12-13, 5:31-32, Maaku 10:11-12*)

¹⁴ Falisiba be ba gobin kīru mə, ba ye kpuro swaa daki ma ba Yesu nɔ swiikinu mə. ¹⁵ U bu sɔwə u nɛɛ, bɛɛ i sāawa be ba tii gem wɛɛmə tɔmbun wuswaa, adama Gusunə u bɛɛn gōrusu yɛ. Domi ye ba siaramə tɔmbun mi gāa kōsuna Gusunən wuswaa.

¹⁶ Sere ka Yohanun saa, wooda ka Gusunən sɔmɔbu ba wāa. Saa sanam mɛn di, ba bandun gari kparamə te Gusunə u swīi, ma baawure u kookari mə u ka du ka dam. ¹⁷ Woodan gari piikon sankirabu sɛ, n kere wəllu ka tem kpeebu.

¹⁸ Baawure wi u win kuro yina, ma u kpao sua, u sakararu kuawa. Baawure wi u maa kuro sua win durə nùn yina, yɛro sakararu kuawa.

Gobigii ka Lasaa

¹⁹ Ma Yesu kpam nɛɛ, durə dukiagii goo raa wāa, wi u ra n yabe nɔnigiru sebua te ta wesibu wā, ma baadomma win mi, tɔ bakara. ²⁰ Sāaro goo raa maa wāa, wi ba sokumə Lasaa. U booboosu barə, u ra n kpīwa dukiagii win yenu kənnəwə. ²¹ Domi u kī u tii debia ka dīa buri yi yi wɔrumamə saa gobigii win tabulu wəllun di. Bōnu

ra mam ne nu n win booboo si dabirimɔ. ²² Sāaro wi, u gu ma wɔllun gɔradoba ba nɔn sua ba ka da gɔrio mi Aburhamu u wāa. Dukiaɣii wi, u maa gu, ma ba nɔn sika. ²³ U wāa nɔni swāaru sɔɔ gɔrio, ma u nɔni sua wɔllɔ u Lasaa wa Aburhamun bɔkuɔ. ²⁴ U nɔɔgiru sua u neɛ, baaba Aburhamu, a nen wɔnwɔndu waawo, a Lasaa gɔrima u win niki bian sɛru doke nim sɔɔ, kpa u nen yara yemiasia, domi na nɔni swāa bakaru waamɔ dɔɔ yara yeni sɔɔ. ²⁵ Aburhamu u neɛ, nen bii, a yaayo ma a wunen gāa geenu wa wunen wāarun sanam, mɛya maa Lasaa u gāa kɔsunu wa. Tɛ mini win nukura yem, wunɛ maa a nɔni swāaru waamɔ. ²⁶ Ye kpuron biru bankokoro bɔkɔwa ga wāa bɛsɛ ka bɛɛn baa sɔɔ. Be ba kɔ bu sara minin di bu da bɛɛn mi gia, ba n̄ kpɛ. Mɛya goo kun maa kpɛ u na mini bɛɛn min di. ²⁷ Dukiaɣii wi, u neɛ, n̄ n men na, na nun kanamɔ, baaba, a Lasaa gɔrio nen baan yenuɔ, ²⁸ domi na wɔnɔbu nɔɔbu mɔ mi, kpa u bu yenin seeda diiya bu ku raa ka ne aye tɔyagii te sɔɔ. ²⁹ Aburhamu u neɛ, ba Mɔwisi ka Gusunɔn sɔmɔbun tirenu mɔ, bu nigia nɔɔwɔ. ³⁰ Ma u neɛ, aawo baaba Aburhamu, goo ù n da ben mi gɔrin di, ba koo gɔru gɔsia. ³¹ Ma Aburhamu nɔn sɔɔwa u neɛ, b̄a kun Mɔwisi ka Gusunɔn sɔmɔbugia nua, ba n̄ naane dokemɔ baa goo ù n seewa gɔrin di.

Torarun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 18:6-7, 21-22, Maaku 9:42)

¹ Yesu u win bwāabu sɔɔwa u neɛ, n̄ n̄ koo ko kɔsan yɛri yi kun due, adama nɔni swāarugiiwa win min di yi dua. ² N sanɔ bu nɔn neɛru (400) gbinisi win wīirɔ, kpa bu nɔn kpɛɛ nim wɔku sɔɔ, n kere ù n be ba gema minin turo kɔsan yina beria. ³ I tii laakari ko.

Wunen tɔnusi ù n tora, a nɔn gerusio. Yen biru ù n gɔru gɔsia, a nɔn suuru kuo. ⁴ Baa ù n nun tora nɔn nɔɔba yiru sɔɔ teeru, ma nɔn nɔɔba yiru ye, u naamɔ u tuuba mɔ, a nɔn suuru kuo.

Naane dokebu

⁵ Gɔrobu ba Yinni sɔɔwa ba neɛ, a bɛsɛn naane dokebu so-sio.

⁶ Ma Yinni u neɛ, baa bɛɛn naane dokebu b̄u n̄ ne nge dīa bima, ma i dāa teni sɔɔwa tu wukuro tu tii gira nim wɔku sɔɔ, ta koo maa bɛɛ mɛm nɔɔwa.

Sɔm kowon wii kpɔibu

⁷ Yesu maa neɛ, bɛɛn goo ù n yoo mɔ wi u wukumɔ, n̄ kun mɛ u neɛ kpɔaramɔ, u koo nɔn sɔ ù n wuma yenuɔ u neɛ, u na tɛ u sina u di? ⁸ Aawo, u koo nɔn sɔwa u neɛ, u nɔn dīanu sɔɔru kuo, u win yaberu sebe kpa u nɔn nɔɔri, sere u ka di u nɔ. Yen biruwa yoo win tii u koo maa di kpa u nɔ. ⁹ U koo yoo wi siara yèn sɔ u kua ye u nɔn yiire? ¹⁰ Aawo, mɛya maa bɛɛ i n̄ kpuro kua ye ba bɛɛ yiire, i yande neɛ, i s̄awa yobu. I gesi kua ye n weene i ko.

Yesu tambu wəkuru bekia

¹¹ Sanam me Yesu u dɔɔ Yerusalemu gia, u kpa Samari ka Galilen baa sɔɔ. ¹² Sanam me u duɔ wuu gagu sɔɔ, tambu wəkuru be ba bara disigiru mɔ ba nùn sennɔ da ma ba yɔra n desire. ¹³ Ba nɔɔgiru sua ba nɛɛ, yinni Yesu, a bɛsɛn wɔnwɔndu waawo.

¹⁴ Ye u bu wa yera u nɛɛ, bu doo bu ben tii yāku kowobu sɔɔsi.

Sanam me ba dɔɔ, n wee ba bekura ba dɛɛra. ¹⁵ Ben turo, ye u wa ma u bekura, u ɔsirama u Gusunɔ siara ka nɔɔgiru. ¹⁶ U kpuna Yesun wuswaaɔ u nùn siara. Samarigiwa durɔ wi. ¹⁷ Yesu nɛɛ, n n be wəku te kpurowa ba bekura? Nɔɔba nɛɛ be ba tie, maɲa ba wāa. ¹⁸ Sɔɔ wini turowa u wurama u ka Gusunɔ siara?

¹⁹ Ma u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a seewo a doona, wunen naane dokebu nun bekia.

Ban te Gusunɔ u koo swīi

(I maa mɛɛrio Mateu 24:23-28, 37-41)

²⁰ Falisiba ba nùn bikia dɔma te Gusunɔ u koo bandu swīi kpa ba n ka yɛ. Yera u bu sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔn bandu ta n sisi nge me ba koo ka tu wa. ²¹ Ba n gerumɔ bu nɛɛ, i wa te wee mini, nge te wee miɔnɔ. Domi n wee, Gusunɔ u bandu swīi bɛɛn suunu sɔɔ.

²² Ma u bwāa be sɔɔwa u nɛɛ, sanam sisi mɛ sɔɔ i ko n kī i Tɔnun Biin tɔɔ teeru wa, adama i n tu wasi. ²³ Ba koo bɛɛ sɔ, i mɛɛrio mini n kun me miɔnɔ. I ku ka duki da mi. ²⁴ Ka geema nge me guru maakinu ra balli wɔllun

goo teerun di sere ka ten-sim mi, nge mɛya Tɔnun Bii u ko n sāa win tɔɔ te sɔɔ.

²⁵ Adama gbiikaa, u n koo ko u kun nɔni sɔɔre gem gem kpa tɛn tambu bu nùn yina.

²⁶ Ye n kua Nɔwɛn sanam sɔɔ, n koo maa ko Tɔnun Biin sanam sɔɔ. ²⁷ Tamba dimɔ, ba nɔrumɔ, ba suanamɔ, ba durɔbu ka kurɔbu kɛɛnamɔ

sere n ka girari dɔma te Nɔwɛ u goo dua. Ma nim yibura na ta be kpuro kam koosia.

²⁸ Mɛya n koo maa ko nge Lotun saa. Tamba dimɔ, ba nɔrumɔ ba dwemɔ ba dɔramɔ, ba dīanu duurumɔ, ba dia banimɔ. ²⁹ Adama dɔma te

Lotu u yara Sodomun di, guri dɔɔgia ka sɔɔ bisu ya na wɔllun di ya be kpuro kam koosia.

³⁰ Mɛya n ko n maa sāa tɔɔ te Tɔnun Bii u koo kurama.

³¹ Tɔɔ te sɔɔ, wi u wāa win dii tɛɛra wɔllɔ ma win yānu wāa dirɔ, u ku raa du u nu sua. Wi u maa wāa gberɔ, u

ku raa ɔsirama yenuɔ. ³² I Lotun kurɔ yaayo. ³³ Wi u kī u win wāaru di ka win ɔruru

kīru, u koo tu bia, adama wi u win wāaru yina, wiya u ko n tu mɔ. ³⁴ Ka geema, wəku te,

tambu yiru ba ko n kpī kpin yee teeru sɔɔ, ba koo turo sua kpa bu turo deri. ³⁵ Kurɔbu

yiru ba ko n nammɔ sannu, ba koo turo sua kpa bu turo deri.

[³⁶ Durɔbu yiru ba ko n wāa gberɔ, ba koo turo sua kpa bu turo deri.] ³⁷ Bwāa be, ba nùn

bikia ba nɛɛ, ma giara Yinni. Ma u nɛɛ, mi gora wāa miya yaberekunu nu koo mɛnna.

Gəmini ka siri kowon gari

¹ Yesu u bu mən teni kua u ka bu sōsi ma n weene ba n da n kanaru mō wērabu sari. ² U nēē, siri kowo goo wāa wuu maro gagu sō, wi u n Gusunō nasie, u n maa goon bēere yē. ³ Wuu teu ge sō, gəmini goo maa wāa mi. U ra nē win mi, u nēē, u bu sirio wi ka win yiberē. ⁴ U yina n tē. Adama yen biru u bwisika u nēē, baa mē na n Gusunō nasie, ma na n goon bēere yē, ⁵ ka mē, yèn sō gəmini wini u man bande, kon bu siria ka win yiberē, kpa u ku maa man baasi.

⁶ Yinni u nēē, i nōwō ye siri kowo kōso wi, u gerua. ⁷ Kaa sere gere Gusunō? U n koo win tiin tambu siria be ba nūn wuri koosimō bururu ka yoka? U koo tē u sere bu nōri? ⁸ Na bēē sōmō u koo bu siria ka sendaru. Ka mē, sanam mē Tōnun Bii u koo na u koo naanē dokebu deema tem mē sō?

Falisi ka ghere mwaən

kanaru

⁹ U kpam mən teni kua tambu gabun sō be ba tii mēera geegibu, ma ba gabu gema. ¹⁰ U nēē, tambu yiru ba dua sāa yerō bu ka kanaru ko. Turo sāawa Falisi, turo maa ghere mwā. ¹¹ Falisi wi, u yō u kanaru mō u win tiin gari mō u nēē, Gusunō na nun siara yèn sō na n sāa nge be ba tie, be ba sāa taki diobu ka kōsan kowobu ka sakara kowobu ka mam ghere mwā nge durō wini. ¹² Na ra nō bōke nən yiru alusuma tia sō. Na ra maa nən mōru kpuron wōkuru baateren wōlō tia wē.

¹³ Ghere mwā wi, u yōra n dēsiere, u n kākā u win nōni sue wōlō, ma u tii bōkua u nēē, Gusunō, na sāawa toro, a nən wōnwōndu wāawo. ¹⁴ Na bēē sōmō ghere mwā wiya u gem wa Gusunōn wuswā. u ka wa yēnuō n kere win beruse. Dōmi baawure wi u tii sua wōlō ba koo nūn kawā. Wi u maa tii kawā ba koo nūn sua wōlō.

Yesu bibu kanaru kua

(I maa mēerio Mateu 19:13-15, Maaku 10:13-16)

¹⁵ Ba ka bibu naamō Yesun mi baa ka bii wēnō u ka nu nōmu sōndi. Adama ye win bwāabu ba ye wa ba bu gerusi. ¹⁶ Ma Yesu u bibu soka win mi u nēē, i de bibu bu na nən mi, i ku bu yinari, domi Gusunō u bandu swīi tām bun sō be ba ka bu weene. ¹⁷ Ka geema, na bēē sōmō, baawure wi u kun ban te Gusunō u swīi wure nge mē bii u ra win mōwōbu wure, u n kpē u n sāa ban tegii.

Gobigii goon gari

(I maa mēerio Mateu 19:16-30, Maaku 10:17-31)

¹⁸ Wirugii goo u Yesu bikia u nēē, yinni, a sāawa tōn geo. Mba na kon ko n ka wāaru te ta ku ra kpe wa.

¹⁹ Yesu nēē, mban sōna a man sokumō geo. Goo sari wi u sāa geo ma n kun mō Gusunō turo. ²⁰ A wooda yē ye ya gerumō ya nēē, “i ku sakararu ko, i ku tōnu go, i ku gbeni, i ku seeda weesugia di, i bēen tundo ka mēro bēere wē.”

²¹ Ma durō wi, u nēē, yeni kpurowa na wiru kpīye saa nən aluwaasirun di.

²² Ye Yesu u yeni nua u kpa, u kpa m nɛɛ, gāa teena nu nun tie. A doro kpuro ye a mā, kpa a sārōbu yen gobi bōnu kua, kaa n dukia mā wōllo. Yen biru a na a man swīi.

²³ Ye durō wi, u yeni nua win nukura sankira, domi dukia bakagiiwa. ²⁴ Ye Yesu u nūn mɛɛra u nɛɛ, ka geema n ka dukiagibu sēwa bu ka ban te Gusunō u swīi wura. ²⁵ Domi dukiagii u ka ban te wura, yen sēsō ga kpā ga kere yooyoo gu du yaburan wērō gu yari.

²⁶ Be ba nūn swaa daki ba nɛɛ, n n mɛn na, wara koo kpī u faaba wa.

²⁷ Yesu u bu sōwa u nɛɛ, ye tōnu kpanɛ, Gusunō kun ye kpanɛ.

²⁸ Piɛɛ u nɛɛ, n wee sa deri kpuro ye sa mā, sa nun swīi.

²⁹ Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na bɛɛ sōmō, goo sari wi u win yenu deri ban te Gusunō u swīin sō n kun mɛ win kurō n kun mɛ win maabu ka win wōnōbu n kun mɛ win mero ka win tundo n kun mɛ win bibu, ³⁰ kpa u kun wa u mwɛ saa yeni sō n kere ye u deri, ka kpa m wāaru te ta ku ra kpe sia.

Yesu u win gōō ka win see-bun

gari mō nōn itase

(I maa mɛɛrio Mateu 20:17-19, Maaku 10:32-34)

³¹ Yesu u wōkura yiru ye soka win mi ma u nɛɛ, n wee sa Yerusalemu dōō. Ye Gusunōn sōmōba yorua Tōnun Biin sō kpuro, ya koo koora. ³² Domi ba koo nūn tōn tukobu nōmu sōndia bu nūn

yaakoru ko, bu nūn nōni sō, kpa bu nūn yāatam sie. ³³ Bā n maa nūn so ba kpa ba koo nūn go, kpa u se gōrin di sō itase.

³⁴ Adama bwāa be, ba n gāanu tuba gari yi sōō. N bu wini ye u ka yā. Gari yi kun bu yeeri.

Yesu u wōko bekia

(I maa mɛɛrio Mateu 20:29-34, Maaku 10:46-52)

³⁵ Nge mɛ Yesu u Yeriko duō, wōko goo u sō swaa nōwō u bara mō. ³⁶ Ye u tōn wōrun damu nua ga sarō, yera u bikia mba n kua. ³⁷ Ma ba nūn sōwa ba nɛɛ, Yesu Nasaretigiiwa u sarō. ³⁸ Ma u nōgiru sua u nɛɛ, Yesu Dafidin sikadobu, a nɛn wōnwōndu waawo.

³⁹ Be ba sīimō wuswaa ba nūn gerusi bu ka nūn marisia. Adama u wure u gbāra n kere yellu u nɛɛ, Dafidin sikadobu, a nɛn wōnwōndu waawo.

⁴⁰ Yesu u yōra ma u nɛɛ, bu ka nūn na. Ye wōko wi, u tunuma Yesu nūn bikia u nɛɛ, ⁴¹ mba a kī n nun kua.

U nɛɛ, Yinni, na kī n yam wawa.

⁴² Ma Yesu u nūn sōwa u nɛɛ, a yam waawo, wunɛn naane dokebu nun bekia.

⁴³ Yande u yam wa, ma u Yesu swīi u Gusunō siaramō. Sanam mɛ tōn wōru ge kpuro, ba ye wa ma ba Gusunō saabu kua.

19

Yesu ka Sakeu

¹ Yesu u dua wuu ge ba mō Yerikoō, u gu bukianɛ. ² Miya durō gobigii goo u wāa wi ba mō Sakeu wi u sāa gbere mwabun wirugii. ³ U kī

u Yesu wa, adama u n̄ kpīa t̄n w̄run s̄ ȳn s̄ wi, t̄n kpiribuwa. ⁴ Yera u duka da wuswaa ma u ȳwa d̄a te ba m̄ sikam̄ren w̄llo u ka n̄n wan s̄, domi u ȳ ma miya u koo ka doona. ⁵ Saa ye Yesu u tura yam mi, u n̄ni seeya ma u n̄n s̄wa u n̄e, Sakeu a sarama kpaaka, domi wunen yenūra na kon s̄bia gis̄.

⁶ Sakeu sarama ka sendaru ma u Yesu dam koosia ka nuku dobu. ⁷ Ye t̄mba ye wa, be kpuro ba w̄ki ba n̄e, u da u s̄bia k̄san kowon yenū.

⁸ Sakeu u seewa u ȳra Yin-nin wuswaa u n̄e, n wee Yinni na n̄n dukian b̄nu s̄arobu w̄em̄. Na n maa goo ḡanu w̄rari ka taki na n̄n yen n̄n n̄e wesiam̄.

⁹ Yesu u n̄n s̄wa u n̄e, gis̄ faaba dua yenu ge s̄ ȳn s̄ winin tii maa s̄a Aburahamun bweseru. ¹⁰ Domi T̄nun Bii u nawa u ka kasu be ba k̄ra u bu faaba ko.

Nge m̄ s̄m kowoba ka gobi

m̄ero kua

(I maa m̄erio Mateu 25:14-30)

¹¹ Sanam m̄ t̄mba yeni swaa daki, u kpa m̄ndu kua ȳn s̄ u Yerusalemu turuku kua ma ba tamaa Gusun̄ u koo bandu sw̄iwa yande. ¹² Yera u n̄e, sina bii goo u bandu dibu da n toma tem gam gia, kpa u wurama yen biru. ¹³ U sere doona u w̄kuru soka win yobu s̄, ma u ben baawure gobi b̄ke ḡe w̄ u n̄e, bu de gobi yi, yi ma sere u ka wurama. ¹⁴ Win temgibu ba n̄n tusa ma ba

n̄o tia kua ba t̄mbu ḡra bu n̄e, ba n̄ k̄ dur̄ wi, u bandu di ben tem̄.

¹⁵ Sanam m̄ u wuma ye u ban te diima, u yoo be soka win mi be u raa gobi w̄, kpa u ka wa nge m̄ baawuren gobi n̄n marua. ¹⁶ Gbiikoo na u n̄e, yinni wunen gobi yi, yi mara w̄kuru. ¹⁷ U n̄n s̄wa u n̄e, ya w̄ yoo geo. Ȳn s̄ a kua naan̄gii ḡa piiminu s̄, na nun kua wuu marosu w̄kurun wirugii. ¹⁸ Yiruse na u n̄e, yinni wunen gobi yi, yi mara n̄obu. ¹⁹ U n̄n s̄wa u n̄e, wun̄ maa, na nun kua wuu marosu n̄obun wirugii. ²⁰ Kpao na u n̄e, yinni wunen gobi wee yi na berua k̄asu s̄. ²¹ Domi na wunen berum m̄ ȳn s̄ a s̄a t̄n s̄s̄gii. A ra suewa ye a kun yii, kpa a ḡe mi a kun duure. ²² U n̄n s̄wa u n̄e, na kon nun siriwa wunen gari s̄on di, yoo kam. A ȳ ma na s̄a t̄n s̄s̄gii, na ra sue ye na kun yii, kpa n ḡe mi na kun duure. ²³ N n m̄n na, mban s̄na a n̄ goo n̄n gobi yi w̄ u ka gobi m̄ero ko, kpa n nenyam mwa ka are sanam m̄ na w̄ma. ²⁴ Ma be ba w̄a mi, u bu s̄wa bu gobi yi m̄o bu w̄kurugii wi w̄. ²⁵ Ba n̄n s̄wa ba n̄e, yinni, u w̄kuru m̄ k̄. ²⁶ U n̄e, na b̄e s̄m̄, wi u m̄, win m̄ru s̄ra ba koo n̄n sosia. Wi u kun maa m̄, fiiko ye u mam m̄ ba koo n̄n mwaari. ²⁷ Yen biru i ka n̄n yib̄eba na mini be ba kun k̄ n bandu di kpa i bu sakiri n̄n wuswaa.

Yesu u Yerusalemu dua

(I maa m̄erio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Yohanu 12:12-19)

28 Ye Yesu yeni gerua u kpa, u win swaa mwa u bu gbiya Yerusalemu gia. 29 Sanam me u Betefagi ka Betani turuku kua, guurun bera gia te ba ra soku Olifin guuru, u tumbu yiru gora win bwāabu sɔɔ 30 u nɛɛ, bu doo wuu ge ga wāa ben wuswaa mi. Bā n dua ba koo keteku buu wa ga sori ge goo kun sɔnɔre. U nɛɛ, bu gu sɔsɔsɔm ba ka na. 31 Goo ũ n bu bikia mban sɔna ba gu sɔsɔsɔm, bu nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.

32 Be u gora ba doona, ma ba yabu baayere deema nge me u bu sɔɔwa. 33 Ye ba keteku buu ge sɔsɔsɔm, gen yinniba nɛɛ, mban sɔna i keteku buu ge sɔsɔsɔm.

34 Ba nɛɛ, Yinniwa u gen bukata mɔ.

35 Ma ba ka Yesu keteku buu ge naawa. Ba ben yānu teria gen wollo ma ba Yesu sɔndi. 36 Ye u dɔɔ, mɛya tamba ben yānu teriamɔ swaa sɔɔ.

37 Sanam me u Yerusalemu turuku kua Olifin guurun swaan boku, win bwāabu kpuro ba nɔɔgɔru sua ba Gusunɔ siaramɔ ka nuku dobu sɔm maamaakiginu kpuron sɔ ye ba wa. 38 Ba nɛɛ, Gusunɔ u sunɔ wi u sisi ka win yisuru domaru kuo, alafia ya n wāa wollo, kpa yiiko ya n wāa wɔwɔlleɔ.

39 Falisi gabu saa tɔn wɔrun suunu sɔn di ba Yesu sɔɔwa ba nɛɛ, yinni a wunen bwāa be marisio.

40 U bu wisa u nɛɛ, na bɛɛ sɔɔmɔ, baa beni bā n mari, kpenu koo gbāra.

Yesu Yerusalemu swiia

41 Sanam me Yesu u Yerusalemu turuku kua, ye u ye wa yera u swi wari yen sɔ, 42 u nɛɛ, wunɛ Yerusalemu a n daa tɛ yɛ ye ya koo ka nun alafia naawa ni, baa giso! Adama wee, ya nun kukue.

43 Sanam koo nun naawa mɛ sɔɔ wunen yibereba ba koo nun tarusi, kpa bu nun kooro bure bu nun sɛkene beri berika kpuron di. 44 Ba koo nun nam, wunɛ ka wunen bibu be ba wāa wunen suunu sɔɔ. Ba n derimɔ kpenu nu sɔnna wunɛ sɔɔ, yɛn sɔ a n tuba saa ye Gusunɔ u nun naawa.

Yesu u dua sɔa yero

(I maa mɛɛriɔ Mateu 21:12-17, Maaku 11:15-19, Yohanu 2:13-22)

45 Yesu dua sɔa yero ma u kia dɔrobu giram wari. 46 U bu sɔɔwa u nɛɛ, ba yorua, “Nɛn diru ta ko n sɔawa kanarun diru.” Adama bɛɛ i tu kua gbɛnɔbun wāa yeru.

47 Baadomma u ra n Gusunɔn garin keu sɔɔsimɔ sɔa yero. Yera yaku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu ka Yuuban wirugibu ba kɔ bu nɔn go. 48 Adama ba n yɛ nge me ba koo koosina, domi tumbu kpurowa ba nɔn swaa daki ma n bu maamaaki sɔa.

20

Man diya Yesu u yiiko wa

(I maa mɛɛriɔ Mateu 21:23-27, Maaku 11:27-33)

1 Sɔɔ teeru nge me Yesu u Gusunɔn garin keu sɔɔsimɔ sɔa yero, ma u Labaari gean waasu mɔ, yaku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu

ka Yuuban guro gurobu ba kurama. ² Ba nee, a sun sōwō wooda yerà a ka yeni mò. Wara u nun yen yiiko wē.

³ U bu sōwō u nee, ne maa, na kon bee gari gee bikia, kpa i man sō. ⁴ Man diya Yohanu u wooda wa u ka tōmbu batemu kua. Tōnun min di? Nge wōllun di.

⁵ Adama ba geruna ba nee, sà n gerua wōllun diya, u koo nee, mban sōna sa n nùn naane doke. ⁶ Sà n maa nee, tōnun min di, tōmbu kpuro ba koo sun kpenu kasuku domi baawure u Yohanu garisi Gusunon sōmō.

⁷ Yera ba wisa ba nee, sa n yē man diya. ⁸ Ma Yesu u bu sōwō u nee, ne maa, na n bee sōmō yiiko ye na ka yeni mò.

Gbaa wuko kōsobun gari

(I maa mēerio Mateu 21:33-46, Maaku 12:1-12)

⁹ Yen biru u tōmbu mōn teni kua u nee, durō goo u resēm gbaaru kua u dānu duura ma u kōsobu kasu u bu ye nōmu beria, ma u wuu da n ka tē.

¹⁰ Sanam mē saa ya tura u sōmō gōra kōso ben mi, bu ka nùn wēema ye n sāa wigia. Kōso be, ba nùn so, ba nùn gira nōm dira. ¹¹ U kpam kpao gōra. Ba nùn so, ba nùn yaa kasiki, ba gira nōm dira. ¹² U kpam itase gōra. Ba nùn mēera kua ma ba nùn gira. ¹³ Gbaa yēro wi, u nee, mba kon ko tē. Kon den nen tiin bii kīnasi bu gōriawa. Sōrōkudo ba koo nùn beeere wē. ¹⁴ Adama ye kōso be, ba nùn wa, ba geruna ba nee, wiya sāa tubi dio, su nùn go, kpa gbaa te, tu ko besegiru.

¹⁵ Ma ba nùn yara gbaa ten biru, ba nùn go.

Tē mba gbaa yēro wi, u koo bu kua. ¹⁶ U koo na u bu kpeerasia, kpa u win gbaa te kōso kpaobu nōmu beria.

Sanam mē tōn be ba nùn swaa daki ba ye nua, yera ba nee, su ku wa mē.

¹⁷ Adama Yesu u bu nōni kō u ka da ma u nee, mba gari yin tubusianu yi ba yorua ba nee, “Kpee te banōba yina, tera ta kua gani gōmburun dam.” ¹⁸ Baawure wi u kpee te wōri, ta koo nùn bōaku, wi ta maa wōri, ta koo nùn namwa muku muku.

Wōō gobin kōsiabun gari

(I maa mēerio Mateu 22:15-22, Maaku 12:13-17)

¹⁹ Saa tia ye sō, yāku kowo tōnwerobu ka wooda yērobu ba kasu bu Yesu mwa, domi ba tuba ma ben sōna u mōn te kua. Adama ba tōn wōru nasie. ²⁰ Ba Yesun laakari mō kpuro sō. Ma ba tōn samba kowobu gōra win mi, be ba sāare geegibu bu ka nùn mwa win gari gee sō, kpa bu nùn tem yēro nōmu beria. ²¹ Tōn be, ba nùn bikia ba nee, yinni sa yē ma wunen gari ka wunen sōsira sāa dee dee, a ku ra maa kīru gem wē, a Gusunon swaa sōsīmōwa gem sō. ²² N weene su tem yēro wōō gobi wē? Nge su ku wē.

²³ Ye Yesu u ben bwisiku kōsunu wa, yera u nee, ²⁴ i man gobi sōsima. Ma ba nùn yi wē. Ma u nee, waran foto ka yīrera mi.

Ba nee, tem yērogia.

²⁵ Ma u bu sōwō u nee, n n mēn na, i tem yēro wēeyō ye n

sāa tem yērogiā, kpa i Gusunō wē ye n sāa Gusunōgiā.

²⁶ Ma ba kpana bu nùn nōma turi win gari sōn di tōmbun wuswaa. Yera ba ka win wisibu bitu kua, ma ba ben nōo mari.

Gōribun seebun gari

(I maa mēerio Mateu 22:23-33, Maaku 12:18-27)

²⁷ Sadusiba be ba ra nēē gōriba kun seemō, ben gabu ba nùn susi ma ba bikia ba nēē, ²⁸ yinni, n wee ye Mōwisi u sun yorua. U nēē, “Goon bēērē ù n gu u kurō deri, ma u kun ka kurō wi bii mara, u koo kpī u nùn tubi di, kpa u ka win bēērē bweseru waawa.”

²⁹ Nge mēna, tundo turosibu nōba yiru gaba raa wāa. Gbi-ikoo u kurō sua ma u gu, u n ka kurō wi bii mō. ³⁰⁻³¹ Yiruse ka itase ba nùn sua gōminiru. Mēya n kua sere be nōba yiru ye, ba ka gu. Ba n bii mara. ³² Kurō wi, u ra gu. ³³ Gōribun seebun sanam ben weren kurōwa u ko n sāa. Domi be nōba yiru ye kpurowa ba nùn giā kurō.

³⁴ Yesu u bu wisa u nēē, handunia yen tōmba ba kurōbu ka durōbu suamō, ³⁵ adama sibu be ba ko n bōnu mō sian wāaru ka gōribun seebu sōo, ba n kurōbu ka durōbu suamō. ³⁶ Ba ko n ka wōllun gōradoba weenewa ba n maa gbimō. Ba ko n sāa Gusunōn bibu domi ba bu seeya gōrin di. ³⁷ Mōwisin tii u sōōsī sāa sāa ma gōriba koo se, ye u Gusunō soka u nēewa, “Gusunō Aburahamun Yinni, ka Isakin Yinni, ka Yakōbun Yinni” awī dōōgii yin gari sōo. ³⁸ Gusunō kun sāa gōribun

Yinni. U sāawa wasobugii, domi win mi kpuro ba sāawa wasobu.

³⁹ Gabu wooda yērobu sōo ba nēē, yinni, wunēn gari yi, yi dēnde.

⁴⁰ Ba n maa kākā ba nùn gāanu ganu bikie.

Dafidi ka wi Gusunō u gōsa

(I maa mēerio Mateu 22:41-46, Maaku 12:35-37)

⁴¹ Ma Yesu u bu bikia u nēē, amōna ba koo ka kpī bu nēē, Kirisi sāawa Dafidin bii.

⁴² Domi Dafidin tii u gerua Womusun tireru sōo u nēē, “Yinni Gusunō u nēn Yinni sōōwa u nēē, a sinō nēn nōm geuō,

⁴³ sere n ka nun wunēn yibēreba taarea.”

⁴⁴ Dafidi ù n nùn soka Yinni, amōna u ko n maa ka sāa win bii.

I tii laakari koowo

ka wooda yērobu

(I maa mēerio Mateu 23:1-36, Maaku 12:38-40)

⁴⁵ Sanam mē tōn dabira nùn swaa daki, u win bwāabu sōōwa u nēē, ⁴⁶ i tii laakari ko ka wooda yērobu be ba kī ba n bōsu ka yabe dēndēnnu, ba tōbirinaa kī batuma sōo, ba sin yee gbiikinu kasu mēnnō yenō ka aye bēēreginu dim soku yerō. ⁴⁷ Ba gōminibun yēnusu dimō, ma ba kana dēndēnnu mō bu ka bu wan sō. Ba koo bu taare wē n kpā.

21

Gobi yi kurō gōmini goo u kpēē

(I maa mēerio Maaku 12:41-44)

¹ Yesu u nɔni seeya ma u dukiagibu wa ba gobi kpɛɛmɔ sãa yerun kpakororu sɔɔ mi ba ra gobi doke. ² U maa kurɔ ɔmini sãaro ɔoo wa u gobi piiminu yiru kpɛɛmɔ mi. ³ Ma u nɛɛ, na bɛɛ sɔɔmɔ ka gem, ɔmini sãaro wi, u kpɛɛ n be kpuro kere be ba tie. ⁴ Domi ye n sɔndi ben mɔɔ bakaru sɔɔ yera ba wuna ba doke, adama win yãaru sɔɔ u kpuro kpɛɛ ye u ka tii kɔsu.

Yesu u sãa yerun

kɔrabun gari mɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 24:1-2, Maaku 13:1-2)

⁵ Gaba gerumɔ ma sãa yeru ta buraru mɔ ta wã ten kpee buranu ka kɛɛ ni ba Gusunɔ wɛn sɔ. Yera Yesu u nɛɛ, ⁶ sanam sisi mɛ sɔɔ ye i waamɔ mini kpuro yen gaan kpera kun ko n wãa ten tensim wɔllo. Ni kpurowa nu koo wɔri.

Wahala ye ya koo na

handunia yu sere kpe

(I maa mɛɛrio Mateu 24:3-14, Maaku 13:3-13)

⁷ Ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, n n mɛn na, domma yeni ya koo tunuma. Yire terà ta koo gbi tu kookoo si sɔɔsi.

⁸ Yesu u nɛɛ, i laakari koowo, i ku de bu bɛɛ nɔni wɔke. Domi dabira koo na ka nɛn yĩsiru, kpa ba n gerumɔ ba n mɔ, saa ya turuku kua, beya ba sãa Kirisi wi. Adama i ku bu swĩi. ⁹ I n tabun damu nɔɔmɔ ka nɔɔsinaa sariru, i ku nanda. Domi yera n ko n gbi n tunuma, adama n n kpee te mi gina.

¹⁰ Yera u kpam bu sɔɔwa u nɛɛ, bwesenu koo seesina, sinamba koo maa seesina. ¹¹ Tem yĩiri bakabu ko n wãa ka baranu ka ɔɔru, gam ka gam. Maamaaki berumgii ka yĩre bakanu nu ko n wãa wɔllo.

¹² Adama yabu ye kpuro yu sere koorɔ ba koo bɛɛ mwɔ bu bɛɛ nɔni sɔ. Ba koo bɛɛ siri kowobu nɔmu sɔndia mɛnnɔ yenɔ, ba koo bɛɛ pirisɔm doke, kpa bu ka bɛɛ da sina bokobu ka tem yĩrobun kɔnnɔsɔ nɛn yĩsirun sɔ. ¹³ Yera n koo bɛɛ ayeru wɛ i ka seeda di. ¹⁴ I de i n yɛ ma n n bɛɛn bwisikunu i ko ka tii yina. ¹⁵ Domi kon de i gari gere ka bwisi yi bɛɛn yiberɛba kpuro ba n kpɛ bu yina, n kun mɛ bu siki. ¹⁶ Bɛɛn mɔwɔbu mam, ka bɛɛn maabu ka bɛɛn wɔnɔbu ka bɛɛn dusibu ka bɛɛn bɔrɔba, ba koo bɛɛ bu nɔmu sɔndia kpa bu dabiru ɔo bɛɛ sɔɔ. ¹⁷ Baawure koo bɛɛ tusi nɛn yĩsirun sɔ. ¹⁸ Adama baa bɛɛn wirun sera kun borimɔ. ¹⁹ Bɛɛn temanabun saabu bɛɛn hunde ya koo faaba wa.

Yerusalemun kpeerabun gari

(I maa mɛɛrio Mateu 24:15-21, Maaku 13:14-19)

²⁰ Ma Yesu maa nɛɛ, dɔma te i wa tabu kowoba Yerusalemu tarusi, i n yɛ ma yen kpeerasiabu turuku kuawa. ²¹ Sanam mɛ, be ba wãa Yudeaɔ, bu suuwo guunu wɔllu gia. Be ba maa wãa Yerusalemun suunu sɔɔ bu yario, be ba maa wãa gberɔ bu ku wura wuuɔ. ²² Domi saa yeya mɔru kɔsiarun sanam, kpuro yu ka koorɔ ye ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ.

²³ Gurigibu ka tɔn kurɔ be ba bibu bɔm kɛmɔ saa ye sɔɔ, ba koo nɔni swāaru wa. Domi nuku sankira bakanu ko n wāa tem sɔɔ, ka maa mɔru baka bu ka tɔn be seeyasia. ²⁴ Ba koo bu sɔsiri ka takobi, kpa bu bu yoru mwa tem baama. Bwese tukunu koo maa Yerusalemu taaku sere nin saa yu ka turi.

Tɔnun Biin naaru

(I maa mɛerio Mateu 24:29-31, Maaku 13:24-27)

²⁵ Yesu kɔam nɛɛ, yĩrenu ko nu n wāa sɔɔ ka suru ka kperi sɔɔ. Tem sɔɔ, nɔni swāa bakara koo bwesenɔ deema kpa nu biti soora nim wɔku ka nim kurenun wurenun sɔ. ²⁶ Nandabu koo tɔmbu wasikira bā n mara ye n koo koora handunia sɔɔ, domi wɔllun dam mu koo yĩri. ²⁷ Saa yera ba koo Tɔnun Bii wa u kurama guru wiru sɔɔ, ka dam bakam ka yiiko. ²⁸ Yeni yā n naabu torua, i yɔrɔ sɔnwɔ kpa i bɛɛn wiru seeya yɛn sɔ bɛɛn yakiabu turuku kua.

Yĩre te dāa te ba mɔ figie

ta sɔɔsimɔ

(I maa mɛerio Mateu 24:32-35, Maaku 13:28-31)

²⁹ Ma u bu garin weenasii kua u nɛɛ, i dāa te ba mɔ figie mɛerio ka dānu kpuro. ³⁰ Nū n kpararu torua, bɛɛn tii i n mɛera, i yɛ ma yande tombu-rura ta turuku kooma. ³¹ Nge mɛya bɛɛ maa, i n yabu ye wa ya wee, i n yɛ ma n turuku kuawa Gusunɔ u ka bandu swii. ³² Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, saa yenin tɔmbu gabu ba n gbimɔ yabu ye kpuro yu

ka koora. ³³ Wɔllu ka tem mu koo doona, adama nɛn gari kun doonɔ.

I tii laakari ko

³⁴ Ma Yesu kɔam nɛɛ, i n bɛɛn tii se, kpa i ku ra ko laakari sariba dibu ka nɔrubun sɔ ka handunian wururabu, kpa tɔɔ te, tu ku bɛɛ suaru wɔri nge yina. ³⁵ Domi ta koo baawure deema wi u wāa tem mɛ kpuro sɔɔ. ³⁶ Yen sɔ, i n swaa mɛera kpa i n kanaru mɔ saa baayere, kpa i dam wa i ka kisira kpuro ye n koo nan di, kpa i ka kpī i yɔra Tɔnun Biin wuswaaɔ.

³⁷ Bururu baatere Yesu ra Gusunɔn garin keu sɔɔsiwa sāa yerɔ, yoka kpa u da u kpuna Olifin guuru wɔllɔ. ³⁸ N n kua bururu tɔmbu kpuro ba ra nɛwa win mi sāa yerɔ bu ka win gari swaa daki.

22

Wirugiba wesianamo

bu ka Yesu go

(I maa mɛerio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Yohanu 11:45-53)

¹ Pɛɛ ye ba kun seeyatia doken tɔɔ bakaru, te ba ra soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua. ² Yāku kowo tɔnwerobu ka wooda yɛrobu ba bwisi berinamɔ bu ka Yesu go domi ba tɔn wɔrun berum mɔ.

Yudasi u kī u Yesu

wirugibu nɔmu sɔndia

(I maa mɛerio Mateu 26:14-16, Maaku 14:10-11)

³ Yera Setam ya dua Yudasin gɔruɔ wi ba sokumɔ Isikariɔtu. U sāawa bwāabu wɔkura yiru yen turo. ⁴ Ma u

da u nɔɔ tia kua ka yāku kowo tɔnwɛrobu ka s̄aa yerun k̄sɔbun wirugibu u ka bu Yesu nɔmu s̄andia. ⁵ Ben nukura dora ma ba wesiana bu ka n̄n gobi k̄ē. ⁶ U wura, ma u swaa kasu u ka bu Yesu nɔmu s̄andia saa ye n ween̄e kpa tɔn wɔru ga kun yē.

Yesun sɔɔru

Gɔɔ sararibun yaa dibun s̄o

(I maa m̄ɛrio Mateu 26:17-25, Maaku 14:12-21, Yohanu 13:21-30)

⁷ P̄ɛ ye ba kun seeyatia doken t̄ɔru t̄e s̄ɔɔ ba ra Gɔɔ sararibun yāanu go, ta tunuma. ⁸ Ma Yesu u Pīɛ ka Yohanu ḡɔra u n̄ɛ, i doo i Gɔɔ sararibun t̄ɔɔ bakarun sɔɔru ko su ka te di.

⁹ Ba n̄n bikia ba n̄ɛ, mana u k̄i bu ten sɔɔru ko.

¹⁰ U bu wisa u n̄ɛ, n wee, i n wuu dua i kpa i ko ka dur̄o goo yinna u nim tooru s̄ɔɔwa. I n̄n sw̄iyo ȳenu mi u dua,

¹¹ kpa i ȳenu gen ȳɛro s̄i i n̄ɛ, yinni n̄ɛ, diru mana u koo be Gɔɔ sararibun t̄ɔɔ bakaru di ka win bw̄aabu. ¹² Ȳɛro u koo b̄ɛ gidambisa baka s̄ɔɔsi ye ba s̄ɔnw̄a. Miya i ko sɔɔru ko.

¹³ Ba doona ma ba baayere deema nge m̄e u raa bu s̄ɔɔwa, ma ba Gɔɔ sararibun t̄ɔɔ bakarun sɔɔru kua.

Yinnin d̄ia domaruginu

(I maa m̄ɛrio Mateu 26:26-30, Maaku 14:22-26, Korinti I, 11:23-25)

¹⁴ Saa ya tura, ma Yesu u sina u ka di ka win ḡɔrobu sannu. ¹⁵ Ma u n̄ɛ, na k̄ia gem gem n Gɔɔ sararibun t̄ɔɔ baka teni di ka b̄ɛ sannu n sere n̄ni s̄ɔɔra. ¹⁶ Na b̄ɛ s̄ɔɔm̄o ma na n̄ maa te dim̄o sere tu

ka koor̄a ban te Gusun̄o u sw̄i s̄ɔɔ.

¹⁷ Yera u n̄ra sua u Gusun̄o siara ma u n̄ɛ, i tam n̄ra ye m̄ɔɔ i n̄o b̄ɛ k̄puro. ¹⁸ Na b̄ɛ s̄ɔɔm̄o, saa t̄ɛn di na n̄ maa tam m̄eni n̄arum̄o sere Gusun̄o u ka bandu sw̄i.

¹⁹ Yen biru u p̄ɛ sua. Ye u Gusun̄o siara u kpa, u ye murura u bu w̄ɛ u n̄ɛ, yeniwa n̄n wasi [yi ba w̄ɛ b̄ɛn s̄o. I n da yeni ko i n ka man yaaye. ²⁰ Ye ba dim kpa, u maa n̄ra sua u bu w̄ɛ u n̄ɛ, n̄ra yeniwa n̄ɔ m̄w̄ɛ k̄paaru te ba sire ka n̄n ȳem m̄e mu yari b̄ɛn s̄o.] ²¹ Adama n wee, wi u koo man d̄om̄e, win n̄mu ga w̄aa gb̄ɛr̄o ka n̄guu sannu. ²² T̄ɔnun Bii u doon̄o nge m̄e Gusun̄o u yi, adama n̄ni sw̄aaruḡiwa wi u koo n̄n d̄om̄e.

²³ Ma ba bikianaa torua, wara u koo yen bweseru ko ben suunu s̄ɔɔ.

Tɔnwɛrorun sikirino

²⁴ Ma sikirino ga k̄pam seewa Yesun bw̄aabun suunu s̄ɔɔ, ba bikianam̄o ben wi u koo ko t̄ɔnwero. ²⁵ Yesu u bu s̄ɔɔwa u n̄ɛ, handunia min sinamba ba ben t̄ambu dam d̄orem̄o, ka m̄e, ba bu sokum̄o gean kowobu. ²⁶ Adama i ku de n s̄aa m̄e b̄ɛn mi. I de b̄ɛ k̄puron t̄ɔnwero u n s̄aa nge b̄ɛ k̄puron yākabu, kpa wi u s̄aa wirugii u n s̄aa nge s̄om̄o. ²⁷ Wara kere, wi u dim̄o? Nge wi u ka d̄ianu naam̄o. N n̄ wi u dim̄o? Wee, na w̄aa b̄ɛn suunu s̄ɔɔ nge s̄om̄o.

²⁸ B̄ɛ i ka man t̄emana n̄n laakari m̄ɛribun saa s̄ɔɔ. ²⁹ Yen s̄ɔna nge m̄e n̄n Baaba u man bandu yiya, m̄eya na

maa bɛɛ ayeru yiiye, ³⁰ i ka di i nɔ ka nɛ sannu nɛn bandu sɔɔ, kpa i n sɔ sina kitanu wɔllɔ i ka Isireliban bwesenu wɔkura yiru siri.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki
(*I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Yohanu 13:36-38*)

³¹ Ma Yinni u nɛɛ, Simɔɔ Simɔɔ, Setam ya saa wa yu ka bɛɛ sara nge alikama. ³² Adama na kanaru kua wunen sɔ kpa wunen naane dokebu bu ku ka kpe. Sanam mɛ a ɔsirama nɛn mi, a wunen berusebu dam kɛɛyɔ.

³³ Piɛɛ nɛɛ, Yinni na sɔɔru kpa n ka nun da pirisɔm sɔɔ ka ɔɔ sɔɔ.

³⁴ Ma Yesu u nɛɛ, Piɛɛ na nun sɔɔmɔ, ɔisɔ ɔɔ dɔɔ gu sere swi kaa man siki nɛn ita a nɛɛ, a nɛn man yɛ.

Yansurɔru ka bɔɔ

wuu daatiru ka takobi

³⁵ U kpam bu sɔɔwa u nɛɛ, sanam mɛ na bɛɛ ɔɔra yansurɔru ka bɔɔ wuu daatiru ka baranu sari, i ɔaanu bia? Ba nɛɛ, aawo, sa nɛn ɔaanu bie.

³⁶ Ma u nɛɛ, to tɛ, wi u yansurɔru mɔ u tu suo, mɛya maa wi u bɔɔ wuu daatiru mɔ. Wi u kun maa takobi mɔ, u win yaberu dɔro u ka ye dwe. ³⁷ Domi na bɛɛ sɔɔmɔ, nge mɛ ba yorua, “Ba nùn ɔarisi tɔn kɔsɔ.” Ya nɛn koo ko ya kun man koore mɛ. Ye n maa sɔa nɛn ɔari ya wiru ɔɔɔɔ.

³⁸ Ba nɛɛ, Yinni, takobi yiru wee. Ma u nɛɛ, su yen baa deri.

Yesu u kanaru mɔ

Olifin guuru wɔllɔ

(*I maa mɛɛrio Mateu 26:36-46, Maaku 14:32-42*)

³⁹ Ye Yesu u yara u da Olifin guurɔ nge mɛ win dɔɔnɛ. Ma win bwɔɔba nùn swi. ⁴⁰ Ye ba tura yam mi, u bu sɔɔwa u nɛɛ, i kanaru koowo kpa i ku du kɔkiribu sɔɔ.

⁴¹ Yen biru u ka bu desira fiiko nge mɛ tɔnu u koo kpɛ u kperu kara tu yɔran saka ma u yiira mi, u kanaru kua. ⁴² U nɛɛ, Baaba a n kɛ, a de wahala ye, yu man desirari. Adama a de wunen kɛru tu koora, n nɛn mɔ negiru.

[⁴³ Yera Gusunɔn ɔɔrado u nùn kurema wɔllun di u ka nùn dam kɛ. ⁴⁴ Nuku sankira bakanu sɔɔ u kanaru mɔ ka dam, ma win wɛnyanu kua nge yɛm nu dɔakumɔ temɔ.]

⁴⁵ Ye u kanaru kua u kpa, u da win bwɔɔabun mi ɔia. U bu deema ba do ka nuku sankiranu. ⁴⁶ Ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, mban sɔna i do. I seewo i kanaru ko kpa i ku du kɔkiribu sɔɔ.

Yesun mwaabu

(*I maa mɛɛrio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Yohanu 18:3-11*)

⁴⁷ Sanam mɛ Yesu u ɔari yi mɔ, yera tɔn wɔru ɔa tunuma, ma wi ba sokumɔ Yudasɔ, wɔkura yiru yen turo, u bu ɔbiye. U Yesu susi u ka nùn nɛnɛ u bɔkasi. ⁴⁸ Ma Yesu nɛɛ, Yudasɔ, ka tɔbiri tenin bwesera kaa ka Tɔnun Bii yibereba nɔmu sɔndia?

⁴⁹ Be ba wɔa ka Yesu sannu, ye ba wa ye n koo ko, ba nɛɛ, Yinni, su ka bu takobi sɔro?

⁵⁰ Ma ben turo u yaku kowo tɔnweron sɔmɔ sɔra u win

nəm geun soo bura. ⁵¹ Ma Yesu nɛɛ, i den derio mɛ.

Ma u durɔ win soo ge baba u gu bɛkia. ⁵² Yen biru Yesu u yāku kowo tɔnwerobu ka sāa yerun k̄sɔbun wirugibu ka Yuuban guro gurobu s̄ɔwa u nɛɛ, nɛna bɛɛ i mwaabu na ka takobi ka bokunu nge swaa dio? ⁵³ Baadommawa na wāa ka bɛɛ sāa yerɔ, ma i n̄ man mwɛ. Tɛ bɛɛya i saa yeni mɔ, bɛɛ ka yam w̄kurun damgii.

Piɛɛ u Yesu siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:57-58, 69-75, Maaku 14:53-54, 66-72, Yohanu 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ye ba Yesu mwa ba kpa, ba ka n̄n da yāku kowo tɔnweron yɛnuɔ. Piɛɛ bu swī dandankuru. ⁵⁵ Ba d̄ɔ s̄ɔrua yɛnu yaaraɔ, ma gaba s̄ɔ m̄i. Piɛɛ u maa sina ka be. ⁵⁶ Sɔm kowo tɔn kuro goo u n̄n wa u s̄ɔ d̄ɔn b̄okuɔ, ma u n̄n n̄ni girari u nɛɛ, durɔ wini maa, u raa wāa ka wi.

⁵⁷ Adama u siki u nɛɛ, kuro wunɛ na n̄ n̄n yɛ.

⁵⁸ N tɛ fiiko, goo kpam n̄n wa ma u nɛɛ, wunɛ a maa s̄awa tɔn begii.

Ma Piɛɛ u durɔ wi s̄ɔwa u nɛɛ, aawo, na n̄ s̄a begii.

⁵⁹ Yen biru n kua k̄ba tian saka, goo u maa wure u nɛɛ, ka geema durɔ wini maa, u raa wāa ka wi, domi Galilegiwa.

⁶⁰ Piɛɛ u nɛɛ, wunɛ, na n̄ yɛ ye a kī a gere.

Yande nge mɛ u gari yi m̄ɔ, goo d̄ɔ ga swī. ⁶¹ Ma Yinni u s̄ira u Piɛɛ mɛɛra. Yera Piɛɛ u gari yi yaaya yi Yinni u raa n̄n s̄ɔwa u nɛɛ, gis̄ goo d̄ɔ gu sere swī, kaa man siki n̄n

ita. ⁶² U yara t̄ɔwɔ u swī ka nuku sankiranu.

Ba Yesu yaakoru m̄ɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 26:67-68, Maaku 14:65)

⁶³ Tɔn be ba Yesu n̄ni ba n̄n gari b̄k̄ɔ m̄ɔ ba n̄n soom̄ɔ. ⁶⁴ Ba n̄n wuswaa w̄kua ma ba n̄n s̄ɔm̄ɔ u tubuo wi u n̄n so.

⁶⁵ Ma ba n̄n w̄m dabinu ganu w̄mm̄ɔ.

Ba Yesu sirim̄ɔ Yuuban

tɔnwerobun m̄enn̄ɔ yerɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Yohanu 18:19-24)

⁶⁶ Ye yam s̄ara, Yuuban guro gurobu ka yāku kowo tɔnwerobu ka wooda ȳrobu ba m̄enna ma ba dera ba ka Yesu da ben siri yerɔ. ⁶⁷ Ba nɛɛ, a sun s̄ɔwɔ à n s̄aan na Kirisi wi.

Yesu bu wisa u nɛɛ, baa n̄ n bɛɛ s̄ɔwa i n̄ naanɛ dokem̄ɔ. ⁶⁸ M̄eya n̄ n maa bɛɛ ḡaanu bikia, i n̄ man wisim̄ɔ. ⁶⁹ Saa t̄ɛn di, Tɔnun Bii u koo sina Gusun̄ damgiin n̄m geuɔ.

⁷⁰ Be kpuro ba nɛɛ, n̄ n man na wunɛ Gusun̄ Biiwa?

Ma u bu wisa u nɛɛ, oo, nɛ Gusun̄ Biiwa, nge mɛ i gerua.

⁷¹ Yera ba nɛɛ, mban seedawa sa maa kasu. Bɛsɛn tii sa ye nua saa win n̄n di.

23

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Yohanu 18:28-38)

¹ Ma ba seewa be kpuro sannu ba ka Yesu da Pilatin k̄onn̄wɔ. ² Ba n̄n durum manibu w̄ri ba nɛɛ, sa wini

deema u tumbu bwisi kēma bu ka bandu kōri bwia, u maa yinamə bu tem yēro wōo gobi kōsia. U tii sokumə Kirisi, sina boko.

³ Pilati u nūn bikia u nēē, wunē Yuuban sina bokowa?

Yesu u nēē, oo, nge mē a gerua.

⁴ Pilati u yāku kowo tənwerobu ka tən wəru sōwa u nēē, na n taare gaa wa durə wi sō.

⁵ Adama ba nōo girari ba nēē, u tumbu bwisi kēmowa bu ka sanna, u bu yen keu sōsimə. U torua Galilen di ma u da Yudean tem kpuro sō. Wee, u maa na mini tē.

Ba ka Yesu da

Herodun wuswaa

⁶ Ye Pilati u yen nua, u bikia durə wi, u n Galilegiin na. ⁷ Ye u gia ma u weewa Herodun bandun tem di, u nūn gōsia win mi. Herodu maa wāa Yerusalemə saa ye sō. ⁸ Sanam mē Herodu u Yesu wa, win nukura dora gem gem. Saa tēebun diya u kasu u nūn wa, win labaari ye u nōomə ba gerumən sō. Domi u yīiyə u Yesun səm maamaakigiru wa dōma te u koo nūn wa. ⁹ U nūn gari bikia n ka tē adama Yesu kun nūn gēē wisa. ¹⁰ Yāku kowo tənwerobu ka wooda yēroba wāa mi, ba nūn durum manimə ka dam. ¹¹ Herodu ka win tabu kowobu ba nūn yaakoru kua ma ba nūn gari bōkə kua. Ye ba nūn yabe buraru sebusia ba kpa ba nūn gōsia Pilatin mi. ¹² Yen dōma tera Pilati ka Herodu ba dora, be, be ba raa yibere tēeru mōosinē.

Ba Yesu taare wē bu go

(I maa mēerio Mateu 27:15-26, Maaku 15:6-15, Yohanu 18:39-19:16)

¹³ Pilati u yāku kowo tənwerobu ka Yuuban wirugibu ka tən wəru sokusia. ¹⁴ U bu sōwa u nēē, i ka man durə wini naawa nge wi u tumbu bwisi kēma bu ka bandu kōri bwia. N wee, na gari yin asansi bikia bēen wuswaa, na n maa gāanu wa durə wi sō, ni nu sōsimə ma geema ye i gerua win sō. ¹⁵ Mēya maa Herodun tii, domi u sun nūn wesiamā. Durə wi kun gāanu kue ye n ka gōo nē. ¹⁶ Yen sō, na kon nūn kara nà n nūn sēyasia na kpa.

[¹⁷ N deema tōo bakaru baatere tilasiwa Pilati u ka pirisəm turo kara.]

¹⁸ Ba nōogiru sua be kpuro sannu ba nēē, a wini goowo, kpa a sun Baraba kara!

¹⁹ Ba raa Baraba wi doke pirisəm sō yèn sō u tumbu sannə bōrie wuu sō, u maa tōnu go. ²⁰ Pilati u kpam ka bu gari kua yèn sō u gōru doke u Yesu kara. ²¹ Adama ba wurenu seewa ba nēē, a kpāreo, a nūn dāa bunanaru kpāreo!

²² Pilati u kpam bu sōwa nən itase u nēē, kōsa yerà u kua. Na n gāanu wa wi sō ye n ka gōo nē. Yen sō, nà n nūn sēyasia na kpa, kon nūn kara.

²³ Adama ba wure ba nōogiru sua ba nēē, bu nūn kpāreo. Ma ben wurenu nu nūn kamia. ²⁴ Ma Pilati u wooda yi nge mē ba bikia. ²⁵ U wi ba bikia yōsu wi ba pirisəm doke sannə ka tən goobun

(200) sō, ma u bu Yesu deria ben gōru kīru sōo.

Ba Yesu kpare

dāa bunanaru wollo

(*I maa mēerio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Yohanu 19:17-27*)

²⁶ Sanam mē ba ka Yesu dōo, ba goo mwa wi ba mō Simōo Sirenigii, wi u win gberu wee, ma ba nūn dāa bunanaru sōbi u ka Yesu swīi.

²⁷ Tōn wōru guna ya nūn swīi. Ye sōo, tōn kurōbu gaba wāa be ba sumō ba kpasa wōri mō win sō. ²⁸ Yesu u sīira ben mi gia ma u nēē, Yerusalemun tōn kurōbu, i ku swī nen sō, adama i swīiyō bēen sō ka bēen bibun sō. ²⁹ Domi n wee, sanam sisi ye ba koo nēē, dōo nōrugiba wīrobu ka bēn nukura kun marure, ka bēn bwāa kun bii bōm kēere. ³⁰ Saa yera ba koo guunu sō bu nēē, i sun sēsikio, kpa bu gungunu sō bu nēē, i sun wukirio. ³¹ Domi bā n yenin bweseru dāa bekuru kua, amōna n ko n sāa dāa gheburun mi.

³² Saa ye sōo, ba maa kōsan kowobu yiru gabu ka da be ba koo go ka Yesu sannu. ³³ Sanam mē ba tura yam mi n ka wii koko weenē, ba nūn dāa bunanaru kpare ka kōsan kowobu yiru ye, turo nōm geuō, turo nōm dwarō. ³⁴ Yesu u nēē, Baaba a bu suuru kuo domi ba n yē ye ba mō.

Ba win yānu tētē toosi ba bōnu kua. ³⁵ Tōn wōru ga wāa mi, ga nūn mēera. Ka wīrugibō, ba Yesu yaakoru mō ba mō, u gabu faaba kua. U n sāan na Kirisi wi Gusunō

u gōsa, u maa win tii faaba koowo.

³⁶ Tabu kowobu ba maa susi bu ka nūn yaakoru ko, kpa bu nūn tam mōmmōm wē. ³⁷ Ma ba nēē, ā n sāan na Yuuban sina boko, a tii faaba koowo wunen tii.

³⁸ Dāa tē sōo ba nūn kpāren wollo, yora gaa wāa ye ya gerumō winiwa Yuuban sina boko.

³⁹ Kōsan kowo ben turo be ba dāa bunanaru kpare mi, u Yesu gari kam gerusimō u mō, n n wunē a sāa Kirisi wi? A tii faaba koowo, kpa a maa sun faaba ko.

⁴⁰ Adama win turo u nūn gerusi u nēē, a n Gusunō nasie? Wunē wi ba taarē wē nge wi? ⁴¹ Bēsen mi, n ka sun dēnde domi bēsen kookoosun areya sa mwaamō, adama sii wini u n gāa kōsunu ganu kue.

⁴² Ma u nēē, Yesu, dōma te a sina wunen bandu sōo, a man yaayo.

⁴³ Yesu u nūn wisa u nēē, ka geema na nun sōomō, gisō kaa n wāa ka nē gōribun wāa yee geeru sōo.

Yesun gōo

(*I maa mēerio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Yohanu 19:28-30*)

⁴⁴ Saa ye, sōo wii wōlla, ma yam mu tīra handunia kpuro sōo sere sōo ka yāara. Yen tēebu ka kōba ita nē. ⁴⁵ Sōo yam tīra ma beku kare te ta wāa sāa yeru sōo ta gēera ta bōnu kua yiru. ⁴⁶ Yesu u gbāra ka dam u nēē, Baaba, na nun nen hunde nōmu sōndia.

Ye u gari yi gerua u kpa, ma u sariru kua. ⁴⁷ Ye tabu kowobun tōnwero u wa ye ya

koora, u Gusunə siara u nɛɛ, ka geema, durə wini geegiiwa.

⁴⁸ Yen biru tən wəru ge ga wāa mi, ye ga wa ye ya koora, ga gəsira ka biti baka. ⁴⁹ Be ba Yesu yē kpuro ka tən kurə be ba nūn swīima Galilen di, ba yō n desīre ba ka mɛɛra ye n kooramə.

Yesun sikubu

(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Yohanu 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Durə goo wāa wi ba sokumə Yosefu. U na saa Yuuban wuu gagun di ge ba mɔ Arimate. U sāa geegii ka tən geo ma u mara Gusunə u na u win bandu swīi. U wāa siri kowobun wuuru sɔɔ, adama u n daa ben gere ka ben kookoosu wure. ⁵² Wiya u da Pilatin mi, u Yesun goru kana. ⁵³ U tu sarasia dāa bunanarun di ma u ka tu bekuru tɛkua, u tu kpī siki kpee wərugirə, mi ba n goo dokere. ⁵⁴ Tōɔ te, tōɔ wɛrarugirun sɔɔrun tōra, tən yokan di tōɔ wɛrarugira koo tore.

⁵⁵ Kurə be ba raa Yesu swīima Galilen di, ba Yosefu yōsiri ma ba siki te wa, ka nge mɛ ba Yesun goru kpīisina. ⁵⁶ Ma ba gəsira ba gum mɛ mu nuburu do ka turaren sɔɔru kobu da.

Tōɔ wɛrarugiru sōnu ba wɛra nge mɛ wooda ya gerua.

24

Yesun seebu gərin di

(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-10 Maaku 16:1-8, Yohanu 20:1-10)

¹ Ye n kua alusuma buun buru buru yellu, kurə be,

ba da sikiru mi ka gum nuburugim mɛ ba sɔɔru kua.

² Ba deema kpera bimiare sikirun nɔɔn di. ³ Ba dua adama ba n Yinni Yesun goru deemɛ. ⁴ Nge mɛ ba ka yen biti yō, n wee tambu yiru gaba bu kurema ba yānu sebua ni nu ballimə. ⁵ Kurə be, ba nanda ma ba tuka ma durə be, ba nɛɛ, mban sōna i waso kasu gəribun suunu sɔɔ. ⁶ U n wāa mini, u seewa gərin di. I yaayo ye u raa bɛɛ sōɔwa sanam mɛ u wāa Galileə. ⁷ U nɛɛ, ba n koo ko ba kun Tənun Bii tən kōsobu nɔmu səndie, kpa bu nūn dāa bunanaru kpare, kpa u kpam se sō itase.

⁸ Ma kurə be, ba Yesun gari yi yaaya. ⁹ Ba gəsira sikiru min di ba da ba ye kpuro bwāabu wəkura tia ye ka be ba tie kpuro nɔɔsia. ¹⁰ Maari Madalagii ka Yoana ka Maari, Yakəbun mero ka kurəbu gabu, beya ba ye gəro be sōɔwa. ¹¹ Adama gari yi, yi bu sāare sukuru, ba n kurə ben gere naanɛ kue. [¹² Ma Piɛɛ u seewa u duka da sikiru mi. Ye u yāara, u n gāanu wa ma n kun mɔ beku te ba raa ka goo te tɛkua ta suba temə. Ma u gəsira win yenuə ka biti.]

Emayusin daabu

(I maa mɛɛrio Maaku 16:12-13)

¹³ Yera sōɔ tee te sɔɔ, gəro ben yiru ya wuu dɔɔ ge ba sokumə Emayusi. Ga ka Yerusalemu toma nge kilo wəkura tian saka. ¹⁴ Ye n koora kpuro, ba yen faagi mɔ. ¹⁵ Sanam mɛ ba gari yin faagi mɔ ba sikirinɛmə, Yesu u susi

ben bokuo u swaa mò ka be sannu. ¹⁶ Ba nùn wà adama gāanu yina bu nùn tubu. ¹⁷ U bu bikia u nēē, gari yirā i mò mē, i ka sīimō.

Ma ba yōra ba wuswaa burisine ka nuku sankiranu. ¹⁸ Ben turo, wi ba sokumō Keleopa, u nēē, ma n kun wunε turo baasi, wara wāa Yerusalemuō wi u kun yē ye n koora sōō mēē te sōō.

¹⁹ Ma u bikia u nēē, mban bwesera n kua.

Ba nēē, ye ba Yesu Nasaretigii kuan gariya sa mò. Durō wi, u sāa Gusunōn sōmō wi u ra sōm maamaakiginu ko kpa u gari gere ka yiiko Gusunō ka tambu kpuron wuswaaō. ²⁰ Bēsen yāku kowo tōnwerobu ka wuun wirugibu ba nùn tambu nōmu sōndia bu ka nùn taarε wē bu go ma ba nùn dāa bunanaru kpare. ²¹ Sa raa yīiyo wiya u koo Isireliba yakia, adama yen sōō itase wee, ye yeni kpuro ya ka koora. ²² Yen biruwa kurōbu gabu bēse sōōn di ba sun gidi swee. Ba da sikiru mi buru buru yellu,

²³ ba n Yesun goru deemε. Ma ba na ba nēē, wōllun gōradoba ba bu kure ma ba bu sōōwa u be wasi. ²⁴ Gabu bēsen wuuru sōō ba da siki ten mi ma ba baayere deema nge mē kurō be, ba bu sōōwa, adama ba n win tii wa.

²⁵ Yera Yesu u bu sōōwa u nēē, tōn bwisi sari bēē, ka be ba ku ra naanε doke fuuku ye Gusunōn sōmōbu ba bu sōōwa, ²⁶ Kirisi u koo ko u kun nōni sōōre u sere du win yiiko sōō?

²⁷ Ma u torua Mōwisin min di ka Gusunōn sōmōbu kpuro,

u bu win gari tubusia yi yi wāa Gusunōn gari kpuro sōō.

²⁸ Sanam mē ba wuu turuku kua ge ba dōō, u kua nge u kī u da wuswaaō. ²⁹ Ma ba nùn suuru kana ba nēē, u sinō ka be domi yoka kua kō, sōō maa kpa. Ma u wura u ka bu sina.

³⁰ Sanam mē u dimō ka be, u pēē sua u ye domaru koosi, ma u ye murura u bu wē. ³¹ Saa yera ben nōni wukiara ba nùn tuba, yande ma ba nùn bia. ³² Ma ba sōōnamō ba nēē, bēsen gōru ga n ka sun gari kue swaa sōō ye u ka sun gari mò ma u sun Gusunōn gari tubusiamō?

³³ Ma ba yande seewa ba gōsira Yerusalemuō. Ba deema wōkura tia ye ka gabu ba mēnnε. ³⁴ Be ba mēnnε mi, ba tōnu yiru ye sōōwa ba nēē, Yinni u seewawa gōrin di ka gem, u tii Simōō sōōsi.

³⁵ Ma tōnu yiru ye, ya maa gerua ye n bu deema swaa sōō ka nge mē ba nùn tuba sanam mē u pēē ye murura u bu wē.

*Yesu u win bwāabu tii sōōsi
(I maa mēerio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Yohanu 20:19-23, Gōrobun Kookoosu 1:6-8)*

³⁶ Sanam mē ba gari yi mò, win tii u kurama ben suunu sōō [u nēē, Gusunō u bēē alafia kē].

³⁷ Ba nanda, berum bu mwa. Ba tamaa siiniwa.

³⁸ Adama u bu sōōwa u nēē, mban sōna bēen laakari burisira. Mban sōna bwisiku ninin bwesera wāa bēen gōrusō. ³⁹ I nen nōma ka nen naasu mēerio. Nēna. I man babo i wa. Siini ya ku ra n wasi ka kukunu mō, nge mē i wa na mō.

[⁴⁰ Sanam me u ye gerumo u bu win noma ka win naasu sɔɔsi.] ⁴¹ Ben nuku dobu sɔɔ, ba n gina naane doke, ma ba saaron saa. Yen sɔna u bu bikia u nee, i gaanu mo n di?

⁴² Ba nun swaa kuseru we te ba seewa. ⁴³ U tu sua u tema ben wuswaaɔ. ⁴⁴ Ma u bu sɔwa u nee, yeya na raa bee sɔwa sanam me na waa ka bee na nee, kpuro ye ba yorua nen sɔ Mowisin woodan tireru sɔɔ ka Gusunon samɔbuginu ka yerukobun womusu sɔɔ, ya n koo ko ya kun koore.

⁴⁵ Yera u ben bwisi wukia Gusunon gari yi ka bu yeeri.

⁴⁶ Ma u bu sɔwa u nee, nge meya ba yorua, Kirisi u koo nani swaaru wa, kpa u se gorin di sɔ itase. ⁴⁷ Kpa bu tem kpuron tambu sɔ ka win yisiru bu nee, bu goru gosio bu ka ben toranun suuru wa. Ba koo torewa Yerusalemun di. ⁴⁸ Bee ya maa yen seeda diobu.

⁴⁹ Wee, kon bee morisiana yen noo mweeru nen Baaba u kua. Adama i n waa wuu ge sɔɔ sere wɔllun dam mu ka bee wukiri.

Yesu u doona wɔllɔ

(I maa merio Maaku 16:19-20, Garobun Kookoosu 1:9-11)

⁵⁰ U ka bu da sere Betani gia, ma u win noma sua wɔllɔ u bu domaru kua. ⁵¹ Sanam me u bu doma te kuamme, u desira ben bakun di [ma u suara wɔllɔ]. ⁵² Ba nun sawa ma ba gosira Yerusalemuɔ ka nuku doo bakabu. ⁵³ Saa yerɔwa ba ra n waa ba n Gusuno siaramɔ.

LABAARI GEA NGE ME YOHANU U YORUA

Yohanu u kī u tōmbu sōsi win tire te sō ma Yesu u sāawa Gusunōn Bii. Wi u nūn naane doke kpa yēro u n wāaru mō sere ka baadommao, wiru 20:30-31. Yohanu u n mōn dabinu yorua nge me Mateu ka be ba tie ba yorua. Adama u garin weenasii sua u ka sōsi me Yesu u sāa. U marubu nōm mēerusen gari yorua, wiru 3, ka nim wāarugim gari, wiru 4, ka dīa wāaruginun gari, wiru 6, ka handunian yam bururam gari, wiru 8. U maa sun Yesun sōmburun tore sōmō ka win dim dāakim me ba di ka win bwāabu, wiru 13, ka gari dāaki yi u bu sōwa u ka bu nukuru yemiasia, wiru 14-16, ka sere maa kana te u kua win tōmbu kpuron sō, wiru 17.

U maa nēē, Yesu u sāawa Gusunōn gari, ka dīa wāaruginu ka handunian yam bururam ka swaa ye ya dōo Gusunōn mi, ka gem, ka wāaru, ka tōki mero.

Tire te sō, Yohanu u maamaaki nōba tia sia ye Yesu u kua ye Mateu ka Maaku ka Luku ba n yorua. Adama u n Yesun marubu ka win sōmburu te u kua Galileo yorua ka sere kōkiri bi Yesu u wa ka Yinnin dīa domaruginun gari. Domi tōn dabira ta yeni kpuro yē kō win waati ye sō.

Tire ten kpunaa

1. Yam bururam ka wāarun gari, wiru 1:1-18.
2. Yesu u tii tōmbu sōsi, wiru 1:19n di sere wiru 12:50.
3. Yesu Kirisin gari dāaki yi u ka win bwāabu nukuru yemiasia, wiru 13n di sere wiru 17.
4. Yesun sanam dāakim handunia sō, wiru 18n di sere wiru 21.

Yam bururam ka wāarun gari

¹ Saa yee yellun di Gari wāa. Gari yi wāa ka Gusunō. Gari yi, yi maa sāawa Gusunō. ² Yi maa wāa saa yellun di ka Gusunō sannu. ³ Saa yin min diya baayere ya taka koora, ba n gāanu ganu taka kue yin biru. ⁴ Gari yi sōra wāara wāa, wāa teya ta ka tōmbu yam bururam naawa. ⁵ Yam bururam me, mu ballimō yam wōkurō. Yam wōku te, ta n maa yam bururam me go.

⁶⁻⁷ Durō goo raa wāa wi ba ra soku Yohanu, wi Gusunō u gōsa u ka tōmbu yam bururam mēn areru diiya, kpa ben baawure u ka naane doke saa win min di. ⁸ N n mō wiya yam bururam me, adama ba nūn gōrimawa u ka yam bururam me areru diiya. ⁹ Yam bururam me tōnawa mu sāa yam bururam gem me mu na handunia mu tōmbu kpuro yam dēerasiamme.

¹⁰ Wi u sāa Gari yi, u na u wāa handunia ye sō. Win min diya handunia ya taka koora. Ka me, handuniagiba kun nūn tuba. ¹¹ U na wigibun mi, ma wigiba kun nūn wure.

¹² Adama gaba nùn wura ma ba win yĩsiru naane doke ma u bu dam kã bu ka ko Gusunon bibu. ¹³ N ñ mɔ ba kua Gusunon bibu ka tanun marubu ñ kun mɛ ka tanun yem ñ kun mɛ ka wasin kĩru, adama ba marurawa saa Gusunon min di.

¹⁴ Tẽ, Gari yi, yi kua tɔnu wi u durom ka gem yiba, ma u ka sun sina. Sa win yiikon girima mɛera, yiiko yèn bwe-seru Gusunɔ Baaba u win Bii teeruru wẽ. ¹⁵ Yohanu u win areru di u gbãra u nɛɛ, wiya mi, win gari na raa gerua, wi u sisi nen biruɔ, adama u man kere domi u wãa ba sere man mara.

¹⁶ Win durom bakam sɔon diya bɛɛn baawure u win baa mwa, ma sa durom wa durom mensim wɔllo. ¹⁷ Gusunɔ u sun wooda wẽ saa Mɔwisin min di, adama durom ka gem mu nawa saa Yesu Kirsin min di. ¹⁸ Goo sari wi u Gusunɔ waare. Adama sa win Bii teeruru wa wi u wãa Baaban mi. Tẽ wiya u sun Baaba sɔɔsi.

Yohanu Batemu kowon waasu

(I maa mɛerio Mateu 3:1-12, Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18)

¹⁹ Yeniwa Yohanu u gerua sanam mɛ Yuu be ba wãa Yerusalemuɔ ba yãku kowobu ka Lefiba gɔrima win mi bu ka nùn bikia, wiya were.

²⁰ Yohanu u bu wurari, u ñ wisibu yinɛ, u gerua batuma sɔɔ u nɛɛ, u ñ sãa Kiriwi.

²¹ Ba nɛɛ, ñ n mɛn na, wuna were. Wuna Eli?

Ma u bu wisa u nɛɛ, aawo.

Ba kpam nùn bikia ba nɛɛ, wuna Gusunon sɔmɔ wi?

Ma u nɛɛ, aawo.

²² Ba maa wure ba bikia ba nɛɛ, wuna were, a sun sɔwɔ kpa su wa ye sa ko bu tusia be ba sun gɔrima. Seeda yerà a tii diisimɔ.

²³ Yohanu u nɛɛ, “nɛna nɔɔ ge ga gbãramɔ ghaburɔ

ga mɔ, i Yinni swaa dɛndasio,” nge mɛ Gusunon sɔmɔ Esai u raa gerua.

²⁴ N deema gɔro ben gaba sãawa Falisiba. ²⁵ Ba Yohanu bikia ba nɛɛ, mban sɔna a tɔmbu batemu mɔ, ma a kun sãa Kiriwi, ñ kun mɛ Eli, ñ kun mɛ sɔmɔ wi.

²⁶ Yohanu u bu wisa u nɛɛ, nɛ na ka nim batemu mɔ, adama goo u yɔ bɛɛn suunu sɔɔ wi bɛɛ i ñ yẽ. ²⁷ Wiya u sisi nen biruɔ, adama u man kere, na ñ mam tura n yẽro win baranun wẽɛ kusia.

²⁸ Yeni kpuruwa ya koora Betania, wuu ge ga wãa Yuudenin guruɔ mi Yohanu u batemu mɔ.

Yesu,

Gusunon Yãa kinɛ kpendu

²⁹ Yen sisiru Yohanu u Yesu wa u sisi win mi ma u nɛɛ, i Gusunon Yãa kinɛ kpendu

* mɛerio te ta handuniagibun durum wuuwa ta ka doonɔ.

³⁰ Win gariya na raa gerua sanam mɛ na nɛɛ, durɔ goo u sisi nen biruɔ u man kere, domi u wãa ba sere mam mara. ³¹ Adama na ñ daa nùn tuba. N deema nɛ, na nawa n ka tɔmbu batemu ko nim sɔɔ, kpa n nùn Isireliba giasia.

³² Yohanu u maa are teni di u nɛɛ, na Hunde wa u saram

* **1:29** Yãa kinɛ kpendu Yesuwa ba ka yã wi u tii wẽ nge yãku yãaru.

wee saa Gusunə wəllun di nge kparuko, ma u sina durə win wii wəllə. ³³ Na n̄ n̄n tuba, adama Gusunə wi u man gəra n ka tambu batemu ko nim sɔɔ, win tiywa u man sɔɔwa ma win wirə na wa wi Gusunən Hunde u sarama u s̄s, wiya u koo tambu batemu ko ka Hunde Dεero. ³⁴ Na maa ye wa, ma na areru di ma durə wi, Gusunən Biiwa.

Yesun bwāa gbiikobu

³⁵ Yen sisiru Yohanu u kpam wāa mi, u ȳs ka win bwāabu yiru. ³⁶ Sanam mε u Yesu wa u sarə, u nεε, Gusunən Yāa kinε kpendu wee. ³⁷ Ye bwāabu yiru be, ba gari yi nua yera ba Yesu swīi.

³⁸ Yesu u sīira u bu wa ba n̄n swīi, ma u bu bikia u nεε, mba i kasu.

Ba nεε, wəəru mana a wāa, Rabi. Yīsi ten tubusiana, keu s̄sɔsio.

³⁹ U bu sɔɔwa u nεε, i na i wa. Ma ba ka n̄n da ba wa mi u wāa, ma ba s̄s sura win mi. Saa ye, ya s̄sawa yokan k̄ba n̄nε.

⁴⁰ Andere, Simɔɔ Piεen wənə, u s̄s tambu yiru yen turo be ba Yohanun gari yi swaa daki d̄ma te, ma ba Yesu swīi. ⁴¹ U gina gbia u da u win mɔɔ Simɔɔ sokuma ma u n̄n sɔɔwa u nεε, sa Mesi wa, wi ba sokumə Kirisi ka Gεεkim.

⁴² Ma u ka Simɔɔ da Yesun mi. Yesu n̄n m̄era ma u nεε, wuna Simɔɔ, Yohanun bii. Sefawa ba ko n da nun soku. Yīsi te, ka te ba m̄ Piεε, ye kpuron tubusiana, kperu.

Yesu u Filipu ka Natanieli soka

⁴³ Yen sisiru Yesu u ḡru doke u da Galilen temə. Ma u

ka Filipu yinna, u n̄n s̄sɔwa u nεε, a man swīima.

⁴⁴ Filipu u s̄sawa Besaidagii, wi ka Andere ka Piεε, wuu teugiba. ⁴⁵ Filipu u da u Natanieli kasuma ma u n̄n s̄sɔwa u nεε, sa ȳero wi wa win gari ba yorua M̄owisi, ka Gusunən s̄m̄abun tirenə. Ȳero wiya, Yesu Nasaretigii, Yosefun bii.

⁴⁶ Natanieli u n̄n bikia u nεε, ḡa geenu koo kp̄i nu yari saa Nasaretin di?

Filipu u nεε, u na u wa.

⁴⁷ Ye Yesu u Natanieli wa u sisi win mi, u wi tusia batuma s̄s u nεε, i m̄erio, Isirelin biin tii tiwa u wee mini, win nukurə taki sari.

⁴⁸ Natanieli u n̄n bikia u nεε, man diya a man ȳε.

Ma Yesu u nεε, na nun wa d̄arun nuurə Filipu u sere nun soka.

⁴⁹ Natanieli u nεε, yinni, wunε Gusunən Biiwa! Wunε Isireliban sina bokowa!

⁵⁰ Yesu u n̄n bikia u nεε, a naanε doke ȳen s̄s na nεε, na nun wa d̄arun nuurə? Kaa maa ḡaanu wa ni nu nini kp̄aarur kere.

⁵¹ Ma u bu sɔɔwa u nεε, ka geema, na b̄ε s̄sɔm̄, i ko wəllu wa ta wukiara, kpa Gusunən ḡradoba ba n ȳɔm̄ ba n saramam̄ T̄onun Biin wii wəllə.

2

Kurə kpaaru Kanao

¹ S̄s itase ba kurə kpaaru m̄ Kanao, Galilen temə. N deema Yesun m̄ero u wāa mi.

² Ba maa Yesu ka win bwāabu sokusia kurə kpaa yeru mi.

³ Ye ben tam mu k̄omia, yera

Yesun mero u Yesu sɔɔwa ma ba ñ maa tam mɔ.

⁴Ma Yesu u nɛɛ, na nɛɛ ya? A ku man sɔ ye kon ko, nɛn saa kun tura gina.

⁵Ma win mero u sɔm kowobu sɔɔwa u nɛɛ, bu kowoo kpuro ye Yesu u gerua.

⁶N deema boosu nɔɔba tia su wāa mi, mi sɔɔ Yuuba ba ra nim doke wasin sārasiabun sɔ. Gen baagere ga koo di-tiri wunɔbun (100) saka mwa.

⁷Yesu u sɔm kowo be sɔɔwa u nɛɛ, bu nim yibio boo si sɔɔ.

Ma ba yibia ka nɔɔwɔ. ⁸U maa nɛɛ, bu sɔko yande bu ka da kurɔ kpaa ten tɔnweron mi.

Ma ba sɔka ba ka da. ⁹Ma tɔnwero wi, u tam mɛ denda, mɛ Yesu u gɔsia mi. Adama u ñ yɛ man diya mu na, sɔm kowo be ba nim mɛ taka beya ba yɛ. Yera tɔnwero wi, u kurɔ kpaon durɔ soka ¹⁰u nùn sɔɔwa u nɛɛ, sii baawure u ra ka tam durom nɛwa gina, yen biru kpa u ka na mɛ mu ñ mɛɔnɔ dobu tura, sanam mɛ tɔmba durom mɛ nɔra ba tonda. Adama wunɛ a raa tam durom mɛni berua sere ka tɛ.

¹¹Maamaaki yeni ye Yesu u kua Kanaɔ, Galilen temɔ mi, yeya ya sãa gbiikaa win maamaaki be u kua sɔɔ. Miya u win yiiko sɔɔsi, ma win bwãaba nùn naane doke.

¹²Yen biru u sara u da Kapenamɔ ka win mero ka win wɔnɔbu ka win bwãabu adama ba ñ tɛ mi.

Yesu u dua sãa yero

(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-13, Maaku 11:15-17, Luku 19:45-46)

¹³Yuuban tɔɔ bakaru te ba ra soku Gɔɔ sararibu, ta

turuku kua. Ma Yesu u da Yerusalemɔ. ¹⁴Ma u yãanu ka nɛɛ ka totoberɛ dɔrobu deema sãa yerun yaaraɔ, ka maa be ba sɔ ba gobi kɔsimɔ. ¹⁵Ma u wɛɛn koromgba kua u bu gira be kpuro sãa yerun yaaran di, ka maa yãanu ka nɛɛ. Ma u be ba gobi kɔsimɔn gobi yari ye u ben tabulu fukamɔ. ¹⁶Ma u totoberɛ dɔrobu sɔɔwa u nɛɛ, i ka yabu ye kpuro yario min di, i ku nɛn Baaban yɛnu gɔsia yaburu.

¹⁷Yera win bwãaba yaaya ye ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, “Wunen dirun kɪra man mɛnimɔ nge dɔɔ.”

¹⁸Yera Yuuba ba nùn bikia, yɪre terà kaa kpɪ a sun sɔɔsi su ka gia ma a kookoo sin yiiko mɔ.

¹⁹Yesu u bu wisa u nɛɛ, i sãa yee te suro, sɔɔ itan baa sɔɔ kon maa tu seesia. ²⁰Ma Yuuba ba nɛɛ, wɔɔ weeru ka nɔɔba tia ba kua sãa yee ten bana sɔɔ, amɔna kaa koosina a ka tu seeya sɔɔ ita sɔɔ.

²¹Adama sãa yee tɛn gari u mɔ, win wasiya. ²²Sanam mɛ Yesu u seewa gɔrin di, win bwãaba gari yini kpuro yaaya yi u raa gerua, ma ba Gusunɔn gari naane doke ka sere maa gari yi Yesun tii u raa bu sɔɔwa.

Yesu u tɔmbu kpuro yɛ

²³Sanam mɛ Yesu u wāa Yerusalemɔ Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru sɔɔ, tɔn dabira nùn naane doke, ye ba win sɔm maamaakiginu wa ni u kua.

²⁴Adama u ñ win tii bu wɛ yɛn sɔ u be kpuron gɔrusu yɛ.

²⁵N ñ maa tilasi goo u ka nùn

tɔnɔn daa tusia, domi u yɛ sãa sãa ye ya wãa tɔnɔn nukurɔ.

3

Yesu ka Nikodemu

¹ Durɔ goo wãa Falisiba sɔɔ wi ba ra nɛɛ Nikodemu, u sãawa Yuuban tɔnwerɔ. ² Durɔ wi, u da Yesun mi sɔɔ teeru wɔkuru, ma u nɛɛ, yinni, sa yɛ ma Gusunɔwa nun ɔrima a ka sun keu sɔɔsi, domi goo sari wi u koo kpɪ u sɔm maamaakigii nini ko nɔn bweseru a ra ko, ma n kun mɔ Gusunɔ wãa ka yɛro.

³ Ma Yesu u nɛɛ, ka geema, na nun sɔɔmɔ, ma n kun mɔ ba tɔnu mara nɔn mɛɛruse, u n kpɛ u ko ban te Gusunɔ u swɪigii.

⁴ Nikodemu u nɔn bikia u nɛɛ, amɔna ba koo tɔnu ma kpam sanam mɛ u bukura. U koo kpɪ u wura win mɛron nukurɔ bu sere nɔn ma nɔn mɛɛruse?

⁵ Yesu u nɔn wisa u nɛɛ, geema na nun sɔɔmɔ, goo sari wi u koo kpɪ u ko ban te Gusunɔ u swɪigii ma n kun mɔ ba nɔn mara ka nim ka Gusunɔn Hunde. ⁶ Tɔnuwa tɔnu u ra ma, Gusunɔn Hunde maa, hundewa u ra ma. ⁷ A ku biti ko yɛn sɔ na nun sɔɔmɔ ma ba n koo ko ba kun tɔnu mara nɔn mɛɛruse. ⁸ Woo ga mɔ mi ga kɪ, ma a gen damu nɔɔmɔ, adama a n yɛ mɔn di ga na ka mi ga dɔɔ. Mɛya n sãa ka baawure wi Gusunɔn Hunde u mara.

⁹ Ma Nikodemu nɔn bikia u nɛɛ, amɔna yabu ye, ya koo ka koorɔ mɛ.

¹⁰ Yesu u nɛɛ, wunɛ wi a keu sɔɔsimɔ Isireliban mi, ma

a kun yabu yeni yɛ? ¹¹ Ka geema na nun sɔɔmɔ, bɛɛɛ sa gerumɔwa ye sa yɛ, ma sa yen areru dimɔ ye sa wa. Ka mɛ, i n kɪ i bɛɛɛn areru wura. ¹² I n man naanɛ doke sanam mɛ na bɛɛ handunia yen gari sɔɔmɔ. Amɔna i ko ka naanɛ doke na n bɛɛ Gusunɔ wɔllun gari sɔɔwa. ¹³ Goo sari wi u yɔɔwa Gusunɔ wɔllɔ ma n kun mɔ Tɔnɔn Bii, wi u sarama saa Gusunɔ wɔllun di.

¹⁴ Nge mɛ Mɔwisi u waa sua wɔllɔ gɔaburu sɔɔ, nge mɛya Tɔnɔn Bii wi, u n koo ko u kun suare tem di, ¹⁵ kpa baawure wi u nɔn naanɛ doke u n wãaru mɔ te ta ku ra kpe. ¹⁶ Domi Gusunɔ u handuniagibun kɪru mɔ, sere u win Bii tɔn durɔ teerɛru bu wɛ, kpa baawure wi u nɔn naanɛ doke, u ku kam ko, adama u n wãaru mɔ te ta ku ra kpe. ¹⁷ Gusunɔ u n win Bii ɔrimɛ handuniaɔ u ka handunia taarɛ wɛ, adama handunia yu ka faaba waarawa saa win mɔn di.

¹⁸ Baawure wi u nɔn naanɛ doke, ba n nɔn taarɛ wɛɛmɔ, adama wi u kun nɔn naanɛ doke ba yɛro taarɛ wɛ kɔ, yɛn sɔ u n Gusunɔn Bii teerɛru naanɛ doke. ¹⁹ N weɛ mɔn di taarɛ wɛɛbu na. Yam bururam mu na handuniaɔ, adama tɔmba yam wɔkuru kɪa n yam bururam kere yɛn sɔ ben kookoosu kun wã si ba mɔ. ²⁰ Domi baawure wi u daa kɔsa mɔ, u ra n yam bururam tusawa. U ku ra maa nɛ yam bururam sɔɔ, kpa win kookoosu su ku raa sɔɔsire. ²¹ Adama wi u gea mɔ, wiya ra nɛ yam bururam sɔɔ kpa bu ka wa ma win kookoosu su

kooramɔwa Gusunɔn min di.

Yesu ka Yohanu

²² Amen biru Yesu ka win bwāabu ba da Yudean temɔ. Miya u ka bu sina, ma u dera ba tumbu batemu mɔ. ²³ Yohanun tii u tumbu batemu mɔ Enɔnuɔ, Salimun bɔkuɔ, yɛn sɔ nim yiba mi. Ma tamba daamɔ win mi, u bu batemu mɔ. ²⁴ Saa ye, ba n̄ gina Yohanu pirisɔm diru dokem kpa.

²⁵ Sanam mɛya sikirina ga seewa Yohanun bwāabu ka Yuu goon suunu sɔ sārasiabun garin sɔ. ²⁶ Ma ba da Yohanun mi, ba n̄ɛɛ, yinni a durɔ wi yaaye? Wi u raa wāa ka wunɛ sannu Yuudenin guruɔ, win seeda a di? N wee, u maa dera ba tumbu batemu mɔ ni. Tumbu kpuro ba maa daamɔ win mi.

²⁷ Yohanu u bu sɔɔwa u n̄ɛɛ, goo sari wi u koo gāanu wa ma n̄ kun mɔ ni Gusunɔ u n̄n wɛ. ²⁸ Bɛɛn tii i s̄a n̄n seedagibu ye na gerua ma n̄ n̄ n̄, Kirisi wi, adama ba man gɔrimawa n̄ ka n̄n swaa gbiiya. ²⁹ I n̄ yɛ ma wi u kurɔ kpao mɔ, wiya kurɔ kpao durɔ? Durɔ win bɔrɔ wi u n̄n yɔre u win n̄ɔ n̄ɔmɔ, wiya nuku dobu mɔ. Yen s̄na n̄n tiin nuku dobu yiba. ³⁰ Yesun b̄ɛɛɛ ya koo sosiwa, kpa negia yu kaara.

Wi u na saa Gusunɔ wɔllun di

³¹ Wi u na saa wɔllun di u kpuro kere. Wi u wāa handuniaɔ, handuniagiwa u s̄a, handuniagia u ra n̄ gerumɔ. Wi u maa na saa wɔllun di u kpuro kere. ³² Ye u wa ka ye u nua, yen arera

u dimɔ. Adama goo sari wi u win areru wura. ³³ Baawure wi u win areru wura, u seeda diwa ma Gusunɔ s̄a geegii. ³⁴ Wi Gusunɔ u gɔrima, wiya u Gusunɔn gari gerumɔ, domi Gusunɔn Hunde yibawa wi sɔɔ. ³⁵ Baaba u win Bii k̄i, ma u n̄n yabu kpuro n̄m̄u s̄ondia. ³⁶ Wi u Bii naanɛ doke u wāaru mɔ te ta ku ra kpe. Wi u kun maa Bii wi m̄m̄ n̄ɔwɛ, u n̄ wāa te wasi, adama Gusunɔn m̄aru wāa ȳeron wirɔ.

4

Yesu ka kurɔ Samarigii

¹ Falisiba ba nua ma Yinni Yesu u bwāabu waamɔ u batemu mɔ n̄ Yohanu kere. ² N sere deema n̄ n̄ Yesun tii u ra batemu ye ko, win bwāaba ba mɔ. ³ Sanam m̄ɛ Yesu u nua ye ba gerumɔ, u yara Yudean di ma u gɔsira u da Galile gia. ⁴ Ye u d̄ɔ mi, tilasiwa u ka Samari sara.

⁵ Ma u tura Samarin wuu gagu sɔ ge ba ra n̄ɛɛ Sikari, ge ga wāa tem m̄n bɔkuɔ m̄ɛ Yakɔbu u Yosefu win bii k̄a. ⁶ Miya Yakɔbun d̄akɔ ya wāa. Yesu u wasira win sanum sɔɔ, ma u sina d̄akɔ yen bɔkuɔ. N̄ deema saa ye, s̄ɔ wii wɔlla.

⁷ N wee kurɔ Samarigii goo u nim takam na mi, ma Yesu u n̄n nim kana u n̄.

⁸ Saa ye, win bwāaba kusenu dwem da wuu sɔɔ. ⁹ Ma kurɔ Samarigii wi, u n̄n bikia u n̄ɛɛ, am̄na wunɛ wi a s̄a Yuu, a ka man nim kanamɔ a n̄, n̄ɛ wi na s̄a Samarigii.

N̄ deema Yuuba ka Samarigibu ba ku ra t̄abirinɛ. ¹⁰ Yesu u n̄n wisa u n̄ɛɛ, à

n daa Gusunon kēru yē, ma a maa nūn yē wi u nun nim bikiama, kaa raa man bikiawa kpa n nun nim wāarugim kē.

¹¹ Ma kuro wi, u nēē, tōnwero, ma a kun maa dōkō kaaru mō ni, dōkō ye wee ya maa duku, ma giara kaa nim wāarugim mē wa. ¹² Bēēn sikado Yakōbu wiya u sun dōkō yeni gbeyā. Wi ka win bibu ka win yaa sabenu kpuro ba maa nōra mi. Wunē a Yakōbu bēēn sikado wi kerewa?

¹³ Yesu u nūn wisa u nēē, baawure wi u nim mē nōrumō, nim nōru ga koo maa nūn ko. ¹⁴ Adama baawure wi u koo nim nō, mē kon nūn kē, nim nōru ga n maa yēro mō ka baadommaō. Domi nim mē na kon nūn kē mu koo ko bwia yēro sōō, ye ya ko n nim sumō, mē mu tōnu wāaru te ta ku ra kpe wēēmō.

¹⁵ Ma kuro wi, u nēē, tōnwero, a man nim mē kēyō kpa nim nōru gu ku maa man ko n sere nēē, kon nim takam na mini.

¹⁶ Yesu u nūn sōōwa u nēē, a doo a wunen durō sokuma i na mini.

¹⁷ Ma kuro wi, u nēē, na n durō mō.

Ma Yesu u nēē, gema a gerua ma a kun durō mō, ¹⁸ domi durōbu nōobuwa a raa mō. Wi a maa mō tē, u n sāa wunen durō. Gema a man sōōwa.

¹⁹ Ma kuro wi, u nēē, tōnwero, na wa ma wunē Gusunon sōmōwa. ²⁰ Bēē Samarigibu, bēēn sikadoba ba ra raa Gusunō sāwa guu tenin wōlō, ma bēē Yuuba i nēē, Yerusalemuōra n weenē ba n da Gusunō sā.

²¹ Yesu u nūn sōōwa u nēē, kuro wunē, a nen gari naane koowo yi na nun sōōmō. Saa ya sisi yē sōō ba n maa Gusunō Baaba sāmō guu tenin wōlō, n kun mē Yerusalemuō. ²² Bēē Samarigibu, i n yē wi i sāmō. Bēē Yuuba sa yē wi sa sāmō domi faaba ya weewa saa Yuuban min di. ²³ Adama saa ya sisi, ya mam tunuma kō, yē sōō sōō geobu ba ko n Gusunō Baaba sāmō hunde sōō ka gem sōō. Benin bwesera u kasu bu nūn sā. ²⁴ Gusunō u sāawa hunde, be ba maa nūn sāmō, ba koo nūn sāwa hunde sōō ka gem sōō.

²⁵ Ma kuro wi, u nūn sōōwa u nēē, na yē ma Mesi wi, wi ba ra maa soku Kirisi, u sisi. Wiya n tunuma u koo sun baayere nōōsia.

²⁶ Ma Yesu u nēē, nēna mi, nē wi na ka nun gari mō.

²⁷ Sanam mē sōōra Yesun bwāaba tunuma. N bu biti kua too too ye ba wa u ka tōn kuro gari mō. Ka mē, ben su-unu sōō goo kun kuro wi bikie mba u kī. Ba n maa Yesu bikie, mba n kua u ka kuro wi gari mō.

²⁸ Sanam mēya kuro wi, u win tooru deri, ma u gōsira u da wuuō. ²⁹ U wuugibu sōōwa u nēē, i na i durō goo wa wi u man sōōwa ye na raa kua kpuro. N n man na, n n Kirisi wi mi re?

³⁰ Ba yarima wuun di ma ba da win mi gia.

³¹ Saa ye sōōra win bwāaba nūn suuru kana ba nēē, yinni a den gāanu dio.

³² Adama u nēē, na dīanu ganu mō ni bēē i n yē.

33 Yen sōna bwāa be, ba bikianamō nge goo u ko n ka nūn dīanu naawewa u di?

34 Yesu u bu sōwa u nēē, nēn dīana n wi u man gōriman gōru kīru ko kpa n win sōmburu wiru go. 35 Bēē i ra gere i nēē, n tie suru nne gēebun saa yu ka turi. Adama na bēē sōmō, i gbea mēerio i wa nge mē baayeren sōmbu tura. 36 Wi u gēmō u win kōsiaru mwaamō kō, u maa guramō ye ya ko n wāa sere ka baadommaō, kpa wi ka duuro ba n nuku dobu mō sannu. 37 Mōn teni, ta sāa gem te ta gerumō ta nēē, goo u duurumō, goo maa gēmō. 38 Na bēē gōra i ka gē mi i n daa duure. Gaba ba duura, wee bēē i yen are dimō.

39 Samarigibu dabiru wuu ge sō, ba Yesu naanē doke kurō win seedan sō, ye u gerua ma Yesu u nūn sōwa yabu ye u raa kua kpuro. 40 Yen sōna ye Samarigibu ba da ba nūn deema, ba nūn suuru kana u ka bu sina. Ma u ka bu sina sō yiru. 41 Be ba maa nūn naanē doke win tiin garin sō, beya ba dabiru bo. 42 Ma ba kurō wi sōwa ba nēē n n mō win gere tōnan sō be, ba Yesu naanē doke. Ba maa nūn naanē dokewa win tiin gari yi ba nuan sō, ma ba gia ka gem ma wiya Kirisi, handunian Faaba kowo.

Yesu u wirugii goon bii bekia

43 Sō yiru yen biru Yesu u doona min di, ma u da Galilen temō. 44 Domi win tii u gerua u nēē, sōmō ku ra n bēere mō win tiin temō. 45 Sanam mē

u tura Galileō, ma Galilegibu ba nūn dam koosia ka nuku dobu domi ben tii ba raa tōō bakaru da Yerusalemuō, ba maa baayere wa ye u kua tōō baka te sō.

46 Ma Yesu u kpam wura Kanaō Galilen temō, mi u nim gōsia tam. Durō goo maa wāa mi, sunōn asakpōbu sō wīn bii u barō Kapenamuō. 47 Ye asakpō wi nua ma Yesu u yara Yudean di u na Galileō, yera u da win mi, ma u nūn suuru kana u na Kapenamuō u nūn win bii bekia, wi u wasikiramō. 48 Yera Yesu nūn sōwa u nēē, ma n kun mō bēē i yīreru wa ka sōm maamaakiginu, i n naanē dokemō.

49 Ma asakpō wi, u nēē, Yinni a gem mō, a na a bii wi wa u sere gbi.

50 Ma Yesu u nūn sōwa u nēē, u doo, win bii u bekura.

Ma durō wi, u Yesun gari naanē doke yi u nūn sōwa ma u doona. 51 Sanam mē u dōō yēnuō, u ka win sōm kowobu yinna swaāō ma ba nūn sōwa ma win bii u bekura.

52 Ma u bu bikia saa yerà u bekura. Ba nūn sōwa ba nēē, gīa sō sōn kōba tia dee deewa bara te, ta nūn deri.

53 Sanam mēya bii win baaba u yaaya ma saa yera mam mam Yesu u nūn sōwa ma win bii u bekura. Ma asakpō wi ka win yēnugibu kpuro ba Yesu naanē doke.

54 Yeniwa maamaaki yiruse ye Yesu u kua, sanam mē u yara saa Yudean di u da Galileō.

5

Yesu u baro goo bekia

1 Yen biru Yuuban tɔɔ bakaru gara tura, ma Yesu u da Yerusalemuɔ. 2 Yeru gaga waa wuu ge soo, yaanun duu yerun bokuɔ, ga konnosu naabu ma. Gen yisira Betisata ka Heberum. 3 Konno si soora baro dabira ra ne ta n kpɛ, wɔkobu ka yemabu ka ben wasin bee tia ya gu. [Miya ba ra n kpɛ ba nim buriru mara. 4 Domi gaso ka gaso Yinnin gorado u ra saramɛ u du yeru ge soo, kpa u nim me buri. Nim me, mu n burira mu kpa, wi u gbia u dua me soo u ra bekurewa baa n n bara teren na yero u ma.] 5 Duro goo maa waa mi, wi u baro saa wɔo weeru yiru sarin di. 6 Yesu u nun wa u kpɛ mi. Ye u maa gia ma u waa mi n te, u nun bikia u nee, a ki a bekura?

7 Baro wi, u nun wisa u nee, Yinni, na n goo mo wi u koo man sua u kpɛe yeru ge soo, sanam me nim mu burira. Na n tatirimɔ n ka du mi, goo u ra man kasiwa.

8 Yesu u nun soowa u nee, a seewo a wunen kɔo sua kpa a n sɛimɔ.

9 Mii mii duro wi, u bekura ma u win kɔo sua u sɛimɔ.

N deema tɔo te, ta saawa tɔo wɛrarugiru. 10 Yen sɔna Yuuba ba duro wi soowa wi ba bekia mi, ba nee, tɔo wɛrarugira giso, wooda ya maa yina goo u kɔo sobe.

11 Ma u bu soowa u nee, wi u man bekia, wiya u nee n nen kɔo suo na n sɛimɔ.

12 Ba nun bikia ba nee, wara nun soowa a wunen kɔo suo a n sɛimɔ.

13 N deema duro wi ba bekia mi, u n yero yɛ, domi Yesu u doona min di, ton wɔru ge ga waa min sɔ.

14 Yen biru Yesu u nun wa saa yero ma u nee, n wee a bekura, a ku ra maa durum ko, kpa kɔsa ye ya yeni kere yu ku raa maa nun deema.

15 Ma duro wi, u wura Yuu ben mi gia u bu soowa ma Yesuwa u nun bekia. 16 Yenin saabuwa Yuuba ba Yesu nɔni sooru torua yen sɔ u yabu yen bweseru kua tɔo wɛrarugiru soo. 17 Adama Yesu u bu soowa u nee, nge me nen Baaba u samburu mɔ sere ka tɛ, meya nen tii na maa mɔ.

18 Gari yin sɔna Yuuba ba kpam hania sosi bu ka nun go, n n mo yen sɔ u tɔo wɛrarugiru sanko tɔna, adama yen sɔ u maa nee win Baabawa Gusuno. Mesuma u ka win tii Gusuno nerasinamo.

Gusunon Biin yiiko

19 Yera Yesu u nee, ka geema na bee soomɔ, ne Bii na n kpɛ n gaanu ganu ko ka nen tii ma n kun mo ga ni na wa nen Baaba u mɔ. Baayere ye Baaba u mɔ, yera ne Bii na maa mɔ.

20 Domi Baaba u win Bii ki, ma u nun yabu baayere soosimo ye u mɔ. U koo nun samburu soosi te ta teni kere, kpa bee kpuro i ka biti ko. 21 Nge me Baaba u ra goribu seeye kpa u bu ko wasobu, nge meya maa, be Bii u ki u waa ru we, u bu tu weemo. 22 Baaban tii u ku ra maa goo siri, adama u siribu kpuro win Bii nomu sondia, 23 kpa tambu kpuro bu ka Bii beere we nge me ba Baaba beere weemo. Wi u

kun Bii beere wē, Baabawa u n beere wē, wi u nūn gōrima.

²⁴ Ka geema na bee sōmō, baawure wi u nen gari swaa daki, ma u wi u man gōrima naane doke, yēro wāaru mō te ta ku ra kpe. U n maa sisi siri yerō, adama u gō sarari u dua wāaru sō. ²⁵ Ka geema na bee sōmō, saa ya sisi ya mam tunuma kō, ye gōribu ba koo Gusunōn Biin nō nō. Be ba koo maa gu nō ba ko n wāaru mō. ²⁶ Nge me Baaba win tii u sāa wāarun nuuru, nge meya u maa win Bii kua wāarun nuuru. ²⁷ Ma u nūn yiiko wē u ka siribu ko yēn sō wiya Tōnun Bii wi. ²⁸ I ku biti ko yenin sō, domi saa ya sisi yē sō be ba wāa sikirō ba koo win nō nō ²⁹ kpa bu yari. Be ba gea kua ba koo sikura bu ka wāaru di. Be ba maa kōsa kua kpa bu sikura bu ka bu siri.

Yesu yikon areru

³⁰ Yesu maa nee, na n kpē n gāanu ganu ko ka nen tii. Nge me Baaba man sōsimō, nge meya na ra ka siri, kpa nen siribu bu n ka sāa dee dee, domi n n mō nen tiin gōru kīra na kasu, ma n kun mō wi u man gōrimagiru. ³¹ Nā n nen tii areru diiyammē, are te, ta n naane mō. ³² Adama goo wāa wi u man areru diiyammē, na maa yē ma ye u man geruammē ya sāawa gem. ³³ Bee i been sōmōbu gōra Yohanun mi, ma u gem areru di. ³⁴ N n mō tilasi tōnu u man areru diiya, na gesi yeni gerumōwa kpa i ka faaba waara. ³⁵ Yohanu u sāawa nge fitila ge ga menī

ga yam bururasie. Bee i kīa i n nuku dobu mō win yam bururam me sō saa fiiko. ³⁶ Adama na areru mō te ta Yohanugiru kpāaru kere. Yera sōma ye na mō, ye Baaba man nōmu sōndia. Yeya ya sōsimō ma Baabawa u man gōrima. ³⁷ Baaba wi u maa man gōrima win tii u man areru diiya. Bee i n win nō nōre baa nōn teeru, i n maa ka nūn nōnu wāare. ³⁸ I n win gari wure yēn sō i n yēro naane doke wi u gōrima. ³⁹ Bee i ra n meirimō Gusunōn gari sō yēn sō i tamaa i ko wāaru te ta ku ra kpe wa mi sō. N deema gari yiya yi man areru diiyammē. ⁴⁰ Ka me, i yina i na nen mi kpa i n ka wāaru mō.

⁴¹ Na n beere kasu tōmbun mi. ⁴² Adama na bee yē. Na yē ma been tii i n Gusunōn kīru mō been nukurō. ⁴³ Na nawa ka nen Baaban yīsiru, ma i n man wure. Adama goo u n na ka win tiin yīsiru, wiya i ko wura. ⁴⁴ Bee i ra kā i beere kuana, adama i ku ra Gusunōn turon beere kasu. N n men na, amōna i ko ka naane doke. ⁴⁵ Ka me, i ku bwisiku ma nena kon bee durum mani Baaban mi. Mōwisiwa koo bee durum mani, win gari i naane sāa. ⁴⁶ Bee i n daa Mōwisi naane doke ka gem, i ko raa maa nen tii naane doke, domi nen gariya Mōwisi u yorua. ⁴⁷ Adama i n win gari naane doke. N n men na, amōna i ko ka nen gari naane doke.

6

Yesu u tōmbu nōrōbun

suba nɔɔbu diisia

(I maa mɛɛrio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17)

¹ Amen biru Yesu u daa bure te tɔbura te ba ra soku Galilen daa bureru, tera ba ra maa soku Tiberia. ² Miya tɔn wɔru guna ya nɔn swi yɛn sɔ ba win sɔm maamaakiginu wa ni u kua barɔbu sɔɔ. ³⁻⁴ Ye Yuuban tɔɔ baka te ba ra soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua, Yesu u yɔɔwa guuru wɔlɔ u sina ka win bwɔabu sannu. ⁵ Ye u win nɔni sua wɔlɔ ma u tɔn dabiru wa ta sisi win mi, ma u Filipu bikia u nɛɛ, ma gia sa ko dɔanu wa su dwe tɔn beni bu ka di. ⁶ U yeni geruawa u ka Filipun laakari mɛɛri, domi win tii u yɛ kɔ ye u koo ko.

⁷ Ma Filipu u nɔn wisa u nɛɛ, baa sɔm kowon sɔɔ goobun (200) gobi kun tura su ka dɔanu dwe tɔn beni bu ka di, baa n n fiiko fiikon na.

⁸ Win bwɔabun turo, wi ba ra soku Andere, Simɔɔ Piɛɛn wɔnɔ, u nɔn sɔɔwa u nɛɛ, ⁹ bii tɔn durɔ goo wɔa mini wi u pɛɛ nɔɔbu mɔ ka swɛɛ piiminu yiru. Adama mba yeni ya koo ko tɔn dabi teni sɔɔ.

¹⁰ Ma Yesu u nɛɛ, i de tɔn be, bu sina.

N deema yaka kpɛnsu yiba mi, ma tɔn be, ba sina si sɔɔ. Tɔn durɔbun geera tura nɔɔbun suba nɔɔbu (5.000).

¹¹ Ma Yesu u pɛɛ ye sua u Gusunɔ siara. Ye u kpa u dera ba tɔn be yabua be ba sɔ mi, meya maa ka swɛɛ yi. Ma tɔn be kpuro ba di nge mɛn nɔru ba ki. ¹² Ye ba deba ba kpa u win bwɔabu sɔɔwa bu guro ye n tie kpa n ku raa kam ko.

¹³ Ma ba pɛɛ nɔɔbu yen ye ba di n tiara gure birenu wɔkura yiru sɔɔ.

¹⁴ Sanam mɛ tɔn be, ba sɔm maamaakigiru wa te Yesu u kua ba gerua ba nɛɛ, ka geema, wiya Gusunɔn sɔmɔ wi u sisi handuniaɔ.

¹⁵ Ye Yesu u gia ma ba wesianamɔwa bu ka nɔn mwa bu sunɔ ko, yera u gɔsira u da guuru wɔlɔ wi turo.

Yesu u sɔimɔ nim wɔlɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 14:22-33, Maaku 6:45-52)

¹⁶ Ye n kua yoka ma win bwɔabu ba da Galilen daa burerun goorɔ. ¹⁷ Ba dua goo nimkuu sɔɔ ma ba daa bureru tɔburɔ ba dɔɔ Kapenamu gia. Saa ye, yam tɔra kɔ, ma Yesu kun bu deemam kpa. ¹⁸ Wee daa bureru ta burinamɔ yɛn sɔ woo damguu ga mɔ. ¹⁹ Ye ba ka sɛsɛru nim mura nge kilo nɔɔba tian saka, ba Yesu wa u sɔimɔ nim wɔlɔ u wee goo nimkuu gia, ma bɛrum bu mwa. ²⁰ Adama Yesu u nɛɛ, nɛna, i ku bɛrum ko.

²¹ Sanam mɛya ba ka nɔn nuku dobu mwa goo nimkuu sɔɔ. Mii mii goo nimkuu ge, ga tura mi ba dɔɔ.

Tɔn dabinu Yesu kasu

²² Yen sisiru tɔn be ba gina wɔa daa bure ten guru mi, ba yaaya ma goo nimkuu teuwa ga raa wɔa mi. Ba maa yɛ ma Yesu kun due goo ge sɔɔ ka win bwɔabu sannu, be tɔnawa ba doona. ²³ Wee, goosu gasu maa na yam min bɔkuɔ mi ba pɛɛ di saa ye Yinni u Gusunɔ siara u kpa. ²⁴ Yen sɔna ye ba wa ma Yesu ka win bwɔabun goo kun wɔa mi, ba

goo si dua ba da Kapenamu
ba Yesu kasu.

Yesuwa dĩa wāaruginu

²⁵ Ye tən be, ba Yesu wa daa
bure ten gooru giɔ, ba nùn
bikia ba nɛɛ, yinni, domma a
na gee?

²⁶ Yesu u bu wisa u nɛɛ,
ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, bɛɛ i
man kasuwa yèn sɔ i pɛɛ di
i deba, n n mɔ yèn sɔ i nɛn
sɔm maamaakiginu wa. ²⁷ I
ku dĩa ni nu ra kɔsi tɔnan
sɔmburu ko, adama i dĩa ni nu
wāaru te ta ku ra kpe wɛɛmɔn
sɔmburu koowo. Dĩa niya
Tɔnun Bii u koo bɛɛ wɛ yèn
sɔ wiya Gusunɔ Baaba u win
yiikon yīreru dokea.

²⁸ Sanam mɛya ba nùn bikia
ba nɛɛ, mba sa ko ko su ka
sɔma ko ye Gusunɔ u kī.

²⁹ Yesu u bu wisa u nɛɛ,
sɔmbu te Gusunɔ u kī, tera i
win goro naane doke.

³⁰ Ba nùn bikia ba nɛɛ, yīre
terà kaa sun sɔɔsi kpa su ka
nun naane doke. Nge sɔmbu
terà kaa ko. ³¹ Bɛsɛn sikadoba
ba dĩa ni ba ra soku manna di
gbaburu sɔɔ, nge mɛ ba yorua
ba nɛɛ, “Saa Gusunɔ wɔllun
diya u bu dīanu kã ba di.”

³² Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ
sɔɔmɔ, n n mɔ Mɔwisiwa u
bɛɛ dīanu wɛ saa wɔllun di,
adama nɛn tiin Baabawa u bɛɛ
dĩa geenu wɛɛmɔ saa wɔllun
di. ³³ Domi dĩa ni Gusunɔ
u wɛɛmɔ, niya wi u sarama
saa Gusunɔ wɔllun di ma u
handuniagibu wāaru wɛɛmɔ.

³⁴ Ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ,
Yinni, a n sun dĩa ni wɛɛmɔ
baadomma.

³⁵ Yesu u bu sɔɔwa u
nɛɛ, nɛna dĩa wāaruginu.

Baawure wi u na nɛn mi,
gɔɔra kun maa nùn goomɔ.
Wi u maa man naane doke,
nim nɔru ga n nùn goomɔ ka
baadommaɔ. ³⁶ Adama, nge
mɛ na raa bɛɛ sɔɔwa, i man wa
kɔ, i n maa man naane doke.
³⁷ Baawure wi Baaba man wɛ
u koo na nɛn mi. Wi u maa
na nɛn mi, na n nùn yinamɔ,
baa n n kua amɔ. ³⁸ Domi na
saramawa saa Gusunɔ wɔllun
di n n mɔ n ka nɛn tiin gɔru
kīru ko ma n kun mɔ wi u
man gɔrimagiru. ³⁹ Wi u man
gɔriman gɔru kī te wee, n
ku ra goo kɔ baa tən turo be
u man wɛ sɔɔ, adama n ka
be kpuro seeyawa gɔrin di
sanam dāakim sɔɔ. ⁴⁰ Nɛn
Baaban gɔru kī tera, baawure
wi u Bii wa, ma u nùn naane
doke, u n wāaru mɔ te ta ku
ra kpe. Kon maa yɛro seeya
gɔrin di sanam dāakim sɔɔ.

⁴¹ Sanam mɛya Yuuba ba
wɔki, yèn sɔ u gerua ma wiya
dĩa ni nu sarama saa Gusunɔ
wɔllun di. ⁴² Ma ba bikiana ba
nɛɛ, n n Yesu wi mini? N n
Yosɛfun bii win baaba ka mero
sa yɛ? Amɔna u ka gerumɔ ma
wiya sarama saa wɔllun di.

⁴³ Yesu u bu wisa u nɛɛ, i ku
maa wɔki. ⁴⁴ Goo sari wi u koo
kpī u na nɛn mi ma n kun mɔ
Baaba wi u man gɔrima u yɛro
gawama. Nɛna kon maa nùn
seeya gɔrin di sanam dāakim
sɔɔ. ⁴⁵ Gusunɔn sɔmɔbu ba
yorua ba nɛɛ, “Gusunɔn tii u
koo baawure keu sɔɔsi.” N n
mɛn na, baawure wi u Baaban
nɔɔ nua, ma u win sɔɔsiru
mwa, yɛro u koo na nɛn mi.
⁴⁶ N n mɔ goo u Baaba waare
ma n kun mɔ wi u na saa
Gusunɔn min di, wiya u Baaba

wa. ⁴⁷ Ka geema na bee sōmō, wi u man naane doke, u wāaru mō te ta ku ra kpe. ⁴⁸ Nēna dīa wāaruginu. ⁴⁹ Bēen sikadoba ba manna di ghaburu sō ma ba gu. ⁵⁰ Adama ne na ka dīanu yā ni nu sarama saa Gusunō wəllun di, ni tōnu u koo di u kun ka gu. ⁵¹ Nēna dīa wāaruginu ni nu sarama Gusunō wəllun di. Baawure wi u nu di u wāaru mō sere ka baadommao. Dīa ni kon yēro wē, nen wasiya yi na wēmō handuniagibu ba n ka wāaru mō.

⁵² Gari yi, yi dera sikirinō ga dua Yuuba sōo. Ba nee, amōna durō wi, u koo ka sun win wasi wē su tem.

⁵³ Yesu u nee, ka geema na bee sōmō, ma n kun mō i Tōnun Biin yaa tema, kpa i win yem nō, wāaru sari bee sōo. ⁵⁴ Domi baawure wi u nen yaa tema, ma u nen yem nōra, u wāaru mō te ta ku ra kpe. Kon maa nūn seeya gorin di sanam dāakim sōo. ⁵⁵ Ka gem nen wasi dīana, nen yem maa gāa nōrurana. ⁵⁶ Domi wi u nen yaa tema ma u nen yem nōra, u ko n wāawa ne sōo, ma nen tii ko na n maa wāa yēro sōo. ⁵⁷ Baaba wasowa u man gorima, win saabuwa na maa wāa. Mēya baawure wi u man tema, yēro u wāaru mō nen sō. ⁵⁸ Na ka dīanu yā ni nu sarama saa Gusunō wəllun di. Nu n sāa nge dīa ni ba sokumō manna ni bēen sikadoba ba di, domi ba di, ba maa gu. Adama wi u nini di u ko n wāawa ka baadommao.

⁵⁹ Yeniwa Yesu u gerua mēnnō yeru mi u bu keu sōosimō Kapenamuo.

Wāaru te ta ku ra kpen gari

⁶⁰ Sanam mē win bwāa dabira gari yi nua ba nee, gari yi, gari sēsōgiya, wara u koo kpī u yi nō.

⁶¹ Yesu u gia win tii sōo ma win bwāabu ba wōki gari yin sō. Yen sōna u bu bikia u nee, gari yi, yi bee torasiamōwa?

⁶² Bee i n maa wa Tōnun Bii u yōmō u wurō mi u raa wāa maa ni? ⁶³ Hundewa ya ra tōnu ko waso, wasi kun are gee mō. Gari yi na bee sōowa, hundewa, wāara maa. ⁶⁴ Ka mē, gaba wāa bee sōo be ba kun naane doke. Domi Yesu u yē saa yellun di be ba kun nūn naane doke, ka wi u koo nūn dōmē.

⁶⁵ U maa nee, yenin sōna na bee sōowa ma goo sari wi u koo kpī u na nen mi, n kun ka Baaban kēru.

⁶⁶ Saa dōma ten diya win bwāa dabira nūn suuri, ba n maa ka nūn sīimō. ⁶⁷ Yen sōna u win bwāabu wōkura yiru ye bikia u nee, bēen tii maa ni? I kī i doona?

⁶⁸ Simōo Piēe u nūn wisa u nee, Yinni, weren miya sa ko da. Wuna a wāaru te ta ku ra kpen gari mō. ⁶⁹ Tē sa naane doke, sa maa yē kam kam ma wuna Gusunōn Bii Dēero.

⁷⁰ Yesu u bu bikia u nee, n nēna na bee wōkura yiru ye gōsa? Ka mē, bēen turo u sāa Setamgii.

⁷¹ Yudasiwa u ka yā, Simōo Isikariotun bii. Domi baa u n wāa be wōkura yiru ye sōo, wiya u koo Yesu dōmē.

7

Yesun wənəbu

ba ñ nùn naane doke

¹ Amen biru Yesu u sīimo Galilen tem sɔɔ. U ñ kī u da Yudean tem gia yèn sɔ Yuuba ba swaa kasu bu ka nùn go.

² Ma Yuuban tɔɔ bakara turuku kooma te ba ra soku Kunun tɔɔ bakaru. ³ Yen sɔna Yesun wɔnɔbu ba nùn sɔɔwa u doonɔ min di, u da Yudeaɔ,

kpa win bwāabu bu ka maa win sɔmburu wa te u mɔ. ⁴ Domi goo ku ra gāanu ko asiri sɔɔ sanam me u kasu bu nùn gia batuma sɔɔ. U n yabu yen bweseru mɔ, u win tii handunia sɔɔsio.

⁵ Baa win wɔnɔbun tii, ba ñ nùn naane doke. ⁶ Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛn saa kun turim kpa, adama bɛɛn saa sɔɔra i wāa mi bɛɛ. ⁷ Handuniagiba kun kpɛ bu bɛɛ tusi, adama ba man tusa nɛ, yèn sɔ na nɛɛ, ben kookoosu kun wā. ⁸ Bɛɛ, i tɔɔ baka te doo. Nɛ na ñ tu dɔɔ, domi nɛn saa kun tura gina.

⁹ Ye u bu yeni sɔɔwa u kpa, ma u sina Galile mi.

Yesu u tɔɔ bakaru da

¹⁰ Adama ye wi, Yesun wɔnɔ be, ba tɔɔ baka te doona, yera win tii u maa seewa u da mi, asiri sɔɔ. ¹¹ Yuuba ba nùn kasu tɔɔ baka te sɔɔ, ba bikiamɔ ba mɔ, mana u wāa.

¹² Dabira tɔn wɔru ge sɔɔ, ba sikirinamɔ tɛru tɛru win sɔ. Gabu ba nɛɛ, wi tɔn geowa. Ma gaba nɛɛ, u tɔmbu nɔni wɔkumɔwa. ¹³ Adama goo sari wi u Yesun gari gerua batuma sɔɔ Yuuban bɛrum sɔ.

¹⁴ Sanam me n kua tɔɔ baka ten bɔnu, Yesu u da sɔa yerɔ ma u bu keu sɔɔsim wɔri. ¹⁵ Ma biti Yuuba kua. Ba bikia ba nɛɛ, amɔna durɔ wi, u ka

tireru yɛ, wi, wi u kun keu kue.

¹⁶ Yesu u bu wisa u nɛɛ, nɛn sɔɔsira kun sɔa nɛn tiigiru. Gusunɔgira, wi u man gɔrima.

¹⁷ Goo ù n kī u Gusunɔn kīru ko, u koo gia nge me nɛn sɔɔsira sɔa, ñ n Gusunɔgirun na, ñ n maa nɛn tiigirun na.

¹⁸ Goo wi u gari gerumɔ ka win tiin yiiko, u win tiin bɛɛɛ kasuwa. Adama wi u bɛɛɛ kasu ye ya sɔa wi u nùn gɔrimagia, siiwa gemgii, taki sari wi sɔɔ. ¹⁹ Mɔwisi kun bɛɛ wooda wɛ ro? Ka me, goo sari bɛɛ sɔɔ wi u wooda ye mɛm nɔɔwɛ. Ñ n mɛn na, mban sɔna i swaa kasu i ka man go.

²⁰ Tɔn wɔru ga nùn wisa ga nɛɛ, wɛɛkununu nu nun wāasi. Wara swaa kasu u ka nun go.

²¹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, sɔm maamaakigii teeru tɔnawa na kua, ma bɛɛ kpuro i biti kua.

²² Adama i bwisikuo. Bango ya weewa saa sikadoban min di, n ñ mɔ Mɔwisin min di, adama yèn sɔ Mɔwisiwa u bɛɛ yen wooda wɛ, yen sɔna i ra bango ko baa tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ. ²³ Ñ n mɛn na, i n bii bango mɔ tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ kpa i ku ka Mɔwisin wooda sara, mba n kua i ka man mɔru mɔ sanam me na tɔnun wasi kpuro bekia tɔɔ wɛrarugii te sɔɔ. ²⁴ I ku maa gāanu siri nge me i ka nu waamɔ, adama i siri geebu koowo.

Yesuwa Kirisi wi Gusunɔ

u gɔsa

²⁵ Sanam me sɔɔra Yerusalemugibu gaba bikia ba nɛɛ, n ñ wi ba kasu bu go wiya mi? ²⁶ N wee, u gari

mò batuma sɔɔ, ma goo kun gɛɛ gerua. Nge tɔnweroba tubawa ma wiya Kirisi ka gem de? ²⁷ Wee bɛɛ kpuro sa yɛ mìn di durɔ wi, u yari. Adama sanam mɛ Kirisi koo na goo kun ko n yɛ mìn di u wee.

²⁸ Sanam mɛ Yesu u keu sɔsima sãa yerɔ ma u gbãra u nɛɛ, bɛɛ i man tuba. I maa yɛ mìn di na yarima. Ka mɛ, na n nɛ ka nɛn tiin yiiko. Gemgiiwa u man gɔrima, wi bɛɛ kun yɛ. ²⁹ Nɛ, na nùn yɛ domi saa win mìn diya na na, wiya maa man gɔrima.

³⁰ Yenin sɔna ba gɔru doke bu ka nùn mwa, adama goo sari wi u nùn nɔmu sɔndi, domi win saa ya n gina turim kpa. ³¹ Dabiru tɔn wɔru sɔɔ ba maa nùn naanɛ doke. Ma ba nɛɛ, sanam mɛ Kirisi koo na, u koo sɔm maamaakiginu ko n kere ni durɔ wini u kua?

Ba sãa yerun kɔsobu

Yesu goria bu nùn mwa

³² Falisiba ba nua ma tɔn dabiru ba yabu yeni gerumɔ gbɛnum, yen sɔna be ka yãku kowo tɔnwerobu ba sãa yerun kɔsobu gɔra bu ka Yesu mwa. ³³ Ma Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, saa fiikowa ya tie ye ko na n ka bɛɛ wãa. Yen biru kon doona wi u man gɔriman mi. ³⁴ Bɛɛ i ko man kasu adama i n man wasi. Mi ko na n wãa bɛɛ i n kpɛ i na mi.

³⁵ Yuuba ba bikianamɔ ba mò, ma giara durɔ wini u koo da sa kun ka nùn wa. U koo dawa Yuuban mi be ba yarina Gerekiban suunu sɔɔ, kpa u n Gerekiba keu sɔsima? ³⁶ Mba gari yinin bweserun

tubusianu yi u gerua, sa ko be nùn kasu adama sa n nùn wasi, ma mi u be wãa, sa n kpɛ su da mi.

Nim wãarugim

³⁷ Tɔɔ baka ten tɔɔ dɔakiru tera ta bɛɛɛ kera. Tɔɔ te sɔɔra Yesu u seewa u nɔɔgiru sua wɔllo u nɛɛ, baawure wi nim nɔru ga goomɔ u na nɛn mi u nɔ. ³⁸ Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, baawure wi u man naanɛ doke, wãarun bwii yi ko n kokumɔwa saa yɛron nukurun di.

³⁹ Gusunɔn Hunden gariya Yesu u ka yã mi, wi be ba nùn naanɛ doke ba koo mwa. Domi ba n gina Hunde Dɛɛro wɛ yèn sɔ Yesu kun gina wure win yiiko sɔɔ.

Tomba sikirina Yesun sɔ

⁴⁰ Gabu tɔn wɔru ge sɔɔ, be ba gari yi nua ba nɛɛ, durɔ wini sɔmɔ wiya ka gem.

⁴¹ Ma gaba maa gerua ma wiya Kirisi wi.

Adama gaba nɛɛ, ma gian diya! N ko n koorã Kirisi u yarima saa Galilen di?

⁴² Gusunɔn gari yi n gerumɔ ma Kirisi koo yarimawa saa Dafidin bweserun di? U n koo na saa Betelehemu Dafidin wuun di?

⁴³ Win sɔna sikirinɔ ga dua tɔn wɔru ge sɔɔ. ⁴⁴ Gabu ba kɔ bu nùn mwa adama goo kun nùn nɔmu sɔndi.

Yuuban tɔnwerobun

naanɛ doke sariru

⁴⁵ Ma sãa yerun kɔsobu ba gɔsira yãku kowo tɔnwerobu ka Falisiban mi. Ma ba bu

bikia ba nɛɛ, mba n kua ba ñ ka Yesu mwaamɛ?

⁴⁶ Ma kōso be, ba bu wisa ba nɛɛ, goo sari wi u gari gerure nge durɔ wi.

⁴⁷ Falisiba ba bu bikia ba nɛɛ, to, i dera durɔ wi, u maa bɛɛn tii nɔni wōkua ya. ⁴⁸ I sere nɔre wirugii goo ñ kun mɛ bɛɛ Falisiban goo u nùn naanɛ doke? ⁴⁹ I ñ yɛ ma tɔn wɔru ge, bōrigiba? Ba ñ Mɔwisin wooda yɛ.

⁵⁰ Nikodemu, Falisi ben turo, wi u raa gasɔ daare Yesun mi wōkuru, u bu bikia u nɛɛ, ⁵¹ bɛɛn wooda ya sun yollaa kua su tɔnu siri sa kun win gari nua, kpa sa kun maa gie ye u kua?

⁵² Ba nùn bikia ba nɛɛ, ase wunen tii a maa sãawa Galilegii? A wɛɛrio sãa sãa Gusunɔn gari sɔɔ, kaa wa ma sɔmɔ goo sari wi u koo yarima saa Galilen di.

[⁵³ Ma baawure u wa win yɛnuɔ.

8

Kurɔ sakara kowo goo

¹ Ye ba doona Yesu u da guuru wallo te ba ra soku Olifi. ² Yen sisiru buru buru yellu u gɔsira sãa yerɔ. Ma tambu kpuro ba da win mi, ma u sɪna u bu keu sɔɔsim wɔri. ³ Ma wooda yɛrobu ka Falisiba ba ka kurɔ goo na win mi, wi ba mwaama sakararu sɔɔ, ba nùn yōrasia be kpuron wuswaaɔ. ⁴ Ma ba Yesu sɔɔwa ba nɛɛ, yinni, sa kurɔ wi mwawa sakararu sɔɔ. ⁵ N wee, Mɔwisi u sun sɔɔwa wooda sɔɔ ma ba ra kurɔ winin bweseru kpenu

kasukuwa bu go. Wunɛ maa ni? Amɔna a wa.

⁶ Ba yeni geruawa bu ka win laakari mɛɛri kpa bu fɛɛ wa bu nùn durum mani. Adama Yesu u tuka, ma u ka win niki bia yorumɔ temɔ. ⁷ Ye ba nùn bikiamɔ ba baasi, ma u tii demia u bu sɔɔwa u nɛɛ, wi u kun torare bɛɛ sɔɔ, u gbiiyo u kurɔ wi kperu kara.

⁸ Ma u kpam tuka u yorumɔ temɔ. ⁹ Ye ba yeni nua ma ba yara tia tia saa bukurobun min di sere ka bibɔ. Ma Yesu tia wi turo ka sere kurɔ wi. ¹⁰ Yesu u tii demia ma u nùn bikia u nɛɛ, kurɔ wunɛ, be ba nun taare wɛɛmɔ mana ba wãa. Ben goo kun maa tie?

¹¹ Kurɔ wi, u nɛɛ, goo sari Yinni. Ma Yesu u nɛɛ, a doonɔ, nɛn tii, na ñ maa nun taare wɛɛmɔ, adama a ku maa tora.]

Yesu,

handunian yam bururam

¹² Yen biru Yesu u kpam ka tambu gari kua u nɛɛ, nɛna handunian yam bururam. Wi u man swĩi, u ko n yam bururam mɔ mɛ mu sãa wãaru, u ñ maa wãa u sɪ yam wōkuru sɔɔ.

¹³ Falisiba ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, wee tɛ, a wunen tii areru diiyammɛ. Ñ n mɛn na, wunen arera kun sun sɔɔsimɔ ma gari yɪ, gema.

¹⁴ Ma Yesu u nɛɛ, mɛya, baa nà n nɛn tii areru diiyammɛ, ye na gerumɔ, gema. Na yɛ mìn di na wee ka mi na dɔɔ. Adama bɛɛ i ñ yɛ mìn di na wee ka mi na dɔɔ. ¹⁵ Mɛ i tɔnu waamɔ, mɛya i ra ka nùn siri, nɛ na ku ra goo siri. ¹⁶ Baa nà n goo siri, nɛn siribu

geema, domi n ñ ne turo kon yëro siri. Ka nen Baaba wi u man garimawa. ¹⁷ Ba yorua been wooda sɔɔ ma tɔnu yirun areru geema. ¹⁸ Na nen tii areru diiyamme, ma Baaba wi u man garima u maa man areru diiyamme.

¹⁹ Ba nùn bikia ba nee, mana wunen Baaba wi, u wāa.

Ma Yesu u bu wisa u nee i ñ man yē, meya i ñ maa nen Baaba yē. Ñ n sāan na i man yē, i ko n daa maa nen Baaba yē.

²⁰ Gari yiya Yesu u gerua sanam me u keu sɔɔsimɔ sɔa yero, ten bera mi ba ra arumani bere. Goo sari wi u maa nùn nɔmu sɔndi yèn sɔ win saa kun turim kpa.

Ba ñ kpē bu da mi Yesu u dɔɔ

²¹ Yesu kpam bu sɔɔwa u nee, na doonɔ. Mi na dɔɔ bee i ñ kpē i da mi. I ko maa man kasu, adama i ko gbi been toranu sɔɔ.

²² Yèn sɔ u nee, mi u dɔɔ ba ñ kpē bu da mi, yen sɔna ba bikianamɔ ba mɔ, u koo tii gowa?

²³ Ma Yesu u bu sɔɔwa u nee, bee i sɔawa temkobu, ne maa, wɔrukoowa. Bee handunia migiba, ne na kun sɔa handunia migii. ²⁴ Yen sɔna na bee sɔɔwa na nee, i ko gbi been toranu sɔɔ. Ì kun naane doke ma nena yëro wi, ka geema i ko gbiwa been toranu sɔɔ.

²⁵ Ma ba nùn bikia ba nee, wuna were.

Yesu u nee, na raa bee sɔɔwa kɔ. ²⁶ Na gari dabinu mɔ yi kon kpī n gere n wunana been sɔ. Adama geegiiwa wi u man garima, ye na maa nua saa win

min di yeya na handuniagibu sɔɔmɔ.

²⁷ N ñ maa bu yeeri ma Baaban gariya u bu sɔɔmɔ. ²⁸ Yen sɔna Yesu u nee, sanam me i Tɔnun Bii sua tem di i bwē, sanam meya i ko gia ma nena yëro wi. I ko maa gia ma na ñ maa gāanu ganu mɔ ka nen tii. Ye Baaba man sɔɔsi, yeya na bee sɔɔmɔ. ²⁹ Baaba wiya u man garima. U maa wāa ka ne. U ñ man deri ne turo yèn sɔ na ra ko ye n da nùn dore.

³⁰ Ma tɔn dabiru be ba Yesun gari yi nua ba nùn naane doke.

Tii mɔwɔbu ka yobu

³¹ Yesu u Yuu be ba nùn naane doke sɔɔwa u nee, i n nen sɔɔsiru mem nɔwa, i sɔawa nen bwāabu ka gem. ³² I ko gem gia. Gem me, mu koo maa bee yakia yorun di.

³³ Ba nùn sɔɔwa ba nee, beee Aburahamun bwesera, sa ñ maa koore goon yobu. Amɔna a ka nee sa ko yakia yorun di.

³⁴ Yesu u nee, geema na bee sɔɔmɔ, baawure wi u durum mɔ, wiya durum yoo. ³⁵ Yoo ku ra n wāa win yinnin yenuɔ ka baadomma, adama biiwa ra n wāa mi ka baadommaɔ. ³⁶ Yen sɔna ne Gusunɔn Bii nà n bee yakia, i kuawa tii mɔwɔbu ka gem. ³⁷ Na yē ma Aburahamun bwesera i sɔa. Ka me, i swaa kasu i ka man go, yèn sɔ i ñ nen gari wure. ³⁸ Na bee sɔɔmɔ ye na wa nen Baaban mi, adama bee i mɔ ye i gia been baaban mi.

³⁹ Ba nùn sɔɔwa ba nee, Aburamuwa been baaba.

Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, ì n daa sãan na Aburahamun bibu, i ko n daa Aburahamun kookoosu mɔ. ⁴⁰ Adama tɛ bɛɛ i swaa kasu i ka man go, nɛ wi na bɛɛ gem sɔɔmɔ mɛ na nua Gusunɔn min di. Aburahamu kun yenin bweseru koore. ⁴¹ Bɛɛ i bɛɛn tundon kookoosu mɔ.

Ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, sa ñ sãa seegeba. Baaba turowa sa mɔ, wiya Gusunɔ.

⁴² Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, Gusunɔ ù n daa sãan na bɛɛn baaba ka gem, i ko n daa man kɪ domi Gusunɔn min diya na yarima na ka wãa mi. Mɛya na ñ ka nɛn tii nɛ, adama wiya man gɔrima. ⁴³ Mban sɔna nɛn barum kun ka bɛɛ yeeri. Mu ñ bɛɛ yeeri yèn sã i ñ kpɛ i nɛn gari nɔ. ⁴⁴ Setamwa bɛɛn tundo, i maa kɪ i bɛɛn tundon kɪru ko. Tɔn gowowa saa toren di, u ñ maa gem swĩi, domi gem sari wi sɔɔ. Sanam mɛ u weesu gerumɔ, u ra n gerumɔwa ka win tiin daa, yèn sɔ weesugiiwa ka maa weesu kpuron baaba. ⁴⁵ Adama gema na ra n gerumɔ. Yen sɔna i ñ man naanɛ doke. ⁴⁶ Wara bɛɛ sɔɔ u koo kpĩ u nɛɛ, na tore. Sari. Ñ n mɛn na, ma gema na gerumɔ, mban sɔna i ñ man naanɛ doke. ⁴⁷ Wi u sãa Gusunɔgɪi, wiya ra Gusunɔn gari wure. Adama bɛɛ i ñ sãa Gusunɔgibu. Yen sɔna i ñ win gari wuramɔ.

Yesu ka Aburahamu

⁴⁸ Ma Yuuba ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛɛɛ sa ñ gem mɔ ye sa nɛɛ wunɛ Samarigiwiwa ka maa wɛɛkunugii?

⁴⁹ Yesu u bu wisa u nɛɛ, na ñ wɛɛkunumɔ. Nɛn Baabawa na bɛɛɛ wɛɛmɔ adama bɛɛ i ñ man bɛɛɛ wɛɛmɔ. ⁵⁰ Na ñ nɛn tiin bɛɛɛ kasu. Goo u wãa wi u man ye kasuammɛ, wiya maa sãa siri kowo. ⁵¹ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u nɛn gari mɛm nɔɔwa, yɛro u ñ gɔɔ wasi pai.

⁵² Ma Yuuba ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, tɛ sa gia ma a wɛɛkunumɔwa ka gem. Aburahamu u gu, Gusunɔn sɔmɔbu ba maa gu. Ka mɛ, a gerumɔ a mɔ baawure wi u wunɛn gari mɛm nɔɔwa u ñ gɔɔ wasi. ⁵³ Bɛɛn baaba Aburahamu u gu. A nùn kerewa? Sɔmɔbu ba maa gu. Wara a tamaa a sãa.

⁵⁴ Yesu u nɛɛ, na ñ nɛn tii bɛɛɛ wɛɛmɔ, nɛn bɛɛɛ kun gãanu sãa. Nɛn Baabawa u man bɛɛɛ wɛɛmɔ, wi bɛɛ i sokumɔ bɛɛn Yinni. ⁵⁵ Ka mɛ, i ñ nùn yɛ, adama nɛ, na nùn yɛ. Na ñ nɛɛ, na ñ nùn yɛ, ko na ñ sãawa weesugii nge bɛɛ. Adama na nùn yɛ, na maa win gari mɛm nɔɔwɛ. ⁵⁶ Bɛɛn baaba Aburahamu u yɛɛra ka gɔru dobu ye u koo ka nɛn tɔru wa. U maa tu wa ma win nukura dora.

⁵⁷ Yuuba ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, a ñ gina wɔɔ weeraakuru tura. Mana a ka Aburahamu waare.

⁵⁸ Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, na gbia na wãa ba sere Aburahamu mara.

⁵⁹ Ma ba kpenu sua bu ka nùn kasuku, adama u kukura u yara sãa yerun di.

9

Yesu goo yam waasia

wi ba mara ka wɔkoru

¹ Nge me Yesu u bəsu, u durə
 goo wa wi ba mara ka wōkoru.
² Win bwāaba nūn bikia ba
 nēē, yinni, weren torarun
 sōna ba ka durə wi wōkoru
 mara. Win tiigira? Nge win
 tundo ka win mērogira.

³ Yesu u bu wisa u nēē,
 n n̄ m̄ durə wi, n̄ kun mē
 win tundo ka win mēro ba
 tora, adama ba nūn marawa
 ka wōkoru kpa Gusunən
 s̄mburu tu ka s̄ōsira wi s̄ō.

⁴ Sa n̄ ko ko sa kun wi u man
 ḡorman s̄mburu kue sanam
 mē s̄ō wāa. Wōkura sisi tē s̄ō
 goo kun kp̄ē u s̄mburu ko.

⁵ Sanam mē na wāa handunia
 n̄na na yen yam bururam.

⁶ Ye u yeni gerua u kpa,
 u yāatam sia tem̄, ma u ka
 yāatam mē tem̄ k̄ka, ma u
 tem̄ mē wōko win n̄ni tēni.
⁷ Ma u nūn s̄ōwa u nēē, u doo
 u wubu yeru ge ba m̄ Siloe.
 Yīsi ten tubusiana, ḡra.

Ma durə wi, u win swaa sua
 u da u wuba, ma u wurama ka
 n̄ni sannu.

⁸ Ma win w̄ō beragibu ka
 be ba ra raa nūn wa u n̄ bara
 m̄, ba bikianam̄, wi u ra raa
 s̄ine mini u n̄ bara m̄, n̄ n̄
 wiya mini?

⁹ Ma gaba nēē, wiya.

Gaba maa nēē, n̄ n̄ wi mi, u
 ka nūn ween̄wa.

Ma win tii u bu s̄ōwa u nēē,
 n̄na mi n̄i.

¹⁰ Ba nūn bikia, am̄na n̄ kua
 wunen n̄ni ka wukiara.

¹¹ Ma u bu wisa u nēē, durə
 goo wi ba ra soku Yesu, wiya u
 tem̄ k̄ka ma u n̄n n̄ni tēni,
 ma u man s̄ōwa u nēē, n̄ doo
 Siloe n̄ wubu. Na da na wuba
 ma na yam wa.

¹² Ba nūn bikia ba nēē, mana
 durə wi, u wāa.

Ma u nēē, na n̄ yē.

Falisiba ba durə b̄kuro

gari bikiam̄

¹³ Ma ba ka durə wi da
 Falisiban mi, wi u raa s̄ā
 wōko mi. ¹⁴ N deema t̄ō
 w̄erarugiru s̄ōra Yesu u tem̄
 k̄ka u ka nūn yam waasia.

¹⁵ Ma Falisiba ba kpam nūn
 bikia ba nēē, am̄na u kua u
 ka yam wa. U bu wisa u nēē,
 durə wiya u nūn tem̄ tēnia
 win n̄ni, ma u wuba ma u
 yam wa.

¹⁶ Gabu Falisiba s̄ō ba nēē,
 durə wi u yeni kua u n̄ n̄ saa
 Gusunən min di, yēn s̄ō u n̄ t̄ō
 w̄erarugiru gara.

Gaba maa bikia ba nēē,
 am̄na durum̄gi u koo ka kp̄i
 u s̄m maamaakigii nini ko.
 Ma sikirin̄ ga dua ben suunu
 s̄ō.

¹⁷ Ba kpam wōko wi bikia ba
 nēē, wun̄ maa ni? Wun̄ wi
 durə wi, u yam waasia, am̄na
 a wi garisi.

Ma u nēē, Gusunən s̄m̄wa
 u s̄ā.

¹⁸ Adama Yuuba ba n̄ naan̄
 s̄ā ma durə wi, u raa wōko s̄ā
 ma u kpam yam wa, sere ye ba
 win tundo ka win mēro soka.

¹⁹ Ma ba bu bikia ba nēē, b̄en
 b̄iwa mini? Wi i nēē i mara
 ka wōkoru? Am̄na u ka yam
 waam̄ tē.

²⁰ Ma win tundo ka win
 mēro ba bu wisa ba nēē, sa
 yē kam kam ma besen b̄iwa
 mi, wi sa mara ka wōkoru.

²¹ Adama mē u kua u ka yam
 wa, b̄es̄ sa n̄ yē, wi u maa nūn
 yam waasia, sa n̄ ȳro yē. U
 bwisi m̄ win tii, i nūn bikio,
 u koo b̄es̄ s̄ō.

²² Ba yeni geruawa Yuuban
 b̄erum s̄ō. Domi Yuuba ba n̄ō

tia kua kɔ ma baawure wi u wura ma Yesu sãawa Kirisi wi, ba koo yẽro girawa ben mɛnnɔ yerun di. ²³ Yen sɔna ba gerua ba nɛɛ, u bwisi mɔ win tii, bu nùn bikio.

²⁴ Ma Falisiba ba durɔ wi u raa wɔko sãa soka nɔn mɛeruse, ma ba nùn sɔwa ba nɛɛ, u Gusunɔ bɛɛɛ wɛɛyɔ, be, ba yɛ ma Yesu wi, durumgiiwa.

²⁵ U bu wisa u nɛɛ, ù n durumgiin na, nɛ na kun yɛ. Gãa teena na yɛ, na raa wɔko sãa, adama tɛ na yam waamɔ.

²⁶ Ba nùn bikia ba nɛɛ, amɔna u nun kua. Amɔna u koosina wunen nɔni ka wukiara.

²⁷ Ma u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔwa, i ñ maa man swaa daki. Mban sɔna i kɪ i kpam nɔ. Nge bɛɛn tii i kɪ i maa kowa win bwāabu.

²⁸ Ma ba nùn yaakoru wɔri ba nɛɛ, wuna a sãa siin bɔɔ mi, adama bɛɛ Mɔwisin bwāaba sa sãa. ²⁹ Bɛɛ sa yɛ ma Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua, adama wini, sa ñ mam yɛ mìn di u na.

³⁰ Ma durɔ wi, u bu sɔwa u nɛɛ, geema, bitin gariya ye i ñ ka yɛ mìn di u na. Ka mɛ, sii man yam waasia. ³¹ Sa yɛ ma Gusunɔ u ku ra toron gari nɔ, adama tɔn be ba nùn nasie, ma ba mɔ ye u kɪ, beya u ra swaa daki. ³² Saa toren di goo kun nɔɔre ba tɔnun nɔni wukia wi ba mara ka wɔkoru. ³³ Durɔ wi, ù kun wee saa Gusunɔn mìn di, u ñ kpɛ u gāanu ganu ko.

³⁴ Ma ba nùn sɔwa ba nɛɛ, toraru sɔra ba nun mara mam mam. Yera a tamaa kaa sun keu koosia?

Ma ba nùn gira mɛnnɔ yerun di.

Hunden wɔkoru

³⁵ Yesu u nua ma ba durɔ wi gira. Ye u nùn wa u nùn bikia u nɛɛ, a Tɔnun Bii naanɛ doke?

³⁶ Durɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, a man sɔwɔ wara Tɔnun Bii wi, kpa n wa n ka nùn naanɛ doke.

³⁷ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a nùn wa kɔ, wiya ka nun gari mɔ mi.

³⁸ Durɔ wi, u nɛɛ, Yinni, na nun naanɛ doke. Ma u yiira Yesu wuswaaɔ.

³⁹ Yesu u nɛɛ, siribun sɔna na na handuniaɔ, be ba kun yam waamɔ kpa bu ka yam wa, be ba maa yam waamɔ bu ka ko wɔkobu.

⁴⁰ Falisi gabu be ba wāa ka wi sannu ba gari yi nua. Ba nùn bikia ba nɛɛ, bɛɛn tii maa wɔkoba?

⁴¹ Ma Yesu u nɛɛ, i n sãan na wɔkobu, i ñ ko i n daa toraru mɔ. Adama yèn sɔ i gerumɔ i yam waamɔ, yen sɔna i wāa toraru sɔɔ ka tɛ.

10

Yāanu ka nin kparon mɛndu

¹ Yen biru Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔmɔ, goo wi u kun dumɔ yāa gɔrɔ saa kɔnnɔn di ma u yɔmɔ u suremɔ gam di, wiya sãa gbɛnɔ ka wɔro.

² Adama wi u kɔnnɔn di dumɔ wiya yāanun kparo. ³ Kɔnnɔ kɔso u ra nùn kenie, yāanu ra n maa win nɔɔ nɔmɔ. U ra win yāanu soku baatere ka ten yīsiru kpa u nu yara tɔwɔ.

⁴ Sanam mɛ u nu yara tɔwɔ kpuro, u ra nu gbiiye kpa nu n nùn swīi yèn sɔ nu win nɔɔ yɛ. ⁵ Nu ñ wuramɔ nu tɔn

tuko swīi, adama nu koo duka suwa n toma saa win min di yèn sō nu n win nɔɔ yē.

⁶ Yesu u bu mən te kua adama ba n tuba ye u ka yā.

Yesuwa yāa kparo geo

⁷ Yen sōna Yesu u kpm nɛɛ, ka geema na bɛɛ sōmɔ, nɛna na yāa gōrun kōnnɔ.

⁸ Be ba man gbiiye mi kpuro, gbɛnɔbu ka wɔroba ba sāa. Yāanu kun ben gari swaa daki.

⁹ Nɛn tiywa kōnnɔ ge. Baawure wi u dumɔ saa nɛn min di wiya ba koo faaba ko. U koo du, u koo maa yari, u koo maa dii yeru wa. ¹⁰ Gbɛnɔ u ra nɛwa u ka gbɛni u go kpa u sanku. Adama nɛ na nawa yāanu nu n ka wāaru mɔ, kpa nu n tu mɔ mam mam.

¹¹ Nɛn tiywa yāa kparo geo. Yāa kparo geo u ra win wāaru wēwa win yāanun sō. ¹² Adama sɔm kowo wi u kun sāa kparo ma yāanu kun sāa win tiiginu, u n dɛmaku waama ga sisi, u koo yāanu deri u yakurawa. Kpa dɛmaku gu yāanu mwa gu ni nu tie yarinasia. ¹³ Durɔ wi, u koo yakura yèn sō gobin sɔmbura u mɔ, u n maa yāa nin wɔnwɔndu mɔ. ¹⁴⁻¹⁵ Nɛna yāa kparo geo. Nge mɛ Baaba man yē ma na maa Baaba yē, nge mɛya na nɛn yāanu yē, nu maa man yē. Na maa nɛn wāaru wēɛmɔ yāa nin sō. ¹⁶ Na maa yāanu ganu mɔ ni nu kun wāa yāa gōɔ teni sɔɔ. Niya na n kon ko na kun maa ka nɛ. Nu koo maa nɛn nɔɔ nɔ, kpa nu ko

gōɔ teeru, kpa nu n kparo turo mɔ.

¹⁷ Yen sōna Baaba u man kī yèn sō na nɛn wāaru wēɛmɔ kpa n kpm wa n tu mwa. ¹⁸ Goo kun kpɛ u tu wɔra nɛn nɔmun di. Na tu wēɛmɔ ka nɛn ti. Na yiiko mɔ n ka tu wē, na maa yiiko mɔ n ka tu mwa. Wooda yera na mwa saa nɛn Baaban min di.

¹⁹ Ye Yuuba ba yeni nua, sikirinɔ ga kpm dua ben su-unu sɔɔ gari yin sō. ²⁰ Tɔn dabiru be sɔɔ, ba gerua ba nɛɛ, wirowa, wɛɛkunu maa nùn wāasi. Mba n kua ba ka nùn swaa daki.

²¹ Adama gaba nɛɛ, n n wɛɛkunugiin gari mi. Wɛɛkunu koo kpī nu wōko yam waasia?

Yuuba ba Yesu yina

²² Saa ya tura ye ba koo ka tōɔ bakaru garu ko Yerusalemɔ te ba ra soku sāa yerun dɛɛrasiabu *. Saa ye, ya sāawa woorun sanam. ²³ Ma Yesu u maa wāa sāa yerɔ u sīimɔ ten bee tiaɔ ye ba ra soku Salomɔɔn kɔbɛ. ²⁴ Ma Yuuba ba nùn sikerena ba nùn bikia ba nɛɛ, sere saa yerà kaa n bɛɛn laakari doke sika sɔɔ. A n sāan na Kirisi wi, a sun sōwɔ kpasa kpasa.

²⁵ Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, na raa bɛɛ sōwa, adama i n man naanɛ doke. Soma ye na mɔ ka nɛn Baaban yīsiru, yeya ya man areru diiyammɛ.

²⁶ Adama i n naanɛ doke yèn sō i n sāa nɛn yāanu. ²⁷ Nɛn yāanu nu nɛn nɔɔ nɔɔmɔ, na

* **10:22** sāa yerun dɛɛrasiabun tōɔ bakaru Ta sāawa te Yuuba ba ra di wōɔ ka wōɔ bu ka yaaya dɔma te ba būu sāaru kpeesia sāa yerɔ ma ba tu dɛɛrasia ba Gusunɔ sāaru wesia mi.

nu yě, nu maa man swĩi. ²⁸ Na nu wāaru wēemə te ta ku ra kpe, nu ñ maa kam mō ka baadommaə, goo maa sari wi u koo nu mwa nen nəmun di. ²⁹ Nen Baaba wi u man nu wē, u kpā u kpuro kere, goo maa sari wi u koo nu mwa saa nen Baaban nəmun di. ³⁰ Ne ka Baaba sa sāawa tia.

³¹ Ma Yuuba ba kpam kpenu dɔbura bu ka nùn kasuku. ³² Yesu u bu sōwa u nē, na sɔm gee dabiru kua bēen wuswaaə ka Baaban yiiko. Sɔmbu ni sō, teren sōna i kī i man kasuku.

³³ Yuuba ba nùn wisa ba nē, sa ñ nun kasukumə sɔm geerun sō, adama yèn sō a Gusunə wəmmə, yen sōna. Wunə tɔnuwa, ma a kī a n tii mō Gusunə.

³⁴ Yesu u nē, ba ñ yorua bēen tiin wooda sō ma Gusunə u nē, “I sāawa Wərukoon bibu?” ³⁵ Sa yě ye Gusunən gari gerumə n sāawa gem ka baadommaə. Ma win tii u nē, ba sāawa Wərukoon bibu be ba win gari mwa. ³⁶ Tē nen tii maa, Baaba u man gɔsa ma u man gərima handuniaə. Aməna i ka nē na Gusunə wəmmə yèn sō na gerua ma nena na win Bij. ³⁷ Nà kun nen Baaban sɔmburu mō, i ku man naane doke. ³⁸ Adama nà n tu mō, baa i kun man naane doke, i sɔmbu te naane dokeo kpa i n ka yě saa tēn di sere ka baadomma ma Baaba wāa ne sō, ne na maa wāa wi sō.

³⁹ Ma ba kpam swaa kasu bu ka nùn mwa, adama u bu kisirari.

⁴⁰ Yesu u kpam Yuudenin daaru tɔbura u da mi Yohanu u gbia u batemu kua, miya

u sina. ⁴¹ Ma tən dabiru ba na win mi, ba nē, Yohanu u ñ sɔm maamaakigiru koore, adama ye u gerua durə wini sō, ye kpuro geema.

⁴² Ma tən dabira nùn naane doke mi.

11

Lasaa gə

¹ N wee durə goo wi ba ra soku Lasaa wi u wāa Betaniə u bara. Betani sāawa Maari ka win mō Maatan wuu. ² Maari wiya u gəsə Yinnin naasu turare wisi, ma u ka win wirun seri su sunka. Win sesu Lasawa bara. ³ Ma wi ka win mō Maata ba Yesu nō mərɔsia ba nē, Yinni, wunen bɔrə kīnasi u barə.

⁴ Ye Yesu u yeni nua u nē, bara te, ta ñ gəgiri adama ta koo Gusunən yiiko sōsi, kpa bu ka Gusunən Bii bēere wē.

⁵ N deema Yesu u sāawa Maata ka win wəno ka ben sesu Lasaa bɔrə kīnasi. ⁶ Ye u nua ma Lasaa u barə, u gina sina wuu mi u wāa mi sō yiru. ⁷ Yen biru u win bwāabu sōwa u nē, su kpam wura Yudeaə.

⁸ Win bwāaba nē, yinni, sō mē tera Yuuba ba kī bu nun kpenu kasuku, ma a kpam kī a wura mi?

⁹ Yesu u bu bikia u nē, n ñ saa wəkura yirua sō ra n wāa sō teeru sō? Goo ù n sīimə sō sō, u ñ sokuramə yèn sō u handunian yam bururam waamə. ¹⁰ Adama wi u sīimə wəkuru sō u koo sokura domi yam bururam sari yēro sō.

¹¹ Yeniban biru u kpam nē, Lasaa bēen bɔrə u dōwa adama na dō n nùn yamia.

¹² Bwãa be, ba nɛɛ, Yinni, ù n dòn na, u koo bekura.

¹³ Adama Yesu u bu Lasaaŋ gɔɔ sɔɔmɔwa. Be, ba tamaa dom dirun gariya u bu sɔɔmɔ.

¹⁴ Yen sɔna Yesu u bu sɔɔwa kpasasa u nɛɛ, Lasaa u guwa,

¹⁵ adama bɛɛn sɔna nɛn nukura do ye na ñ ka wãa mi, kpa i ka naanɛ doke. I na su da win mi.

¹⁶ Tomaa wi ba ra maa soku Sika, u win bwãasibu sɔɔwa u nɛɛ, i de su da, kpa su ka yinni gbi sannu.

Yesuwa seeyo ka wãaru

¹⁷ Ye Yesu u tura mi, u deema Lasaa kua sɔɔ nɛɛ sikiru sɔɔ kɔ. ¹⁸ Betani ka Yerusalemun tondam kun kere kilo ita. ¹⁹ Ma Yuu dabiru ba yarima ben wuun di ba na Maata ka Maarin mi bu ka bu nukuru yemiasia ben sesun gɔɔn sɔ.

²⁰ Sanam mɛ Maata u nua ma Yesu u sisi, ma u nùn sennɔ da. Adama Maari u sɔ yenuɔ. ²¹ Ma Maata u Yesu sɔɔwa u nɛɛ, Yinni à n daa wãa mini nɛn sesu kun gbimɔ.

²² Adama baa tɛ, na yɛ ma yabu baayere ye kaa bikia Gusunɔn nɔmuɔ u koo nun wɛ.

²³ Ma Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, wunen sesu u koo se gɔrin di.

²⁴ Ma Maata u nɛɛ, geema, na yɛ ma u koo kpam se, gɔribu bà n seemɔ sanam dɔakim sɔɔ.

²⁵ Ma Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, nɛna na ra gɔribu seeye, nɛna na ra wãaru wɛ. Baawure wi u man naanɛ doke u ko n wãawa wãaru sɔɔ baa ù n gu. ²⁶ Baawure wi u maa wasi ma u man naanɛ doke, u ñ gbimɔ ka

baadommaɔ. A naanɛ doke nge mɛ?

²⁷ Maata u Yinni wisa u nɛɛ, mɛya na naanɛ doke ma wuna Kirisi wi, Gusunɔn Bii, wi u sisi handuniaɔ.

Yesun swĩ

²⁸ Sanam mɛ Maata u yeni gerua u kpa, u win wɔnɔ Maari sokum da, ma u nùn sɔɔwa tɛɛru ma yinni u tunuma u nùn soku.

²⁹ Ye Maari u yeni nua u seewa ka sendaru ma u da win mi. ³⁰ N deema Yesu kun gina wuu dum kpa, u wãawa yam mi Maata ka nùn yinna. ³¹ Yuu be ba Maari nukuru yemiasiamɔ dirɔ, ye ba wa u seewa ka sendaru u yara tɔwɔ, ba nùn swĩ. Ba tamaa u dɔɔwa sikirɔ u swĩ.

³² Sanam mɛ Maari u tura mi Yesu u wãa, ye u nùn wa u yiira u nɛɛ, Yinni à n daa wãa mini nɛn sesu kun gbimɔ.

³³ Ye Yesu u wa u sumɔ, ma Yuu be ba ka nùn na, ben tii ba sumɔ, yera u diira ka nuku sankiranu. ³⁴ U bu bikia u nɛɛ, mana i nùn sika.

Ma ba nɛɛ, Yinni a na a wa.

³⁵ Ma Yesu u swĩ. ³⁶ Yen sɔna Yuuba ba nɛɛ, i mɛɛrio i wa nge mɛ u nùn kɪ n nɛ.

³⁷ Adama ben gabu ba nɛɛ, durɔ wini u wɔko yam waasia. Mban sɔna u dera Lasaa u gu.

Lasaa seebu gɔrin di

³⁸ Yesu u kpam diira, ma u da sikirɔ. Siki te, kpee wɔruwa, ma ba gen nɔɔ kɔrua ka kperu. ³⁹ Ma Yesu u wooda wɛ u nɛɛ, bu kpee te bɔrio min di.

Ma Maata, wi u gun sesu, u nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, u

numia kɔ, yen sɔɔ nnɛ wee gisɔ ye u ka gu.

⁴⁰Ma Yesu u nùn bikia u nɛɛ, na n̄ daa nun sɔɔwa na nɛɛ, à n naanɛ doke, kaa Gusunɔn yiiko wa?

⁴¹Ma ba kpɛɛ te bimia min di. Ma Yesu u win nɔni sua wɔlɔ u nɛɛ, nɛn Baaba, na nun siara yèn sɔ a nɛn gari swaa daki. ⁴²Na yɛ ma a ra nɛn gari nɔ baadomma, adama na yeni gerumɔwa tɔn benin sɔ be ba yɔ mi, kpa bu ka naanɛ doke ma wuna a man gɔrima.

⁴³Sanam mɛ u yeni gerua u kpa, ma u gb̄ara ka dam u nɛɛ, Lasaa, a yarima!

⁴⁴Wi u raa gu mi, u yarima sikirin di ka win gorun bekuru te ba win nɔma ka naasu tɛkua ka maa wirɔ. Ma Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, bu nùn kusio u sɪ.

*Ba wesianamɔ bu ka Yesu go
(I maa mɛɛrio Mateu 26:1-5,
Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2)*

⁴⁵N wee Yuu dabiru be ba Maari sw̄ima mi, ma ba wa ye Yesu u kua, ba nùn naanɛ doke. ⁴⁶Adama ben gabu ba gɔsira ba da Falisiban mi, ba bu sɔɔwa ye Yesu u kua. ⁴⁷Sanam mɛya yāku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba guro gurobu mɛnna ma ba bikianamɔ ba mɔ, amɔna sa ko ko. Durɔ wi wee, u sɔm maamaakigii dabinu mɔ. ⁴⁸Sà n nùn deri mɛ, tɔmbu kpurowa ba koo nùn naanɛ doke. Romugibu ba koo maa na bu bɛsɛn s̄aa yeru wɔra kpa bu bɛsɛn bweseru gura.

⁴⁹Adama ben turo wi ba ra nɛɛ Kaifa, wi u s̄aa yāku kowo tɔnwerɔ wɔɔ ge sɔɔ, u bu

sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ i n̄ gāanu ganu yɛ baa fiiko. ⁵⁰Mɛya, n n̄ maa bɛɛ yeeri ma bɛɛn arufaaniwa tɔn turo u ka gbi tɔn dabirun s̄s, kpa bɛsɛn bweseru kpuro tu ku ka kam ko. ⁵¹N n̄ mɔ ka win tiin yɛra u yeni gerua. U ye geruawa yèn s̄s wiya u s̄aa yāku kowo tɔnwerɔ wɔɔ ge sɔɔ, yen s̄sna u gerua u nɛɛ, Yesu koo gbi Yuuban bweserun s̄s. ⁵²N n̄ maa mɔ be tɔnan s̄s, adama u ka maa Gusunɔn bibu kpuro kowa tɔn teebu be ba wāa baama.

⁵³Yen s̄sna saa dɔma ten di, ba wesiana bu ka Yesu go.

⁵⁴Yenin s̄sna u n̄ maa s̄iimo batuma sɔɔ Yuuban suunɔ, adama u doona min di tem gam gia ghaburu sɔɔ, mi u wuu gagu dua ge ba ra soku Efaraimu. Miya u sina ka win bwāabu.

⁵⁵Yuuban tɔɔ bakaru te ba ra soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua, ma tɔn dabiru saa baru kpaanun di ba da Yerusalemɔ bu ka tii s̄aras̄ia tɔɔ baka te, tu sere turi. ⁵⁶Ma ba Yesu kasu. Ba yɔ s̄aa yerɔ ba bikianamɔ, ba mɔ amɔna i bwisikumɔ. U n̄ tɔɔ bakaru sisiwa?

⁵⁷Yāku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba raa wooda wɛ ba nɛɛ, goo ù n yɛ mi Yesu u wāa u bu sɔɔwɔ kpa be, bu nùn mwa.

12

Maari u Yesun naasu

turare wisi

(I maa mɛɛrio Mateu 26:6-13, Maaku 14:3-9)

¹Ye n tie sɔɔ nɔɔba tia tɔɔ bakaru tu sere turi te ba ra soku Gɔɔ sararibu, yera Yesu u da Betaniɔ mi Lasaa u wāa wi u seeya gɔrin di. ²Miya ba

nùn yaa dibu kua ma Maata u bu n̄orim̄o, adama Lasaa u s̄o ka Yesu s̄obun suunu s̄o. ³ Wee, Maari u turare gobi bek̄egia m̄o litirin b̄onu, ye ba kua ka naadin gum tii tii, ma u ye sua u Yesun naasu wisi, ma u su sunka ka win seri. Yera dii te kpuro ta turaren nuburu yiba. ⁴ Yesun b̄o turo, wi ba ra n̄e Yudasi Isikariotu, wi u koo ȳaku kowo t̄onwerobu ka Falisiba nùn n̄omu s̄ondia, u bikia u n̄e, ⁵ mba n̄ kua ba n̄ ka turare ye d̄ore s̄om kowon w̄o tian k̄osiarun saka, kpa bu s̄arobu b̄onu kua.

⁶ U n̄ yeni gerum̄o s̄arobun w̄onw̄ondun s̄o, adama ȳen s̄o u s̄awa gb̄en̄o. Wiya u ra n̄ maa gobin b̄oru n̄eni, kpa u n̄ yi gb̄enim̄o. ⁷ Adama Yesu u n̄e, a kur̄o wi derio. U yeni beruawa u ka n̄en ḡo sikuru mara. ⁸ Baadommawa s̄arobu ba w̄a b̄en suunu s̄o adama n̄ena na n̄ ko na n̄ w̄a ka b̄e baadomma.

Ba wesianam̄o bu ka Lasaa go

⁹ Yuuba dabira ta nua ma Yesu u w̄a Betanīo ma ba da mi, n̄ n̄ m̄o bu ka Yesu wa t̄ona, adama bu maa ka Lasaa wawa wi Yesu u seeya ḡorin di. ¹⁰ Yera ȳaku kowo t̄onweroba wesiana bu maa Lasaa go. ¹¹ Domi win s̄ona Yuuba dabira yarim̄o ben min di ba Yesu naane dokem̄o.

Yesu u Yerusalemu dua

(I maa meerio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40)

¹² Yen sisiru t̄on w̄oru ge ga t̄o bakarun da ga nua ma Yesu u sisi Yerusalem̄o.

¹³ Ma ba b̄a kako bekusu sua ba ka nùn senn̄o da. Ba gb̄asukum̄o ba m̄o, sa Gusun̄o siara! Domarugiiwa wi u sisi ka Gusun̄on ȳisiru! Domarugiiwa Isireliban sun̄o!

¹⁴ Ma Yesu u ket̄eku kp̄embu gagu wa u s̄oni nge m̄e ba yorua Gusun̄on gari s̄o ba n̄e,

¹⁵ "Iku b̄erum ko, Yerusalemugibu.

N wee b̄en sun̄o u sisi.

U ket̄eku kp̄embu s̄oni."

¹⁶ Yabu yeni ya n̄ win bw̄abu yeeri saa ye s̄o, adama ye Yesu u wura win yiiko s̄o Gusun̄o w̄oll̄o, saa ye s̄ora ba yaaya ma ba yeni kpuro yorua Gusun̄on gari s̄o win s̄o, ba maa nùn ye kpuro kua.

¹⁷ T̄on dabiru te ta raa w̄a ka Yesu sannu sanam m̄e u Lasaa soka u yara sikirun di, ye u nùn seeya ḡorin di, ta ra n̄ yen areru dim̄o.

¹⁸ Ma t̄on w̄oru ge, ga nùn senn̄o da ȳen s̄o ba nua ma u s̄om maamaakigii te kua.

¹⁹ Yen s̄ona Falisiba ba geruna ba n̄e, i n̄ wa ma sa nùn kpanawa mam mam. Domi wee handunia kpuro ya nùn sw̄i.

Ger̄eki gaba Yesu kasu

²⁰ Ger̄eki gaba w̄a be s̄o be ba s̄aru da Yerusalem̄o t̄o bakarun sanam. ²¹ Ba da Filipun mi, Galilen Besaidagii, ma ba n̄e, t̄onwero, sa k̄i su Yesu wa.

²² Filipu u da u Andere s̄owa, ma Andere ka Filipu ba da ba Yesu s̄owa. ²³ Yesu u bu s̄owa u n̄e, saa ya tura ye ba koo ka T̄onu Bii w̄olle sua. ²⁴ Ka geema na b̄e s̄om̄o, d̄ia bima ya kun w̄orum̄e tem s̄o

ya gu, ya wāawa ye tia. Adama ya n gu, ya koo bii dabinu ma. ²⁵ Baawure wi u win wāaru dimo ka win tiin gōru kīru u koo tu bia. Baawure wi u kun maa win wāaru garisi gāanu handunia yeni sɔɔ, u tu beruawa wāaru te ta ku ra kpen sɔ. ²⁶ Goo ù n nen wāaru wāa, yēro u man swīiyɔ. Mi na wāa kpa u n maa wāa mi. Goo ù n nen wāaru wāa, nen Baaba koo yēro bēere wē.

Yesu u win gɔɔn gari gerumo

²⁷ Yesu maa nēē, tē nen gōru ga sankira too too. Na ñ yē ye kon gere. Nge kon nen Baaba kanawa u man wōra ye ya man deema mini sɔɔn di? Aawo, domi yenin sōna na na. ²⁸ Baaba, a wunen yīsiru wolle suo.

Yera nɔɔ gagu ga gerua saa wollun di ga nēē, na tu wolle sua kɔ, kon maa wure n tu wolle sua nɔn mēeruse.

²⁹ Tɔn wōru ge ga wāa mi, ba nɔɔ ge nua ma ba nēē, gura ya kukura.

Ma gaba nēē, wollun gɔradowa ka nùn gari kua.

³⁰ Adama Yesu u bu sɔɔwa u nēē, n ñ mɔ nen sōna i nɔɔ ge nua, bēen sōna. ³¹ Tē gera handunia yenin siribu tunuma. Tē gera ba koo handunia yen wirugii gira. ³² Sanam mē ba koo man sua tem di bu bwē, sanam mēya kon tambu kpuro tii gawe.

³³ U yeni geruawa u ka sɔɔsi gɔɔ win bweseru u koo gbi. ³⁴ Tɔn wōru ge, ga nùn sɔɔwa ga nēē, sa nua besen woodan tireru sɔɔ ma Kirisi u ko n wāawa sere ka baadommaɔ. Amɔna a ka gerumo ma ba ñ

koo ko ba kun Tɔnun Bii sue tem di. Wara Tɔnu Bii wi.

³⁵ Yesu u bu wisa u nēē, saa fiiko sɔɔra yam bururam mu wāa bēen suunu sɔɔ. I n sīmo saa ye i yam bururam mɔ kpa yam mu ku raa bēē tīre. Domi wi u sīmo yam wōkuru sɔɔ u ku ra n yē mi u dɔɔ. ³⁶ Yen sɔ, i yam bururam mē naane dokeo saa ye i mē mɔ kpa i ka ko yam bururam bibu.

Yuuba ba ñ Yesu naane doke

Ye Yesu u yeni gerua u kpa, u doona ben suunu sɔɔn di, u kukua. ³⁷ Baa ye u ka maamaaki dabinu kua ben wuswaaɔ, ka mē, ba ñ nùn naane doke. ³⁸ Kpa gari yi Gusunɔn sɔmɔ Esai u gerua yi ka koora, yi u nēē,

“Yinni wara u naane doke ye sa nɔɔsia.

Wara Yinni Gusunɔ u win dam sɔɔsi.”

³⁹ Yenin sōna ba ñ kpīa ba naane doke domi Gusunɔn sɔmɔ Esai u kpam gerua u nēē, ⁴⁰ “Gusunɔ u bu kua wōkoku ma u ben bwisi kawa.

Kpa bu ku raa ka ben nɔni yam wa.

Kpa bu ku gia ka ben bwisi. Bu ku raa gōru gɔsia, kpa n bu bekia.”

⁴¹ Yeniwa Esai u gerua yèn sɔ u Kirisin yiiko wa ma u win gari gerua.

⁴² Ka mē, Yuuban tɔnwero dabiru ba Yesu naane doke, adama Falisiban sɔ ba ñ wure batura sɔɔ bu ku raa ka bu gire mēnnɔ yerun din sɔ.

⁴³ Domi ba tɔnun siarabu kī n kere Gusunɔn siarabu.

Yesun gari yi koo tambu taare wē

44 Ma Yesu u gbāra u nēē, baawure wi u man naane doke, n n̄ m̄ n̄na u naane doke, wi u man ḡrimawa u naane doke. 45 Wi u man waam̄o u wi u man ḡrima waam̄owa mi. 46 N̄e na na handuniāo nge yam bururam, kpa baawure wi u man naane doke u kun ka wāa yam w̄kuru s̄o. 47 Baawure wi u n̄en gari n̄om̄o, ma u kun yi wure, n n̄ m̄ n̄na kon ȳero taare w̄e. Na nawa n ka handunia faaba ko, n n̄ m̄ n̄ ka handunia taare w̄e. 48 Baawure wi u man yina, ma u n̄ n̄en gari wure, ȳero u m̄ ye n koo n̄un taare w̄e. Gari yi na gerua yiya yi koo ȳero taare w̄e sanam d̄aakim s̄o. 49 Domi na n̄ gari gerua ka n̄en tiin yiiko, adama Baaba wi u man ḡrima, wiya u man wooda w̄e ye kon gere ka ye kon s̄ōsi. 50 Na ȳe ma win woodan k̄k̄ar̄owa w̄āaru te ta ku ra kpe, yen s̄ōna ye na gerum̄o, na ye gerum̄owa nge m̄e Baaba u man s̄ōwa.

13

Yesu u win bwāabun naasu tea

1 Yesu u ra n wigibu kī be ba wāa handuniāo, yen s̄o, bu sere t̄ō baka te ko te ba ra n̄e Ḡo sararibu, u bu win kīi bakaru s̄ōsi. Domi u ȳe ma win saa ya tura u ka doona handunian di u da win Baaban mi.

2 Wi ka win bwāabu ba yaa dibu dim̄o sannu. N̄ deema Setam u raa Yūdasi Isikarītu, Sim̄ōn bii b̄orie u ka Yesu ȳaku kowo t̄onwerobu ka Falisiba n̄omu s̄andia. 3 Yesun tii u ȳe ma Baaba u n̄un ḡāanu

kpuro n̄omu s̄andia, u maa ȳe ma u nawa saa Gusun̄on min di ma u maa wur̄o win mi. 4 Yera u seewa dii yerun di u win yaberu pweta u yi, ma u yasa sua u tii s̄ēka. 5 U nim s̄ake gb̄ēru s̄o, u ka win bwāabun naasu team̄o, ma u si sunkum̄o ka yasa ye u s̄ēke. 6 Ye u girari Sim̄ō Piēen mi, ma Piēen n̄un bikia u n̄e, Yinni wuna kaa maa n̄en naasu tea?

7 Yesu u n̄un wisa u n̄e, a n̄ gina tuba ye na m̄ t̄ē, adama amen biru n ko n nun yeeri.

8 Piēen u n̄e, n̄e na kun wuram̄o a n̄en naasu tea fa!

Yesu u n̄un s̄ōwa u n̄e, n̄a kun wunen naasu tee, a n̄ maa b̄onu gaa wasi n̄en mi.

9 Sim̄ō Piēen u n̄e, n̄ n̄ m̄en na Yinni, n n̄ maa m̄ n̄en naasu t̄onawa kaa tea, a maa n̄en n̄oma ka n̄en wiru teo.

10 Yesu u n̄e, wi u wobura, mba n maa ȳero tie, ma n kun m̄o u win naasu tea u wa u ka d̄era mam mam. B̄e i d̄ere, adama n n̄ m̄ b̄e kpuro.

11 N̄ deema Yesu u win d̄ome ȳe k̄o, yen s̄ōna u gerua u n̄e, n n̄ m̄ be kpurowa ba d̄ere.

12 Sanam m̄e u ben naasu tea u kpa u win yaberu sua u sebua ma u kpam sina win sin yer̄o u n̄e, i ȳe ye na b̄e kua mi? 13 B̄e i man sokum̄o keu koosio ka Yinni. Geema i gerum̄o, m̄eya na s̄āa. 14 N̄ n̄ m̄en na, n̄e wi na s̄āa b̄een Yinni ka b̄een keu koosio, n̄a n̄ b̄een naasu tea, n weene b̄een tii i naasu teana. 15 Wee na b̄e kom gem s̄ōsi kpa i n da maa kuane nge m̄e. 16 Ka geema, na b̄e s̄ōm̄o, yoo ku ra n win yinni kere, m̄eya ḡoro ku ra n wi u n̄un ḡora kere. 17 T̄ē wee,

i sɔɔsi teni gia. Doo nɔɔrugiba bɛɛ, i n tu swii.

¹⁸ N n mɔ bɛɛ kpuron gariya na mɔ. Na yɛ be na gɔsa. Adama Gusunɔn gari yi n koo ko yi kun koore yi yi nɛɛ, “Wi u ka man dimɔ sannu, u gɔsira nɛn yibɛɛ.” ¹⁹ Na bɛɛ yabu yeni sɔɔmɔwa saa tɛn di yu sere koora. Yà n koora kpa i ka naanɛ doke ma nɛna yɛro wi. ²⁰ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u yɛro wura wi na gɔra, nɛna u wura. Baawure wi u maa man wura, u wi u man gɔrima wurawa.

Yesu u Yudasɛ terasɛ

(I maa mɛɛrio Mateu 26:20-25, Maaku 14:17-21, Luku 22:21-23)

²¹ Ye Yesu u yeni gerua u kpa, win gɔru ga sankira too too, ma u bu sɔɔwa kpasasa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, goo waa bɛɛ sɔɔ wi u koo man dɔmɛ.

²² Ma win bwāabu ba nɔni gia mɛɛrina. Ba n yɛ ben wara u ka yā. ²³ Yesun bɔɔ turo, wi u kī, u sɔ win nɔm geuɔ. ²⁴ Ma Simɔɔ Piɛɛ u yireru kua ka nɔmu durɔ wi, u Yesu bikio u nɛɛ, wara u ka yā. ²⁵ Ma bɔɔ wi, u Yesu gballi u nùn bikia u nɛɛ, Yinni wara a ka yā.

²⁶ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, wi na kon dɔka wɛ ye na ka kpee sɔra, wiya mi.

Ma u dɔka ka kpee sɔra u Yudasɛ Isikariɔtu, Simɔɔn bii wɛ. ²⁷ Ye Yudasɛ u dɔka ye mwa u kpa, mii mii ma Setam dua win gɔruɔ. Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, ye kaa ko, a koowo kpaaka.

²⁸ Adama ben suunu sɔɔ goo sari wi u yɛ yèn sɔ u nùn sɔɔwa mɛ. ²⁹ Gaba tamaa yèn sɔ Yudasɛwa u gobin bɔɔru nɛni, yen sɔna Yesu u nùn sɔɔmɔ u gāanu dweeyo nɛn bukata ba mɔ tɔɔ bakarun sɔ, n kun mɛ u nùn sɔɔmɔ u sāarobu gāanu kɛ. ³⁰ Ye Yudasɛ u dɔka ye mwe ma u yara ka sendaru. N deema yam tīra.

Wooda kpaa

³¹ Sanam mɛ Yudasɛ u yara u kpa, Yesu u nɛɛ, tɛra Tɔnɔn Bii u den walle suara, ma Gusunɔ maa walle suara win min di. ³² Gusunɔ u n walle suara win min di, Gusunɔn tii u koo maa Tɔnɔn Bii wi walle sua, n n maa tɛmɔ. ³³ Nɛn bibu, saa fiiko sɔɔra ko na n waa ka bɛɛ, yen biru i ko man kasu. Adama na bɛɛ sɔɔmɔ tɛ nge mɛ na raa Yuuba sɔɔwa, mi na dɔɔ i n kpɛ i da mi. ³⁴ Wooda kpaa na bɛɛ wɛɛmɔ, i kīanɔ. I de i kīru sɔɔsina nge mɛ na bɛɛ kīru sɔɔsi. ³⁵ I n kīanɛ, baawure u ko n yɛ ma i sāawa nɛn bwāabu.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34)

³⁶ Simɔɔ Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni, mana a dɔɔ.

Yesu u nùn wisa u nɛɛ, mi na dɔɔ a n kpɛ a man swiima tɛ, adama n n sosi kaa man swiima mi.

³⁷ Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni, mban sɔna na n kpɛ n nun swi mi tɛ. Domi na sɔɔru sɔa n ka nɛn wāaru wɛ wunen sɔ.

³⁸ Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a sɔɔru sɔa a ka wunen wāaru wɛ nɛn sɔ? Ka gem na nun

sōmō, goo dōo gu ka sere swī
kaa man siki nən ita.

14

Yesuwa swaa ye ya dōo

Baaban mi

¹ Yesu bu sōwa u nēē, i
ku wurura. I Gusunō naanē
dokeo kpa i maa man naanē
doke. ² Wāa yee dabina nu
wāa nən Baaban yenuō. N wee
na dōo mi, n bēē wāa yerun
sōoru kua. N̄ kun sāa mē, na
n̄ daa bēē sōmō. ³ Nā n wāa
yee ten sōoru kua na kpa, kon
kpam wurama n bēē sua n ka
da nən tiin mi. Mi na wāa kpa
sa n wāa mi sannu. ⁴ I ru swaa
yē kō mi na dōo.

⁵ Tomaa u nūn sōwa u nēē,
Yinni, sa n̄ yē mi a dōo. Amōna
sa ko n ka min swaa yē.

⁶ Yesu u nūn sōwa u nēē,
nēna na swaa, nēna na gem,
nēna na wāaru, goo sari wi u
koo da Baaban mi ma n̄ kun
mō saa nən min di. ⁷ Bēē i n̄ daa
man yē, i ko n maa nən Baaba
yē. Saa tēn di i nūn gia, i maa
nūn wa.

⁸ Filipu u nūn sōwa u nēē,
Yinni a sun Baaba wi sōsio, n
den tura mē.

⁹ Yesu u nēē, mìn di na ka
bēē wāa n̄ tē, ka mē, a n̄ man
gie Filipu? Baawure wi u gesi
man wa u maa Baaba wawa.
Amōna a ka gerua a nēē, n bēē
Baaba sōsio. ¹⁰ A n̄ naanē
doke ma na wāa Baaba sōo,
Baaba maa wāa nē sōo? Gari
yī na bēē sōmō, na n̄ gerumō
ka nən tiin yiiko. Baaba wi
u wāa nē sōo, wiya u win
somburu mō. ¹¹ I gesi naanē
dokeo ma na wāa Baaba sōo,
ma Baaba maa wāa nē sōo. N̄
kun mē, i naanē dokeo sōma

ye na kuan sō. ¹² Ka geema
na bēē sōmō, baawure wi u
man naanē doke, sōma ye na
mō, yeya yēro koo maa ko. U
koo mam sōma ko ye ya yeni
kere domi na dōo nən Baaban
mi. ¹³ Na kon maa bēē gāanu
baanire kua ni i gesi kana ka
nən yīsiru, kpa bu ka Baaba
wōlle sua saa Biin min di. ¹⁴ I n̄
gāanu kana ka nən yīsiru, kon
bēē ni kua.

Hunde Dēeron naarun

nōo mWēeru

¹⁵ Yesu u nēē, i n̄ man kī
i nən wooda mēm nōowō.
¹⁶ Kon Baaba kana, u koo
bēē Dam Kēo kpaō wē wi
u ko n ka bēē wāa sere ka
baadommao. Wiya sāa Hunde
gemgii. ¹⁷ Handuniagibu ba
n̄ kpē bu nūn mwa yēn sō ba
n̄ nūn waamō, meya ba n̄ maa
nūn yē. Adama bēē i nūn yē,
domi u wāa ka bēē, u kon maa
wāa bēēn baawure sōo.

¹⁸ Na n̄ bēē derimō goberu.
Kon kpam wurama bēēn mi.
¹⁹ N̄ tie fiiko ye handuniagibu
ba n̄ maa ka man wasi, adama
bēē i ko man wa. Yēn sō na
wasi, bēē i ko n maa wasi.
²⁰ Dōma teya i ko n yē ma na
wāa nən Baaba sōo ma bēē i
wāa nē sōo, ma na maa wāa bēē
sōo.

²¹ Wi u nən wooda mwa, ma
u ye mēm nōowa, wiya u man
kī. Wi u man kī, nən Baaba
koo nūn kīa. Nən tii kon maa
yēro kīa, kpa n̄ nūn tii sōsi.

²² Yudasi, n̄ n̄ mō wi ba ra
nēē Isikariotu, u bikia u nēē,
Yinni, amōna kaa sun wunen
tii sōsisina handuniagibu ba
kun ka nun wa.

²³ Ma Yesu u nūn wisa u
nēē, baawure wi u man kī

u koo nen gari mem nɔɔwa. Nen Baaba u koo nɔn kɔa, ne ka nen Baaba sa ko maa na yɛron mi kpa su beɛn waa yeru ko wi sɔɔ. ²⁴ Wi u kun man kɔi, u n maa nen gari mem nɔɔwammɛ. Gari yi i nua, n n negii, yi sɔawa Baabagii wi u man gɔrima.

²⁵ Na beɛ yeni kpuro sɔɔmɔ tɛ ye na ka beɛ waa. ²⁶ Adama Hunde Dɛero, Dam kɛɔ wi, wi Baaba koo gɔrima ka nen yɛsiru, wiya u koo beɛ baayere keu sɔɔsi, u koo maa beɛ ye kpuro yaayasia ye na beɛ sɔɔwa.

²⁷ Bɔri yenda na beɛ deria, nen bɔri yenda na beɛ wɛɛmɔ. Na n beɛ tu wɛɛmɔ nge mɛ handunia ya ra wɛ. I ku wurura, i ku maa nanda. ²⁸ Beɛ i nua nge mɛ na beɛ sɔɔwa ma na doonɔ, adama kon kpam wurama beɛn mi. I n daa man kɔi i ko n nuku dobu mɔ ye na ka dɔɔ Baaban mi, domi nen Baaba u yiiko mɔ u man kere. ²⁹ Na beɛ gaa ninin gari sɔɔmɔ tɛ, nu sere koora. Nɔn n koora kpa i ka man naane doke. ³⁰ Na n maa kpɛ n ka beɛ gari dabinu ko domi handunian wirugii u sisi. U n dam mɔ ne sɔɔ, ³¹ adama kpa handuniagibu ba n ka yɛ ma na Baaba kɔi, na maa kpuro mɔ nge mɛ Baaba u man yen wooda wɛ. I seewo su doona.

15

Yesuwa resɛm dɔa gea

¹ Yesu u bu sɔɔwa u neɛ, nɛna resɛm dɔa mero, nen Baabawa gbaa yɛro. ² Nen kɔasa baayere ye ya ku ra

binu ma, yera u ra bure u kɔ. Kɔasa baayere ye ya ra binu ma, u ra ye sɔmɛwa kpa yen marum mu ka sɔsi. ³ Beɛ i dɛera kɔ gari yin saabu yi na beɛ sɔɔwa. ⁴ I de i n ka man manine, na kon maa ka beɛ manina. Nge mɛ kɔasa ya n kpɛ yu ka tii binu ma, ma n kun mɔ ya ka dɔa mero manine, mɛya maa beɛn tii, i n kpɛ i binu ma, i kun ka man manine.

⁵ Nɛna resɛm dɔa mero, beɛya yen kɔasi. Wi u ka man manine ma na ka nɔn manine, wiya u koo bii dabinu ma, domi nen sariru i n kpɛ i gaaɔnɔ ganu ko. ⁶ Baawure wi u kun ka man manine, ba koo nɔn wunawa bu kɔ nge kɔasi kpa u derura. Yen biru ba koo kɔasi yi mɛnna bu dɔɔ doke, kpa yi dɔɔ mwa. ⁷ Beɛ i n ka man manine ma nen gari yi waa beɛ sɔɔ, i bikio ye i kɔi, na kon beɛ kua. ⁸ I n bii dabinu mara ya koo nen Baaba beɛre wɛ. Nge mɛya i ko maa sɔɔsi ma nen bwɔaba i sɔa. ⁹ Nge mɛ Baaba man kɔi, nge mɛya na maa beɛ kɔi. I yɔro nen kɔiru sɔɔ. ¹⁰ Nge mɛ na nen Baaban wooda mem nɔɔwa ma na waa win kɔiru sɔɔ, nge mɛya i n nen wooda mem nɔɔwa, i ko n waa nen kɔiru sɔɔ.

¹¹ Na beɛ yeni sɔɔwa kpa nen nuku dobu bu n ka waa beɛ sɔɔ, kpa beɛn nuku dobu bu ka yibu. ¹² Nen wooda wee, i kɔanɔ nge mɛ na beɛ kɔi. ¹³ Goo u n win waaɔru wɛ win bɔrɔban sɔ kɔrun saabu, kɔi te, ta n saara mɔ. ¹⁴ Nen bɔrɔbara beɛ i sɔa i n mɔ ye na beɛ yiire. ¹⁵ Na n maa beɛ sokumɔ yobu

yèn sɔ̃ yoo ku ra n yē ye win yinni u m̃. Adama na bɛɛ sokum̃ b̃ar̃aba, yèn sɔ̃ g̃ānu baanire ni na nua ñen Baaban min di niya na bɛɛ s̃ɔ̃wa. ¹⁶ Ñ ñ m̃ bɛɛya i man g̃ɔ̃sa, ñena na bɛɛ g̃ɔ̃sa. Na maa bɛɛ wuna ñenem kpa i da i binu ma ni nu koo t̃e. Kpa g̃ānu baanire ni bɛɛ i kana ñen Baaban mi ka ñen ỹisiru, u bɛɛ w̃ē. ¹⁷ Ye na bɛɛ yiirem̃ wee, i k̃iañ.

Handunia ya Yesu ka wigibu tusa

¹⁸ Yesu maa ñeɛ, handuniagibu b̃a ñ bɛɛ tusa, i ñ yē ma ñena ba gbia ba tusa. ¹⁹ Bɛɛ i ñ daa s̃ān na handuniagibu, handunia ya ko ñ bɛɛ k̃iwa nge yegibu. Adama na bɛɛ g̃ɔ̃sa handunia ye s̃ɔ̃n di, i ñ maa s̃āa yegibu, yen s̃ña handuniagiba bɛɛ tusa. ²⁰ I gari yi yaayo yi na raa bɛɛ s̃ɔ̃wa na ñeɛ, yoo ku ra win yinni kere. B̃a ñ man ñoni s̃ɔ̃wa ba koo maa bɛɛ ñoni s̃ɔ̃. B̃a ñ ñen gari mem̃ ñɔ̃wa ba koo maa b̃eegii mem̃ ñɔ̃wa. ²¹ Adama yeni kpurowa ba koo bɛɛ kua ñen ỹisirun s̃ɔ̃, domi ba ñ ỹēro yē wi u man g̃orima. ²² Ña kun daa ñe, na ka bu gari kue, ba ñ daa taare m̃. Adama t̃e ba ñ maa gafara m̃. ²³ Wi u man tusa u maa ñen Baaba tusawa. ²⁴ Ña kun daa s̃oma kue ben suunu s̃ɔ̃ ye goo kun koore, ba ñ daa taare m̃. Adama t̃e, ba s̃oma ye wa k̃ɔ̃, ma ba sun tusa ñe ka ñen Baaba. ²⁵ Nge m̃eya ñ s̃āa kpa gari yi ba yorua woodan tirer̃o yi ka koora, yi yi ñeɛ, “Ba man tusa, ba ñ ten wiru ka naasu yē.”

²⁶ Adama Dam K̃ēɔ, Hunde gemgii wi, u sisi saa ñen Baaban min di. Kon bɛɛ ñun g̃oriam̃a ka Baaba win ỹisiru, kpa u bɛɛ ñen areru diiya. ²⁷ Bɛɛ i ko maa ñen areru di, domi i w̃āa ka ñe sannu saa toren di.

16

¹ Yeni kpurowa na bɛɛ s̃ɔ̃wa kpa i ku ra ka biru wura. ² Ba koo bɛɛ gira saa m̃enño yerun di. Saa ya mam sisi ye baawure wi u bɛɛ goom̃o u ko ñ tamaa u Gusuño s̃amburu kuamm̃ewa. ³ Ba koo bɛɛ yabu yeni kua yèn s̃ɔ̃ ba ñ Baaba gie, ba ñ maa man gie. ⁴ Adama na bɛɛ g̃āa nini s̃ɔ̃m̃owa, d̃oma te nin saa ya tura kpa i ka yaaya ma na raa bɛɛ nu s̃ɔ̃re.

Hunde D̃eeron s̃amburu

Yesu maa ñeɛ, na ñ daa bɛɛ g̃āa nini s̃ɔ̃wa saa yellun di yèn s̃ɔ̃ na w̃āa ka bɛɛ sannu. ⁵ Adama t̃e na d̃ɔ̃ wi u man g̃oriman mi. Goo maa sari bɛɛ s̃ɔ̃ wi u man bikia mi na d̃ɔ̃. ⁶ Adama yèn s̃ɔ̃ na bɛɛ yeni s̃ɔ̃wa, b̃een g̃oru ga sankira too. ⁷ Ka m̃e, na bɛɛ gem s̃ɔ̃m̃o, b̃een arufaaniwa ña ñ da, domi ña kun de, Dam K̃ēɔ wi, u ñ sisi b̃een mi. Adama ña ñ da kon bɛɛ ñun g̃oriam̃a. ⁸ Û ñ tunuma, wiya u koo de handuniagibu bu tubu ye ñ s̃āa toraru ka ye ñ s̃āa gem ka maa Gusuñon siribu. ⁹ U koo bu taare w̃ē yèn s̃ɔ̃ ba ñ man naañe doke. ¹⁰ U koo bu s̃ɔ̃si ma gem w̃āa ñe s̃ɔ̃ ye na ka d̃ɔ̃ Baaban mi, ma ba ñ maa man wasi. ¹¹ U koo maa de bu siribu tubu yèn s̃ɔ̃ Gusuño

u handunia yenin wirugii siri ka.

¹² Na maa gāa dabinu mō n ka bēē sō, adama nu bēē kere gina. ¹³ Sanam mē Hunde gemgii wi, u tunuma wiya u koo bēē kpāra i ka gem kpuro gia. U n koo gari gere ka win tiin yiiko. Ye u nua, yeya u koo gere, u koo maa bēē sō ye ya sisi. ¹⁴ Wiya u koo man bēē wē, domi u koo negia nō, kpa u bēē ye nōsia. ¹⁵ Kpuro ye Baaba u mō negia. Yen sōna na gerua ma Hunde u koo negia nō, kpa u bēē ye nōsia.

Nuku sankiranu koo ko nuku dobu

¹⁶ Yesu bu sōwa u nēē, n n sosi fiiko i n maa man wasi. N n maa kpam sosi fiiko, i ko man wa.

¹⁷ Ma win bwāabu gabu ba bikianamō, mba yen tubusianu ye u sun sōmō, n n sosi fiiko sa n maa nūn wasi, n n maa kpam sosi fiiko sa ko nūn wa. Mba maa yen tubusianu ye u nēē u dō win Baaban mi. ¹⁸ Ba bikianamō mba n n sosi fiikon tubusianu. Ba nēē, sa n yē yēn gari u mō.

¹⁹ Yesu u gia ma ba kī bu nūn gāanu bikia. Yen sōna u bu sōwa u nēē, na nēē yaa, n n sosi fiiko i n man wasi, n n maa kpam sosi fiiko i ko man wa. Gari yiniwa i bikianamō bēē suunu sō ro? ²⁰ Ka geema na bēē sōmō, i ko swī, i ko kpasa wōri ko, adama handuniagibu ba koo yēeri. Bēēn nukura koo sankira, adama bēēn nuku sankiranu koo gosira nuku dobu. ²¹ Sanam mē tōn kurō

u yiire u ra n nōni swāaru mō domi win saa ya tura. Adama sanam mē u win bii mara, u ku ra maa nōni swāa te yaaye nuku dobun sō ye u ka tōnu mara handunia sō. ²² Mēya n maa sāa bēēn mi. Tē, bēē i nuku sankiranu mō, adama kon kpam bēē wa, ma bēēn nukura koo dora. Goo maa sari wi u koo kpī u bēē nuku doo bi mwaari.

²³ Saa ye, yā n tunuma, i n ko man gāanu ganu bikia. Ka geema na bēē sōmō, baayere ye i Baaba kana ka nēn yīsiru, u koo bēē kē. ²⁴ Sere ka tē i n gāanu ganu kanē ka nēn yīsiru. I bikio, i ko wa, kpa bēēn nuku dobu bu ka yibu.

Yesu u handunia kamia

²⁵ Yesu maa bu sōwa u nēē, yenī kpurowa na bēē sōwa ka mōndu. Adama saa ya sisi ye na n maa bēē gari sōmō ka mōndu, kon bēē Baaban gari sōwa kpasasa. ²⁶ Saa ye, yā n tunuma, i ko Baaba kana ka nēn yīsiru. Na n maa gerumō ma kon nūn kana bēēn sō, ²⁷ domi Baaban tii u bēē kī. U bēē kī yēn sō i man kī, i maa naanē doke ma na weewa Gusunōn min di. ²⁸ Na yarimawa saa Baaban min di, na na handuniaō. Tē na handunia derimō na dō nēn Baaban mi.

²⁹ Win bwāaba nūn sōwa ba nēē, tēra a re sun gari sōwa kpasasa, n n ka mōndu. ³⁰ Tē sa gia ma a baayere kpuro yē, n n maa mō goo u nūn gāanu bikia. Yenīn sōna sa naanē doke ma Gusunōn min diya a yarima.

³¹ Ma Yesu u bu bikia u nɛɛ, tɛ i naanɛ doke? ³² I laakari koowo, saa ya sisi ya mam tunuma kɔ ye ba koo ka bɛɛ kpuro yarinasia, baawure u ka da win yenuɔ. I ko man deri nɛ turo, adama na ɛn wɔa nɛ turo yɛn sɔ Baaba u wɔa ka nɛ. ³³ Yabu yeniwa na raa bɛɛ sɔɔwa kpa i n ka bɔri yendu mɔ nɛ sɔɔ. Handunia ye sɔɔra i ko nɔni swaaruu wa, adama i ku mwia kpana, na handunia kamia kɔ.

17

Yesu u kanaru mɔ

win bwāabun sɔ

¹ Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, u win nɔni seeya wɔlɔ u nɛɛ, Baaba, saa ya tura. A nɛ wunen Bii wɔlle suo, kpa n maa nun wɔlle sua. ² Domi a man yiiko wɛ tɔmbu kpuron wɔlɔ, kpa n ka be a man wɛ kpuro wāaru wɛ te ta ku ra kpe. ³ Wāaru te ta ku ra kpe tera mini, tɔmbu bu ka nun gia, wunɛ Gusunɔ turo, kpa bu maa man gia nɛ Yesu Kirisi wi a gɔrima. ⁴ Na nun wɔlle sua tem mɛ sɔɔ, na maa sɔmbu te wiru go te a man yiire. ⁵ Baaba, na nun kanamɔ, a de na n yiiko mɔ tɛ wunen bɔkuɔ, nge mɛ na raa mɔ ka wunɛ sannu ba sere handunia taka kua.

⁶ Na tɔn be wunen yisuru giasia be a man wɛ handunia ye sɔɔ. Wunɛgiba ba raa sɔa, ma a man bu wɛ. Ba maa wunen gari mɛm nɔɔwa. ⁷ Tɛ ba yɛ ma gāanu kpuro ni a man wɛ, saa wunen min diya nu na. ⁸ Domi na bu gari yi wɛ yi a man sɔɔwa, ba maa yi

mwa. Ma ba gia sɔa sɔa ma saa wunen min diya na yara, ba maa naanɛ doke ma wuna a man gɔrima.

⁹ Na bu kanaru kuammɛ n ɛn mɔ handuniagibu. Tɔn be a man wɛ, beya na kanaru kuammɛ yɛn sɔ wunɛgiba ba sɔa. ¹⁰ Nɛgibu kpuro ba sɔawa wunɛgibu ma wunɛgibu kpuro ba maa sɔa nɛgibu, nɛn yiiko maa sɔɔsira be sɔɔ. ¹¹ Tɛ na sisi wunen mi. Na ɛn ko na n maa wɔa handunia sɔɔ, adama beya ba ko n wɔa handunia ye sɔɔ. Baaba Dɛero, a bu beruo ka wunen yiisi te a man wɛn dam, kpa ba n ka sɔa tia, nge mɛ nɛ ka wunɛ sa sɔa tia. ¹² Sanam mɛ na wɔa ka be, na bu berua ka wunen yiisi te a man wɛn dam. Na bu kɔsu, ma be sɔɔ baa tɔn turo goo kun kam kue ma n kun mɔ kam kooren bii, kpa Gusunɔn gari yi ka kooraa. ¹³ Tɛ na sisi wunen mi. Yeniwa na gerumɔ handunia ye sɔɔ, kpa ba n ka nuku dobu yiba nɛn sɔ. ¹⁴ Na bu wunen gari wɛ, ma handuniagiba bu tusa yɛn sɔ ba ɛn sɔa handuniagibu, nge mɛ nɛn tii na ɛn sɔa handuniagii. ¹⁵ Na ɛn nun kanamɔ a ka bu wuna handunia sɔɔn di, adama na nun kanamɔwa a bu kɔsuo tɔn kɔso win sɔ. ¹⁶ Ba ɛn sɔa handuniagibu nge mɛ nɛn tii na ɛn sɔa handuniagii. ¹⁷ A tii bu wunɔ nɛnem ka wunen gem gari. Wunen gari gema. ¹⁸ Nge mɛ a man gɔrima handuniaɔ, mɛya na maa bu gɔra handunia sɔɔ. ¹⁹ Ben sɔna na nun nɛn tii wɛ kpa ben tii bu maa ka ko wunɛgibu ka gem.

²⁰ N ñ mō beni tōnawa na kanaru kuammē, adama ka maa be ba koo naane doke ben garin saabu. ²¹ Na kanamōwa be kpuro ba n ka sãa tia. Nge mē wunē Baaba a wãa nē sɔɔ, ma na maa wãa wunē sɔɔ, a de bu ko tia bese sɔɔ. Kpa handuniagibu bu ka naane doke ma wuna a man gɔrima. ²² Yiiko ye a man wē, yeya na maa bu wē, kpa ba n ka sãa tia nge mē nē ka wunē sa sãa tia. ²³ Nē na wãa be sɔɔ, wuna a maa wãa nē sɔɔ, kpa bu ka ko tia mam mam. Kpa handunia yu ka gia ma wuna a man gɔrima, a maa bu kī nge mē a man kī.

²⁴ Baaba, na kī be a man wē ba n wãa nēn mi, mi na wãa, kpa ba n nēn yiiko mēera ye a man wē, domi a man kī ba sere handunia taka kua. ²⁵ Baaba gemgii, handuniagiba kun nun yē, adama nē na nun yē, ma beni ba tuba ma wuna a man gɔrima. ²⁶ Na bu wunen yīsiru giasia, mēya kon kpam bu tu giasiam sosi, kī te a man kīa ta n ka wãa be sɔɔ, kpa na n maa wãa be sɔɔ.

18

Yesun mwaabu

(*I maa mēerio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50, Luku 22:47-53*)

¹ Sanam mē Yesu u kana te kua u kpa, u yara ka win bwāabu sannu ba da daa tora gaan guruɔ ye ba ra soku Sedoroni. Batuma gaa wãa mi, yē sɔɔ u dua ka win bwāabu. ² Yudasi, win dōmē, u yam mi yē domi Yesu ka win bwāabu ba ra raa mēnne mi

nōn dabiru. ³ Yen sōna Yudasi u da mi ka tabu kowobu ka sãa yerun kōsobu be yāku kowo tōnwerobu ka Falisiba ba nūn wē. Ba ben tabu yānu nēni, ka fitilakunu ka wīi bōnnun dōɔ. ⁴ N deema Yesu u yē kō ye n koo nūn ko kpuro, yen sōna u susi u bu bikia u nēē, wara i kasu.

⁵ Ma ba nūn wisa ba nēē, Yesu Nasaretigiiwa sa kasu.

Yesu u nēē, nēna mi.

Yudasi, win dōmē, u yō mi, ka be sannu. ⁶ Ye Yesu u nēē, nēna mi, ma ba desira ba wōruka.

⁷ Yesu u kpam bu bikia u nēē, wara i kasu.

Ma ba nēē, Yesu Nasaretigiiwa sa kasu.

⁸ Yesu u nēē, na raa bēē sōɔwa kō ma nēna mini. N n nēn na i kasu, i de beni bu doona.

⁹ U yeni gerua kpa gari yi u raa gerua yi ka koorā ye u nēē, baa tōn turo kun kam kue be Baaba u nūn wē sɔɔ. ¹⁰ Sanam mē, Simō Piēē u win takobi nēni ma u ye woma u ka yāku kowo tōnweron yoo sōra u win soo nōm geuguu bura. Yoo win yīsira Maliku.

¹¹ Ma Yesu u Piēē sōɔwa u nēē, a wunen takobi wesio yen kararō. Na ñ kon ka nōni swāaru temana te nēn Baaba u man yiire?

Ba ka Yesu da Anin wuswaaɔ

¹² Sanam mēya tabu kowobu ka ben wirugii ka Yuuban sãa yerun kōsobu ba Yesu mwa ba nūn bōkua ¹³ ma ba gbia ba ka nūn da Anin mi. Ani u sãawa Kaifan dokiri, Kaifa wiya u maa sãa yāku kowo tōnwerō wōɔ ge sɔɔ. ¹⁴ Kaifa wiya u raa Yuuba

bwisi kã ma n arufaaani mɔ tɔn turo u ka tɔmbu gbiiya.

Piɛɛ u Yesu siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:69-70, Maaku 14:66-68, Luku 22:55-57)

15 Simɔɔ Piɛɛ ka bɔɔ goo ba Yesu swĩ. N deema yãku kowo tɔnwero wi, u bɔɔ wi yɛ sãa sãa, ma bɔɔ wi, u ka Yesu dua sannu yãku kowo tɔnweron yenu yaraa.

16 Adama Piɛɛ u yɔra tɔɔwɔ yenu kɔnnɔwɔ. Ma bɔɔ wi yãku kowo tɔnwero u yɛ mi, u yarima u ka wɔndia kɔnnɔ kɔso geruna, ma u Piɛɛ duusia.

17 Ma wɔndia wi u kɔnnɔ kɔsu mi, u Piɛɛ bikia u nɛɛ, wunɛ, a ñ maa sãa durɔ win bwãabun turo?

Piɛɛ u nɛɛ, aawo.

18 Ma yobu ka sãa yerun kɔsobu ba yɔ dɔɔ gɛɛn bɔkuɔ yi ba sɔrua woorun sɔ ba wɔsu. Piɛɛ u da u maa yɔ mi, ba wɔsu sannu.

Yãku kowo tɔnwero

u Yesu gari bikiamɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Luku 22:66-71)

19 Ma yãku kowo tɔnwero u Yesu win bwãabun gari bikia, ka ye u tɔmbu sɔɔsimɔ. 20 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, na ka baawure gari kua batuma sɔɔ. Na nɛn keu sɔɔsiru kpuro kuawa mɛnnɔ yenu sɔɔ ka maa sãa yerɔ, mi Yuuba kpuro ba ra mɛnnɛ. Na ñ gãanu ganu gerua asiri sɔɔ. 21 Ñ n mɛn na, mban sɔna a man gari bikiamɔ. Be ba nɛn gari nua, a ben tii bikio ye na bu sɔɔwa. Beya ba yɛ ye na gerua.

22 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, yera sãa yerun kɔso turo wi u nùn yɔre, u Yesu baara so, ma u nɛɛ, yãku kowo tɔnwerowa a kãka a gari wisimɔ mɛ?

23 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, ñ n gari kɔsin na na gerua, a yi geruo baawure u nɔ. Ñ n maa gem na na gerua, mban sɔna a man soomɔ.

24 Ma Ani u dera ba nùn bɔkua ba ka da Kaifa, yãku kowo tɔnweron mi.

Piɛɛ u kpam Yesu siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:71-75, Maaku 14:69-72, Luku 22:58-62)

25 Saa ye sɔɔ, Simɔɔ Piɛɛ u yɔ mi, u dɔɔ wɔsu. Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, wunɛ maa, a ñ sãa durɔ win bwãabun turo?

Adama Piɛɛ u gari yi siki u nɛɛ, aawo fa.

26 Yãku kowo tɔnweron yoo turo, win soo teu Piɛɛ u buran dusi, u nùn bikia u nɛɛ, na ñ daa nun wa ka wi batuma ye sɔɔ?

27 Piɛɛ u kpam siki u nɛɛ, aawo. Yera yande goo dɔɔ ga swĩ.

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Luku 23:1-5)

28 Saa Kaifan min di ba ka Yesu da tem yɛron siri yerɔ. N deema buru buru yam sãrera. Be ba sãa Yuuba ba ñ wure bu du siri yeru mi, kpa bu ku raa ko disigibu. Domi ba kĩ bu Gɔɔ sararibun tɔɔ baka ten yaa dibu di. 29 Yen sɔna Pilati u yarima u bu deema, ma u bu bikia u nɛɛ, tora teren bwesera i durɔ wi waasi.

³⁰ Ba neɛ, ù kun kōsa kue, sa ñ dɔa ka nùn sisi su nun noma beria.

³¹ Pilati u bu sōwa u neɛ, beɛn tii i nùn mɔɔ, kpa i nùn siri ka beɛn tiin wooda.

Ma Yuuba ba neɛ, sa ñ yen dam mɔ su ka tɔnu go.

³² Nge mɛya Yesun gari yi koora yi sɔɔ u sōsi gɔɔ wɛn bweseru u koo gbi. ³³ Pilati u kpam dua siri yerɔ, ma u Yesu soka u nùn bikia u neɛ, wuna Yuuban sunɔ?

³⁴ Ma Yesu u nùn bikia u neɛ, wuna a ka tii yeni bikiamɔ? Nge gaba nun nɛn gari sōwawa.

³⁵ Pilati u neɛ, ne Yuuwa? Wunen bweseru ka yaku kowo tɔnweroba ba man nun nɔmu sɔndia. Mba a kua.

³⁶ Yesu u neɛ, nɛn bandu ta ñ sãa handunia migiru. Tà n sãan na handunia migiru, nɛn bwāabu ba koo sanna kpa bu ku Yuuba man nɔmu sɔndia. Adama nɛn banda kun sãa handunia migiru.

³⁷ Ma Pilati nùn bikia u neɛ, ñ n man na, a sãawa sunɔ.

Yesu u nùn wisa u neɛ, wunen tii a mam gerumɔ ma na sãa sunɔ. Na na handunia sɔɔ, ba man marawa n ka gem areru di. Baawure wi u sãa gemgii, wiya nɛn gari nɔmɔ.

³⁸ Pilati u nùn bikia u neɛ, mba ba ra soku gem.

Ba Yesu taarɛ wɛ bu go

(I maa mɛɛrio Mateu 27:15-31, Maaku 15:6-20, Luku 23:13-25)

Gari yin biru Pilati u kpam yarima u da Yuuban mi, ma u bu sōwa u neɛ, nɛna kun toraru garu wa durɔ wi sɔɔ.

³⁹ Adama i komaru garu mɔ te

kon ka beɛ pirisam turo kara Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru sɔɔ. I kɛ n beɛ Yuuban sunɔ kara?

⁴⁰ Ma be kpuro ba gbāsukumɔ ka dam ba mɔ, aawo sa ñ durɔ wi kɛ, Barabawa sa kɛ.

N deema gbɛnɔwa Baraba wi, u sãa.

19

¹ Sanam mɛya Pilati u Yesu mwa, ma u dera ba nùn so ka som kpaka. ² Ma tabu kowobu ba sãki tundu bakana ba ka nùn sina furɔ kua ba doke win wirɔ. Ba maa nùn gurumusu swāabu sebusia. ³ Kiri kiri kpa bu nùn susi bu neɛ, Yuuban sunɔ, fɔɔ baasira.

Ma ba nùn baari soomɔ.

⁴ Ma Pilati u kpam maa yarima u tɔn wɔru ge sōwa u neɛ, i swaa dakio. Wee, kon beɛ durɔ wi yarama kpa i ka gia ma na ñ toraru garu wa wi sɔɔ.

⁵ Yesu u yarima u sakin furɔ, ka maa gurumusu swāabu ge doke. Pilati u bu sōwa u neɛ, durɔ wi wee.

⁶ Sanam mɛ yaku kowo tɔnwerobu ka sãa yerun kōsobu ba nùn wa, ma ba gbāsukum wɔri ba neɛ, a nùn kpareo, a nùn kpareo dāa bunanaru sɔɔ.

Pilati u bu sōwa u neɛ, beɛn tii i nùn mɔɔ kpa i nùn kpare dāa bunanaru wɔlɔ ka beɛn tii. Domi ne na kun toraru garu wa wi sɔɔ.

⁷ Ma Yuuba ba nùn sōwa ba neɛ, sa wooda gaa mɔ ye ya gerumɔ bu nùn go yɛn sɔ u win tii neɛ Gusunɔn Bii.

⁸ Ye Pilati u gari yi nua, win berum sosi. ⁹ Ma u kpam ka

Yesu wura siri yerɔ, u nùn bikia u nɛɛ, man diya a na.

Adama Yesu kun nùn wisa baa nɔn teeru.

¹⁰ Ma Pilati u nùn bikia u nɛɛ, nɛna a ñ ka sere gari mò? A ñ yɛ ma na dam mò ñ ka nun kara, na maa dam mò ñ ka nun kpare dāa bunanaru sɔɔ?

¹¹ Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a ñ dam gam mò nɛ sɔɔ bā kun nun mɛ wɛ wɔllun di. Yen sōna wi u man nun nɔmu sɔndia, win taare ya wunɛgia kere.

¹² Ye Pilati u yeni nua yera u hania sosi u ka Yesu kara. Adama Yuuba ba gbāsukunu bɔbia ba nɛɛ, à ñ durɔ wi kara, a ñ maa tem yɛro kī. Domi baawure wi u win tii kua sunɔ u sāawa tem yɛron yiberɛ.

¹³ Ye Pilati u gari yi nua, u ka Yesu yarima, ma u sina siri kowon sin yerɔ te ta wāa yam mɛ sɔɔ, mɛ ba sokumɔ Kpee turaru. Miya ba maa sokumɔ Gabata ka Heberum. ¹⁴ N tie sɔɔ teeru bu sere Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru ko, nge sɔɔ wii wɔllun saka. Ma Pilati u Yuuba sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn sunɔ wee.

¹⁵ Ma Yuuba ba gbāsuka wɔllɔ, i ka nùn doo, i ka nùn doo, i nùn kpareo dāa bunanaru wɔllɔ.

Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, amɔ ro! I kī n bɛɛn sunɔ kpare dāa bunanaru wɔllɔ?

Ma yāku kowo tɔnweroba nùn wisa ba nɛɛ, bɛɛ sa ñ sunɔ goo mò ma ñ kun mò tem yɛro.

¹⁶ Sanam mɛya Pilati u bu Yesu nɔmu sɔndia bu ka nùn kpare dāa bunanaru wɔllɔ.

Ba Yesu kpare dāa bunanaru wɔllɔ

(I maa mɛerio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43)

Ma ba Yesu mwa ba ka doona. ¹⁷ Ma Yesu u win tiin dāa bunanaru sua u ka ñ sere aye ten mi, te ta ka wii koko weenɛ, adama ka Heberum ba ra yam mi sokuwa Gɔɔgɔta. ¹⁸ Miya ba nùn kpare dāa bunanaru wɔllɔ. Ba maa tɔn durɔbu yiru gabu kpare turo nɔm dwarɔ, turo nɔm geuo, ma Yesu wāa ben suunu sɔɔ.

¹⁹ Ma Pilati u yorua u mani dāa bunana ten wɔllɔ. Yora ye, ya nɛɛ, Yesu Nasaretigii, Yuuban sunɔ. ²⁰ Yuuba dabira ba yora ye gara domi mi ba Yesu kpare ñ ñ ka wuu toma. Ma ba ye yorua ka Heberum, ka Gerekim, ka maa Latem.

²¹ Ma Yuuban yāku kowo tɔnwerobu ba Pilati sɔɔwa ba nɛɛ, a ku yore Yuuban sunɔ, adama a yoruo, u nɛɛ wiya Yuuban sunɔ. ²² Ma Pilati u nɛɛ, ye na yorua na yoruawa.

²³ Sanam mɛ tabu kowobu ba Yesu kpare ba kpa, ba win yānu bɔnu kua suba nɛɛ, tabu kowo ben baawure sube teeru, ba maa win yabe bakaru sua. Yabe te, ta ñ yina mò, ba tu wesawa yaberu. ²⁴ Ma tabu kowo be, ba geruna ba nɛɛ, bu ku raa te gīa, adama bu de bu tu tɛtɛ toosi kpa bu wa wigiru ta koo ko.

Nge mɛya Gusunɔn gari yi koorɔ yi yi nɛɛ,

“Ba nɛn yānu bɔnu kua ben tii tiinɛ sɔɔ.

Ma ba nɛn yaberu tɛtɛ toosi.”
Nge mɛya tabu kowo be, ba kua.

25 N wee, Yesun mero, ka win meron wɔnɔ, ka Maari Kopan kurɔ, ka sere Maari Madalagii, ba yɔ Yesun dāa bunanarun bɔkuɔ. 26 Yesu u win mero wa mi, ka bɔɔ wi u kɪ ba yɔ ba karinɛ, ma u win mero sɔɔwa u nɛɛ, kurɔ wunɛ, wunen bii wee mi.

27 U maa bɔɔ wi sɔɔwa u nɛɛ, wunen mero wee mi.

Saa dɔma ten diya bɔɔ wi, u ka nɔn wa win tiin yɛnuɔ.

Yesun gɔɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49)

28 Yen biru, sanam mɛ Yesu u gia ma gari yi kpuro yi wiru goora yi kpa, Gusunɔn gari yi ka koora, u nɛɛ, nim nɔru ga man mɔ.

29 Wekeru gara wāa mi, te ta tam mɔmmɔm yiba. Ma ba swɛɛsu wasa tam mɔmmɔm mɛ sɔɔ, ba bɛri isɔpun dekaɔ ba ka susi win nɔɔwɔ. 30 Sanam mɛ Yesu u tam mɔmmɔm mɛ denda u nɛɛ, n kpa.

Yera u tuka, u win tii yɔsu, ma u sariru kua.

Ba Yesu sɔka yɛsɔ

31 Dɔma teya Yuuba ba Pilati bikia u de bu durɔ ben kɔri bɔku be ba go mi, kpa bu goo ni sarasia dāa bunanarun di. Ba yeni bikia yɛn sɔ n tie sɔɔ teeru bu ka ben tɔɔ wɛrarugiru di, ba n maa kɪ goo ni, nu n wāa dāa bunanaru wɔlɔ tɔɔ wɛrarugii te sɔɔ, domi tɔɔ bakarun tii tiwa.

32 Yen sɔna tabu kowobu ba da ba gbiikoon kɔri bɔka ka maa yirusegii be ba kpare ka Yesu sannu. 33 Adama sanam mɛ ba tura Yesun mi, ba deema u gu kɔ, ba n maa

win kɔri bɔka. 34 Adama tabu kowobun turo u Yesu yaasa sɔka win yɛsɔ, ma yande yɛm ka nim mu yara. 35 Wi u ye wa, u yen seeda di, win seeda ye, gema. U yɛ kam kam ma geeya u gerumɔ, kpa bɛɛ i maa ka naanɛ doke. 36 Yeniwa ya kua kpa Gusunɔn gari yi ka koora yi yi nɛɛ, “Baa win kuku teeru, ta n kɔsiramɔ.” 37 Gusunɔn gari maa nɛɛ, “Ba koo nɔn mɛɛri wi ba sɔka.”

Yesun sikubu

(I maa mɛɛrio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56)

38 Yen biru Yosefu Arimategii u Pilati Yesun goru kana. Yosefu wi, u sāawa Yesun bɔɔ, adama asiri sɔɔwa yɛn sɔ u Yuuban bɛrum mɔ. Ma Pilati u wura. Yen sɔna Yosefu u da u Yesun goru sua u ka doona. 39 Nikodemu wi u raa da Yesun mi wɔkuru u Yosefu yɔsiri. Ma u turare bwesenu yiru, miru ka aloɛsi nɛni ye ya tura kilo tenan saka. 40 Durɔ be yiru ba Yesun goru sua ma ba tu bekuru wukiri ka turare sannu. Domi nge mɛya Yuuba ba ra ka ben goru sike. 41 N deema batuma gaa ya wāa mi ba Yesu kparen bɔkuɔ. Siki wɔru kperuguu gaga wāa mi, batuma ye sɔɔ, gɛ sɔɔ ba n goo sikure. 42 Miya ba Yesu kpɪ domi yen sisira sāawa tɔɔ wɛrarugiru. Siki te, ta maa wāa turuku mi.

20

Siki diiru

(I maa mɛɛrio Mateu 28:1-8, Maaku 16:1-8, Luku 24:1-12)

1 Alusuma buu sɔnu buru buru yellu, sanam mɛ

yam kun s̄aram kpa, Maari Madalagii u da sikiru mi. Ma u wa ba kpee te sua saa siki ten k̄ann̄on di. ² Ma u duka da Sim̄o Pīen mi, ka b̄ō win mi, wi Yesu u k̄i, u bu s̄ōwa ma ba Yinni sua saa sikiru min di, u n̄ maa yē mi ba n̄n kp̄i.

³ Sanam m̄ya Pīe ka b̄ō wi, ba yara ba da sikiru mi. ⁴ Ma be yiru ba duki da sannu, adama b̄ō wi, u duka u Pīe gbiiri, ma u gbia u tura sikiru mi. ⁵ U yāara u tende siki te s̄ō, ma u bekuru wa ta yii, adama u n̄ due. ⁶ Yera Sim̄o Pīe wi u sisi birūo u tura mi ma u dua siki te s̄ō. U maa beku te wa ta yii, ⁷ ka yasa ye ba raa ka win wiru b̄kua. Adama yasa ye, ya n̄ yii ka beku te sannu, ya kuruawa bee tia. ⁸ Sanam m̄ya b̄ō wi u raa gbia u tura sikiru mi, u maa dua. U wa, ma u naane doke. ⁹ Gusun̄on gari kun daa bu yeeri gina yi yi gerua ma u koo se ḡarin di. ¹⁰ Ma bwāa be, ba ḡsira ba da ben yenūo.

Yesu u Maari Madalagii kure

(I maa m̄erio Mateu 28:9-10, Maaku 16:9-11)

¹¹ Adama Maari u ȳō t̄ōw̄o siki ten b̄kūo u sum̄o. Sanam m̄e u sum̄o u yāara u tende siki ten s̄ōw̄o. ¹² Ma u w̄allun ḡoradoba yiru wa ba yāa kpik̄inu doke ba s̄ō mi Yesun goru ta raa kp̄i, ben turo wiru gia, turo maa naasu gia. ¹³ Ma ba n̄n bikia ba n̄e, kur̄o wun̄e, mba n̄ kua a ka sum̄o.

Ma u bu wisa u n̄e, ba n̄en Yinni suawa saa minin di, na n̄ maa yē mi ba n̄n kp̄i.

¹⁴ Sanam m̄e u yeni gerua u kpa, u s̄ira ma u Yesu wa u ȳō mi. Adama u n̄ gie ma Yesuwa.

¹⁵ Yesu u n̄n bikia u n̄e, kur̄o wun̄e, mba n̄ kua a ka sum̄o. Wara a kasu.

Kur̄o wi, u tamaa yam min k̄sowa. Yera u n̄e, t̄onwero, n̄ n wunen na a n̄n sua, a man s̄ōw̄o mi a n̄n kp̄i, kpa n̄ da n̄ n̄n sua min di.

¹⁶ Ma Yesu u n̄e, Maari.

Yera u s̄ira, ma u gerua ka Heberum u n̄e, Raboni. Yen tubusiana, keu s̄ōsio.

¹⁷ Ma Yesu u n̄n s̄ōwa u n̄e, a ku man baba, domi na n̄ gina de n̄en Baaban mi w̄oll̄o. Adama a doo n̄en bwāabun mi, a bu s̄ō ma na d̄ō Gusun̄on mi, wi u s̄ā n̄e ka b̄een Baaba, u maa s̄ā n̄e ka b̄een Yinni.

¹⁸ Ma Maari Madalagii u da u bwāa be s̄ōwa ma u Yinni wa, sere Yinni u n̄n gari yini s̄ōwa.

Yesu u win bwāabu tii s̄ōsi
(I maa m̄erio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49)

¹⁹ Alusuma buu gen yoka, bwāa be, ba m̄enna ma ba gamboba b̄eri Yuuban b̄erum s̄ō. Miya Yesu u da u bu ȳore ben suunu s̄ō. Ma u bu s̄ōwa u n̄e, alafia ya n̄ wāa ka b̄e.

²⁰ Ye u yeni gerua u kpa, u bu win n̄oma ka win ȳesa s̄ōsi. Bwāa ben nukura dora ye ba Yinni wa. ²¹ Ma Yesu u kpam bu s̄ōwa u n̄e, alafia ya n̄ wāa ka b̄e. Nge m̄e Baaba u man ḡarima nge m̄ya n̄e na maa b̄e ḡora.

²² Ye u yeni gerua u kpa, yera u bu w̄esie ma u n̄e, i Hunde D̄ero m̄ō. ²³ Ì n̄ goo n̄n win toraru suuru kua u

koo ten suuru wa. Ì n maa goon toraru suuru kobu yina ta ko n yëro wāasiwa.

Yesu ka Tomaa

²⁴ Tomaa, bwāabu wókura yiru yen turo, wi ba ra maa nēē Sika, u ñ daa wāa ka be sanam mē Yesu u na ben mi. ²⁵ Bwāa be ba tie ba nūn sōwa ma ba Yinni wa.

Tomaa u bu wisa u nēē, ma n kun mō u kurum bora wa Yinnin nōma sō, ma u kun win niki bia doke mi kurum daa wāa, kpa u win nōmu doke Yinnin yēsā, u ñ naanē dokemō.

²⁶ Sō nōba itan biru bwāa be, ba maa mēnne sannu dirō. Tomaa wāa be sō. Ba gamboba beri adama Yesu u na u bu yōre ben suunu sō ma u nēē, alafia ya n wāa ka bēē.

²⁷ Sanam mēya u Tomaa sōwa u nēē, a nēn nōma mēerio kpa a wunen niki bia doke ye sō. A wunen nōmu demiamā a doke nēn yēsā. A naanē dokeo a ku maa ko gōrusu yirugii.

²⁸ Tomaa u nūn sōwa u nēē, Gusunō nēn Yinni.

²⁹ Yesu u nūn bikia u nēē, a naanē doke yēn sō a man waamō? Doo nōrugiba be ba kun man wa, ba ka naanē doke.

Yēn sō ba tire teni yorua

³⁰ Sōm maamaakigii dabina Yesu maa kua win bwāabun nōni biru ni ba kun yorua tire teni sō. ³¹ Adama gari yiniwa ba yorua kpa i ka naanē doke ma Yesuwa Kirisi wi, Gusunōn Bii, kpa naanē doke binin saabu i n wāaru mō te ta ku ra kpe win yīsirin sō.

21

Yesu u bwāabu nōba yiru kure

¹ Yen biru Yesu u kpm win bwāabu tii sōsi Tiberian daa burerun bōkuō. Wee nge mē u tii sōsi. ² Simō Piēē ka Tomaa wi ba ra nēē Sika, ka Natanieli Galilen Kanagii, ka Sebeden bibu, ka win bwāabu gabu yiru, be kpurowa ba wāa sannu. ³ Simō Piēē u be ba tie sōwa u nēē, u susure dō.

Ma ba nēē, ben tii ba koo ka nūn da.

Ma ba yara yande ba goo dua ba doona. Adama ba ñ gāanu ganu mwe wōku te sō.

⁴ Ye yam sārō Yesu u yō daarun goorō, adama bwāa be, ba ñ yē Yesuwa. ⁵ Ma Yesu u bu bikia u nēē, aluwaasi bēē, i ñ gāanu mwe baa fiiko?

Ma ba nēē, aawo.

⁶ Ma u bu sōwa u nēē, i bēen yāakororū kōwō goo gen nēm geu, i ko gāanu wa mi.

Ba kua mē, ma ba kpāna bu tu gawa swēē dabirun sō. ⁷ Ma bō wi Yesu u kī, u Piēē sōwa u nēē, Yinniwa.

Ye Simō Piēē u nua ma Yin-niwa, yera u win yaberu pōra sie domi basiwa u raa wāa mi. Ma u sure nim sō goon di.

⁸ Adama bwāa be ba tie ba ka goo na daarun bōwō ba ben yāakororū gawe, ta swēē yiba. Be ka daarun bōn tondam kun kere gōm soonu goobu (200). ⁹ Ye ba sara temō ma ba dō gēē wa, swēē wāa yin wōlō, ka maa pēē. ¹⁰ Ma Yesu u bu sōwa u nēē, bu swēē gēē tama yi ba go tē ge.

¹¹ Simō Piēē u goo dua ma u yāakoro te gawa temō te ta swēē bēke yiba. Yin geera sāa

wunaa weeru ka wəkura ita. Baa me yi ka dabi me, yāakoro te, ta ñ gēere. ¹² Yesu u bu sōwa u nee, i na i sōndu wuna.

Baa bwāa ben turo kun kākā u nūn bikie wara u sāa, domi ba yē ma Yinniwa. ¹³ Yesu u da u pēe sua ma u bu wē. Mēya u maa kua ka swēe yi.

¹⁴ Yeniwa nōn itase ye Yesu u tii win bwāabu sōsi saa mìn di u seewa gōrin di.

Yesu ka Piē

¹⁵ Ye ba sōndu wuna ba kpa, Yesu u Simō Piē bikia u nee, Simō, Yohanun bii, a man kī n beni kpurogiru kere?

Ma u nee, Yinni, a yē ma na nun kī.

Ma Yesu u nūn sōwa u nee, a neñ yāa binu nōrio.

¹⁶ Yesu u kpam nūn bikia nōn mēeruse, Simō, Yohanun bii, a man kī?

Ma u nee, Yinni, a yē ma na nun kī.

Ma Yesu u nūn sōwa u nee, a neñ yāanu kparo.

¹⁷ Yesu kpam wure u nūn bikia nōn itase, Simō, Yohanun bii, a man kī?

Ma Piēn nukura sankira yēn sō u nūn bikia nōn itase u nūn kī. Ma u nūn sōwa u nee, Yinni, a baayere yē, a yē kam kam ma na nun kī.

Ma Yesu u nūn sōwa u nee, a neñ yāanu nōrio. ¹⁸ Geema na nun sōmō, sanam me a sāa aluwaasi, a ra raa ka wunen tii kpaka sēke, kpa a da mi a kī. Adama sanam me a təkō kua kaa wunen nōma dēmiawa kpa goo u nun wunen kpaka sēka u ka nun da mi a ñ kī.

¹⁹ Ka gari yiya Yesu u sōsi gōw win bweseru Piē u koo ka

Gusunō bēere wē. Ye u yeni gerua u kpa ma u nee, a man swīiyō.

Yesu ka Yohanu

²⁰ Yen biru Piē u sīra ma u wa ben biruō bōō wi Yesu u kī, u wee. Bōō wiya, u raa Yinni gballi yaa dibun sanam ma u nūn bikia wara koo nūn dōmē. ²¹ Sanam me Piē u bōō wi wa u Yesu bikia u nee, Yinni, durō wini maa ni?

²² Yesu u nūn wisa u nee, nà n kī n de u n wāa sere n kpam ka wurama, mba n nun wa. Wunē, a gesi man swīiyō.

²³ Yen sōna gari yi, yi nōra naane dokeobu sōō ma bōō wi, u ñ gbimō. Adama Yesu u ñ gerua ma u ñ gbimō, u gesi geruawa ù n kī u de u n wāa sere u kpam ka wurama, mba n nūn wa.

²⁴ Bōō wiya u yenin areru dimō, wiya u maa tire teni yorua, sa maa yē ma win areru geema.

Garin wii goberu

²⁵ Gāa dabinu ganu maa wāa ni Yesu u kua. Bà n ni kpuro yorua tia tia, na ñ tamaa handunia kpuro sōō bu yen ayeru wa mi ba koo tire ni kpuro doke ni ba koo ra yore.

GOROBUN KOOKOOSU

Tire te, ta s̄awa Lukun garin sukum m̄e u maa Teofiru yorua. Ye u s̄osim̄o tire te s̄o, yera nge m̄e Hunde D̄ero u Yesun bw̄abu kpara, ka nge m̄e Labaari Gea ya ka n̄ora Yerusalem̄o n ka da Yudeāo ka Samarīo ka tem kpuro s̄o m̄e Romugiba m̄o waati ye s̄o, ka sere Ḡekiban tem s̄o.

Tire te, ta maa sun s̄osim̄o nge m̄e Pīe ka P̄lu ba s̄amburu kua. Ta maa sun s̄osim̄o ma Yesun gari yi n̄ n̄e yi ka tem ȳerobu seesi kpa yi ben woodaba go. Aawo, yi nawa yi ka Gusun̄on k̄iru yibia, wiru 13:7-12 ka wiru 16:35-40 ka wiru 19:31. Ye ya maa s̄a ḡa girinu tire te s̄o, yera Hunde D̄eron naaru t̄ambu s̄o Pantikotin t̄oru s̄o. Saa d̄oma ten diya Hunde D̄ero wi, u naane dokeobu kpare ma u Yesun yigberu t̄asisiam̄o.

Tire ten kpunaa

1. Seeda dibun s̄oru, wiru 1:1-26.
2. Seeda dibu Yerusalem̄o, wiru 2n di sere wiru 8:3.
3. Seeda dibu Yudeāo ka Samarīo, wiru 8:4n di sere wiru 12:25.
4. P̄lun waasu daabu, wiru 13n di sere wiru 20.
5. P̄lun siribu, wiru 21n di sere wiru 28.

Ba ḡrobu Hunde D̄ero

n̄o m̄w̄eru kua

¹ Teofiru negii, nen tire gbiikiru s̄o na kpuro yorua ye Yesu u kua ka ye u keu koosia saa m̄in di u win s̄amburu torua ² sere u ka wura Gusun̄o w̄llo, ye u win ḡoro be u ḡsa wooda w̄e u kpa ka Hunde D̄eron dam. ³ S̄o weeru win tiin ḡon biru, u win tii bu s̄osi n̄on dabiru. S̄osi bi, bu s̄a seeda ye ya kun sika m̄o ma u wasi. Ba n̄un wa, u maa bu Gusun̄on bandun gari tubusia. ⁴ S̄o teeru, sanam m̄e Yesu u ka bu dim̄o sannu, u bu s̄owa bu ku raa doona Yerusalem̄on di, adama bu sina bu win Baaban n̄o m̄w̄eru ma, t̄en gari u raa bu s̄owa u n̄e, ⁵ Yohanu u raa t̄ambu batemu kua ka nim, adama s̄o m̄e te s̄o, Hunde D̄erowa ba koo ka b̄e batemu ko.

Yesu u da Gusun̄o w̄llo

⁶ Ma be ba m̄enne mi, ba n̄un bikia ba n̄e, Yinni saa yeni s̄ora kaa wunen bandu sw̄i Isirelīo?

⁷ U bu s̄owa u n̄e, n̄ n̄ b̄en baa i n̄ ka t̄oru ȳe n̄ kun m̄e saa ye Gusun̄o Baaba u yii ka win tiin yiiko. ⁸ Adama i ko i dam m̄wa sanam m̄e Hunde D̄ero u dua b̄e s̄o. I ko n̄ s̄a nen seeda diobu Yerusalem̄o, ka Yudea kpuro s̄o, ka maa Samarīo, ka sere sere tem n̄o.

⁹ Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, ba n̄un m̄era u suara w̄llo, ma guru wira n̄un berua ben wuswaa.

¹⁰ Nge m̄e ba n̄un m̄era swee u doona w̄llo, yera suaru s̄o t̄on dur̄o bu yiru gabu be ba yabe kpikinu sebua, ba bu kure. ¹¹ Ba n̄e, b̄e Galiligibu mban s̄ona i ȳo

i wəllu mɛɛra. Yesu wi, wi u suara wəllə bɛɛn min di, u koo kpam wurama nge mɛ i wa u dɔɔ wəllə.

Yudasin kəsire

¹² Sanam mɛya goro be, ba gəsirama Yerusalemuɔ saa guu ten wəllun di te ba ra soku Olifi, te ta wāa kilo tian saka wuu bəko gen min di. ¹³ Ye ba Yerusalemu dua, ba da gidambisa yen wəllə, mi ba raa wāa. Piɛɛ wāa mi, ka Yohanu ka Yakəbu ka Andere ka Filipu ka Tomaa ka Baatelemi ka Mateu ka Yakəbu Alufen bii ka Simɔɔ wi u win tem gari kī ka Yudu Yakəbun bii. ¹⁴ Ka gōru teuwa tən be kpuro ba ra n mɛnnɛ ba n kanaru mɔ ka tɛmanabu ka kurəbu gabu ka Maari Yesun mero ka maa Yesun wənəbu.

¹⁵ Sɔɔ mɛɛrun biru naanɛ dokeoba kpam mɛnna. Ben geera dɔɔ nge wunaa teeru, ma Piɛɛ u seewa u yōra ben suunu sɔɔ u nɛɛ, ¹⁶ nɛgibu, Gusunən gari yi n koo ko yi kun koore, yi Hunde Dɛɛro u gerua saa Dafidin nɔɔ sɔɔn di Yudasin sɔ, wi u kua durə ben swaa gbio be ba Yesu mwa. ¹⁷ Yudasin wi, u raa sāa bɛsɛn turo, u raa maa nɔmu mɔ bɛsɛn sɔmburu sɔɔ.

¹⁸ Gobi yi u wa win kom kɔsum sɔ mi, u ka yi tem dwa, ma u wɔruma u kibari u kura, ma win nuki kpuro yara. ¹⁹ Tɔmbu kpuro be ba wāa Yerusalemuɔ ba gari yi nua. Yen sɔ, ben barum sɔɔ ba tem mɛ soka Akedama. Yīsi ten tubusiana, tem yɛmgim.

²⁰ Domi ba yorua Dafidin womusun tirerə ba nɛɛ,

“A de win wāa yeru tu ko bansu.

Goo u ku maa sina mi.”

Ba maa yorua,

“A de goo u ko win kəsire sɔmburu sɔɔ.”

²¹⁻²² N n mɛn na, n weenɛ su Yudasin kəsire gəsi, u n sāa Yinni Yesun seebu gərin din seeda dio ka bɛsɛ sannu. N weenɛ yēro wi, u n sāa ben turo be ba sun swī sanam mɛ Yesu u ka sun wāa, saa min di Yohanu u nən batemu kua sere u ka wura wəllə.

²³ Ma ba durəbu yiru gabu gɔsa, ben turon yīsira Yosefu, wi ba mɔ Baasaba, n kun mɛ Yusitu, yirusen yīsira Matiasi.

²⁴⁻²⁵ Ma ba kanaru kua ba nɛɛ, Yinni wunɛ wi a tɔmbu kpuron gōrusu yɛ, a sun sɔsɔio wi a gɔsa wunən goro be yiru ye sɔɔ u ka sɔmbu te sua te Yudasin u deri u wigiru doona.

²⁶ Ma ba tɛtɛ toba ma Matiasi u tɛtɛ di ma ba nən doke gərobu wəkura tia yen wuuru sɔɔ.

2

Hunde Dɛɛron naaru

¹ Yen biru, sanam mɛ Pantikotin tōra tura, naanɛ dokeobu kpuro ba mɛnnɛ sannu yāatem. ² Suaru sɔɔ ba kukiribu nua bi bu na saa wəllun di nge woo damguu, ma bu dii te kpuro yiba mi ba sɔ. ³ Bin biru ba gāanu wa nge dɔɔ yari yi tɛria, ma yi sina baawuren wirə. ⁴ Be kpuro be ba wāa mi, ba Hunde Dɛɛro yiba, ma ba ka barum tukum gari mɔ, nge mɛ Hunde Dɛɛro bu nɔɔ kɔ.

⁵ Sanam mɛ, Yuu gabu be ba Gusunən bɛɛɛ yɛ ba wāa

Yerusalemuɔ. Ba nawa tem baamɛren di. ⁶ Ye ba kukiri bi nua, tɔn dabira menna. Ma ba biti soora gem gem, yɛn sɔ ben baawure u win tiin barum nua saa naane dokeobun nɔɔn di. ⁷ Biti bu mwa n banda, ma ba nɛɛ, nɛɛ yaa, tɔn be ba gari mɔ mi, be kpuro ba n sɔa Galilegibu ro? ⁸ Amɔna n ka kua besɛn baawure u ka nɔɔmɔ ba ka win barum gari mɔ. ⁹ Sa na saa Paatin di ka Mɛdi ka Elamu, saa Mesopotami ka Yudea ka Kapadosin di ka Pontu ka Asi, ¹⁰ saa Firigin di ka maa Panfili, saa Egibitin di ka maa Libin beran di ye ya wɔa Sirenin bɔkuɔ, besɛn gaba maa na saa Romun di. Gabu Yuuba, gabu maa be ba gɔsira Yuuba, ¹¹ gaba na saa Keretin di ka maa Daarububan tem. Ka mɛ, besɛ kpuro sa nɔɔmɔ ba gerumɔ ka besɛn tiin barum gɔa baka ni Gusunɔ u kua.

¹² Ma ba biti soora n sara, ba bikiana ba nɛɛ, mba yenin tubusianu.

¹³ Adama gabu ba bu yaakoru mɔ ba nɛɛ, tama tɔn be, ba nɔra.

Piɛɛn waasu

¹⁴ Yera Piɛɛ u seewa ka gorobu wɔkura tia ye sannu u gbɔra tɔn wɔru ge sɔɔ u nɛɛ, bɛɛ Yudeagibu ka bɛɛ kpuro, bɛɛ be i wɔa Yerusalemuɔ i man swaa dakio, kpa i n yɛ ma ¹⁵ tɔn beni ba n tam nɔra nge mɛ i gerumɔ. Domi bururun kɔba nɔɔba nnɛwa sa wɔa mi. ¹⁶ Adama ye i waamɔ buru teni, yera ye Gusunɔn sɔmɔ Yoeli u raa gerua. ¹⁷ U nɛɛ, “Gusunɔ u nɛɛ, yeniwa kon ko sanam dɔakim sɔɔ.

Kon nɛn Hunde doke tɔmbu kpuro sɔɔ.

Bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu, ba koo Gusunɔn gari gere.

Bɛɛn aluwaasiba ba ko n kɔsinu waamɔ, kpa bɛɛn durɔ tɔkɔnu nu n do-susu mɔ.

¹⁸ Sanam mɛ sɔɔ, kon nɛn Hunde doke nɛn sɔm kowobu sɔɔ tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu, kpa bu Gusunɔn gari gere.

¹⁹ Kon gɔa maamaakiginu sɔɔsi wɔllo,

ka maa yɛrenu temɔ, nge yɛm ka dɔɔ ka dɔɔ wiisu.

²⁰ Sɔɔ koo tɪra kpa suru u swɛra nge yɛm, sere Yinnin tɔɔ te, tu ka na, tɔɔ nanumgii te.

²¹ Adama baawure wi u Yinnin yɛsiru soka dɔma te, u koo faaba wa.”

²² I gari yi swaa dakio, bɛɛ Isireliba. Yesu Nasaretigiin gariya na bɛɛ sɔɔmɔ, wi Gusunɔ u bɛɛ giasia sɔm damginu sɔɔ, ka sɔm maamaakigia ye u kua bɛɛn suunu sɔɔ, saa win min di nge mɛ bɛɛn tii i yɛ. ²³ Durɔ wi, wi ba bɛɛ nɔmu sɔndia, nge mɛ Gusunɔ u bwisika u himba kua, i dera tɔn kɔsoba nɔn dɔa bunanaru kpore ba go.

²⁴ Adama Gusunɔ u nɔn wɔra gɔɔn wahalan nɔmun di ye u ka nɔn seeya gɔrin di. Gɔɔ kun kpɪa u nɔn nɛnua win dam sɔɔ. ²⁵ Win gari wee yi Dafidi u yorua. U nɛɛ,

“Na Yinni Gusunɔ waamɔ baadomma.

U wɔa nɛn nɔm geuɔ kpa n ku ka wurura.

²⁶ Yen sɔna nɛn gɔru ga do.

Ma na gari gerumɔ ka nuku dobu.

Meya maa nen wasi koo wɛra bɔri yendu sɔɔ.

27 Domi a n̄ nen hunde derimɔ gɔribun wāa yerɔ.

Meya maa a n̄ derimɔ wunɛgii wi u naane mən wasi yi kōsi.

28 A man wāarun swɛɛ sōɔsi.

Nā n maa wāa ka wunɛ, ko na n nuku dobu yiba.”

29 Nɛgibu, i de n bɛɛ sō nɔni ka nɔni ma Dafidi bɛɛn baaba u gu, ma ba n̄n sikua.

Win sikira maa wāa bɛɛn suunu sɔɔ sere ka gisɔn gisɔ.

30 Adama yɛn sō u sāa Gusunɔn sɔmɔ ma u yɛ ma Gusunɔ u n̄n nɔɔ mwɛɛru

kua ka b̄ri u nɛɛ, u koo ra win sikadobu gagu, Kirisi, sinasia

win sina kitarɔ, 31 yen sō, Kirisi win seebu gɔrin diwa

u ka yā ye u nɛɛ, ba n̄ n̄n derimɔ gɔribun wāa yerɔ, win

wasi kun maa kōsimɔ. 32 Kirisi wiya Gusunɔ u seeya gɔrin

di. Bɛɛ kpurowa sa sāa yen seeda diobu. 33 Ba n̄n sua

u da Gusunɔn nɔm geuɔ, ma u Hunde Dɛɛro mwa Gusunɔ

Baaban mi win nɔɔ mwɛɛru ba kua. Ma u sun n̄n wɛ.

Yera ye i waamɔ ka ye i nɔmɔ tɛ. 34 Domi Dafidin tii u n̄ de

Gusunɔ wɔllɔ, adama u nɛɛ, “Yinni Gusunɔ u nen Yinni

sōɔwa u nɛɛ, a sinɔ nen nɔm geuɔ,

35 sere n ka nun wunɛn yiberɛba taarea.”

36 Yen sōna n weenɛ Isireliba ba n yɛ kam kam ma

Yesu wi, wi bɛɛ i kpare dāa bunanaru wɔllɔ, Gusunɔ u

n̄n kua Yinni ka maa Kirisi.

37 Ye tɔn be, ba yenɛ nua, ben ḡrusu bu taarɛ wɛ, ma ba

Piɛɛ ka gɔro be ba tie bikia ba nɛɛ, bɛɛgibu, mba sa ko ko.

38 Piɛɛ u bu sōɔwa u nɛɛ, bɛɛ kpuro, i bɛɛn ḡru ḡsio,

i batemu ko ka Yesu Kirisin ȳsiru, i ka bɛɛn toranun suuru

wa. I ko maa Gusunɔn k̄ɛru mwa te ta sāa Hunde Dɛɛro wi.

39 Domi nɔɔ mwɛɛ te, ta sāawa bɛɛ ka bɛɛn bibugiru ka be

kpuroguru be ba wāa n toma, be Gusunɔ bɛɛn Yinni u koo

soku win mi.

40 Ka kpam gari dabina Piɛɛ u bu seeda diiya ma u bu dam

kā u nɛɛ, i tii wunɔ tɛn tɔn kōsobun min di kpa i faaba

wa.

41 Be ba win gari wura ba bu batemu kua. Ma tɔmbu

nɔrɔbun suba itan (3.000) saka sosi naane dokeobun

wuurɔ dɔma te. 42 Ma ba ra n gɔrobun keu swaa daki, ba

nɔɔ tia sāa, ba ra n mɛnnɛ, ba yaa dibu dimɔ ka maa Yinnin

dīa domaruginu, ba ra n maa kanaru mò sannu.

Naane dokeobun wāasinaa

43 Berum baawure mò, domi gɔro be, ba maamaaki

dabinu ka sɔm damginu mò. 44 Naane dokeobu kpuro ba

wāa sannu yāatem ma ba ben gāa m̄ru kua tia. 45 Ba ben

tem ka ben dukia d̄rikiramɔ, ma ba yen gobi b̄nu mò

nge mɛ n ka baawure weenɛ. 46 T̄ɔ baatere ba ra mɛnnɛ sāa

yerɔ. Ba ra n maa Yinnin dīa domaruginu ka maa yaa dibu

dimɔ sannu yɛnu ka yɛnu ka nuku dobu, murafiti sariru

sɔɔ. 47 Ba ra n Gusunɔ siaramɔ, ma tɔmbu kpuro ba ka bu

n̄nu geu mɛɛra. T̄ɔ baatere Yinni u ra n be ba faaba wa

sosimɔwa naane dokeobu sɔɔ.

3

Ba yemə bekiā

¹ Sō teeru, Piē ka Yohanu ba dō sāa yerō yokan kōba ita, kanarun saa. ² N deema ba maa ka durō goo dō mi, wi ba mara ka yemaru. Ba ra nūn yiwa sāa yerun kōnnōwō ge ba mō Burō, u n ka bara mō sanam mē tōmba duō. ³ Ye u Piē ka Yohanu wa ba duō sāa yerō u bu bara koosi. ⁴ Piē ka Yohanu ba nūn nōni girari, ma Piē nē, a sun mēerio. ⁵ Ma u bu mēera tii yēn sō u gāanu yīyō ben mi. ⁶ Piē nūn sōwa u nē, na n gobi mō, adama kon nun wē ye na mō. Ka Yesu Kirisi Nasaretigiin yīsira na nun sōmō, a seewo a sī.

⁷ Ma u durō win nām geu nēnuā, u ka nūn seeya. Mii mii durō win naasu ka win naa wīnu dam kua. ⁸ U yōwa u sura ma u sanum wari u sāa yeru dua ka be sannu, u sīimō u yōkumō u Gusunō siaramō. ⁹ Tōmbu kpuro ba nūn wa u sīimō u Gusunō siaramō. ¹⁰ Ye ba tuba ma bara kowo wi u raa sō sāa yerun kōnnōwō ge ba mō Burō, wiya mi, ba bitī soora n sara ye n nūn kooran sō.

Piēn waasu sāa yerō

¹¹ Tōmbu kpuro ba duki da ka bitī sāa yerun bee tiaō ye ba ra soku Salomōn kōbe, mi yemō wi, u wāa u Piē ka Yohanu nēni. ¹² Ye Piē bu wa, u bu sōwa u nē, bē Isireliba, mban sōna i bitī soore i sun mēera mē. I tamaa sāa besen tiin dam, n kun mē besen daa gea ya dera durō wi, u sīimō? ¹³ Aburhamu ka Isaki ka Yakōbu be ba

sāa besen sikadoba, Gusunō ben Yinni u win sōmō Yesu kua yīikogii, wi i tem yērobu nōmu sōndia, ma i nūn yina Pilatin wuswaa, baa mē Pilati u raa gōru doke u nūn yōsu. ¹⁴ Adama bē i nūn yina wi, wi u sāa tōn dēero ka gemgii, ma i Pilati bikia u bē tōn gowo kara. ¹⁵ I wāarun yēro go, adama Gusunō u nūn seeya gōrin di, ma bē sa sāa yen seeda diobu. ¹⁶ Yesu win yīsiru ka naanē dokebu yīsī te sō, yera n durō wi bekia wi i wa, i tuba mi. Geema, naanē dokebu Kirisi sō biya bu durō wi bwāa dobu wē bē kpuron wuswaa.

¹⁷ Tē, negibu na yē ma ye bē i kua mi, i ye kuawa yēru sariru sō, mēya maa bēen wirugibu. ¹⁸ Nge mēya gari yi, yi kōora yi Gusunō u kpara yellun di win sōmōbu kpuron nō sōn di u nē, ma win wi u gōsa u n koo ko u kun nōni sōre. ¹⁹ Yen sō, i gōru gōsio i gōsira Gusunōn mi, u ka bēen toranu wuna, ²⁰ kpa Yinni u sun wēra geebu wē saa win min di, kpa u kpam Yesu gōrima wi ba kua bēen Mesi. ²¹ Tilasiwa Yesu wi, u n wāa wōllo sere saa yu ka turi gāanu kpuro nu ka wurama nge yellu, nge mē Gusunō u gerua yellun di win sōmō dēerobun min di. ²² Domi Mōwisi u nē, “Yinni Gusunō u koo bē sōmō goo seeya bēen bweserō nge wi. Ye u koo bē sō kpuro i ye swaa dakio. ²³ Baawure wi u kun sōmō win gari swaa daki, ba koo nūn wuna Gusunōn tōmbun suunu sōn di bu nūn kpeerasia.” ²⁴ Mēya

maa Samuēli ka Gusunōn sōmō be ba na win biruō, be kpurowa ba saa yenin gari gerua. ²⁵ Bēya Gusunōn sōmōbun tubi diobu, i maa bōnu mō nō mweē te sō, te Gusunō u bēen sikadoba kua, ye u Aburahamu sōwa u nē, “Handunian bwesenu kpuro nu koo domaru wa saa wunen bweserun di.” ²⁶ Bēya Gusunō u gbia u win sōm kowo seeya, ma u nūn gōra, u ka bēen baawure gōsia win kom kōsum di, kpa u bē domaru kua.

4

Piē ka Yohanu wuun wirugibun wuswaa

¹ Nge mē Piē ka Yohanu ba ka tōn be gari mō, yāku kowobu ba tunuma ka sāa yerun kōsobun tōnwero ka maa Sadusiba. ² Ba mōru bara yēn sō gōro be, ba tōmbu keu sōsimō ba Yesun seebu gōrin di kparamō bi bu sōsimō ma tōmba koo se gōrin di. ³ Yen sōna ba bu mwā ba bērisi pirisōm sō sere sisiru, domi yoka kua kō. ⁴ Adama tōn dabinu be ba gari yi nua ba naanē doke. Ma ben geera sosi sere ba kua tōnu nōrōbun suba nōbun (5.000) saka.

⁵ Yen sisiru wuun wirugibu ka guro gurobu ka maa wooda yērobu ba mēna Yerusalemō. ⁶ Ba mēna ka yāku kowo tōnwero wi ba ra nē Ani ka maa Kaifa ka Yohanu ka Alesandu ka be kpuro be ba sāa yāku kowo tōnwerobun bweseru. ⁷ Ba gōro be yōrasia ben wuswaa ma ba bu bikiam wōri ba nē,

ka weren yiikowa nge ka yīsi terà i ka yeni kua.

⁸ Sanam mēya Piē wi u Hunde Dēero yiba u bu wisa u nē, bē wirugibu ka guro gurobu, ⁹ i n sōm geerun gari bikiamō te sa yēmō kua ka nge mē u ka bēkura, ¹⁰ n weenē bē kpuro ka maa Isireliba kpuro i n yē ma durō wi i waamō u yō bēen wuswaa, u bēkurawa mam mam ka Yesu Kirisi Nasaretigiin yīsirin dam, wi i kpare dāa bunanaru wōlō ma Gusunō nūn seeya gōrin di. ¹¹ Yesu wiya, kpee te bē banōbu i yina, ma ta kua gani gōmburun dam. ¹² Faabagii goo sari ma n kun mō wi. Domi Gusunō kun maa tōmbu yīsiru garu wē handunia sō te ba koo soku bu ka faaba wa.

¹³ Sanam mē ba gia ma Piē ka Yohanu ba sāawa bwēbwēbu, ba n maa keu kue, ben wōrugōra bu biti kua, ma ba tuba ma ba raa wāa ka Yesu sannu. ¹⁴ Ye ba durō wi u bēkura wa u yō ka Piē ka Yohanu sannu, ba n fē wa bu gari gē gere. ¹⁵ Yen sōna ba bu sōwa ba nē, bu yario mēnō yee ten min di. Ye ba yara, be ba wāa mi, ba wesiana ¹⁶ ba nē, mba sa ko ka durō be ko. Domi Yerusalemugibu kpuro ba yē ma ba sōm damgii bakarua kua, sa n kpē su ye siki. ¹⁷ Adama su bu gerusi su nē, bu ku raa maa goo gāanu sō ka yīsi te, kpa gari yi, yi ku maa kparara tōmbun suunu sō.

¹⁸ Yera ba kpam bu soka ma ba bu yinari bu maa gari gere n kun mē bu waasu ko ka Yesun yīsiru. ¹⁹ Adama Piē ka Yohanu ba bu sōwa ba

nɛɛ, bɛɛn tii i bwisikuo i wa
 ɲ n koo Gusunɔ wɛrɛ su bɛɛ
 mɛm nɔɔwa, kpa su nɔn deri.
 20 Domi bɛɛ sa ɲ kpɛ sa kun
 gerua ye sa wa ka ye sa nua.

21 Ba kpam bu gerusi gem
 gem, ma ba bu yɔsu. Ba ɲ swaa
 wa ye ba koo ka bu sɛɛyasia
 yɛn sɔ tɔmbu kpurowa ba
 Gusunɔ siaramɔ ye ya kooran
 sɔ. 22 Domi durɔ wi ba bɛkia
 ka maamaaki mi, u wɔɔ weeru
 kere.

*Naanɛ dokeoba wɔrugɔru
 kanamɔ*

23 Ye ba Piɛɛ ka Yohanu
 yɔsu ba kpa, ba wura ben
 berusebun mi, ma ba bu
 kpuro saaria ye yɔku kowo
 tɔnwerobu ka guro guroba
 bu sɔɔwa. 24 Sanam mɛ ba
 gari yi nua, be kpuro ba ka
 nɔɔ tia Gusunɔ kana, ba nɛɛ,
 Yinni, wuna a wɔllu ka tem ka
 nim wɔku taka kua ka ye ya
 wɔa mi sɔɔ kpuro. 25 Wuna a
 maa gerua ka Hunde Dɛɛron
 baa saa bɛsɛn sikado Dafidi
 wunɛn sɔm kowon nɔɔn di a
 nɛɛ,

“Mban sɔna tɔn tukobu ba
 mɔru bara.

Mban sɔna tɔmba bwisikumɔ
 ye ya ɲ koorɔ.

26 Handunian sinamba seewa.
 Ma wirugiba mɛnna bu ka

Yinni Gusunɔ ka win
 Kirisi tabu ko.”

27 Geema, wuu geni sɔɔra
 Herodu ka Pɔnsu Pilati ka tɔn
 tukobu ka maa Isireliba, be
 kpuro ba mɛnna ba ka Yesu
 wunɛn sɔmɔ dɛɛro wi a kua
 Kirisi tabu kua. 28 Mɛya ba
 yabu baayere kua ye a raa yi
 wunɛn dam ka wunɛn himba
 sɔɔ. 29 Yen sɔ tɛ, Yinni a ben
 gerusibu laakari koowo, kpa
 a de bɛɛ wunɛn sɔm kowobu

su wunɛn gari yi kpura ka
 wɔrugɔru. 30 A wunɛn nɔmu
 dɛmɔ gu tɔmbu bɛkia, a de
 yɔrenu ka sɔm maamaakiginu
 nu kooru ka wunɛn sɔmɔ
 dɛɛro Yesu win yɔsiru.

31 Ye ba kanaru kua ba kpa
 yam mi ba mɛnnɛ mi, mu yɔira
 diki diki. Be kpuro ba Hunde
 Dɛɛro yiba, ma ba Gusunɔn
 gari waasu wɔri ka wɔrugɔru.

Naanɛ dokeobun mɔɔ teeru

32 Naanɛ dokeo be kpuro ba
 wɔa nɔɔ tia sɔɔ mam mam.
 Goo sari wi u gerua gɔa ni
 u mɔ wigina, ba ye kpuro
 mɛnnawa ba mɔ sannu. 33 Ka
 yiiko baka gɔro be, ba ka Yinni
 Yesun seebu gɔrin din seeda
 dimɔ, ma Gusunɔn durom
 bakam wɔa be kpuro sɔɔ.
 34 Goo sari be sɔɔ wi u sɔaru
 mɔ. Domi be ba gbenu mɔ ɲ
 kun mɛ yɛnusu, ba ye kpuro
 dɔrikirawa ma ba ka yen gobi
 na 35 ba gɔrobu wɛ, ma ba gobi
 yi bɔnu kua nge mɛ baawuren
 bukata nɛ.

36 Nge mɛya Yosefu Lefi kua
 wi ba mara Sipuɔ, wi gɔroba
 maa mɔ Baanabasi, yɔsi ten
 tubusiana dam kɛɔ. 37 U tem
 mɔ ma u mu dɔra u ka mɛn
 gobi na u gɔrobu wɛ.

5

Anania ka Safira

1 Adama durɔ goo maa wɔa
 wi ba ra nɛɛ Anania, ka win
 kurɔ Safira. Durɔ wi, u win
 tem gam dɔra, 2 ma u mɛn
 gobin sukum tii yiya, ka win
 kurɔn yɛru, ma u sukum mɛ
 n tie gɔrobu wɛ. 3 Yera Piɛɛ
 u nɛɛ, Anania, mban sɔna a
 dera Setam dua wunɛn gɔruɔ

ma a Hunde Dεero weesu kua,
ma a tem mεn gobin sukum tii
yiiya. ⁴ A sere tem mε dεra,
n n wuna a mu mε ro? Ye a
mu dεra a kpa, mεn gobi kun
sāa wunεgii? N n mεn na,
mban sōna a gōru doke a ka
yenin bweseru ko. N n tōmbu
a weesu kua, Gusunōwa a kua.

⁵ Ye Anania u gari yi nua,
mii mii u wōruma u gu.
Ma bεrum bakam tōn be
kpuro mwa be ba gari yi nua.

⁶ Aluwaasiba ba seewa ba
win goru bōkua ba ka yara ba
sikua.

⁷ Yen biru n kua nge kōba
ita, ma win kurō Safira u
duuma. N deema u n yē ye
n win durō kua. ⁸ Piεε nūn
bikia u nεε, a man sōwō, amε
kasawa i tem mε dεra?

Ma u wisa u nεε, oo, mεya
mi.

⁹ Piεε nūn sōwō u nεε,
mban sōna bεε yiru kpuro i
gōru doke i ka Gusunōn Hun-
den laakari mεeri mεsum.
Wee be ba wunεn durō sikua
ba wāa dii kōnnōwō, ba koo
maa ka nun yari.

¹⁰ Mii mii u wōruma Piεεn
wuswaa u gu. Ma aluwaasi
be, ba dua ba deema u gu, ba
maa win tii sua ba ka yara ba
da ba sikua win durōn sikirun
bōkuo. ¹¹ Bεrum bakam Yesun
yigbεru kpuro mwa, ka maa
baawure wi u gari yi nua.

Sōm maamaakigii dabinu

¹² Goro be, ba maamaaki
ka sōm damgii dabinu mō
tōmbun suunu sōo. Ma naane
dokebu kpuro ba mēnne
sannu Salomōn kōbεo. ¹³ Tōn
tuko goo kun kākā u ka bu
mēnne, adama tōmba bu bεεε
wē gem gem. ¹⁴ Ma naane

dokeo ben geera sosimo
ta dōo, durōbu ka kurōbu
dabinu, be ba Yinni naane
doke. ¹⁵ Ma ba barōbu yara
swεεo ba bu kpī kpin yenu
ka kāsasu wōllo, n wa Piεε ù n
sarō, win tiro gu ka ben gabu
wukiri. ¹⁶ Tōn dabinu maa
naamō saa Yerusalemun baru
kpaanun di ka ben barōbu, ka
be ba wεrεkunu mō. Ma be
kpuro ba bεkuramō.

Gorobun nōni swāaru

¹⁷ Adama yāku kowo
tōnwero, ka win tōmbu be
ba sāa Sadusiba ba ka gorobu
nisinu seewa. ¹⁸ Ba goro
be mwa, ma ba bu pirisōm
doke. ¹⁹ Adama yen wōkuru
Yinnin gōrado u na u pirisōm
gamboba kēnia, u bu yara. U
bu sōwō ²⁰ bu doo bu yōra sāa
yerō kpa bu tōmbu wāa ten
gari kpuro nōosia.

²¹ Ye goro be, ba yeni nua
ba kpa, ba dua sāa yerō yam
sāreru, ba waasu wōri yande.

Ye yāku kowo tōnwero
ka win tōmbu ba mēnna ba
wuun wirugibu ka Isireliban
guro gurobu kpuro soka, ma
ba gōra pirisōm mi, ba nεε, bu
ka goro be na. ²² Adama ye sāa
yerun kōsoba tura mi, ba n
goro be wa pirisōm sōo. Ma ba
wura mēnnō yerō ²³ ba nεε, ye
sa tura mi, sa deema pirisōm
dira bεri mam mam, sa maa
kōsobu deema ba yō kōnnōwō.
Adama ye sa gamboba bεsia,
sa n goo wa dii te sōo.

²⁴ Ye sāa yerun kōsobun
tōnwero ka maa yāku kowo
tōnwerobu ba gari yi nua, ba
biti soora, ba n gari yin wii
goberu yē. ²⁵ Yera durō goo u

na u nɛɛ, ase tən be i pirisəm doke mi, ba wāa sāa yerə ba tambu keu sōosimə!

²⁶ Ma kāsobun tənwero wi, ka win tambu gabu ba da ba ka bu na mənno yerə. Adama n n ka dam, yèn sō ba tām̄bun bɛrum mə bu ku raa bu kpenu kasuku. ²⁷ Ye ba ka bu na, ba bu yōrasia Yuuban guro gurobun wuswaaə. Yāku kowo tənwero wi, u bu gari bikia ²⁸ u nɛɛ, sa bɛɛ yinari mam mam sa nɛɛ, i ku maa waasu ko ka durə win yīsiru. Adama wee, i bɛɛn sōosiru kpəra i keu sōosi Yerusalemu kpuro sɔə, ma i kī i sun durə win gəən taarɛ wɛ.

²⁹ Yera Piɛɛ ka gəro be ba tie ba nɛɛ, tilasiwa su ka Gusunə mɛm nəəwa, n n mə tambu. ³⁰ Gusunə bɛsɛn sikadoban Yinniwa u Yesu seeya gərin di, wi i raa dāa bunanaru kpəre i go. ³¹ Wiya Gusunə u sua wəllə u sinasia win nəm geuə, u n sāa sunə ka Faaba kowo u ka de Isireliba bu gōru gōsia, kpə bu ben toranun suuru wa. ³² Bɛsɛra sa sāa yen seeda diobu, bɛsɛ ka Hunde Dɛero wi Gusunə u tambu kā be ba nūn mɛm nəəwa.

³³ Ye ba gari yi nua, ba məru bara too too sere ba kī bu gəro be go. ³⁴ Adama Falisi turo be sɔə wi ba ra nɛɛ Gamalieli, wi u sāa woodan keu koosio, u bɛɛrɛ mə gem gem tambu kpuro sɔə, u seewa u yōra mənnon wuswaaə, u nɛɛ, bu gina gəro be yaro. ³⁵ Ma u bu sōəwa u nɛɛ, bɛɛ Isireliba, i laakari koowo ye i kī i durə beni kua. ³⁶ Gasə, durə goo u kurama wi ba sokumə Tedasi

wi u tii bɛɛrɛ wɛ gem gem, ma tambu nge nɛɛru (400) ba nūn swīi. Adama ba nūn go, win bwāaba yarina baama kpuro, ma ba win gari duari. ³⁷ Win biru gari garin sanam, durə goo wi ba mə Yudas Galilegii, u kurama. U maa tən dabīnu wa be ba nūn swīi. Adama ba maa durə wi go ma win tamba yarina. ³⁸ Yen sō, na bɛɛ bwisi kēmə gari yini sɔə, i durə beni derio i de bu doona. N n tənun sōosirun na, n kun mɛ tənun səmburu, n koo nəru ko. ³⁹ Adama n n Gusunə səmburun na, i n kpɛ i bu kamia. I ku tii kari bərie i ka Gusunə sanna.

Ma ba win gari wura. ⁴⁰ Ba gəro be soka ba seni so, ma ba bu yinari bu maa ka Yesun yīsiru gari ko pai. Ma ba bu yōsu. ⁴¹ Ma gəro be, ba doona mənno yeru min di ka nuku doo bakabu yèn sō Gusunə u bu garisi be ba tura bu yaa kasiki Yesun yīsirun sō. ⁴² Tōru baatere, sāa yerə ka yenusə, ba ra n Labaari gea waasu mə kpə ba n keu sōosimə ma Yesuwa Kirisi wi.

6

Ba səm kowobu nəəba yiru gəsa

¹ Sōə mɛɛ te sɔə, nge mɛ naanɛ dokeoba sosimə, Yuu be ba Gɛrɛkim tənə gerumə ba ka be ba tie wəki yèn sō ba ben gəminibu duarimə tōə baateren dīanun bənu sɔə. ² Ma gərobu wəkura yiru ye, ba naanɛ dokeobu kpuro mənna ba nɛɛ, n n weenɛ su Gusunə garin waasu deri kpə sa n dīanun gari

mə. ³ Yen sō, bəseḡibu i tən durəbu nəəba yiru ḡasio bēen suunu sō be ba seeda gea diiyammē, be ba Hunde Dēero yiba kpa ba n bwisi mə, kpa su bu səmbu te nəmu sōndia. ⁴ Kpa bēsen tii sa n kanaru ka Gusunən garin waasu mə sa n dō.

⁵ Tən be kpuro ba gari yi wura ka nuku dobu. Ma ba Etienī ḡosa wi u Hunde Dēero yiba, win naanē dokebu bu maa kpā, ka maa Filipu ka Pokori ka Nikanəri ka Timə ka Paamenasi ka sere Nikola Antioḡii wi u ḡosira Yuu. ⁶ Ba ka bu da ḡərobun mi, ma ḡəroba bu kanaru kua ba bu nəma sōndi wirə.

⁷ Nge meya Gusunən gari yi ka kpararamə baama. Ma naanē dokeobun geera sosimə ta dō Yerusalemuə, ma yāku kowo dabira maa naanē doke.

Ba Etienī mwa

⁸ Etienī wi, Gusunə u nūn durom bakam kua u nūn dam kā, ma u səm maamaakiginu ka yīrenu kua təmbun suunu sō. ⁹ Adama durəbu gabu saa Yuuban mənə yerun di te ba ra soku tii məwəbugiru, ka Sirenin Yuu gabu ka Alesandirigibu ka gabu saa Silisi ka Asin di ba seewa ba ka Etienī sikirinamə. ¹⁰ Adama ba kpana bu nūn kamia yèn sō u gari gerumə ka Hunde Dēeron dam ka bwisi. ¹¹ Yera ba durəbu gabu gobi kā asiri sō bu ka gere ma ba nua u Məwisi ka Gusunə gari kam gerusi. ¹² Meya ba ka təmbun məru seesia, ka guro gurobu ka wooda yērobu. Ba da Etienin mi ba nūn mwa ma

ba ka nūn da Yuuban guro gurobun mənən wuswaa. ¹³ Yen biru ba ka durəbu gabu na be ba nūn seeda weesugia diisi ba nē, durə wini u ra n bēsen sāa yee dēeraru ka Məwisin wooda sankuməwa. ¹⁴ Domi sa nua u gerua ma Yesu Nasaretigii wi, u koo sāa yee teni sura, kpa u bēsen deema kpuro kəsi ye Məwisi u sun wē.

¹⁵ Be kpuro be ba sō mənə ge sō, ba Etienī nən girari, ma ba wa win wuswaa ballimə nge Gusunən ḡəradogia.

7

Etienin waasu

¹ Yera yāku kowo tənwero u Etienī bikia u nē, gari yi, geema?

² Etienī u wisa u nē, nən bisibu ka nən baababa i maḡ swaa dakio. Gusunə yīlkogii u bēsen baaba Aburhamu kure sanam mē u wāa Mesopotamin tem sō u sere sina Haraniə, ³ u nūn sōəwa u nē, u win dusibu ka win tem derio kpa u da tem gam mē u koo nūn sōsi. ⁴ Yen sōna Aburhamu u Kaladegibun tem yara, ma u da u sina Haraniə. Ye win baa u gu u kpa, Gusunə u nūn seeyama min di, u na tem mē sō, mi bē i wāa tē. ⁵ Sanam mē, u n nūn ayeru garu kā tem mē sō, baa naa dabusa teeru, adama baa mē Aburhamu kun gina bii mara Gusunə u nūn nō mweeru kua ma u koo nūn tem mē wē, kpa mu n sāa wi ka maa win bibugim. ⁶ Ye wee ye Gusunə u Aburhamu

sɔɔwa. U nɛɛ, win biba koo sɔru di tem tukumɔ mi ba ko n sãa yobu, kpa bu nɔni swãaru wa sere wɔɔ nɛɛru (400). ⁷ Gusunɔ u maa nɛɛ, win tii koo ka bwese te siri te ta koo bu ko yobu. Yen biru ba koo yari tem min di bu na tem mɛ sɔɔ mi ba koo nùn sã. ⁸ Saa ye sɔɔ, Gusunɔ maa Aburhamu bango kobun wooda wẽ. Ma Aburhamu u win bii Isaki bango kua ye ba wi mara u kua sɔɔ nɔɔba ita. Nge mɛya Isaki u maa Yakɔbu kua, ma Yakɔbu u maa win bibu wɔkura yiru kua nge mɛ. Bera ba kua Yuuban bwesenu wɔkura yirun baababa.

⁹ Yakɔbun bii be, ba ka Yosefu nisinu kua, ma ba nùn Egibitigibu dɔre ba ka doona. Adama Gusunɔ u wãa ka wi, ¹⁰ ma u nùn yakia saa win wahala kpuron di. U maa nùn bwisi kã ma u durom wa, Egibitin sina bokon mi, ma u nùn kua Egibitin tem yẽro ka maa win yenu yẽro. ¹¹ Gɔɔra tunuma Egibiti ka Kananin tem sɔɔ ta bu nɔni sɔɔwa too too. Besen sikadoba ba n̄ gãanu wa bu di. ¹² Ye Yakɔbu u nua ma dīanu wãa Egibitiɔ, u besen sikado be gora mi, nɔn gbiikiru. ¹³ Ye ba da mi nɔn mɛɛruse, Yosefu u tii win maabu tubusia, ma Egibitin sunɔ u maa Yosefun dusibu gia. ¹⁴ Ma Yosefu u Yakɔbu win tundo sokusia ka win dusibu kpuro bu na win mi. Ben geera sãa tɔmbu wata ka wɔkura nɔɔbu. ¹⁵ Nge mɛya Yakɔbu u ka da Egibitiɔ. Miya u gu, miya maa besen sikado be, ba gu. ¹⁶ Ma ba ka be kpuron gonu

wura Sikemuɔ ba nu kpɛɛ siki kpee wɔrugiru sɔɔ te Aburhamu dwa Hamarin bibun mi Sikemuɔ.

¹⁷ Ye saa ya turuku kua ye Gusunɔ u koo ka win nɔɔ mwɛɛru yibia te u Aburhamu kua, besen tɔmba sosimɔ ba dabiamɔ Egibitiɔ ¹⁸ sere n ka kua sina boko goon waati wi u kun Yosefun gari yẽ. ¹⁹ Sina boko wi, u besen tɔmbu nɔni wɔkua u ka bu kɔsa kua, u bu tilasi kua bu ka ben bii wɛɛnu kɔ kpa nu gbi. ²⁰ Saa ye sɔɔra ba Mɔwisi mara. Bii burɔwa wi u Gusunɔ wɛremɔ. Ba nùn nɔɔri suru ita win tundon yenuɔ. ²¹ Ye ba ka nùn da ba kɔ, Egibitin sunɔn bii tɔn kura u nùn sua u kua nge win tiin bii. ²² Ba nùn Egibitigibun keu kpuro sɔɔsi ma u kua tɔn boko gari gerubu ka kookoosu sɔɔ.

²³ Sanam mɛ u wɔɔ weeru tura, u gɔru doke u win tɔmbu Isireliba beram da. ²⁴ U wa Egibitigii goo u ben turo nɔni sɔɔmɔ. U wigii faaba da, ma u Egibitigii wi so u go. ²⁵ U tamaa sãa win tɔmba koo tubuwa ma Gusunɔwa nùn gora u ka bu yakia, adama ba n̄ tuba. ²⁶ Yen sisiru u deema ben gaba sannamɔ. Ma u kɔ u bu yakiana u nɛɛ, i nɛn gari swaa dakio. Bɛɛ, be i sãa dusinu, mban sɔna i mɛɛra koonamɔ. ²⁷ Adama durɔ wi u win beruse nɔni sɔɔmɔ mi, u Mɔwisi bɔria u nɛɛ, wara nun kua besen wirugii ka siri kowo. ²⁸ A kɔ a maa man gowa nge mɛ a Egibitigii wi go gĩa? ²⁹ Ye Mɔwisi u gari yi nua, u kpikiru sua Madianin tem gia. Miya u bii tɔn durɔbu yiru

mara.

³⁰ Wōo weerun biru, Gusunon gorado u Mowisi kurema awi ge sō, yi yi sāare yi dō mwaaramo, ghaburu sō mi guuru gara wāa te ba ra soku Sinai.

³¹ Mowisi u biti soora ye u yi wa, ma u yi susi u mēera tii. Sanam mēya u Yinni Gusunon nō nua ga gerua ga nē, ³² wiya Gusunon win sikadoban Yinni, wiya Aburhamu ka Isaki ka Yakobun Yinni. Ye Mowisi u nua mē, yera u diira, u n maa kaka u yam mi mēera. ³³ Yinni Gusunon nūn sōwa u nē, u win salubata pweto, domi yam mi u yō mi, yam dēerama.

³⁴ N wee, u win tōmbun nōni swāaru wa te ba waamo Egibitio. U ben weeweenu nua, yera u sarama u ka bu faaba ko. Tē, u na u nūn gari Egibitio.

³⁵ Mowisi wi ba yina mi, ba nē, wara nūn kua ben wirugii ka siri kowo, wiya Gusunon u gora u kua ben wirugii ka faaba kowo, ka Gusunon gorado win somiru wi u nūn kure awi sō. ³⁶ Durō wiya u bu yara saa Egibitin di. U maamaaki ka sōm damginu kua Egibitio ka nim wōku sō ge ba mō Naa yari ka maa ghaburu sō mi ba kua wōo weeru. ³⁷ Mowisi wiya u Isireliba sōwa u nē, Gusunon koo bu sōmō goo seeya ben bweserō, nge wi. ³⁸ Mowisi wiya u wāa ghaburō Isireliban suunu sō, ka bēsen baababa sannu, ka maa Gusunon gorado wi u ka nūn gari kua guuru wōlō te ba ra soku

Sinai. Ma u Gusunon gari wāarugii mwa, u ka sun yi wē.

³⁹ Adama bēsen baaba be, ba yina bu nūn mēm nōwa. Ba nūn yina ba kī bu kpam wura Egibitio. ⁴⁰ Yen sōna ba Aroni sōwa ba nē, u bu būnu kuo ni nu koo bu swaa gbiiya. Domi Mowisi wi, wi u bu yarama saa Egibitin tem di, ba n yē ye n nūn deema. ⁴¹ Dōma tera ba bwāaroku kua ge ga ka naa buu weene, ma ba gu yākuru koosi. Ma ben nukura dora ben nōman sōmburun sō. ⁴² Adama Gusunon u tii gawa ben min di, ma u dera ba sō ka suru ka kperi sōwa, nge mē u gerua win sōmōbun tireru sō u nē,

“Bē Isireliba i ka kua wōo weeru ghaburu sō i man yākunu ka kēnu kuare?”

⁴³ Bwāarokuna i sōwa ni i kua i ka būnu sā,

nge Mōlōkun kuu bekurugiru ka Refanin kpera.

Yen sōna na kon bē bōrie sere Babilonin bera gio.”

⁴⁴ Bēsen baababa ba raa Gusunon kuu bekurugiru mō te ta sāa seeda ma u wāa ka be. Mowisi u tu kua nge mē wi u ka nūn gari kua, u nūn sōwa. U tu kuawa mam mam nge te u wa. ⁴⁵ Ma bēsen baababa be ba tu tubi di, be ka Yosue ben gbiiikoo, ba ka tu dua tōn tukobun tem sō mē ba mwa sanam mē Gusunon u tōn tuko be gira. Ma ta wāa mi sere Dafidin waati. ⁴⁶ Gusunon u ka Dafidi nōnu geu mēera, ma u kanaru kua u ka kpī u wi Yakobun Yinni diru bania. ⁴⁷ Adama Salomōwa u nūn dii te bania.

48 Ka yen de kpuro Worukoon wāa yera kun wāa dinu sōo ni tōnu u bana. Nge me Gusunon sōmō goo u yōrua,

49 “Yinni Gusunō u nēē, wōlla nēn sina gōna.

Ma tem mu sāa nēn naa sōnditia.

N n mēn na, dii teren bwesera i ko i man bania.

Nge wāa yee terā ta ko n sāa nēn wēra yeru.

50 N n nēn nōma ya ye kpuro taka kua?”

51 Etieni u maa bu sōōwa u nēē, bēē degangamgibu! Bēēn gōrusu ka bēēn swasu su sāa nge be ba n Gusunō nasiegisu, i ra n Hunde Dēero yinamō, i mōwa nge bēēn baababa.

52 Gusunon sōmō wara bēēn baababa ba n nōni sōōwa. Ba bu go be ba Geegiin naarun gari kua, ma tē, bēēn tii i Geegii wi kōrumōtōnu kua i nūn go. 53 Bēēya i Gusunon wooda mwa ye ba bēē wē Gusunon gōradoban min di. Adama i nē ye mēm nōōwē.

Etienin gōo

54 Ye ba Etienin gari yi nua, ba mōru bēsira sere ba ben nikibii dwēēmō. 55 Adama Etieni u Hunde Dēero yiba, ma u wōllu nōni girari u Gusunon yiiko wa, u maa Yesu wa u yō Gusunon nām geuō. 56 Ma u nēē, wee, na wa wōlla wukiare, ma Tōnun Bii u yō Gusunon nām geuō.

57 Sanam mēya ba ben swasu kōrua ka nōma, ba kuuki kua, ma ba duki da sannu ba nūn kunisi. 58 Ba nūn gawa ba yara wuun di, ma ba nūn kpenu kasukum wōri. Tōn be, ba ben kumboorusu

pweta ba yi aluwaasi goon mi wi ba ra nēē Sōolu. 59 Sanam mē ba Etieni kpenu kasukumō u kanaru kua u nēē, Yinni Yesu, a nēn hunde mōō. 60 U yiira u gbāra wōllō u nēē, Yinni a ku bu tora teni garisi.

Ye u yeni gerua u kpa, ma u gu.

8

1 Saa ye, Sōolu u ka be ba Etieni go nōō tia sāa.

Sōolu u Yesun yigberu nōni sōōwa

Saa dōma ten diya ba Yesun yigbe te ta wāa Yerusalemō nōni sōō bakabu torua. Naane dokeobu kpuro ma n kun mō gōrobu, ba yarina ba da Yudean temō ka Samarin temō. 2 Ma durōbu gabu be ba Gusunon bēere yē, ba Etieni sikua ka nuku sankira bakanu.

3 Adama Sōolu u kookari mō u ka Yesun yigberu kam koosia. U yenusu duurimō u tōn durōbu ka tōn kurōbu gawamō u bu kpēmō pirisōm sōō.

Filipu u Labaari gea waasu mō Samariō

4 Be ba yarina ba da baama kpuro ba Labaari gea waasu mō. 5 Filipu u da Samari marōō ma u wuu gen tōmbu Kirisi win gari waasu kua. 6 Tōn wōrusu su win gari nua ma su sōm maamaakiginu wa ni u kua, ma be kpuro ba win gari swaa daki mam mam. 7 Filipu u werekunu gira tōn dabinun wasin di, ma nu yarimō ka wuri beke. U maa yēmō dabinu bekia, ka bēn wasin bee tia gu. 8 Ma

nuku doo bakabu wāa wuu ge sōo.

⁹ Durō goo wāa wuu ge sōo, wi ba ra nēē Simōo. U ra n ka dobo dobo maamaaki dabiru mō Samarigibun wuswaa, u maa tii garisi tōn boko. ¹⁰ Tōmbu kpuro bwēbwēbu sere ka damgibu, ba ra n win gari swaa daki gem gem kpa ba n mō, wiya Gusunōn dam bakam mō.

¹¹ Ba ra nūn swaa daki yēn sō saa tēebun di win dobo dobo ya ra n bu bitī sāa. ¹² Adama ye tōmba Labaari gea naanē doke ye Filipu u bu waasu kua, ye ya ka Gusunōn bandu ka Yesu Kirisin yīsiru yā, ba bu batemu kua tōn durōbu ka tōn kurōbu. ¹³ Simōon tii maa naanē doke ma ba nūn batemu kua. U Filipu swīi baama kpuro ma u bitī kua too ye u sōm damginu ka maamaaki wa ye ya kooramō.

¹⁴ Ye goro be ba wāa Yerusalemō ba nua ma Samarigibu ba Gusunōn gari naanē doke ba bu Piēē ka Yohanu gōria. ¹⁵ Ye ba tura mi, ba kanaru kua naanē dokeo ben sō Hunde Dēero u ka du be sōo. ¹⁶ Domi Hunde Dēero kun gina saramē ben goon mi, ba gesi bu batemu kuawa ka Yinni Yesun yīsiru. ¹⁷ Yera Piēē ka Yohanu ba bu nōma sōndi wirō, ma Hunde Dēero dua be sōo.

¹⁸ Ye Simōo u wa ma Hunde Dēero dua be sōo sanam mē goro be, ba bu nōma sōndi wirō, yera u kī u bu gobi kē. ¹⁹ U nēē bu maa nūn yīiko ye wēeyō, kpa baawure wi u nōmu sōndi wirō Hunde Dēero u n da du yēro sōo.

²⁰ Adama Piēē nūn sōōwa u nēē, wunē kaa kam ko ka wunen gobi sannu yēn sō a tamaa kaa kpī a Gusunōn kēru ka gobi dwe. ²¹ A n kpē a n nōma mō sōmbu te sōo, domi wunen gōru ga n dee dee sāa Gusunōn wuswaa. ²² Yen sō, a gōru gōsio wunen kom kōsum di, kpa a Yinni kana u nun wunen bwisiku kōsunu suuru kua n n koo koorā. ²³ Domi na wa ma wunen daa ya sosu, ma toraru ta nun bōkua.

²⁴ Simōo u bu wisa u nēē, bēen tii i man kanaru kuo Yinnin mi kpa gāa ni i man sōōwa mi, nu ku man deema.

²⁵ Ye ba seeda ye di ma ba Yinnin garin waasu kua ba kpa, ba gōsira ba Yerusalemun swaa wōri. Nge mē ba dōo ba Labaari gean waasu mō Samarin baru kpaa dabinu sōo.

Filipu ka Etiopin wirugii goo

²⁶ Adama Yinnin gorado goo u ka Filipu gari kua u nēē, u seewo u da sōo yēsān nōm dwaru gia u swaa ye swīi ye ya dōo saa Yerusalemun di sere ka Gasa. Swaa ye, swaa tōkōra.

²⁷ Ma u seewa u da. Miya u Etiopin tōn kurō sunōn dukian wunanōsun wirugii wa wi ba maatam kua. Durō wi, u da Yerusalemō u ka Gusunō sā. ²⁸ Yera u wiō u sō win dumin kēkē sōo u Gusunōn sōmō Esain tireru garimō. ²⁹ Hunde Dēero u Filipu sōōwa u doo kēkē yen bōkua.

³⁰ Filipu u duka da kēkē yen mi, ma u nua durō wi, u garimō Gusunōn sōmō Esain

tireru sɔɔ. U nùn bikia u nɛɛ, n nun yeeri ye a garimɔ mi?

³¹ Wirugii wi, u wisa u nɛɛ, amɔna n ko n ka man yeeri ma n kun mɔ goo u man yi tubusia.

Ma u Filipu kana u keke ye yɔɔma bu sina sannu. ³² Ye wee ye durɔ wi, u garimɔ saa Gusunɔn garin di.

“Ba ka nùn da nge yāa te ba koo saka.

Nge yāa buu ge ga maari sɛɛ sanam mɛ ba gen sansu buramɔ,

nge mɛya u n win nɔɔ baaye.

³³ Ba nùn kawa, ma ba yina bu nùn siria dee dee.

Wara koo kpī u saa yen tɔmbun gari gere.

Domi ba nùn wāaru wunari, u n maa wāa tem mɛ sɔɔ.”

³⁴ Durɔ wi, u Filipu bikia u nɛɛ, na nun kanamɔ, a man sɔɔwɔ waran sɔna Gusunɔn sɔmɔ wi, u yen yorua. Win tiin sɔna? Nge goon sɔ.

³⁵ Yera Filipu u waasu wɔri. U torua ka sɔmɔn gari yi, ma u nùn Yesun Labaari gea tubusia.

³⁶ Nge mɛ ba dɔɔ sannu swaa ye sɔɔ, ba tura daaru garun mi, mi nim wāa. Ma durɔ wi, u nɛɛ, nim wee, mba n man tie na n kon ka batemu ko. [

³⁷ Filipu u nùn wisa u nɛɛ, kaa kpī a batemu ko à n naane doke ka wunen gɔru kpuro.

Durɔ wi, u nɛɛ, mɛya na naane doke ma Yesu Kirisi sɔawa Gusunɔn Bii.]

³⁸ Ma wirugii wi, u dera ba win keke yɔrasia. Wi ka Filipu ba sara ba da daaru mi, ma u nùn batemu kua. ³⁹ Ye ba yara min di, Yinnin Hunde u ka Filipu doona. Wirugii wi,

u n maa nùn wa, adama u win swaa wɔri u doona ka nuku dobu. ⁴⁰ Filipu maa deema u wāa wuu gagu sɔɔ ge ba ra soku Asɔtu. U Labaari gean waasu kua mi, ka maa wuu si su wāa swaa ye sɔɔ kpuro sere u ka tura Sesareɔ.

9

Sɔɔlun gɔru gɔsiabu

(I maa mɛrio Gorobun Kookoosu 22:6-16, 26:12-18)

¹ Sanam mɛ sɔɔra Sɔɔlu u yɔrari dim dim u Yinnin bwāabu nɔni sɔ u bu go. Ma u da yāku kowo tɔnweron mi, ² u nùn bikia u Yuuban mɛnnɔ yenugibu tirenu kua be ba wāa Damasiɔ kpa u n gabu wa be ba swaa ye swīi, n n tɔn durɔbun na, n kun mɛ tɔn kurɔbu, u ka kpī u bu mwa u bɔke u ka da Yerusalemɔ.

³ Sanam mɛ Sɔɔlu u dɔɔ, ye u Damasi turuku kua, suaru sɔɔ yam nùn burure wɔllun di. ⁴ Yera u wɔruma temɔ, ma u nɔɔ gagu nua ga nɛɛ, Sɔɔlu, Sɔɔlu, mban sɔna a man nɔni sɔɔmɔ.

⁵ Sɔɔlu u bikia u nɛɛ, Yinni wuna were.

Ma Yinni nɛɛ, nɛna Yesu wi a nɔni sɔɔmɔ. ⁶ A seewo a du wuu ge sɔɔ, ba koo nun sɔ ye kaa ko.

⁷ Durɔ be ba sanum mɛ dɔɔ ka wi, ba yɔra ba mari sɔɔ sɔɔ. Ba nɔɔ ge nua, adama ba n goo wa. ⁸ Sɔɔlu u seewa tem di, adama baa mɛ u win nɔni wukia u n yam wa. Ba win nɔmu nenuawa ba ka dua Damasiɔ. ⁹ U wɔko kua sɔɔ ita. U n di saa ye sɔɔ, u n maa nɔra.

¹⁰ N deema naane dokeo goo wāa Damasiɔ wi ba ra nɛɛ

Anania. Yinni u ka nùn gari kua kāsiru sɔɔ u nɛɛ, Anania.

Ma Anania u nɛɛ, nɛ wee Yinni.

¹¹ Yinni nùn sɔɔwa u nɛɛ, a seewo a da swaawo ye ba ra nɛɛ Dendaru, Yudasın dirɔ, a bikia mi durɔ goo wāa wi ba ra soku Sɔɔlu Taasiɔii. Wee, u kanaru mɔ. ¹² Kāsiru sɔɔ u durɔ goo wa wi ba ra nɛɛ Anania, wi u dua mi u wāa ma u nùn nɔma sɔndi wirɔ u ka kpam yam wa.

¹³ Anania u nɛɛ, Yinni tɔn dabina nu man durɔ win labaari sɔɔwa, ka kɔsa kpuro ye u wunen tɔmbu kua Yerusalemɔ. ¹⁴ Ma sa nua yāku kowo tɔnweroba nùn nɔɔ kā u ka tɔmbu kpuro mwa be ba wunen yīsiru sokumɔ mini.

¹⁵ Adama Yinni nùn sɔɔwa u nɛɛ, a doo domi na durɔ wi gɔsa nen sɔmɔ u ka nen yīsiru kpara tɔn tukobun mi, ka sinambu ka maa Isireliban suunu sɔɔ. ¹⁶ Kon maa nùn sɔɔsi nge mɛ u koo nɔni swāaru wa nen yīsiran sɔ.

¹⁷ Ma Anania u seewa u da u dua diru mi, u Sɔɔlun wiru nɔma sɔndi u nɛɛ, Sɔɔlu nen beruse, Yinni Yesu wi u nun kure swaawo sanam mɛ a sisi, wiya man gɔrima a ka yam wa kpa a Hunde Dɛero yibu.

¹⁸ Mii mii gāanu wɔruma win nɔnin di nge swāan kokosu, ma u kpam yam wa. U seewa, ma ba nùn batemu kua. ¹⁹ Ye u di u kpa ma win dam mu wurama.

Sɔɔlu u waasu mɔ Damasiɔ

Ma Sɔɔlu u sina sɔɔ yiru ka naane dokeobu Damasiɔ. ²⁰ Yande u da Yuuban mɛnnɔ yenɔ u waasu mɔ u gerumɔ

ma Yesu sāawa Gusunɔn Bii. ²¹ Be kpuro be ba gari yi nua, ba biti kua ba bikiana ba nɛɛ, n n durɔ wiya mi, wi u raa be ba Yesun yīsiru sokumɔ goomɔ Yerusalemɔ, ma u na mini u ka bu mwa u bɔke u ka da yāku kowo tɔnwerobun mi?

²² Sɔɔlun waasu ya dam sosimɔ, u bu sɔɔsimɔ kam kam ma Yesu u sāawa Kirisi wi Gusunɔ u gɔsa, sere Yuu be ba wāa Damasiɔ ba kpama bu wi gari wisi.

²³ Sɔɔ mɛɛrun biru Yuuba ba wesiana bu Sɔɔlu go, ²⁴ ma Sɔɔlu u gari yi nua. Ma ba wuu gen gbārarun kɔnnɔsu kɔsum wɔri sɔɔ ka wɔkuru bu ka nùn wa bu gon sɔ. ²⁵ Adama wɔkuru sɔɔ, Sɔɔlun bwāabu ba nùn sarasia ka bireru saa gbārarun fɛnenti gaan di.

Sɔɔlu wāa Yerusalemɔ

²⁶ Ye Sɔɔlu u wurama Yerusalemɔ u kī u ka naane dokeobu mɛnna, adama be kpurowa ba nùn berum sāa, ba n tamaa u kua naane dokeo. ²⁷ Yera Baanabasi u ka nùn da gorobun mi, ma u bu sɔɔwa nge mɛ Sɔɔlu u Yinni wa Damasin swaawo, ma Yinni u ka nùn gari kua. U maa bu tubusia nge mɛ Sɔɔlu u ka Yesun yīsiru waasu kua ka wɔrugɔru Damasiɔ. ²⁸ Gari yin biru Sɔɔlu u wāa ka be sannu, u bɔsu Yerusalemɔ, u waasu mɔ ka wɔrugɔru Yinnin yīsiru sɔɔ. ²⁹ U maa ka Yuu be ba Gerɛkim tɔna gerumɔ, gari kua gasɔ ka sikirinɔ, adama ba swaa kasu bu ka nùn go. ³⁰ Sanam mɛ wigibu ba gari yi nua ba ka nùn da Sesareɔ ma ba dera u doona Taasiɔ.

³¹ Nge meya Yesun yigberu Yudea ka Galile, ka Samaria, ta ka alafia wa, ta dam m̀, ma ta sosimo ta dɔɔ Yinni Gusunon nasiaru sɔɔ ka Hunde Deeron dam k̄eru.

Enen bekiabu

³² Piɛɛ u maa bɔsu baama kpuro. Yera sɔɔ teeru u naane dokeobu beram da be ba w̄a Lidaa. ³³ Miya u durɔ goo wa, win ȳsira Enɛ. U s̄awa yem̄, u n̄ seere win kp̄in yerun di saa w̄ɔɔ nɔɔba itan di. ³⁴ Piɛɛ u n̄n s̄ɔwa u n̄ɛ, Enɛ, Yesu Kirisiwa nun bekiam̄, a seewo a wunen kp̄in yeru s̄om̄ɛ.

Mii mii u seewa. ³⁵ T̄ambu kpuro be ba w̄a Lidaa ka Saronin baru kpaanu sɔɔ ba n̄n wa, ma ba ḡru ḡsia ba Yinni naane doke.

Dɔɔkasi u wurama ḡrin di

³⁶ N deema, Yopeɔ t̄n kurɔ naane dokeo goo w̄a mi, win ȳsira Tabita. Teya ba maa m̀ Dɔɔkasi ka Gerekim. Kurɔ wi, u ra n s̄m geenu m̀ kpa u n s̄arobu somim̄. ³⁷ Yera u bara u gu. Ba win goru disi w̄ka ba ka da ba kp̄i gidambisa w̄l̄l̄. ³⁸ Yope ka Lida kun tondine, yen s̄na, ye naane dokeo be ba w̄a Yopeɔ ba nua ma Piɛɛ u w̄a Lidaa, ba n̄n t̄ambu yiru ḡria bu n̄n s̄ɔ u na ben mi fuuku fuuku. ³⁹ Ma Piɛɛ u seewa u ka bu da. Ye u tura mi, ba ka n̄n da gidambisa yen w̄l̄l̄. Ḡminibu kpuro ba ȳ win b̄kuɔ ba sum̄ ba n̄n yabenu ka ȳanu ganu s̄ɔsim̄ ni Dɔɔkasi u kua sanam m̄ɛ u w̄a ka be. ⁴⁰ Piɛɛ u be kpuro yara dii ten min di ma u yiira u kanaru kua. Yen biru u s̄ira

goo ten bera gia u n̄ɛ, Tabita a seewo.

Yera kurɔ wi, u n̄ni wukia. Ye u Piɛɛ wa u seewa u sina. ⁴¹ Ma Piɛɛ u n̄n n̄mu n̄nua u seeya u ȳrasia. Ma u naane dokeobu ka ḡmini be soka u bu Dɔɔkasi s̄ɔsi wasiru. ⁴² Yenin labaari ya n̄ɔra Yopeɔ kpuro, ma t̄n dabinu nu Yinni naane doke. ⁴³ Piɛɛ u s̄ɔ m̄ɛru kua Yopeɔ, yana kowo goon mi, wi ba ra soku Sim̄ɔ.

10

Piɛɛ ka K̄ɔneru

¹ Tabu sun̄ goo u w̄a Sesareɔ tabu kowobun wu-uru sɔɔ te ba ra n̄ɛ Italigiru, win ȳsira K̄ɔneru. ² Durɔ wi, u Gusunɔ nasie too, wi ka win yenugibu kpuro ba Gusunɔ s̄am̄. U ra kanaru ko, u ra maa Yuuban s̄arobu somi gem gem. ³ S̄ɔ teeru, k̄ba itan saka, u Gusunon ḡrado wa k̄siru sɔɔ, u na win mi u n̄n soka u n̄ɛ, K̄ɔneru.

⁴ U ḡrado wi n̄ni girari tii tii ka b̄rum u n̄ɛ, m̄ba n kua yinni.

Ḡrado n̄n s̄ɔwa u n̄ɛ, Gusunɔ u wunen kanaru m̄wa, u maa wunen s̄m geenu wa ma u nun yaaya. ⁵ T̄ɛ, a gabu ḡrio Yopeɔ bu durɔ goo sokuma wi ba ra n̄ɛ Sim̄ɔ, wi ba maa m̀ Piɛɛ. ⁶ U s̄awa sɔɔ yana kowo goon yenuɔ wi ba m̀ Sim̄ɔ. Win dira w̄a nim w̄kun b̄kuɔ.

⁷ Ye w̄llun ḡrado wi, u ka n̄n gari kua u doona u kpa, K̄ɔneru u win s̄m kowobu yiru soka ka tabu kowo be ba ra n̄ w̄a win b̄kuɔn turo wi u Gusunɔ nasie. ⁸ U bu ye kpuro tubusia, ma u bu ḡra Yopeɔ.

⁹ Yen sisiru saa ye ba wāa swaāa ma ba Yope turuku kooma, Piēē u yōwa dii tēera wāllō sōō sōōn saka u ka kanaru ko. ¹⁰ N deema gōōra wi mō ma u kī u di. Ye ba nūn doo kuammē yera u kāsā. ¹¹ U wa Gusunō wālla wukiara ma beku te ta sāare gōgō bōkō ta sarama, ba ten goonu nne dēria. ¹² Te sōō, yēē bwese bwesekawa wāa mi, yi yi naasu nne mō ka yi yi kabirimō ka gunōsu. ¹³ Ma Piēē u nōo gagu nua ga nēē, Piēē a seewo a ye go a tem.

¹⁴ Adama Piēē u nēē, aawo pai Yinni, na n yaa seserugia diire.

¹⁵ Nōo ge, ga kpam gerua ga nēē, ye Gusunō u sokumō diira a ku maa ye garisi seseru.

¹⁶ Nge mēya n kua sere nōn ita. Yande beku te, ta wura wāllō.

¹⁷ Ma Piēē u biti soora u tii bikia, mba kāsī ten tubusianu. Saa yera Kōōnerun goro be ba raa Simōōn yēnu bikiamō, ba gu kame ba yō gen kōnnōwō.

¹⁸ Ba yēnugibu nōo kō ba bikia sōō goo ù n wāa mi, wi ba ra soku Simōō Piēē.

¹⁹ Sanam mē Piēē u kāsī te bwisikumō, Hunde Dēero nūn sōōwa u nēē, n wee, tōmbu ita gaba nun bikiamō. ²⁰ A seewo a sara a bu yōsiri a ku diriri domi nēna na bu gōrima.

²¹ Ma Piēē u sara u da ben mi u nēē, nēna durō wi i kasu. Mba i kasum na.

²² Ba nēē, Kōōneru tabu sunōwa nun kasu, wi u sāa geegii u Gusunō sāamō ma Yuuba kpuro ba win seeda gea dimō. Wāllun gōrado dēero goowa nūn sōōwa u nun

kasusio kpa u wunēn nōōn gari nō.

²³ Yera Piēē u durō be duusia yēnuō u bu yaare kua.

Yen sisiru u ka bu swaa wōri, ma Yopen naane dokeobu gaba maa nūn yōsiri.

²⁴ Yen sōō itaseru ba Sesare tura, ba deema Kōōneru u win dusibu ka win bōrōba mēnnē u ka bu mara. ²⁵ Saa ye Piēē u yēnu ge duō, Kōōneru u ka nūn yinnō da u nūn kpuna.

²⁶ Adama Piēē u nūn seesia u nēē, a seewo, domi nēn tii tōnuwa.

²⁷ Saa ye u ka Kōōneru gari mō, u dua dirō u wa wee tōn dabinu mēnnē.

²⁸ Ma u nēē, bēēn tii i yē ma Yuuban wooda ya yina Yuu u ka tōn tuko mēnna n kun mē u da win yēnuō. Adama Gusunō u man sōōsi ma n n weene n goo soku disigii. ²⁹ Yen sōna na n gafara kasu na na yande ye i man soka. Tē, na bēē kanamō, i man sōōwō mban sōna i man kasusia.

³⁰ Kōōneru u nēē, gisō sōō nnen amadaare, na kōba itan kanaru mō nēn dirō. Suaru sōō durō goo u yōra nēn wuswāāa u yaberu sebua ta ballimō.

³¹ Ma u man sōōwa u nēē, nē, Gusunō u nēn kanaru nua, u maa nēn kēnu yaaya ni na ra bwēebwēebu kē.

³² N goo gōrio Yopeō u man Simōō Piēē sokuama wi u sāa sōō yana kowo goo wi ba mō Simōōn yēnuō nim wōkun bōkuō. ³³ Yen sōna na nun gōria yande, a maa kua ye a ka na fuuku. Tē bēē kpuro sa wāa mini Gusunōn wuswāāa su ka nō ye Yinni u nun sōōwa a sun sō.

Piɛn waasu Kɔɔnerun yenu

³⁴ Ma Piɛ u gari sua u nɛɛ, tɛ na gia ka gem ma Gusunɔ u tɔmbu kpuro garisi tia.

³⁵ Baawure wi u nùn nasie ma u mɔ dee dee, u ra yɛro wure baa n n bwese teren na.

³⁶ Bɛɛ i Labaari gea yɛ ye u dera ba Isireliba waasu kua, ye n sãa alafian gari saa Yesu Kirsin min di wi u sãa tɔmbu kpuron Yinni. ³⁷ I maa yɛ ye ya koora Yudea kpuro sɔɔ, ye ya torua Galileɔ, sanam mɛ Yohanu u win batɛmun gari waasu kua u kpa. ³⁸ I Yesu Nasaretigiin baaru yɛ nge mɛ Gusunɔ u nùn Hunde Dɛero ka dam wɛ. U da baama kpuro u sɔm geenu kua u tɔmbu bekia be Setam u dam dɔre, domi Gusunɔ wãa ka wi. ³⁹ Bɛɛ sa sãa yen seeda diobu ye u kua Yuuban baru kpaanɔ ka Yerusalemɔ. Ba maa nùn kpare dãa bunanaru wɔllɔ ba go. ⁴⁰ Adama sɔɔ itase Gusunɔ u nùn seeya gɔrin di, ma u dera u tii sɔɔsi. ⁴¹ N n maa mɔ tɔmbu kpurowa ba nùn wa ma n kun mɔ bɛɛ seeda diobu tɔna be Gusunɔ u gɔsa yellun di, bɛɛ be sa di sa nɔra ka wi win seebu gɔrin din biru. ⁴² Ma u sun yiire su win gari tɔmbu waasu kua kpa su seeda di ma wiya Gusunɔ u kua wasobu ka gɔribun siri kowo.

⁴³ Gusunɔn sɔmɔbu kpuron gari yi win seeda dimɔ ma baawure wi u nùn naanɛ doke u koo win toranun suuru wa win yĩsirun sɔ.

Tɔn tukobu ba Hunde Dɛero mwa

⁴⁴ Saa ye Piɛ u gari mɔ, Hunde Dɛero u sarama ben

baawure sɔɔ be ba gari yi swaa daki. ⁴⁵ Yuuban naanɛ dokeo be ba da mi ka Piɛ sannu, ba biti soora yɛn sɔ Gusunɔ u maa win Hunde Dɛero tɔn tukobu wɛ. ⁴⁶ Domi ba nua tɔn be, ba ka barum tukum gari mɔ ba Gusunɔ siaramɔ. Piɛ u bikia u nɛɛ, ⁴⁷ goo koo kpĩ u yina bu ka bu nim batɛmu ko bɛ sɔɔ Hunde Dɛero u dua nge bɛɛ?

⁴⁸ U yiire bu bu batɛmu ko Yesu Kirsin yĩsiru sɔɔ. Yen biru ba nùn kana u ka bu sina sɔɔ yiru.

11

Piɛ u Yesun yigberu

win gari tubusia Yerusalemɔ

¹ Gorobu ka naanɛ dokeobu gabu Yudean tem kpuro sɔɔ ba nua ma tɔn tukobu ba maa Gusunɔn gari nua ba yi wura. ² Sanam mɛ Piɛ u wura Yerusalemɔ, Yuuban naanɛ dokeobu ba nùn taare wɛ. ³ Ba nɛɛ u dua tɔn tukobun yenuɔ be ba n bango kue, ma u yaa dibu di ka be sannu.

⁴ Yen sɔna Piɛ u bu gari yi tubusia saa yin toren di sere ka yin nɔrɔ. ⁵ U nɛɛ, sanam mɛ na wãa Yope maroɔ, ye na kanaru mɔ sɔɔ teeru na kãsiru wa. Na bekuru wa te ta sãa nge gɔgɔ bɔkɔ ta sarama Gusunɔ wɔllun di, ba ten goonu nne derie ma ta yɔra nen bɔkuɔ. ⁶ Ye na tu nɔni girari na mɛɛra na yɛɛ naasu nnegii wa, ka gberun yɛɛ ka yɛɛ yi yi ra kabiri ka maa gunɔsu. ⁷ Ma na nɔɔ gagu nua ga man soka ga nɛɛ, n seewo n go kpa n tem. ⁸ Adama na nɛɛ, aawo pai

Yinni, na ñ yaa seserugia di-
ire. ⁹ Na kpam nɔɔ ge nua
saa wɔllun di ga nɛɛ, n ku
gãanu soku seseru ni Gusunɔ
u sokumɔ diira. ¹⁰ Yabu yeni
ya koorawa nɔn ita, yen biru
ya kpam wura wɔllɔ. ¹¹ Saa
ye sɔɔ mii mii, durɔbu ita be
ba man gɔriama saa Sesaren
di ba tunuma yenu mi na wãa.

¹² Hunde Dɛero u man sɔɔwa
u nɛɛ, n ka bu doo, n ku
diriri. Bɛsɛgibu nɔɔba tia beni
ba man yɔsiri ma sa dua durɔ
win yenuɔ. ¹³ U sun sɔɔwa
nge mɛ u wɔllun gɔrado wa u
yɔ win dirɔ u nɛɛ, u goo gɔrio
Yopeɔ u ka Simɔɔ sokuma wi
ba maa mɔ Piɛɛ. ¹⁴ Wiya u
koo nɔn gari sɔ yi yi koo de
wi ka win yenugibu bu faaba
wa. ¹⁵ Ye na nɛn waasu torua
Hunde Dɛero u sarama be sɔɔ
nge mɛ u kua bɛsɛ sɔɔ dɔma te.

¹⁶ Yera na Yinnin gari yaaya
yi u nɛɛ, Yohanu u ka nim
batemu kua, adama ba koo bɛɛ
batemu ko ka Hunde Dɛero.
¹⁷ N n mɛn na, Gusunɔ ù n
bu kɛru kã tɛn bweseru u sun
kã sanam mɛ sa Yinni Yesu
Kirisì naanɛ doke, wara nɛ n
ka Gusunɔ swaa ganɛ.

¹⁸ Ye ba gari yi nua, ba ben
sikirinɔ mari, ma ba Gusunɔ
siara ba nɛɛ, Gusunɔ maa tɔn
tukobu ayeru wɛ bu ka gɔru
gɔsia, kpa ba n wãaru mɔ.

Yesun yigberu Antiɔsi

¹⁹ Naanɛ dokeobu be ba
raa yarina baama kpuro nɔni
swãarun sɔ te ta seewa sanam
mɛ ba Etieni go, ben gaba
da sere tem mɛ ba sokumɔ
Fɛnisi ka maa tem bureru
garu sɔɔ te ba sokumɔ Sipu,
ka maa wuu gagan mi ge ba

sokumɔ Antiɔsi, ba Labaari
gea kparamɔ, Yuuba tɔnawa
ba sɔɔmɔ. ²⁰ Adama naanɛ
dokeobu gabu be ba Antiɔsi
da saa Sipu ka Sirenin di, ba
maa tɔn tukobu Yinni Yesun
Labaari gea ye waasu kua.
²¹ Yinni Gusunɔn dam mu
wãa ka be, ma tɔn dabinu nu
gari yi naanɛ doke ma nu gɔru
gɔsia nu wura Yinnin mi.

²² Yen labaari ya Yesun
yigberu deema te ta
wãa Yerusalemɔ, ma ba
Baanabasi gɔra Antiɔsi mi.
²³ Sanam mɛ u tura mi, ye
u wa nge mɛ Gusunɔ u tɔn
be durom kua, win nukura
dora. Ma u bu dam kã ba n ka
Yinni maninɛ ka ben gɔrusu
kpuro, ²⁴ domi u sãa tɔn geo
u Hunde Dɛero yiba ma win
naanɛ dokebu kpã. Ma tɔn
dabinu tii Yinni wɛ.

²⁵ Yen biru u Taasi da u ka
Sɔɔlu kasu. ²⁶ Ye u nɔn wa
u ka nɔn da Antiɔsi mi. Be
yiru ba sina mi wɔɔ gira ba
mɛnna ka Yesun yigberugibu
ma ba tɔn dabinu Gusunɔn
garin keu sɔɔsi. Antiɔsi miya
ba gbia ba naanɛ dokeobu
soka Kirisigibu.

²⁷ Saa ye sɔɔra Gusunɔn
sɔmɔbu gaba Antiɔsi da saa
Yerusalemun di. ²⁸ Ben turo,
wi ba sokumɔ Agabusi, u
seewa u yɔra mɛnnɔ sɔɔ, ma
u Gusunɔn gari gerua ka
Hunde Dɛeron somiru u nɛɛ,
gɔɔ bakara koo ko handunia
kpuro sɔɔ. Nge mɛya ta maa
kua tem yɛro Kolodun waati.
²⁹ Yera naanɛ dokeobu ba gɔru
doke bu kɛru mɔrisia nge mɛ
ben baawuren mɔra nɛ, bu
ka naanɛ dokeobu somi be ba
wãa Yudeaɔ. ³⁰ Ma ba kua mɛ,

ba dera Baanabasi ka Soolu ba ka tu da guro gurobun mi.

12

Ba Yakabu go ma ba Piεε pirisəm doke

¹ Sanam me sōra sina boko wi ba sokumō Herodu, u Yesun yigberun tumbu gabu nōma doke u ka bu nōni sō. ² Wiya dera ba Yakabu, Yohanun mō mwa ba go ka takobi. ³ Ye u wa ma n Yuuba dore, u maa Piεε mwa. N wee saa ye, pēe ye ba n seeyatia doken tō bakara. ⁴ Ye ba nūn mwa ba kpa, ba nūn pirisəm doke ma tabu kowobu wākura nōbu ka tia ba nūn kōsu. Ba bu yi nne nne. Herodu u gōru doke u nūn siri tōmbun wuswaa Gō sararibun tō bakarin biru. ⁵ Ba Piεε neni pirisəm sō, adama Yesun yigberugibu ba kanaru mō gem gem win sō Gusunōn mi.

Ba Piεε yakia

⁶ Tō te Herodu u kī u nūn yara pirisəm di u ka da tōmbun mi, ten wōkuru Piεε u dweeya tabu kowobu yirun suunu sō. Ba nūn bōkua ka yōni yiru, ma kōsobu gaba maa wāa pirisəm kōnnōwō. ⁷ Suaru sō Yinnin gōrado u kurama ma pirisəm dii te, ta yam burura. Gōrado wi, u Piεε so yēsā u nūn yamia u nēe, u seewo fuuku fuuku.

Mii mii yōni yi, yi wōruma win nōman di. ⁸ Ma gōrado u nēe, a wunēn yaberu sebuo kpa a wunēn salubata doke.

Piεε u kua me, ma gōrado u kpm nēe, a wunēn gōgō wukirio kpa a man swīi.

⁹ Piεε u yara u nūn swīi, adama u tamaa u dosimōwa, u n yē ye gōrado u mō n sāawa gem. ¹⁰ Ba pirisəm kōso gbiikobu sarari ka yiruse, ma ba gambo sisugia tura ye ya wāa wuun bera gia. Yeya ya keniara ka tii ma ba yara ba swaa doo kame, ba gu swīi. Ma gōrado wi, u Piεε deri suaru sō.

¹¹ Sanam me sōra Piεε u tuba ye n nūn deema. Ma u tii sōwa u nēe, tē na gia ma geema. Yinni Gusunōwa u win gōrado gōrima u ka man yakia Herodun nōman di, ka maa ye kpuron di ye Yuuba ba kī bu man kua.

¹² Ye gari yi, yi nūn yeeri yi kpa, u da Maarin yenuō wi u sāa Yohanu Maakun mero. Tōn dabinu mēne mi, ba kanaru mō. ¹³ Piεε u gambo so yenu kōnnōwō ma kurō sōm kowo goo wi ba ra soku Roda, u da u swaa daki. ¹⁴ Ye u Piεε nō tuba nuku dobu kun dere u gambo keniē, ma u duka gōsira dirō u bu sōwa ma Piεεwa wāa kōnnōwō. ¹⁵ Ba nūn sōwa ba nēe, a wiiramōwa.

Adama u mō, ka geema ni.

Ma ba mō, win yarowa.

¹⁶ N deema Piεε u yō mi, u gambo soomō. Ye ba ye keniā, ba nūn tuba, ma ba biti soora. ¹⁷ U bu marisia ka nōmu, ma u bu tubusia nge me Yinni Gusunō u ka nūn yara pirisəm di. U nēe, bu gari yi Yakabu sō ka maa naanē dokeo be ba tie.

Yen biru u doona u da gam gia.

¹⁸ Yen sisiru bururu nanda bakabu wāa tabu kowobun suunu sō. Ba wōki ba mō,

mana Piεε u doona. ¹⁹ Herodu u yiire bu nūn kasu, adama ba n nūn wa. Yen sōna u piriśam kōsobu win gari bikia ma u wooda wē bu ka bu da bu go. Yen biru Herodu u seewa Yudean di u da u sina sōo mēeru Sesareo.

Herodun gōo

²⁰ N wee Herodu u ka Tirigibu ka Sidonigibu mōru bara gem gem. Yen sōna tōn be, ba kparana ba da win mi sannu. Gbiikaa ba ka Balatu bōrōnu kua wi u sāa sina bokon yenun sōm kowobun wirugii. Yen biru ba da Herodun mi bu ka nūn suuru kana, domi ben temgibu ba ben dīanu waamōwa saa Herodun tem di.

²¹ Herodu u tōru yi te u koo bu wa. Ye tōo te, ta tura, u win gurumusuru sebua u sina win sina turaru wōllo ma u gari gerubu wōri. ²² Tōn be, ba nēε, Gusunōn nōowa mini, n n tōnuguu.

²³ Mii mii Yinnin gōrado u na u Herodu sō ma kōkōnu na nu win wasi di ma u gu yēn sō wi tōnu, u Gusunōn yīiko mwa.

²⁴ Saa ye sōo, ma Gusunōn gari yi kpararamo yi sosimō.

²⁵ Ye Baanabasi ka Sōolu ba ben sōmburu kua ba kpa, ba wura Yerusalemu. Ma ba Yohanu Maaku sua, u ka bu da.

13

Ba Baanabasi ka Sōolu gōsa ba gōra

¹ Gusunōn sōmōbu ka keu koosiobu gaba wāa Antiōsin Yesun yigberu sōo. Ben yīsa wee. Baanabasi ka Simēo wi ba sokumō tōn wōko, ka Lusiu

Sirenigii, ka Manaheni wi ba nēnuu yēnu teu ka Herodu sina boko, ka maa Sōolu. ² Sōo teeru durō be, ba Yinni Gusunō sāmō ka nōo bōkuru sannu, yera Hunde Dēero u bu sōowa u nēε, bu Baanabasi ka Sōolu wunō nenem bu ka sōmburu garu ko tēn sō u bu soka.

³ Yen biru ye ba nōo bōkuru ka kanaru kpa, durō be, ba Baanabasi ka Sōolu nōma sōndi wirō, ma ba dera ba doona.

Baanabasi ka Sōolu ba Sipu da

⁴ Sanam mē Hunde Dēero u bu gōriō, Baanabasi ka Sōolu ba tura wuu gagun mi ge ba ra soku Selesi. Min diya ba goo nimkuu dua, ba ka tem bureru garu da te ba ra soku Sipu. ⁵ Sanam mē ba tura Sipun wuu gagu sōo ge ba ra soku Salaminī, ba Gusunōn gari waasu kua Yuuban mēnnō yenō. Yohanu Maaku u bu yōsiri u ka bu somi.

⁶ Ma ba tem bure baka te kpuro sarari ba tura sere wuuō ge ba ra soku Pafōsi. Miya ba Yuu dobo dobogii goo wa wi u sāa sōmō weesugii. Win yīsira Bariyesu. ⁷ U wāa ka Seegiu Pōlusi, Sipun tem yēro. Tem yēro wi, u sāawa bwisigii, yera u Baanabasi ka Sōolu soka yēn sō u kī u Gusunōn gari nō. ⁸ Adama dobo dobogii wi, wi ba ra maa soku Elimasi ka Gerekim u bu yinari. U kookari mō u ka tem yēro wi gōsia naane dokebun swaan di. ⁹ Sanam mēya Sōolu wi ba maa sokumō Pōlu, wi

u Hunde Deero yiba, u dobo dohogii wi nani girari ¹⁰ u nee, wune wi a taki dibu ka daa kōsa yiba, wune Setam bii ka gāa geenu kpuron wero, sere domma kaa n kasu a Gusunon gem gosia weesu. ¹¹ Tē, wee, Gusunō u koo nun nōmu tii, kaa wōko ko, a n maa yam wasi sōo mēeru.

Mii mii wōkora durō wi wōri, u yam bia, ma u sīimō u babi u goo kasu wi u koo nūn nōmu nene. ¹² Ye tem yēro wi, u wa ye n koora, u Yesu naane doke. U biti soora Yinnin swaan garin sō.

Pōlu ka Baanabasi ba wāa Pisidin tem sōo

¹³ Yen biru Pōlu ka win kpaasibu ba goo nimkuu dua Pafōsin di, ma ba wuu gagu tura ge ba ra soku Periga, Panfilin temō. Miya Yohanu u bu deri, u wura Yerusalemō. ¹⁴ Saa Perigan di ba da Antiōsiō, Pisidin temō. Tōo wērarugiru sōo ba da Yuuban mēnno yerō, ba sina. ¹⁵ Ye ba Mōwisin woodan tirerun gam ka maa Gusunon sōmābuginun gam gara ba kpa, mēnno gen wirugibu ba bu gōria ba nee mero bisibu, i n gari gee mō yi yi koo tōmbu dam kē i geruo. ¹⁶ Pōlu u seewa u yōra u ka bu nōmu marisia. U nee, bēe Isireliba, ka bēe be i Gusunō nasie, i swaa dakio. ¹⁷ Gusunō bēe Isireliban Yinni u bēsen sikadoba gōsa ma u dera ba kua bwese bakaru sanam mē ba wāa Egibitin temō. Yen biru u bu yara min di ka win dam bakam, ¹⁸ ma u ka bu temana wōo weeru ghaburō. ¹⁹ U maa bwesenu nōba yiru

kpeerasia Kananin tem sōo, ma u nin tem win tōmbu wē mu n sāa begim. ²⁰ Ye kpuro ya kua wōo neeru ka weeraakuru (450).

Yen biru Gusunō u bu kparobu wē n ka girari Gusunon sōmō Samuelin waati. ²¹ Yera ba sunō bikia ma Gusunō u bu Sōolu Kisin bii wē, saa Benyamēen bweserun di, ma u bandu di wōo weeru. ²² Ma Gusunō u nūn bandu yara u Dafidi kōsire kua, win sō u seeda di u nee, u wa ma Dafidi, Isain bii u sāa tōnu win bweseru u kī, wi u koo win kīru kpuro ko. ²³ Dafidi win bweserun diya, Yesu u yara wi Gusunō u kua Isireliban Faaba kowo nge mē u nōo mweeru kua. ²⁴ Yesu u sere na, Yohanu u Isireliba kpuro waasu kua u bu sōowa bu gōru gosia bu batemu ko. ²⁵ Sanam mē Yohanu u win sōmburu kpeema, u ra nee, u n sāa wi ba mara, adama yēro u koo na win biru win baranu u n tura u pota.

²⁶ Tē, mero bisibu, bēe Aburahamun bweserun bibu, ka bēe be i Gusunō nasie, bēsera ba faaba yen gari gōriama. ²⁷ Domi Yerusalemugibu ka ben wirugibu, ba n Yesu wi tuba, ba n maa Gusunon sōmābun gari tuba yi ba garimō tōo wērarugiru baatere. Adama ba yi yibia sanam mē ba Yesu taare wē. ²⁸ Ba n gāanu wa wi sōo, ni nu ka gōo weene, adama ka mē, ba nee, Pilati u nūn goowo. ²⁹ Ye ba kpuro kua ba kpa ye ba yorua win sō, ba nūn sarasia dāa bunanaru wōllun di, ba kpēe sikiru sōo.

³⁰ Adama Gusunɔ u nùn seeya gərin di. ³¹ Sɔɔ dabinun baa sɔɔ u tii tambu sɔɔsi be ba nùn swīma Galilen di ba ka na Yerusalemuɔ. Tɔn beya ba tē sāa win seeda diobu Isireliban mi. ³² Sa maa bɛɛ Labaari gea nɔɔsiamɔ ye ya ka Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru yā te u bɛsɛn sikadoba kua. ³³ Ye kpurowa u sun kua bɛsɛ be sa sāa ben bibu sanam mɛ u Yesu seeya gərin di, nge mɛ ba yorua Dafidin womu yiruse sɔɔ, mi Gusunɔ u nɛɛ,
 “Wuna a sāa nɛn Bii.
 Gisɔra na kua wunen tundo.”

³⁴ Gusunɔ u raa gerua u koo nùn seeya gərin di kpa u ku maa kɔsi. Yeya u gerua u nɛɛ,
 “Kon bɛɛ domaru kua te ta dɛɛre ta n̄ sika mɔ,
 tɛn nɔɔ mwɛɛru na Dafidi kua.”

³⁵ Yen sɔna u kpam gerua Dafidin womu gagu sɔɔ u nɛɛ,
 “A n̄ derimɔ wunɛgii wi u naanɛ mɔn wasi yi kɔsi.”

³⁶ Domi Dafidi u kua ye Gusunɔ u himba kua u ko win tiin waati sɔɔ. Yen biru u kpuna u gu ma ba nùn sikua ka win sikadoba sannu ma win wasi kɔsa. ³⁷ Adama, wi Gusunɔ u seeya gərin di, win wasi kun kɔsa. ³⁸ N n mɛn na nɛgibu, i de i n yē ma saa win min diya sa bɛɛ toranun suurun gari nɔɔsiamɔ. ³⁹ Wiya maa baawure wi u nùn naanɛ doke yakia kpuron di, ye Məwisin wooda kun kpē yu ko. ⁴⁰ Yen sɔ, i tii laakari koowo, kpa ye Gusunɔn sɔmɔba gerua n ku bɛɛ deema, ye ba nɛɛ,

⁴¹ “I mɛɛrio, bɛɛ tɔn yaako kowobu,

i biti sooro kpa i kam ko.

Domɛ kon gāanu ko bɛɛn nɔni biru ni i n̄ naanɛ mɔ baa goo ù n bɛɛ nu tusia.”

⁴² Sanam mɛ Pɔlu ka Baanabasi ba yara mɛnnɔ yerun di, tɔn be, ba bu kanamɔ bu kpam bu gari yi sɔ tɔ wɛrarugii kpaaru sɔɔ. ⁴³ Ye tɔmba yara mɛnnɔ yerun di, Yuuba dabiru ka maa tɔn tukobu be ba gɔsira Yuuba, ba Pɔlu ka Baanabasi swīi. Gəro be, ba ka bu gari kua ba bu dam kã ba n ka wāa Gusunɔn durom sɔɔ.

⁴⁴ Tɔɔ wɛrarugii kpaa te sɔɔ, kaa nɛɛ wuu gen tambu kpurowa ba mɛnna bu ka Yinnin gari nɔ. ⁴⁵ Sanam mɛ Yuuba ba tɔn wɔru ge wa, ba nisinu kua. Ba Pɔlun gari siki, ba gari kɔsi gerumɔ. ⁴⁶ Adama Pɔlu ka Baanabasi ba gerua ka wɔrugɔru ba nɛɛ, tilasiwa bu bɛɛ Yuuba Gusunɔn gari sɔ gbiikaa. Adama yèn sɔ i yi yina, ma i n̄ tii garisi be ba ka wāaru te ta ku ra kpe weenɛ, n wee, sa ko bɛɛ deri, kpa su da tɔn tukobun mi. ⁴⁷ N wee ye Yinni Gusunɔ sun yiire su ko. U nɛɛ,

“Na bɛɛ kua tɔn tukobun yam bururam, kpa i ka faaba da handunian goonu nɛɛ kpuro sɔɔ.”

⁴⁸ Sanam mɛ tɔn tuko be, ba gari yi nua, ben nukura dora, ma ba Yinnin gari siara. Ma be Gusunɔ u raa gɔsa wāaru te ta ku ra kpen sɔ, ba naanɛ doke.

⁴⁹ Ma gari yi, yi nɔɔra bera mi kpuro. ⁵⁰ Adama Yuu be, ba wuun wirugibu ka kurɔ yīsirugibu be ba Gusunɔ sāmɔ mɔru seeya, ma ba bu

kpore bu Pɔlu ka Baanabasi nɔni sɔ, ma ba bu gira bera min di. ⁵¹ Goro be, ba bu ben naasun tua kpore, ma ba doona Ikonimuɔ. ⁵² Ka mɛ, naanɛ dokeobu ba nuku dobu mɔ, ba Hunde Dɛero yiba.

14

Pɔlu ka Baanabasi Ikonimuɔ

¹ Ikonimuɔ Pɔlu ka Baanabasi ba dua Yuuban mennɔ yero ma ba waasu kua sere tɔn dabinu naanɛ doke, Yuuba ka maa Gerekiba. ² Adama Yuu be ba yina bu naanɛ doke, ba tɔn tukobu mɔru seeya bu ka wa bu naanɛ dokeobu kɔsa bwisikusi. ³ Goro be, ba sina mi sɔɔ mɛru, ba waasu mɔ ka wɔrugɔru ba Yinni naanɛ sɔa. U bu dam wɛ ba ka maamaaki ka sɔm damginu mɔ. Nge mɛya Yinni u ka sɔɔsi ma win durom mu sɔawa gem. ⁴ Adama wuu gen tɔmbu ba bɔnu kua yiru. Gaba yɔra ka Yuuba sannu. Gaba maa yɔra ka goro be.

⁵ Sanam mɛya tɔn tukobu ka Yuu gabu, ka ben wirugibu sannu ba nɔɔ tia kua bu ka goro be wahala kɔ, bu be kpenu kasuku. ⁶ Ye Pɔlu ka Baanabasi ba gia mɛ, yera ba kpikuru sua Likonin temɔ Lisiti ka Dɛebeɔ, ka yen baru kpaanɔ. ⁷ Miya ba Labaari gea waasu mɔ.

Pɔlu ka Baanabasi

ba Lisiti da

⁸ Lisitiɔ Pɔlu ka Baanabasi ba durɔ goo wa win naasu gu u sɔ. U n maa sɔire mɛya ba

ka nɔn mara. ⁹ U Pɔlun gari swaa daki. Yera Pɔlu u durɔ wi nɔni girari ma u wa ma win naanɛ dokebu tura u ka bekura, ¹⁰ ma u gbɔra u nɛɛ, a seewo a yɔra ka wunen naasu.

Durɔ wi, u seewa fia ma u sanum wɔri. ¹¹ Sanam mɛ tɔn wɔru ge, ga wa ye Pɔlu kua ga nɔɔgiru sua ka Likonin barum ga nɛɛ, besɛn bɔna nu tɔmbu kɔsa ma nu na besɛn mi.

¹² Ba Baanabasi soka Susi, Pɔlu maa Herimesi *, yɛn sɔ wiya u waasu kua. ¹³ Ma yɔku kowo goo wi u sɔa Susin bɔu kɔso, win bɔu dirɔ wɔa wuun bɔkuɔ, u ka naa kinɛnu na, ka maa biibii wuu gen kɔnnɔwɔ. Wi ka tɔn be kpuro ba kɔ bu goro be yɔkuru koosi.

¹⁴ Sanam mɛ goro be, ba ye nua, ba ben yabenu gɛɛka ma ba duki da tɔn wɔru gen suunu sɔɔ ba gbɔsukumɔ ba nɛɛ, ¹⁵ durɔ bɛɛ, mban sɔna i yeni mɔ. Besɛn tii tɔmba nge bɛɛ. Sa bɛɛ Labaari gea tubusiamɔwa, kpa i ka gɔru gɔsia sɔa kamgirun di i wura Gusunɔ Yinni wason mi, wi u wɔllu ka tem ka nim wɔku taka kua, ka yabu kpuro ye ya wɔa ye sɔɔ. ¹⁶ Yellu u dera tɔmbu kpuro ba ben gɔru kɔru kua. ¹⁷ Adama u n tii deri seeda sari, u gea kua, u bɛɛ gura nɛɛsiammɛ i ka dɔanu wa gbɛaɔ nin saa sɔɔ, kpa i n ka nuku dobu mɔ.

¹⁸ Baa mɛ ba gari yi gerua, ka nɔni swɔa bakara ba tɔn be yinari bu bu yɔkuru koosi.

¹⁹ Adama Yuu gaba na Antioɔsi ka Ikonimun di ba tɔn wɔru ge swaa nim wɔa,

* 14:12 Herimesi - Herimesi u sɔawa bɔu wi u ra bɔu ni nu tien gari tusie.

ma ba Pɔlu kpenu kasuka ba nùn gawa ba ka da wuun biruɔ domi ba tamaa u guwa. ²⁰ Adama sanam me naane dokeoba na ba yɔ ba nùn sikerene, u seewa ma u wura wuu sɔɔ. Yen sisiru wi ka Baanabasi ba doona Deɛbe gia.

Pɔlu ka Baanabasi

ba wura Sirin Antiɔsiɔ

²¹ Pɔlu ka Baanabasi ba Labaari gean waasu kua Deɛbeɔ, ma tɔn dabinu kua Yesun bwāabu mi. Yen biru ba kpam wura Lisitiɔ ka Ikonimuɔ ka maa Antiɔsi ye ya wāa Pisidiɔ. ²² Ba naane dokeobu tāsisiɔ ba bu dam kā bu ka yōra dim dim naane dokebu sɔɔ. Ba bu sɔɔwa ma ba n koo ko ba kun wahala dabinu wa bu sere du mi Gusunɔ u bandu swīi.

²³ Ma ba Yesun yigberu baatere sɔɔ guro gurobu kua. Ye ba kanaru kua ka nɔɔ bɔkuru ba kpa, ba bu Yinni nɔmu sɔndia wi ba naane doke.

²⁴ Yen biru ba Pisidin tem sara ba tura Panfilin tem sɔɔ.

²⁵ Ye ba waasu kua Perigaɔ ma ba sara ba da Ataliaɔ. ²⁶ Min di, ba goo ninkuu dua bu ka kpam wura Antiɔsiɔ, Sirin wuu mi, mi ba raa bu Gusunɔ nɔmu sɔndia u ka bu durom kē sɔmbu ten sɔ te ba kua ba kpa.

²⁷ Sanam me ba tura Antiɔsiɔ, ba Yesun yigberu menna, ma ba saara ye Gusunɔ ka bu kua kpuro, nge me u swaa kua tɔn tukobu bu ka naane doke. ²⁸ Ma ba te mi, ka naane dokeo be sannu.

15

Ba menna kua Yerusalemɔ

¹ Saa ye Pɔlu ka Baanabasi ba wāa Antiɔsiɔ, durɔbu gaba na saa Yudean di, ma ba naane dokeobu sɔɔmɔ ba mɔ, ba n faaba wasi ma n kun mɔ ba dera ba bu bango kua nge me Mɔwisin wooda ya gerua. ² Pɔlu ka Baanabasi ba ka bu sikirina gem gem gari yin sɔ. Ma naane dokeoba gōru doke bu Pɔlu ka Baanabasi ka maa gabu gari Yerusalemɔ gorobu ka guro gurobu mi gari yin sɔ.

³ Yera Yesun yigberu ta bu sɔɔru kua ba swaa wari, ma ba Feniɔsi ka Samarin tem sara ba naane dokeobu sɔɔmɔ nge me tɔn tukobu ba maa Yesu naane doke. Yen baaru ya bu nuku dobu wē gem gem.

⁴ Ye ba tura Yerusalemɔ, Yesun yigberu ka gorobu ka maa guro gurobu ba bu dam koosia. Ma Pɔlu ka Baanabasi ba bu saaria ye Gusunɔ u ka bu kua kpuro. ⁵ Adama Falisi gabu be ba naane doke, ba seewa ba nɛɛ, tilasiwa bu naane dokeo tɔn tuko be bango kua, kpa bu be sɔ bu Mɔwisin wooda swīi.

⁶ Ma gorobu ka guro gurobu ba menna bu ka gari yi wesiana. ⁷ Ye ba gari yi gawamɔ, Piɛɛ u seewa u yōra u nɛɛ, negibu i yē ma Gusunɔ u man wuna beɛn suunu sɔɔn di n te, n ka tɔn tukobu Labaari gea nɔɔsia kpa bu naane doke.

⁸ Ma Gusunɔ wi u tɔmbu kpuron gōrusu yē, u tɔn tuko be seeda diiya ye u bu Hunde Deero kā nge me u sun kā. ⁹ U n gāanu wunane beɛɛ ka ben suunu sɔɔ. U maa ben gōrusu deerasia naane dokebu sɔ nge me u sun kua. ¹⁰ N n

men na, mban sōna i Gusunon laakari mērimo tē ye i ka naane dokeo be somunu sobimo ni besen sikadoba ka maa besen tii sa kpana su sōbe.

¹¹ Sa naane sāa ma sa faaba wa Yinni Yesun durom sō nge mē ben tii ba wa.

¹² Ma tōn wōru ge kpuro ga mari ga Baanabasi ka Pōlu swaa daki. Ba bu saaria nge mē Gusunō u ka bu denda bu ka yīrenu ka sōm maamaakiginu ko tōn tukobun suunu sōo. ¹³ Ye ba kpa, Yakōbu u seewa u nēē, nēgibu i man swaa dakio.

¹⁴ Simōo u bēē tubusia nge mē Gusunō u gbia u kua u ka tii tōn tukobu gabu gōsia be ba koo soku wigibu. ¹⁵ Gari yi, yi sāa tia ka gari yi Gusunon sōmōba yorua Gusunon gari sōo, ba nēē,

¹⁶ “Yinni Gusunō u nēē, saa yera na kon wurama kpa n Dafidin diru seeya te ta wōruma.

Kon ten bansu seeya
kon kpam tu bani.

¹⁷ Kpa tōn be ba tie bu nē Yinni Gusunō kasu,
ka maa tōn tuko be ba sāa nēgibu.

¹⁸ Nē Yinni Gusunōwa na yeni gerua

nē wi na gāa ni sōosi yellun di.”

¹⁹ Yen sōna nēn bwisikunu sōo, n nēē su gāa sēsōginu doke tōn tuko ben swaa sōo be ba gōru gōsiamō ba wuramō Gusunon mi. ²⁰ Adama su bu tireru kua su nēē bu ku būu sāa dīanu di, bu ku kōo mēna tantanaru sōo, bu ku yaa tem ye ba wīru tema ba ka go, bu ku maa yaa yem di. ²¹ Domi tēebun di wuu

baagere sōo ba ra Mōwisin tirenu gari Yuuban mēno yenō tōo wērarugiru baatere, kpa bu win gari waasu ko.

Ba tōn tuko naane dokeobu tireru mōrisia

²² Ma n gōrobu ka guro gurobu ka maa Yesun yigberu kpuro wēre bu gabu gōsi ben suunu sōo, kpa bu be gari Antioṣio ka Pōlu ka Baanabasi sannu. Ba Silasi gōsa ka Yudu wi ba maa sokumō Baasaba, be ba bēere mō naane dokeobun suunu sōo. ²³ Ma durō be, ba da ka tire te, te ta nēē, bēse gōrobu ka naane dokeobun guro gurobu sa bēē tōbura, bēē naane dokeobu Antioṣio ka bēē be i wāa Siri ka Silisin temō, bēē be ba mara tōn tukobu. ²⁴ Sa nua ma besen gabu ba da bēen mi ba bēē burisina ba maa bēen bwisikunu gōsikia ka ben gari. Adama sa n bu sōowa bu ko mē. ²⁵ Yera sa wesiana su gabu gōsi su bu bēē gōria ka besen kīnasibu Baanabasi ka Pōlu sannu, ²⁶ durō be ba ben wāaru kari bōrie Yinni Yesu Kirisin yīsirun sō. ²⁷ Yen sōna sa bēē Yudu ka Silasi gōria be ba koo bēē gari yi sō nōo ka nōo.

²⁸ Domi bēse ka Hunde Dēero n sun wēre su ku bēē somunu ganu sobi ma n kun mō nini.

²⁹ I ku būu sāa dīanu di, i ku yaa yem di, i ku yaa tem ye ba wīru tema ba ka go, i ku maa kōo mēna tantanaru sōo. I n tii nēnu yabu yeni kpuron di n ko n wēra. N kua tēeru.

³⁰ Yera ba swaa wōri ba doona Antioṣio. Ye ba tura mi, ba naane dokeobu mēna, ba bu tire te wē. ³¹ Ye ba tire te gara ta bu dam kā ma ben nukura dora. ³² Yudu ka

Silasi be ba maa sāa Gusunən sōmōbu, ba naanē dokeobu dam kā ba maa bu tāsisia ka gari dabiru. ³³ Ye ba sōo yiru kua mi, naanē dokeoba bu nōo kana, ba nēē, bu gōsira ka alafia be ba bu gōran mi. [³⁴ Adama n Silasi wēre u ka gina bu sina.]

³⁵ Pōlu ka Baanabasi ba sina Antiōsio. Be ka maa tōn dabinu sannu ba Yinnin gari keu sōōsi, ba maa yi waasu kua.

Pōlu ka Baanabasi ba karana

³⁶ Sōo mēerun biru Pōlu u Baanabasi sōōwa bu kpam wura bu naanē dokeobu bera wuu baagere sōo mi ba raa Yinnin gari waasu kua, kpa bu wa nge mē ba ka wāa.

³⁷ Baanabasi u kī Yohanu Maaku u ka bu da sannu.

³⁸ Adama Pōlu u gerua u nēē, n n weenē bu ka nūn da domi u n daa bu yōsiri ben sōmburu sōo, u bu deriwa u gōsira Panfilin di. ³⁹ Yera ba sikirina too sere ba karana. Baanabasi u Maaku sua ma ba goo nimkuu dua ba da Sipuō.

⁴⁰ Pōlu u Silasi gōsa, ma naanē dokeobu ba bu kanaru kua ba nēē, Gusunən durom mu n ka bu wāa. Ma ba ben sanum wōri. ⁴¹ Ba da Siri ka Silisin temō ba Yesun yigbenu tāsisiāmō.

16

Timōte u Pōlu ka Silasi yōsiri

¹ Pōlu u da Dēēbeō ka Lisitiō. Naanē dokeo goo wāa Lisiti mi, wi ba mō Timōte. Win mēro sāawa Yuu naanē dokeo, ma win tundo sāa Gēeki. ² Naanē dokeo be ba wāa Lisiti ka Ikonimuō, ba win seeda gea dimō. ³ Pōlu u kī Timōte

u nūn yōsiri, ma u nūn bango kua Yuuban sō be ba wāa bera mi, domi be kpuro ba yē ma win tundo Gēekiwa. ⁴ Ma ba da da wuu ka wuu ba naanē dokeobu sōōwa ye gōrobu ka yigbē guro guro be ba wāa Yerusalemuō ba wesiana ba yi, kpa bu ye mēm nōōwa. ⁵ Nge mēya Yesun yigbenu nu tāsā naanē dokebu sōo, ma nu dabiru sosimō tōru baatere.

Pōlu u kāsiru wa Torasio

⁶ Hunde Dēero u n dere bu Labaari gean waasu ko Asin temō. Yeya n dera ba Firigi ka Galatin tem bukiana. ⁷ Ye ba tura Misin temō, ba kīa bu Bitinin tem du, adama Yesun Hunde bu yinari. ⁸ Yeya n dera ba Misin tem bukiana ba da yen wuu ge ba mō Torasio. ⁹ Pōlu u kāsiru wa wōkuru. Kāsi te sōo, u Masedōnigii goo wa u yō u nūn kanamō u na Masedōniō u ka bu somi. ¹⁰ Ye u kāsi te wa, miī miī sa sōoru kua su ka da Masedōniō, domi sa tuba ma Gusunōwa u sun soku su ka bu Labaari gean waasu kua.

Lidia u naanē doke Filipiō

¹¹ Torasiowa sa goo nimkuu dua, ma sa da Samōtasin deedeeru, yen sisiru sa da Neapolisio. ¹² Saa min diya sa da sa sōo yiru kua wuu ge ba mō Filipiō. Wuu gera, sa gbia sa girari Masedōnin tem sōo. N deema Romugiba ba wuu ge mō. ¹³ Tōo wērarugiru sōo, sa yara wuu min di sa da daru bōo gagun mi, mi sa yīiyō kana yera ko n wāa. Sa sina sa ka kurōbu gabu gari kua be ba mēnnē mi. ¹⁴ Kurō goo wāa mi, wi ba mō Lidia Tiatiiragii,

wi u ra beku gobiginu dore ni ba wōkua. U maa Gusunon beere yē. U swaa daki ma Yinni Gusunon u win gōru wukia u ka Pōlun gari naane doke. ¹⁵ Kuron wi ka win yenugibu ba batemu kua. Ma u sun kana su da su sina win yenuon, sa n nūn garisi naane dokeo Yinni sōo ka gem.

U sun kōkura sere sa wura sa da.

Pirisom sōo Filipio

¹⁶ Sōo teeru nge me sa dōo kana yeron, sa ka wōndia yoo goo yinna wi u wēreku mō. Wēreku ge, gā n seewa u ra n gerumōwa ye n ko n koora. Win yinniba maa gobi beke waamō win sō. ¹⁷ U sun swīi beše ka Pōlu ma u gbāramō u mō, duron beni Yinni Wōrukoon sōm kowoba, ba nawa bu ka beše faaban swaa sōosi.

¹⁸ Meya u ra n gerumō yam sāreru baatere sere Pōlu u gari yi tusa. Ma u sīira u wēreku ge sōowa u nee, ka Yesu Kirisin yīsira na nun sōomō, a yario saa win min di.

Mii mii ma wēreku ge, ga yara. ¹⁹ Ye win yinniba gia ma ba n maa gobi wasi win min di, ba Pōlu ka Silasi mwa ba bu bōrikiā ba ka bu da siri kowobun mi, mi tōmbu ba ra mēnne. ²⁰ Ba ka bu da Romun wirugibun wuswaa ba nee, duron beni ba besen wuu burisimōwa. Be Yuubara ²¹ ba maa komanu ganu sōosimō ni besen woodaba ba yina su swīi beše Romugibu.

²² Ma tōn wōru ga bu mōru seesi, ma wirugibu ba Pōlu ka Silasin yabenu kasuka, ma ba

wooda wē bu be dāa so. ²³ Ye ba bu dāa kpasira ba kpa, ba bu kare pirisom diron, ma ba pirisom dirun kōso wooda wē u bu nōni dokeo gem gem. ²⁴ Pirisom kōso wi, u wooda ye mēm nōowa ma u Pōlu ka Silasi kpēe sere dii sōowō ma u ben naasu gan dāru doke.

²⁵ Ye n kua wōku suunun bōnun saka, Pōlu ka Silasi ba kanaru mō ba womusu mō ba Gusunon siaramō. Ma pirisom be ba wāa mi, ba bu swaa daki. ²⁶ Suaru sōo tem yīira ka dam ma pirisom dira diira sere ka ten kpēekpēekuō. Mii mii ten gamboba kpuro ba kenikiara, ma pirisom baawuren yōni kusira yi wōruma. ²⁷ Ye pirisom kōso u yanda, u wa pirisom dirun gamboba ba wukiare, u tamaa pirisomba kpuro ba yakurawa. Yera u win takobi woma u kī u tii go. ²⁸ Adama Pōlu u gbāra too too u nee, a ku tii kōsa kua, beše kpurowa sa wāa mi.

²⁹ Yera pirisom kōso wi, u fitila bikia ma u ka duka dua pirisom diron ma u yīira ka di-iribu Pōlu ka Silasin wuswaa. ³⁰ U bu yarama tōowō ma u nee, tōnwerobu, amōna kon ko n ka faaba waara.

³¹ Ba nee, a Yinni Yesu naane dokeo, kaa faaba wa wunē ka wunen yenugibu.

³² Ma ba nūn Yinnin gari waasu kua, ka sere be kpuro be ba wāa win yenuon. ³³ Saa tia ye, wōku te sōo, pirisom kōso wi, u ben bosu tea. Ma wi ka win yenugibu kpuro ba batemu kua yande. ³⁴ U ka Pōlu ka Silasi da win diron, ma u bu dīanu wē ba di.

Wi ka win yenugibu, ben nukura dora gem gem yèn s̄o ba Gusun̄o naan̄e doke.

³⁵ Ye yam mu s̄ara Romun wirugibu ba polisiba ḡora bu da bu gere bu be dur̄o be karo.

³⁶ Ma piris̄om k̄s̄o wi, u gari yi P̄olu s̄ōwa u n̄e, wirugiba wooda w̄ē n̄ ka b̄e kara wun̄e ka Silasi. Yen s̄ō t̄ē, i d̄ōn̄o s̄ē.

³⁷ Adama P̄olu u polisi be s̄ōwa u n̄e, aawo, ba sun so batuma s̄ō, ba n̄ sun siri, ma bes̄en tii sa maa s̄āawa Romugibu. Yen biru ba sun kasa kua piris̄om dir̄o. Wee t̄ē ba k̄i bu sun yara asiri s̄ō? Aawo, sere bu na ben tii bu sun yara.

³⁸ Polisiba ba ka gari yi da ba Romun wirugibu s̄ōwa. Ye wirugii be, ba nua ma P̄olu ka Silasi ba s̄āawa Romugibu, yera ba nanda. ³⁹ Ma ba da ba bu suuru kana ba bu yara piris̄om di, ma ba bu s̄ōwa bu wuu ge yario. ⁴⁰ P̄olu ka Silasi ba yara piris̄om diru min di ba da Lidian yenūo. Ye ba naan̄e dokeobu wa ba bu dam k̄ā, yera ba doona.

17

P̄olu ka Silasi ba Tesalonika da

¹ Nge m̄e ba d̄ō ba wusu yiru sara si ba sokum̄o Anfipolisi ka Apoloni, ma ba tura Tesalonikāo mi Yuuba ba m̄enn̄o yeru m̄o. ² Nge m̄e P̄olun d̄ōn̄e u da m̄enn̄o yeru mi. Ma alusuma itan t̄ō w̄ērarugiru baatere u ka bu wesiana Gusun̄on gari s̄ō. ³ U bu tubusia ma u bu s̄ōsi gari yi s̄ō ma Kirisi wi kun koo ko u kun n̄oni sw̄āaru wa kpa u

se ḡarin di. U maa bu s̄ōwa ma Yesu w̄in gari u kparam̄o wiya Kirisi wi.

⁴ Be ba n̄un swaa daki s̄ō, gaba gari yi wura, ma ba ka n̄un n̄ō tia kua wi ka Silasi. M̄eya maa t̄on tuko dabinu ba kua be ba Gusun̄on b̄eē yē, ka maa t̄on kur̄o dabinu be ba s̄āa t̄on girobu wuu ge s̄ō.

⁵ Adama Yuuba ba nisinu seewa ma ba t̄on beret̄ek̄eba m̄enna wuu s̄ō ba wuu kpuro burina, ma be kpuro ba da Yasonin yenūo bu wa bu P̄olu ka Silasi yarama t̄on w̄orun wuswaa. ⁶ Ye ba kun bu wa, ba Yasoni ka naan̄e dokeobu gabu gawa ba ka bu da wuun wirugibun mi. Ba gb̄āsukum̄o ba m̄ō, t̄on be, be ba handunia kpuro ḡosikiam̄o, ba maa na mini, ⁷ ma Yasoni u dera ba s̄obia win yenūo. Be kpuro ba tem ȳeron wooda sankum̄o, ba n̄e sina boko goo maa w̄āa wi ba m̄ō Yesu.

⁸ Yuuban gari yi, yi dera t̄on w̄oru ge ka wuun wirugii be ba gari yi nua ba burisina. ⁹ Ma ba Yasoni ka naan̄e dokeo be karabun gobi bikia, ma ba dera ba doona.

Ba da Berēo

¹⁰ Mii mii naan̄e dokeoba dera P̄olu ka Silasi ba doona Berēo w̄ākuru. Ye ba tura mi, ba da Yuuban m̄enn̄o yero. ¹¹ T̄on be ba w̄āa mi, ba laakari m̄o n̄ kere t̄on be ba w̄āa Tesalonikāo. Ba gari yi mwa ka nuku dobu. Ba ra Gusun̄on gari w̄ēri t̄ōru baatere bu ka wa ye P̄olu bu s̄ōm̄o n̄ n̄ gem na. ¹² Yen saabuwa ben dabira naan̄e doke, ma Ḡereki t̄on kur̄obu gabu be ba ȳisinu yara ba naan̄e doke, ka sere maa

tɔn durɔ dabinu. ¹³ Adama sanam me Yuu be ba wāa Tesalonikaɔ ba nua ma Pɔlu u maa Gusunɔn gari waasu mɔ Bereɔ, ba da mi, ma ba tɔn wɔru mɔru seeya ba burisina. ¹⁴ Mii mii naanɛ dokeo be, ba dera Pɔlu da nim wɔkun bera gia, adama Silasi ka Timote ba sina Bereɔ. ¹⁵ Be ba Pɔlu yɔsiri, ba ka nɔn dawa sere Atenio. Yen biru ye ba kɔam gosirɔ Bereɔ, Pɔlu u bu nɔ mɔrisia u nɛɛ, bu Silasi ka Timote sɔ bu nɔn naamwɛma fuuku.

Pɔlu wāa Atenio

¹⁶ Sanam me Pɔlu u bu mara Atenio, win bwɛra kun kpunɛ domi u wa bɔu turanu yiba wuu mi. ¹⁷ U ra Yuuban mɛnnɔ yeru de u ka bu wesiana, be ka Gerɛki be ba Gusunɔn bɛɛɛ yɛ. U ra maa tɔmbu waasu kue tɔru baatere batuma mi wuugiba ra mɛnnɛ. ¹⁸ Sanam me u ka bu gari mɔ keu koosiobu gabu be ba sāa Epikurigibu * ka Sitosiba † ba da win mi, ba ka nɔn sikirinamɔ. Ben gaba nɛɛ, mba durɔsi gari bɛkɛgii wini u gerumɔ.

Ma gaba maa nɛɛ, bɔu tukoba u ka yā. Ba yeni gerua yɛn sɔ Pɔlu u Yesun gari ka win seebu gɔrin dɔn waasu mɔ.

¹⁹ Ma ba ka nɔn da Arepaguɔ ‡, wɔɔ bera mi wirugibu ba ra mɛnnɛ, ma ba nɛɛ, sa kɔ su sɔɔsi kpaa te nɔwa te a kparamɔ mi. ²⁰ Domi a

sun gāa kpaanun gari sɔɔmɔ, sa maa kɔ su nin tubusianu gia.

²¹ N deema Atenigibu kpuro ka sere sɔɔ be ba ra nɛ mi, ba ra ben wɛrabun saa kpuro deriwa bu ka gāa kpaanun baaru nɔ, n kun me bu ka gere.

²² Pɔlu u yɔra mɛnnɔ yee ten suunu sɔɔ u nɛɛ, bɛɛ Atenigibu, na wa i sāawa be ba sāaru kɔ gem gem. ²³ Domi sanam me na bɔsu bɛɛn wuu mi, na gāa dabinu mɛɛrimɔ ni i sāmɔ, na turaru garu wa tɛn mi ba yorua, Gusunɔ wi sa kun yɛ. Tɛ Gusunɔ wi, wi bɛɛ i sāmɔ yɛru sariru sɔɔ mi, wiya na bɛɛ tubusiamɔ. ²⁴ Wiya wi u handunia taka kua, ka yabu baayere ye ya wāa ye sɔɔ, u sāawa wɔllu ka tem Yinni, u ku ra sine dinu sɔɔ ni ba ka nɔma bana. ²⁵ Tɔmbun nɔma kun kpɛ yu nɔn nɔɔri, domi u n gāanu ganun bukata mɔ. Win tii tiywa u yabu baayere wāaru ka wɛsiaru ka bukata kpuro wɛɛmɔ. ²⁶ Tɔn turon min diya u bwesenu kpuro taka kua ba ka tɛrie handunia kpuro sɔɔ. Saa yellun di u saaba yi yi, ma u tɔmbun wāa yenu nɔɔ bura yenu kua. ²⁷ Gusunɔ u yeni kpuro kua bu ka babi bu nɔn kasu kpa bu nɔn wa baa me u n ka bɛɛn baawure toma. ²⁸ Domi wi sɔɔra sa wāaru mɔ, wiya dera bɛɛn wasi suaramɔ, wi sɔɔra sa wāa, nge me gabu bɛɛn tire yorobu sɔɔ ba nɛɛ, sa maa sāa

* **17:18** Epikurigibu - Ben yinni Epikuri u nɛɛ, doo nɔɔra ta kpuro kere tɔnun wāaru sɔɔ. † **17:18** Sitosiba - Ba durɔ wi ba mɔ Simɔɔn sɔɔsiru swɔi wi u nɛɛ, n weenɛ tɔnu u n dɛɛre, u win tɔnusi kɔa, kpa u Gusunɔ bɛɛɛ wɛ. ‡ **17:19** Arepaguɔ - Ya sāawa guuru Atenio mi wuun wirugiba ra mɛnnɛ.

Gusunon bibu. ²⁹ N n men na, sa n saa Gusunon bibu, n n weene su bwisiku ma Gusuno u saa nge bwaaaroku ge tonu u bwisika u ka noma kua ka wura n kun me ka sii geesu, n kun me ka kperu. ³⁰ Gusuno u n tambun yellun yeru sariru garisi, adama te u baama kpuron tambu wooda weemo bu ka gosira ben kom kosum di. ³¹ Domi u toru yi te soo u koo handuniagibu kpuro siri dee dee ka duru win saabu wi u gosa, ma u nun baawure soosi ye u nun seeya gorin di.

³² Ye ba nua Polu u seebu gorin din gari gerua, gaba nun yaakoru kua, adama gaba nee ba ki bu ra kpam gari yi na.

³³ Sanam meya Polu u doona ben suunu soon di. ³⁴ Ka me, duru ben gaba naane doke ma ba nun swi. Ben suunu soo duru goo wa wi ba mo Deni, wi u saa Arepagun siri kowo goo, ka maa kuru goo wi ba mo Damarisi, ka maa gabu.

18

Polu u Korinti da

¹ Yenin biru Polu u doona Ateni min di, u wuu gagu da ge ba ra soku Korinti. ² Miya u Yuu goo deema wi ba mo Akilasi, wi ba mara Pontu. N n te ye u ka na saa Italin tem di ka win kuru Pirisila sannu yen so tem yero Kolodu u wooda yara Yuuba kpuro bu yari Romun di. Ma Polu u ka bu boronu kua, ³ u sina ka be domi som bwese teera ba ra ko. Kuu bekurugina be kpuro ba ra ko. ⁴ Tso werarugiru baatere u ra Yuuban menno

yeru de u ka bu wesiana. U ra bu kakiri be ka Gerakiba bu ka Yesu naane doke.

⁵ Sanam me Silasi ka Timote ba tunuma saa Masedonin di, Polu u win tii we u ka waasu ko saa kpuro, u Yuuba soomo ma Yesu sawa Kirisi wi ka gem. ⁶ Adama ye ba nun siki ba nun gari kosi gerusi, Polu u bu win yaberun tua kpare u nee, ba n kam kua ben tiin taarewa, n n wi Polu wa. U maa nee, saa gison di wi, u koo da u tan tukobu waasu kua.

⁷ Ye u yara min di, ma u da u sina tan tuko goon yenuo wi ba mo Titu Yusitu, wi u Gusuno nasie. Duru win dira wa menno yerun bakua.

⁸ Adama Kirisipu wi u saa menno yerun wirugii, u Yinni naane doke ka win yenugibu kpuro. Korintigibu dabiru ba Labaari gea nua, ba maa Yesu naane doke, ma ba bu batemu kua.

⁹ Gusuno u Polu soowa wakuru kasiru soo u nee, a ku berum ko, a n gari yi gerumo, a ku mari, ¹⁰ na wa ka wune, goo kun kpe u nun noma doke u sere nun ga kosunu kua. Domi tan dabina nu wa wuu ge soo ni nu saa negibu.

¹¹ Polu u sina wuu ge soo wo tia ka suru naba tia u bu Gusunon gari soosimo.

¹² Sanam me Galioni u saa tem yero Gerakiban tem soo, Yuuba ba nao tia kua ba Polu seesi ba ka nun da siri yero. ¹³ Ba nee, duru wini u tambu boriewa bu Gusuno sa ka swaa gaa ye wooda ya yina.

¹⁴ Ye Polu ki u gari gere, yera Galioni u Yuu be soowa u nee, n n saan na torarun gari,

n̄ kun m̄e k̄sa gaa ye u kua, kon daa wura n̄ b̄e Yuuba swaa daki. ¹⁵ Adama n̄ n̄ garin sikirin̄sun na, ka ȳsa ka b̄een tiin wooda, b̄een gariya. Na n̄ kp̄e n̄ ko gari yin siri kowo.

¹⁶ Ma u bu kp̄ara ȳa ȳa siri yerun di. ¹⁷ Saa yera t̄n be kp̄uro ba S̄osit̄ni mwa, wi u s̄a Yuuban m̄enn̄ yerun wirugii, ba n̄n soberu w̄ori siri yerun wuswaa. Adama gari yi kun Galioni ḡaanu s̄a.

P̄olu wura Antīsio

¹⁸ P̄olu u kp̄am sina Korinti mi s̄o m̄eru. Yen biru u naan̄e dokeobu n̄o kana u da u k̄na Sankerēo domi u raa Gusun̄o n̄o m̄w̄eru * kua. Ma u goo nimkuu dua ka Pirisila ka Akilasi sannu ba doona Siri gia. ¹⁹ Ma ba tura Efesūo miya P̄olu u Pirisila ka Akilasi deri. Ma u dua Yuuban m̄enn̄ yer̄o, u ka bu wesiana. ²⁰ Ba n̄n kana u s̄o yiru ko ka be, adama u n̄ wure. ²¹ Sanam m̄e u doon̄o, u bu s̄owa u n̄e, n̄ n̄ Gusun̄on k̄run na u koo kp̄am wurama ben mi.

Ma u goo nimkuu dua u doona saa Efesun di. ²² Ye u tura Sesarēo u Yerusalemu da u Yesun yiḡeru t̄bura. Yen biru ma u da Antīsio. ²³ Ye u s̄o m̄eru kua mi, u kp̄am swaa w̄ori u b̄asu Galati ka Firigin tem s̄o u naan̄e dokeobu kp̄uro dam k̄m̄o.

Apolo u Efesu ka Korinti da

²⁴ Yuu goo wi ba m̄o Apolo, wi ba mara Alesandirīo, u Efesu da. U gari gerubun k̄eru m̄o n̄ banda, u maa Gusun̄on gari ȳe s̄a s̄a. ²⁵ N̄ deema

ba raa n̄n Yinnin swaa s̄o si ma u ye waasu m̄o ka k̄ru, u ra maa Yesun gari tubusie dee dee, adama Yohanun bat̄emu kobu t̄nawa u ȳe. ²⁶ U waasu kua ka toro sindu Yuuban m̄enn̄ yer̄o. Sanam m̄e Pirisila ka Akilasi ba win waasu nua, ba ka n̄n da bee tia, ba n̄n Gusun̄on swaa tubusia dee dee. ²⁷ Ye Apolo u ḡoru doke u Gerekiban tem da, naan̄e dokeoba n̄n yen dam k̄a ma ba ben berusebu tireru kua be ba w̄a Gerekiban tem̄o bu ka n̄n dam koosia. Sanam m̄e u tura mi, u bu somi gem gem be ba s̄a naan̄e dokeobu Gusun̄on durom s̄o. ²⁸ Domi ka gari damgiiya u ka Yuuban sikirin̄o kamia batuma s̄o, u bu s̄o si saa Gusun̄on garin di ma Yesu s̄awa wi Gusun̄o u ḡosa.

19

P̄olu u Efesu da

¹ Sanam m̄e Apolo w̄a Korintīo, P̄olu u kpa ka guunun bera ma u tura Efesūo. Miya u naan̄e dokeobu gabu deema ² u bu bikia u n̄e, Hunde D̄ero u dua b̄e s̄o sanam m̄e i naan̄e doke?

Ba n̄n wisa ba n̄e, aawo sa n̄ mam n̄ore ma Hunde D̄ero w̄a.

³ Ma u n̄e, bat̄emu yer̄a i kua.

Ba n̄e, Yohanun bat̄emu.

⁴ Ma P̄olu u n̄e, Yohanu u t̄ambu bat̄emu kua be ba ḡoru ḡasia toranun di ma u bu s̄owa u n̄e, dur̄o goo u sisi win birūo, wiya Yesu wiya ba koo naan̄e doke.

* **18:18** n̄o m̄w̄eru - N̄o m̄w̄e te, ta s̄awa te Yuuba b̄a n̄ Gusun̄o kua ba ku ra tam b̄amb̄om n̄o, ba ku ra maa k̄ni sere b̄a n̄ n̄o m̄w̄e te yibia.

⁵ Ye ba Pəlun gari yi nua, ma ba batemu kua Yinni Yesun yīsiru sɔɔ. ⁶ Pəlu u bu noma sɔndi winə ma Hunde Deero u dua be sɔɔ, ma ba ka barum tukum gari mɔ, ba maa gari gerumə yi yi wee Gusunən min di. ⁷ Durə be kpuron geera tura tənə wəkura yirun saka.

⁸ Ma Pəlu u Yuuban mənno yeru dua u ban te Gusunə u swiin waasu mɔ ka toro sindu sere suru ita u ka bu wesianamə u bu kəkirimə. ⁹ Adama ben gabu ba bəbia ba yina bu Yesu naane doke, ba maa gari kəsi gerua win swaa yen sɔ tən wəru gen wuswaa. Yen sɔna Pəlu u bu deri, wi ka naane dokeobu ba doona min di. Ba ra de bu wesiane tōru baatere mənno yeru garu sɔ te ta sɔa Tiranusigiru. ¹⁰ Nge mɛya ba kua wɔɔ yiru, ma tambu kpuro be ba wɔa Asiə, Yuuba ka maa Gerekiba, ba ka Yinnin gari nua.

Sekefan bii tən durəbu

¹¹ Gusunə u Pəlu dam wɛ u ka sɔm maamaaki damginu ko ¹² sere baa bə n win wɛnya wokatii n kun mɛ win sɔm koo yabenu sua ba sɔndi barəbu wəllə, ba ra bəkurewa kpa wɛrəkunu nu yari ben wasin di. ¹³ Yuu be ba bəsu baama kpuro ba wɛrəkunu yaramə, ben gaba maa kɪ bu Yinni Yesun yīsiru soku be ba wɛrəkunu mən sɔ bu nɛɛ, na nun wooda wɛɛmə ka Yesun yīsiru, wi Pəlu u ka waasu mɔ, a yario.

¹⁴ Yuuban yaku kowo tənwero wi ba sokumə Sekefa, win bii tən durəbu

nəɔba yiru, ba ra maa ko mɛ. ¹⁵ Yera wɛrəku gagu ga nɛɛ, na Yesu yɛ, na maa Pəlu yɛ, adama wara bɛɛ i sɔa.

¹⁶ Ma durə wi sɔɔ wɛrəku ge, ga wɔa u yɔwa u tən be sɛre ma u bu so gem gem sere u bu kamia. Be kpuro ba yakura win yenun di tereru ka bosu. ¹⁷ Yuuba ka Gerekiba kpuro be ba wɔa Efesuo ba gari yi nua, ma bərum bu mwa be kpuro. Ma Yinni Yesun yīsira bɛɛɛ wa gem gem. ¹⁸ Dabiru be ba naane doke ba na ba gerua batuma sɔɔ ye ba ra raa ko, ma ba tuuba kua. ¹⁹ Dabiru be ba ra raa dobo dobo ko, ba ka ben tirenu na ma ba nu dɔɔ mɛni baawuren wuswaa. Goo u tire nin gobi dooru kua, nin geera kua fəɔtə dabi dabiru. ²⁰ Nge mɛya Yinni Gusunən gari yi kpararamə ka dam yi tāsimo.

Sanno Efesuo

²¹ Yeniban biru, Pəlu u gōru doke u bəsu Masedoni ka Gerekiban tem sɔɔ. Min di kpa u Yerusalemu da. U nɛɛ, u n da mi, u n koo ko u kun tura Romuo.

²² Ma u win sɔməbu yiru, Timote ka Erasutu gəra Masedoniə, adama win tii u sɔɔ yiru kua Asiə.

²³ N deema saa ye, wahala baka gaa seewa Yesun swaan sɔ. ²⁴ Sii geesun seko goo wi ba ra soku Demetiru u ra būu wi ba sokumə Aritemin* dirun weenasiru ko. Səmbu te, ta sɔm kowobu are bɛkɛ wɛɛmə. ²⁵ Demetiru u win sɔm kowobu menna ka maa

* 19:24 Aritemin - Būu win mi ba ra bii nana de.

sekobu gabu ma u nɛɛ, durɔ beɛ i yɛ ma sɔmbu ten sɔna sa kuuramɔ. ²⁶ Bɛɛn tii i waamɔ, i maa nɔɔmɔ ma Pɔlu wi, u tɔn dabinu kɔkura u maa bu swaa nim wia, n n mɔ Efesu mi tɔna, ka maa Asin tem wuu dabinu sɔɔra, u mɔ, bɔu ni tɔmba ka nɔma kua nu n sɔa Gusunɔ. ²⁷ N n mɛn na, bɛsɛn sɔmbura koo funɛ wɛnna. N n mam te tɔna, ba n koo maa bɛsɛn bɔu Aritemin diru garisi gɔanu ganu. Bɔu win bɛɛrɛ baka koo maa kpe, wi Asigibu ka maa tem baaman tɔmbu kpuro ba ra sɔ.

²⁸ Sanam mɛ tɔn be, ba gari yi nua, ba mɔru bɛsira, ba gbɔsukumɔ ba mɔ, bɛɛrɛ bakagiiwa, Efesugibun Aritemi.

²⁹ Ma wuugibu kpuro ba burinamɔ. Tɔn wɔru ga duki daamɔ diru mi ba ra dwee. Ma ba Pɔlun kpaasibu yiru gawa ba ka da mi. Beya Gayusi ka Aritaaki be ba sɔa Masedɔnigibu. ³⁰ Pɔlu u kɔi u da tɔn wɔru gen mi, adama naane dokeoba yina. ³¹ Tem mɛn wirugibu gabu be ba sɔa win kpaasibu, ba maa nɔn nɔɔ mɔrisia ba nɛɛ, u ku tii sɔɔsi dii te sɔɔ. ³² Dii te sɔɔra tɔmbu kpuro ba gbɔsukumɔ. Gabu ba gari tee gerumɔ, gabu maa gari gɛɛ. Ben dabira kun mam yɛ yɛn sɔ ba mɛnnɛ mi. ³³ Yuu gaba Alesandu bɔrie tɔn wɔru gen wuswaaɔ, ma tɔmbu gabu ba tamaa wiya u dera wahala kpuro ya seewa. Alesandu wi, u tɔn be ka nɔmu marisia, ma u kɔi u bu gari yin asansi sɔ. ³⁴ Adama sanam mɛ ba tuba ma u sɔawa Yuu, tɔn be kpuro ba

gbɔsukumɔ sere kɔba yirun saka, ba mɔ, bɛɛrɛ bakagiiwa Efesugibun Aritemi.

³⁵ Amɛn biru, wuun guro guro u bu marisia u nɛɛ, bɛɛ Efesugibu, baawure u yɛ ma bɛsɛn wuu Efesuɔwa Aritemi bɛɛregiin dira wɔa sa te kɔsu, ka maa win weenasii wi u surama saa wɔllun di. ³⁶ Goo kun kpɛ u gari yi siki. Yen sɔ, i tii nɛnuɔ sɛɛ, i ku gɔanu ko ka sendaru. ³⁷ I ka durɔ beni na mini baa mɛ ba n gɔanu gbɛnɛ bɛsɛn bɔun dirun di, ba n maa bɛsɛn bɔu gari kɔsi gɛɛ gerusi. ³⁸ Demɛturu ka win sɔm kowobu bɔ n gari gɛɛ mɔ ka goo, sa siribun tɔru mɔ ka maa siri kowobu, i de bu ben gari ko mi. ³⁹ I n maa gari gɛɛ mɔ yi yi yini kere, i ko kpɛ i ka yi da wuun wirugibun mi. ⁴⁰ Domi ba koo kpɛ bu sun taare wɛ gisɔn gari yinin sɔ yɛn sɔ yi n wiru ka naasu mɔ. Bɔ n maa sun yin asansi bikia, sa n yɛ ye sa ko gere.

⁴¹ Ye u yeni gerua u kpa, u bu yarinasia.

20

Pɔlu u Masedɔni

ka Gerɛkiban tem da

¹ Sanam mɛ ba wɔki ni kpa, Pɔlu u naane dokeobu mɛnna. Ye u bu dam kɔ, u bu nɔɔ kana u doona Masedɔni gia. ² Ye u bɔsu tem mɛ kpuro sɔɔ, u naane dokeobu dam kɔ gem gem, ma u tura Gerɛkiban temɔ ³ u sina mi suru ita. Sanam mɛ u kɔi u goo nimkuu du u Siri da, u deema Yuuba nɔɔ tia kua bu ka nɔn go. Ma u gɔru doke u kpam kpe ka Masedɔniɔ.

⁴ Sopateri, Pirusin bii wi u na saa Beren di, u Pɔlu yɔsiri, ka maa Aritaaki ka Sikundusi be ba na saa Tesalonikan di, ka Gayusi Deebegii ka Timote ka maa Tisiki ka Torofimu be ba na saa Asin di. ⁵ Beya ba gbia ba da ba sun mara Torasio. ⁶ Ye ba pɛɛ ye ba n seeyatia doken tɔɔ bakaru kua ba kpa, sa da sa goo nimkuu dua Filipio. Ma sɔɔ nɔɔbun biru sa bu deema Torasio mi sa alusuma tia kua.

Pɔlu n bera dɔakibu Torasio

⁷ Alusuma buu, sa mɛnnɛ su ka yaa dibu ka maa Yinnin dɔa domaruginu di sannu, ma Pɔlu u waasu wɔri. Yɛn sɔ u kɔ u doona yen sisiru, u win waasu dɛnyasia ya tura sere wɔkurun bɔnu. ⁸ Fitilaku dabira waa gidambisa ye sɔɔ, mi sa mɛnnɛ. ⁹ Aluwaasi goo wi ba mɔ Etiki, u sɔ fenentio. Nge mɛ Pɔlu u win gari dɛnyasiama, aluwaasi wi, u dom yɔbura sere u dweeya, ma u wɔruma temɔ gidambisa itasen fenentin di. Ba nɔn sua ba deema gora. ¹⁰ Adama Pɔlu u sarama ma u yaaara u nɔn sua u nɛɛ, i ku nanda, win hunde ya waa.

¹¹ Ye Pɔlu u kpam wura gidambisa yen wɔlɔ, u pɛɛ sua u murura ma sa di, ma u waasu kua sere yam ka sara, yen biru u doona. ¹² Ba ka aluwaasi wi wura yɛnuɔ wasiru, ma ben nukura yɛmia gem gem.

Pɔlu u Miletu da saa Torasin di

¹³ Sa goo nimkuu dua, sa Pɔlu gbiiya sa da Asosio, min di u koo ka sun goo du. Domi

mɛya sa wesiana yɛn sɔ u kɔ u da mi ka naasu. ¹⁴ Ye sa ka nɔn yinna Asosio, min diya u ka sun goo dua sa ka da Mitilenio. ¹⁵ Min di, sa kpam goo nimkuu dua ma sa tura Kioɔ yen sisiru. Sisi kpaaru sa tura Samasio, yen sɔɔ itasewa sa Miletu dua. ¹⁶ Domi Pɔlu u gɔru doke u ku yara Efesus, kpa u ku win saa kɔ Asin tem sɔɔ yɛn sɔ u sende u turi Yerusalemɔ Pantikotin tɔru n n koo koora.

Pɔlu u ka yigbe guro gurobu gari mɔ

¹⁷ Pɔlu u nɔɔ mɔrisia Efesus saa Miletun di, u Yesun yigbe guro gurobu sokusia bu na bu ka nɔn yinna mi. ¹⁸ Ye ba tunuma u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i yɛ nge mɛ na siisina bɛɛn suunu sɔɔ saa tɔɔ tɛn di na dua Asin tem sɔɔ. ¹⁹ Na Gusunɔn sɔmburu kua tii kawabu sɔɔ ka yiresu sannu. Na maa wahala dabiru wa yɛn sɔ Yuuba swaa kasu bu nɛn waaaru kpeerasia. ²⁰ I maa yɛ ma na n bɛɛ arufaanin gaanu berue, na bɛɛ gem kpuro sɔɔwawa batuma sɔɔ ka maa yɛnuɔ. ²¹ Na Yuuba ka maa Gerekiba sɔɔwa na nɛɛ, bu yario toranun di bu wura Gusunɔn mi kpa bu bɛɛn Yinni Yesu Kiriisi naane doke. ²² Wee tɛ na Yerusalemu dɔɔ nge mɛ Hunde Deero u man yiire, na n maa yɛ yɛ n koo man deema mi, ²³ adama u man sɔɔmɔ mi kon da kpuro piriɔm ka wahala man mara. ²⁴ Ka mɛ, na n nɛn waaaru garisi gaanu n gesi nɛn sɔmburu dakura te Yinni Yesu u man yiire n

ko. Sombu tera n Gusunon durom Labaari gea kpara.

²⁵ Na basu been suunu soɔ na ban te Gusuno u swiin waasu kua. Tɛ na yɛ ma goo sari been suunu soɔ wi u koo man wa kpam. ²⁶ Yen sɔna na bee sɔɔmɔ batuma soɔ giso, goo u n kam kua bee soɔ, na n taare mɔ. ²⁷ Domi na n gāanu ganu berua, na bee Gusunon himba kpuro nɔɔsia. ²⁸ I n tii se, i maa gɔɔ kpuro kɔsuo ge Hunde Deero u bee nɔmu sɔndia, ge ga sãa Yinni Yesun yigberu. I tu kparo te u yakia ka win tiin yem. ²⁹ Na yɛ ma nà n bee derin biru gaba koo du been suunu soɔ nge me demakunu ra du yāanun suunu soɔ, ba n ko n wɔnwɔndu mɔ. ³⁰ Saa mam been suunu sɔɔn di gaba koo gem gɔsia weesu kpa bu naane dokeobu swaa nim wia bu ka ko ben bwāabu. ³¹ N n men na, i n tii se. I yaayo ma wɔɔ itawa, na been baawure kirɔ kua bururu ka yoka ka yiresu.

³² Tɛ na bee Gusuno nɔmu sɔndia na maa bee win durom gari nɔmu sɔndia. Gari yi, yi koo kpī yi bee tāsisia kpa yi bee faaba ko ka be kpuro be Gusuno u gɔsa u kua wigibu. ³³ Na n goon sii geesu n kun me win wura n kun me win yaberu bine koore. ³⁴ Been tii i yɛ ma ka nen tiin noma na samburu kua na ka tii diisia ka maa be ba ka man wāa. ³⁵ Na bee sɔɔsi yabu kpuro soɔ ma n weene i samburu ko gem gem nge mesum, kpa i dam sarirugibu somi, kpa i Yinni Yesun tiin gari yaaya ye u nee, kērun wēebu bu nuku dobu mɔ n kere kērun mwaabu.

³⁶ Sanam me Pɔlu u gari yi gerua u kpa, u yiira ma u kanaru kua ka be kpuro sannu. ³⁷ Be kpuro ba swi. Ye ba nūn bɔkasi, ba nūn nɔɔ kana ka kīru, ³⁸ ben nukura sankira n banda yēn sɔ u bu sɔɔwa ma ba n maa waanamɔ. Ma ba nūn yɔsiri sere goo nimkuu mi.

21

Pɔlu u Yerusalemu dɔɔ

¹ Ye sa nɔɔ kanana ka be sa kpa, sa goo nimkuu dua sa doona sɔru sɔrum me Kɔsio. Yen sisiru sa da Roduo. Saa min di, sa maa da Pataraɔ. ² Miya sa goo nimkuu wa ge ga dɔɔ Fɛnisi gia, ma sa gu dua sa swaa wɔri. ³ Sa tem bu-reru garu wa te ba mɔ Sipu, sa tu sɛena besen nɔm dware ma sa da Sirin tem gia. Sa Tiri dua, mi goo nimkuu ga koo sɔmunu sarasia. ⁴ Sa naane dokeobu kasu ma sa ka bu sina alusuma bɔɔ teeru. Hunde Deero dera ba Pɔlu sɔɔmɔ u ku Yerusalemu da. ⁵ Adama ye besen saa tura sa kpam wura goo nimkuu mi. Be kpuro ka ben kurɔbu ka bibu ba sun yɔsiri saa wuun di. Beɛ kpuro sa yiira nim wɔkun gooro ma sa kanaru kua. ⁶ Ye sa nɔɔ kanana sa kpa sa goo nimkuu dua ma ba wura ben yenusɔ.

⁷ Saa Tirin di sa kpam swaa wɔri ma sa tura Tolemaisio. Miya sa sara goo nimkuun di ma sa da sa naane dokeobu tɔbura ma sa kpuna mi nɔn teeru. ⁸ Yen sisiru sa kpam swaa wɔri ma sa tura Sesareɔ, ma sa da sa sɔbia Filipun yenusɔ wi u sãa waasu kowo.

N deema u sãa tɔnu nɔɔba yiru yen turo be ba gasɔ gɔsa Yerusalemuɔ. ⁹ Durɔ wi, u bii wɔndiaba nɛɛ mɔ be ba sãa Gusunɔn sɔmɔbu. ¹⁰ Ye sa sɔɔ mɛɛru kua mi, Gusunɔn sɔmɔ goo wi ba ra nɛɛ Agabusi, u na mi saa Yudean di. ¹¹ U na bɛsɛn mi ma u Pɔlu kpaka sua u win tiin naasu ka nɔma bɔkua u nɛɛ, n wee ye Hunde Dɛero u gerumɔ. Wi u kpaka yeni mɔ, Yuu be ba wãa Yerusalemuɔ ba koo nɔn bɔke mɛsum kpa bu nɔn tɔn tukobu nɔmu sɔndia.

¹² Ye sa gari yi nua, bɛsɛ ka tɔn be ba wãa mi, sa Pɔlu suuru kanam wɔri u ku Yerusalemu ye da. ¹³ Adama u nɛɛ, mban sɔna i sumɔ mɛsum ma i nɛn wɔrugɔru kpeesiamɔ. Na mam sɔɔru sãa n ka gbi Yinni Yesun yĩsirin sɔ Yerusalemuɔ, n n mɔ bɔkubu tɔna.

¹⁴ Ye sa deema u n bɛsɛn gari wure, sa mari ma sa nɛɛ, Gusunɔn kĩru tu koora.

¹⁵ Amɛn biru sa bɛsɛn sɔɔru kua ma sa doona Yerusalemu gia. ¹⁶ Naanɛ dokeobu gabu saa Sesaren di ba sun yɔsiri ba ka sun da Nasoni Sipugiin wɔɔrɔ mi sa ko sɔbia. Durɔ wi, u naanɛ doke n tɛ.

Pɔlu u Yakɔbu beram da

¹⁷ Sanam mɛ sa tura Yerusalemuɔ, naanɛ dokeoba sun dam koosia ka nuku dobu. ¹⁸ Yen sisiru Pɔlu u ka sun Yakɔbu beram da ma Yesun yigbɛ guro gurobu kpuro ba mɛnna mi. ¹⁹ Ye Pɔlu u bu tɔbura u kpa u bu saaria tia tia sɔmbu te Gusunɔ u kua tɔn tukobun suunu sɔɔ win waasun sɔ. ²⁰ Ye ba win gari nua, be kpuro ba Gusunɔ siara. Ma ba nɔn sɔɔwa ba

nɛɛ, kĩnasi a wa? Yuuba nye nyewa ba naanɛ doke, ma be kpuro ba kpam ka tii Mɔwisin wooda bɔkua. ²¹ Ba bu wunɛn gari sɔɔwa ma a Yuu be ba wãa tɔn tukobun mi sɔmɔ bu Mɔwisin gari deri, bu ku deema swĩi, bu ku maa ben bibu bango ko. ²² N n mɛn na, mba sa ko ko. Ka gem ba koo nɔ ma a tunuma wuu mi. ²³ Yen sɔ, a koowo ye sa ko nun sɔ. Durɔbu nɛɛ gaba wãa mi, be ba raa nɔɔ mwɛɛru kua. ²⁴ A ka bu doo kpa i tii dɛerasia sannu kpa a ben kɔnan gobi kɔsia. Nge mɛya baawure u ko n ka yɛ ma ye ba nua wunɛn sɔ, n n gem, sanam mɛ, ba koo wa ma wunɛn tii a Mɔwisin wooda swĩi. ²⁵ Adama ye n sãa tɔn tuko naanɛ dokeobugia sa bu wooda yiya ma sa bu yen tireru mɔrisia sa nɛɛ, bu ku bũu sãa dĩanu di, bu ku yaa yɛm di, bu ku yaa tem ye ba wĩiru tema ba ka go, bu ku maa kɔɔ mɛnna tantanaru sɔɔ.

²⁶ Ma Pɔlu u ka durɔ be da. Yen sisiru ba tii dɛerasia, ma u sãa yeru dua u bu sɔɔwa saa ye dɛerasia bin sanam koo kpe, kpa bu ben baawure yɔkuru kua dɔma te.

Ba Pɔlu mwa sãa yerɔ

²⁷ Ye sɔɔ nɔɔba yiru ye, ya kpeeyɔ, Yuu be ba na Asin di ba Pɔlu wa sãa yerɔ. Ba tɔn wɔru burinasia, ma ba Pɔlu mwa. ²⁸ Ba gbɔsukumɔ ba mɔ, bɛɛ Isireliba, faaba woo! Durɔ wiya u ra de baama kpuro u n Isireliban kɔsa gerumɔ, ka ye n sãa Mɔwisin wooda ka maa sãa yee teni. Wee, u mam ka tɔn tukobu gabu na sãa yee

dɛɛra tenin mi ma u tu disi doke.

²⁹ Ba yenɛ gerua yɛn sɔ ba raa Torofimu Efesugii wa ka Pɔlu sannu wuu sɔɔ, yera ba tamaa Pɔlu u ka nɔn dawa sɔa yeru mi. ³⁰ Ma wuu ga buuburu yɔra kpuro, tɔmba duki naama baaman di ma ba Pɔlu mwa ba gawa ba ka yara sɔa yerun di. Mii mii ma ba ten gamboba kenua.

³¹ Sanam mɛ ba kɪ bu nɔn go, yera Romun tabu sunɔ u nua ma Yerusalemu kpuro ya burinamɔ. ³² Mii mii u tabu wirugibu gabu sua ka tabu kowobu, ma u ka bu duka da tɔn wɔru gen mi. Sanam mɛ tɔn wɔru ge, ga nɔn wa ka tabu kowobu sannu, ba Pɔlu soberu deri. ³³ Tabu sunɔ wi, u da Pɔlun mi, u nɔn mwa ma u wooda wɛ bu nɔn bɔke ka yɔni yiru. Ma u bu bikia, wara durɔ wi. Mba u kua. ³⁴ Gabu tɔn wɔru ge sɔɔ, ba gari tee gbɔsukumɔ, gabu maa gari gɛɛ, sere tabu sunɔ u kpana u gari yin gem gia wure bakanun sɔ. Yen sɔna u wooda wɛ bu ka Pɔlu da sansani gbɔrarugian mi.

³⁵ Ye ba gbɔra ten yɔtiru tura tabu kowoba Pɔlu sua ba sɔndi ben senu wɔlɔ, tɔn wɔru gen mɔrun sɔ. ³⁶ Ma tɔn be kpuro ba bu naa kɔtinu dimɔ ba gbɔsukumɔ, ba mɔ i nɔn goowo!

Pɔlu u tii tubusia

³⁷ Sanam mɛ ba kɪ bu Pɔlu duusia sansani gbɔrarugia mi, u tabu sunɔ bikia u nɛɛ, kon kpɪ n ka nun gari ko?

Tabu sunɔ u nɔn bikia u nɛɛ, a Gɛɛkim nɔomɔ ro? ³⁸ N n mɛn na, a n sɔa Egibitigii

wi? Wi u gasɔ dera tɔmba tem yɛrobu seesi, wi u tɔmbu nɔrɔbun suba nɛɛ mɛnna (4.000) swaa diobun yigberun di, ma u ka bu da gbaburo?

³⁹ Pɔlu nɔn wisa u nɛɛ, nɛ Yuuwa, ba man marawa Taasio, Silisin tem sɔɔ. Na sɔa kpaa yɛro wuu ge sɔɔ, ge ga yɪsiru yara. Na nun kanamɔ, a de n ka tɔn be gari ko.

⁴⁰ Tabu sunɔ wi, u nɔn ayeru wɛ. Ma Pɔlu u yɔwa yɔtiru wɔlɔ u tɔn be ka nɔmu marisia. Ye ba mari, u bu sɔwa ka Heberum u nɛɛ,

22

¹ Bɛɛ, nɛn bisibu ka baababa, i swaa dakio ye kon bɛɛ sɔ n ka tii tubusia.

² Ye ba nua ma u ka Heberum gari mɔ, ba mari sɔɔ sɔɔ. Ma u nɛɛ, ³ nɛ Yuuwa wi ba mara Taasio, Silisin temɔ adama wuu geni sɔra na biru di. Gamalielin miya na keu kua, na besen sikadoban wooda gia sɔa sɔa, ma na Gusunɔn bɛɛɛ yɛ nge mɛ bɛɛ kpuro i sɔa gisɔ. ⁴ Na maa swaa yen tɔmbu nɔni sɔwa goo gookum, na yen tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu mwɛɛra na bɔkua na pirisɔm doke.

⁵ Yɔku kowo tɔnwero ka Yuuban guro gurobu kpuro ba koo kpɪ bu man yen seeda diiya. Na tirenu mwa ben nɔman di ni ba Yuuba yorua be ba wɔa Damasio. Ma na da mi n ka swaa yen tɔmbu mwa n bɔke be ba wɔa mi, kpa n ka bu na Yerusalemu n sɛɛyasia.

win gōru gōsiabun gari
sōōwa

(I maa mēerio Gorobun
Kookoosu 9:1-19, 26:12-18)

6 Sanam mē na dōo na
Damasī turuku kua sōo wii
wollun saka, suaru sōo yam
bururam na bai wollun di mu
man wukiri. 7 Na wōruma
temō, ma na nōo gagu nua ga
nēē, Sōolu, Sōolu mban sōna a
man nōni sōōmō. 8 Na bikia
na nēē, wuna were Yinni. U
man sōōwa u nēē, nēna Yesu
Nasaretigii wi a nōni sōōmō.
9 Durō be ba man yōsirio ba
yam bururam mē wa, adama
ba n̄ tuba ye yēro gerua wi u
ka man gari kua. 10 Na bikia
na nēē, mba kon ko Yinni. Ma
u man sōōwa u nēē, n seewo n
du Damasio. Miya ba koo man
sō kpuro ye Gusunō u himba
sāa n ko. 11 Yam bururam mēn
kpāara dera na wōko kua. Yen
sōna nēn kpaasiba man nōmu
nēnua sa ka dua Damasio.

12 N deema durō goo wāa
mi, wi ba ra nēē Anania, u
Gusunōn bēere yē, u Mōwisin
woodaba swīi. Yuu be ba
wāa wuu ge sōo kpuro ba
win seeda gea dimō. 13 U
na nēn mi, u yōra nēn bōkuo
ma u nēē, Sōolu nēn beruse,
a yam waawo. Mii mii nēn
nōni wukiara ma na nūn wa.
14 U man sōōwa u nēē, Gusunō
bēsēn sikadoban Yinni u man
gōsa n ka win kīru gia, n ka
Geegii wa, kpa n maa ka win
nōon gari nō. 15 Domi kon ko
win seeda dio, kpa n ka tōmbu
kpuro sō ye na wa ka ye na
nua. 16 Tē, mba n maa tie. N
seewo bu man batemu ko, kpa
n wobe n dēera nēn toranun di
na n Yinnin yīsiru sokumō.

Nge mē Yinni u Pōlu gōsa

u ka tōn tukobu waasu ko

17 Ye na wura Yerusalemō,
sōo teeru sanam mē na kanaru
mō sāa yerō, na kāsa. 18 Kāsi te
sōo, na Yinni wa, u man sōōwa
u nēē, n koowo kpaaka kpa n
yari Yerusalemun di mii mii.
Domi wuu min tōmbu ba n̄
koo win gari wura yin seeda
na dimō. 19 Na nēē, Yinni ba yē
sāa sāa ma na Yuuban mēnno
yenu da da, na tōmbu mwēera
na bu so be ba nun naane
doke. 20 Dōma te ba wunen
seeda dio Etienī go, nēn tii
na wāa mi, na win gōo wura.
Nēna na win gowobun yānu
kōsu ni ba suba. 21 Ma Yinni u
man sōōwa u nēē, n doo, domi
u koo man gari n toma tōn
tukobun mi.

Pōlu ka Romun tabu sunō

22 Tōn be, ba Pōlungari swaa
daki sere u ka yenī gerua u
kpa. Sanam mēya be kpuro
ba gbāsukum wōri ba nēē, i
nūn goowo, n n̄ weenē win
bweseru ta n wāa.

23 Ba kuuki mō, ba ben
yabenu yōwemō, ba tua
seeyamō wōllō. 24 Romun
tabu sunō wi, u wooda wē bu
ka Pōlu da sansani gbārarugia
sōo bu nūn senī so sere u
ka gem gere. Domi u kī u
gia mban saabuwa ba nūn
wuremō mē. 25 Ye ba Pōlu
bōkua bu ka nūn so, u tabu
sunō bikia wi u nūn yōre, u
nēē, n weenē i Romugii so i
sere nūn sirī?

26 Ye tōnwero wi, u gari yi
nua, u da win tabu sunōn mi,
ma u nūn bikia u nēē, mba a kī
a ko mi. Durō wi, Romugiiwa.

27 Ma tabu suno u da u Pɔlu bikia u nee, a man sɔɔwɔ, wune Romugiiwa?

Pɔlu u nee, meya.

28 Tabu suno wi, u nee, gobi bekeya na kɔsia na ka sere kua Romugii.

Pɔlu u nee, meya ba ne marawa.

29 Yen sɔna tabu kowo be ba sɔɔru sɔa bu ka nɔn sɔni so u ka gem gere, ba nɔn deri mii mii. Ma berum tabu suno wi mwa ye u nua ma Pɔlu sɔawa Romugii domi u dera ba nɔn bɔkua.

Ba ka Pɔlu da Yuuban

guro gurobun wuswaaɔ

30 Tabu suno wi, u ki u gia kam kam yɛn saabu wahala ye, ya seewa. Yen sɔna sisiru u dera ba Pɔlu kusia, ma u nee yaku kowo tɔnwerobu ka Yuuban guro gurobu bu mennama. Ma u ka Pɔlu da ben wuswaaɔ.

23

1 Pɔlu u be ba mɛnnɛ nɔni girari, ma u nee, mero bisibu, nen gɔru ga n man taare wɛemɔ domi na nen wɔaru diwa dee dee Gusunɔn wuswaaɔ, sere ka gisɔn gisɔ.

2 Yaku kowo tɔnwerɔ wi ba ra soku Anania u be ba yɔ Pɔlun bɔkuɔ sɔɔwa bu nɔn soowo win nɔɔwɔ. 3 Pɔlu u nee, Gusunɔ koo nun so, gani kpika wune! A sɔwa a ka man siri Mɔwisin wooda sɔɔ, ma a maa kpam wooda sara a nee, bu man soowo.

4 Be ba yɔ win bɔkuɔ ba nee, Gusunɔn yaku kowo tɔnwerowa a kaka a wɔmmɔ me?

5 Pɔlu u nee, mero bisibu na n yɛ yaku kowo tɔnwerowa.

Domi Gusunɔn gari yi nee, “I ku beɛn tɔmbun wirugiiɔn kɔsa gere.”

6 Ye Pɔlu u tuba mɛnnɔ ge sɔɔ, ma gaba sɔawa Sadusiba, gabu maa Falisiba, yera u nɔɔgiru sua mɛnnɔ ge sɔɔ u nee, mero bisibu, ne Falisiwa wi Falisiba ba mara. I man sirimɔwa yɛn sɔ na yiɔ ma gɔriba koo se gɔrin di.

7 Ye u yeni gerua u kpa, Falisiba ka Sadusiba ba sikirinɔ wɔri ma mɛnnɔ ge, ga bɔnu kua yiru. 8 Domi Sadusiba ba ra nee gɔriba kun seemɔ gɔrin di, hunde ka wɔllun gɔrado maa sari adama Falisiba ba wura ma yabu ita ye kpuro ya waa. 9 Ma wure bakanu tunuma ben suunu sɔɔ ba sikirinamɔ ka dam, ma wooda yɛrobu gaba seewa Falisiba sɔɔ ba nee, sa n taare gaa wa durɔ wi sɔɔ. Wara yɛ nge hundewa n kun me wɔllun gɔrado goowa u ka nɔn gari kua.

10 Sikirinɔ ge, ga kpɛa gem gem sere tabu suno wi, u berum kua bu ku ra Pɔlu karana. Ma u win tabu kowobu wooda wɛ u nee, bu doo bu Pɔlu wɔrama kpa bu ka nɔn da sansani gbɔrarugian mi.

11 Tɔɔ ten wɔkuru sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Pɔlu yɔre ma u nee, a ku mwia kpana. Nge me a man seeda diiya Yerusalemu mi, meya kaa maa man seeda diiya Romuɔ.

Ba Pɔlun wɔaru kasu

12 Yen sisiru Yuuba ba menna ba nɔɔ tia kua ba bɔrua ba nee ba n gaaɔn dimɔ, baa nim ba n nɔrumɔ ma n kun mɔ

ba Pɔlu go. ¹³ Tɔn be, ba tɔnu weeru kere be ba nɔɔ tia ye kua. ¹⁴ Ma ba da ba yaku kowo tɔnwerobu ka guro gurobu deema ba nɛɛ, sa bɔrua sannu ma sa n̄ gāanu dimɔ sere su ka Pɔlu go. ¹⁵ N n mɛn na, sa kī bɛɛ ka guro gurobu i tabu sunɔ sɔ u ka Pɔlu na bɛɛn mɛnnɔ sɔɔ kpam, kpa n s̄aare nge i kī i kpam win gari mɛɛrim sɔmɛ. Bɛɛ sa ko n sɔɔru s̄a su ka n̄n go u sere tunuma.

¹⁶ Adama Pɔlun sesun bii tɔn durɔ u yina yen gari nua. U da u dua sansani gb̄ararugia yen mi, ma u Pɔlu gari yi s̄ɔwa. ¹⁷ Ma Pɔlu u tabu kowobun tɔnwero turo soka, u n̄n s̄ɔwa u ka aluwaasi wi doo tabu sunɔn mi domi u gari mɔ u kī u n̄n s̄.

¹⁸ Tabu kowobun tɔnwero wi, u ka n̄n da tabu sunɔn mi, ma u nɛɛ, Pɔlu pirisɔm wi, u man soka ma u man kana n ka aluwaasi wi na wunɛn mi domi u kī u n̄n gāanu s̄.

¹⁹ Tabu sunɔ u aluwaasi win nɔmu nɛnua u ka n̄n da b̄ɔrɔ u n̄n bikia u nɛɛ, mba a kī a man s̄.

²⁰ U nɛɛ, Yuuba ba nɔɔ tia kua bu ka nun bikia sia a ka Pɔlu da guro gurobun mɛnnɔwɔ, kpa n s̄aare nge ba kī bu win gari mɛɛrim sɔmɛwa. ²¹ Adama a ku ben gari nɔ, domi ba tɔnu weeru kere be ba koo kuke swaaɔ bu ka n̄n mwa. Be kpuro ba b̄ɔrua ma ba n̄ dimɔ, ba n̄ maa n̄rumɔ ma n kun mɔ ba n̄n go. Baa t̄ɛ ba sɔɔru s̄a bu ka ye ko. Wunɛn woodawa ba swaa daki.

²² Ma tabu sunɔ wi, u nɛɛ, a ku goo s̄ ma a man gari yini

dɔmɛa. Ma u dera aluwaasi wi, u doona.

Ba ka Pɔlu da Felisin mi

²³ Ma tabu sunɔ wi, u tabu kowobun wirugibu yiru soka u nɛɛ, i tabu kowo goobu (200) sɔɔru koosio bu Sesare da, ka maasɔbu wata ka w̄kuru, ka sere yaasigibu goobu, ba n sɔɔru s̄a bu swaa w̄ari k̄aba n̄ɔba n̄nɛ w̄aku te. ²⁴ I maa dumi gaari b̄akuo kpa i ka Pɔlu da sina wuu ȳɛro wi ba ra soku Felisin mi, i turi ka alafia.

²⁵ Yen biru tabu sunɔ u tireru yorua t̄ɛ sɔ u nɛɛ, ²⁶ nɛ Kolodu Lisiasi, na nun tɔbura tem ȳɛro Felisi b̄ɛɛregii.

²⁷ Yuuba ba durɔ wi mwawa, ba kī bu n̄n go. Ye na gia ma u s̄a Romugii, yeya na da ka n̄n tabu kowobu na n̄n w̄ara. Yen biru na ka n̄n da ben guro gurobun wuswaaɔ.

²⁸ Domi na kī na n ȳɛ ȳɛn s̄ ba n̄n taarɛ w̄ɛmɔ. ²⁹ Miya na gia ma u n̄ gāanu ganu kue ni nu ka gɔɔ weenɛ, baa mam pirisɔm. Na deema ba n̄n taarɛ w̄ɛmɔwa ben woodan garin s̄. ³⁰ Sanam mɛ ba man s̄ɔwa ma Yuuba ba nɔɔ tia kua bu ka n̄n go, yande na dera ba ka nun n̄n naawa. Na win taarɛ w̄ɛɔbu s̄ɔwa bu na bu ben gari gere wunɛn wuswaaɔ.

³¹ Yera tabu kowo be, ba win wooda kpuro sw̄ii. Ba Pɔlu sua w̄aku te, ma ba ka n̄n da sere Antipatirio. ³² Yen sisiru tabu kowo be, ba wura ben sansanio ma dumigibu ba ka n̄n da wuswaaɔ. ³³ Ye ba tura Sesareɔ ba tem ȳɛro tire te w̄ɛ, ba maa n̄n Pɔlu tusia. ³⁴ Ye tem ȳɛro u tire te gara u

kpa, u Pɔlu bikia bera mìn di u na. Pɔlu nɛɛ, Silisin di. ³⁵ Tem yěro u nɛɛ u koo win gari nɔ sanam mɛ win taarɛ wěɔbu ba tunuma.

Ma u wooda wě bu Pɔlu kɔsu Herodun sina kpaarɔ.

24

Yuuba ba Pɔlu gari mani

¹ Sɔɔ nɔɔbun biru, Anania yāku kowo tɔnwero u da Sesareɔ wi ka guro gurobu gabu sannu ka sere wooda yěro goo wi ba mɔ Terituru. Ba da tem yěron mi, ma ba Pɔlun taarɛ gerumɔ. ² Ba Pɔlu soka, ma Terituru u nùn gari manibu wɔri u nɛɛ, Felisi bɛɛregii, sa alafia mɔ gem gem ka wunen baruka. Wunen yam waa geebu bu dera a wooda dabiru kɔsa bɛsɛn tem arufaanin sɔ. ³ Sa ye kpuro wura baama kpuro saa baayere sɔɔ, ka siarabu. ⁴ Adama na n kī n wunen saa kpuro di. Yen sɔ, na nun kanamɔ a ka sun temanɔ gari piiko ye sa mɔ sɔɔ. ⁵ Sa wa ma durɔ wini naanaanugiiwa, u ra sannɔsu seeyewa Yuuban suunu sɔɔ handunia kpuro sɔɔ. U maa sãa wuuru garun wirugibun turo te ba ra soku Nasarenegibu *. ⁶ U mam swaa kasu u ka sãa yeru disi doke. Sanam mɛya sa wi mwa. [Sa raa kī su nùn siri ka bɛsɛn wooda, ⁷ adama tabu sunɔ Lisiasi u na, u sun nùn wɔrari ka dam. ⁸ Ma u wooda wě win taarɛ wěɔbu bu na wunen wuswaaɔ.] Wunen tii à n nùn gari bikia, kaa kpī a gãa ni

kpuron gem wa nì sɔɔ sa nùn taarɛ wěɛmɔ.

⁹ Ma Yuuba ba gari yi kpuro wura ba nɛɛ, geema.

Pɔlu u win gari tubusia Felisin wuswaaɔ

¹⁰ Yera tem yěro u Pɔlu gari wě ka yīreru, ma Pɔlu seewa u nɛɛ, na yě ma a sãa siri kowo tem mɛ sɔɔ saa wɔɔ dabirun di. Yen sɔ, kon gari gere n ka tii yina ka toro sindu. ¹¹ À n bikia ba koo nun sɔ, n n mɔ n sɔɔ wɔkura yiru kere ye na ka Yerusalemu da n sãaru ko mi. ¹² Ba n man wa na ka goo sikirinamɔ n kun mɛ na tɔmbu sannɔ nɔɔ kuurimɔ sãa yerɔ n kun mɛ ben mɛnnɔ yeru sɔɔ, n kun mɛ wuu suunu sɔɔ. ¹³ Gari yi ba man manimɔ tē, ba n maa yin seeda gaa mɔ. ¹⁴ Adama gãa teena na wura wunen wuswaaɔ, na Gusunɔ bɛsɛn sikadoban Yinni sãamɔ ka swaa ye beni ba sokumɔ weesugia. Na maa Mɔwisin wooda kpuro naane doke ka maa Gusunɔn sɔmɔbun tirenu. ¹⁵ Na yīyɔ bini mɔ Gusunɔ sɔɔ bi durɔ beni ba maa mɔ ma tɔmbu kpuro, tɔn geegibu ka tɔn kɔsobu, ba koo se gɔrin di. ¹⁶ Yen sɔna na hania mɔ baadomma, kpa nen gɔru gu ku man taarɛ wě Gusunɔn wuswaaɔ ka maa tɔmbun wuswaaɔ.

¹⁷ Wɔɔ dabirun biru na tē wura Yerusalemuɔ n ka nen tɔmbu somiru naawa kpa n maa Gusunɔ kēnu kē. ¹⁸ Mi sɔɔra ba man deema sãa yerɔ, na tii dɛerasia. Tɔn wɔru sari mi, sannɔ nɔɔ kuribu maa sari

* **24:5** Nasarenegibu - Tɔn be ba na Nasaretin di. Ba maa naane dokeo gbiikobu soka mɛ yɛn sɔ Yesu u na Nasaretin di.

mi. ¹⁹ Adama Asin Yuu gaba wāa mi. N weene ben tii bu na wunen wuswaa bu seeda di bā n gāanu wa ne sō, ²⁰ n kun mē, a de durō beni bu gere taare ye ba wa ne sō dōma te na yōra guro gurobun mennōn wuswaa. ²¹ Ma n kun mō gāa tee nī sō na gbāra ye na yō ben suunu sō na nēē, bēē i man sirimōwa gisō yēn sō na naane doke ma gōriba koo se.

²² N deema Felisi u naane dokebun swaa yē, yera u Yuu be sōwa bu de tabu sunō Lisiasi ūn tunuma. Dōma teya u koo ben gari yi wēeri.

²³ U maa tabu kowobun tōnwero wooda wē u n gina Pōlu doke pirisōm sō, adama u de u n tii mō mi, u maa de win kpaasibu bu nūn beram na bu ka nūn nōori.

Pōlu u da Felisi ka Durusilan wuswaa

²⁴ Sō mēerun biru Felisi u na ka win kurō Durusila, wi u sāa Yuu. Ma u Pōlu sokusia. Ye u tunuma ma ba nūn swaa daki sanam mē u naane dokebu Kirisi Yesu sōon gari mō. ²⁵ Adama sanam mē Pōlu u bu gem kobu ka gaya ka maa siri bi bu ween gari tubusiamō, Felisi u nanda, ma u nēē, a doonō gina. Kon kpan nun soku nā n fēē wa.

²⁶ U raa maa yīiyō u koo gobi wawa Pōlun min di. Yenin saabuwa u ra nūn sokusie kiri kiri u ka nūn gari ko.

²⁷ Wō yirun biru Pōsiyu Fesitu u kua Felisin kōsire. N deema Felisi u Pōlu deri pirisōm sō yēn sō u kī u n bēere mō Yuuban mi.

25

Pōlu u kī u da tem yēron mi

¹ Ye Fesitu u tunuma Sesareō u ka sōmburu sua, yen sō nnese u Yerusalemu da. ² Miya yāku kowo tōnwero bu ka Yuuban guro guro bu ba Pōlu durum mani, ba maa Fesitu suuru kana ³ u ka Pōlu na Yerusalemuō, domi ba gōru doke bu nūn go swaa. ⁴ Fesitu u bu sōwa u nēē, Pōlu wāa pirisōm sō Sesareō, nen tii na n maa tēmō n ka wura mi. ⁵ Yen sō, i de su da mi ka bēen wirugibu gabu sannu kpa bu gere tora te u kua.

⁶ Fesitu kun sō nōba ita n kun mē sō wākuru kere ben mi, u ka wura Sesareō. Ye u tura mi, sisiru u da u sina siri yerō ma u wooda wē bu ka Pōlu na win wuswaa. ⁷ Ye Pōlu u tunuma, Yuu be ba na Yerusalemun di ba nūn suunu bure ma ba nūn kōsan taare manimō yēn seeda ba n mō. ⁸ Adama Pōlu u ka tii yina u nēē, na n Yuuban wooda torari, n kun mē sāa yeru, n kun mē Romun tem yēro.

⁹ Fesitu wi, u kī u n bēere mō Yuuban mi, yera u Pōlu sōwa u nēē, a kī a da Yerusalemuō bu nun siri gari yin sō nen wuswaa?

¹⁰ Pōlu nēē, aawo. Tem yēron woodan siri yerōwa na yō, miya n weene bu man siri. Na n Yuuba torari nge mē wunen tii a yē sāa sāa. ¹¹ Nā n wooda sara, n kun mē nā n gāanu ganu kua ni nu ka gō weene, na n yinamō bu man go. Adama mēm mē ba man manimō sō, gem mū kun wāa, gōo sari wi u koo kpī u man bu nōmu sōndia. Yen

sō, tē na ka nēn siribu dōwa tem yēron mi.

12 Ye Fesitu u ka wigibu wesiana u kpa, u Pōlu sōwa u nēē, yēn sō a wunen siribu tem yēro nōmu sōndia, win miya kaa da.

Ba ka Pōlu da Agiripa ka Berenisin wuswaa

13 Sō mēerun biru, sina boko Agiripa ka win sesu Berenisi ba Sesare da bu ka Fesitu tōbiri. 14 Ye ba sō yiru mō mi, Fesitu u sina boko wi Pōlun gari sōwa u nēē, durō goo wāa pirisōm sō wuu mi, wi Felisi u deri. 15 Sanam mē na Yerusalemu da, Yuuban yāku kowo tōnwerobu ka guro gurobu ba man win toranu tubusia. Ma ba man bikia n nūn taarē wē bu go. 16 Adama na bu sōwa Romugibu ba ku ra de bu goo go ma n kun mō ba yēro siri. Ba ra dewa wi ka win taarē wēobu bu gari kō nō ka nō. 17 Sanam mē be kpuro ba na wuu mi, na n dirira, adama yen sisira na bu sokusia siri yerō, ma na maa wooda wē bu ka Pōlu na. 18 Win taarē wēobu ba seewa, adama ba n nūn gāa kōsunun taarē wē ni na raa tamaa. 19 Ben tiin sāarun gariya ba ka nūn sikirinamō, ka maa durō goon gari wi ba sokumō Yesu wi u gu. Adama Pōlu u gerumō kam kam durō wi, u wasi. 20 Na biti kua amōna kon gari yin bweseru sirisina. Yen sōna na Pōlu bikia ū n kī bu nūn gari yin siribu kua Yerusalemu. 21 Adama u win siribu tem yēro nōma sōndia. Yera na wooda wē bu kpm nūn doke

pirisōm sō sere n ka nūn daasia mi.

22 Agiripa u Fesitu sōwa u nēē, nēn tii na kī n durō win nōn gari nō.

Fesitu nēē, sia kaa nō.

23 Yen sōna sisiru Agiripa ka Berenisi ba tunuma siri yerō ka bēere baka, ma tabu sinambu ka wuun wirugibu ba bu swīi. Ma Fesitu u wooda wē bu ka Pōlu na. 24 Fesitu nēē, sina boko Agiripa ka bēē kpuro be i wāa mi ka bēē sannu, durō wi wee, win gari Yuuba kpuro ba ka na nēn mi, be ba wāa wuu mi ka be ba maa wāa Yerusalemu. Ba gbāsukumō ba mō, n n weenē u n maa wāa. 25 Nēn tii na n gāanu wa wi sō, ni nu ka gō weenē. Adama yēn sō win tii u win siribu tem yēro nōmu sōndia, na gōru doke n nūn daasia win mi. 26 Ka mē, na n gāanu wa ni kon nēnusi win gari sō n ka nēn yinni tireru kua. Yen sōna na ka nūn na bēē kpuron wuswaa, n mam nēere wunē sina boko Agiripa, i ka win gari wēeri kpa n ka wa ye kon yore. 27 Domi n n man dee dee sāawe n ka pirisōm goo mōrisia kpa na kun gerua mban sōna.

26

Pōlu u tii tubusia

Agiripan wuswaa

1 Agiripa u Pōlu sōwa u ayeru mō u ka win gari tubusia.

Yera Pōlu u tōmbu marisia ka nōmu, ma u tii tubusia u nēē, 2 sina boko Agiripa, nēn nukura dora gisō yēn sō kon kpī n tii tubusia wunen

wuswaaḡ gari yi kpuro sḡ
yi Yuuba ba man manimḡ.

³ Domi na yē ma a Yuuban komaru yē sāa sāa ka ben sikirinḡsun gari. N n mēn na, na nun kanamḡ a temanḡ a nēn gari swaa daki.

⁴ Yuuba kpuro ba nēn wāaru yē saa nēn aluwaasirun di. Ba yē ma Yerusalemuḡra na biru di nēn bweseru sḡ.

⁵ Ba man yē n tē. Yen sḡ, bā n kī ba koo kpī bu man seeda diiya ma Falisiban swaa sḡra na kpēa, ye ya Yuuban sāarun komaru nēni n kpuro kere.

⁶ Ma tē, ba man siri mini yēn sḡ na nḡ mwē te yīyo te Gusunḡ u besen sikadoba kua. ⁷ Nḡ mwē teya besen bwesenu wākura yiru nu ka Gusunḡ sāmḡ gem ka tia bururu ka yoka. Sina boko, yīyo bin sḡna Yuuba ba man mēm manimḡ. ⁸ Mban sḡna bē Yuuba i n kpē i naane doke ma Gusunḡ u goribu seeyamḡ.

⁹ Nēn tii na raa tamaa n weene n Yesu Nasaretigiin yīsiru sanku ka swaa dabinu.

¹⁰ Mēya na kua Yerusalemuḡ. Na wooda mwa saa yāku kowo tənwerobun min di, ma na naane dokeobu dabiru doke pirisḡm sḡ. Bā n maa kī bu ben gabu go nēn nḡmu ga ra n wāa sḡ. ¹¹ Nḡn dabira na ra bu so Yuuban mēnḡ yenu kpuro sḡ, kpa n bu tilasi ko bu ka Gusunḡ gari kam gerusi. Na ka bu mḡru besira too sere na mam bu naa swī wuu tukusa.

Pḡlu u win gḡru gḡsiabun gari mḡ

(I maa mērio Gərobun Kookoosu 9:1-19, 22:6-16)

¹² Ma Pḡlu maa nē, yāku kowo tənweroba man yḡllaa kua na dḡ Damasiḡ ka ben yiiko. ¹³ Sina boko, sḡ wii wḡllun saka swaa ye sḡ, na yam bururam wa mu na wḡllun di mu sun wukiri nē ka be ba man yḡsirio. Yam bururam mē, mu sḡgim ballim kere. ¹⁴ Bēse kpuro sa wḡruma temḡ, ma na nḡ gagu nua, ga ka man gari mḡ ka Heberum ga nē, Sḡlu Sḡlu, mban sḡna a man nḡni sḡmḡ. Mērawa a tii mḡ nge naa kinē te ta ten yinnin dēki nḡ semgia tēsumḡ. ¹⁵ Ma na bikia na nē, wuna were Yinni. Ma Yinni nē, nēna Yesu wi a nḡni sḡmḡ. ¹⁶ Tē, a seewo a yḡra. Na nun kuremawa n ka nun gḡsi a ko nēn sḡmḡ, kpa a ka gāa nin seeda di ni a wa kḡ ka maa ni kaa wa sanam mē kon kḡam nun kure. ¹⁷ Kon nun yakia saa Isireliban nḡmun di, ka maa tən tukobun min di bēn mi kon nun gḡri, ¹⁸ a ka ben nḡni wukia bu ka gḡsira yam wākurun di bu du yam bururam sḡ, kpa bu gḡsira Setam dam di bu na Gusunḡn mi, kpa bu ben toranun suuru wa bu ayeru tubi di ka be sannu be Gusunḡ u gḡsa u kua wigibu yēn sḡ ba man naane doke.

Pḡlu u win sḡmburun gari mḡ

¹⁹ Pḡlu maa nē, sina boko Agiripa, yen sḡna na wḡllun kāsī te mēm nḡwa. ²⁰ Na waasu kua, gbiikaa Damasiḡ ka maa Yerusalemuḡ, yen biru Yudean tem kpuro sḡ, ka maa tən tukobun mi. Na bu sḡwa bu ben gḡru gḡsio bu

toranu deri bu wura Gusunən mi, kpa bu gōru gōsiabun kookoosu sōsi. ²¹ Yenin saabuwa Yuu gaba man mwa sãa yerō ba ka swaa kasu bu man go. ²² Adama sere ka gisən gisō Gusunō u man kōsu, na ka wãa na seeda dimō tōmbu kpuron wuswaa, baka ka buu. Na n gāanu gerumō, ma n kun mō ye Gusunən sōmōbu ka Mōwisi ba gerua ben tireru sō ba nēē ya koo koora. ²³ Yeya, Kirisi u n koo ko u kun nōni sōre, kpa u n sãa gbiikoo wi u koo se gōrin di u ka yam bururam gari kpāra Yuuban mi ka maa tōn tukobun mi.

Pōlu u kī Agiripa u ko Kirisigii

²⁴ Sanam mē Pōlu u tii tubusia mēsum, Fesitu u gbāra u nēē, Pōlu, a wiiramōwa! Wunen keu baka ya nun wiiro kua.

²⁵ Pōlu nēē, Yinni Fesitu na n wiiramō. Gari yi na gerumō yi sãawa gem, yi maa swaa swīi. ²⁶ Domi sina boko Agiripa u gari yin asansi yē. Na maa ka nūn gari mō ka toro sindu yēn sō na yē ma yen gēē kun nūn berue, domi gari yi, yi n koore gbēnum. ²⁷ Sina boko Agiripa, a Gusunən sōmōbun gari naanē doke ro? Na yē sãa sãa ma a yi naanē doke.

²⁸ Agiripa u Pōlu sōwa u nēē, n n sosi fiiko kaa n kī a de n ko Kirisigii.

²⁹ Pōlu u nēē, baa n n domman na, Gusunō u de a ko Kirisigii n kun mam wunē tōna, n koora mē ka be ba nēn gari nōmō mini kpuro gisō,

kpa i n sãa nge nē, yōni yi ba man doke baasi.

³⁰ Sanam mēya sina boko ka tem yēro ka Berenisi, ka be ba sō mi, ba seewa. ³¹ Ye ba yariō, ba sōnamō ba mō, durō wi, u n gāanu kue ni nu ka gōō weenē, baa mam pirisām.

³² Ma Agiripa u Fesitu sōwa u nēē, durō wi, ù kun win siribu tem yēro nōmu sōndie, sa ko raa kpī su nūn kara.

27

Ba ka Pōlu Romu dōo

¹ Sanam mē ba gōru doke su ka Italin tem da ka goo nimkuu, ba Pōlu ka pirisām gabu Yuliu nōmu sōndia wi u sãa Romun tabu kowo wuuru garun tōnwero te ba sokumō tem yērogiru. ² Sa goo nimkuu dua ge ga na saa Adamitin di ga dōo ga n Asin tem bēwe. Ma sa swaa wōri. N deema Aritaaki, Masedōnigii wi u na saa Tesalonikan di, u wãa ka bēē. ³ Yen sisiru sa tura Sidoniō. Yuliu u Pōlu tōn geeru kua, u dera u da u win kpaasibu bera bu ka nūn wē yēn bukata u mō. ⁴ Ye sa doona wuswaa woo bōkō ga sun sweemō. Yen sōna sa da sa Sipun tem bēwa mi woo ga ka nē. ⁵ Ye sa Silisi ka Panfilin tem bēwa, sa tura Mirāo Lisin temō. ⁶ Miya bēsen tabu kowo tōnwero u goo nimkuu gagu wa ge ga na saa Alesandirin di ga dōo Itali gia, ma u sun ge duusia.

⁷ Sōo dabira sa da tēeru tēeru ka wahala sa sere da Sinidin bōkuō. Ye woo bōkō ga yina su da wuswaa, sa gēra sa da sa Keretin tem bēwa sa kpa ka

Saamānen bokuo. ⁸ Ma sa ye sara ka wahala baka sa tura yam gam me ba mō Alafian Wēra yeru, me mu wāa wuu gen bokuo ge ba mō Lase.

⁹ Sa sina mi sō meeru sere ba ka nō kusia, ma besen wuswaa daabu kua kari baka domi saa ye, ya ka goo nimkuu sē. Yen sōna Pōlu u bu kirō kua u nē, ¹⁰ durō bē, na wa ma besen wuswaa daabu kun koorō n kun ka kari ka munuse. N n sōmunu tōna nu koo kam koo ka goon tiwa ka sere besen tiin wāaru.

¹¹ Adama tabu kowo tōnwero u goo temō ka goo yēron gari swaa daki n kere Pōlugii. ¹² Goo yōra yee te, ta n weene bu yōra mi woorun sanam. Yen sōna ben dabira nē, bu doona min di, kpa bu kookari ko bu ka turi Fenikio mi Keretin tem goo yōra yeru gara wāa, te ta mēera sō duu yerun yēsa ka yēsa. Miya ba kī ba n wāa woorun sanam.

Woo bōkō ga seewa

nim wōku wāllo

¹³ Woo fere ferebu ga seema nim wōku gian di, ma durō be, ba tamaa ben daabu koo koorawa nge me ba kī. Yera ba goo yōratia gawama nim di, ba goo wuka ba Keretin tem bēwe turuku turuku. ¹⁴ Adama ye n sosi fiiko, woo bōkō ge ba ra soku Erakilom ga seewa saa tem burerun beran di. ¹⁵ Ga goo nimkuu swee ma yēn sō sa n kpīa su goo ge sīsia woo gen deederu, sa n maa kookari gaa kue, sa dera woo ge, ga ka goo ge da mi ga kī. ¹⁶ Ma sa da sa tem bure piibu bēwa ge ba mō Koloda mi woo ga ka nē. Miya

sa kpīa sa goo nimkuun goo piibu gawa ka wahala baka sa ka gu duusia. ¹⁷ Ye sa gu duusia sa kpa, ba goo nimkuu ka wēe gēe bōkua ka dam. Yera ba gen beka ka wēe kusia, ma ba dera woo ga ka gu da mi ga kī yēn sō ba berum kua bu ku raa de Sirituō bu yani sēeri kuru kara. ¹⁸ Yen sisiru, nge me woo ge, ga sun sweemō ka dam, ba goo nimkuun sōmunu wiabu wōri ba sure nim sō. ¹⁹ Yen sisi kpaaru, ba goo nimkuun dendi yānu wia ba sure nimō ka ben tiin nōma. ²⁰ Sō dabira sa n sō ka kperi wa, ma woo damguu ga mō, sa n de maa tamaa sa ko yari baani.

²¹ Ye goo kun gāanu di saa tēebun di, yera Pōlu u yōra ben suunu sō u nē, durō bē, i n daa nen gari wura, sà kun daa dōne Keretin di, i n daa kari ka munuse yeni wasi.

²² Adama tē, na bē kanamō, i de bēen bwēra kpuna. Goo sari wi u koo kam ko bē sō ma n kun mō goo nimkuu tōna. ²³ Domi gīa wōkuru Gusunō wīgii na sāa, wi na sāamō, win gōrado u na nen mi ²⁴ u nē, nē Pōlu n ku berum ko. Na n kon ko na kun yōre tem yēron wuswaa. N wee, Gusunō u maa man be kpuro yōllaa kua be ba wāa ka nē sannu goo sō. ²⁵ Yen sō, durō bē, i bēen wasi kusio. Domi na naane sāa ma Gusunō u koo ko nge me u man sōwa. ²⁶ Adama goo ga koo kōsikira tem bureru garun gāarō.

²⁷ N wee, n kua sō wōkura nnesen wōkuru ma woo damguu ga sun bōrikiamō

nim wōku wōllo ge ba ra soku Mediterane. Wōku ten suunu sōn saka, goo nimkuun sōm kowoba tamaa sa tem turuku kuawa. ²⁸ Ma ba sisu wēē gbinisi ba kpēē nim sō. Ba wa ma nim mēn dukum mu tura metiri tēna ka nōba yiru. Ye n tē fiiko ba kpam yīira ma ba wa nim mēn dukum tura metiri yēnda nōbu ka ita. ²⁹ Ba nande bu ku raa kpenu kuru kara, yen sōna ba goo yōratinu nne sāarusia gen biru, ma ba kanamō yam mu fuuku sāra. ³⁰ Yera goon sōm kowobu gaba gōru doke bu gbenum sara, ma ba goo piibu sarasia nimō nge ba kī bu goo yōratinu ka da gen wuswaa. ³¹ Adama Pōlu u tabu kowo tōnwero ka tabu kowobu sōwa u nēē, ma n kun mō sōm kowo beni ba sina sēē goo nimkuu sō, i n faaba wasi.

³² Yera tabu kowoba wēē bura yi yi goo piibu ge neni ma ba dera ga wōri nim sō.

³³ Sanam mē ba yam sāreru mara Pōlu u be kpuro kana bu di. U nēē, saa sō wōkura nnen diya i faaba swaa daki, i n maa gāanu ganu di. ³⁴ Na bēē kanamō, i dio bēēn faaban sō. Dōmi baa bēēn wirun seri tia kun borimō.

³⁵ Ye Pōlu u yeni gerua u kpa, u pēē sua u Gusunō siara be kpuron wuswaa u ye mura ma u dim wōri. ³⁶ Ma be kpuro ba wasi kusia, ba dīanu di ben tii. ³⁷ Bese be sa wāa goo nimkuu ge sō, bēēn geera tura tōnu goobu ka wata ka wōkura nōbu ka tia (276). ³⁸ Ye baa wure u di u deba, ba alikama sure nim wōku sō,

goo nimkuun bunum mu ka kaara.

Goo nimkuu ga kāsikira

³⁹ Ye yam sāra, ba n tem mē tuba, adama ba daa gōmburu garu wa te ta yani sēeri mō, ma ba gōru doke bu goo nimkuu bōrie mi, bā n kpīa. ⁴⁰ Yera ba goo yōratinun wēē kusia ba dera nu nim wōri, ka sere maa sēēnun wēē yi ba ka yi sōri. Ma ba beka seesia wōllo goo nimkuu gen wuswaa kpa woo gu ka goo bōrie daa gōmbu ten mi gia. ⁴¹ Adama ba tura mi nim kurenu yinnamō ka dam ma ba tem kuru kara. Ma goo nimkuun wuswaa ya tem gira, ba kpana bu ge wuka. Sanam mēya nim kure bakanu maa gen biru swee ka dam, ma ga kāsikira.

⁴² Yera tabu kowobu ba gōru doke bu pirisōm be kpuro go, kpa bu ku raa kēeri bu yakara. ⁴³ Adama tabu kowo tōnwero wi, u kī u Pōlu faaba ko, yen sōna u bu yinari. U wooda wē be ba kēeri yē bu gbi bu sure nim sō bu tōbura guru. ⁴⁴ Kpa be ba tie bu goo nimkuun kpatakunu yō bu ka tōbura n kun mē gen tiin bēsi. Nge mēya tōmbu kpuro ba ka tura guru ka alafia.

28

Ba wāa Malitu

¹ Sanam mē sa tura tem bure ten mi ka alafia sa gia ma teya ba mō Malitu. ² Yam min tōmba sun nēnua ka kīru. Gura nēmō, ma woora mō. Yen sōna ba dō sōrua, ba ka sun dam koosia. ³ Ye Pōlu u dāa buri mēnnamō u dokemō dō sō, sanam mēya

waa gəsara yarima min di yam
susurun sō ma ta win nōmu
tēke. ⁴ Yam min tōmba waa
ye wa Pōlun nōmuō, ma ba
gerua ba nēē, kam kam durō
wī, tōngowowa. Baa mē u nīm
wahalan di yara, būu u n koo
de u n wāa.

⁵ Adama Pōlu u waa ye
kpare dōō sōō, ya n maa nūn
wahala gaa kue. ⁶ Ba mara bu
wa win wasi mōsi, n kun mē u
wōruma suaru sōō u gbi. Ye ba
nūn mēera tii tii n ka tē, ba wa
gāanu ganu kun nūn kue, ba
nōō kōbia ba nēē, būuwa u sāa.

⁷ Yam min bōkuōra durō
goon yēnu ga wāa, wī u
sāa tem bure ten sunō, win
yīsira Pūbilusi. U sun dam
koosia, ma u sun nēnua ka
kīru sōō ita win yēnuō. ⁸ N
deema Pūbilusin tundo u
wasi sundu ka bandubandu
barō u kpī. Ma Pōlu u dua win
dirō u kanaru kua u nūn nōma
sōndi, ma u nūn bēkia. ⁹ Yen
biru tem mēn barōbu kpuro
ba naamō win mi, ma u bu
bēkiamō. ¹⁰ Ba sun bēere kua
ka gāa dabinu. Sanam mē sa
goo nīmkuu duō sa doonō, ba
sun kpuro wē yēn bukata sa
mō.

Pōlu tura Romuō

¹¹ Suru itan biru sa goo
nīmkuu gagu dua ge ga na
saa Alesandirin di, ge ga raa
yō tem bure ten mī woorun
saa. Goo nīmkuu gen yīrera
sāa būu sikaba. ¹² Sa tura wuu
gagun mī, ge ba mō Sirakusi,
ma sa sōō ita kua mī. ¹³ Sa
kpam goo wuka mīn di sa
da Regioō. Yen sisiru woo
ga seewa nīm wōku gian di
ma sōō yiruse sa tura Pusolio.
¹⁴ Sa naane dokeobu gabu

deema mi, ma ba sun kana
su ka bu sina alusuma bōō
teeru. Nge mēya bēsen sanum
koosina sa ka tura Romuō.
¹⁵ Naane dokeo be ba wāa
mī, ba nua ma sa wee, ma ba
sun sennō na sere Apiyusin
yaburō. Gaba maa ka sun
yinna mī ba mō sōbun sōbia
yenu ita. Ye Pōlu u bu wa u
Gusunō siara, ma win bwēra
kpuna. ¹⁶ Sanam mē sa Romu
dua, ba dera Pōlu u win diru
mō win baa. Ma tabu kowo
goo u nūn kōsu.

Pōlu waasu kua Romuō

¹⁷ Sōō itan biru, Pōlu u
wuu gen Yuuban wirugibu
sokusia. Ye ba mēnna ba kpa
u nēē, bēē nēn mēro bisibu,
Yuu be ba wāa Yerusalemō
ba man mwa, ma ba man
Romugibu nōmu sōndia, baa
mē na n bēsen tōmbu gāanu
ganu kue, na n maa bēsen
sikadoban komaru torari.
¹⁸ Romugiba man siri ma ba
kī bu man kara yēn sō ba n
taare gaa wa nē sōō ye ya ka
gōō weene. ¹⁹ Adama Yuu be,
ba n gari yi wure, yera na nēn
siribu tem yēro nōmu sōndia,
baa mē na n nēn tōmbu gari
gēē mani. ²⁰ Yenin sōna na
bēē bikia i ka na gisō n ka bēē
gari ko. Domi ba man yōni yi
dokewa wī Isireliba ba mara
u nan sō.

²¹ Ba nūn sōōwa ba nēē, sa
n tirenu wa saa Yudean di
wunen garin sō, mēya maa sa
n baaru kōsa gaa nua saa bēsen
mēro bisibun nōn di be ba
na saa mī gian di. ²² Adama
bēsen tii sa kī su nō ye a naane
doke, domi sa yē ma baama
kpurowa ba swaa yen kōsa
gērūmō.

²³ Yen sōna ba tōru yi te ba koo na win mi, ma tən dabinu na tō te, diru mi u wāa. U bu gari yi kpuro tubusiabu wōri, u bu ban te Gusunō u swīin gari seeda diiya. U bu Yesun gari sōsimo saa Mōwisin wooda ka Gusunōn sōmōbun tirenun di. U bu yen keu sōsi saa bururun di sere sō ka kpa. ²⁴ Gabu be sō ba gari yi naane doke, adama gabu ba n wure. ²⁵ Ba gari yi sikirinemo, ba ka doona. Adama bu sere doona Pōlu u gari tee sosi win gari sō u nē, geema, Hunde Dēero u bēen sikadoba sōwa saa Gusunōn sōmō Esain nō sōn di, ²⁶ u nē,

“A doo tən ben mi, a nē,
ba ko n nōmō ka gem,
adama n n koo bu yeeri.
Ba ko n mērimō,
adama ba n koo wa.

²⁷ Domi tən benin gōru ga n
biti mō.

Ba ben tiin swaa kōrua.
Ba nōni yinwa
kpa bu ku wa ka ben nōni,
kpa bu ku nō ka ben swaa,
kpa bu ku gia ka ben gōru,
kpa bu ku raa ka gōsirama nen
mi n ka bu bekia.”

²⁸ Pōlu u maa nē, n n mēn na,
i n yē ma Gusunō u dera win
faaba ye, ya da tən tukobun
mi. Beya ba koo ye swaa
daki. [²⁹ Ye Pōlu u yeni
gerua u kpa, Yuu be, ba seewa
ba sikirinamō gem gem ba ka
doonō.]

³⁰ Wōō gira yiruwa Pōlu u
wāa diru garu sō te u haya
sāa. Be ba nūn beram da
mi kpuro u ka bu faagi kua
ka nuku dobu. ³¹ U ban te
Gusunō u swīin garin waasu

mō ma u Yinni Yesu Kirisin
gari tubusiamō ka toro sin
bakaru. Goo sari wi u nūn
yinari.

TIRE TE PŌLU U ROMUGIBU KUA

Pōlu u tire te Romugibu yoruawa saa Korintin di sanam me u sōru mò u ka da Romu mi, u Yesun yigberu dam kē. Domi u kī u sōmburu ko Romun Yesun yigberugibun suunu sō saa fiiko kpa bu nūn somi u ka da Esipanin temō.

Pōlu u sōsimō win tire te sō ye ya sāa naane dokebu ka nge me naane doke bi, bu ra tōnun wāaru kōsi. Tire ten gari mero ya sāawa naane dokebu bu ra de tōnu u faaba wa, n n mō wooda n nēnubu. Handuniagibu kpurowa ta gari yi sōmō. Domi Gusunōn mi, goo kun goo.

Tire ten kpunaa

1. Tire ten gari mero, wiru 1:1-17.
2. Tōmbu kpurowa ba tore, wiru 1:18n di sere wiru 3:20.
3. Swaa ye Gusunō u ra ka tōmbu faaba ko, wiru 3:21n di sere wiru 4:25.
4. Wāa kpaaru Kirisi sō, wiru 5n di sere wiru 8.
5. Gusunōn himba Isireliban sō, wiru 9n di sere wiru 11.
6. Nge me naane dokeo u koo win wāaru diisina, wiru 12n di sere wiru 15:13.
7. Tōbiribu, wiru 15:14n di sere wiru 16:27.

Tōbiribu

¹ Nēna Pōlu, Kirisi Yesun yoo, nē wi Gusunō u soka n ka ko win goro ma u man wuna

nēnem n ka win Labaari gean waasu ko.

² Labaari gea ye, Gusunō u raa yen nō mwēeru kua yellun di saa win sōmōbun min di, ma ba ye yoruwa win garin tireru sō. ³ Win Biiwa ya ka yā, Yesu Kirisi besen Yinni wi ba mara nge tōnu Dafidi sīna bokon bweseru sō. ⁴ Adama Hunde Dēero u sōsi ka dam ma Gusunōn Biiwa u sāa sanam me u seewa gorin di. ⁵ Wiya man durom wē ma u man gōra bwesenu kpuron mi win yīsirun sō, bwese ni, nu ka nūn naane doke kpa nu nūn mēm nōwa. ⁶ Bēe Romugibu, bēe be Yesu Kirisi u soka, i maa wāa be sō.

⁷ Na bēe kpuro tire teni yoruammē bēe be i wāa Romu, bēe be Gusunō u kī ma u bēe soka i ka ko wigibu. Gusunō, besen Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēe durom ka alafia kē.

Pōlu u kī u naane dokeobu beram da Romu

⁸ Gbiikaa na Gusunō nēn Yinni siaramō Yesu Kirisin min di bēe kpuron sō yēn sō ba bēen naane dokebun gari mò handunia kpuro sō.

⁹ Gusunō wi na sāmō ka nēn gōru kpuro na ka win Biin Labaari gea kparamō, wiya sāa nēn seeda ma na ra n bēen gari mò kpeetim sari ¹⁰ nēn kanaru sō. Na ra n bikiamō, Gusunō ù n kī u den man swaa kē tē, n ka na bēen mi. ¹¹ Domi na gōru doke gem gem n bēe wa n ka bēe hunden kēru garu kē kpa i ka tāsi. ¹² Kpa sa n dam kēenamō besen naane dokebu sō nē ka bēe sanam me ko na n wāa bēen mi.

13 Negibu, na kī i n yē ma na gōru doke nən dabiru n ka na n bēē wa kpa nən sōmburu tu binu ma bēen suunu sō, nge mē ta mara tən tukobu gabun mi, adama sere ka giso na n fēē wa. 14 Na waasun dibu neni wuu marosugibun mi ka maa baru kpaanugibun mi, yērugibun mi ka maa yēru sarirugibun mi. 15 Yen sōna na kī gem gem n maa bēē Labaari gea nōsia bēē be i wāa Romu.

Labaari gean dam

16 Domi na n Labaari gean sekuru mō. Gusunən dama mē mu ra baawure faaba ko wi u naane doke, gbiikaa Yuuba, yen biru tən tukobu. 17 Labaari gea ye, ya sōsimō nge mē Gusunō u ra tōnu gem wē. Gem mēn torubu ka mēn nōru, naane dokeba. Nge mē ba yorua, “Wi u kua gemgii naane dokebu sō, u ko n wāawa.”

Tōmbun taarē

18 Ka geema, Gusunō u win mōru sōsimō saa wāllun di kōsa kpuron sō ye tōmba kua, ka win bēere yēru sariru. Ben kom kōsum mēn saabu ba n dere gem mu sōmburu ko. 19 Gusunō u mōru mō domi ye ya weene tōnu u tubu Gusunō sō ya bu burura. Gusunō win tiywa u bu ye sōsi kpasasa. 20 Ka gem, u n waaro ka nōni, adama saa tem toren di u tii sōsi ma u sāa Gusunō, u maa win sinaru sōsi win sōma ye u kua sō. N n mēn na, ba n gafara wasi. 21 Ba Gusunō yē adama ba n nūn win sinandun bēere wē bu sere nūn siara. Ma ben wira gu ma yam wōkura yiba ben gōru bwisi

sarirugisu sō. 22 Ba gerumō ba bwisi mō adama ba sāawa gari bakasu. 23 Ma ba Gusunō wi u ku ra gbin yiiko kāsina ka bwāarokunu ni nu ka tōnu weene wi u ra gbi, ka gunōsu, ka yēē yi yi ra sī, ka yi yi ra kabiri.

24 Yen sōna Gusunō u bu daa disinugia sure ben tii tiine sō nge mē ben gōru ga kī, kpa ben wasi yi ka ko bēere sarirugii. 25 Ba Gusunən gem ka weesu kāsina. Taka koorā ba sāwa ma ba yen wāaru wāa, n n mō taka kowon tii wi n weene bu siara ka baadommao. Ami.

26 Yen sōna Gusunō u bu kōde bēere sarirugia kpēē. Ben tən kurōbu ba kōō mēnnabu yina ka tən durōbu ma ba kookoo si su n dēnde kāsire kua. 27 Meyā maa tən durōbu ba kōō mēnnabu yina ka tən kurōbu, ma ben kīrun kōde banda ben tii tiine sō. Ba sekuru sariru mō, tən durō ka tən durō, ma ba are mwaamō ben tii sō yi yi ka ben toraru nē.

28 Gusunō u bu deri ben bwisiku kōsunu sō bu ka ko ye n kun weene yēn sō ba n wure bu nūngia. 29 Ma ba kōsa baayere yiba ka nuku kōsuru ka bine ka tusiru ka nisinu ka tən goobu ka sannō ka taki ka bwisi kōsi. Ba ra wīine, 30 ba ra tōnu yaa kasiki, ba Gusunō tusa, ba ra tii wa, ba yēkō mō, ba ra woo kanē, ba kōsan kobun bwisi mō, ba n ben tundobu ka ben mērobu bēere wēemō. 31 Ba n bwisi mō, ba n naane mō, ba n kīru mō, ba n maa wōnwōndu mō. 32 Ba yē ma Gusunən wooda ya gerumō ma be ba yenin bwe-seru mō, gōowa ben kōkōrō. Ka

mε, ba ra ko. N n̄ m̄ mε t̄na, ba maa gabu siaram̄ be ba m̄ mε.

2

Gusun̄n siribu

¹ N n̄ m̄n na, wunε wi a gabun taarε waam̄, a n̄ gafara wasi baa à n weren na, domi sanam mε a gabun taarε waam̄ ma a maa m̄ nge be, a tii taarε w̄em̄wa. ² Sa ȳ ma Gusun̄ u gem m̄ ù n bu taarε w̄em̄ be ba m̄n bweseru m̄. ³ N n̄ m̄n na, a tamaa kaa yari Gusun̄n siribun di wunε wi a gabun taarε waam̄ ma a m̄ nge be? ⁴ Nge a win t̄n geeru ka win t̄manabu ka win suurun kp̄aru gemawa? A n̄ ȳ ma Gusun̄ u t̄n geeru m̄wa u ka nun ḡru ḡsiasia? ⁵ Adama ȳn s̄ wun̄n ḡru ga b̄obu ga degangam yiba, a wun̄n tii m̄ru m̄nnamm̄wa Gusun̄n m̄run t̄run s̄ t̄ s̄ u koo t̄mbu siri dee ⁶ u ka baawure k̄sia nge m̄ win kookoosu s̄a. ⁷ Be ba gea m̄ ka t̄manabu ba ka yiiko ka b̄εε ka w̄aru kasu, beya Gusun̄ u koo w̄aru te ta ku ra kpe w̄. ⁸ Adama be ba ben tiin ḡru k̄ru m̄, ma ba ku ra gem m̄m̄ n̄w̄e ma n̄ kun m̄ k̄sa, beya ba koo m̄ru ka nuku gbisibu wa. ⁹ T̄nu baawure wi u ra k̄sa ko u koo t̄ya ka n̄ni sw̄aru wa, gbiikaa Yuuba, yen biru t̄n tukobu. ¹⁰ Baawure wi u ra maa gea ko u koo yiiko ka b̄εε ka b̄ri yendu wa, gbiikaa Yuuba, yen biru t̄n tukobu. ¹¹ Domi Gusun̄n mi, goo kun goo.

¹² Be ba tora, ba koo kam ko ba kun bu siri ka wooda. Be ba maa wooda ȳ ma ba tora, wooda yera ba koo ka bu siri. ¹³ Domi n̄ m̄ be ba woodan garibu swaa daki beya ba gem m̄ Gusun̄n wuswaa, ma n̄ kun m̄ be ba m̄ ye wooda ya yiirem̄. ¹⁴ T̄n tukobu ba n̄ M̄wisin wooda m̄, adama sanam mε ba m̄ ka tii ye wooda ya gerum̄, ba s̄s̄sim̄ ma ba ȳ ye n weenε bu ko, baa b̄a kun M̄wisin wooda m̄. ¹⁵ Ben daa ya s̄s̄sim̄ ma woodan kookoosu su yorua ben ḡrusu s̄. Ben ḡru ga maa yen seeda dim̄, domi ben bwisikunu nu bu ben toranu s̄s̄sim̄, n̄ kun mε, nu ka bu yinam̄. ¹⁶ M̄ya n̄ ko n̄ s̄a t̄s̄ te Gusun̄ u koo t̄mbun bwisiku asiriginu kpuro siri Kirisi Yesun min di, nge mε n̄n Labaari gea ya gerum̄.

Yuuba ka wooda

¹⁷ Wunε maa ni. A tii sokum̄ Yuu, a wooda naanε s̄a, a woo kanam̄ wunε ka Gusun̄n w̄asinaan s̄. ¹⁸ A ȳ ye Gusun̄ u k̄ a ko, ma a ḡa geenun wunanabu gia wooda s̄. ¹⁹ A ȳiȳ ma kaa kp̄i a w̄kobu swaa gbiiya, kpa a t̄mbu yam d̄erasia be ba w̄a w̄kuru s̄. ²⁰ A tamaa ma kaa kp̄i a bwisi sarirugibu bwisi k̄, kpa a bibu keu s̄s̄si. A ȳ ma a ȳru ka gem nuuru m̄ wooda s̄. ²¹ Wunε wi a gabu keu s̄s̄sim̄, mban s̄na a n̄ tii s̄s̄sim̄. Wunε wi a gabu s̄m̄ bu ku gb̄ni, mban s̄na a gb̄nim̄. ²² Wunε wi a gerum̄ bu ku sakararu ko, mban s̄na a m̄. Wunε wi

a bũnu tusa, mban sōna a gbenimā nin dinā. ²³ Wunε wi a woo kanamā woodan sō, mban sōna a Gusunō funε wunamā ka woodan sarabu. ²⁴ Domi Gusunōn gari sō ba yorua ba nεε, “Bεεn saabuwa tōn tukobu ba Gusunōn yĩsiru gari kam gerusimā.”

²⁵ À n wooda swĩi bango ya arufaani mō ka gem, adama à n wooda saramā wunεn bango ya sāa kam. ²⁶ N n mēn na, tōn tuko wi ba n bango kue, ù n woodan gari mēm nōwa, Gusunō u n nūn mēera bangogii? ²⁷ Tōn tuko wi u wooda mēm nōwa baa mε ba n nūn bango kue u koo bεε Yuuba taarε wē, domi i wooda saramā baa mε i ye mō ma ba bεε bango kua. ²⁸ N n mō wi u sāa Yuu wasi sō, wiya u sāa Yuu ka gem. ²⁹ Adama wi u sāa Yuu ka gem, wiya wi u sāa Yuu win gōruō. Domi bango ya n sāa ye ba kua wasi sō. Ye ya sāa bango ka gem, yera gōru gōsiabu. Hunde Dεeron sōmbura, n n mō woodagiru. Gusunōwa koo Yuu wi siara, n n mō tōmbu.

3

¹ Tē, arufaani yerà Yuu u mō. Nge are yirā bango ya mō. ² N arufaani baka mō swεε kpuro sō. Gbiikaa Gusunō u win gere Yuuba nōmu sōndia. ³ Mba ya koo ko ben gabu bà n kua naanε sarirugibu. Ben naanε sarirun sō Gusunō u koo maa ko naanε sarirugii? ⁴ Aawo, n n mε. Baa bà n tōnu baawure soka weesugii, ba n yē ma Gusunō sāawa geegii. Nge mε Gusunōn gari gerumō,

“Ba koo nun gem wēwa wunεn gari gerubu sō kpa a siribu di.”

⁵ Adama kōsa ye sa mō yà n sōsimo ma Gusunō sāa gemgii, mba sa ko gere. Gusunō ù n tōnu sēyasiaamō, u sāa gem sarirugii? Aawo, na gari gerumō ka tōndun baa. ⁶ Domi Gusunō ù kun sāa gemgii, amōna u koo ka handunia siri.

⁷ Adama nen weesu sù n Gusunōn gem sōsimo kpasasa, win yiiko yu ka sosi, mban sōna ba koo kpam man taarε wē nge toro. ⁸ Mban sōna sa n ko nεε, su kōsa ko kpa yu gea ma. Gabu bu ka wa bu nen yĩsiru sanku ba nεε, mēya na gerumō. Tōn be, ba koo taarε wa nge mε n weenε.

Goo sari wi u sāa gemgii

⁹ N n mēn na, bεε Yuuba sa gabu sanō kerewa? Aawo, baa fiiko. Domi sa sōsi kō ma bεε Yuuba ka tōn tukobu bεε kpuro sa wāawa torarun dam nōmao. ¹⁰ Nge mε ba yorua, “Gemgii sari, baa turo.

¹¹ Goo sari wi u bwisi mō.

Goo sari wi u Gusunō kasu.

¹² Be kpurowa ba kōore.

Be kpurowa ba sankire.

Be kpurowa ba kōsa mō.

Baa ben turo kun gea mō.

¹³ Ben yara ba ka sibu taki dimō.

Ben nō ga dēε mōwa nge surōkōru.

Ben nōwa ba ra ka tōnu go.

¹⁴ Ben nō ga bōri yiba, ka gari yi yi sosu.

¹⁵ Ben naasu su sāu su ka tōnun yem yari.

16 Kpeerabu ka nuku
sankirana nu ra n wāa
ben swaa sɔɔ.

17 Ba n alafian swaa yē.

18 Ba n Gusunɔ nasie.”

19 Tē sa yē ma kpuro ye
wooda ya gerumɔ, ya ye
gerumɔwa be ba wāa yen
nɔmuɔn sɔ, kpa nɔɔ baagere
gu ka mari, kpa baawure
u win daa tusia Gusunɔn
wuswaaɔ. 20 Domi goo sari
wi u koo gem wa Gusunɔn
wuswaaɔ wooda nɛnubun
sɔ, yɛn sɔ wooda ya ra tɔnun
toraru sɔɔsi.

Nge mɛ Gusunɔ

u ra tɔnu gem wē

21 Adama tē Gusunɔ u sɔɔsi
nge mɛ u ra tɔnu gem wē, n n
mɔ ka woodan gari. Mɔwisin
wooda ka Gusunɔn sɔmɔbu
ba yen seeda di. 22 Kpuro
be ba Yesu Kirisi naanɛ doke,
Gusunɔ u bu gem wēɛmɔ ben
naanɛ dokebun sɔ, domi goo
kun goo. 23 Tɔmbu kpurowa
ba tora ma ba Gusunɔn yiiko
bia. 24 Adama Gusunɔ u
bu gem wēɛmɔ n kun ka
kɔsiaru win durom sɔ saa
Yesu Kirisin min di wi u bu
yakiamɔ. 25 Gusunɔ u nɔn kua
abɔru batuma sɔɔ u ka tɔmbu
toranun suuru waawa ka win
yem be ba nɔn naanɛ doke.
Gusunɔ u kua mɛ, u ka sɔɔsi
ma u sɔa gemgii. Yellu win
suurun saa sɔɔ u ra tɛmana
ka tɔmbun toranu. 26 Adama
tē, saa yeni sɔɔ u kɔ u sɔɔsi ma
u sɔa gemgii ma u maa bu gem
wēɛmɔ be ba Yesu naanɛ doke.

27 N n mɛn na, mba tɔnu
u koo ka woo kana. Sari.
Mban sɔna. Woodan mɛm
nɔɔbun sɔ? Aawo. Naanɛ
dokebun sɔna. 28 Domi sa wa
ma tɔnu koo gem wa Gusunɔn

wuswaaɔ ka naanɛ dokebu
tɔna, n n mɔ ka woodan mɛm
nɔɔbu. 29 Gusunɔ u sɔawa
Yuuba tɔnan Yinni? U n
maa sɔa tɔn tukobugii? U
maa sɔa tɔn tukobugii mɛ.
30 Domi Gusunɔ turowa wāa.
Wiya u koo bangogibu gem
wē ben naanɛ dokebun sɔ
ka maa bango sarirugibun
tii ben naanɛ dokebun sɔ.
31 Sa wooda goomɔ ka naanɛ
dokebu nge mɛ? Aawo, sa
mam yen dam siremɔwa.

4

Aburhamun gari

1 N n mɛn na, mba sa ko gere
Aburhamu besɛn sikadon
sɔ. Mba u nɔma tura. 2 Mɛya
bà n Aburhamu gem wē ye
u kuan sɔ u koo kpɔ u woo
kana, adama n n mɔ Gusunɔn
wuswaaɔ. 3 Domi mba ba
yorua Gusunɔn gari sɔɔ. Ba
nɛɛ, “Aburhamu u Gusunɔ
naanɛ kua, yen sɔna u nɔn
garisi gemgii.” 4 Tē, goo ù
n sɔmburu kua, ba ku ra
win kɔsiaru garisi durom,
win areya. 5 Adama baa ù
kun sɔmburu kue, ma u gesi
Gusunɔ naanɛ doke, Gusunɔ
u koo win naanɛ dokebu
garisiwa gem. Domi wiya u
koo kpɔ u taarɛgii gem wē.
6 Nge mɛya Dafidi u yɛron doo
nɔɔrun gari mɔ wi Gusunɔ u
gem wēɛmɔ n kun ka sɔman
baa. 7 U nɛɛ,

“Doo nɔɔrugiiwa wɔn toranu
ba suuru kua,
ma ba win kɔsa go.

8 Doo nɔɔrugiiwa wɔn kɔsa
Yinni Gusunɔ kun
garisi.”

⁹ Tē, doo nɔɔ te, bangogibugira? Na nun kua bwese dabinun Nge ka maa bango sarirugibu. Domi sa gerumɔ ma ba Aburhamu garisi gemgii win naane dokebun sɔ. ¹⁰ Amɔna u sɔa sanam mɛ. U bango kua? Nge u n̄ kue. U n̄ sanam mɛ gina bango kue. U sɔawa bango sarirugii. ¹¹ Yen biruwa ba n̄n bango kua ye ya sɔa yīreru ma Gusunɔ u n̄n gem wē. Ba n̄n gem mɛ wē naane dokebun sɔ sanam mɛ u n̄ gina bango kue. Nge mɛya u ka kua bango sarirugibu kpuron baaba be ba naane doke, ma ba bu gem wē. ¹² Ma u maa sɔa bangogibun baaba be n̄ n̄ mɔ bango tɔna ba mɔ, adama ba maa win naane dokebun yira swī, bi u mɔ sanam mɛ u n̄ gina bango kue.

Ba ra nɔɔ mwɛru wure ka naane dokebu

¹³ Ba Aburhamu ka win bweseru nɔɔ mwɛru kua ma ba koo handunia gira tubi di. Ba n̄ n̄n nɔɔ mwɛ te kue ka woodan baa, ma n̄ kun mɔ yèn sɔ u gem wa naane dokebun sɔ. ¹⁴ N n̄ sɔan na be ba wooda mɛm nɔɔwa beya ba koo ko tubi diobu, naane dokebu kua kam, nɔɔ mwɛ te, ta maa tɛsira. ¹⁵ Domi woodawa ya ka Gusunɔn mɔru naamɔ. Adama mi wooda sari, wooda sarabu maa sari.

¹⁶ Yen sɔ, ka naane dokebun baawa ba koo nɔɔ mwɛ te wura tu ka ko durom, kpa Aburhamun bweseru kpuro tu ka kpī tu tu wura. N n̄ mɔ be ba wooda mɔ tɔna adama ka maa be ba naane dokewa nge Aburhamu wi u sɔa bɛsɛ kpuron baaba. ¹⁷ Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ,

baaba.” U sɔa bɛsɛn baaba, Gusunɔ wi u naane doken wuswaaɔ. Gusunɔ wiya u ra gɔribu seeye, u ra maa taka ko ye ya n̄ daa waa. ¹⁸ Aburhamu u Gusunɔ naane doke ka yīyɔbu, baa mɛ u n̄ ka yen swaa wa ye u yīiyɔ. Yen sɔna u kua “bwese dabinun baaba” nge mɛ Gusunɔ u raa gerua u n̄ɛɛ, “nge mɛya wunen bwesera koo dabia.” ¹⁹ Saa ye, u wɔɔ wunɔbun (100) saka tura adama win naane dokebu kun kaare sanam mɛ u win wasi laakari kua yi yi sɔare yi gu, ka maa Saaraan nukuru te ta n̄ waa tu bii ma. ²⁰ U n̄ naane dokebu deri, u n̄ maa Gusunɔn nɔɔ mwɛ te sika koosi. Adama win naane dokebu n̄n dam wē, ma u Gusunɔ bɛɛɛ wē. ²¹ Domi u yē kam kam ma Gusunɔ u dam mɔ u ka ko yèn nɔɔ mwɛru u kua. ²² Yen sɔna win naane dokebun saabu Gusunɔ u n̄n garisi gemgii. ²³ Adama ye ba yorua ba n̄ɛɛ, “ba n̄n garisi gemgii,” ba n̄ yi yorua wi turon sɔ. ²⁴ Ba maa yi yoruawa bɛsɛn sɔ, bɛsɛ be ba koo maa garisi gemgibu, bɛsɛ be sa Gusunɔ naane doke wi u bɛsɛn Yinni Yesu seeya gɔrin di. ²⁵ U dera ba n̄n go bɛsɛn toranun sɔ, u maa n̄n seeya u ka sun ko gemgibu.

5

Nɔɔsinaa ka Gusunɔ

¹ Tē ye Gusunɔ u sun gem wē naane dokebun sɔ, sa dora ka wi, saa Yesu Kiriisi bɛsɛn Yinnin min di. ² Win min diya naane dokebun saabu sa

durom me wa mē sō sa yō dim dim, ma sa nuku dobu mō yēn sō sa yīyō sa ko bōnu wa Gusunōn yīiko sō. ³ N n me tōna, sa maa nuku dobu mō besen nōni swāaru sō, domi sa yē ma nōni swāaru ta ra tēmanabu ma. ⁴ Tēmanabu bu ra de tōnu u laakari mēeribu kamia, kpa u n yīyōbu mō. ⁵ Tē, yīyō bi, bu ku ra sun dukiri kue, domi Gusunō u win kīru yibia besen gōruō saa Hunde Dēeron min di wi u sun kā.

⁶ Sanam me sa n gina dam mō, saa ye Gusunō u yi, Kirisi u gu be ba n Gusunōn bēere yēn sō. ⁷ Geema n sē tōnu u ka geegii gbīiya. Sōrākudo wōrugō goo koo gbi gean kowo goon sō. ⁸ Adama Gusunō u sun win kīrun kpāaru sōsi, ye u dera Kirisi u gu besen sō sanam me sa sāa torobu. ⁹ Tē, win yem sōna sa kua gemgibu. N n men na, sika sari u koo maa sun faaba ko Gusunōn mōrun di. ¹⁰ Sanam me sa sāa Gusunōn yibereba, u ka sun dora win Biin gōon sō. N n men na tē, ye u ka sun dora u kpa, sika sari u koo maa sun faaba ko ka Bii win wāaru. ¹¹ N n me tōna, sa maa nuku dobu mō Gusunō sō saa besen Yinni Yesu Kirisin min di wi u dera sa dora ka Gusunō.

Adamu ka Kirisi

¹² Toraru ta dua handunia sō saa tōn turon min di, ma win tora te, ta ka gō na. Gō wi, u tōmbu kpuro girari domi kpurowa ba tora. ¹³ Geema toraru ta wāa handunia sō wooda ya sere na, adama ba ku ra toraru

garisi toraru mi wooda sari. ¹⁴ Ka me, saa Adamun waatin di sere ka Mōwisigia, gō u bandu dii tōmbu kpuron suunu sō, ka mam be ba n Gusunō mēm nōwē nge me Adamu u kua.

Adamu u sāawa wi u koo ra nan weenasii. ¹⁵ Adama durom me, mu kpā n tora te kere. Geema tōn dabiru ta gu tōn turo win torarun sō, adama Gusunōn durom mu kere. Durom mēn kēru ta maa kere te u tōn dabiru kā saa Yesu Kirisi turo win min di. ¹⁶ Gusunōn kēru ka tōn turon tora te, ya wunane. Gbiikaa, siribu na tōn turon torarun sō, ma bin kōkōrō kua taare wēebu. Adama durom maa na tōn dabinun toranun sō, ma mēn kōkōrō kua gem wēebu. ¹⁷ Geema, tōn turon torarun sōna gō u bandu di. N n mēn na, sika sari be ba Gusunōn durom bakam mwa ka win gem kēru, ba koo maa bandu di wāaru sō tōn turon min di. Wiya Kirisi.

¹⁸ N n mēn na, nge me tōn turon toraru ta tōmbu kpuro taare wē, mēya tōn turon gean kobu bu tōmbu kpuro gem wēmō bu ka wāaru wa. ¹⁹ Nge me tōn turon mēm nōobu sarirun sō tōn dabiru ba kua torobu, nge mēya maa Gusunō u koo tōn dabiru gem wē tōn turon mēm nōobun sō.

²⁰ Wooda ya dua kpa toraru tu ka sosi, adama mi torara sosi, miya Gusunōn durom mu maa sosi mu banda. ²¹ Nge me torara bandu di ma ta ka gō na, mēya maa Gusunōn durom mu bandu dii gem sō mu ka sun wāaru wē te ta ku

ra kpe saa beŋen Yinni Yesu Kirisin min di.

6

Sa kua gonu torarun wuswaa,

adama wasobu Kirisi sɔɔ

¹ N n mɛn na, mba sa ko gere. Sa ko n da n toramɔwa durom mu ka sosi? ² Aawo, n n mɛ. Beŋe bɛ sɔɔ torara kun maa dam mɔ, amɔna sa ko n maa ka wɔa ten dam nɔmu. ³ I n yeni yɛ? Sanam mɛ ba sun batɛmu kua su ka gbinna ka Yesu Kirisi, win gɔɔ sɔɔra sa ka nɔn gbinna. ⁴ Batɛmu ye sɔɔ, ba sun sika ka wi sannu, ma sa win gɔɔ bɔnu kua, kpa nge mɛ Kirisi u seewa gɔrin di ka Baaban yiiko, beŋe maa sa n sɔimɔ ka wɔa kpaaru.

⁵ Domi sà n gbinna ka wi sanam mɛ sa win gɔɔ bɔnu kua, sika sari sa ko maa win seebu gɔrin di bɔnu ko kpa su gbinna ka wi. ⁶ Sa yɛ ma ba beŋen daa gura kpare dɔa bunanaru sɔɔ ka wi sannu, kpa beŋen wasi torarugii yi ko dam sarirugii kpa sa kun maa sɔa torarun yobu. ⁷ Domi wi u gu u yaklara torarun nɔman di. ⁸ Tɛ, nge mɛ sa gu ka Kirisi sannu, sa maa naane sɔa ma sa ko maa wɔaru di ka wi sannu. ⁹ Domi sa yɛ ma Kirisi u seewa saa gɔrin di u n maa gbimɔ, gɔɔ kun maa dam mɔ wi sɔɔ. ¹⁰ Domi gɔɔ wi u gu min sɔ, torara kun maa dam mɔ win wɔlɔ, adama wɔa te u dimɔ tɛ, u tu dimɔwa Gusunɔn wuswaa. ¹¹ Mɛya maa beŋen tii i tii garisio gonu torarun wuswaa, kpa i n sɔa wasobu

Gusunɔn wuswaa Kirisi Yesu sɔɔ.

¹² N n mɛn na, i ku maa de toraru ta n bandu dii beŋen wasi yi yi koo gbi sɔɔ. I ku yin binɛ mɛm nɔwa. ¹³ I ku ra beŋen wasin doo dooka toraru nɔmu sɔndia tu ka kɔsa ko, adama i beŋen tii Gusunɔ nɔmu sɔndio nge wasobu be ba wurama gɔrin di, kpa i beŋen wasin doo dooka Gusunɔ nɔmu sɔndia yu ka gea ko. ¹⁴ Toraru ta n ko n yiiko mɔ beŋe sɔɔ, domi i n wɔa woodan nɔma sɔɔ ma n kun mɔ durom nɔmaa.

Gem yobu

¹⁵ N n mɛn na, amɔna sa ko ko. Sa ko n toramɔ yɛn sɔ sa wɔa durom nɔma sɔɔ, n n mɔ woodan nɔma sɔɔ? Aawo, n n mɛ. ¹⁶ I yɛ sɔa sɔa ma i n tii goo nɔmu sɔndia nge yobu i ka nɔn mɛm nɔwa, win yoba i sɔa. N n torarun na, tera ta ka gɔɔ naamɔ. N n maa mɛm nɔbun na, biya bu ka gem wɛebu naamɔ. ¹⁷ Adama su Gusunɔ siara, domi i raa sɔa torarun yobu, adama tɛ i sɔasi te mɛm nɔwammɛ ka gɔru tia te ba beŋe nɔmu sɔndia. ¹⁸ Ye i maa yaklara torarun di i kpa, i kua gem yobu. ¹⁹ Na gari mɔ nge tɔn diro yɛn sɔ i sɔa dam sarirugibu. Nge mɛ gasɔ i beŋen wasin doo dooka disinu ka kɔsa nɔmu sɔndia nge yobu i ka kɔsa ko, tɛ, i beŋen wasin doo dooka gem nɔmu sɔndio nge yobu kpa beŋen daa yu dɛɛra.

²⁰ Domi sanam mɛ i raa sɔa torarun yobu, gem kun dam mɔ beŋe sɔɔ. ²¹ Are yirɔ i raa wa yɛ sɔɔ sekura beŋe mɔ tɛ. Yen wii goberu maa gɔwa.

22 Adama tẽ ye i yakiara torarun di i kua Gusunɔn yobu, bɛɛn are sãa daa dɛɛra, bɛɛn wii goberu ta maa sãa wãaru te ta ku ra kpe. 23 Domi gɔɔwa torarun are, adama Gusunɔn kɛra wãaru te ta ku ra kpe Yesu Kirisi bɛɛn Yinnin min di.

7

Ye suanabu sɔɔsimɔ

1 Be ba yẽ ye wooda ya sãa, beya na ka yã. Nɛgibu, i n̄ yẽ ma mɛn nɔɔ tɔnu u wãa wãaru sɔɔ u wãawa woodan nɔma sɔɔ? 2 Nge mɛya tɔn kura ka win durɔ ba ko n wãasine woodan saabu sere durɔ win wãarun nɔɔ, adama win durɔ u n gu, u yakiara saa suanaan woodan dam di. 3 Yen sɔ, sanam mɛ win durɔ u wasi ma u durɔ kpao sua, ba koo n̄n sokuwa sakara, adama win durɔ u n gu, u yakiara woodan di. Sanam mɛ, u n durɔ kpao sua u n̄ sãa sakara. 4 Nge mɛya maa bɛɛ nɛgibu, wooda ya n̄ maa dam mɔ bɛɛn wɔllo, yɛn sɔ i gu ka Kirisi sannu, kpa i ka ko googibu. Tẽ, i sãa wi ba seeya gɔrin digibu, kpa sa n̄ ka Gusunɔ binu maruammɛ. 5 Domi sanam mɛ sa wãa bɛɛn tiin daan nɔma sɔɔ, kankam k̄i torarugiru te wooda ya seeya ta sɔmburu mɔ bɛɛn wasin doo dooka sɔɔ ma ta ka sun dɔɔ gɔɔ gia. 6 Adama tẽ, sa yakiara woodan di ye ya raa sun n̄ni nge dɛsobu domi ya n̄ maa dam mɔ bɛɛn wɔllo. Nge mɛya sa ko kp̄i su Gusunɔ sã ka bwisiku kpaanu ni nu wee Hunden di, n̄ n̄ maa mɔ ka bwisiku guru ni nu wee woodan di.

Wooda ka toraru

7 N n mɛn na, mba sa ko gere. Wooda ya sãa toraru? Aawo. Woodan saabuwa na mam toraru gia. Domi na n̄ daa bine giamɔ wooda yà kun nɛɛ, “I ku ra bine ko.” 8 Ma toraru ta wooda tãsa ta ka bine baayere mara nɛ sɔɔ. Domi mi wooda kun wãa, toraru maa sari. 9 Gasɔ, sanam mɛ wooda sari, na raa wãa, adama ye wooda ya na torara seewa 10 ma n̄n tii na gu. Nge mɛya wooda ye ya weene yu wãaru wẽ, yeya na deema ya ka man gɔɔ naawa. 11 Domi toraru ta wooda tãsa ta ka man n̄ni wɔkua, ma ta man go.

12 N n mɛn na, wooda ya dɛɛre, yen gari maa dɛɛre, yi dɛnde, yi maa wã. 13 N n mɛn na, ye n gea sãa yera ya ka man gɔɔ naawa? Aawo, torara ta man go kpa tu ka sɔɔsi ma te torara. Domi ta gãa geenu denda ta ka man go kpa tu ka sɛsia n banda saa woodan di.

Wi toraru ta taare

14 Geema, sa yẽ ma wooda ya sãa Hundegia adama nɛ na sãawa wasigii wi ba toraru dɔre. 15 Domi ye na ra n mɔ na ku ra tubu. Ye na k̄i na ku ra ye ko, adama ye na tusa yeya na ra ko. 16 Nà n̄ da ko ye na kun k̄i na wura ma wooda ya wã. 17 Mɛya n̄ n̄ maa mɔ n̄n tiiwa na mɔ ma n̄ kun mɔ tora te ta man wãasi. 18 Na yẽ sãa sãa ma gãa geenu sari nɛ sɔɔ, n̄n daawa na ka yã, domi baadomma gean k̄ira wãa nɛ sɔɔ, adama yen koba na ku ra kp̄i. 19 Na n̄ gea ye mɔ ye na k̄i mi, kɔsa ye na tusa yeya na ra ko. 20 Adama nà n̄ mɔ ye na

kun kī, n n̄ maa ne na m̄. Tora te ta man wāasi, tera ta ye m̄.

²¹ Wooda yeniwa na wa ne s̄. Sanam me na kī n gea ko, k̄sa ya ra n man wāasi.

²² Na nuku dobu m̄ Gusun̄n wooda s̄ n̄n ḡru, ²³ adama n̄n wasin doo dooka s̄ na wooda tuka waam̄ ye ya sannam̄ ka n̄n bwisikunu. Ma ya man m̄ tora ten d̄so te ta wāa n̄n wasin doo dooka s̄.

²⁴ Ḡru garin bar̄wa ne! Wara koo man w̄ra wasi yinin n̄man di, yi yi ka man ḡo d̄. ²⁵ Na Gusun̄ siara Yesu Kirisi bes̄en Yinnin saabu.

N n̄ men na, na s̄a Gusun̄n woodan yoo n̄n bwisikunu s̄, adama n̄n daa s̄ na s̄awa torarun yoo.

8

Wāa te Gusun̄n Hunde

u w̄em̄

¹ Yen s̄ t̄, ba n̄ bu taare w̄em̄ be ba gbinne ka Kirisi Yesu. ² Domi Gusun̄n Hunden wooda ye ya wāaru w̄em̄ Kirisi Yesu s̄ ya sun yakia saa toraru ka ḡon n̄man di. ³ Ye wooda kun kp̄a ya kue ȳn s̄ t̄n̄n daa ya yen dam kpeesia, Gusun̄ u ye kua. U toraru taare w̄ te ta wāa t̄n̄n daa s̄ sanam me u win tiin Bii ḡrima ka wasi yi yi ka t̄n̄n wasi torarugii weene, u ka ko ab̄ru torarun s̄. ⁴ U yeni kuawa kpa su ka gea ko ye wooda ya yiirem̄, bes̄e be sa s̄im̄ win Hunden dam s̄, n n̄ m̄ bes̄en daan dam s̄. ⁵ Domi be ba s̄im̄ ben daan dam s̄, beya ba ben daagia bwisikum̄. Adama be ba s̄im̄ Gusun̄n

Hunden dam s̄, beya ba Hundegia bwisikum̄. ⁶ À n wunen daagia bwisikum̄, ḡowa yen k̄k̄r̄. À n maa Hundegia bwisikum̄, wāaru ka alafiawa wunegia. ⁷ Domi be ba ben daagia bwisikum̄ ba kua Gusun̄n yibereba. Ba n̄ Gusun̄n wooda m̄m n̄owamme, ba n̄ mam kp̄. ⁸ Be ba ben daan wāaru wāa, ya n̄ koor̄ bu Gusun̄ w̄re.

⁹ Adama bee, i n̄ maa been daan wāaru wāa ma n kun m̄ Gusun̄n Hundegiru ȳn s̄ win Hunde u wāa bee s̄. Wun̄ wi a kun Kirisin Hunde m̄, a n̄ s̄a wigii. ¹⁰ N n̄ men na, Kirisi ù n wāa bee s̄, baa been wasi yi n gu torarun s̄, been hunde ya wasi ȳn s̄ i gem wa Gusun̄n mi. ¹¹ Gusun̄ wi u Yesu seeya ḡrin di, win Hundewa wāa bee s̄. Yen s̄na wi u Yesu Kirisi seeya ḡrin di u koo maa been wasi ḡogii wāaru w̄ saa win Hunden min di, wi u wāa bee s̄.

¹² N n̄ men na, negibu, sa dibu n̄ni, adama n̄ n̄ m̄ daagibu sa n̄ ka bes̄en daan k̄ru m̄m n̄owamme. ¹³ Domi i n̄ been wasin k̄ru m̄ i ko gbi, adama i n̄ been wasin k̄run kookoosu deri ka Hunde Deeron somiru i ko n wāa. ¹⁴ Domi be Gusun̄n Hunde u kparam̄, beya ba Gusun̄n bibu. ¹⁵ Domi ba n̄ bee hunde k̄a ye ya koo bee ko yobu kpa i n̄ ka kpam nande. Adama ba bee Hunde k̄awa wi u bee kua Gusun̄n bibu, ma ka win dam sa Gusun̄ sokum̄ Baaba. ¹⁶ Gusun̄n Hunden tī u bes̄en hunde s̄om̄ ma sa s̄a win bibu. ¹⁷ T̄ ȳn s̄ sa s̄a win bibu

sa maa sãa tubi diobu, ma sa ko win tubi bõnu ko ka Kirisi sannu, domi sà n Kirisin nõni swāaru bõnu kua, sa ko maa win yiiko bõnu ko.

Yiiko ye ya sisi

18 Na ñ saa yenin nõni swāaru garisi gāanu yiiko ye sa ko ra wan sã. 19 Taka koora kpuro ya diira saa yu na yẽ sɔɔ Gusunɔ u koo win bibu terasia. 20 Domi u taka koora kpɛɛ kam kobun swaa sɔɔ, n ñ mɔ yen tiin gõru kĩrun sɔ, win kĩrun sõna. Adama yĩiyɔ bini bu wāa, 21 ma ba koo ra taka kooran tii yakia saa kam kobun yorun di, kpa yu ka Gusunɔn bibun tii mɔɔ yĩkogiru bõnu ko. 22 Sa yẽ ma sere ka tẽ taka koora kpuro ya kpasa wɔri mɔwa ka wuriribu nge marubun wuriribu. 23 Adama n ñ mɔ taka koora tɔna, besen tii besen be Gusunɔ u suna bura sanam mɛ u sun Hunde Dɛero kã, sa maa kpasa wɔri mɔ besen tii sɔɔ sa n ka mara sere Gusunɔ ù n besen wasi yakia mam mam, u ka sɔɔsi ma sa kua win bibu. 24 Domi faaba ya sãa besegia, adama sa gina wāa yen yĩiyɔbu sɔɔ. Sà n waamɔ ye sa yĩiyɔ, yĩiyɔbu kun maa wāa. Ye tɔnu waamɔ u ko n maa ye yĩiyɔ? 25 Adama sà n gāanu yĩiyɔ ni sa ñ waamɔ, sa ko n nu marawa ka tɛmanabu.

26 Nge mɛya maa Hunde Dɛero u ra sun somi besen dam sariru sɔɔ, domi sa ñ yẽ ye n weene su Gusunɔ kana. Adama Hunde wi, u ra nùn kanɛ besen sã ka kpasa wɔri ye ya ñ ka nɔɔ gerurɔ. 27 Gusunɔ wi u ra tɔmbun gõrusu tubu,

u maa yẽ ye Hunde wi, u bwisikumɔ yèn sɔ ka win kĩa Hunde wi, u ra n nùn kanamɔ naanɛ dokeobun sã.

28 Domi sa yẽ ma baayere kpuro sɔɔ ye ya ra tɔnu deeme, Gusunɔ u sɔmburu mɔ u ka bu gea kua be u soka win himba sɔɔ, ma ba nùn kĩ. 29 Domi be u yẽ yellun di u maa bu gɔsa u yi bu ka ko win Biin weenasibu, kpa win Bii u ka ko yeruma wɔnɔ dabirugii. 30 Nge mɛya be u gɔsa u yi, u maa bu soka. Be u soka mi, u maa bu gem wẽ. Be u gem wẽ u maa ka bu win yiiko bõnu kua.

Gusunɔn kĩrun kpāaru

31 N n mɛn na, mba sa ko gere ka gari yi. Gusunɔ ù n sãa besegii, wara koo ka sun yibere tɛeru ko. 32 Gusunɔ wi u kun win tiin Bii tii yĩye, adama u nùn wẽ besen kpuron sɔ, u ñ koo maa sun kpuro kẽ ka Bii wi sannu kɔsiaru sari? 33 Wara koo tɔmbu durum mani be Gusunɔ u gɔsa. Sari, domi Gusunɔn tiiwa u ra tɔnu gem wẽ. 34 Wara koo bu taare wẽ. Sari, domi Kirisi Yesu u gu u maa seewa gɔrin di u wāa Gusunɔn nɔm geuɔ. Wiya u ra maa Gusunɔ kanɛ besen sɔ. 35 Wara u koo kpĩ u sun karana ka Kirisin kĩru. Tõya? Wahala? Nõni swāaru? Gõoru? Tereru? Kari? Takobi? 36 Nge mɛ ba yorua,

“Wunen sõna ba sun goomɔ t̃ru baatere.

Ba sun mɛera nge yāa ni ba koo saka.”

37 Adama ye kpuro sɔɔra sa nasara wɔ mam mam saa win min di wi u sun kĩa. 38 Domi

na yē kam kam ma gōō ka wāaru ka wəllun gəradoba ka wərekunu ka saa yeni, ka saa ye ya sisi, ka wəllun yiikogibu, ³⁹ ka ye ya wāa wəllō, ka ye ya wāa tem sōwō, ka taka koora gaa, yen gaa kun kpē yu sun karana ka Gusunən kīru te ta sōsira Yesu Kirisi bəsen Yinni sōō.

9

Gusunō ka Isireliba

¹ Nē Kirisigiwa na gem gerumō, na n̄ weesu mō. Nēn gōru ga man yen seeda diiyammē saa Hunde Dēeron min di. ² Nēn bweserun wənwəndu ta man mō baadomma. Yen sōna nēn gōru ga sankire gem gem. ³ N n ko n kooran na, kon daa de bu man bōrusi kpa bu man karana ka Kirisi ben sō. ⁴ Ba sāa Isireliba, be Gusunō u gōsa bu ka ko win bibu. Beya u win yiikon girima sōsi. Beya u ka arukawaniba bōkua. U bu wooda wē. Bera u sōsi mē ba koo nūn sāasina. U maa bu nōō mwēnu kua. ⁵ Ba sāa be Gusunō u gōsa yellun di. Ben bweseru sōn diya Kirisi wi u kpuro kere u yara nge tōnu. U maa sāa Gusunō wi n weene bu siara ka baadomma. Ami.

⁶ Na n̄ gerumō ma Gusunən gari yi kam wəruma. Domi be ba mara Isireliba n̄ n̄ mō be kpuro ba sāa Isireliba Gusunən mi. ⁷ N n̄ maa mō be kpuro be ba marura Aburhamun min di beya ba sāa win bibu Gusunən mi. Domi Gusunō u Aburhamu sōwa u nē, “Isakin biba ba koo soku wunen bweseru.” ⁸ Yen tubusiana, n̄ n̄ mō be ba mara ka wasin baa beya

Gusunogibu, adama bii bèn nōō mwēru Gusunō u kua beya u gari si Aburhamun bweseru. ⁹ Gari yi wee, yi Gusunō u ka nōō mwē te kua. U nē, “Gasokun amadaare kon wurama, yen biru Saaraa koo bii tən durō ma.”

¹⁰ N n̄ mē tōna, Rebekan bibu yiru ba tundo turo mō, wiya bēsen sikado Isaki. ¹¹⁻¹² Adama Gusunō u ra tōmbu gōsiwa win himba sōō, n̄ n̄ mō ben kookoosun sō, adama ka win sokura. U ka sōsi ma u win himba ye swī, u Rebeka sōwa u nē, “Mōō u koo win wōnō wiru kpīya.” U ye gerua Rebeka u sere win bibu mara sanam mē ba n̄ gea n̄ kun mē kōsa koore. ¹³ Nge mē ba yorua Gusunən gari sōō, “Na Yakōbu kīa adama na Esau yina.”

¹⁴ N n̄ mēn na, mba sa ko gere. Gusunō u sāawa gem sarirugii? Aawo, baa fiiko. ¹⁵ Domi u Mōwisi sōwa u nē, “Wīn wənwəndu na mō, wiya kon wənwəndu kua. Wi na maa ka duure, wiya na kon ka duura.” ¹⁶ Nge mēya n̄ n̄ sāa goon kīrun baa, n̄ n̄ maa goon sōmburun baa, adama Gusunən wənwəndun baawa. ¹⁷ Domi ba yorua ma Gusunō u Egibitin sunō sōwa u nē, “Yenin sōna na nun seeya, kpa n̄ ka nēn dam sōsi wunē sōō, kpa nēn yīsiru tu ka nōra handunia kpuro sōō.” ¹⁸ Nge mēya wi u kī u wənwəndu kua u ra nūn wənwəndu kue, wi u maa kī u gōru bōbiasia u ra nūn gōru bōbiasie.

Gusunən mōru

ka win wənwəndu

19 N n mēn na, kaa man bikia a nēē, mban sōna u maa taarē waamō tōnu sōō. Wara koo kpī u win kīru yina. 20 Adama wara ra n wunē tōnu, a sere ka Gusunō sikirina. Mōndu ta koo mōmō bikia tu nēē, mban sōna u tu kua mē? 21 Mōmō kun dam mō sōndun wōllo? Ka sōn tee te, u n kpē u tooru ko ka maa weke te ba ra swē?

22 Mba i yē i ko gere Gusunōn sō. U kī u win dam ka win mōru sōōsi. Yen sōna u ka bu tēmana be ba koo kam ko win mōrun sō. 23 U kua mē u ka sun win yiikon kpāaru sōōsi, bēse be u wōnwōndu kua, bēse be u sōōru kua yellun di su ka win yiiko wa, 24 bēse be u soka n n mō Yuuban suunu sōōn di tōna, ka maa tōn tukobun suunu sōōn di. 25 Yeniwa Gusunō u gerua win sōmō Oseen tireru sō. U nēē,

“Tōn be ba n daa sāa nēgibu, kon bu soku nēn tōmbu. Bwese te na n daa kīē, kon tu soku nēn kīnasiru.

26 Yam mi ba raa maa bu sōōwa ba nēē,

ba n sāa nēn tōmbu, miya ba koo bu soku

Gusunō Yinni wason bibu.”

27 Ma Gusunōn sōmō Esai u nōōgiri sua u gerua Isireliban sō u nēē, “Baa Isireliba bā n dābia, nge nim wōkun yanim, ben sukum tōnawa koo faaba wa. 28 Domi Gusunō koo yande win gere yibia mam mam handunia sōō ye u raa gōru doke.” 29 N sāawa nge mē Esai u raa gerua u nēē,

“Gusunō, wōllu ka tem Yinni ū kun daa sun bweseru tie,

sa ko raa kowa nge Sodomu.

Sa ko raa ka Gomōra weena.”

Isireliba ka Labaari gea

30 N n mēn na, mba sa ko gere. Tōn tuko be ba n daa kasu bu gem wa Gusunōn mi, ba gem wa naanē dokebun saabu. 31 Adama Isireliba be ba kasu bu wooda swīi bu ka gem wa Gusunōn mi, ba n mu wa. 32 Mban sōna. Yēn sō ba n mu kasu ka naanē dokebu, ma n kun mō ka sōma. Ba sokura kpee sokuratii te sōō, 33 tēn gari ba yorua ba nēē, “N wee, na kpee sokuratiru dokemō Sionio, kpee te ta ra torasie.

Adama wi u nūn naanē doke u n sekuru wasi.”

10

1 Nēgibu, ye na kī ka nēn gōru kpuro ka ye na ra n Gusunō kanamō, yeya nēn bweseru tu faaba wa. 2 Domi na bu seeda yeni diiyammē, ba hania mō Gusunōn sō, adama yēru sari. 3 Ba n swaa yē ye Gusunō u ra ka tōnu gem wē, ma ba swaa kasu bu ka ben tiin gem yara. Yen sōna ba n Gusunōn gem swaa wiru kpīiyē. 4 Domi Kirisiwa sāa woodan kōkōrō kpa baawure wi u nūn naanē doke u gem wa Gusunōn mi.

Faaba sāa baawuregia

wi u Yinni naanē doke

5 Domi Mōwisi u yorua u nēē, “tōnu wi u gea mō ye wooda ya yiiremō, gea yen min diya u koo wāaru wa”. 6 Adama nge mē ba koo tōnu gem wē naanē dokebun sō, yen gari wee, “A ku gere wunēn gōruō a nēē, wara u koo yō Gusunō wōllo.” Yen tubusiana, u

ka Kirisi sarasiama. ⁷ A ku maa gere, “Wara u koo du tem sɔɔwɔ.” Yen tubusiana, u ka Kirisi seesia gɔrin di. ⁸ Adama mba gari yi, yi gerua. Yi nɛɛwa, “Gusunɔn gari yi, yi wɔa wunen turuku, yi mam wɔa wunen nɔɔwɔ ka wunen gɔruɔ.” Yi sɔawa naane dokebun gari yi sa waasu mɔ, yi yi nɛɛ, ⁹ à n ka wunen nɔɔ wura ma Yesu sɔawa Yinni, ma a naane doke wunen gɔruɔ ma Gusunɔ u nùn seeya gɔrin di, kaa faaba wa. ¹⁰ Domi gɔru sɔɔra tɔnu u ra naane doke, u ka gem wa Gusunɔn mi, nɔɔwa ba ra maa ka seeda di bu ka faaba wa. ¹¹ Nge mɛ ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ ba nɛɛ, “Baawure wi u nùn naane doke, u n̄ sekuru wasi.” ¹² Domi wunanabu sari Yuuba ka tɔn tukobu sɔɔ. Be kpuro Yinni turowa ba mɔ. Win dukia maa sɔa be ba nùn sokumɔ kpurogia. ¹³ Domi ba yorua ba nɛɛ, “Baawure wi u Yinnin yĩsiru soka, u koo faaba wa.”

¹⁴ Adama amɔna ba koo ka nùn soku, bà kun nùn naane doke. Amɔna ba koo maa ka naane doke bà kun win gari nɔɔre. Amɔna ba koo maa nɔ goo ù kun gari yi waasu koore. ¹⁵ Amɔna ba koo ka gari yi waasu ko goo ù kun bu gɔre. Nge mɛ ba yorua, “Anna a ben naarun dobu nɔ be ba Labaari gea kparamɔ.” ¹⁶ Adama n n̄ be kpuro ba Labaari gea wura, domi Gusunɔn sɔmɔ Esai u nɛɛ, “Yinni, wara u naane doke ye sa nɔɔsia.” ¹⁷ Nge mɛya naane dokebu bu wee ye tɔnu nɔɔmɔn di. Ye tɔnu nɔɔmɔ, ya maa sɔawa Kirisin

gari.

¹⁸ Adama na bikiamɔ, ka geema ba n̄ nɔɔre ro? Ba nua. Domi ba yorua,

“Nɔɔ ge, ga nɔɔra tem kpuro sɔɔ,

ma gari yi, yi tura sere handunian nɔɔrɔ.”

¹⁹ Na bikiamɔ kpam, Isireliba ba n̄ yɛ ro? Gbiikaa, Mɔwisi u yorua, ma Gusunɔ u nɛɛ,

“Na kon bɛɛn nisinu seeya ka bwese te i n̄ garisi gɔanu.

Kon maa bɛɛn mɔru seeya ka bwese bwisi sarirugiru.”

²⁰ Yen biru Esai u yorua ka toro sindu ma Gusunɔ u nɛɛ, “Be ba n̄ man kasu ba man wa. Na maa bu n̄n tii sɔɔsi be ba n̄ man bikiamɔ.”

²¹ Adama u maa yorua Isireliban sɔ ma Gusunɔ u nɛɛ, “Na tɔn be ba ra n̄ man seesimɔ nɔma gari tɔru kpuro.”

11

Gusunɔ u n̄ Isireliba yinɛ

¹ N n̄ mɛn na, na bikiamɔ, Gusunɔ u win tɔmbu yinawa? Aawo. Su ku wa mɛ.

Domi n̄n tii na sɔa Isirelin bii, Aburahamun sikadobu Benyamɛɛn bweseru sɔɔ.

² Gusunɔ u n̄ win tɔmbu yinɛ be u gia yellun di. Nge i n̄ yɛ ye ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ sanam mɛ Eli u ka Isireliban taarɛ da Gusunɔn mi? U nɛɛ, ³ “Yinni, ba wunen sɔmɔbu go ba wunen yaku yenu surura. Nɛ turowa na tie, ba maa kasu bu man hunde wuna.” ⁴ Adama mba Gusunɔ u wisa. U nɛɛ, “Na n̄n tii tɔmbu nɔɔɔbun suba nɔɔba yiru (7.000) derie, be ba kun

yiirare bũu wi ba mò Baalin nuurɔ.” ⁵ Mɛya n maa sãa saa yeni sɔɔ. Ben sukum wãa be Gusunɔ u gɔsa win durom sɔ. ⁶ U bu gɔsawa durom sɔ, n n̄ mɔ ben sɔman sɔ. Ma n kun mɛ, durom kun maa sãa durom.

⁷ N n mɛn na, mba sa ko gere. Isireliba wee, ba n̄ wa ye ba kasu. Ben be Gusunɔ u gɔsa, beya ba wa. Be ba tie ba gɔru bɔbia. ⁸ Nge mɛ ba yorua, “Gusunɔ u ben laakari sikarisia. U bu nɔni wɛ yi ba n̄ kpɛ bu ka yam wa. U maa bu swasu wɛ si ba n̄ kpɛ bu ka gari nɔ sere ka gisɔ.”

⁹ Ma Dafidi u nɛɛ,
“Kpa ben tɔɔ baka dim mu de
bu tora
kpa bu yina mwaara,
kpa bu sɛɛyasiabu wa bi bu ka
bu dɛnde.
¹⁰ A de ben nɔni yi wukiri bu
ku ka wa.
Kpa a de ba n bu taare ka
baadommaɔ.”

¹¹ Yen sɔna na bikiamɔ, sanam mɛ Isireliba ba sokura, ba wɔrumawa mam mam? Su ku wa mɛ. Ben torarun saabuwa tɔn tukobu ba faaba wa, kpa ben nisinu nu ka se.
¹² Tɛ Isireliban toraru tà n ka handuniagibu hunden dukia naawa, ben kaarabu bù n maa tɔn tukobu kua gãa mɔwɔbu, anna yen domarun kpãaru ta ko n nɛ bà n wura nge mɛ ba raa sãa.

Tɔn tukobun faaba

¹³ Na ka bɛɛ gari mò, bɛɛ tɔn tukobu. Nɛ wi na sãa gɔro tɔn tukobun mi, na nɛn sɔmburu bɛɛɛ wɛɛmɔ ¹⁴ n ka nisinu seeya n̄ n koo koora nɛn bweserun suunu sɔɔ kpa

n ben gabu faaba ko. ¹⁵ Geema sanam mɛ Gusunɔ u bu deri ya dera u ka handuniagibu nɔɔ tia kua. Tɛ, mba n ko n sãa ù n wure u kpam bu mwa. N n̄ wãaru gɔribun sɔ?

¹⁶ I yɛ ma bà n pɛɛ kuse teeru Gusunɔ wɛ, pɛɛ ye ya tie ya kua Gusunɔgia. Dãrun gbina yà n sãa Gusunɔgia, mɛya maa ka ten kãasiɔ.
¹⁷ Adama bà n kãasi gɛɛ bɔɔra olifin dãa gbaarugirun di, ma ba wunɛ wi a sãa yakasun dãrun kãasa gerɛfe kua yin ayerɔ, ma a ka olifin dãa ten gbinan dam bɔnu mò, ¹⁸ a ku kãasi yi woo kanɛ. À n woo kanamɔ, a yaayo ma n n̄ wunɛ a gbina sɔɔwa, gbina ya nun sɔɔwa.

¹⁹ Kaa nɛɛ, ba kãasi yi bɔɔrawa bu ka nun gerɛfe ko.
²⁰ Geema, ba yi bɔɔra naanɛ dokebu sarirun sɔ, ma a yɔ naanɛ dokebun sɔ. A ku woo kana, adama a berum koowo.
²¹ Gusunɔ ù kun kãasi gbiikii deri, wuna u koo sere deri?
²² N n mɛn na, a Gusunɔn tɔn geeru ka maa win sɛsɔ mɛɛrio. U sɛ ka be ba wɔruma, adama u sãa tɔn geo wunen mi, à n gesi yɔ dim dim win tɔn geeru sɔɔ. Ma n kun mɛ, ba koo maa wunen tii bura. ²³ Be maa, bà n ben naanɛ dokebu sariru deri, ba koo bu gerɛfe ko mi ba raa wãa domi Gusunɔ u koo kpī u kpam bu gerɛfe ko.
²⁴ Bà n nun bura saa olifin dãa yakasugirun di, ma ba nun gerɛfe kua ka olifin dãa gbaarugiru, ye n kun ka nun weenɛ, n̄ n mɛn na, n n̄ sɛ bu ka kãasi yi gerɛfe ko yin tiin dãru sɔɔ.

Isireliba ba koo faaba wa

²⁵ Negibu, asiri gaa wāa ye na kī i n yē, kpa i ku ka tii garisi bwisigibu. Asiri ye wee. Isireliba gabu ba gina gōrusu bābia sere tōn tukobun geeru tu ka yibu faaba sō. ²⁶ Nge mēya Isireliba kpuro ba koo faaba wa, nge mē ba yorua,

“Yakio u koo na saa Siōnin di. Kpa u Gusunōn bēere yēru sariru wuna saa Yakōbun bweserun di.

²⁷ Yeniwa arukawani ye kon ka bu bōke sanam mē kon ben toraru wuna.”

²⁸ Sā n Labaari gean gari laakari kua, ba sāa Gusunōn yiberēba bēen sō. Adama sā n Gusunōn gōsiru laakari kua, ba sāa win kīnasibu ben sikadoban sō. ²⁹ Domi Gusunō u n tōnu soka, u nūn sokawa. U n nūn kēru wē, u nūn wēwa. U ku ra gōru gōsie. ³⁰ Nge mē bēe, i n daa Gusunō mēm nōowe, adama tē ba bēe wōnwōndu kua ben mēm nōōbu sarirun sō. ³¹ Nge mēya maa ben tii, ba n mēm nōōmō tē, kpa bu ka wōnwōndu wa nge mē bēe i wōnwōndu wa. ³² Domi Gusunō u tōmbu kpuro kēnisi mēm nōōbu sariru sō, kpa u ka be kpuro wōnwōndu kua.

Gusunōn kpāaru

³³ Anna a Gusunōn dukia ka win bwisi ka win yērun dukum wa! Goo kun kpē u win himba tubu. Goo kun maa kpē u win swēe gia. ³⁴ Ka geema ba yorua,

“Wara u Yinnin bwisikunu yē.

Wara u nūn bwisi kēere.

³⁵ Wara u gbia u nūn gāanu kēere,

u n ka sere nin kōsire yīiyo.”

³⁶ Domi wiya kpuron wiru, win min diya kpuro naamo, ma kpuro wāa win sō. Wigia yiiko sere ka baadommo. Ami.

12

Wāa kpaa

te ta Gusunōn wāaru wāa

¹ Yen sō, negibu na bēe kanamo wōnwōn te Gusunō u bēe kuan saabu, i bēen wasi nūn yīiyo nge yāku wasiru te ta kun serere gaa mō, te ta koo nūn wēre. Yeya ya sāa bēen sāa geeru. ² I ku maa ka tēn tōmbu weena, adama i kōsio ka bwisiku kpaanu kpa i ka wunana ye n sāa Gusunōn kīru. Yeya ya gea sāa, ya maa wā, ma ya yiba.

³ Durom mēn saabu mē ba man wē na bēen baawure sōmō, u ku tii garisi n kere nge mē n weene u tii garisi, adama bēen baawure u tii garisio dee dee nge mē Gusunō u nūn naane dokebu kā bu nē. ⁴ Domi wasi tee yi doo dooka dabinu mō, ma yen baayere ya yen sōmburu mō nēnnēnka. ⁵ Nge mēya, baa sā n dabi, sa sāa wasi tee Kirisi sō, ma sa gbinne nge wasi teen doo dooka. ⁶ Sa kēe nēnnēnka mō ni nu weene su dendi nge mē Gusunō u sun kā win durom sō. N n Gusunōn gari gerubun kērun na, su ka tu dendi nge mē besen naane dokebu nē. ⁷ N n nōōribun na, su ko ka nuku tia. Wi u sāa sōsio, u win sōsibu yibio.

⁸ Wi u tōmbu dam kēmō, u

ku wëra. Wi u kēnu wëemə, u wëeyə ka gōru tia. Wirugii u win sōmburu ko ka hania. Wi u wənwəndu m̀ə, u koowo ka nuku dobu.

⁹ I ku de bēen kīru ta n murafitiru m̀ə. I kōsa dēsirario, kpa i gea mani dim dim. ¹⁰ I n kīanē nge wənə ka m̀ə. I n kookari m̀ə i ka bēere wēena. ¹¹ I ku de bēen hania yu kaara. I n Yinni sāmə ka kīru. ¹² I yēerio bēen yīyōbun s̄ə. I temanə nənī swāaru s̄ə. I ku wasira ka kanaru. ¹³ I naanē dokeobu wëeyə yèn bukata ba m̀ə. I n da sōbu yaarē ko.

¹⁴ I bu domaru kuo be ba bēe nənī s̄əm̄ə. I ku bu b̄rusi. ¹⁵ I ka bu nuku dobu koowo be ba nuku dobu m̀ə, kpa i ka bu swī be ba sum̄ə. ¹⁶ I n wāa n̄ə tia s̄ə sannu. I ku de tii suabun bwisikunu nu n bēe wāasi adama i koosio tii kawabun bera gia. I ku tii garisi bwisigibu.

¹⁷ I ku goo kōsa kōsie. I gea kasuo tambu kpuron nənī s̄ə.

¹⁸ N n koo koorə, i de i n n̄ə nē ka t̄onu baawure nge m̄en n̄oru i ko kpī. ¹⁹ Kīnasibu, i ku maa m̄oru kōsia bēen tii, adama i de Gusunə u bēe m̄oru kōsia, domi ba yorua, Gusunə u nēē, “Wiya u koo bu m̄oru kōsie. Kpa u bu s̄eyasia.”

²⁰ Ba maa yorua, “Gōru tā n wunen yiberē m̀ə, a n̄un dīanu kēeyə u di. Nim n̄oru ḡa n n̄un m̀ə, a n̄un nim kēeyə u n̄ə. Domi à n kua m̄ē, a n̄un d̄ə s̄əbiwa mi.” ²¹ A ku de kōsa yu nun kamia, adama a kōsa kamio ka gean kobu.

tem yērobun mi

¹ Kpa baawure u n tem yērobu wiru kpīye domi tem yēro sari wi u kun wāa ka Gusunən yēru. Tem yēro be ba maa wāa, Gusunəwa u bu kua. ² Yen s̄ōna, wi u tem yēron gari yina, u yinawa ye Gusunə u yiire. Be ba maa yinamə, ba ben tii taarē kasuammēwa. ³ Domi t̄onu ù n gea m̀ə, u n̄ ko n tem yēron b̄erum m̀ə, ma n kun m̀ə ù n kōsa m̀ə. À kun kī a n tem yēron b̄erum m̀ə, a gea koowo, kaa win n̄onu geu wa. ⁴ Tem yēro u Gusunən sōmburu m̄əwa wunen gean s̄ə. Adama à n kōsa m̀ə, a b̄erum koowo yèn s̄ə u n̄ takobi neni kam. U s̄āwa Gusunən s̄əm̄ kowo u ka be ba kōsa m̀ə m̄oru kōsie. ⁵ Yen s̄ōna tilasi t̄onu u wiru kpī, n n̄ m̄ə s̄eyyasiabu t̄onan s̄ə, adama yèn s̄ə win ḡoru ga koo n̄un taarē w̄ē.

⁶ Yen s̄ōna i maa w̄ə gobi kōsiam̄ə. Domi be ba tem neni, Gusunən s̄əm̄ kowoba ba s̄ā ba maa tu tii w̄ē mam mam. ⁷ I baawure kōsio ye n ka n̄un weenē. I bu w̄ə gobi kōsio be n weenē i kōsia. I bu gbererun gobi kōsio be n weenē i kōsia. I bu nasio be n weenē i nasia. I bu bēere wëeyə be n weenē i bēere w̄ē.

A wunen t̄onusi k̄ō

⁸ I kun goon dibu neni ma n kun m̀ə i n kīanē, domi wi u win t̄onusi kī u wooda yibiawa. ⁹ Domi wooda yeniba be ba nēē, “I ku ra sakararu ko, i ku ra t̄onu go, i ku ra gbeni, i ku ra binē ko,” ka wooda kpuro ye ya tie, ya wāa gari yini s̄ə mi ba nēē, “A

13

Bēsen wii kpīibu

wunen tənusi kīo nge wunen tii tii.” ¹⁰ Kīru ta ku ra de goo u win tənusi kōsa kue. Yen sōna kīru ta wooda yibiamō.

Sa n Kirisin naaru mara

¹¹ N weene i ko me yèn sō i yē saa yè sōo sa wāa mini. N den tura i yanda, domi besen faaba ya turuku sāa tē, n kere dōma te sa gbīa sa naane doke. ¹² Wōkura tonda, yam sārera turuku kua. Yen sō, su wōkurun kookoosu deri kpa su yam bururam tabu yānu sebe. ¹³ Su sī dee dee nge me ba ra sī sōo sōo, sa kun akanu mō dibu ka nōrubu sōo, sa kun kurō damaru ka binē baka mō, kpa su ku nōo gōmunu ka nisinu ko. ¹⁴ Adama i Yinni Yesu Kirisin daa sebūo, kpa i ku besen tiin daan bwisikunu ko i ka yen binē wuna.

14

A ku wunen naane dokeosi siri

¹ I de u du bee sōo wi u kun dam mō naane dokebu sōo. I ku win bwisikunu sikirinē. ² Wini yīiyō ma u koo kpī u kpuro di. Wīōnō wi u kun dam mō naane dokebu sōo, u ku ra yaa tem. ³ Wi u dimō u ku wi u kun dimō gem, kpa wi u kun dimō u ku wi u dimō taare wē, domi Gusunō u yēro wura. ⁴ Wara wunē a ka goon sōm kowo taare wēemō. U n yō nge ù n wōruma, win yīnin gariya. Adama u koo yōra domi Yinni u dam mō u ka nūn yōrasia.

⁵ Wini u tōo teeru garisi n kere ni nu tie, wīōnō u ni kpuro garisi nu nē. I de baawure u n yē kam kam ye

u mō. ⁶ Wi u tōru lasabu mō u tū lasabu mō Yinnin sō. Wi u dimō, Yinnin sōna u dimō, yèn sō u Gusunō siaramō. Wi u kun maa dimō, Yinnin sōna u ñ dimō, u maa Gusunō siaramō. ⁷ Geema, sari besē sōo wi u wāa win tiin sō, goo maa sari wi u gbimō win tiin sō. Domi sà n wāa sa wāawa Yinnin sō. ⁸ Sà n maa gu, sa guwa Yinnin sō. N n men na, sà n wasi, ñ kun me sà n gu, sa sāawa Yinnigibu. ⁹ Domi Kirisi u gu ma u seewa gōrin di u ka ko gōribu ka wasobun Yinni. ¹⁰ N n men na wunē, mban sōna a wunen wōnō taare wēemō. Wunē maa, mban sōna a wunen mōo gemmō. Besē kpurowa sa ko yōra Gusunōn siri yero.

¹¹ Domi ba yorua, “Yinni Gusunō u nēē, sere ka nen wāaru, dūuru baatere ta koo yiira nen wuswaa.

Nōo baagere ga koo maa man beeere wē.”

¹² Nge mēya besen baawure u koo wigia gere Gusunōn wuswaa.

A ku wunen naane dokeosi

torasia

¹³ Yen sō, su ku maa sirina, adama i bwisikuo nge me i ko ko, kpa i ku gāanu ko ni nu koo beegee torasia, ñ kun me ni nu koo nūn sura. ¹⁴ Na yē kam kam saa Yinni Yesun min di ma gāanu sari ni nu kun deere nin tii, adama goo ù n gāanu garisi nge ni nu kun deere, yēro sōora nu ñ deere. ¹⁵ À n gāanu di, ma ya wunēgii bwisikunu kpēē, a ñ maa sīimō kīru sōo. A ku de dīa ni a dimō nu tōnu

kam koosia wìn sō Kirisi u gu. ¹⁶ Ye ya sãa bura bɛɛ sɔɔ, i ku de bu yen kōsa gere. ¹⁷ Domi Gusunɔn bandu ta ñ sãa dim ka nɔrubu ma n kun mɔgem ka bɔri yendu ka nuku dobu saa Hunde Dɛɛron min di. ¹⁸ Wi u Kirisin wãaru wãa nge mɛ, u koo Gusunɔ wɛɛre, tɔmba koo maa nùn siara.

¹⁹ Yen sō, su kasu ye n ka alafia naamɔ ka ye sa ko ka tãsisiana. ²⁰ A ku Gusunɔn sɔmburu kpeerasia dīanun sō. Geema, kpuro n dɛɛre, adama n ñ wã tɔnu u gãanu di ni nu koo de goo u tora. ²¹ N wã a ku yaa tem kpa a ku tam nɔ, kpa a ku gãanu ko ni nu koo kpī nu wunɛgii torasia. ²² Ye a naane doke, a ye nɛnuɔ wunen tiin sō Gusunɔn wuswaaɔ. Doo nɔrugiiwa wi u ñ tii taare wɛɛmɔ ye u bwisika u ko sɔɔ. ²³ Adama wi u sika mò ye u dimɔn sō, u taare mɔ, yèn sō u ñ dimɔ ka naane. Kpuro ye tɔnu maa mò naane sariru sɔɔ, torara.

15

A koowo ye n koo gabu dore

¹ Tɛ bɛɛɛ be sa dam mɔ, n weenɛ su be ba kun dam mɔn dam sariru sɔbe, kpa su ku gɔsi ye n ko n sun dore bɛɛ tɔna. ² Bɛɛn baawure u de u ko ye n koo win beruse dore, ye n koo maa nùn gea kua, kpa u ka tãsi. ³ Domi baa Kirisin tii u ñ gɔsa ye n da nùn dore, adama nge mɛ ba yorua, u Gusunɔ sɔɔwa u nɛɛ, “Be ba nun wɔmmɔ, ben wɔma wɔri nɛ sɔɔ.” ⁴ Kpuro ye ba yorua yellu, ba yoruawa bu ka sun bwisi kɛ, kpa sa n ka yīyɔbu mɔ saa Gusunɔn garin di yi yi

sun temanabu ka dam kɛmɔ. ⁵ Gusunɔ wi u temanabu ka dam kɛnu wɛɛmɔ, u de i n nɔɔ nɛ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ nge mɛ i wa Kirisi u kua. ⁶ Kpa bɛɛ kpuro i nɔɔ tia ko i ka nùn bɛɛɛ wɛ sannu sannu wi u sãa bɛɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba, ka maa win Yinni.

Labaari gea

bwesenu kpuro n sō

⁷ Yen sō, i n wuranamɔ nge mɛ Kirisi u bɛɛ wura kpa i ka Gusunɔ bɛɛɛ wɛ. ⁸ Na bɛɛ sɔɔmɔ ma Kirisi u kua Yuuban sɔm kowo u ka nɔɔ mwɛɛnu yibia ni ba baababa kua, kpa u sɔɔsi ma Gusunɔ u sãa gemgii. ⁹ Kpa tɔn tukobu bu nùn bɛɛɛ wɛ win wɔnwɔndun sō nge mɛ win gari gerua yi nɛɛ, “Yen sɔna, kon nun siara bwesenu suunu sɔɔ. Kpa n womu ko n ka wunen yīsiru bɛɛɛ wɛ.”

¹⁰ Yi kpam nɛɛ, “Bɛɛ tɔn tukobu, i nuku dobu koowo ka win tɔmbu sannu.”

¹¹ Ma yi maa nɛɛ, “Bɛɛ bwesenu kpuro, i Yinni Gusunɔ siaro. Bɛɛ handuniagibu kpuro, i nùn bɛɛɛ wɛɛyɔ.”

¹² Gusunɔn sɔmɔ Esai maa nɛɛ, “Isain bweserun di, goo u koo se nge dãa kpīi pɔtura.

Kpa u ko tɔn tukobun sunɔ. Kpa ba n yīyɔbu mɔ wi sɔɔ.”

¹³ Kpa Gusunɔ wi u sun yīyɔbu wɛɛmɔ u bɛɛ nuku dobu kpuro ka bɔri yendu kpuro yibia bɛɛn naane doke-bun sō kpa i n yīyɔbu mɔ n bande saa Hunde Dɛɛron dam di.

Pɔlu u yorua ka toro sindu

¹⁴ Nɛgibu, n̄ n bɛɛn s̄ɔn na, na yɛ kam kam n̄ɛn tii ma i t̄ɔn geeru ka ȳɛru m̄ɔ ta kp̄ā, i ko maa kp̄ī i bwisi k̄ɛɛna. ¹⁵ Ka mɛ, ka toro sinda na bɛɛ tire ten gam ka gam yorua, n ka bɛɛ gari yaayasia durom saabu mɛ Gusun̄ɔ u man kua ¹⁶ na ka s̄āa Kirisi Yesun s̄ɔm kowo t̄ɔn tukobun s̄ɔ. Na Gusun̄ɔn Labaari gean waasu m̄ɔ nge ȳāku kowo, kpa t̄ɔn tukobu ba n ka s̄āa ȳāku te ta koo n̄n̄ w̄ɛre, te Hunde Dɛɛro u dɛɛrasia u yi.

¹⁷ Yen s̄ɔ, nge mɛ na gbinne ka Yesu Kirisi, n ka man n̄ɛ n tii siara n̄ɛn s̄ɔmburun s̄ɔ te na Gusun̄ɔ kuammɛ.

¹⁸ Domi na n̄ k̄āko n ḡāanun gari gere ma n kun m̄ɔ ye Kirisi u kua n̄ɛn gari gerubu ka n̄ɛn kookoosun di t̄ɔn tukobu bu ka Gusun̄ɔ m̄ɛm n̄ɔwa. ¹⁹ U ye kua ka ȳirenu ka s̄ɔm maamaakiginun dam saa Hunde Dɛɛron dam di. Nge m̄ɛya saa Yerusalemun di sere n ka da Iliri gia, na Kirisin Labaari gean waasu kua na ka sikerena. ²⁰ Ma na kookari kua n ka Labaari gea n̄ɔsia mi ba n̄ daa Kirisin ȳisiru sokure, kpa n ku ka bani gabun kp̄ɛɛkp̄ɛɛku w̄ollo.

²¹ Adama nge mɛ ba yorua, “B̄ɛn mi ba n̄ daa win gari gerure,

ba koo yam wa.

Be ba kun daa maa win baaru n̄ɔre,
n ko n bu yeeri.”

Pɔlu u Romu daarun gari m̄ɔ

²² Yeya ya man n̄ɛn dabinu yinari na n̄ ka n̄ɛ bɛɛn mi.

²³ Adama t̄ɛ na n̄ maa ayeru

m̄ɔ tem mi s̄ɔɔ n ka waasu ko, na maa k̄ī n na bɛɛn mi saa w̄ɔɔ dabinun di. ²⁴ N̄ n d̄ɔɔ ɛsipani gia. N̄ n sar̄ɔ na ȳiyo kon bɛɛ wa kpa n s̄ɔɔ m̄ɛɛru ko bɛɛn mi. Yen biru kpa i man n̄ɔma k̄ɛ n ka da tem mi.

²⁵ T̄ɛ na d̄ɔɔ Yerusalemuɔ n ka naanɛ dokeobu n̄ɔri. ²⁶ Domi Masedonigibu ka Gerekiba ba gobi s̄okua ka k̄iru, s̄aarobun s̄ɔ be ba w̄āa naanɛ dokeobun suunu s̄ɔɔ Yerusalemuɔ. ²⁷ Ba kua ka k̄iru, ya maa s̄āa ben dibu. Domi Yuuba b̄ā n ben hunden dukia b̄onu kua ka t̄ɔn tukobu, n weenɛ t̄ɔn tukobun tii bu maa be n̄ɔri ka ben handunian dukia. ²⁸ N̄ n yeni kpa, n̄ n bu w̄ɛ ye ba s̄okua, kon na bɛɛn mi na n ka sar̄ɔ ɛsipani gia. ²⁹ Na ȳɛ ma n̄ n na bɛɛn mi, ka Kirisin doma bakara kon ka na.

³⁰ Nɛgibu, na bɛɛ hania koosiam̄ɔ besen Yinni Yesu Kirisin s̄ɔ ka Hunde Dɛɛron k̄irun s̄ɔ, i n ka man tabu m̄ɔ ka kanaru. ³¹ I Gusun̄ɔ kan̄ɔ u man w̄ɛra saa naanɛ doke sarirugibun n̄ɔman di be ba w̄āa Yudeaɔ, kpa naanɛ dokeobu bu k̄ɛɛ te mwa ka nuku dobu te na ka d̄ɔɔ Yerusalemuɔ. ³² Nge m̄ɛya na kon turi bɛɛn mi ka nuku dobu ȳā n s̄āa Gusun̄ɔn k̄iru, kpa n w̄ɛra fiiko bɛɛn suunu s̄ɔɔ. ³³ Gusun̄ɔ wi u alafia w̄ɛɛm̄ɔ, u n ka bɛɛ kpuro w̄āa. Ami.

16

Pɔlu u t̄ambu t̄abirim̄ɔ

¹ Na bɛɛ besegii Fɛbe tusiam̄ɔ wi u s̄āa Sankeren Yesun yigberugibun s̄ɔm kowo. ² I kur̄ɔ wi m̄ɔɔ Yinnin ȳisiran s̄ɔ nge mɛ n weenɛ naanɛ dokeobun suunu s̄ɔɔ.

Kpa i n nùn somimə ka bukata kpuro ye u mə bɛɛn mi. Domi u tən dabiru somi, ka maa nɛn tii.

³ I Pirisila ka Akilasi tɔbiri, be ba s̄aa nɛn s̄əm kowosibu Yesu Kirisi s̄ɔɔ. ⁴ Ba ben w̄aaru w̄ɛ bu ka nɛn w̄aaru w̄ɔra. N n̄ nɛ turo na bu siaramə, ka maa tən tuko Yesun yigbɛnugibu kpurowa ba bu siaramə. ⁵ I maa Yesun yigbɛru te ta ra mɛnnɛ ben yɛnuə tɔbiri. I nɛn k̄inasi Epaneti tɔbiri wi u gb̄ia u ḡɔru ḡɔsia Kirisin mi Asin tem s̄ɔɔ. ⁶ I Maari tɔbiri wi u s̄əmburu kua gem gem bɛɛn s̄ɔ. ⁷ I maa nɛn temgibu Andoniku ka Yunia tɔbiri ka be sa piris̄əm kua sannu. Ba bɛɛrɛ baka m̄ə ḡɔrobun suunu s̄ɔɔ. Ba mam gb̄ia ba kua Yesugibu na sere kua Yesugii.

⁸ I Ampilatu tɔbiri wi u s̄aa nɛn k̄inasi Yinni s̄ɔɔ. ⁹ I bɛsɛn s̄əm kowosi Kirisi s̄ɔɔ Urubeni tɔbiri, ka Sataki nɛn k̄inasi. ¹⁰ I Apelesi tɔbiri wi u tii s̄ɔɔsi naanɛ dokeo geo laakari m̄ɛribun saa s̄ɔɔ. I Aritobun yɛnugibu tɔbiri. ¹¹ I nɛn temgii Herodio tɔbiri. I Naasisin yɛnugibu tɔbiri be ba s̄aa Yinnigibu. ¹² I Tirifeni ka Tirifosi tɔbiri, kurə be ba s̄aa Yinnin s̄əm kowobu. I Pɛsidi bɛsɛn k̄inasi tɔbiri wi u s̄əmburu kua gem gem Yinnin s̄ɔ. ¹³ I maa Rufusi tɔbiri wi u s̄aa naanɛ dokeo geo, ka win m̄ero wi na garisi nɛn m̄ero. ¹⁴ I Asenkiti tɔbiri ka Felegoni, ka Herimesi ka Patobasi, ka Herimas̄i ka bɛsɛgibu be ba w̄aa ka be. ¹⁵ I Filoləgu ka Yuli tɔbiri ka N̄ere, ka win sesu, ka Olimpa, ka naanɛ dokeobu kpuro be ba

ka bu w̄aa.

¹⁶ I tɔbirinə ka k̄iru. Kirisin yigbɛnu kpuro nu bɛɛ tɔbura.

Kirə d̄aaka

¹⁷ Nɛgibu, na bɛɛ kanamə i n da n tii sɛ ka be ba karanaa dokemə, ka ye n koo bɛɛ w̄orumasia. I d̄esiro ben min di, domi ba s̄ɔɔsiru sikiməwa te i nua k̄ɔ. ¹⁸ Domi tən ben bweseru ba n̄ s̄aa be ba Kirisi bɛsɛn Yinnin w̄aaru w̄aa, ben nukurugia ba m̄ɔ. Ka gari dori ka k̄akiriba, ba ka taki sarirugibu swaa nim wiamə. ¹⁹ N n bɛɛn s̄ɔn na, t̄ambu kpuro ba bɛɛn m̄ɛm n̄ɔbu ȳɛ k̄ɔ. Yen s̄ɔna nɛn nukura do ka bɛɛ. Adama na k̄i i n s̄aa bwisigibu gean kobu s̄ɔɔ, kpa i n s̄aa be ba kun k̄ɔsan kobu ȳɛ. ²⁰ Gusunə wi u alafia w̄ɛm̄ə, u koo bɛɛ Setam dam k̄ɔra n̄ n sosi bɛɛn naasun temə.

Bɛsɛn Yinni Yesun durom mu n w̄aa ka bɛɛ.

²¹ Tim̄ote, nɛn s̄əm kowosi, u bɛɛ tɔbura, ka maa nɛn temgibu Lusiu ka Yasoni, ka Sosipati.

²² Na bɛɛ tɔbura Yinni s̄ɔɔ, nɛ Teritiu, nɛ wi na tire te yorunə.

²³ Gayusi nɛn kpaa ȳɛro ka yigbɛru kpuron kpaa ȳɛro, u bɛɛ tɔbura. Erasutu wi u ra wuun gobi bere, u bɛɛ tɔbura, ka maa bɛsɛgii Kaatusi.

[²⁴ Kpa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin durom mu n w̄aa ka bɛɛ kpuro. Ami.]

Siara d̄aakibu

²⁵ Su Gusunə siara wi u dam m̄ə u ka bɛɛ t̄asisia ka nɛn Labaari gea ye na waasu m̄ɔ na ka Yesu Kirisin gari kparamə, yi yi asiri s̄ɔɔsimə ye ya raa wukiri saa toren di. ²⁶ Adama t̄ɛ ya tera saa

Gusunɔn sɔmɔbun yorin
di, nge mɛ Gusunɔ u yiire,
wi, wi u ko n wãa sere ka
baadommaɔ. Ma ba bwesenu
kpuro ye giasia nu ka naanɛ
doke kpa nu ka gari yi mem
nɔɔwa.

²⁷ Yen sã, bu Gusunɔ wi
u sãa bwisigii wi turo, bɛɛɛ
wẽɛyɔ saa Yesu Kirisin min di
sere ka baadommaɔ. Ami.

TIRE GBIIKIRU TE PŌLU U KORINTIGIBU KUA

Korintigiba Pōlu u tire te yorua u ka ben bikia dabinu wisi. Waati ye sɔɔ, Korinti ya sãawa wuu maro baka Gerekiban tem sɔɔ. Romugiba ba tem mɛ mɔ, ma ba Korinti ye kua ben bera ye ba sokumɔ Akain wuu maro mi yen wirugii u wãa. Korintigibu ba sãawa tenkuba, ma ba tii sue yēru ka deema ye ba mɔ ben wuu ge sɔɔn sɔ. Yen biru, būu sãaru ka sakararu nu dam mɔ wuu ge sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu ka kēē ni ba mwa Kirisi sɔɔ, wiru 1:1-9.
2. Karanabu Yesun yigberu sɔɔ, wiru 1:10n di sere wiru 4:21.
3. Kɔɔ mennabu ka suanabun gari, wiru 5:1n di sere wiru 7:40.
4. Naanɛ dokeon tii mɔru, wiru 8:1n di sere wiru 11:1.
5. Nge mɛ ba koo ka sãaru ko Yesun yigberu sɔɔ, wiru 11:2n di sere wiru 14:40.
6. Seebu garin din gari, wiru 15.
7. Kirɔba, wiru 16.

Tɔbiribu

¹⁻² Bɛɛ Gusunɔn yigberugibu, bɛɛ be i wãa Korintiɔ, bɛɛ be u soka i ka ko wigibu, ma u bɛɛ gɔsa u yii i n ka gbinne ka Kirisi Yesu, nɛ Pōluwa, wi Gusunɔ u soka win kīru sɔɔ n ka ko Yesu Kirisin goro, ka

Sɔsiteni, bɛsɛgii, sa bɛɛ tɔbura. Sa maa be kpuro tɔbura be ba Yinni Yesu Kirisin yīsiru sokumɔ baama, wi u sãa ben Yinni ka bɛsɛn Yinni. ³ Gusunɔ bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia wē.

Kēē ni ba mwa Kirisi sɔɔ

⁴ Baadomma na ra n Gusunɔ siaramɔ bɛɛn sɔ, win durom saabu mɛ ba bɛɛ wē bɛɛ ka Kirisi Yesun gbinnaa sɔɔ. ⁵ Ba bɛɛ kua dukiagibu baayere sɔɔ, ka garin gerubu, ka yēru kpuro, saa win min di. ⁶ Ya sɔɔsimɔ ma seeda ye na Kirisi diiya bɛɛn suunu sɔɔ ya n kam kue. ⁷ I n Hunden kēru garu bie i n ka mara sere bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi u kurama. ⁸ Wiya u koo bɛɛ yōre sere ka nɔrɔ, kpa i ka yōra taare sariru sɔɔ tɔɔ tɛ sɔɔ u koo na. ⁹ Gusunɔ naanɛgiiwa, wi u bɛɛ soka i n ka nɔɔ tia sãa ka win Bii Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni.

Karanabu Yesun yigberu sɔɔ

¹⁰ Na bɛɛ yiiremɔ negibu, ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin yīsiru, i de i n gari tee gerunamɔ, kpa karanabu bu ku raa du bɛɛn suunu sɔɔ. I de i n bwisiku teenu mɔ. ¹¹ Domi Kolowen tambu ba man sɔɔwa ma sikirinɔsu wãa bɛɛn suunu sɔɔ negibu. ¹² Yeniwa na nua ma wini gerumɔ wiya Pōlugii, kpa wini nɛɛ, wiya Apologii, kpa wini maa nɛɛ, wiya Sefagii, kpa goo u n mɔ, wiya Kirisigii. ¹³ Kirisi u sãa yiru ro? Ba Pōlu go dāa bunanaru wɔllɔ bɛɛn sɔ? Nge ka Pōlun yīsira ba bɛɛ batemu kua?

¹⁴ Aawo, na Gusunɔ saabu kua ye na n ka bɛɛn goo

batemu kue ma n kun mɔ Kirisipu ka Gayusi. ¹⁵ Nge meya goo kun kpɛ u gere ma ba bɛɛ batemu kua ka nen yĩsiru. ¹⁶ Geema, na maa Setefanin yenugibu batemu kua. Be baasi na n yɛ nà n goo batemu koore. ¹⁷ Domi Kirisi kun man gere n ka batemu ko ma n kun mɔ n ka Labaari gean waasu ko, n n maa mɔ ka gari yɛru, kpa Kirisin goo dāa bunanaru wɔllɔn dam mu ku raa ko kam.

Kirisi sãa Gusunɔn dam

ka Gusunɔn bwisi

¹⁸ Domi Kirisin goo dāa bunanaru wɔllɔn gari, wiirara be ba kam mɔn mi, adama bɛɛ be sa faaba waamɔn mi, Gusunɔn dama. ¹⁹ Domi ba yorua ma Gusunɔ u nɛɛ, “Kon laakarigibun laakari kam koosia, kpa n bwisigibun bwisi kpeerasia.”

²⁰ Mana bwisigii wāa. Mana wooda yɛro wāa. Mana saa yenin sikirinɔsugiba wāa. Gusunɔ u n handunian bwisi kue wiiraru?

²¹ Domi Gusunɔn bwisi sɔɔ u n dere handuniagibu ba nɔn gie ka ben tiin bwisi. Yen sɔna n nɔn wɛre u ka tɔmbu faaba ko be ba nɔn naane doke, ka win garin waasu yi ba tamaa wiiraru. ²² Geema, Yuuba ba yĩrenu bikiamɔ, Gerɛkiba ba maa bwisi kasu. ²³ Adama bɛɛ sa Kirisin waasu mɔ wi ba kpare dāa bunanaru wɔllɔ, ye n kua wiiraru tɔn tukobun mi ma ya dera Yuuba ba n naane doke. ²⁴ Adama be ba soka mi, bā n sãan na Yuuba n kun mɛ tɔn tukobu, Kirisi kua

Gusunɔn dam ka Gusunɔn bwisi. ²⁵ Domi Gusunɔn wiiraru ta tɔmbun bwisi kere, Gusunɔn dam sariru ta maa tɔmbun dam kere.

²⁶ Nɛgibu i mɛerio nge mɛ ba ka bɛɛ soka. N n mɔ ma bɛɛn dabinu sãa handunian bwisigibu n kun mɛ yen damgibu n kun mɛ sina bibu. ²⁷ Adama Gusunɔ u bu gɔsa be handuniagiba mɛɛra nge gari bakasu u ka bwisigibu sekuru doke, u maa handunian dam sarirugibu gɔsa u ka damgibu sekuru doke. ²⁸ Gusunɔ u maa bwɛɛbwɛɛbu gɔsa ka be ba gema ka be ba n sãa gāanu handunia ye sɔɔ u ka bu kawa mam mam be ba mɛɛra gāanu. ²⁹ Kpa goo u ku raa ka woo kanɛ Gusunɔn wuswaaɔ, baa turo. ³⁰ Adama u dera i gbinne ka Yesu Kirisi ma u nɔn kua bɛɛn bwisi ka bɛɛn gem. Wi sɔra sa maa dɛɛraru ka yakiabu wa. ³¹ Yen sɔ, “Wi u woo kanamɔ, u woo kanɔ Yinnin sɔ,” nge mɛ ba yorua.

2

Ba Kirisin gari kparamɔ

wi ba kpare dāa bunanarɔ

¹ Nɛgibu, sanam mɛ na na bɛɛn mi na n Gusunɔn gari kpare ka bwisi bɛkɛ gɛɛ n kun mɛ ka nɔɔ dobu gabu. ² Domi na n gɔru doke na n gāa tukunu yɛ bɛɛn suunu sɔɔ ma n kun mɔ Yesu Kirisi wi ba kpare dāa bunanaru wɔllɔ. ³ Na da bɛɛn mi ka dam sariru ka berum ka diiri bakabu. ⁴ Nen gari ka nen waasu kun sãa nen tiin bwisi n kun mɛ nen nɔɔ dobu, adama n sãawa Hunden dam ka win sɔɔsiru. ⁵ Kpa bɛɛn naane dokebu bu

ku ka yōra tōnun bwisi sōo ma n kun mō Gusunōn dam sōo.

Gusunōn bwisin gari

⁶ Ka mē, bēse sa bwisi gēen gari kparamō tōn girobun suunu sōo, yi yi kun sāa saa yenin bwisi, n kun mē saa yenin wirugibun bwisi be ba kam kobu dōo. ⁷ Adama Gusunōn bwisi asirigiya sa kparamō yi yi berua, yin sōoru Gusunō u kua saa toren di, su ka ko yiikogibu. ⁸ Saa yenin wirugibu ba n yi tuba baa tōn turo, domi bā n daa yi tuban na, ba n daa Yinni yiikogii kparemō dāa bunanarō. ⁹ Adama nge mē ba yorua,

“Ye nōni kun waare, ye swaa kun nōore,
ye ya n maa duure tōnun gōru sōo,
yeya Gusunō u bu sōoru kua be ba nūn kī.”

¹⁰ Ma u sun ye sōosi saa win Hunden min di. Domi Hunde wi, u ra n kpuro mēera u n ka yē, baa ye n wāa Gusunōn tii sōo. ¹¹ Nge wara u tōnun bwisikunu yē ma n kun mō win tiin hunde ye ya wāa wi sōo. Nge mēya maa goo kun Gusunōn bwisikunu yē ma n kun mō win Hunde. ¹² Win Hunde wiya sa mwa, n n mō handunian hunde, kpa sa n ka yē ye Gusunō u sun kā win durom sōo. ¹³ Sa n maa asiri ye tubusiamō ka gari yi yi wee tōnun bwisin di, ma n kun mō saa Gusunōn Hunden min di, sa n ka hunden gari bu sōosimō be ba Hunde wi mō.

¹⁴ Handuniagii u n Gusunōn Hunden gari wuramō, domi wiirara yi sāa win mi. Yi n kpē

yi nūn yeeri, domi Hunden tiywa u yi tubusiamō. ¹⁵ Wi u wāa ka Hunden baa, wiya gāanu kpuro ra yeeri, adama goo sari wi win gari ra yeeri.

¹⁶ “Domi wara u Yinnin bwisikunu yē.

Wara u nūn bwisi kēere.”

Goo sari. Adama bēsera sa Kirisin bwisikunu yē.

3

Gusunōn sām kowobu

¹ Negibu na n kpīa na ka bēe gari kue nge mē na ra ko ka be ba wāa ka Hunden baa. Adama na ka bēe kuawa nge be ba wāa ka wasin baa, be ba sāa bii wēenu Kirisi sōo. ² Boma na bēe wē, n n mō dīa dōka, domi i n tura be ba koo dīa dōka mwe, i n mam tura ka tē ³ yēn sō i wāa ka wasin baa gina. Domi sanam mē nisinu ka sikirināsu wāa bēen suunu sōo, i n sōosimō ma i wāa ka wasin baa? Bēen sanu sanusu kun sāa nge handuniagisu? ⁴ Domi bēen goo ù n gerumō wiya Pōlugii, kpa goo u nēe wiya Apologii, i n sāa nge tōn be ba tie?

⁵ Wara ra n Apolo. Nge wara ra n Pōlu. Ba sāawa sām kowobu bēn min di i naane doke nge mē Yinni u ben baawure win sōmburu wē. ⁶ Nena na duura, ma Apolo u nim yēka, adama Gusunōwa u kpēasiamō. ⁷ N n mēn na, wi u duurumō ka wi u nim yēkamō ba n sāa gāanu, ma n kun mō Gusunō wi u kpēasiamō. ⁸ Duuro ka wi u nim yēkamō ba sāawa tia, ben baawure koo win are mwa nge mē win sōmbura nē. ⁹ Domi bēse Gusunōwa sa sōmburu

kuammɛ sannu. Bɛɛ maa i s̱aawa win gberu.

I maa s̱a win gani beki.

¹⁰ Durom mɛ Gusunɔ u man w̱ɛn saabu, nɛna na kpɛɛkpɛɛku sura nge bani y̱ɛro, ma gaba banimɔ gen w̱ollɔ. Adama i de baawure u laakari ko nge mɛ u banisinamɔ.

¹¹ Domi goo kun kp̱ɛ u maa kpɛɛkpɛɛku gagu sura ma n kun mɔ ge ba sure, geya ga s̱a Yesu Kirisi.

¹² Wi u bana kpɛɛkpɛɛku gen w̱ollɔ ka wura ka sii geesu, ka kpee kpikinu, wi u maa bana ka ḏaa ka taka nɔɔ ka w̱ii, ¹³ baawuren s̱ambura koo s̱ɔsira domi siribun ṯoru ta koo tu terasia, y̱ɛn s̱ɔ ḏɔwa ta koo ka na kpa ḏɔ wi, u baawuren s̱amburun dam mɛɛri.

¹⁴ Wi u bana kpɛɛkpɛɛku gen w̱ollɔ ma win bana kun ḏɔ mwaare, u koo are wa. ¹⁵ Win s̱ambura maa ḏɔ mwaara, wiya u g̱bisira. Win tii u koo faaba wa, adama u ko n s̱aawa nge wi u ḏɔ soora u yara.

¹⁶ I ṉ y̱ɛ ma i s̱aawa Gusunɔn w̱aa yeru? I ṉ y̱ɛ ma win Hunde w̱aa bɛɛ s̱ɔɔ? ¹⁷ Yen s̱ɔ, goo ù n Gusunɔn w̱aa yeru sanku, Gusunɔ u koo y̱ɛro sanku. Domi Gusunɔn w̱aa yera dɛɛre ta ka y̱ii win s̱ɔ, bɛɛya maa w̱aa yee te.

¹⁸ I ku de goo u win tii ṉni w̱ɔke. Bɛɛn wi u tamaa u bwisi mɔ handunia ye s̱ɔɔ, u de u ko gari ḇakɔ kpa u bwisi gee wa u mwa. ¹⁹ Domi handunian bwisi s̱aawa wiiraru Gusunɔn ṉni s̱ɔɔ. Ba yorua, “U ra dewa bwisigibun tiin bwisi yi bu yina mwa.” ²⁰ Ba ḵam yorua ba nɛɛ, “Yinni

Gusunɔ u ṯambun bwisikunu y̱ɛ, u y̱ɛ ma nu s̱aawa kam dirum.” ²¹ N n mɛn na, goo u ku woo kana ṯonun s̱ɔ domi g̱aanu kpuro bɛɛgina. ²² P̱olu ka Apolo ka Sefa ka handunia ka w̱aaru ka g̱ɔɔ ka ye n w̱aa gis̱ɔ ka ye n sisi sia, ye kpuro ya s̱aawa bɛɛgia. ²³ Bɛɛ maa Kirisigiba, Kirisi maa s̱a Gusunɔgii.

4

Kirisin g̱arobu

¹ I de bu sun garisi Kirisin s̱om kowobu be Gusunɔ u win asirin gari ṉmu s̱andia. ² Be ba maa g̱aanu ṉmu s̱andia n weenɛwa ba n s̱a naanɛgibu.

³ Adama g̱aa piimuna nɛn mi, bɛɛ i n man siri, ṉ kun mɛ ḇa n man siri ṯambun wuswaaɔ. Ka gem na ṉ nɛn tii siri. ⁴ Na ṉ g̱aanu y̱ɛ nɛ s̱ɔɔ ye ya man taarɛ w̱ɛmɔ, adama ṉ ṉ mɔ ba man gem w̱ɛ yen s̱ɔ. Domi Yinniwa s̱a nɛn siri kowo. ⁵ Yen s̱ɔ, i ku ra maa g̱aanun siribu ko ṯɔ te, tu sere na sere Yinni ù n tunuma. Wiya u koo kpuro yarama batumaɔ ye ya berua w̱ɔkuru s̱ɔɔ, kpa u ṯambun g̱rusun bwisikunu s̱ɔsi. Sanam mɛ s̱ɔra baawure u koo win siarabu ṉ Gusunɔn mi.

⁶ Bɛɛn s̱ɔna, nɛgibu, na gari yi kpuro weesina nge nɛ ka Apolo, kpa i ka gia bɛɛn min di nge mɛ i ṉ ko wooda sara ye ba yorua, bɛɛn goo u ku ka tii sua bɛɛn turon s̱ɔ kpa u n turo gema. ⁷ A tamaa goo nun mɛɛra a gabu sanɔ kere? Mba a mɔ ye ba ṉ nun ḵa. M̱a a y̱ɛ ba nun ḵawa, mba n kua a

ka woo kanamō nge wi u ka tii wā.

⁸ I deba kō. I kua dukiagibu. I tamaa i bandu dii bēsen sariru. N ko n daa wēra i n bandu dii ka gem, kpa bese ka bēe sa n sāa ban diobu sannu.

⁹ Domi na lasabu kua ma Gusunō u sun aye dāakiru wē, bese gōrobu, nge be ba taarē wē bu go. Baawure handunia sōo, wōllun gōradoba ka tōmbu kpuro ba sun mēera nge be ba dweebu dua. ¹⁰ Bese

sa sāa gari bakasu Kirisin sō, adama bēe i sāa bwisigibu Kirisi sōo. Bese sa n dam mō, bēeya i dam mō. Ikua atasiriba ma bese sa kua bēere sariba.

¹¹ Sere n ka kua saa yeni sōo gōōra sun goowa ma nim nōru ga sun mō, sa wāa tereru, ba sun soomō, sa n maa wāa yeru garu mō. ¹² Ma sa hania mō sa ka bēsen nōma sōmburu mō. Bā n sun faara sōōmō, sa ra n bu domaru kuammewa. Bā n maa sun nōni sōōmō, sa ra n temānēwa. ¹³ Bā n sun mēm manimō, sa ra n suuru kanamōwa. Sere ka tē ba sun mēera nge weke gōōri ka gāanu kpuron kubanu.

¹⁴ Na n yeni yorumō n ka bēe sekuru doke adama n ka bēe gerisiwa nge nen bii kīnasibu.

¹⁵ Baa i n baaba neruro dabinu mō Kirisi sōo, i n tundo dabinu mō, domi nēna na kua bēen tundo Yesu Kirisi sōo Labaari gean saabu. ¹⁶ N n mēn na, na bēe yiiremō i n da man saari. ¹⁷ Yen sōna na bēe nen bii kīnasi Timōte gōria wi na naane sāa Yinni sōo. Wiya u koo bēe yaayasia nge mē nen wāara sāa Kirisi sōo, nge mē na ra sōōsi baama Yesun yigbenu kpuro sōo.

¹⁸ Tē wee, gaba tii suamō nge na n maa sisi bēen mi.

¹⁹ Adama n n sosi kon na bēen mi n n sāa Yinnin kīru. Kon maa be ba tii suamō mīn dam gia, n n mō ben gari tōna.

²⁰ Domi Gusunōn bandu ta n sōōsiramō gari gerubu sōo, ma n kun mō dam sōo mē mu sōmburu mō. ²¹ Mba i kī. N na ka bokuru? Nge ka kīru ka daa tēerugia.

5

Sekuru sariru Yesun yigberu sōo

¹ Sa labaari gaa nua ba nēe, sekuru sari kōsuru gara wāa bēen suunu sōo tēn bweseru tōn tukobun tii ba n kākō bu ko. Ba nēe bēen turo u win tundon kurō kī. ² Ma i woo kanamō. N weene i n nuki sankire, kpa i yēro wuna bēen suunu sōōn di wi u daa ye kua. ³ Baa i kun man waamō bēen suunu sōo, nen hunde wāa mi. Na maa durō wi siri kō, wi u yenin bweseru kua, nge mē kon daa nūn siri nā n wāa mi. ⁴ I n mēnna ka nen hunde sannu, ka Yinni Yesun yīsiru ka win dam, ⁵ i durō wi Setam nōmu sōndio, win wasi yi ka kam ko kpa win hunde yu faaba wa Yinni Yesun tōo te sōo.

⁶ Bēen woo kana bin bwesera kun wā. I n yē ma pēe seeyatia fiiko yeya ya ra pēe kpuro kukusie? ⁷ Tē, n weene i pēe seeyatia tōkōru wuna kpa i ko nge pēe kpaa ye ya kun seeyatia mō, nge mē i sāa. Domi ba Kirisi go kō wi u sāa bēsen Gōo sararibun abōru. ⁸ N n mēn na, su tōo bakaru di, n kun ka pēe seeyatia tōkōru ye n sāa kōsa

ka nuku kōsuru, adama ka pēē ye ba kun kukusie, ye n sãa gem ka murafiti sariruru.

⁹ Na bēē tireru yorua na nēē, i ku ka kurō dama kowobu mēnna. ¹⁰ Na n ka handunia yen kurō dama kowobu yā, ka yen binēgibu ka yen gbēnōbu ka be ba būu sãamō. Domi nā n ka be yā tilasi i ka yari handunian di. ¹¹ Na nēēwa i ku ka goo mēnna wi ba sokumō kīnasi Yesu sōō ù n sãa kurō dama kowo, n kun mē binēgii, n kun mē būu sãō, n kun mē atama gero, n kun mē tam nōro, n kun mē taki dio. I ku mam dīa gbēēru mēnna ka ben bweseru.

¹²⁻¹³ Domi Yesun yigberugiba n weenē i siri. I tōn kōso wi wunō bēēn suunu sōōn di. N n nēn baa n ka bu siri be ba n wāa Yesun yigberu sōō. Gusunōwa ben siribu mō.

6

Naanē dokeobun sirinaa

¹ Bēēn goo ù n gari mō ka win winsim, u koo kākū u siribu da gem sarirugibun wuswaaō? Kpa n kun maa mō naanē dokeobun mi? ² Bēē i n yē ma naanē dokeoba ba koo handunian tōmbu siri? N n bēēn na i ko handunia siri, yera i n kpē i gari piimunu siri? ³ I n yē ma bēēra sa ko wōllun gōradoban siribu ko? Kaa ra sere gere handunia yenin gari? ⁴ N n mēn na, i n gari yin bweseru mō, i de be ba n gāanu ganu tura Yesun yigberu sōō bu ko bēēn siri kowobu. ⁵ Na bēē sōōmō bēēn sekura. Ka geema i n goo mō bēēn suunu sōō wīn bwisi tura u ka win wōnōbun siribu

ko? ⁶ Adama i mam siribu sokunamō gem sarirugibun wuswaaō.

⁷ I n gari mō bēēn suunu sōō, muñusewa mam mam. Mban sōna i n toraru wuramō. Mban sōna i n derimō bu bēē taki di. ⁸ Adama bēē i ra gabu tore, i ra gabu taki di, be ba mam sãa bēēn naanē dokeosibu. ⁹ Bēē, i n yē ma gem sarirugiba kun kpē bu ayeru wa ban te Gusunō u swīi sōō? I ku de bu bēē nōni wōke. Kurō dama kowobu ka būugibu, ka sakara kowobu ka be ba ka ben tōn durōsibu kpunamō ¹⁰ ka gbēnōbu ka binēgibu ka tam nōrobu ka tōn yaako kowobu ka taki diobu ba n ayeru wasi ban te sōō. ¹¹ Mēya bēēn suunu sōō gaba raa sãa. Adama ba bēē wobura, ba bēē dēerasia ba yii, ba bēē gem wē Yinni Yesu Kirisin yīsirun sō, ka maa bēēn Gusunōn Hunden sō.

I Gusunō bēēre wēēyo

ka bēēn wasi

¹² Ba n man yinarimō n gāanu kpuro ko. Adama n n mō ni kpuro nu are mō. Ba n man yinarimō n gāanu kpuro ko adama na n wuramō n ko gāanu ganun yoo. ¹³ Dīanu wāawa nukurun sō, nukura maa wāa dīanun sō, ma Gusunō u koo ye yiru kpeesia. Adama wasi kun wāa kurō damarun sō. Yi wāawa Yinnin sō ma Yinni maa wāa yin sō. ¹⁴ Gusunō wi u Yinni seesia, u koo maa sun seesia ka win dam.

¹⁵ Bēē i n yē ma bēēn wasi yi sãawa Kirisin wasin kãasi? N n mēn na, kon Kirisin wasin kãasi sua kpa n ka ko kurō tanōn wasin kãasi? Su ku wa

me! ¹⁶ I ñ yē ma wi u ka kurō tanō mēna, u kua wasi tee ka wi? Domi ba yorua, “Be yiru ba koo ko wasi tee.” ¹⁷ Adama wi u ka Yinni manina, u kua hunde tia ka wi.

¹⁸ I kurō damaru suurio. Toranu kpuro ni tōnu u mō nu wāawa wasin tōwō, adama wi u kurō damaru mō win wasiya u toraru koosimō. ¹⁹ Nge i ñ yē ma bēen wasi sāawa Hunde Dēeron wāa yeru wi u wāa bēe sō, wi Gusunō u bēe kā? I ñ tii mō. ²⁰ Domi ba bēe dwawa geeru nōru sari. Yen sō, i Gusunō bēere wēeyō ka bēen wasi.

7

Suanabun gari

¹ Tē gari yin tireru i man yorua, yiya na bēe wisimō. N wā tōn durō u ku kurō baba. ² Adama kurō damarun sō n weene baawure u n win tiin kurō mō, kpa kurō baawure u n win tiin durō mō. ³ Kpa durō ka win kurō ba n wāasine nge mē n weene. ⁴ Domi kurōn wasi yi ñ sāa win tiigii ma n kun mō win durōgii. Nge meya maa durōn wasi yi ñ sāa win tiigii ma n kun mō win kurōgii. ⁵ I ku n da menane ma n kun mō saa fiiko sō ye i ko wuna bēen laakari yu ka wura kanaru sō mam mam. Adama yen biru i maa wureo i mēna, kpa Setam u ku raa bēe kōkiri bēen tii nenubu sarirun sō.

⁶ Na ñ yeni gerumō nge tilasin baa, na gesi kanamōwa. ⁷ N ko n man wēre tōmbu kpuro bà n sāa nge nen tii, adama baawurewa u win kērun baa mō saa Gusunōn

min di, winigirun baa, wiōnōgirun baa.

⁸ Adama na tantanōbu ka gōminibu sōmō n ko n wēra bà n wāa nge mē na ka wāa. ⁹ Adama bà kun kpē bu tii nenē, bu de bu kasuna bu ka suana, domi n buram bo bu suana n kere ba n kīi kamgiru wāasi.

¹⁰⁻¹¹ Tē, be ba suana kō, beya na wooda yeni sōmō. Kurō u ku raa win durō yina. Adama ù n yina, u sinō, u ku maa durō kpao sua, ñ kun mē u wuro win durō yinaro win mi. N ñ maa weene durō u win kurō yina. Adama n ñ nē na bu wooda dokeammē, ma n kun mō Yinni.

¹² Be ba tie, beya na maa yeni sōmō, n ñ mō Yinniwa u gerua. Naane dokeo goo ù n kurō mō ma kurō wi, u ñ sāa naane dokeo ma n kurō wi wēre ba n ka wāasine, u ku raa nùn yina. ¹³ Kurō goo ù n maa durō mō ma durō wi, u ñ sāa naane dokeo ma n durō wi wēre ba n ka wāasine, u ku raa nùn yina. ¹⁴ Domi durō naane doke sarirugii wi, ba nùn yii nenem win kurōn sō. Meya ba maa kurō naane doke sarirugii wi yii nenem win durōn sō, ben bibu ba n ka yii nenem. Ma n kun mē, ba ko n sāa nge naane doke sariba. ¹⁵ Adama naane doke sarirugii wi, ù n doona, i nùn derio. N n sāa mē, n ñ tilasi ba n ka wāasine domi Gusunō u sun sokawa sa n ka wāa alafia sō. ¹⁶ Domi wunē kurō n ñ wunē kaa n yē wunen durō ù n koo faaba wa. Wunē durō, n ñ wunē kaa n maa yē wunen kurō ù n koo faaba wa.

Wāa tēn sō Yinni u bēē soka

¹⁷ N n mēn na, i de baawure u win wāaru di nge mē Gusunō u ka nūn soka ka durōm mē Yinni u nūn kua. Yeniwa na Yesun yigbenu kpuro yiiremō. ¹⁸ Ba goo bango kuawa Yinni u sere yēro soka? I ku yēron bango ye go. Ba n gina nūn bango kue Yinni ka nūn soka? I ku ra maa nūn bango kua. ¹⁹ Bango nge bango sariru, yen gaa kun sāa gāanu ganu, adama Gusunōn garin mēm nōba bu sāa gāanu. ²⁰ Kpa tōnu baawure u wa u yōra nge mē u sāa ba ka nūn soka. ²¹ À n sāan na yoo ba ka nun soka, a ku yeni garisī. Adama bà n nun tii mōru wē a mō. ²² Domi yoo wi ba soka, u kua tii mōwō Yinni sō. Nge mēya maa tii mōwō wi ba soka, yēro kua Kirsīn yoo. ²³ Ba bēē dwa geeru nōru sari. Yen sō, i ku de i n maa sāa tōmbun yobu. ²⁴ N n mēn na nēgibu, i de baawure u yōra Gusunō sō nge mē u sāa ba ka sere nūn soka.

Wōndiaba ka gōminibun gari

²⁵ Tē ye n sāa wōndiabagia, na n gari gēē mō ye n sāa Yinnin wooda. Adama nge mē Yinni u man wōnwōndu kua na ka kua naanēgii, na bēē nēn laakari sōmō.

²⁶ Na tamaa, saa yenin wahalan sō ma n ko n wēra tōn durō baawure u n wāa nge mē u sāa. ²⁷ À n kurō mō, a ku ra swaa kasu i ka karana. À n maa wāa tantanaru sō, a ku kurō kasu. ²⁸ Adama à n kurō sua, a n tore. Wōndia ù n maa

durō sua, u n tore. Adama be ba suana, ba ko n nōni swāaru mō ben wāaru sō. Na n maa kī n sāa mē bēēn mī.

²⁹ Nēgibu, ye na gerumō wee, saa kun maa dēu. Yen sō, saa tēn di wi u kurō mō, n weenē u n sāa nge u n kurō mō. ³⁰ Kpa wi u nuku sankiranu mō u ko nge u n mō. Wi u maa nuku dobu mō u koowo nge u n nuku dobu mō. Wi u maa dwemō, u koowo nge u n gāanu mō. ³¹ Wi u maa ka handunian dukia bukata mō u ku win laakari kpuro doke ye sō. Domi handunia yeni ya doonōwa mī.

³² Na n kī i n wurure. Wi u kun kurō mō, wiya ra n Yinnin gāanu kasu, ye n koo Yinni dore. ³³ Adama wi u kurō mō wiya ra n hania mō handunian gāanu sō u n kasu ye n koo win kurō dore. ³⁴ Win laakari ra n bōnu sāawa. Kurō be ba n durōbu mō ka wōndiaba ba ra n Yinnin gāanu kasu ba n ka sāa dērobu wasi sō ka hunde sō. Adama wi u durō mō wiya ra n handunian gāanu kasu ye n koo win durō dore.

³⁵ Na yeni gerumōwa bēēn alafian sō, n n mō n ka bēēn wāaru sēsiasia, adama n ka bēē sōsiwa ye n weenē i ko, kpa i ka tii Yinni wē mam mam.

³⁶ Goo ù n bwisika u wa ma ye u win bii wōndia kuamme ya n bēere mō, ma wōndia wi, u ye, u de u ko nge mē u kī, u de bu nūn kurō kpaaru sua. N n toraru. ³⁷ Adama wi u yōra sim sim ma u n wāa tilasi sō ma u dam mō win gōru kīru wōllo ù n nēē, win bii wōndia u ku durō sua, gea u bwisika. ³⁸ Nge mēya wi u dera ba win

bii wəndia kurə kpaaru sua u gea kua, adama wi u n̄ dere ba n̄n sue, wiya kua n kere.

³⁹ Tən kurə u ko n ka win durə gbinnewa win durən wāarun tōru kpuro sɔɔ, adama durə wi, ù n gu, kurə wi, u tii mɔ u ka durə kpao sua wi u kī, yēro u n gesi sāa Yinnigii. ⁴⁰ Adama n̄n laakari sɔɔ kurə wi, ù n tii deri gəmini te sɔɔ win nuku dobu koo kpēa n kere. Na maa tamaa Gusunən Hundewa man yeni sɔɔwa.

8

Dīa ni ba ka būu yākuru kua

¹ Tē, gāa ni ba ka būu yākuru kua, n̄n gari sɔɔra na wura.

Geema, bese kpuro sa yēru mɔ. Yēra tii suabu mɔ, adama kīra ta ra tōnu tāsisiē. ² Goo ù n tamaa u gāanu yē, u n yē gina nge m̄ n weene u n yē. ³ Adama wi u Gusunə kī, Gusunə u yēro yē.

⁴ Tē dīa ni ba ka būu yākuru kua, ameniwa n̄n dibun gari sāa. Sa yē ma būu kun gāanu handunia sɔɔ. Sa maa yē ma Gusunə turowa wāa. ⁵ Domi baa b̄a n gerumə būnu wāa wollo ka temə, nge m̄ sa yē ma būu dabinu ka yinni dabinu nu wāa, ⁶ ka m̄, besen mi, Gusunə turowa wāa. Wiya sāa Baaba w̄n min di gāanu kpuro nu naamə. Win sōna sa maa wāa. Yinni turowa maa wāa. Wiya Yesu Kirisi w̄n min di gāanu kpuro nu koorə. Win saabuwa sa maa wāaru mɔ.

⁷ Adama n n̄ tumbu kpuro ba yeni yē. Gabu be ba gina būu s̄aarun d̄ɔn̄e mɔ, ba yaa ye temmɔ nge būu sāa dīanu,

ma ben gōru dam sariruguu ga bu taare w̄ēm̄. ⁸ N n̄ mɔ dīana nu koo ka sun susi Gusunən mi. Sà kun di, n n̄ kəmiaru, sà n maa di, n n̄ turiru.

⁹ Adama i tii laakari koowo b̄een tii mɔ te, tu ku raa de be ba n̄ dam mɔ bu tora. ¹⁰ Domi wun̄ wi a yēru mɔ, ma a s̄ a dimə būu dirə, gōru dam sarirugii ù n nun wa mi, u n̄ koo w̄arugaru ko u ka būu sāa dīanu di? ¹¹ Kpa kīnasi wi, w̄n s̄ Kirisi u gu, u kam ko wun̄en yērun saabu. ¹² Nge m̄eya i n̄ b̄een berusebu torari ma i ben gōru dam sariruguu ge m̄era m̄, Kirisiwa i torari. ¹³ Yen s̄, dīanu n̄ n̄ koo n̄n beruse torasia, na n̄ maa yaa temmɔ sere ka baadomma, n ku ka n̄n beruse torasian s̄.

9

Gəron yiiko ka win s̄amburu

¹ Na n̄ tii mɔ rò? Na n̄ s̄aa goro? Na n̄ Yesu besen Yinni wa ro? B̄ee i n̄ s̄aa n̄n n̄man s̄amburu Yinni sɔɔ? ² Baa n̄a kun s̄aa goro gabun mi, na s̄aa m̄ b̄een mi, domi b̄eya i s̄ɔs̄imə ma n̄ Yinnin ḡrowa.

³ Be ba kī bu man gari w̄ērisia, ye kon bu wisi wee. ⁴ Sa n̄ yiiko mɔ su ka di su maa ka n̄? ⁵ Sa n̄ yiiko mɔ sa n̄ ka kurə naan̄e dokeo mɔ wi u koo sun ȳsiri nge m̄ ḡrobu gabu ba mɔ ka Yinnin w̄n̄bu, ka Sefa? ⁶ Nge n̄ ka Baanabasi t̄nawa sa n̄ yiiko mɔ su ka n̄man s̄amburu deri? ⁷ Wara d̄ɔ tabu gberə ka win tiin gobi. Wara d̄aa duurumə gberə kpa yēro kun sere nin binu dimə. Nge wara

u naa gɔ̃ɔ kparamɔ ma u n̄ gen bom n̄orumɔ.

⁸ Na n̄ yeni gerumɔ ka tɔnun yiiko tɔna. N n̄ gari tee yi wooda ya gerumɔ? ⁹ Domi M̄wisin wooda sɔɔ ba yorua, “I ku b̄ɛn naa kin̄erun n̄ɔɔ b̄ake saa ye ta s̄omburu m̄ɔ d̄ianu sɔɔ.” Naan s̄ɔna Gusunɔ u yeni gerua? ¹⁰ Nge b̄ɛn tiin s̄ɔna u gari yi m̄ɔ. M̄ya b̄ɛn s̄ɔna ba yorua domi n̄ weene wuko u wuku ka ȳiyɔbu, kpa ḡɔ̃ u ḡɔ̃ u n̄ b̄onu ȳiyɔ. ¹¹ S̄a n̄ hunden ḡaanu duura b̄ɛn suunu sɔɔ, n̄ n̄ m̄en na ḡaa bakana s̄a n̄ wasin ḡaanu ḡa b̄ɛn mi? ¹² Gabu b̄a n̄ yen yiiko m̄ɔ b̄ɛn mi, b̄ɛsɛ maa ni. Sa n̄ bu kere?

Adama sa n̄ yiiko ye denda b̄ɛ sɔɔ. Ye kpuro s̄ɔra sa t̄eman̄ɛ, kpa su ku ra ka Kirisin Labaari gea swaa gan̄ɛ. ¹³ I n̄ ȳɛ ma be ba s̄omburu m̄ɔ s̄aa yerɔ ba ben d̄ianu waamɔ min di? Be ba maa ȳaku yeru k̄ɔsu, ba ben b̄onu m̄ɔ te sɔɔ. ¹⁴ Nge m̄ya maa Yinni u yiire be ba Labaari gean waasu m̄ɔ bu ben d̄ianu wa ye sɔɔ.

¹⁵ Adama na n̄ yen gaa denda ḡaa ni sɔɔ. M̄ya na n̄ maa yeni yorumɔ bu ka man ye kuan s̄ɔ. Na k̄iru bo n̄ gbi. Goo sari wi u koo man yinari n̄ woo kana gari yinin s̄ɔ. ¹⁶ Domi n̄ n̄ weene n̄ woo kana Labaari gean kparabun s̄ɔ. Tilasiwa ye, ya man s̄aaw̄ɛ. N̄a kun yen waasu kue, wahala baka. ¹⁷ N̄a n̄ ye kua ka k̄iru kon are mwa. N̄a kun maa k̄i na ka m̄ɔ, ka m̄ɛ, kon ye kowa domi ba man ȳɛ n̄omu

s̄ondiawa. ¹⁸ N n̄ m̄en na, mba n̄en are. N̄en areya n̄ ka Kirisin Labaari gea waasu ko n̄ kun ka gobin baa kpa n̄ ku n̄en yiiko kpuro dendi ye na m̄ɔ Labaari gean kparabun s̄ɔ.

¹⁹ Baa n̄a n̄ tii m̄ɔ t̄ambu kpuron wuswaaɔ na tii kua baawuren yoo kpa n̄ ka t̄an dabiru gawama. ²⁰ Yuuban mi na kua nge Yuu n̄ ka Yuuba gawama. Be ba maa wooda nasie, na kua ben turo, kpa n̄ ka bu gawama baa m̄ɛ n̄en tii na n̄ w̄aa woodan n̄omaɔ. ²¹ Be ba kun wooda m̄an mi, na maa kua ben turo kpa n̄ ka bu gawama. N n̄ m̄ɔ ma na n̄ Gusun̄on wooda nasie, na Kirisin wooda nasie. ²² Dam sarirugibun mi na kua wi u kun dam m̄ɔ kpa n̄ ka dam sarirugii be gawama. Na kua nge m̄ɛ baawure u s̄aa ben gabu bu ka faaba waara, baa n̄ n̄ meren na. ²³ Ye kpurowa na m̄ɔ Labaari gean s̄ɔ kpa na n̄ ka b̄onu m̄ɔ ye sɔɔ.

²⁴ I ȳɛ ma dukan garasa sɔɔ t̄ambu kpuro ba duki m̄ɔwa adama t̄an turowa u koo yen are wa. Yen s̄ɔ, i dukio nge m̄ɛ i ko ka are wa. ²⁵ Wasi kasanugii baawure u ra n̄ tii n̄eniwa kpuro sɔɔ. Ba m̄ɔ m̄ɛ bu ka are wa yi yi s̄aa wurusun furɔ * ge ga koo gbera gu derura. Adama b̄ɛsɛ sa m̄ɔ su ka mwa ge ga kun kpeemɔ. ²⁶ Yen s̄ɔna na duka m̄ɔ dee dee na n̄ geririmɔ. Na sannamɔ, adama n̄ n̄ m̄ɔ nge wi u wom soomɔ. ²⁷ Na n̄en wasi n̄ɔwia m̄ɔ gem gem n̄ ka

* **9:25** wurusun furɔ - Gera ba ra raa doke goon wirɔ yellu wi u garasa gaa sɔɔ wiru gbia.

yi kamia, kpa n ku ra ko wi ba koo gira nɔm dira nen tii sanam me na sibɔ gabu waasu kua.

10

Bũu s̄aarun kirɔ

¹ Nɛgibu na kī i n yē ma bɛsɛn sikadoba kpuro ba wāa guru wii ten * tɔbuɔ ma be kpuro ba s̄ia nim wōku gen † suunu sɔɔ ka naasu. ² Ma be kpuro ba kua Mɔwisin bwāabu ka batɛmu gaa guru wii te sɔɔ ka nim wōku ge sɔɔ. ³ Ma be kpuro ba dīa teenu di ni nu na saa wōllun di, ⁴ ma ba nim nɔruram tem nɔra mɛ Gusunɔ u bu wē, domi ba nim nɔrumɔwa saa kpee Hundegirun min di te ta bu swīi biruɔ. Kirisiwa s̄ia kpee te. ⁵ Adama Gusunɔ u ben dabiru go ghaburu sɔɔ yèn s̄ɔ ben daa ya n nùn wēre.

⁶ Tē, yeya ya s̄aa yīreru bɛsɛn s̄ɔ kpa sa kun maa s̄aa kōsan kīrobu nge be. ⁷ Kpa i ku ra maa bũu s̄a nge mɛ beɔnɔn gabu ba kua. Domi ba yorua, “Tɔn be, ba sina ba di, ba nɔra, ma ba seewa ba kom beretɛke m̄.” ⁸ Su ku ra maa kuro damaru ko nge mɛ ben gabu ba kua, ma ben nɔrɔbun suba yenda ita (23.000) ba kam kua s̄ɔɔ teerun s̄ɔɔ. ⁹ Su ku ra maa Yinni mɛeri nge mɛ u nɛ, nge mɛ ben gabu ba kua, ma wɛɛ bu go go. ¹⁰ Su ku maa wōki nge mɛ ben gabu ba kua, ma goɔn gorado u bu go.

¹¹ Yeya ya bu deema nge yīreru, ma ba ye yorua bu ka

sun kirɔ ko, bɛsɛ be sa wāa handunian t̄ɔɔ d̄aaki teni sɔɔ. ¹² Yen s̄ɔ, wi u tamaa u ȳɔ sim sim, u de u n tii sɛ kpa u ku raa wɔrumɛ. ¹³ I n laakari mɛeribu gabu waare ma n kun mɔ bi tɔmbu kpuro ba ra wa. Gusunɔ wi u s̄aa naanɛgii, u n derimɔ bu bɛɛn laakari mɛeri n kere ye i ko kpī i ka tɛmana. Adama laakari mɛeribu baabire sɔɔ u ra maa yari yeru ko kpa i ka kpī i tɛmana bi sɔɔ.

¹⁴ Yen s̄ɔ, kīnasibu, i bũu s̄aarɔ suurio. ¹⁵ Na ka bɛɛ gari m̄ɔwa nge laakarigibu. I de i lasabu ko ye na gerumɔ. ¹⁶ S̄a n bɔnu mɔ nɔri domarugia ye sɔɔ, ye sa ka Gusunɔ siaramɔ, sa n bɔnu mɔ Kirisin yem sɔɔ? S̄a n p̄ɛ ye yabua, sa n bɔnu mɔ Kirisin wasi sɔɔ? ¹⁷ P̄ɛ tia ya wāa. Baa s̄a n dabi, sa s̄aa wasi tee, domi bɛsɛ kpuro sa bɔnu mɔ p̄ɛ tia ye sɔɔ.

¹⁸ I bu mɛerio be ba mara Isireliba. Be ba yākuɔu dimɔ, ba n bɔnu mɔ yāku yee te sɔɔ? ¹⁹ N n mɛn na, mba na gerumɔ. Na gerumɔ ma yaa ye ba ka bũu yākuɔu kua ya s̄aa gāanu? Bũuwa s̄aa gāanu? ²⁰ Aawo. Adama na gerumɔ ma ye ba ka yākuɔu kua, bũna ba ka yākuɔu kua, n n mɔ Gusunɔ. Na n maa kī i n bɔnu mɔ ka bũnu. ²¹ I n kp̄ɛ i nɔ Yinnin nɔra sɔɔ kpa i maa nɔ bũnun nɔra sɔɔ. I n kp̄ɛ i di ye ya wāa Yinnin tabulu wōllɔ, kpa i maa di ye ya wāa bũnun tabulu wōllɔ. ²² Sa kī su Yinnin nisinu seeyawa? Sa nùn dam kere?

* **10:1** guru wii te - Ta s̄aawa te ta Isireliba gbiiye sanam mɛ ba wāa ghaburu.

† **10:1** nim wōku ge - Ga s̄aawa nim wōku ge ba m̄ Naa yari ge ga burana ba tɔbura ye ba yara Egibitin di.

I kpuro koowo

i ka Gusunə beere wē

23 Ba n̄ tōnu yinarimə u gāanu kpuro ko, adama n̄ n̄ m̄ ni kpuro nu arufaani m̄. Ba n̄ tōnu yinarimə u gāanu kpuro ko adama n̄ n̄ m̄ ni kpuro nu tōnu tāsisiām̄. 24 N̄ n̄ weene goo u win tiin arufaani kasu, ma n̄ kun m̄ win winsimgia.

25 Ye ba gesi dōram̄ yabur̄o i dio, i ku gāanu bikia tii taare wēebun s̄. 26 Domi tem sāawa Yinni Gusunəgim, ka gāanu kpuro ni nu wāa m̄ s̄.

27 Naane doke sarirugii ù n̄ beere dim soka, ma i gōru doke i ka da, gāanu kpuro ye ba beere wē, i dio, i ku ra gāanu bikie tii taare wēebun s̄. 28-29 Adama goo ù n̄ beere s̄ōwa u nee, yeniwa ba ka yākuru kua i ku di yēron gōrun s̄ wi u beere s̄ōwa, n̄ n̄ m̄ been tiin gōrun s̄.

Domi mban s̄na kon de bu nen tii m̄ru siri goon gōrun s̄. 30 N̄ n̄ Gusunə siara ye na dim̄n s̄, mban s̄na na kon de bu maa nen k̄sa gere ye s̄.

31 N̄ n̄ men na, ì n̄ dim̄ ì n̄ n̄rum̄, n̄ kun m̄ ì n̄ gāanu ganu m̄, i ye kpuro koowo ì n̄ ka Gusunə beere wēem̄. 32 I ku ra Yuuba torasie n̄ kun m̄ Gerəkiba n̄ kun m̄ Yesun yigberu te ta maa s̄a Gusunəgiru. 33 Nen tii na kookari m̄ n̄ ka kpuro ko ye ya koo tambu kpuro dore, na kun nen tiin arufaani kasu ma n̄ kun m̄ t̄n dabirugia, kpa bu ka faaba waara.

11

¹ I man saario nge m̄ nen tii na Kirisi saarim̄.

T̄n kur̄n wii kp̄ibu

² Na beere siara ye i ra ka man yaaye kpuro s̄, ye i maa ka s̄ōsi te nen sim sim te na mw̄a na beere wē. ³ Adama na k̄ i n̄ yē ma Kirisiwa t̄n dur̄ baawuren wirugii, t̄n dur̄ maa s̄a t̄n kur̄ baawuren wirugii, Gusunəwa maa Kirisin wirugii. ⁴ T̄n dur̄ baawure wi u kanaru m̄, n̄ kun m̄ u Gusunən gari gerum̄, ù n̄ win wiru wukiri, u n̄ win wirugii beere wēem̄. ⁵ Ma t̄n kur̄ baawure wi u kanaru m̄, n̄ kun m̄ u Gusunən gari gerum̄, ù kun win wiru wukiri, u n̄ win wirugii beere wēem̄. N̄ sāawa nge ù n̄ p̄oru woka. ⁶ T̄n kur̄ ù kun k̄ u yasa b̄ke, n̄ weene u seri bura. Adama n̄ n̄ s̄an na sekuru u ka seri bura n̄ kun m̄ u ka p̄oru woka, u de u yasa b̄ke. ⁷ N̄ n̄ weene t̄n dur̄ u win wiru wukiri domi u sāawa Gusunən weenasii, u maa Gusunə beere wēem̄, adama t̄n kur̄ u t̄n dur̄ beere wēem̄. ⁸ Domi t̄n dur̄ kun yari t̄n kur̄n min di, t̄n kur̄wa yari t̄n dur̄n min di. ⁹ Meya maa ba n̄ t̄n dur̄ taka kue t̄n kur̄n s̄, t̄n kur̄wa ba kua t̄n dur̄n s̄. ¹⁰ N̄ n̄ men na, w̄llun ḡradoban s̄ n̄ weene t̄n kur̄ u yasa b̄ke u n̄ ka s̄ōsim̄ ma u goo wiru kp̄iye. ¹¹ Adama Yinni s̄, n̄ n̄ koor̄ t̄n kur̄ u n̄ wāa n̄ kun ka t̄n dur̄n baa. Meya maa t̄n dur̄ u n̄ kp̄ u n̄ wāa n̄ kun ka t̄n kur̄n baa. ¹² Domi nge m̄ t̄n kur̄ u yari t̄n

durɔn min di, nge mɛya tɔn durɔ maa marura tɔn kurɔn min di, adama ye kpuro n kooramɔwa saa Gusunɔn min di.

¹³ I lasabu koowo bɛɛn tii. N weenɛ tɔn kurɔ u Gusunɔ kana u kun yasa bɔkua? ¹⁴ I n yɛ bɛɛn tii ma sekura tɔn durɔn seri yì n dɛu? ¹⁵ Adama tɔn kurɔn seri yì n dɛu, burara. Ba nùn win seri wɛwa u ka yi dendi nge win sɔnditia. ¹⁶ Adama goo ù n kɪ u ka sun sikirina, na gesi gerumɔ ma bɛsɛ sɔɔ ka Gusunɔn yigbɛnu sɔɔ sa n maa komaru garu mɔ.

Yinnin dīa domaruginu

(*I maa mɛerio Mateu 26:26-29, Maaku 14:22-25, Luku 22:15-20*)

¹⁷ Gari yi na kɪ n bɛɛ yiire mini tɛ, na n bɛɛ siaramɔ yi sɔɔ, domi i n mɛnnɛ, n ku ra sanɔ gaa ko, n da n gɔɔgɔm mɔwa. ¹⁸ Gbiikaa ba man sɔɔwa ma, i n mɛnnɛ, wuunu ganu wɔa bɛɛn suunu sɔɔ ni nu n nɔɔ tia sɔa. Na mi gia wura ma geema. ¹⁹ Domi n n koo ko karanaa ya kun wɔa bɛɛn suunu sɔɔ, kpa be ba sɔa geegibu bu ka sɔɔsira. ²⁰ Wee, i n mɛnnɛ i ka dīanu dimɔ, n n ka Yinnin domaruginu weenɛ. ²¹ Domi i n mɛnna i ka di, baawure ra n sɛndewa u ka win tiin dīanu di, kpa gɔɔra n gabu mɔ, kpa tam mu n gabu goomɔ. ²² I n bɛɛn tiin yɛnusu mɔ mi i ko di kpa i nɔ? Nge i kɪ i n Yesun yigberu gemawa, kpa i sɔarobu sekuru doke? Mba kon gere. Kon bɛɛ siara? Aawo, na n bɛɛ siaramɔ ye sɔɔ.

²³ Domi Yinnin min diya na sɔɔsiru mwa te na bɛɛ wɛ. Na

nɛɛ, wɔku tɛ sɔɔ ba Yinni Yesu tɔmbu nɔmu sɔndia u pɛɛ sua, ²⁴ u Gusunɔ siara ma u ye murura. Ma u nɛɛ, yeniwa nɛn wasi yi ba go bɛɛn sɔ. I n da yeni ko i n ka man yaaye. ²⁵ Mɛya u maa nɔra sua ye ba dim kpa u nɛɛ, nɔra yeniwa Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ kpaa te u sire ka nɛn yɛm. Sanam baamɛre sɔɔ mɛ i ka ye nɔrumɔ, i n da ko i n ka man yaaye. ²⁶ Domi sanam baamɛre sɔɔ mɛ i pɛɛ ye dimɔ ma i ka nɔra ye nɔrumɔ, Yinnin gɔɔwa i kparamɔ sere u ka wurama.

²⁷ Yen sɔna wi u Yinnin pɛɛ di, n kun mɛ ù n ka win nɔra nɔra, ma u n kue nge mɛ n weenɛ u ko, u Yinnin wasi ka win yɛm torariwa. ²⁸ N n mɛn na, baawure u tii wɛɛri u sere pɛɛ ye di u maa ka sere nɔra ye nɔ. ²⁹ Domi ù n dimɔ ù n nɔrumɔ ù kun tuba ye n sɔa Yinnin wasi, u tii taarɛ suammɛwa win dibu ka nɔru bi sɔɔ. ³⁰ Yen sɔna bɛɛn dabira barɔ, ma dabira kua kpanɔbu, gaba maa gu. ³¹ Sà n tii siri ka gem, ba n maa sun sirimɔ. ³² Adama Yinni ù n sun siri, u ra sun sɛɛyasiewa, kpa su ku ra maa taarɛ wa ka handuniagibu sannu.

³³ Yen sɔ nɛgibu, i n mɛnna i ka di, i de i maruna. ³⁴ Gɔɔru tà n goo mɔ, u de u gina dīanu di yɛnuɔ, kpa bɛɛn mɛnnɔ sɔɔ i ku ra taarɛ sua. Gari yi yi tie, kon bɛɛ yin asansi sɔ nà n tunuma.

12

¹ Tē ye n sãa Hunde Dεeron kēnun gari, negibu na kī i n yin gem yē. ² I yē ma sanam mē i n Gusunō yē, ba ra n bεε gawewa būnun yiraō, ni nu ku ra gari gere. ³ Yen sōna na kī i tubu ma goo wī u gari mō saa Gusunōn Hunden min di, u n gerumō ba Yesu bōrusi. Goo kun maa kpē u nεε Yesu sãa Yinni, ma n kun mō saa Hunde Dεeron min di.

⁴ Hunden kēε bwese bwesekawa wāa, adama Hunde turo wiya nu wēemō. ⁵ Sōm bwese bwesekawa wāa, adama Yinni turo wiya sa ko ye kua. ⁶ Dam bwese bwesekawa maa wāa mē tōnu koo kpī u ka sōmburu ko, adama Gusunō turo wiya mu tōmbu kpuro wēemō sōmburu baateren sō. ⁷ Ba baawure kēru wē te ta sōsīmō ma u Hunde Dεero mō kpa u ka tu dendi tōmbu kpuron arufaanin sō. ⁸ Hunde u ra goo kēru wē u ka tōmbu bwisi kē, kpa u goo kēru wē u ka gari gere ka yēru. ⁹ Hunde turo wī, u ra goo naane dokebu wē, kpa u goo dam wē u ka barōbu bekia. ¹⁰ Mēya Hunde turo wiya ra maa goo sōm maamaakiginun dam wē, kpa u goo kēru wē u ka tōmbu Gusunōn gari tusia, kpa u maa goo bwisi wē u ka Hunden kēnu ka kēε ni nu tie wunana. U ra goo bwisi wē u ka Hunden barum bwese bwesekan gari gere, kpa u goo bwisi wē u ka gari yi tusia. ¹¹ Hunde turo wiya u ye kpuro mō. U baawure kēε bwese bweseka wēemō nge mē u kī.

Naane dokeobu kpuro

ba sãa wasi teen doo dooka

¹² Domi Kirisi sãawa nge wasi tee ka yin doo dooka dabiru. Wasi yi, yi sãawa tee baa mē yi doo dooka dabiru mō. ¹³ Domi ba sun batemu kuawa ka Hunde turo kpa Yuuba ka tōn tukobu, yobu ka tii mōwōbu, bεε kpuro su ka ko wasi tee. Sa maa gbinne ka Hunde turo wī, bεε kpuro.

¹⁴ Wasi sãawa doo dooka dabiru n n mō tia. ¹⁵ Baa naasu sū n nεε, su n sãa nōmu, ka mē, su n wāa wasi sō? Su wāawa wasi sō. ¹⁶ Baa swaa yā n maa nεε, ya n sãa nōnu, ka mē, ya n wāa wasi sō? Ya wāawa wasi sō. ¹⁷ Wasi kpuro yi n sãa nōni, amōna yi koo ka gari nō. N kun mē, yi kpuro yi n sãa swaa, amōna yi koo ka nuburu nō. ¹⁸ Adama nge mē n sãa Gusunō u doo dooka baayere dokewa wasi sō nge mē u kī. ¹⁹ Ya n koorō wasi yi kun doo dooka mō. ²⁰ Tε, wasi sãa tee adama yi doo dooka dabiru mō.

²¹ Yen sōna nōni kun kpē yi nōmu sō yi n gen bukata mō. Wira kun maa kpē tu naasu sō ta n sin bukata mō. ²² Adama baa wasin doo dooka ye ya sãare ya n dam mō, wasi yen bukata mō too. ²³ Ye ya maa sun sãawe nge ya n bεε mō, sa ye bεε wēemō. Ye sa n maa kpē su sōsi sa ye wukirimō. ²⁴ Adama yen ye ya waabu wā, ya n wukiribun bukata mō. Gusunō u besen wasi sweena u ka yin gam bεε wē mi n bεε bia. ²⁵ U kuawa kpa wasi yi kun ka karane, adama doo dooka baayere ya n ka yen

yensian laakari mɔ. ²⁶ Wasin gam mù n nɔni swāaru wa, ka mi n tie sanna ba bɔnu mɔ. Mɛya bɔ n maa yin gam siara, ka mi n tie sanna ba nuku dobu bɔnu mɔ.

²⁷ Tɛ bɛɛ kpuro i sāawa Kirisin wasi, ma bɛɛn baawure sāa yin doo dooka. ²⁸ Gbiikaa Gusunɔ u gbɔa u ɔrobu ɔsa Yesun yigberu sɔɔ, yiruse win sɔmɔbu, itase keu sɔɔsiobu, yen biru be ba sɔm maamaakiginun dam mɔ, ka maa be ba dam mɔ bu ka barɔbu bekia, ka be ba gabu somimɔ, ka be ba tɔmbu kparamɔ, ka be ba ka Hunden barum bwese bweseka gari mɔ. ²⁹ N n mɔ be kpuro ba sāa ɔrobu, n kun mɛ Gusunɔn sɔmɔbu, n kun mɛ keu sɔɔsiobu. N n maa mɔ be kpuro ba dam mɔ bu ka sɔm maamaakiginu ko, ³⁰ n kun mɛ bu ka barɔbu bekia, n kun mɛ bu ka Hunden barum bwese bweseka gari ko, n kun mɛ bu ka gari yi tusia. ³¹ N n mɛn na, i Hunden kɛnu kasuo ni nu bɛɛɛ kere.

Kon maa bɛɛ swaa sɔɔsi ye ya kpuro kere.

13

Kīru

¹ Baa nà n ka barum bwese bweseka gari mɔ ka mam wɔllun ɔradoban barum ma na kun tɔnu kī, na sāawa nge yankokoru n kun mɛ yangireru te ba soomɔ. ² Baa nà n Gusunɔn gari gerubun dam mɔ, ma na asiri kpuro tuba ka yɛru kpuro, ma na Gusunɔ naanɛ doke sere kon kpī n guunu sɔ nu swɛnyɔ, nà kun tɔnun kīru mɔ na n sāa

gāanu. ³ Baa nà n nɛn dukia kpuro sāarobu wɛ, baa nà n dera ba nɛn wasi wɔɔwa, nà kun tɔnun kīru mɔ na n are wasi.

⁴ Wi u tɔnu kī u ra temanɛ, u ra n maa tɔn geeru mɔ, u ku ra n nisinu mɔ, u ku ra woo kanɛ, u ku ra maa tii sue. ⁵ Wi u tɔnu kī u ra n tɔmbun bɛɛɛ yɛ, u ku ra win tii tɔnan arufaani kasu, u ku ra mɔru ko fuuku, u ku ra maa torarun gari yi win nukurɔ. ⁶ Wi u tɔnu kī u ku ra yɛɛri kɔsan sɔ ma n kun mɔ gem sɔ. ⁷ Wi u tɔnu kī u ra ka kpuro temanɛ. Win naanɛ dokebu ka win yīiyɔbu ka win temanabu bu ku ra kpe.

⁸ Wi u tɔnu kī win kīra ku ra n nɔru mɔ. Gusunɔn gari gerubu bu nɔru mɔ, Hunden barum bwese bwesekan gerubu koo kpe, yɛru ta koo maa kpe. ⁹ Domi besen yɛru ka besen Gusunɔn gari gerubu, yen gaa kun yiba. ¹⁰ Adama sanam mɛ ye ya yiba ya koo na, sanam mɛya ye ya kun yiba, ya koo doona.

¹¹ Sanam mɛ na sāa bii, na ra gari gere nge bii, na ra laakari ko nge bii, na ra maa bwisiku nge bii, adama tɛ ye na guro guro kua, na biin daa deri. ¹² Ye sa waamɔ tɛ ya sāare ye sa waamɔ bari bari tasa sɔɔ, adama sɔɔ teeru sa ko ra wa nɔni ka nɔni. Ye na yɛ tɛ ya n yiba, adama sɔɔ teeru kon da tubu sāa sāa nge mɛ Gusunɔ u man tuba.

¹³ Tɛ gāanu ita yeniwa ya wāa, yeya naanɛ dokebu, ka yīiyɔbu, ka kīru. Adama kīra ta kere.

14

Hunde Dɛeron kɛnun gari

¹ N n mɛn na, kɪra n weene i n kasu. I maa Hunden kɛnu kasuo, n mam neere Gusunɔn garin gerubun kɛru.

² Wi u ka Hunden barum gari gerumɔ, n n tɔnu u ka gari mɔ, Gusunɔwa u ka gari mɔ, domi goo kun yɛron gari nɔɔmɔ. Gem asirigima u gerumɔ ka Hunde Dɛeron dam. ³ Adama tɔmba, Gusunɔn sɔmɔ u ra ka gari ko. U ra bu tɔsisie, kpa u bu dam kɛ, kpa u bu nukuru yemiasia. ⁴ Wi u ka Hunden barum gari mɔ, u win tii tɔsisiamɔwa. Adama Gusunɔn sɔmɔ, Yesun yigbera u tɔsisiamɔ.

⁵ N ko n man dore bɛɛ kpuro i n ka Hunden barum gari mɔ, adama ye na kɪ n kere, yera i n Gusunɔn gari gerumɔ. Domi wi u Gusunɔn gari gerumɔ u kere wi u Hunden barum bwese bweseka gerumɔ, ma n kun mɔ u n win gari tusia, kpa u ka Yesun yigberu tɔsisia. ⁶ Tɛ, negibu arufaani yerà i ko wa nà n na bɛɛn mi ka Hunden barum bwese bwesekan gerubu, ma na kun ka sɔɔsiru nɛ, n kun mɛ yɛru, n kun mɛ Gusunɔn garin gerubu n kun mɛ keu gaa.

⁷ Baa gaa ni nu kun wāaru mɔ nge guuru ka mɔrɔku bà n nu soomɔ, bà kun nu gosikiamɔ, amɔna gaba koo ka gia ye nu gerumɔ. ⁸ Wi u maa kɔba soomɔ, u kun soomɔ dee dee, wara u koo tabun sɔɔru ko. ⁹ Nge mɛya bɛɛn gari yi kun dɛere, yi koo kowa kam.

¹⁰ Barum bwese bweseka dabina nu wāa handunia sɔɔ,

sari maa mɛ goo kun nɔɔmɔ. ¹¹ N n mɛn na, nà kun barum nɔɔmɔ mɛ ba ka gari mɔ, wi u mu gerumɔ u ko n sɔawa tɔn tuko nɛn mi, kpa nɛ n maa ko tɔn tuko yɛron mi. ¹² Nge mɛya bɛɛ, yɛn sɔ i Hunden kɛnu kasu, i kookari koowo i ka nu wa nu n kpā ni nu koo Yesun yigberu tɔsisia.

¹³ Yen sɔ, n weene wi u ka Hunden barum gari gerumɔ u Gusunɔ kɛru kana te u koo ka gari yi tusia. ¹⁴ Domi nà n kanaru mɔ ka Hunden barum nɛn hundewa ya kanaru mɔ, adama nɛn bwisikunu kun wāa te sɔɔ. ¹⁵ Tɛ, amɔna kon ko. Kon kanaru ko ka nɛn hunde, kon maa ko ka nɛn bwisikunu. Kon womu ko ka nɛn hunde, kon maa ko ka nɛn bwisikunu. ¹⁶ À n Gusunɔ siara ka hunde tɔna, amɔna naane dokeo diro u koo ka kpī u nɛɛ, ami, wunen siarabun sɔ. U n yɛ ye a gerumɔ. ¹⁷ Baa wunen siarabu bù n wā, bu n yɛro tɔsisiamɔ.

¹⁸ Na Gusunɔ siara yɛn sɔ na ra ka Hunden barum bwese bweseka gari ko n bɛɛ kpuro kere. ¹⁹ Adama Yesun yigberu sɔɔ na kɪru bo n gari nɔɔbu gere ka nɛn bwisikunu n ka gabu keu sɔɔsi, n kere gari nɔɔbun suba wɔkuru (10.000) ka Hunden barum.

²⁰ Negibu i ku maa bwisiku nge bibu. Daa kɔsa sɔɔra n weene i n sɔa nge bii wɛɛnu, adama bwisikunu sɔɔ i n sɔa tɔn girobu. ²¹ Gusunɔn woodan tireru sɔɔ ba yorua,

“Yinni u nɛɛ, kon de bu nɛn gari nɔ

be ba barum tukum gerumən
nəən di,

ka maa səbun nəə səən di.

Adama ka mε, ba n nən gari
swaa dakimə.”

22 N n mən na, Hunden barum
bwese bwesekan kēru ta
sāawa yīreru be ba kun naanε
doken mi, n n mə be ba naanε
doken mi. Adama Gusunən
gari gerubun kēra ta sāa yīreru
be ba naanε doken mi, n n mə
be ba kun naanε doken mi.

23 N n mən na, Yesun
yigberu kpuro tà n menna,
kpa baawure u n Hunden
barum gerubu wəri, naanε
dokeo dirobu n kun mε
naanε doke sarirugibu bà n
duuma, ba n koo gere bu
nεε i wiirawa? 24 Adama
baawure u n Gusunən gari
gerumə, sanam mε naanε
doke sarirugii n kun mε naanε
dokeo diro goo u duuma,
win gōru ga koo nūn so, kpa
gari yi, yi nūn siri yi tumbu
kpuro ba gerumə. 25 Win
bwisiku asiriginu nu koo maa
sōsira batuma sɔɔ, kpa u yiira
u Gusunə sā u nεε, geema,
Gusunə u wāawa bεen suunu
sɔɔ.

*Yesun yigberun sāarun
wooda*

26 Nεgibu, bεen baawurewa
u kēru mə, googiru womu,
googiru tubusianu, googiru
sōsiru Gusunən min di,
googiru Hunden barum
bwese bwesekan gerubu,
googiru maa mən tusiabu. I
n menna, i de i n ye kpuro mə
i ka tāsīsiana. 27 Gabu bà n
koo ka Hunden barum bwese
bweseka gari ko, n weenε ba
n sāa tumbu yiru n kun mε
ita tona kpa bu ko tia tia, kpa

goo u maa ben gari yi tusia.
28 Adama goo u kun wāa mi
wi u koo kpī u gari yi tusia,
i de bu mari menna sɔɔ, kpa
bu yi ko ka Gusunə tona. 29 Ye
ya maa sāa Gusunən sɔmɔbun
gari wee. I de ben yiru n kun
mε ita bu gari ko, kpa be ba tie
bu ben gari yi yīiya. 30 Gusunə
u n goo wi u sɔ menna sɔɔ
gāanu sɔɔsi u ka gere, i de wi
u gari mə u mari. 31 Domi bεε
kpuro i ko kpī i Gusunən gari
gere tia tia, kpa bεε kpuro i ka
gāanu gia kpa i ka dam kēru
wa. 32 Gusunən sɔmɔbu bu
de ba n tii kpīa ben kēru sɔɔ.
33 Domi Gusunə kun bεre teke
kī ma n kun mə alafia.

Nge mε n sāa naanε
dokeobun yigberu kpuro sɔɔ,
34 n weenε tən kurəbu bu mari
menna sɔɔ. N n weenε bu gari
gere, adama bu wiru kpīiyə
nge mε Gusunən wooda ya
gerumə. 35 Bà n kī bu gāanu
gia i de bu ben durəbu bikia
yenuə, domi bεen sekura tən
kurə u n gari mə menna sɔɔ.

36 Aməna. Bεen min diya
Gusunən gari yi gbia yi
torua? Nge bεε tənən miya
yi tura? 37 Goo u n tamaa
u sāa Gusunən sɔmə, n kun
mε u yīiyə u Hunden kēnu
mə, n weenε u wura ma ye
na yorumə, Yinnin yīireba.
38 Goo wi u kun yeni wure,
i ku ra yēro wura.

39 Yen sɔ, nεgibu i kasuo
i ka Gusunən gari gere, kpa
i ku yina bu ka Hunden
barum bwese bweseka gari
ko. 40 Adama i kpuro koowo
dee dee ka bεεrε.

15

Kirisin seebu gərin di

¹ Nəgibu na bɛɛ Labaari gea ye yaayasiama ye na raa bɛɛ nɔɔsia ma i ye mwa, i maa yɔ ye sɔɔ. ² Yen min diya i faaba waama i n gari yi neni dim dim yi na bɛɛ waasu kua. Ma n kun mɛ, kama i naane doke.

³ Domi gari yi yi kpuro kere yiya na bɛɛ nɔmu sɔndia yi nɛn tii na mwa. Yiya mini. Kirisi u gu bɛɛn toranun sɔ nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ. ⁴ Ba nɔn sika ma u seewa gərin di sɔɔ itase nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ. ⁵ U win tii Sefa sɔɔsi, yen biru wəkura yiru ye. ⁶ Yen biru u kura mi win bwāaba mɛnnɛ bɛn geera nɛɛra wunɔbu (100) kere. Ben dabira wasi ka tɛ, adama gaba gu. ⁷ Ma u maa win tii Yakɔbu sɔɔsi, yen biru gərobu kpuro.

⁸ Dākuru u maa man kure, nɛ wi na sɔa nge wi ba mara suru kun yiba. ⁹ Domi nɛna na piiburu bo gərobu sɔɔ. Na n weenɛ bu man soku gəro, domi na Gusunɔn yigberu nɔni sɔɔwa. ¹⁰ Adama ka Gusunɔn duroma na ka sɔa mɛ na sɔa tɛ, ma durom mɛ u man kua mu n kua kam. Na kookari kua n gəro be kpuro kere, adama n n mɔ nɛn tiiwa na kua ma n kun mɔ Gusunɔn durom mɛ mu ka man wāa. ¹¹ N n mɛn na, gari tee yiya sa waasu mɔ nɛ ka be, tee yiya i maa naane doke.

Bɛɛn seebu gərin di

¹² Tɛ, bā n Kirisin gari waasu kua ma u seewa gərin di, amɔna bɛɛn gaba ka mɔ gəriba kun seemɔ. ¹³ Gəribu

bā kun seemɔ, Kirisi kun maa seewe. ¹⁴ Kirisi u kun seewen na, bɛɛn waasu kama, bɛɛn naane dokebu maa kama. ¹⁵ Sa maa Gusunɔ seeda weesugla diiya sanam mɛ sa gerua ma u Kirisi seeya gərin di, domi n n sɔa gem ma gəriba kun seemɔ, n n mɛn na, Gusunɔ kun maa Kirisi seeye. ¹⁶ Domi gəribu bā kun seemɔ Kirisi kun maa seewe. ¹⁷ Bā kun maa Kirisi seeye bɛɛn naane dokebu kama, i maa wāa bɛɛn toranu sɔɔ gina. ¹⁸ Be bā maa Kirisi naane doke ba ka gu ba kam kuawa. ¹⁹ N n wāa teni tɔnan sɔn na sa Kirisi yiyo, sa sɔawa wɔnwɔndobu n tɔmbu kpuro kere.

²⁰ Adama tɛ, Kirisi u seewa gərin di u kua gbiikoo be ba koo sen suunu sɔɔ. ²¹ Domi nge mɛ gɔɔ na saa tɔnun min di, nge mɛya gəribun seebu maa naama saa tɔnun min di. ²² Nge mɛ tɔmbu kpuro ba gbimɔ yɛn sɔ ba gbinne ka Adamu, nge mɛya ba koo kpuro seeya yɛn sɔ ba gbinna ka Kirisi. ²³ Adama baawure ka win wuura. Gbiikaa Kirisi, yen biru be ba sɔa wigibu win naarun sanam. ²⁴ Yen biruwa handunian kpeera koo na. Sanam mɛya Kirisi u koo wirugiru ka yiiko ka dam kpuro kam koosia kpa u Gusunɔ Baaba bandu nɔmu sɔndia. ²⁵ Domi Kirisi u n koo ko u kun bandu di sere Gusunɔ u ka nɔn win yiberɛba kpuro taarea. ²⁶ Gɔɔwa sɔa wɛrɔ dāako wi ba koo kam koosia. ²⁷ Domi ba yorua ba nɛɛ, “Ba dera u kua gāanu kpuron wirugii.” Adama sanam mɛ u gerua ba dera u

kua gāanu kpuron wirugii, n sun yeeri ma wi u dera u kua yen wirugii, u n wāasi sɔɔ. ²⁸ Adama bà n gāanu kpuro Kirisi nɔmu sɔndia, yera wi, Bii, u koo maa tii Gusunɔ nɔmu sɔndia, kpa Gusunɔ wi u nùn gāanu kpuro nɔmu sɔndia, u bandu di kpuron wɔllɔ mam mam.

²⁹ Be ba batemu mò gɔribun sɔ maa ni. Arufaani yerà ya wāa mi. N n sãa gem ma gɔriba kun seemɔ, mban sɔna ba bu batemu mò gɔribun sɔ.

³⁰ Bɛsɛn tii maa, mban sɔna sa ra n yɔ kari sɔɔ saa baayere.

³¹ Nɛgibu, baadommawa na ra n wāa gɔɔn yira sɔɔ. Na yeni gerumɔ yèn sɔ na woo kanamɔ bɛɛn saabu bɛsɛn Yinni Yesu Kirisi sɔɔ. ³² Nà n sanna ka gberun yɛɛ Efesu mini nɛn tɔndun yiikon sɔ, arufaani yerà na mɔ. Gɔribu bà kun seemɔ, n n mɛn na, su di kpa su nɔ domi sia sa ko gbi.

³³ I ku de bu bɛɛ nɔni wɔke. Kpaasi kɔsoba ba ra daa gea sanku. ³⁴ I de bɛɛn laakari gea yu wurama nge mɛ n weenɛ, kpa i kookoo kɔsusu deri. Bɛɛn gabu ba n Gusunɔ yɛ. Na yeni gerumɔ ma bɛɛn sekura.

Seebun wasi kpɛɛ

³⁵ Goo koo bikia u nɛɛ, amɔna ba koo ka gɔribu seeya. Wasi yiren bwesera ba ko n mɔ. ³⁶ Bwisi sarirugii! À n gāanun bia duura temɔ ya n kpiimɔ ma n kun mɔ ya gu. ³⁷ Ye a duurumɔ temɔ, bia tɔnawa, nge alikama bima, n kun mɛ gāanu ganun bima, n n mɔ kpɛɛ pɔtura. ³⁸ Gusunɔ

u bia ye kpɛɛ pɔtura wɛɛmɔ nge mɛ u kɔ. Bia baayere ya yen kpɛɛ pɔtura mɔ. ³⁹ Gāa wasinu kpuron yaa kun maa tia. Tɔmbugia nɛnɛm, yɛɛgia nɛnɛm, gunɔsugia nɛnɛm, swɛɛgia maa nɛnɛm.

⁴⁰ Wɔllun wasi yi wāa, handuniagii maa wāa. Wɔllun wasi yi yin buram mɔ, handuniagii maa yin buram mɔ. ⁴¹ Sɔɔ u win buram baa mɔ, suru maa wigim mɔ ka maa kperi. Kperin tiin buram wunaɛ.

⁴² Mɛya n ko n sãa sanam mɛ ba koo gɔribu seeya. Bà n wasi sika gɔɔgiya mi, adama bà n yi seeya yi n maa gbimɔ.

⁴³ Bà n yi sika yi ku ra n bɛɛrɛ mɔ, adama bà n yi seeya girima bakagiiya. Bà n yi sika, dam sarirugiiya, adama bà n yi seeya yi dam mɔ.

⁴⁴ Bà n yi sika wasi bentekera, adama bà n yi seeya yi sãawa hundegii. Domi wasi bentekeru tà n wāa, wasi hundegii maa wāa.

⁴⁵ Nge mɛya maa ba yorua ba nɛɛ, tɔn gbiikoo Adamu, u kua waso, adama Adamu dāako u sãawa hunde wi u wāaru wɛɛmɔ. ⁴⁶ N n mɔ hundegiiya yi gbia yi na.

Wasi bentekera ta gbia ta na, yen biru hundegii. ⁴⁷ Ba tɔn gbiikoo mɔma ka tem, ma u kua temgii. Tɔnu yiruse u nawa wɔllun di. ⁴⁸ Nge mɛ

temgii gbiikoo u sãa, mɛya maa temgibu kpuro ba sãa. Nge mɛ wɔllugii u maa sãa mɛya maa wɔllugibu kpuro ba sãa. ⁴⁹ Nge mɛ sa ka temgii weenɛ, nge mɛya sa ko maa ka

wallugii weena.

⁵⁰ Nēgibu yēniwa na gerumō, ma ye ya yaa ka yēm mō, ya n̄ kpē yu bōnu wa mi Gusunō u bandu swīi. Ye ya maa sāa gōōgia ya n̄ kpē ya n wāaru te ta ku ra kpe mō.

⁵¹ Asirin gari wee, na bēē sōōmō. N n̄ mō bēē kpurowa sa ko gbi, adama ba koo bēē kpuro kōsi ⁵² yande, nōni kpaki teeru sōō sanam mē kōbi dāaka ya koo swī. Domi ya koo swī kpa bu gōribu seeya bu ku maa ka gbi, kpa bēē su maa kōsi. ⁵³ Domi wasi yi yi ra sankire, yi n̄ koo ko yi kun kōsa yi yi ku ra sankire. Yi yi maa sāa gōōgii, yi n̄ koo ko yi kun kōsa yi yi ku ra gbi. ⁵⁴ Tē yi yi ra sankire yī n̄ kōsa yi yi ku ra sankire, gōōgii yī n̄ maa kōsa yi yi ku ra gbi, yera ye ba yorua ya koo kōora ye ba nēē, “U dera gōō kpa, ma nasara sina.”

⁵⁵ “Gōō, mana wunen nasara wāa.

Gōō, mana wunen sōō dēēgira wāa.”

⁵⁶ Gōōn sōō dēēgira toraru, torarun dam maa sāawa wooda. ⁵⁷ Yen sō, su Gusunō siara wi u sun nasara wēēmō saa Yesu Kirisi bēēn Yinnin min di.

⁵⁸ N n̄ mēn na kīnasibu, i yōro dim dim ka tēmanabu, i n̄ hania mō Yinnin sōmburu sōō baadomma kpa i n̄ yē ma sōmbu te i Yinni kuamme ta n̄ kam mō.

16

Gobi sākubu

naane dokeobun sō

¹ Tē, gobin gari yi ba sōkumō naane dokeobun sō. N weene i ko nge mē na Yesun yigbenu sōōwa Galatiō. ² Alusuma baayeren tōō gbiikiru i de baawure u gobi gēē yi nēnēm, nge mē win waara nē, kpa i ku de sanam mē na tunuma i sere gobi sōke. ³ Nā n̄ na kon tōn be i gōsa gōri Yerusalemuō ka bēēn kēru ka tire ni nu koo bu tusia. ⁴ N n̄ maa kua n̄ ka da nēn tiī, kon ka bu da.

Ye Pōlu kī u ko

⁵ Nā n̄ Masedōni beram da, kon na bēēn mi, domi na n̄ kon ko na kun Masedōni de. ⁶ Kon sōō mēru ko bēēn mi, a ku tuba, kpuran sanam kpuro. Yen biru kpa i man nōma kē nēn sanum sōō mi na dōō kpuro. ⁷ Na n̄ kī n̄ bēē wa barara tē nā n̄ sarō, adama Yinni ù n̄ wura, na yīiyo kon na n̄ ka bēē sina sōō mēru.

⁸ Adama ko na n̄ wāa Efesu mini gina sere Pantikotin tōru. ⁹ Domi na ayeru mō mini n̄ ka sōm bakararu ko te ta koo arufaani ko. Yibereba ba maa dabi.

¹⁰ Timōte ù n̄ na bēēn mi i de i nūn dam koosia ka bēēē, domi u Yinnin sōmburu mōwa nge mē na mō. ¹¹ Yen sō, i ku de gōō u nūn gēm, adama i nūn somiō win sanum sōō u ka na nēn mi ka alafia, domi sa nūn mara nē ka bēēgibu sannu.

¹² Adama ye n̄ sāa bēēgii Apolon gari, nōn dabira na ra nūn dam kē u ka na u bēē bera ka bēēgibu gabu sannu, adama u n̄ kī u na gina. U n̄ ayeru wa, u koo na.

Yīire dāakibu ka tōbiribu

¹³ I n̄ tiī sē, i yōro dim dim naane dokebu sōō. I n̄

wərugəru sãa kpa i n dam mə.
¹⁴ Kpuro ye i m̀, i ye koowo
 ka k̄ru.

¹⁵ I Setefani yē ka win
 yenuḡibu, ma beya ba sãa
 tɔn ḡbiikobu Geresi sɔɔ be ba
 naanɛ doke, ba maa tii wē
 bu ka naanɛ dokeobu nɔɔri.
 Nɛḡibu na bɛɛ kanamə, ¹⁶ i tɔn
 ben bweseru wiru kp̄iyɔ ka
 baawure wi u sɔmbu te m̀ ka
 hania.

¹⁷ Na nuku dobu mə
 Setefani ka Fɔɔtunatu ka
 Akaikun naarun sɔ, domi
 bɛɛn sariru ba man kua ye i ko
 raa ko. ¹⁸ Ba maa nɛn nukuru
 yemiasia ka bɛɛḡiru sannu.
 N weenɛ i tɔn ben bweseru
 takaru ko.

¹⁹ Yesun yigbenu Asi sɔɔ nu
 bɛɛ tɔbura. Akilasi ka Pirisila
 ka maa Yesun yigberu te ta
 ra mɛnnɛ ben yenuɔ, ba bɛɛ
 tɔbura gem gem Yinni sɔɔ.
²⁰ Naanɛ dokeobu kpuro ba
 bɛɛ tɔbura.

I tɔbirinɔ ka k̄ru.

²¹ Nɛ Pɔlu, na bɛɛ tɔbura ka
 nɛn tiin yora.

²² Baawure wi u kun Yinni
 k̄, u b̄ri wa.

Maranata. Yen tubusiana,
 Yinni, a na.

²³ Yinni Yesun durom mu n
 wãa ka bɛɛ.

²⁴ Nɛn k̄ru ta wãa ka bɛɛ
 kpuro Kiriṣi Yesu sɔɔ. Ami.

TIRERU YIRUSE TE PĀLU U KORINTIGIBU KUA

Pālu u Korintigibu tireru yorua nān yiruse sanam mē wi ka be, ba n nāsinamō. Win tire gbiikiru sō, u ben wahala dabi ni ba raa mōn wēē nōō wa. Adama ka mē, be sōō gaba wāa be ba tamaa Pālu u n sāa Gusunōn sōm kowo. Yen sōna u wure u bu tire teni yorua u ka tii yina.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu ka siarabu, wiru 1:1-11.
2. Pālu ka Korintigibun wāasinaa, wiru 1:12n di sere wiru 7:16.
3. Kēnu Yudeagibun sō, wiru 8n di sere wiru 9.
4. Pālu u ka tii yinamō, wiru 10:1n di sere wiru 12:10.
5. Yiire dāakibu ka tōbiribu, wiru 12:11n di sere wiru 13:13.

Tōbiribu

¹ Bēē Gusunōn yigberugibu, bēē be i wāa Korintio, ka naane dokeobu kpuro be ba wāa Gerēkiban tem girum sō, nē Pālu Yesu Kirisin goro Gusunōn kīru sō, ka Timōte bēsegii, bēsera sa bēē tōbura. ² Gusunō bēsen Baaba ka Yinni Yesu Kirisī bu bēē durom kua kpa bu bēē alafia wē.

Pālu u Gusunō siaramō

³ Su Gusunō siara, bēsen Yinni Yesu Kirisin Baaba wi u ra tōmbu wōnwōndu kue, kpa u bu dam kē saa baayere. ⁴ U sun dam kēmō bēsen nuku

sankiranu kpuro sō, kpa bēsen tii su ka kpī su be ba nuki sankire dam kē mē bēsen tii sa wa Gusunōn min di. ⁵ Nge mē bēsen tii sa Kirisin nuku sankiranu sōō bōnu mō n kpā, mēya maa sa dam kēru waamō n kpā Kirisin min di. ⁶ Sā n nuki sankire bēen sōna, kpa i ka dam kēru ka faaba wa. Sā n maa dam wa bēen sōna, i ka maa dam wa mē mu koo de i ka nōni swāaru temana te ta sāa tia ka te sa waamō. ⁷ Sa n sika mō bēē sōō domi sa yē nge mē i bōnu mō bēsen nōni swāaru sō, mēya i maa bōnu mō bēsen dam sōō mē ba sun kā.

⁸ Negibu sa n kī i kun yē nōni swāa te sa wa Asin temō. Ten kpāara banda ta bēsen dam kera sere sa n maa yīiyō sa ko n hunde mō. ⁹ Sa raa tamaa ba sun taare wēwa bu ka sun go. Adama yenin bwesera sun deemawa kpa sa n ka yē ma n n weene sa n bēsen tii naane sāa ma n kun mō Gusunō turo wi u ra gōribu se-eye. ¹⁰ Wiya sun wōra wahala gōgōgia yen bweserun di, u koo maa sun wōra. Geema wiya sa yīiyō u koo wure u sun wōra. ¹¹ Domi bēen tii i n sun somimō ka bēen kanaru, Gusunō u koo kanaru mwa te tōn dabira kua bēsen sō, kpa u sun durom kua tōn dabiru tu ka nūn siara bēsen sō.

Pālu u win wuu daabu kabia

¹² Yenin sōna sekura kun sun mō, domi bēsen gōru ga sun seeda diiyammē ma bēsen wāaru handunia sō, su mam gere bēen mi, ta dēere. Gusunō u dera ta n murafitiru mani. Win duroma mu sun kpara, n n mō tōnun bwisi. ¹³ Mēya tire

ni sa bɛɛ kua sɔɔ sa n̄ bɛɛ gāa tukunu ganu yorue ma n kun mɔ ye i gara n bɛɛ yeeri mi. Na maa yīiyɔ ma yenɪ ya koo bɛɛ yeeri s̄aa s̄aa, ¹⁴ nge mɛ bɛsɛn gari yi bɛɛ yeerima ma Yinni Yesun t̄oru sɔɔ i ko kp̄i i woo kana bɛsɛn s̄ɔ, nge mɛ bɛsɛn tii sa ko ko bɛɛn s̄ɔ.

¹⁵ Yīiyɔ bin saabuwa na gbia na ḡoru doke n da bɛɛn mi kpa i ka domaru wa n̄n yiruse. ¹⁶ Na raa bwisika n gɛra n bɛɛ wa n̄a n d̄ɔɔ Mased̄oni gia, kpa n kpam bɛɛ wa n̄a n wee. Nge mɛya i ko raa ka man n̄amu k̄ɛ n̄en sanum sɔɔ n ka da Yudea gia. ¹⁷ Nge mɛ na gari yi bwisika na ḡorusu yiru kua ro? N̄a n bwisikumɔ ye kon ko, na ra ko nge handuniagii na n sika m̄ɔ? ¹⁸ Nge mɛ Gusunɔ s̄aa naanɛgii, ye na bɛɛ s̄ɔɔwa, ya n̄ sika m̄ɔ. ¹⁹ Domi Yesu Kirisi Gusun̄n Bii, w̄in gari Silasi ka Tim̄ote ka sere n̄en tii sa bɛɛ waasu kua, win gari kun sika m̄ɔ. Adama u s̄aawa wi Gusunɔ u wura. ²⁰ Ka geema, Gusun̄n wura bi, bu win n̄ɔɔ mwɛɛnu kpuro sire. Yen s̄ɔna saa win min di sa m̄ɔ ami, sa ka Gusunɔ bɛɛrɛ w̄ɛm̄ɔ. ²¹ Gusunɔ win t̄iwa u sun t̄asisia ka bɛɛ sannu Kirisi s̄ɔɔ. Wiya u maa sun ḡɔsa n̄enɛm. ²² Wiya u sun win ȳireru koosi, wiya maa Hunde D̄ɛro doke bɛsɛn ḡorusu s̄ɔɔ nge sian w̄aarun suna.

²³ Gusun̄wa s̄aa n̄en seedagii, na n̄ k̄iwa n ka bɛɛ gari s̄ɛs̄agii ko. Yen s̄ɔna na n̄ wure Korintio. ²⁴ Sa n̄ k̄i su bɛɛ dam d̄ɔre bɛɛn naanɛ dokebu s̄ɔɔ, sa k̄iwa su s̄amburu ko ka bɛɛ sannu bɛɛn nuku dobun

s̄ɔ. Domi i ȳɔ dim dim bɛɛn naanɛ dokebu s̄ɔɔ.

2

¹ Yen s̄ɔna na ḡoru doke n ku ka da bɛɛn mi kpam ka nuku sankiranu. ² Domi n̄a n bɛɛ nukuru sank̄a, wara koo maa man nukuru dorasia ma n kun m̄ɔ bɛɛ be na nuki sank̄a. ³ Yenin s̄ɔna na bɛɛ tireru yorua nge mɛ na kua. Na n̄ k̄i n turi bɛɛn mi kpa bu man nuki sanku be n weenɛ bu man nuku dobu w̄ɛ. Na bɛɛ kpuro naanɛ s̄aa ma n̄en nukuru t̄a n dora, bɛɛ kpuron nuku doba. ⁴ Mɛya na bɛɛ tireru yorua ka n̄ni sw̄aar̄u ka nuku sankiranu ka maa ȳiresu, n̄ n̄ m̄ɔ n ka bɛɛ nuki sanku. Na k̄iwa i gia nge mɛ na bɛɛ k̄i n n̄ɛ.

Bu toro suuru kuo

⁵ Goo ù n ka nuku sankiranu na, n̄ n̄ m̄ɔ n̄ena u nuki sank̄a, bɛɛ kpurowa, n̄ kun mɛ bɛɛn gabu, kpa n ku gere n ka tonda. ⁶ S̄ɛɛyas̄ia bi bɛɛn dabinu dur̄ɔ wi s̄ɛɛyas̄ia, bu n̄n nua. ⁷ Yen s̄ɔ t̄ɛ, n weenɛ i n̄n suuru kua i n̄n dam k̄ɛ kpa nuku sankira bakanu nu ku raa de u kom yaa bia. ⁸ Yen saabu na bɛɛ kanam̄ɔ, i n̄n kuo mɛ u ko n ka ȳɛ ma i n̄n k̄i. ⁹ Domi na maa bɛɛ tireru yorua n ka bɛɛn laakari m̄ɛeri n wa i n̄ s̄aa m̄ɛm n̄w̄ɔbu kpuro s̄ɔɔ. ¹⁰ I n̄ goo n̄n win toraru suuru kua, na maa ȳɛro suuru kua. Ḡaanu n̄ n̄ w̄aa ni na suuru kua, bɛɛn s̄ɔna na kua Kirisin wuswaaɔ. ¹¹ Kpa Setam u ku ka sun kamia domi sa win bwisikunu ȳɛ s̄aa s̄aa.

P̄olun laakari seebu Torasio

¹² Ye na tura Torasiɔ n ka Kirsin Labaari Gea kpara, na wa ka Yinnin durom ma swaa man kusiaɔ n ka sɔmburu ko mi. ¹³ Adama nen laakari kun kpune sɛɛ yɛn sɔ na n negii Titu wa. Yen saabuwa na Torasigibu nɔɔ kana ma na doona Masedoni gia.

Nasara Yesu Kirisi sɔɔ

¹⁴ Su Gusunɔ siara. Domi u ra n sun gbiye ka nasara yɛn sɔ sa gbinne ka Kirisi. U sun dendimɔ u ka tɔmbu Kirisi giasia yam kpuro nge turare yɛn nuburu ta pusa baama. ¹⁵ Geema, bese sa sɔawa nge turare nubu durorugia ye Kirisi u Gusunɔ wɛɛmɔ. Ma ya pusa be ba faaba waamɔn mi, ka maa be ba kam kobu dɔɔn mi. ¹⁶ Be ba kam kobu dɔɔn mi, nubu gɔɔgira te ta gɔɔ marumɔ. Be ba maa faaba waamɔn mi, nubu wɔarugira te ta wɔaru wɛɛmɔ. Wara tura u ka sɔmbu ten bweseru ko. ¹⁷ Sa n sɔa nge gabu be ba ka Gusunɔn gari tenkuru mɔ. Adama, yɛn sɔ Gusunɔwa u sun gɔrima, yen sɔna sa gari gerumɔ ka murafiti sariru win wuswaaɔ nge Kirsin sɔmɔbu.

Nɔɔ mwɛɛ kpaarun sɔm kowobu

3

¹ Gari yi, yi sɔɔsimɔ ma sa kɔam woo kanamɔwa? Sa ko ka tirenu na bɛɛn mi ni nu sun tusiamɔ nge mɛ gaba ra ko? N kun mɛ, sa ko bɛɛ bikia i sun tire nin bweseru kua? ² Bɛɛn tiiwa i sɔa bɛɛn tireru te ba yorua bɛɛn gɔruɔ te tɔmbu kpuro ba tuba ma ba gara. ³ Ya sɔɔsira ma i sɔa tire te Kirisi

u yorua bɛɛn sɔmburun sɔ. Ba n tu yorua ka ankiri, ma n kun ka Gusunɔ Yinni wason Hunde. Ba n maa tu yorusi kpee besi sɔɔ, ma n kun mɔ tɔmbun gɔrusu sɔɔ.

⁴ Toro sin teya sa mɔ Gusunɔn wuswaaɔ saa Kirsin min di. ⁵ Geema, n n mɔ sa tii tura su ka gere sa gɔanu kua ka tii. Ye sa ko kpɔ su ko kpuro, ya weewa Gusunɔn min di. ⁶ Domi wiya u sun dam wɛ su ka ko nɔɔ mwɛɛ kpaarun sɔm kowobu. Nɔɔ mwɛɛ te, ta n wooda dendimɔ ye ba yorua, ma n kun mɔ Gusunɔn Hunde. Wooda, gɔɔwa ya ka naamɔ, adama Gusunɔn Hunde wɔara u ka naamɔ.

⁷ Sanam mɛ ba wooda yorua yoru bii tia tia kpee besi wɔlɔ, Gusunɔn yiiko ya sɔɔsira. Ma Mɔwisin wuswaa ya balla sere Isireliba ba kpana bu nɔn mɛɛri baa mɛ balli bi, bu koo doona. Wooda ye, yɛn sɔmbura ka gɔɔ naamɔ, yɔ n sɔɔsira ka yiiko yen bweseru, ⁸ anna a maa yiikon kpɔaru wa ye Hunden sɔmbura ka sɔɔsira. ⁹ Sɔmbu te ta ra tɔmbu taare wɛ ta n yiiko mɔ, anna a maa sɔmburun yiiko wa te ta ra tɔmbu gem wɛ Gusunɔn wuswaaɔ. ¹⁰ Sa ko mam kpɔ su gere yiiko ye ya gasɔ balla ya n gɔanu tura ka sere tɛgia domi tɛgia ye, ya kpɔaru bo. ¹¹ Geema, ye ya kun tɛ yɔ n kua yikogia, anna a maa ye ya ko n wɔa ka baadommaɔn yiiko wa.

¹² Yɛn sɔ sa yɔiyɔ bini mɔ, yen sɔna sa gari gerumɔ ka toro sindu. ¹³ Sa n sɔa nge

Məwisi wi u win wuswaa sɔnditia wukiri kpa Isireliba bu ku ka balli kpiribu ge mɛɛri sere ka gen nɔrɔ. ¹⁴ Ben wira gu. Wee, sere ka gisɔ, bɔ n nɔɔ mwɛɛ gururun tirenu garimɔ, sɔnditia ye, ya ben bwisi berumɔ ya n wunare. Domi ya n wunarɔ ma n kun wi u ka Kirisi gbinnen mi. ¹⁵ Sere ka gisɔ mam, bɔ n Məwisin tirenu garimɔ, sɔnditia ye, ya ra n ben bwisi berumɔwa. ¹⁶ Adama nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ, “Sanam mɛ tɔnu u Yinni wuswaa kisi, sɔnditia ye, ya ra wunarewa.” ¹⁷ N sere deema, Yinni wi, u sɔawɔ Hunde. Mi maa Yinnin Hunde wɔa, miya ti mɔra ra n wɔa. ¹⁸ Bɛɛ kpuro, bɛɛ bɛn wuswaa gɔbiara, sa Yinnin yiiko mɛɛra. Nge mɛya sa ka kɔsimɔ su ka Yinni wi weena. Win yiiko maa sosimɔ bɛɛ sɔɔ. Ka gem, Yinnin Hundewa u sɔmbu te mɔ.

Hunden dukia tem mɔndu sɔɔ

4

¹ Gusunɔwa u sun sɔmbu te nɔmu beria win durom sɔ. Yen sɔna sa n mwia kpanɛ. ² Sa daa sekurugia ye ya berua pota sa kɔ. Sa n wɔa ka bwisi kɔsin baa, sa n maa Gusunɔn gari sɔkiamɔ. Adama sa gem terasiamɔwa kpasasa, kpa baawure u n ka yɛ win gɔruɔ ma geegiba sa sɔa Gusunɔn wuswaaɔ. ³ Labaari gea ye sa nɔɔsiamɔ yɔ n berua, kam koorebara ya berue. ⁴ Ba n naanɛ doke yɛn sɔ handunia yen yinni u ben wiru go. U bu yam ganua bu ku ka Labaari

gean yam bururam wa mɛ mu Kirisin yiiko sɔɔsimɔ. Labaari gea ye, Kirisigia wi u sɔa Gusunɔ, wasi sɔɔ. ⁵ Ka gem, n n bɛɛn tiin gari sa waasu mɔ. Sa gerumɔwa ma Yesu Kirisiwa sɔa Yinni ma bɛɛ sa sɔa bɛɛn yobu Yesun sɔ. ⁶ Gusunɔ wi u nɛɛ, yam bururam mu ballio yam wɔkuro, wiya maa win yam bururam ballisia bɛɛn gɔruɔ, su ka win yiiko gea ye ya ballimɔ Kirisin wuswaan di.

⁷ Adama bɛɛ be sa hunden dukia ye mɔ, sa ye mɔ bɛɛn wasi sɔɔ yi yi sɔa nge tem mɔndu kpa dam bakam mɛ, mu n ka sɔa Gusunɔgim, n n mɔ bɛɛn tiigim. ⁸ Sa wahala bwese bweseka waamɔ adama sa n wɔkɔnu wɔra. Sa wurure adama sa n kom yaa bie. ⁹ Ba sun nɔni sɔɔmɔ adama Gusunɔ kun sun deri. Ba sun sura adama ba n sun go. ¹⁰ Baadommawa sa ra n Yesun gɔɔ sɔɔwa bɛɛn wasi sɔɔ kpa win wɔaru tu maa ka sɔɔsira bɛɛn wasi sɔɔ. ¹¹ Bɛɛn wɔaru sɔɔ baadomma sa wɔawɔ gɔɔ sɔɔ Yesun sɔ kpa win wɔaru tu maa ka sɔɔsira bɛɛn wasi gɔɔgii sɔɔ. ¹² Nge mɛya gɔɔ u sɔmburu mɔ bɛɛ sɔɔ, adama wɔara bɛɛn mi.

¹³ Bɛɛn naanɛ dokebu bu sɔa nge yɛrogibu wi u yorua u nɛɛ, “Na naanɛ doke, yen sɔna na gari gerua.” N n mɛn na, bɛɛ maa sa naanɛ doke, yen sɔna sa gari gerumɔ. ¹⁴ Sa yɛ ka gem ma wi u Yinni Yesu seeya gɔrin di, u koo maa sun seeya ka Yesu sannu kpa u de bɛɛ ka bɛɛ su yinna win wuswaaɔ. ¹⁵ Bɛɛn sɔna gɔa ni kpuro nu kooramɔ, kpa tɔn dabiru tu

durom wa, kpa tu Gusunɔ beere wɛ ka siara bakabu.

Wāaru ka naane dokebun baa

¹⁶ Yen sɔna sa n mwia kpanamɔ. Baa mɛ besɛn wasin wāaru ta kpeemɔ besɛn hunden wāaru ta ra n kpaaru mɔwa baadomma. ¹⁷ Besɛn nɔni swāa kpiriru te ta n kpā, ta sun yiiko ye ya ku ra kpe sɔɔru kuammewa, ye ya nɔni swāa te kpāaru kere. ¹⁸ Domi besɛn laakari kun wāa ye nɔni waamɔ sɔɔ ma n kun mɔ ye ya n waarɔ. Ye nɔni waamɔ ya ku ra tɛ, adama ye ya n waarɔ ya ko n wāawa ka baadomma.

5

¹ Sa yɛ ka gem ma besɛn kuru te ta sāa besɛn wāa yeru tem mɛ sɔɔ, tã n wɔruma, Gusunɔ u sun wāa yeru yiye wɔlɔ te win tii u kua, te ta ko n wāa ka baadomma. Ba n tu kue ka nɔma. ² Ma sa kpasa wɔri mɔ tɛ kuu teni sɔɔ, domi sa kī gem ka gem su besɛn wɔllun wāa yee te du. ³ Geema, sà n dua te sɔɔ, ba n koo sun deema yara. ⁴ Domi saa yɛ kpuro sa wāa kuu temkii teni sɔɔ sa kpasa wɔri mɔ nge wi u sɔmunu sɔɔwa. N n mɔ sa kī bu sun besɛn wasi temkii wunari, adama sa kīwa bu sun wɔllun wasi sebusia, kpa yi yi sāa gɔɔgii, wāaru tu yi mwɛ. ⁵ Gusunɔwa u sun kua su ka ye wa ma u sun win Hunde wɛ nge yen suna.

⁶ Yen sɔna sa wɔrugɔru mɔ baadomma. Sa maa yɛ ma sanam mɛ sa wāa wasi yini sɔɔ sa ka Yinnin wāa yeru toma. ⁷ Domi sa sīmɔwa ka

naane dokebu, n n mɔ ka ye sa waamɔ. ⁸ Sa wɔrugɔru mɔ, sa maa kīru bo su wasi yini deri kpa su da sa n wāa Yinnin mi. ⁹ Sa wasi yini deriwa? Aawo, sa wāawa yi sɔɔ? Sa kīwa sa n wā win nɔnuo. ¹⁰ Domi sa n ko ko sa kun yāre Kirisin wuswaa u ka sun siri besɛ kpuro, kpa u ka baawure kɔsia nge mɛ win kookoosu nɛ si u kua win wāaru sɔɔ, n n kɔsan na, n n maa gean na.

Kirisi sun dorasia besɛ ka Gusunɔ

¹¹ Sa Yinnin beere yɛ. Yen sɔna sa tɔmbu kɔkirimɔ. Adama Gusunɔ u sun yɛ sāa sāa, na maa yiyo ma been tii i sun yɛ been gɔrusɔ. ¹² Sa n besɛn tii gem wɛemɔ kpam been mi. Sa bee ayeru wɛemɔwa i ka woo kana besɛn sɔ, kpa i ka kpī i tɔn be wisi be ba woo kanamɔ wasin sɔ, n n mɔ ye ya wāa gɔruɔn sɔ. ¹³ Sà n laakari bia, Gusunɔn sɔna sa sāa mɛ. Sà n maa sāa laakarigibu, been sɔna. ¹⁴ Domi Kirisin kīra sun nɛni, besɛ be sa tuba ma tɔn turo u n gu tɔmbu kpuro ayero, tɔmbu kpurowa ba gu. ¹⁵ U guwa tɔmbu kpuro ayero kpa be ba wasi ba kun maa ka wāa ben tiin sɔ ma n kun mɔ win sɔ wi u gu u seewa ben sɔ.

¹⁶ Yen sɔna sa n maa tɔnu mɛerimɔ ka nɔni tɔna. Baa mɛ sa gasɔ Kirisi mɛera ka nɔni tɔna, tɛ sa n maa nɔn mɛerimɔ nge mɛ. ¹⁷ Goo u n gbinne ka Kirisi u kua tɔn kpao. Gasɔn gāanu doona, wee gāa kpaanu tunuma. ¹⁸ Ye kpuro Gusunɔn min diya ya wee wi u ka win tii sun dorasia Kirisin min di, ma u sun gɔra su ka de

gabu bu dora ka wi. ¹⁹ Domi saa Kirisin min di Gusunɔ u tumbu kpuro ka tii dorasia, u n ben swaa sarabu garisi, ma u sun dorasia bin gari nɔmu sɔndia su ka nɔɔsia.

²⁰ N n mɛn na, sa sɔawa Kirisin sɔmɔbu. N sɔare Gusunɔ win tii u bɛɛ sokumɔ bɛsɛn min di. Yen sɔ, sa bɛɛ kanamɔ ka Kirisin yɛsiru, i de i dora ka Gusunɔ. ²¹ Kirisi wi, wi u kun durum kooɛ, wiya Gusunɔ u durum sɔbi bɛsɛn sɔ kpa su ka gem wa wi Gusunɔn mi yɛn sɔ sa ka Kirisi gbinne.

6

¹ Bɛɛ be sa sɔmburu mɔ ka Gusunɔ sannu, sa bɛɛ kanamɔ i ku de durom mɛ i mwa win mi, mu kam ko. ² Domi Gusunɔ u nɛɛ,

“Na nun swaa daki sanam mɛ na tumbu durom kuammɛ.

Na nun somi faaban tɔru.”
Wee, tɛra n weenɛ i Gusunɔn durom mwa, gisɔra faaban tɔru.

³ Sa n kɛ goo u bɛsɛn sɔmburu taare wɛ. Yen sɔna sa n gɔanu mɔ ni nu koo tɔnu torasia. ⁴ Adama bɛsɛn kookoosu kpuro sɔ sa tii sɔɔsimɔ geegibu nge mɛ n ka Gusunɔn sɔm kowobu weenɛ. Sa temana gem gem nɔni swaaru sɔ ka yaaru sɔ ka wahala sɔ. ⁵ Ba sun sɛni sɔ ba kpɛɛ pirisɔm sɔ. Tɔn dabinu sun seesi. Sa sɔma kua sere sa wasira. Sa dom sera. Sa nɔɔ bɔkua. ⁶ Sa sɔɔsimɔ ma sa sɔa Gusunɔn sɔm kowobu ka bɛsɛn wɔa dɛɛraru ka bɛsɛn yɛru ka bɛsɛn suuru ka bɛsɛn tɔn geeru ka Hunde Dɛɛro, ka kɛru te ta n murafitiru mɔ, ⁷ ka gem gari ka maa Gusunɔn

dam. Gem mu sɔa bɛsɛn tabu yɔnu su ka sanna, su maa ka tii yina. ⁸ Gaba sun bɛɛɛ wɛɛmɔ, gaba maa sun funɛ wunamɔ. Gaba bɛsɛn gea gerumɔ, gaba maa bɛsɛn kɔsa gerumɔ. Ba sun mɛɛra nge wee kowobu baa mɛ sa gem gerumɔ. ⁹ Ba sun mɛɛra nge be goo kun yɛ, adama Gusunɔ u sun yɛ sɔa sɔa. Ba sun mɛɛra nge be ba wasikiramɔ, adama wee sa wɔa sa wasi. Ba sun mɛɛra nge be ba sɛɛyasɔ, adama sa n gu. ¹⁰ Ba sun mɛɛra nge nuku sankirobu, adama sa ra n nuku dobu mɔ. Sa sɔa nge sɔarobu, adama sa tɔn dabinu dukia wɛɛmɔ. N sɔare nge sa n gɔanu mɔ, adama sa kpuro mɔ.

¹¹ Sa bɛɛ gari bururasia, bɛɛ Korintigibu. Bɛsɛn gɔru ga bɛɛn kɛru mɔ. ¹² Sa n bɛɛ bɛsɛn kɛru berue, bɛɛya i sun bɛɛgiru berua. ¹³ N n mɛn na, na ka bɛɛ gari mɔ nge nɛn bibu, i sun kuo nge mɛ sa bɛɛ kua. I de bɛɛn gɔru ga n bɛsɛn kɛru mɔ.

Kirɔ bɛu sɔɔbun sɔ

¹⁴ I ku tii gbinna ka naane doke sarirugibu domi i n ka bu weenɛ. Amɔna gea ka kɔsa ya ko n wɔasine. Nge amɔna yam bururam ka yam wɔkura ko n mɛnnɛ. ¹⁵ Amɔna Kirisi ka Setam ba koo ka nɔɔsina. Nge mba naane dokeo ka naane doke sarirugii ba mɔɔsine. ¹⁶ Amɔna Gusunɔn sɔa yeru ka bɛnu ko n ka nɔɔ tia sɔa. Domi bɛsɛra sa sɔa Gusunɔ, Yinni wason wɔa yeru nge mɛ win tii u gerua,
“Kon sina na n wɔa ben suunu sɔɔ.

Kon ko ben Yinni, kpa bu ko
nen tambu.”

¹⁷ Yen sōna Yinni u nɛɛ,

“I yario bwese tukunun su-
unu sɔɔn di.

I ku gāanu baba ni nu disi mɔ.

Kon bɛɛ wura.

¹⁸ Kon ko bɛɛn Baaba.

Bɛɛ maa kpa i ko nen bii tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbu.

Yeya Yinni dam kpurogii u
gerua.”

7

¹ Nɔɔ mwɛɛ ni kpuro nu
sāawa bɛsɛginu, kīnasibu. Yen
sō, su tii sārasia saa gāanu
kpuron di ni nu wasi ka
hunde disinu tɛɛnimɔ, kpa
sa n dɛɛraru sosimɔ Gusunɔn
nasiaru sɔɔ.

Pɔlun nuku dobu

² I sun ayeru kɛɛyɔ bɛɛn
gōruɔ. Sa n goo torari, sa n
goo kam koosie, sa n maa goo
taki di. ³ Na n yeni gerumɔ n
ka bɛɛ taare wɛ, domi na gerua
kɔ ma sa bɛɛn kīru mɔ bɛɛn
gōruɔ sa n ka wāa sannu, n
kun mɛ su ka gbi sannu. ⁴ Na
tororu soomɔ bɛɛn sō, na maa
bɛɛn sō woo kanamɔ. Bɛɛn
nɔni swāaru kpuro sɔɔ na dam
kēru wa, nen gōru ga maa do n
sara.

⁵ Saa mìn di sa tura
Masedonio sa n wɛre. Sa nɔni
swāaru wa baama, gabun
mi sannɔsa, bɛɛn tiin gōruɔ
beruma. ⁶ Adama Gusunɔ wi
u bwɛɛbwɛɛbu dam kēmɔ, u
dera Titun naara sun dam kã.
⁷ N n mɔ win naaru tɔna ta
sun dam kã, adama ye u maa
gerua ma i nùn dam kã win
tii. U maa sun sōɔwa nge mɛ
nen waara bɛɛ neni, ka nge
mɛ i nuki sankire, ka nge mɛ i

ka man suna. Yen sōna tɛ nen
nuku dobu sosi.

⁸ Geema, baa mɛ tire te na
bɛɛ yorua ta bɛɛ nuki sankã,
na n gōrusu yiru mò tɛ. Na
raa kua sanam mɛ na wa ma
ta bɛɛ nuki sankã saa fiiko
sɔɔ. ⁹ Adama tɛ nen nukura
do. N n mɔ yèn sō na bɛɛ
nuki sankã, adama yèn sō
bɛɛn nuku sankiranu dera
i daa kōsa. Gusunɔ u bɛɛn
nuku sankiranu denda kpa
nu kun sãa kōsa. ¹⁰ Domi
nuku sankira ni Gusunɔ u
dendimɔ nu ra dewa tɔnu u
daa kōsi kpa u faaba wa. Ma
nin bwesera ku ra n nà n daa
yɛ mɔ. Adama handunian
nuku sankirana nu ra gɔɔ
ma. ¹¹ Gusunɔ u bɛɛn nuku
sankiranu denda. Tɛ i mɛɛrio
nge mɛ nuku sankira ni, nu
dera i laakari kua ma i ka tii
yina, nge mɛ bɛɛn nukura kun
do ma i berum kua, nge mɛ i
kī i man wa kpa i man wura,
nge mɛ i hania mò i ka kōsan
kowobu sɛɛyasia. Kpuro sɔɔ i
sōɔsi ma i dɛɛre gari yi sɔɔ.

¹² N n mɛn na, sanam mɛ
na bɛɛ tireru yorua, na n
tu yorua wi u kōsa kuan sō,
n kun mɛ wi ya deeman sō
tɔna, adama na tu kuawa n
ka sōsira Gusunɔn wuswaaɔ
nge mɛ bɛɛn kīra nɛ bɛsɛ sɔɔ.
¹³ Yen sōna sa dam kua. N
n maa mɔ dam kēru tɔna sa
wa, sa maa nuku dobu sosi
sanam mɛ sa Titun nuku dobu
wa domi bɛɛ kpuro i win gōru
yemiasia. ¹⁴ Baa mɛ na nùn
woo kanɛ fiiko bɛɛn sō, i n
man sekuru doke. Nge mɛ
sa ra bɛɛ gem sō, nge mɛya
bɛɛn woo kanabu Titun mi
bu sōsira gem. ¹⁵ Mɛya maa
bɛɛn kīra sosimɔ wi sɔɔ ye u

ka yaaye ma bee kpuro i nùn mem nɔɔwa ma i nùn dam koosia ka berum ka diiribu. ¹⁶ Nɛn gɔru ga do yɛn sɔ na bee naane sãa kpuro sɔɔ.

Kɛru ka nuku tia

8

¹ Nɛgibu sa kɛ i gia nge me Gusunɔn durom mu sɔɔsira Yesun yigbenu sɔɔ Masedonio. ² Ba laakari mɛeribu wa nɔni swaaruu sɔɔ. Adama ben nuku doo bakabu dera ba kɛru wɛ ka nuku tia, baa me ben sãara kpã. ³ Na bu seeda diiya ma ba wɛ ka ben gɔru kɛru mɛn nɔru ba koo kpɛ, ba mam wɛ n kere me. ⁴ Ba sun suuru kana gem gem su ka de ba n bɔnu mɔ sɔmbu teni sɔɔ naane dokeobun sɔ. ⁵ N koorɔ n kere ye sa raa yiyo. Ba gina ben tii Yinni wɛ, ba sun wiru kpɛiya ka Gusunɔn kɛru. ⁶ Yen sɔna sa Titu kana u da been mi u durom mɛn sɔmburu dakura nge me u raa gbia u tu torua. ⁷ I dam mɔ kpuro sɔɔ, naane dokebu ka gari gerubu ka yɛru ka hania baka ka besen kɛru te i mɔ. Yen sɔna sa kɛ i n maa dam mɔ durom sɔmbu te sɔɔ.

⁸ Na n bee yiiremɔ, adama gabun haniawa na bee sɔɔmɔ kpa i ka been kɛrun gem mɛeri nge me mu ne. ⁹ Domi i besen Yinni Yesu Kirisin durom yɛ, wi u sãa dukiagii ma u tii kua sãaro been sɔ kpa win sãa te, tu ka bee ko dukiagibu.

¹⁰ Yen sɔ, na bee nɛn bwisikunu sɔɔmɔ gari yi sɔɔ. N wã i da wuswaaɔ ka ye i ginakuu torua, bee be i gabu gbiiya sɔmbu te sɔɔ, n n mɔ ten kobu tɔna adama ka maa ten

kɛru. ¹¹ N n mɛn na, i sɔmbu te dakuro tɛ. Nge me i gɔru doke i ko ka kɛru, i maa dakuro ka kɛru nge me been mɔra ne. ¹² Domi à n ka kɛru wɛ, wunen tiin mɔra Gusunɔ ra mɛeri u ka mwa, n n mɔ goon mɔru.

¹³ Na n kɛ i wɔri yãaru sɔɔ gabun alafian sɔ, adama n weenewa mɔru ta n ne. ¹⁴ Saa yeni sɔɔ been mɔra kpã. Yen sɔ, i ko kpɛ i bu somi be ba yãaru mɔ, kpa bee i n da maa yãaru barɔ, ben mɔru tà n kpã, bu ka kpɛ bu bee somi. Nge mɛya mɔru ta ko n ka ne. ¹⁵ Nge me Gusunɔn gari gerua, “Wi u gura n kpã u n saka sare. Wi u maa gura fiiko u n saka kɔmiɛ.”

Titu ka win kpaasibu

¹⁶ Su Gusunɔ siara wi u dera Titu u been kɛru mɔ nge me besen tii sa mɔ. ¹⁷ Domi u besen yiirebu wura, win hania ya mam kpã sere u gɔru doke win tii u da been mi. ¹⁸ Sa maa besegii goo gɔrimɔ ka wi sannu wi Yesun yigbenu kpuro nu siaramɔ Labaari gean sɔmburun saabu. ¹⁹ Yen biru Yesun yigbenu nu maa nùn gɔsa u ka sun yɔsiri besen sanum me sɔɔ, su ka durom sɔmbu te ko kpa Yinnin tiin yiiko ka besen kɛru tu sɔɔsira.

²⁰ Sa kookari mɔ kpa goo u ku raa sun taare wɛ gobi beke yin nɛnubun sɔ yi ba sun nɔmu berie. ²¹ Sa kɛ su gãa geenu ko, n n mɔ Yinnin nɔni sɔɔ tɔna adama ka maa tɔmbun mi.

²² Sa bu gɔrio ka besegii goo kpam win laakari sa mɛera nɔn dabinu, sa maa wa u sãa haniagii. Adama tɛ win hania

ya sosi yèn sō u bɛɛ naane sãa gem gem. ²³ N n Titun sōn na, u sãa nen beruse wi u ka man sɔmburu mō bɛɛn suunu sō. N n maa be ba nùn yōsirion sōn na, ba sãa Yesun yigbenun gōrobu be ba Kirisi bɛɛɛ wɛɛmō. ²⁴ Yen sō, i bu sōsio ma i bu kī ka gem, kpa Yesun yigbenun nu n yē ma sa gem mō su ka woo kana bɛɛn sō.

Somiru naane dokeobun sō

9

¹ N n maa sãa tilasi n ka bɛɛ tireru yorua somirun sō te ba naane dokeobu mōrisiamme. ² Domi na bɛɛn kīru yē, na maa Masedonigibu woo kane bɛɛn sō na nɛɛ, naane dokeo be ba wāa Gerekiban temō ba somirun sōru kpa saa ginakun di. Bɛɛn hania ya ben dabiru kookari koosia. ³ Ka mɛ, na bɛɛ besɛgii beni gōriamme kpa besen woo kanabu bɛɛn sō gari yini sō bu ku ko kam. Na kī i n sōru sãa nge mɛ na gerua. ⁴ N kun mɛ, Masedonigibu gabu bā n man yōsirima, ma ba deema i n sōru sãa, sekura koo sun mwa besen toro sin ten sō. Kaa maa sere gere bɛɛ? ⁵ Yen sōna n man wɛɛ n besɛgii beni kana bu man gbiiya bɛɛn mi bu ka kɛɛ geeru sōru ko tɛn nɔ mweɛru i kua kō. Nge mɛya ta ko ta n yii kpa tu sōsi ma i wɛɛmō ka kīru, n n mō ka gōru swiini.

⁶ I n yē ma wi u duura fiiko, fiikowa u koo gē. Wi u maa duura n kpā, u koo gē mu n kpā. ⁷ N n mɛn na, n weene baawure u wɛ nge mɛ u gōru doke, n n mō ka gōru swiini,

n kun mɛ, ka tilasi. Domi wi u wɛɛmō ka nuku tia, Gusunō u yēro kī. ⁸ U koo maa kpī u bɛɛ durom bwese bweseka kpuro wɛ n banda kpa i n ka baayere kpuro mō baadomma yèn bukata i mō, kpa n maa bɛɛ tia n kpā i ka sɔm geenu kpuro ko. ⁹ Nge mɛ Gusunōn gari yi gerumō,

“U win dukia tɔmbu yabua.

U sārōbu kēnu wɛ ka nuku tia.

Win gem mu ko n wāawa ka baadomma.”

¹⁰ Gusunō wi u wuko bweseru wɛɛmō u duure, ka dīanu u ka di, wiya u koo bɛɛ bweseru kpuro wɛ tɛn bukata i mō, kpa u tu kpiisia, kpa bɛɛn gem mu bii dabinu ma. ¹¹ U ko n da bɛɛ dukia wɛ ye ya koo turi i ka kēru wɛ baadomma ka nuku tia. Tɔn dabinu koo maa Gusunō siara bɛɛn kēnun sō. ¹² Domi sɔmbu te i mō ta naane dokeobun bukata yibiamō. N n ye tɔna, ta maa derimō tɔn dabinu nu Gusunō siaramō. ¹³ Sɔmbu tera ta koo sōsi nge mɛ i sãa kpa dabiru bu ka Gusunō bɛɛɛ wɛ bɛɛn mɛm nɔɔbun sō bi i ka Kirisin Labaari gea naane doke. Ba koo maa nùn bɛɛɛ wɛ yèn sō i bɛɛn mōru bōnu kua ka nuku tia ka be, ka maa tɔmbu kpuro. ¹⁴ Ba koo bɛɛ kanaru kua ka kīi bakaru durom bakam mɛn sō mɛ Gusunō u bɛɛ kua. ¹⁵ Su Gusunō siara win kērun sō te ta n ka nɔ gerurō.

Pōlu ka tii yinamō

win sɔmburun sō

10

¹ Nɛ Pōlu nen tiiwa na ka bɛɛ yā, nɛ wi ba nɛɛ na ra tii kawɛ

nà n wāa bēen mi, kpa na n ka bēe wōrugō gari mō nà n ka bēe toma. Na bēe kanamō ka Kirisin daa laakari tēerugia ka win tōn geeru, ² i ku de n ka bēe wōrugō gari ko sanam mē ko na n wāa bēen mi. Domi na yē ma kon kpī n bu wōrugōru sōasi be ba gerumō sa sīimōwa ka wasin baa. ³ Geema sa wāa wasi sō, adama sa n tabu mō ka wasin tabu yānu. ⁴ Domi tabu yāa ni sa ka tabu mō, nu n sāa handuniaginu, nu sāawa Gusunōn tabu yāa damginu ni nu ra gbāranu suriri. Sa tōnun bwisiku toraruginu kpeerasiamō, ⁵ ka tii suabu kpuro bi tōmba mō bu ku ka Gusunō gīa. Sa tōmbun bwisikunu kpuro dōrē mō nu ka wa nu Kirisi mēm nōowa. ⁶ Sa maa sōru sāa su ka mēm nōo sarirugīi baawure sēeyasia sanam mē bēe kpuro i mēm nua.

⁷ I ku yam mēeri wōru wōrukum. Goo ù n tii garisi Kirisigīi, u maa yeni bwisikuo win tii sō. Nge mē wi, u sāa Kirisigīi, mēya bēen tii sa maa sāa Kirisigibu. ⁸ Domi na n sekuru wasi, baa nēn woo kanabu bñ n kpēa fiiko woodan sō ye Yinni u sun wē su ka bēe tāsisia, n n mō su ka bēe sura. ⁹ Na n kī n sāare nge na bēe narumō ka nēn tirenu. ¹⁰ Domi ba nēe, nēn tirenu bōabu, nu maa sē, adama nà n wāa bēen suunu sō na n dam mō, nēn gari geru gerusu kun maa bēere mō. ¹¹ Wi u yeni gerumō u n yē ma ye sa yorumō tirenu sō sanam mē sa toma, tia yera mi ka ye sa ko ko sanam mē sa wāa mi.

¹² Geema, sa n kākō su ka bu tii yīsina, n kun mē su ka bu tii weesina be ba ben tiin gea gerumō. Ba n bwisi mō domi ba ben tiin yīrutia kua bu ka tii yīire, ba maa ben tii tiine weesinamō. ¹³ Sa n woo kanamō gāanun sō ni nu kun wāa bēen sōmburun ayerō, adama sa ko kpī su woo kana bēen sōmburun swaa sō ye Gusunō u sun sure ye ya ka sun da sere bēen mi. ¹⁴ Sa n bēen sōmburun swaa sare, yēn sō sa tura sere bēen mi. Domi ka gem sa tura bēen mi sa ka bēe Kirisin Labaari gea naawa. ¹⁵ Nge mēya sa n bēen sōmburun swaa saramō, sa n maa woo kanamō gabun sōmburun sō. Adama sa yīiyō ma bēen naanē dokebu koo sosi kpa su kpī su sōmburu ko te ta teni dam kere bēen suunu sō sa kun swaa sare ye Gusunō u sun sure. ¹⁶ Yen biru sa ko kpī su ka Labaari gea sara bēen wuswaa kpa sa kun woo kanamō gabun sōmburun sō te siba kua ben tiin ayerō.

¹⁷ Nge mē Gusunōn gari gerumō, “Wi u woo kanamō u woo kanō Yinnin sō.” ¹⁸ Domi n n mō wi u win tiin gea gerumōwa, ba koo siara sere win gea Yinni u gerumō.

Polu ka goro weesugibu

11

¹ Na kī i ka man tēmana nēn wiiraru sō fiiko. Geema, i ka man tēmanē. ² Na nisinu mō bēen sō ni nu wee Gusunōn min di, domi i sāa nge wōndia wi u kun durō yē, wi na durō turo kā. Durō wiya Kirisi.

³ Adama nge me waa ya Efa torasia ka yen bwisi weesugii, na wurure been bwisikunu nu ku raa ko k̄sunu kpa nu ḡsira nu doona saa naanen di ye i m̄o bee ka Kirisin gbinnaa s̄o. ⁴ Domi i ku ra yin̄e goo ù n na u bee Yesu tukon gari s̄ōm̄o. I maa s̄ōru s̄ā i ka hunde tuka mwa ye i ñ daa mw̄e. I kpam k̄i i labaari tuka wura ye i ñ daa wure.

⁵ Na tamaa ḡānu sari n̄i s̄o been ḡoro gisonko be, ba man kere. ⁶ Baa me gari geru gerusu ka man s̄e, n ñ m̄o na ȳeru bie nge me sa bee s̄ōsi kpasasa kpuro s̄o.

⁷ Ye na bee Gusun̄on Labaari gea n̄ōsia na ñ k̄siaru garu mw̄e. Na tii kawa n ka bee sua w̄oll̄o. Ye na kua me na torawa? ⁸ Na dera Yesun yigben̄u ganu man gobi k̄sia. Na sib̄u begia mwaari n ka bee somi. ⁹ Sanam me na w̄āa been mi, n̄a n ḡānun bukata m̄o, n ku ra ka ko been goon s̄omunu, domi bes̄egii be ba na Mased̄onin di ba ka man ye kpuro naawa ȳen bukata na m̄o. Na tii nen̄ua kpuro s̄o kpa na kun s̄āa been s̄omunu. M̄eya ko na n maa tii nen̄i. ¹⁰ Ka Kirisin gem me mu w̄āa ne s̄o, na bee s̄ōm̄o ma goo sari wi u koo man yinari n woo kana gari yinin s̄ō Gerekiban tem kpuro s̄o. ¹¹ Mban s̄ōna. I tamaa na ñ bee k̄i? Gusun̄owa ȳe.

¹² Nge me na m̄o t̄e, m̄eya ko na n m̄o kpa n bu swaa gan̄e be ba kasu bu woo kana bu nee, bes̄e ka be, sa s̄āawa tia. ¹³ Domi t̄on be, ba s̄āa ḡoro weesugibu, be ba ra gabu

n̄oni w̄ōke, ma ba tii sokum̄o Kirisin ḡorobu. ¹⁴ Ḡānu sari mi, ni nu bit̄i m̄o domi Setam tii koo kp̄i u tii ko nge yam bururam ḡorado. ¹⁵ N n men̄ na, bit̄i gaa sari win s̄om kowobu b̄a n tii kua nge gem s̄om kowobu. Adama ba koo ben are wa nge me ben kookoosu s̄āa.

N̄oni sw̄āa te P̄olu wa

win ḡora s̄o

¹⁶ Na kpam gerum̄o goo u ku man m̄eeri nge wīiro. Adama ñ n man m̄eera wīiro, i man wuro nge me, kpa ne maa n woo kana fiiko. ¹⁷ Ye kon gere t̄e, ya ñ wee Yinnin min di. Adama na ye gerum̄owa ka toro sindu domi na ȳe ma kon kp̄i n woo kana. Na gari gerum̄o nge wīiro. ¹⁸ Ȳen s̄ō gabu dabinu ba wasin s̄ō woo kanam̄o, nen̄ tii kon maa woo kana. ¹⁹ Bee be i bwisi m̄o, i ra ka wīirobu tem̄an̄e. ²⁰ I maari ba bee kuamme nge yobu, ma ba bee gb̄enim̄o ma ba bee taki dim̄o ma ba bee gemm̄o ma ba bee baari soom̄o. ²¹ Sekura man m̄o n ka bee s̄ō ma dama ne na kun m̄o n ka bee kua me.

Ka me, goo ù n toro sindu m̄o na maa m̄o nen̄ tii. Na gari saarim̄o nge wīiro. ²² Ba s̄āa Yuuba? M̄eya maa nen̄ tii. Ba s̄āa Isireliba? M̄eya maa nen̄ tii. Ba s̄āa Aburahamun bweseru? M̄eya maa nen̄ tii. ²³ Ba s̄āa Kirisin s̄om kowobu? Na bu kere te s̄o. Nen̄ gari ȳi, wiira gariya. Na s̄omburu kua na bu kere, ba man p̄iris̄om doke n bu kere, ba man sen̄i so na ñ yen̄ geeru ȳe. N̄on dabinu na ḡōo turuku kua. ²⁴ N̄on n̄ōbuwa Yuuba ba man sen̄i

naa weeru tia sari so. ²⁵ Ba man dāa so tia tian nən ita. Ba man kpenu kasukure nən teeru. Nən itawa besen goo ga nim diira, ma nən teeru na wəri nim sɔɔ na wāa mi bururun di sere sisiru bururu. ²⁶ Nən sanum dabinu sɔɔ na ra n wāa kari sɔɔ daa bakanun sɔ ka swaa diobun sɔ, gasɔ nən tiin bweseru sɔɔ, gasɔ tən tukobun mi, gasɔ wuu sɔɔ, gasɔ gɔaburɔ, gasɔ nim wɔku sɔɔ, gasɔ maa be ba sāare naane dokeobun mi. ²⁷ Na sɔm damginu kua, na maa wahala wa. Na dom sera nən dabinu. Na gɔɔru ka nim nɔru wa. Na dianu bia nən dabinu. Wooru ka terera man deema. ²⁸ Ye ya tie na n yen gari mɔ ma n kun mɔ gari yi na sɔɔwa baadomma, yiya Yesun yigɔenu kpuron bwisikunu. ²⁹ Goo ù n dam bie na ra n maa dam biewa. Bā n goo sokurasia, n da man meniwa. ³⁰ Yā n kua tilasi n ka woo kana, nən dam sarirun sɔna kon woo kana. ³¹ Gusunɔ, Yinni Yesun Baaba, wi n weene bu siara ka baadommaɔ, u yɛ ma na n weesu mɔ. ³² Sanam mɛ na wāa Damasio, wuu yɛro wi sina boko Aretasi u yi, u dera ba wuun kɔnnɔsu kɛnu bu ka man mwa. ³³ Adama ba man yara saa gbāraran fenentini di ka bireru. Nge mɛya na ka nən kisirari.

Kāsinu ka sōōsi ni Pōlu wa

12

¹ Na n̄ kon ko na kun woo
kanε baα mε n̄ n̄ wā. Tē kon
kāsinu ka sōsinun gari ko
ni Yinni u man sōsi. ² Na
Kirisigii goo yē wi ba suare
sere Gusunō wollo n̄ wōō

wəkura nne tura giso. Ba tē wi
suawa ka gem? Nge u kāsawa.
Gusunō turowa yē. ³ Meya
na yē ma ba durō wi sua sere
Gusunən mi. Na maa wure
na gerumō, ba nūn suawa ka
gem? Nge u kāsawa. Gusunō
turowa yē. ⁴ Miya u gari nua
yi yi n̄ weene tonu u gere, yi u
n̄ mam kpē u gere. ⁵ Kon durō
win sē woo kana. Adama na
n̄ n̄n tiin sō woo kanamō, ma
n̄ kun mō nen dam sarirun sō.
⁶ Baa n̄ n̄ woo kanabu kī, na n̄
kon ko wiīro domi geeya kon
gere. Adama na n̄ wuramō n̄
woo kana kpa goo u ku raa
man mēeri n̄ kere nge mē u
man waamō, n̄ kun mē, nge
mē u n̄omō nen n̄on di.

7 Adama n ku ka tii sua sōosi
nin kpāarun sō, bararu gara
man wōri nge sāka nen wasi
sōo. Ta na nge Setam sōmō tu
ka man so kpa tu man yinari
n tii sua. 8 Na Yinni kana
tia tian nōn ita bara ten sō u
ka man tu wunari. 9 U man
wisa u nēē, win durom mu
man tura domi win dam mu
ra sōosire sanam mē na n̄ dam
mō. N n mēn na, na kīru
bo n ka nēn dam sariru woo
kana kpa Kirsin dam mu n
man wāasi. 10 Yen sōna na
nuku dobu mō dam sariru sōo
ka wōma ka nuku sankiranu
ka nōni swāaru, ka maa wu-
rurabu ye na sōowa Kirsin sō.
Domi sanam mē na n̄ dam mō,
sanam mēya na sāa damqii.

Polu u ka Korintigibu wurure

¹¹ Na gari mò nge wiiro,
adama tilasiwa i man kua.
Bɛɛya n weene i nɛn gea gere.
Domi baa nà kun sãa gāanu,
bɛɛn ɔro qisonko be, ba

n̄ man kere. ¹² Kookoo si su s̄osim̄o ma na s̄aa ḡoro, su koor̄a b̄een suunu s̄o ka suuru baka. Siya ȳirenu ka s̄om maamaakigia ka s̄om damginu. ¹³ Mba s̄ōra i n̄ somiru wa ta tura nge Yesun yigb̄enu ganu ma n̄ kun m̄o ye na kun kue b̄een s̄omunu baasi. I man tora te suuru kuo.

¹⁴ Wee na s̄ōru kpa n̄ ka kpam na b̄een mi n̄n̄ itase, na n̄ kon maa ko b̄een s̄omunu. B̄eeya na k̄i, n̄ n̄ m̄o b̄een gobi. Domi n̄ n̄ bibun baa bu ka gobi kasu yi ba koo ka ben m̄ow̄abu n̄ōri, m̄ow̄abun baawa bu ka ben bibu n̄ōri. ¹⁵ Nen̄ nuku doba n̄ ka nen̄ m̄oru kpuro di kpa n̄ ka nen̄ tii tii dendi b̄een hunden s̄o. N̄a n̄ b̄ee k̄ia n̄ kp̄ea, k̄i te i man k̄i ta koo kaarawa?

¹⁶ I wura ka gem ma na n̄ kue b̄een s̄omunu adama gaba n̄ee na bwisi m̄o, na b̄ee taki di. ¹⁷ Nge na b̄ee diwa saa be na b̄ee ḡorian turon min di? ¹⁸ Nen̄a na Titu kana u da b̄een mi. Ka b̄esegii wi sanna, na bu ḡora. Titu u b̄ee taki di? N̄ n̄ ḡaa teena sa naa gire n̄e ka wi? Sa n̄ kookoo teesu kue?

¹⁹ I tamaa t̄ebun di sa ka tii yinam̄owa b̄een wuswaa? Aawo, n̄ n̄ m̄e, nen̄ k̄inasibu. Gusun̄on wuswaaŋwa sa gari gerum̄o nge m̄e Kirisi u k̄i kpa i ka t̄asi. ²⁰ Na wurure sanam m̄e kon turi b̄een mi, kpa na kun b̄ee deeme nge m̄e na k̄i, b̄ee maa, kpa i kun man wa nge m̄e i k̄i. Na wurure sann̄osun s̄o ka nisinu ka m̄oru ka kin̄enu ka w̄onnaa ka t̄on w̄inu ka tii suabu ka n̄ō n̄ee sariru. ²¹ Na wurure Gusun̄o u ku raa man kawē

b̄een wuswaaŋ sanam m̄e kon kpam na b̄een mi, kpa n̄ ku ra sw̄i t̄on dabirun s̄o be ba raa tora ma ba n̄ ḡoru ḡosie saa ben daa disinugian di, ka k̄ōo m̄ennabu tantanaru s̄o, ka daa b̄eret̄eke ye ba ra raa ko.

Kir̄o d̄aaka ka t̄abiribu

13

¹ N̄on itasewa na sisi b̄een mi. Nge m̄e Gusun̄on gari gerum̄o, “M̄em m̄e ba koo t̄onu sie kpuro, n̄ weene t̄onu yiru n̄ kun m̄e t̄onu ita bu m̄en seeda di.” ² Kon bu kir̄o ko be ba raa tora ka be ba tie kpuro. Na mam bu koore k̄o sanam m̄e na w̄aa b̄een mi n̄n̄ m̄eeruse. Na maa wure na m̄o ye na w̄aa n̄ toma. Sanam m̄e kon kpam na b̄een mi kon s̄esia. ³ I k̄i n̄ b̄ee s̄ōsi ma Kirisi gari gerum̄o nen̄ min di. N̄ n̄ m̄en na, i ko i wa. N̄ n̄ m̄o Kirisi s̄aa dam sarirugii b̄een mi, u win dam s̄ōsim̄owa b̄een suunu s̄o. ⁴ Geema, ba n̄n̄ kp̄are d̄aa bunanaru s̄o win dam sarirun s̄o, adama u wasi Gusun̄on dam saabu. Sa maa s̄aa dam sarirugibu b̄ese ka win ḡhinnaa s̄o, adama s̄a n̄ na b̄een mi, i ko wa ma sa wasi ka wi Gusun̄on dam saabu.

⁵ I laakari koowo kpa i tii w̄eri i wa i n̄ naane doke ka gem. I n̄ tuba ma Yesu Kirisi w̄aa b̄ee s̄o? Nge i wa ma i n̄ tura m̄e. ⁶ Ka m̄e, na ȳiyo i ko tubu ma b̄ese sa tura ka gem. ⁷ Sa Gusun̄o kanam̄o i ku ka k̄osa gaa ko. N̄ n̄ m̄o sa k̄i su s̄ōsi ma sa tura, adama gea sa k̄i i n̄ da ko, baa n̄ n̄ s̄aare nge b̄ese sa kp̄ana. ⁸ Domi sa n̄ dam m̄o su ka gem k̄osa kua, ma n̄ kun m̄o su mu gea

kua. ⁹ Bešen nukura ra n do sà
n kua dam sarirugibu sanam
me i sãa damgibu. Meya maa
sa bikiamɔ bešen kanaru sɔɔ
i ko tɔn yebunu. ¹⁰ Yen sɔna
na beɛ yoruamme min di na
toma, kpa nà n tunuma, n ku
ka beɛ sēsia ka wooda ye Yinni
u man wē n ka beɛ tāsisia, n n̄
mɔ n ka beɛ sura.

¹¹ Tē negibu, i n nuku dobu
mɔ. I kookari koowo i ka ko
tɔn yebunu i n dam kēenamɔ.
I nɔɔ tia koowo, i n wãa alafia
sɔɔ. Gusunɔ u ko n wãa ka beɛ,
wi, wi u sãa kīrugii ka alafiagii.

¹² I tɔbirinɔ ka kīru.

Naane dokeobu kpuro ba
beɛ tɔbura.

¹³ Yinni Yesu Kirisin durom
ka Gusunɔn kīru ka Hunde
Deeron mennabu n ka beɛ
kpuro wãa.

TIRE TE PĔLU U GALATIGIBU KUA

Galatigiba PĔlu u tire te kua. Galatin tem mu kpā. Giso, tem mēya ba sokumō Turuki. PĔluwa u gbia u waasu da tem mi, Gərobun Kookoosu wiru 13 ka 14. Yen biru, Yuu gaba na ba bu sōsi tukunu sōsimō ni nu sāa Yuuban deemaa. Niya, bango kobu ka woodan mēm nōbu. N deema PĔlu u raa Galatigibu sōwa tokereke ma goo sari wi u koo win toranun suuru wa Gusunən mi ma n kun mō yēro u gōru gōsia ma u Yesu naanē doke. Ye PĔlu u nua ma naanē dokeobu ba wuramō Yuuban sōsi ni sō, yera biti nūn mwa too, wiru 1:6 ka 4:20. Yen sōna u tire teni yorua ka mōru u ka bu kirō ko Yuuban sōsi nin sō. Domi sōsi nin bweseru nu n sāa Gusunōginu.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-5.
2. Labaari Gea ya sāawa tia, wiru 1:6-10.
3. PĔlu u ka tii yinamō, wiru 1:11n di sere wiru 2:21.
4. Naanē dokebu ka Gusunən durom sōna tōnu u koo gem wa, wiru 3n di sere wiru 4.
5. Naanē dokeon tii mōru, wiru 5:1n di sere wiru 6:10.
6. Kirō dāaka ka təbiribu, wiru 6:11-18.

Təbiribu

¹⁻⁵ Bēē Yesun yigbenugibu, bēē be i wāa Galatin temō, nē ka bēsegibu kpuro be sa wāa

sannu, sa bēē tōbura. Gusunō Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēē durom kua kpa bu bēē alafia kē. Yesu Kirisi wi, u tii wē bēsen toranun sō u ka sun wōra saa handunia kōsa yen nōman di, Gusunō bēsen Baaban kīru sō. Wiya u yiiko mō sere ka baadomma. Ami.

Nēna PĔlu. Yesu Kirisiwa u man soka n ka ko win goro, wi ka Gusunō Baaba, wi u nūn seeya gōrin di. N n mō tōmba ba man soka, nēn sokura kun nē saa tōnu goon min di.

Labaari gea gaa maa sari

⁶ N man biti kua, wee, i yēro derimō fuuku fuuku wi u bēē soka ka Kirisin durom, ma i kī i Labaari gea gaa swīi. ⁷ Sā n gem gerumō, Labaari gea gaa maa sari. Gaba gesi bēen laakari burisinamōwa, ma ba kī bu Kirisin Labaari gea gōsia. ⁸ Adama baa bēsen tii, n kun mē gōrado wi u na wəllun di, ù n bēē Labaari gea tuka waasu kua, ye ya n sāa ye sa bēē sōwa bu nūn bōrusio. ⁹ Sa raa gerua, na maa wure na gerumō, goo ù n bēē gari tuki waasu kua yi yi n sāa yi i mwa kō, bu nūn bōrusio.

¹⁰ Na tōnun siarabu kasu ka gari yini? Aawo, Gusunən siaraba na kī. Na kookari mō n ka ko ye n koo tōmbu dore ro? Aawo. Nā n kī n ko sere ka tē ye n tōmbu doremō, na n ko na n sāa Kirisin yoo.

Nge mē PĔlu u ka kua goro

¹¹ Nēgibu, na bēē sōmō ma Labaari gea ye na kparamō ya n sāa tōnugia. ¹² Na n ye mwe tōnun min di, goo kun maa man ye keu kue, Yesu Kirisiwa u man ye sōsi.

¹³ I nua nge me nen wāara raa sāa sanam me na Gusunō sāmō nge me Yuuba ba ra ko. Na ra n Gusunōn yigberu nōni sōmō n banda n ka tu kam koosia. ¹⁴ Nen sikadoban komarun kīrun sōna na nen Yuusi dabiru gbiiri Yuuban sāaru sō be ba sāa nen saaraba.

¹⁵ Adama Gusunō u man gōsa ba sere man mara ma u man soka win durom sō.

¹⁶ Ma sanam me u gōru doke u man win Bii sōsi kpa n ka tōn tukobu win Labaari gea waasu kua, na n de tōmbu gabun mi bu ka man bwisi kē.

¹⁷ Na n maa de Yerusalemuō n ka bu wa be ba gbia ba kua Yesun gōrobu na sere kua gōro. Adama na yande dawa Daarububan tem sō. Min diya na maa wura Damasio. ¹⁸ N te n kua wōō ita na sere Yerusalemu da n ka Piee gia, ma na sina win mi sō wākura nōbu. ¹⁹ Na n maa gōro goo wa mi, ma n kun mō Yakōbu, Yinnin wōnō.

²⁰ Ye na yoromō, gema. Gusunōwa sāa nen seedagii nā n weesu mō.

²¹ Yen biru na Sirin tem da ka Silisin tem. ²² Sanam me, Kirisin yigbe ni nu wāa Yudea nu n gina man waare.

²³ Ba gesi nua ma wi u raa bu nōni sōmō, u tē Yesun faaban gari waasu mō, yi u raa kī u kam koosia. ²⁴ Ma ba Gusunō siara nen sō.

Polu ka gōro be ba tie

2

¹ Wōō wākura nnen biru ma sa kpam wura Yerusalemuō, ne ka Baanabasi. Sa maa Titu sua u ka sun da. ² Na da yēn

sō Gusunō u man sōsi ma n weene n da. Ne ka wirugibu tōnawa sa mēna, ma na bu Labaari gean gari tubusia yi na ra tōn tukobu waasu kue, domi na n kī nen sōmburu te na raa kua, n kun me te na mō tē, tu kam ko. ³ Baa me Titu nen kpaasi u sāa Gerēki, ba n nūn tilasi kue u ka bango ko. ⁴ Adama tōmbu gabu be ba n sāa begibu ka gem, ba dua bēsen wuuro ma ba kī bu nūn bango ko. Ba na gbenum nge kōrumōtō kowobu bu ka bēsen tii mōru mēeri te Kirisi Yesu u sun wē. Ba kīwa su wure su ko yobu. ⁵ Adama sa n ben gari wure baa fiiko yēn sō sa kī Labaari gean gem mu n wāa bēen suunu sō.

⁶ Ma be ba sāare wirugibu, n n man gāanu sāa ye ba sāa domi Gusunō kun tōnun wuswaa mēera. Wirugii be, ba n man gari gee sosie.

⁷ Adama ba wa ma Gusunō u man Labaari gea nōmu sōndia tōn tukobun sō nge me u Piee ye nōmu sōndia Yuuban sō.

⁸ Domi wi u Piee dam wē u ka ko gōro Yuuban sō, wiya maa man dam wē n ka ko gōro tōn tukobun sō. ⁹ Ma sanam me Yakōbu ka Piee ka Yohanu, be ba sāa nge yigberun gbereba, ba nen kēru tuba te ba man wē, ba wura ma ne ka Baanabasi, sa kua begibu. Ba maa wura su da tōn tukobun mi, kpa be, bu maa da Yuuban mi. ¹⁰ Adama ba sun kana su ben sārōbu yaaya. Na maa kookari kua na ka kua me.

Polu u Piee gerusi Antioisio

¹¹ Sanam me Piee u na Antioisio na nūn gerusi nōni

ka nɔni yɛn sɔ̃ u taare mɔ. ¹² Gabu be Yakɔbu u gɔra mi, bu sere tunuma, Pɛɛ u ra raa di ka tɔn tuko naane dokeobu sannu. Adama ye tɔn be, ba tunuma ba kpa, u tii gawa ma u n maa dimɔ ka be bangon woodan sɔ̃. ¹³ Ma Yuu gaba maa murafitiru kua ka wi sannu sere ba Baanabasin tii gawe ben murafiti te sɔ̃. ¹⁴ Ye na wa ma ba n sɛimɔ ka gɔru tia Labaari gean gem sɔ̃, na Pɛɛ sɔ̃wa be kpuron wuswaaɔ na nɛɛ, wunɛ Yuuwa ma a mɔ nge tɔn tuko, n n mɔ nge Yuu. N n mɛn na, amɔna a ka tɔn tukobu gawamɔ bu ko nge Yuuba.

Yuuba ka tɔn tukobu

ba faaba mɔ naane dokebun sɔ̃

¹⁵ Ka geema, beɛɛ Yuubara, n n mɔ tɔn tuko be ba sɛa durumgibu, domi Yuubara ba sun mara. ¹⁶ Ka mɛ, sa yɛ ma tɔnu u koo gem wa Gusunɔn wuswaaɔ u n Yesu Kirisi naane doke, n n mɔ ka wooda nɛnubu. Beɛɛ maa, sa Yesu Kirisi naane doke su ka gem wa Gusunɔn wuswaaɔ, n n mɔ ka wooda nɛnubu. Domi goo sari wi Gusunɔ koo gem wɛ yɛn sɔ̃ u wooda mɛm nɔɔwa. ¹⁷ Tɛ beɛn tii sɔ̃ n sɔ̃sira torobu nge mɛ tɔn tukobu ba sɛa yɛn sɔ̃ sa gem kasu saa Kirisin min di, n n mɛn na, Kirisin sɔmbura ta toraru sosimɔ? Su ku wa mɛ. ¹⁸ Domi nɔ n ye na raa sura bana, na tii sɔ̃simɔ toro. ¹⁹ Adama n n woodan sɔn na, ya n maa dam mɔ nɛn wɔlɔ, yen tiywa ya man go kpa na n ka wɔaru mɔ Gusunɔn wuswaaɔ. Ba man kpore dɔru

sɔ̃ ka Kirisi sannu. ²⁰ Yen sɔna n n maa mɔ nɛna na wasi, Kirisiwa u wɔaru dimɔ nɛ sɔ̃. Ma wɔa te na dimɔ tɛ, na tu dimɔwa ka naane dokebu Gusunɔn Bii sɔ̃ wi u man kɛa ma u win wɔaru wɛ nɛn sɔ̃. ²¹ Na n Gusunɔn durom kam koosiamɔ. Domi tɔnu u n gem waamɔ Gusunɔn mi saa woodan di, Kirisin gɔɔ kua kam.

Wooda ka naane dokebu

3

¹ Beɛ Galatigibu laakari sariba! Beɛ be ba sɔ̃wa kpasasa nge mɛ ba Yesu Kirisi kpore dɔru sɔ̃, wara u beɛ dobua. ² I man gɛa tee nini sɔ̃wɔ. I Gusunɔn Hunde mwa wooda nɛnubun sɔ̃? Nge Labaari gean sɔ̃ ye i nua ma i naane doke. ³ Amɔna i ka laakari bia mɛ. I torua ka Gusunɔn Hunde. Ma i kɛ i dakura ka beɛn tiin dam? ⁴ I nɔni swɔa te kpuro wawa kam? Aawo, n n kam. ⁵ Ye Gusunɔ u beɛ win Hunde wɛ, ma u sɔm maamaakiginu mɔ beɛn suunu sɔ̃, u mɔ yɛn sɔ̃ i wooda mɛm nɔɔwa? Nge yɛn sɔ̃ i Labaari gea nua ma i ye naane doke.

⁶ Nge mɛ ba yorua, “Aburhamu u Gusunɔ naane doke, yen sɔna Gusunɔ u nɔn garisi gemgii.” ⁷ Yen sɔ̃, i de i n yɛ ma be ba Gusunɔ naane doke beya ba sɛa Aburhamun bibu. ⁸ Gusunɔn gari yi raa gerua ma Gusunɔ u koo tɔn tukobu gem wɛ naane dokebun sɔ̃. Yen sɔna yi Aburhamu Labaari gea waasu kua yellun di yi nɛɛ, “Wunen min diya Gusunɔ u koo bwesenu kpuro

domaru kua.” ⁹ Aburhamu u Gusunɔ naane doke ma u domaru wa. Nge meya be ba maa Gusunɔ naane doke, ba koo domaru wa ka wi sannu.

¹⁰ Be ba woodan mem nɔɔbu gballi ba bu bɔrusi. Domi ba yorua ba nee, “Bɔrurowa wi u yina u woodan gari kpuro mem nɔɔwa yi ba yorua.” ¹¹ Tɛ ya sɔɔsira kpasasa ma goo kun gem waama Gusunɔn wuswaaɔ ka woodan mem nɔɔbu, domi ba yorua ba nee, “Wi Gusunɔ u gem wɛ naane dokebun sɔ, wiya u ko n waa.” ¹² Tɛ, wooda ya n ka naane dokebu dendima. Domi ba yorua ba nee, “Wi u ye kpuro mem nɔɔwa, wiya u ko n waa yen sɔ.”

¹³ Adama Kirisi u sun yakia saa woodan bɔrin di sanam me u kua wi ba bɔrusi besen sɔ. Nge me Gusunɔn gari yi geruma, “Baawure wi ba bwɛ dɔru sɔɔ, u kua bɔruro.” ¹⁴ Kirisi u kua me kpa Aburhamun domaru tu maa ka ko tɔn tukobugiru saa Yesu Kirisi win min di, kpa su ka Hunde mwa naane dokebun saabu win nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u sun kua.

Wooda ka nɔɔ mwɛɛru

¹⁵ Negibu, kon gari yi weesina ka ye tɔmba yɛ. Tɔnu u n nɔɔ mwɛɛru kua u sire, goo kun kpɛ u tu seeya, goo kun maa tu sosima. ¹⁶ Tɛ, Aburhamu ka win sikadobuwa Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua. Ba n gerua sikadominu nge ba ka tɔn dabinu ya. Adama ba gerua sikadobu, yen tubusiana tɔn turo tɔna, wi u saa Kirisi

wi. ¹⁷ Ameniswa na kɔ n gere. Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua ma u tu sire. Tɛ, wooda ye ya na wɔɔ neeru ka tenan (430) biru, ya n kpɛ yu nɔɔ mwɛɛ te seeya, kpa Gusunɔn sire bi, bu ko kam. ¹⁸ Domi ba n tubi dimɔ wooda nenubun sɔ, ba n dimɔ nɔɔ mwɛɛrun sɔ. Adama Gusunɔ u Aburhamu ye wɛwa ka nɔɔ mwɛɛru.

¹⁹ N n men na, mban sɔna ba wooda wɛ. Ba ye wɛwa kpa kookoo si su kun saa Gusunɔn kɔru su n ka sɔɔsire sere Aburhamun sikadobu ge, gu ka na gen sɔ ba nɔɔ mwɛɛru kua. Wollun gɔradobara ba wooda ye tɔmbu nɔɔsia saa sɔmɔ goon min di. ²⁰ Adama tɔn turo u n gaaunu mɔ u n sɔmɔ goon bukata mɔ. Wee Gusunɔ turowa u nɔɔ mwɛɛ te kua.

Woodan yaasi

²¹ N n men na, wooda ya ka Gusunɔn nɔɔ mwɛɛru sikirinamo? Su ku wa me. Domi ba n daa wooda wɛ ye ya koo kpɛ yu tɔnu waaaru wɛ, Gusunɔ u koo raa tɔnu gem wɛ saa woodan di. ²² Adama Gusunɔn gari geruma ma tɔmbu kpuro ba waa durum dam nɔmaa, kpa kɛɛ tɛn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua ta n ka saa be ba naane dokegiri yen sɔ ba Yesu Kirisi naane doke.

²³ Naane dokebun saa yu sere na, wooda ya sun dɔɔɛ sɔawa ya neni sere naane doke bi, bu ka sɔɔsira. ²⁴ Wooda ye, ya sun nɛnua sere Kirisi u ka tunuma, kpa Gusunɔ u sun gem wɛ naane dokebun sɔ. ²⁵ Tɛ ye naane dokebun saa ya tura, sa n maa waa dɔɔɛ sɔɔ.

26 Domi Yesu Kirisi sɔɔ beɛ kpuro i kua Gusunɔn bibu naane dokebun sɔ. 27 Meya beɛ kpuro beɛ be i kua Kirisigibu batemu sɔɔ i Kirisin daa sebua. 28 Yen sɔna goo kun goo, Yuuba ka tɔn tukobu, yobu ka tii mɔwɔbu, tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu. Beɛ kpuro i sɔa tia yɛn sɔ i gbinne ka Yesu Kirisi. 29 I n sɔa Kirisigibu, i maa sɔa Aburahamun sikadominu, i ko maa tubi di yɛn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua.

4

1 Ye na gerumɔ wee. Bii wi u koo win baan tubi di, sanam me u gina sɔa bii, u n yoo sanɔ gaa kere, baa me kpuro sɔa wigia. 2 Saa ye u sɔa bii, tɔmba wɔa be ba nɔn nɛni, ba maa win wunanɔsu mɔ sere saa ye win baaba u nɔn yiya. 3 Nge meya n sɔa ka beɛ. Sa raa sɔa handunian bɔnun yobu. 4 Adama sanam me saa ya tura, Gusunɔ u win bii gɔrima. Tɔn kurɔwa nɔn mara, u maa nɔn marawa woodan nɔma sɔɔ, 5 kpa u ka bu yakia be ba wɔa woodan nɔmaɔ kpa su ko Gusunɔn bibu.

6 Gusunɔ u win Biin Hunde gɔrima besen gɔrusu sɔɔ u ka sɔɔsi ma win biba beɛ sa sɔa. Hunde win saabuwa sa nɔn sokumɔ, baaba. 7 N n men na, a n maa sɔa yoo, a kua bii. Tɛ ye a ka sɔa bii, Gusunɔ u maa nun kua tubi dio.

Galatigibun gari Pɔlu neni

8 Yellu i n Gusunɔ yɛ, ma i sɔa gɔanun yobu ni nu n sɔa Gusunɔ. 9 Adama tɛ nge me i Gusunɔ wura, nge n mam neɛre, Gusunɔ u beɛ

wura, amɔna i ka kɔ i gɔsira handunian bɔnun mi, ni nu n dam ka beɛre mɔ. Mban sɔna i kɔ i maa ko nin yobu. 10 I tɔnu ganun saria swi, ka suru ka tɔɔ bakanu ka wɔsu. 11 Tɛ berum man mɔ nen sɔmburu kpuro tu ku raa ko kam te na kua beɛn sɔ.

12 Na beɛ kanamɔ negibu, i beɛn tii dokeo nen ayero, domi na nen tii doke beɛn ayero. I n man gɔanu tore. 13 Nge me i yɛ, ka wasin barara na beɛ Labaari gea waasu kua nɔn gbiikiru. 14 Adama i n man gema, i n maa man yine, baa me nen bararu ta beɛ waabu tusa. I man mwawa nge me i ko Gusunɔn gɔrado mwa, n kun me Yesu Kirisi win tii. 15 I raa nuku dobu mɔ. Tɛ, mba n beɛ kua. Na kon kpɔ n beɛ seeda diiya ma, n n koo raa koorɔ i ko i beɛn nɔni wuka i man kɛ. 16 Na kua beɛn yibere yɛn sɔ na beɛ gem sɔɔwa?

17 Tɔn be, ba beɛn kɔru kasu, adama n n ka yaasi gea. Ba kɔ bu beɛ gɔwa besen min di, kpa i n ben kɔru kasu. 18 Tɔnu u n beɛn kɔru kasu ka yaasi gea, gɔa geena baadomma, n n mɔ sanam me na wɔa ka beɛ tɔna. 19 Nen bii kɔnasibu, na kɔam maa wahala mɔ nge tɔn kurɔ wi u marumɔ, sere Kirisin daa yu ka koorɔ beɛ sɔɔ. 20 Na kɔ na n wɔa ka beɛ tɛ kpa n nen gere kɔsi. Na wɔa bitani sɔɔ beɛn sɔ.

Agaa ka Saaraa

ba sɔa gari yin weesinaa

21 I de n beɛ bikia, beɛ be i kɔ i n wɔa woodan nɔmaɔ, i n nua ye wooda ya gerumɔ?

22 Ba yorua ma Aburahamu u bii tɔn durɔbu yiru mara,

turo ka kurɔ wi u sãa yoo,
 turo ka kurɔ wi u sãa tii mɔwɔ.
²³ Yoo wi, u win bii mara
 nge mɛ tɔmbu kpuro ba ra
 ma, adama tii mɔwɔ wi, u
 win bii marawa ka Gusunɔn
 nɔɔ mwɛɛru. ²⁴ Gari yini
 yi kua weesinaa. Kurɔ be
 yiru ba ka nɔɔ mwɛɛnu yiru
 weenɛ. Teeru, te ta bibu
 marumɔ yoru sɔɔ, ta naamɔ
 saa Sinain guurun di, teya
 ta ka Agaa weenɛ. ²⁵ Agaa
 wi, u sãare nge Sinain guuru,
 Daarububan tem sɔɔ. U maa
 sãa nge Yerusalemu ye ya wãa
 tɛ, domi ya wãa yoru sɔɔ ka
 yen tɔmbu kpuro. ²⁶ Adama
 Yerusalemu ye ya wãa wɔllo,
 ya tii mɔ, ya maa sãa besen
 mero. ²⁷ Domi ba yoruɔ,

“A gɔru doro, kurɔ wunɛ wi a
 n marure.

A gbãro a kuuka ko ka nuku
 dobu,

wunɛ wi a n marubun wahala
 koore.

Domi kurɔ wi ba raa deri,
 u koo bibu ma n kere kurɔ wi
 u wãa ka durɔ.”

²⁸ Tɛ bɛɛ nɛgibu, i sãa
 Gusunɔn nɔɔ mwɛɛrun bibu
 nge mɛ Isaki u sãa. ²⁹ Sanam
 mɛya bii wi ba mara nge
 baawure, u wi ba mara ka
 Gusunɔn Hunden dam nɔni
 sɔɔwa. Mɛya maa n sãa tɛ.
³⁰ Adama mba Gusunɔn gari
 yi gerumɔ. Yi nɛɛwa, “A yoo
 wi giro ka win bii sannu,
 domi win bii wi, u n tubi
 dimɔ ka tii mɔwɔn bii sannu.”
³¹ Nge mɛya nɛgibu, sa n
 sãa yoon bibu. Sa sãawa tii
 mɔwɔn bibu.

I bɛɛn tii mɔru nɛnuɔ

5

¹ Sa n ka tii mɔn sɔna Kirisi
 u sun yara yorun di. Yen sɔ,
 i yɔro sim sim kpa i ku de bu
 bɛɛ duusia yoru sɔɔ kpam.

² I swaa dakio i nɔ. Nɛ
 Pɔluwa na bɛɛ yeni sɔɔmɔ, i
 n dera ba bɛɛ bango kua, i n
 arufaani gaa wasi Kirisin mi.

³ Nɛn seeda wee ye na dimɔ
 kpam. Baawure wi u dera
 ba nɔn bango kua, na yɔro
 sɔɔmɔ u koo wooda kpuro
 mɛm nɔɔwawa. ⁴ Bɛɛ be i kɪ
 i gem wa Gusunɔn wuswaaɔ
 ka woodan nɛnubu, i tii kara
 kɔ Kirisin min di ma i kisira
 durom nɔman di. ⁵ Domi sa
 yɪiyo ma Gusunɔ u koo sun
 gem wɛ ma sa mɛ swaa daki
 ka win Hunden dam ka naane
 dokebu. ⁶ Sà n gbinnɛ ka Yesu
 Kirisi, bango n kun mɛ bango
 sariru ya n gãanu. Ye n sãa
 gãanu yeya naane dokebu bi
 bu sɔmburu mò ka kɪru.

⁷ I raa duki mò bura buram
 tɔna. Wara u bɛɛ swaa
 bunana i n maa ka gem mɛm
 nɔɔwammɛ. ⁸ Kɔkiri bi, bu n
 nɛ saa Gusunɔn min di wi u
 bɛɛ soku. ⁹ Nge mɛ ba ra nɛɛ,
 pɛɛ seeyatia fiiko, yeya ya ra
 pɛɛ kpuro kukusie. ¹⁰ Adama
 Yinni u dera na bɛɛ naane sãa.
 Na yɛ ma i n ko gãa tukunun
 bwisikunu ko. Wi u maa bɛɛ
 bitani dokemɔ, Gusunɔ u koo
 nɔn taare wɛ baa n n weren
 na.

¹¹ Nɛgibu, nɛn tii nà n
 kpamam sere ka tɛ ma n
 weenɛ bu bango ko, mban
 sɔna ba man nɔni sɔɔmɔ. Nà n
 mò mɛ, Yesun dãa bunanarun
 gɔɔn gari yi n maa tɔmbu
 torasiamɔ. ¹² Be ba bɛɛ bitani
 dokemɔ mi, bu doo bu tii
 maatam ko.

¹³ Nɛgibu, ba bɛɛ sokawa i ka ko tii mɔwɔbu. Ka mɛ, i ku de bɛɛn tii mɔru tu de i n sɪimɔ ka wasin baa. Adama i n sominamɔ ka kɪru. ¹⁴ Domi wooda kpuron wira wɔawa yiire tee bini sɔɔ bi bu nɛɛ, “A wunen tɔnusi kɔɔ nge wunen tii tii.” ¹⁵ Adama i n sankinamɔ nge gbeku yɛɛ, i mɛɛra koonamɔ, i n yɛ ma i ko kam koosiana.

Gusunɔn Hunde ka tɔnun daa

¹⁶ Ye na gerumɔ wee, i de Gusunɔn Hunde u bɛɛ kpara. N n koora mɛ, i n ko maa bɛɛn tii tiin kɪru kankam ko. ¹⁷ Domi ye bɛɛn tii tiin daa ya kɪ, ya n ka Gusunɔn Hunden kɪru nɔɔ tia sɔɔ. Ma Hunden kɪru ta n ka bɛɛn tii tiin kɪru nɔɔ tia sɔɔ. Kɪru yiru ye, ya sannamɔ sere i n kpɛ i ko ye i kɪ. ¹⁸ Adama Gusunɔn Hunde u n bɛɛ kparamɔ i n wɔa woodan nɔmɔ.

¹⁹ Tɔnun tii tiin daa ya ra sɔɔsire kpasasa. Yeya kɔɔ mennabu tantanaru sɔɔ, ka daa disinugia ka daa bɛɛɛɛɛɛ, ²⁰ ka bɔu sɔaru ka tim kankam, ka yibɛɛ tɛɛru, ka sannɔ, ka nisinu, ka mɔru, ka nɔɔ gɔmunu, ka sikirinɔ, ka karanabu, ²¹ ka kinɛnu, ka tam nɔrubu, ka aka dibu, yen bweseru kpuro gesi. Na bɛɛ kɪrɔ mɔ nge mɛ na raa kua na nɛɛ, be ba yenin bweseru mɔ, ba n kpɛ ba n wɔa mi Gusunɔ u bandu swii.

²² Adama Gusunɔn Hunden maruma, kɪru, ka nuku dobu, ka bɔri yendu, ka tɛmanabu, ka tɔn geeru, ka nuku tia, ka naanɛ, ²³ ka daa duudwia, ka gaya. Wooda sari ye ya yeni

taare wɛɛmɔ. ²⁴ Ma be ba sɔa Yesu Kirisigibu ba ben tii tiin daa kpeerasia dɔa bunanarɔ, ka yen binɛ ka yen kɪru kpuro. ²⁵ Gusunɔn Hundewa u sun wɔaru wɛ. N n mɛn na, su maa de u n sun kpare. ²⁶ Su ku tii sua kpa sa n sannɔ seeyamɔ bɛɛn suunu sɔɔ, kpa sa n nisinu kuanammɛ bɛɛn tii tiinɛ.

I sɔmunu dɛranɔ

6

¹ Nɛgibu, i n goo mwa toraru garu sɔɔ, bɛɛ be Gusunɔn Hunde u kparamɔ, i yɛro swaa gea sureo kpam ka tii kawabu, kpa i n tii yɛ bu ku raa ka bɛɛn tii kɔkirin sɔ. ² I n sɔmunu dɛranamɔ kpa i ka Kirisin wooda mɛm nɔɔwa. ³ Goo u n tii mɛɛra goo ma u n sɔa gɔanu, u tii nɔni wɔkumɔwa. ⁴ I de baawure u win tiin kookoosu yiya kpa u wa si sɔɔ, ye u koo ka woo kana, adama u ku woo kana ma u goo keren sɔ. ⁵ Domi baawurewa u koo win tii tiin sɔmunu sɔbe.

⁶ Wi ba Gusunɔn gari sɔɔsimɔ, i de yɛro u win gɔa gee ni u mɔ bɔnu ko ka wi u nɔn sɔɔsimɔ.

⁷ I ku tii torasia. Ba ku ra Gusunɔ yaakoru ko. Domi ye tɔnu u duurumɔ, yeya u koo gɛ. ⁸ U n duurumɔ ye win tii tiin daa ya kɪ, kam koba ya koo nɔn marua. U n maa duurumɔ ye Gusunɔn Hunde u kɪ, wɔaru te ta ku ra kpewa Gusunɔn Hunde koo nɔn marua. ⁹ N n mɛn na, su ku wasira gean kobu sɔɔ, domi sɔ kun kpanɛ, sa ko wa su gɛ sanam mɛ saa ya tura. ¹⁰ Nge mɛya saa baayere ye sa

ayeru mɔ, su baawure durom
kua, n mam neere be ba Yesu
naane doke.

Kirɔ dāaka ka tɔbiribu

¹¹ Tɛ, i nen yori baka meerio
ye na beɛ yoruammɛ ka nen
tiin nɔma. ¹² Be ba kɪ bu woo
kana wasin sɔ, beya ba kɪ bu
beɛ tilasi ko i ka bango ko.
Adama ba ye mɔ kpa bu ku
ka nɔni swāaru wa Kirisin dāa
bunanarun garin sɔ. ¹³ Baa
be ba bango kua mi, ben tii
ba n wooda mem nɔwammɛ.
Ma ba kɪ bu beɛ bango ko
bu ka woo kana. ¹⁴ Adama
nɛ na kun woo kanamɔ ma
n kun mɔ beɛn Yinni Yesu
Kirisin dāa bunanarun garin
sɔ, domi win dāa bunanarun
sɔna handunian gāanu kpuro
kun maa man sɔawɛ gāanu,
mɛya nu n maa man gawamɔ.
¹⁵ Bango ka bango sariru yen
gaa kun sɔa gāanu. Ye n sɔa
gāanu, yɛya a n sɔa taka koora
kpaa. ¹⁶ Be ba taka koora
kpaan wooda yeni swīi, alafia
ka durom mu n ka bu wāa ka
Gusunɔn tɔmbu kpuro.

¹⁷ Saa gisɔn di goo u ku maa
man wahala ko domi na boo
bori mɔ nen wasi sɔɔ, yi na wa
Yesun sɔ.

¹⁸ Nɛgibu, beɛn Yinni Yesu
Kirisin durom mu n wāa ka
beɛ. Ami.

TIRE TE PŌLU U EFESUGIBU KUA

Pōlu u wāawa pirisom sōo Romuō u ka tire te Efesugibu yorua. Ye u tu yorua u kpa, Tisikiwa u gōra u ka tu da. N sāare Efesun bera min Yesun yigbenu kpurowa u tire te yorua, n n̄ mō teeru tōna.

Gbiikaa, u bu sōosimō nge mē Yesun yigberugibu ba kua wasi tee Yesu sōo. U sōosimō swaa ye Gusunō u kpa u ka win tōmbu gōsa ma u ben toranu suuru kua, ma u bu win Hunde Dēero wē.

Yiruse, u bu kirō mō bu ka ben wāaru di nōo tia sōo ye ya koo sōosi ma Kirisi u wāa ben wāaru sōo ka gem.

Pōlu u garin weenasii dabinu sua u ka Yesun yigberun nōo tian gari bu yeerisia. U nēē, Yesun yigberu ta sāawa nge wasi, ma Yesu wi, u sāa yin wiru. Yigbē te, ta maa sāa nge diru, ma Yesu wi, u sāa ten gani gōmburun dam. Yigbē te, ta maa sāa nge kurō, ma Yesu wi, u sāa ten durō.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-2.
2. Kirisi ka win yigberu, wiru 1:3n di sere wiru 3:21.
3. Wāa kpaaru Kirisi sōo, wiru 4:1n di sere wiru 6:20.
4. Nōo kana tōbiribu, wiru 6:21-24.

Tōbiribu

¹ Bēē naane dokeobu, bēē be i wāa Efesuō ma i ka Yesu Kirisi yōra dim dim, nē Pōlu, nē wi na sāa Yesu Kirisin goro Gusunōn kīru sōo, na bēē

tōbura. ² Gusunō bēsen Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēē durom kua kpa bu bēē alafia kē.

Durom mē Gusunō sun kua bēse ka Kirisin

gbinnaan saabu

³ I de su Gusunō siara bēsen Yinni Yesu Kirisin Baaba. Bēse ka Kirisin gbinnaan saabu u sun wollun doma bwese bwe-seka kua saa win Hunden min di. ⁴ Bu sere handunia taka ko, Gusunō u sun gōsa kō sa n ka sāa wigibu Kirisi sōo, kpa sa n sāa dēerobu ka taare sarirugibu win mi. Win kīru sōo ⁵ u himba kua yellun di u sun ko win tiin bibu saa Yesu Kirisin min di. Win tōn geerun sōna u kua mē, ⁶ kpa su ka win durom yīkogim siara mē u sun kua bēse ka win Bii kīnasin gbinnaa sōo.

⁷ Domi Kirisin yem saabuwa sa yakiara ma ba sun bēsen durum suuru kua. Nge mēya Gusunō u sun win durom bakam sōosi, ⁸ mē u sun kua n banda ye u sun bwisi beke ka laakari yabua. ⁹ Ma u sun win asiri giasia ye win tii u gōru doke u ko yellun di saa Yesu Kirisin min di. ¹⁰ Gusunōn himba ye, ye u koo yibia dōma te saa ya tura, yera u taka koora kpuro mēna sannu, ye kpuro ye ya wāa wollo ka ye ya wāa temō, kpa Kirisi u n sāa yen wirugii.

¹¹ Domi gāanu kpuro nu kooramōwa nge mē Gusunōn himba ka win kīru. Ma bēse ka Kirisin gbinnaan sō sa kua tubi diobu Gusunōn mi ka win tiin himba ye u gōru doke yellun di. ¹² N n mēn na, i de

su Gusunɔ beere wɛ, beɛ be sa gbia sa yiɣɔbu mɔ Kirisin mi.

¹³ Mɛya maa sanam mɛ i gem gari nua yi yi sɔa Labaari Gea ye ya ka beɛ faaba naawa, sanam mɛya i Kirisi naane doke. Ma Gusunɔ u win tiin yireru doke beɛ sɔa ye u beɛ Hunde Dɛero kɔ win nɔ mwɛɛru u raa kua. ¹⁴ Hunde Dɛero wiya u sɔa nge besɛn tubin suna ye Gusunɔ u win tɔmbu nɔ mwɛɛru kua. Ma u sun sɔomɔ kam kam ma sa ko tubi ye di sanam mɛ Gusunɔ u koo wigibu yakia mam mam. Kpa bu win yiiko siara.

Pɔlun kanaru

¹⁵ Yenin saabuwa saa dɔma tɛn di na beɛn naane dokebu Yinni Yesu sɔon baaru nua ka nge mɛ i naane dokeobu kpuro kɔ, ¹⁶ na n wasirare na kun ka Gusunɔ siare beɛn sɔ. Na beɛ yaayamɔ nɛn kanaru sɔ, ¹⁷ ma na besɛn Yinni Yesu Kirisin Yinni, wi u sɔa Baaba yiikogii kana u beɛ ko laakarigibu kpa u beɛ yam bururasia i ka nɔn gia. ¹⁸ Na maa nɔn bikiamɔ u beɛn gɔrun nɔni wukia kpa i ka win yam bururam wa, kpa i n ka yɛ ye i yiɣɔ yɛn sɔ u beɛ soka, ka nge mɛ win tubi gean kpɔara nɛ ye u naane dokeobu yiiye, ¹⁹⁻²⁰ ka nge mɛ win dam bakam mu sɔmburu mɔ beɛ be sa nɔn naane doke sɔ. Dam mɛ, mu sɔa tem ka dam bakam mɛ u denda u ka Kirisi seeya gɔrin di ma u nɔn sinasia win nɔm geuɔ wɔllɔ. ²¹ Miya Kirisi u wɔa u wɔllun wirugibu kpuro kere ka min yiikogibu ka damgibu ka yinnibu kpuro ka yisuru baatere te ba koo kpɔ bu soku

saa yeni sɔa ka maa saa ye ya sisi sɔa. ²² Ma Gusunɔ u dera u kua gɔanu kpuron wirugii, ma u nɔn wuna u ka ko wigibun yigberun Yinni boko. ²³ Yigbe te, ta sɔa win wasi. Te sɔara win tii u wɔa u yiba ma u yabu baayere yibiamɔ baama.

2

Gɔon suuribu

¹ Gasɔ, i raa sɔa nge be ba gu beɛn toranu ka beɛn mɛm nɔ sarirun sɔ. ² I ra raa handunian kom kɔsum kpuro ko, ma i hunde kɔsi yi yi wɔa wɔllɔn wirugii wiru kpɔiya wi u sɔa hunde ye ya sɔmburu mɔ sere ka tɛ tɔn be ba kun Gusunɔ mɛm nɔwammɛn gɔruɔ. ³ Geema, beɛ kpuro sa raa sɔawa nge be. Besɛn gɔru kɔru sɔara sa ra n siimɔ ma sa baayere kua ye besɛn wasi kɔ ka ye sa bwisika. Besɛn marumara ta dera sa ra dera sɔa be ba koo Gusunɔn mɔru wa nge be ba tie.

⁴ Adama Gusunɔn wɔnwɔndu ta kpɔ win kɔi bakarun sɔ te u sun kɔa. ⁵ Sanam mɛ sa sɔa nge gɔribu besɛn toranun sɔ, u sun kua wasobu ka Kirisi sannu. N n mɛn na, win durom sɔna i faaba wa. ⁶ Gusunɔ u sun seeya gɔrin di ka Kirisi sannu kpa su bandu di ka wi sannu wɔllɔ. ⁷ U sun win tɔn geeru sɔosi saa Yesu Kirisin min di, kpa su ka win durom bakam wa mɛ mu n nɔru mɔ sere ka baadommas. ⁸ Domi Gusunɔn duroma ba ka beɛ faaba kua naane dokebun sɔ. N n mɔ ka beɛn hania, Gusunɔn kɛra. ⁹ Ya n sɔa beɛn sɔmburun are. Yen sɔna goo kun kpɛ u

woo kana. ¹⁰ Domi sa sãawa Gusunon noman samburu. U sun taka kuawa bese ka Yesu Kirisin gbinnaa são su ka som geenu ko nin sãoru u kua saa yellun di.

Bwesenu kpuro kua tia

Kirisi são

¹¹ Yen sã, i ku duari ma ba bee marawa ton tukobu. Yera n dera be ba sokumã bangogibu, be ba ben tiin wasi bango kua, ba ra ka bee soku bango sarirugibu. ¹² I yaayo ma sanam me, i ka Kirisi toma, i sãa ton tukobu Isireliban mi, i n bõnu mõ nã mwẽenu sã, ni Gusunõ u win tãmbu kua. I wãa handunia yeni sã n n ka yiyõbu, n n maa ka Gusunõ. ¹³ Adama tẽ ye i ka Yesu Kirisi gbinne, bee be i raa ka Gusunõ toma, tẽ i wãa win bõkuõ Kirisin yem saabu. ¹⁴ Domi Kirisin tiwa u ka sun bõri yendu naawa ye u ka bwesenu yiru kua bwese teeru, ma u tusiru wuna te ta sãa nge gana ye ya raa bu burane. ¹⁵ Ka win gõwa u wooda kpeesia ka yen yirebu ka yen sesenu, kpa u ka kpĩ u bwesenu yiru ye ko bwese kpaa teeru dege dege win tii sã. Nge meya u ka bõri yendu doke ben suunu sã. ¹⁶ Kirisi u tusi te kpeesia ka win gõ dãa bunanaru wõlõ. Gõ win saabuwa u bwesenu yiru ye kua teeru, ma u bu dorasia ka Gusunõ. Be kpuro sannu ba kua nge wasi tee. ¹⁷ Nge meya Kirisi na u ka bõri yendun labaari nõsia been mi, bee be i raa ka Gusunõ toma, ka be ba wãa win bõkuõ. ¹⁸ Ka geema, Kirisin min diya bese

kpuro, sa ko kpĩ su da Baaban wuswaa ka Hunde turo win somiru.

¹⁹ N n men na, i n maa sãa ton tukobu n kun me sõbu, tẽ i kuawa wuu teugibu ka naane dokeobu kpuro, i maa kua Gusunon yenugibu. ²⁰ Bee maa i sãa nge gani yi ba bana kpeekpeeku gen wõlõ ge gõrobu ka Gusunon sãmõbu ba sura, Yesu Kirisin tiwa sãa gen gõmburun dam. ²¹ Wi sãra dii te, ta swẽene ma ta guniamõ tu ka ko Gusunon wãa yeru. ²² Bee ka Kirisin gbinnaan sã ba bee banisi dii te sã, ka be ba tie sannu i ka ko Gusunon Hunden wãa yeru.

3

Põlun samburu

ton tukobun suunu sã

¹ Yenin saabuwa ne Põlu na kanaru mõ, ne wi Kirisi Yesu u dera na wãa pirisom sã bee ton tukobun sã. ² Na yiyõ kam kam ma i nua kã nge me Gusunõ u man durom kua n ka sãmbu teni ko been arufaanin sã, ³ ka nge me win tii u man win asirin gari giasia. N wee na gari yin fiiko yorua kã. ⁴ I n gari yi gara i ko i tubu nge me na Kirisin asirin gari yẽ. ⁵ Ba n gasõgibu asiri ye sãosi, adama tẽ saa win Hunden min di Gusunõ u ye win gõro be u gõsa ka win sãmõbu sãosi. ⁶ Asiri ye wee, Labaari Gean saabuwa ton tukoba kua tubi diobu ka Yuuba sannu. Be ka Yuuba ba kua wasi tee yin doo dooka, ba maa bõnu mõ nã mwẽe te sã, te Gusunõ u kua Yesu Kirisin min di.

⁷ Na kua Labaari Gean sɔmɔ durom mɛn saabu mɛ Gusunɔ u man kua ka win dam. ⁸ Nɛ wi na sãa naanɛ dokeobu kpuron yãkabu, nɛna Gusunɔ u durom mɛni kua n ka gãa geenu nɔru sari ni nu wãa Kirisi sɔn labaari kpara tɔn tukobun mi. ⁹ Kpa n ka tɔmbu kpuro giasia nge mɛ Gusunɔn himba asirigia ya koo ka koorã. Gusunɔ wi u sãa gãanu kpuron Taka Kowo, u asiri ye berua saa yellun di, ¹⁰ kpa wɔllun wirugibu ka yiikogibu bu ka win bwisin asansi gia saa Yesun yigberun di saa yeni sɔɔ. ¹¹ U kua nge mɛ, win himban sɔ ye u mɔ u sere handunia taka kua, ma ya wiru goora Yesu Kirisi bɛsɛn Yinni sɔɔ. ¹² Ye sa ka nɔn gbinnen saabu ma sa nɔn naanɛ sãa, yen sɔna sa ko kãku su da Gusunɔn wuswaaɔ ka toro sindu. ¹³ N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ i ku wurura nɛn nɔni swaarun sɔ te na waamɔ bɛɛn saabu. Tera ta sãa bɛɛn bɛɛɛ.

Kirisin k̄run kp̄aarũ

¹⁴ To, gari yin saabuwa na yiire Gusunɔ Baaban wuswaaɔ, ¹⁵ wɔn min di bweseru baatere ta yara te ta wãa wɔllɔ ka te ta wãa temɔ. ¹⁶ Na nɔn kanamɔ u de win Hunde u bɛɛ dam kɛ bɛɛn ḡɔruɔ nge mɛ win yiikon kp̄aara nɛ, ¹⁷ kpa Kirisi u win wãa yeru ko bɛɛn ḡɔrusu sɔɔ bɛɛn naanɛ dokebun saabu. Na maa kanamɔ u de i n nuuru mɔ kpa i n yɔ dim dim k̄ru sɔɔ. ¹⁸ Kpa bɛɛ ka naanɛ dokeobu kpuro sannu i ka kp̄i i Kirisin k̄run yasum ka ten d̄ɛbu ka ten gunum ka ten dukum gia,

¹⁹ kpa tu bɛɛ yeeri, baa mɛ ta tɔnun ȳɛru kere, kpa Gusunɔn daa ya n yiba bɛɛ sɔɔ mam mam.

²⁰ Gusunɔ u yiiko mɔ u ka ko n kere ye sa bikiamɔ, n̄ kun mɛ ye sa mam bwisikumɔ win dam saabu mɛ mu sɔmburu mɔ bɛɛ sɔɔ. ²¹ Yen sɔ, su nɔn bɛɛɛ wɛ Yesun yigberu sɔɔ saa Yesu Kirisin min di saa baayere kpuro sere ka baadommaɔ. Ami.

4

Kirisin wasin nɔɔ tia

¹ N n mɛn na, i n s̄imɔ nge mɛ n weenɛ be Gusunɔ u soka ba n s̄imɔ. Nɛ Polu, nɛ wi na wãa pirisɔm sɔɔ yɛn sɔ na Yinnin wãaru wãa, nɛna na bɛɛ yeni kanamɔ. ² I de i n s̄imɔ ka tii kawabu, ka daa duudwia, ka suuru, kpa i n k̄ru sɔɔsinamɔ ka temanabu. ³ I hania koowo i n ka nɔɔ tia sãa ye ya wee Hunde D̄ɛron min di kpa i n gbinnɛ b̄ori yendu sɔɔ. ⁴ Sa Hunde turo mwa ma sa kua wasi tee. Nge mɛya maa ȳiyo teeba sa mɔ yɛn sɔ Gusunɔ u sun soka. ⁵ Yinni turowa sa mɔ ka naanɛ doke teebu ka maa batemu tia. ⁶ Gusunɔ turowa wãa wi u sãa baawure kpuron Baaba. Wiya kpuron sunɔ, wiya sɔmburu mɔ tɔmbu kpuron min di, u maa wãa baawure kpuro sɔɔ.

⁷ Bɛsɛn baawure u k̄ru mwa nge mɛ Kirisi u k̄i, ⁸ nge mɛ Gusunɔn gari yi gerumɔ yi nɛɛ,

“Sanam mɛ u yɔɔwa wɔllɔ, u ka yobu da.

Ma u tɔmbu k̄ɛnu bɔnu kua.”
⁹ Tɛ, mba “u yɔɔwa wɔllɔn” tubusianu. Yen tubusiana, u

raa sarama wəllun di u dua sere tem sɔɔwɔ. ¹⁰ N n mɛn na, wi u sarama wiya maa yɔɔwa sere Gusunɔ wəllɔ kpa u n wāa baama. ¹¹ Wiya u gabu gɔsa bu ka ko gɔrobu, gabu sɔmɔbu, gabu waasu kowobu, gabu Yesun yigberun wirugibu, gabu keu koosiobu. ¹² U bu gɔsa bu ka naanɛ dokeobu sɔɔru ko win sɔmburun sɔ, kpa bu ka Yesun yigberu te ta sāa win wasi tāsisia. ¹³ Nge mɛya bɛsɛ kpuro sa ko ka gia ma gāa teena sa naanɛ doke, sa maa gāa teenu gia Gusunɔn Bii sɔɔ, kpa su ko tɔn girobu nge mɛ Kirisin tɔn girora nɛ. ¹⁴ Sa n̄ ko sa n maa sāa nge bibu be ba koo ka sɔɔsi kpaaru baatere b̄arikia nge woo guna, n̄ kun mɛ be ba n̄ni wɔkumɔ ma ba bu swaa nim wiamɔ ka bwisi. ¹⁵ Adama sa n gem kparamɔ ka kīru kpa su kp̄ɛa gāanu kpuro sɔɔ su ka Kirisi kp̄aaru turi wi u sāa wiru. ¹⁶ Win miya bɛsɛ be sa sāa win wasin doo dooka kpuro sa s̄arisinɛ, ma wasi kpuro yi swɛnɛ ka yin gbin gbinka. Tɛ, gbindu baatere t̄a n sɔmburu m̄o nge mɛ n weenɛ, wasi kpuro ra n kp̄ɛamɔwa yi n sosimɔ ka kīru.

Wāa kpaaru Kirisi sɔɔ

¹⁷ Wee ye na bɛɛ sɔɔmɔ ka Yinnin yīsiru. I ku maa de i n sīimɔ nge tɔn tukobu be ba ben bwisiku kamginu swīi. ¹⁸ Ba yam bia ben laakari sɔɔ. Ba n̄ wāa te Gusunɔ u wɛɛmɔ yɛ, ben ȳɛru sariru ka ben ḡoru bɔbunun sɔ. ¹⁹ Ba n̄ maa sekuru garu m̄o, ba ben tii ȳsusiwa toraru sɔɔ

mam mam bu ka daa disinugia kpuro ko ka binɛ.

²⁰ Adama bɛɛ, n n̄ mɛ, i gia Kirisin min di. ²¹ Geema, i win gari nɔɔre kam kam, ma ba bɛɛ gem giasia mɛ mu wāa Yesu sɔɔ. ²² Ye i gia, yera i bɛɛn daa gura pweto ye ya sāa bɛɛn gasɔn wāaru, ye binɛ kankam ya n̄ni wɔkua ya ka kam kobu dɔɔ. ²³ Kpa i n ḡoru kpaasu ka bwisiku kpaanu m̄o mam mam, ²⁴ kpa i daa kpaa sebe ye ya ka Gusunɔgia weenɛ ma ya sɔɔsiramɔ wāa geeru sɔɔ te ta dɛɛre ma ta wee saa gem garin min di.

²⁵ Yen sɔ, i ku maa weesu ko. I de baawure u n da win winsim gem sɔ domi sa sāawa wasi teen doo dooka. ²⁶ Baa i n m̄oru bara, i ku de yu bɛɛ torasia, i ku maa de ya n bɛɛ wāasi sere sɔɔ u ka du. ²⁷ I ku ra de Setam u naa swee yeru wa. ²⁸ Wi u ra raa gb̄eni u ku maa gb̄eni adama u doo u ka win n̄ma sɔm geeru ko kpa u n gāanu m̄o u ka s̄arobu somi. ²⁹ I ku de gari k̄osi yi yari bɛɛn nɔɔ sɔɔn di, ma n kun m̄o gari gee yi yi somiru m̄o kpa yi n sāa arufaanigii be ba swaa dakin mi. ³⁰ I ku Gusunɔn Hunde Dɛero nuki sanku, domi Hunde wi, u sāawa Gusunɔn yīreru bɛɛ sɔɔ te ta sɔɔsimɔ ma Gusunɔ u koo sun yakia mam mam. ³¹ I ku yibere tɛɛru yi ḡoruɔ, ka maa m̄oru ka nuku gbisibu. I ku maa w̄akisina n̄ kun mɛ i w̄onna, i nuku k̄osu kom baamere derio. ³² I durom kuanɔ kpa i n w̄onw̄ondu m̄oɔsinɛ. I suuru kuanɔ nge mɛ Gusunɔ u bɛɛ suuru kua

Kirisin sɔ̃.

5

Wāaru yam bururam sɔ̃

¹ Tɛ̃, yèn sɔ̃ i sãa bii be Gusunɔ̃ u kī, i hania koowo i n ka mò nge wi. ² I de bɛɛn wāarun kookoosu su n kīru mɔ̃ nge mɛ Kirisi u sun kīa ma u win wāaru wɛ̃ bɛɛn sɔ̃ nge yāku nubu durorugiru te ta Gusunɔ̃ dore.

³ Yèn sɔ̃ i sãa naanɛ dokeobu i ku de kɔ̃ mɛnnabu tantanaru sɔ̃ n̄ kun mɛ daa disinugia n̄ kun mɛ binɛ, yen gaa yu nɔ̃ra bɛɛn suunu sɔ̃.

⁴ I ku maa de sekurun gari n̄ kun mɛ wiira gari n̄ kun mɛ gari kankam yu yari bɛɛn nɔ̃ sɔ̃n di domi n̄ n̄ ka bɛɛ weenɛ, adama i de i n Gusunɔ̃ takaru mò. ⁵ I de i n yɛ̃ kam kam ma be ba kɔ̃ mɛnnamɔ̃ tantanaru sɔ̃, n̄ kun mɛ daa disinugiagibu, ben goo kun bɔ̃nu wasi Gusunɔ̃ ka Kirisin bandu sɔ̃. Mɛya maa binɛgii, domi binɛgii sãawa nge b̃u sɔ̃.

⁶ I ku ra de goo u ka bɛɛ gari diri swaa nim wia, domi yenin sɔ̃na Gusunɔ̃n mɔ̃ru wee ben wirɔ̃ be ba n̄ n̄n mɛm nɔ̃wammɛ. ⁷ Yen sɔ̃, i ku de i n gāanu mɔ̃sine bɛɛ ka tɔ̃n ben bweseru. ⁸ Yellu bɛɛn tii i raa wāawa yam wɔ̃kuru sɔ̃. Adama tɛ̃, bɛɛ ka Yinnin gbinnaan sɔ̃, i wāa yam bururam sɔ̃. N n̄ mɛn na, i de i n s̃imɔ̃ nge yam bururamgibu. ⁹ Domi wi u s̃imɔ̃ yam bururam sɔ̃ wiya ra n̄ tɔ̃n geerun kom bwese bweseka mò ka gean kobu ka maa gem gerubu. ¹⁰ I kookari koowo i ka gia ye

ya koo Yinni wɛ̃re. ¹¹ I ku tii kp̃ɛ kookoo kamgisu sɔ̃ si tamba mò yam wɔ̃kuru sɔ̃. Adama i su terasio yam bururam sɔ̃. ¹² Seku bakara i n nua ye tɔ̃n be, ba mò asiri sɔ̃. ¹³ Adama kookoo si, s̃u n̄ tera yam bururam sɔ̃, su koo sɔ̃sira kpasasa. ¹⁴ Geema gāanu baanire ni nu sɔ̃sira kpasasa, nu ra kowa yam bururam. Yen sɔ̃na Gusunɔ̃n gari nɛ̃,

“A yando wunɛ wi a do.

A seewo gɔ̃rin di.

Kpa Kirisi u nun yam bururasia.”

¹⁵ N n̄ mɛn na, i bɛɛn sanu sanusu laakari koowo. I ku de i n s̃imɔ̃ nge be ba ku ra bwisiku, adama i n s̃imɔ̃ ka laakari. ¹⁶ Saa ye i mɔ̃ kpuro, i ye dendio ka laakari domi saa yeni, saa kɔ̃sa. ¹⁷ Yen sɔ̃ tɛ̃, i ku de i n sãa be ba ku ra bwisiku, adama i hania koowo i ka gia ye Yinni u kī i ko.

¹⁸ I ku de tam mu bɛɛ go, domi mi sɔ̃ra daa bereteke wāa, adama i de Hunde Dɛero u n̄ bɛɛ yiba. ¹⁹ I de womu si i ka Gusunɔ̃ siaramɔ̃ su n̄ wāa bɛɛn faagi sɔ̃, i n Yinni tɔ̃mamɔ̃ ka siarabun womusu bɛɛn g̃oruɔ̃. ²⁰ I n Gusunɔ̃ Baaba takaru mò saa baayere gāanu kpuron sɔ̃ ka bɛɛn Yinni Yesu Kirisin ỹisiru.

Durɔ̃bu ka ben kurɔ̃bun

wāasinaa

²¹ I wiru kp̃iyanɔ̃ yèn sɔ̃ i Kirisi bɛɛrɛ wɛ̃emɔ̃.

²² Bɛɛ kurɔ̃bu, i bɛɛn durɔ̃bu wiru kp̃iyo nge mɛ i ko Yinni kuɔ̃. ²³ Domi durɔ̃wa sãa win kurɔ̃n wirugii nge mɛ Kirisi u sãa win yigberun

wirugii. Yigbe te, ta sāa win wasi, wiya maa sāa ten Faaba kowo. ²⁴ Nge me yigbe te, ta Kirisi wiru kp̄iye, nge meya n weene kurabu ba n ben durabu wiru kp̄iye gāanu baanire sōo.

²⁵ Bēe maa durabu i bēen kurabu kīō, nge me Kirisi u win yigberu kīa ma u win wāaru wē ten sō. ²⁶ U kua me, u ka tu dēerasia ka win gari yi yi sāa nge nim, kpa u ka tu tii yīiya. ²⁷ Domi u kī tu na win wuswaaō ka ten bēere kpuro, ta kun disinu ganu mō, n kun me suriki surikinu, n kun me serere gaa. U kīwa ta n dēere kpa ta kun taare gaa mō. ²⁸ Mēya n weene durabu bu ben kurabu kīa nge me ba ben tiin wasi kī. Wī u win kurō kī, u win tii kīwa. ²⁹ Goo sari wī u win tiin wasi tusa, u ra yi diisiewa kpa u yi nōori nge me Kirisi u mō win yigberun sō. ³⁰ Domi sa sāawa win wasin doo dooka. ³¹ Nge me Gusunōn gari yi gerumō yi nēē, “Yen sōna durō u koo win tundo ka win mēro deri, kpa wī ka win kurō ba n manine kpa be yiru kpuro bu ko wasi tee.” ³² Gari yi, yi sāawa gari giri yi yi raa berua, adama Kirisi ka win yigberun wāasinaawa na ka yā. ³³ Ka me, i de durō baawure u n win kurō kī nge win tii, kpa kurō baawure u n win durōn bēere yē.

6

Bibu ka ben mōwōbu

¹ Bēe bibu i bēen mōwōbu mēm nōōwō nge me Yinni u kī domi yeya ya wā. ² Wooda

gbiikaa ye ya nōō mwēeru mō wee. “A wunen tundo ka wunen mēro bēere wēeyō, ³ kpa a n ka nuku dobu mō, kpa wunen hunde yu daka da handunia mi.”

⁴ Bēe tundobu i ku bēen bibu mōru barasia, adama i bu nēnuō ka nōni dokebu kpa i bu Yinnin gari keu ko.

Yobu ka ben yinnibu

⁵ Bēe yobu i bēen yinnibu mēm nōōwō handunia mi, ka nasiaru ka diiribu n kun ka murafitiru, kpa n sāa nge Kirisiwa i sāmō. ⁶ N n mō sanam me ba bēe yōre tōna, i ka bu tōn geeru sōsi. I Gusunōn kīru koowo ka bēen gōru kpuro nge Kirisin yobu. ⁷ I bu sāawō ka hania kpa n sāa nge Yinniwa i kuamme, n n mō tōnu tōna. ⁸ I n yē ma Yinni u koo baawure win sām gee ni u kuan are kōsia, baa n n yoon na, n kun me tii mōwō.

⁹ Yen sō, bēe yinnibu i maa bēen yobu kuo nge me, i ku bu dam dōre. I n yē ma bēe ka be, Yinni turowa i mō wōllō wīn mī goo kun goo.

Naane dokeon tabu yānu

¹⁰ Ye ya tie na kī n bēe sō wee. Bēe ka Yinnin gbinnaa sō i de win dam bakam mu bēe dam kē. ¹¹ I tabu yānu kpuro sebuo ni Gusunō u bēe wēmō, kpa i ka kpī i yōra dim dim i Setam bwisi yina. ¹² Domi n n mō tōmba sa ka gabirinamō, ma n kun mō ka wōllun wirugibu ka yīikogibu, ka yam wōkurun sina bibu, ka maa wom dirum siini kōsi. ¹³ Yen sō, i Gusunōn tabu yānu kpuro suo i sebe

kpa i ka kpī i ka tii yina wahalan tōru sɔɔ, kpa i yōra dim dim ye kpuron biru.

Yesu Kirisi kī ka kīi te ta n nōru mɔ.

¹⁴ N n mēn na, i seewo i yōra dim dim kpa i n gem sēke bēen pōraɔ nge kpaka, kpa i n kookoo geesu sebua nge tarakpe. ¹⁵ I de alafian Labaari Gea ya n sāa nge bēen baranu ni i ko ka tāsī. ¹⁶ Yeni kpuron biru i naane dokebu nenuɔ nge tēfēru kpa i ka kpī i tōn kōson sēe dōɔginu gbara. ¹⁷ I faaba mɔɔ nge sii furɔ kākɔru, ka maa Gusunɔn gari nge takobi ye Hunde u bēe wēemɔ. ¹⁸ I n kanaru mɔ saa baayere kpa i n Gusunɔn somiru bikiamɔ nge mē Hunde Dēero u bēe sōɔsimɔ. I seewo i yōra kpa i n tēmanē, kpa i n kanaru mɔ naane dokeobu kpuron sɔ. ¹⁹ I maa kanaru koowo nēn sɔ, nà n nɔɔ wukia, n gari wa n gere n ka Labaari Gean gari yi yi raa berua nɔɔsia ka toro sindu. ²⁰ Na sāawa gari yin gɔro baa mē na tē wāa pirisɔm sɔɔ. Yen sɔ, i kanaru koowo kpa n kpī n gari yi kpapa ka toro sindu nge mē n weenē.

Nɔɔ kana tɔbiribu

²¹ Bēen kīnasi Tisiki wi u sāa sɔm kowo naanēgīi Yinnin sɔmburu sɔɔ, u koo bēe nēn labaari kpuro sɔ kpa i n ka yē nge mē na ka wāa. ²² Yen sōna na bēe nūn gōriamme u ka bēe sɔ nge mē sa ka wāa u ka bēen gōrusu yemiasia.

²³ Kpa Gusunɔ Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bēsēgibu alafia ka kīru wē ka naane dokebu sannu. ²⁴ Kpa Gusunɔn durom mu n ka be kpuro wāa be ba bēen Yinni

TIRE TE PŌLU U FILIPIGIBU KUA

Pōluwa u gbia u Filipigibu waasu kua ba ka Yesu naane doke, Gərobun Kookoosu 16:12-40. Yen biru, Lukuwa u Pōlu kəsire kua Filipi mi. U Labaari gea kparamə ge sɔɔ, u ka Yesun yigbɛru tāsisiāmɔ. Saa ye Pōlu u tire te yorua, u wāawa pirisəm sɔɔ. Min diya u Epafoditi gəra Filipio ka tire teni, wiru 2:25-30. Tire te sɔɔ, u Filipigibu siara kēɛ ni ba mərisian sɔ, wiru 4:10-19, ma u bu sɔɔwa ye ya kooramə mi u wāa, wiru 1:12-26 ka wiru 2:17-24. U maa bu yoruawa u ka bu dam kē kpa ben nuku dobu bu n ka wāa Yesu sɔɔ baadomma.

Tire ten kpunaa

1. Təbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pōlu u Filipigibu kanaru kuammɛ, wiru 1:3-11.
3. Pōlun tiin wāaru, wiru 1:12-26.
4. Filipigibun sanu sanusu Kirisi sɔɔ, wiru 1:27n di sere wiru 2:18.
5. Timote ka Epafoditi, wiru 2:19-30.
6. Kirəba ka dam kēru, wiru 3:1n di sere wiru 4:9.
7. Siarabu ka təbiribu, wiru 4:10-23.

Təbiribu

¹ Bɛɛ Yesu Kirisigibu bɛɛ be i wāa Filipio, ka sere bɛɛn yigbɛ tənwerobu ka bɛɛn yigbɛ səm kowobu, nɛ Pōlu ka Timote, bɛɛɛ Yesu Kirisin yobu, sa bɛɛ təbura. ² Gusunə bɛɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ

durom kua kpa bu bɛɛ alafia kē.

Pōlu u Filipigibu

kanaru kuammɛ

³ Nɛ Pōlu, na ra Gusunə nɛn Yinni siare mən nɔɔ na bɛɛ yaaya. ⁴ Saa baayere nà n kanaru mɔ bɛɛ kpuron sɔ, na ra tu kowa ka nuku dobu, ⁵ yèn sɔ i man somi na ka Labaari gea nɔɔsia saa tɔɔ gbiikirun di sere ka gisɔ. ⁶ Na yeni yē kam kam, Gusunə wi u səm gee te torua bɛɛ sɔɔ u ko n tu mɔ sere u ka tu dakura Yesu Kirisin tɔru sɔɔ. ⁷ N ka man dende na n bɛɛn laakari mɔ mɛsum bɛɛ be i bɔnu mɔ durom mɛ sɔɔ mɛ Gusunə u man kua. Domi bɛɛ kpuron kīra man neni, baa nà n wāa pirisəm sɔɔ n kun mɛ nà n tiɪ mɔ na ka Labaari gea yinamə na ye tāsisiāmɔ. ⁸ Gusunəwa sāa nɛn seedagii ma na bɛɛ kpuro kīwa nge mɛ Yesu Kirisin kīra sāa.

⁹ Ye na bikiamə nɛn kanaru sɔɔ, yera bɛɛn kīru ta n sosimɔ ta n dɔɔ, kpa i n Gusunə giamɔ kpa i n sāa bwisi geegibu, ¹⁰ i ka kpī i gāa geenu tubu. Nge mɛya i ko n dɛere, kpa i kun taare gaa mɔ dɔma te Kirisi koo wurama. ¹¹ Kookoo gee si su wee saa Yesu Kirisin min di, siya su ko n maa yiba bɛɛn wāaru sɔɔ, kpa su Gusunə bɛɛrɛ wē kpa su de bu nùn siara.

Kirisiwa wāaru

¹² Nɛgibu, na kī i n yē ma ye n man deema n gəsiawa Labaari gean wuswaa daabu. ¹³ Nge mɛya sina kpaa kɔsobu ka be ba tie kpuro ba yē ma Kirisin sōna na wāa pirisəm

sɔɔ. ¹⁴ Bɛsɛgibu dabiru, ye ba man wa piriɛm sɔɔ ba Yinni naanɛ kua ma ba wɔrugɔru sosi ba Gusunɔn gari nɔɔsiamɔ ka toro sindu.

¹⁵ Geema, gaba Kirisin gari waasu mɔ nisinu ka kinɛnɔn sɔ, adama gaba mɔ kɪrun sɔ. ¹⁶ Beni ba mɔ ka kɪru domi ba yɛ ma nɛn sɔmbura n ka Labaari gea suna. ¹⁷ Bɛnɔ ba Kirisin gari waasu mɔ, n n mɔ ka nuku tia, adama ka kinɛna. Ba tamaa ba koo man nuku sankiranu sosiawa piriɛm sɔɔ.

¹⁸ Ya n taarɛ ben bwisikunu nɔ n sɔa kɔsunu n kun mɛ geenu. Baa n n mɛren na, Kirisin gari yi gesi kparara. Nɛn nukura yen dobu do, ta ko n maa doramɔwa ta n dɔɔ. ¹⁹ Domi na yɛ ma yenin wii gobera sɔawa nɛn faaba bɛɛn kanarun saabu, ka maa Yesu Kirisin Hunden somiru. ²⁰ Domi na mara na maa yiɔyɔ kam kam ma na n gɔanun sekuru wasi. Nɔ n wɔa hunde sɔɔ, n kun mɛ nɔ n gu na toro sindu mɔ ma nɛn kookoosu su koo Kirisi bɛɛrɛ wɛ nge baadomma. ²¹ Domi nɛn mi, nɔ n wɔa, Kirisin wɔara na wɔa, nɔ n maa gu, gɔɔ man sɔawɛ are. ²² Nɔ n wɔa wɔaru sɔɔ kon kpɪ n sɔm geeru ko. Yen sɔ, na n yɛ ye kon gɔsi. ²³ Ba man gawe bera yiru kpuro. Na kɪ n doona kpa na n wɔa Kirisin mi, domi mi n buram bo. ²⁴ Adama bɛɛn arufaanin sɔ n weenɛ na n wɔa wɔaru sɔɔ. ²⁵ Yera na gia, yen sɔna na yɛ ma kon sina kpa na n wɔa ka bɛɛ kpuro kpa i wuswaa da ka nuku dobu naanɛ dokebu sɔɔ. ²⁶ Nge

mɛya sanam mɛ ko na n kpam wɔa bɛɛn suunu sɔɔ i ko i kpɪ i woo kana saa nɛn min di bɛɛ ka Yesu Kirisin wɔasinaan sɔ.

²⁷ I gesi de bɛɛn sanu sanusu su n ka Kirisin Labaari gea weenɛ. Nge mɛya, nɔ n na bɛɛn mi, n kun mɛ nɔ kun nɛ, kon bɛɛn baaru nɔ ma i yɔ dim dim i nɔ nɛ, ma i sunamɔ sannu ka gɔru teu naanɛ dokebun sɔ bi bu wee Labaari gean di. ²⁸ I ku de bɛɛn yibɛrɛba bu ka bɛɛ gɔanu nare. Yeya ya koo bu sɔɔsi ma ba kam kobu dɔɔwa, ya koo maa bɛɛ sɔɔsi ma i wɔa faaban swaa sɔɔ. Ye kpurowa ya wee saa Gusunɔn min di. ²⁹ Domi Gusunɔ u bɛɛ durom kua i n ka Kirisi naanɛ sɔa. N n mɛ tɔna, u maa bɛɛ durom kuawa i n ka nɔni swɔaru waamɔ win sɔ, ³⁰ kpa i n ka man taa tee bi mɔ bi i gasɔ wa na mɔ. Sere ka tɛ, biya na mɔ, nge mɛ i yɛ.

2

Kirisin tii kawabu

ka win kpɔaru

¹ Kirisi u tɔnu tɔsisiamɔ. Win kɪru ta ra n tɔnu dam kɛmɔ. Hunde Dɛero u ra maa tɔnu kpore kpa Kirisi u de tɔmbu bu wɔnwɔndu ka tɔn geeru sɔɔsina. ² N n mɛn na, na bɛɛ kanamɔ, i de i man nukuru dorasia ka bɛɛn nɔɔ tia ka bɛɛn kɪi teeru ka bɛɛn gɔru teu ka bɛɛn bwisiku teenu. ³ I ku gɔanu ko kinɛnɔn sɔ, n kun mɛ tii suabun sɔ, adama i tii kawo kpa i wura ma gaba bɛɛ kere. ⁴ Kpa bɛɛn baawure u ku win tii tɔnagia bwisiku, adama u de u maa gabugia bwisiku. ⁵ I

de i n bwisiku tee ni mō ni Yesu Kirisi u raa mō.

⁶ U ka Gusunō nē. Adama u n ka nūn kinenu kue.

⁷ U kpuro deriwa ye u raa mō ma u gōsira nge yoo.

U ka tōnu weena.

Ye u kua tōnu u kpa, ⁸ u tii kawa ma u wiru kpī sere ka gōwō wi u mam sāa dāa bunanarun gōō.

⁹ Yen saabuwa Gusunō u nūn sua wōlō gem gem ma u nūn yīsiru kā te ta yīsa kpuro bēere kere.

¹⁰ Kpa dūuru baatere tu yiira tu Yesun yīsiru bēere wē wōlō ka temō ka tem sōwō.

¹¹ Kpa nōō baagere gu Gusunō Baaba bēere wē kpa gu tuuba ko gu nē, Yesu Kirisi sāawa Yinni.

Fitila ni nu ballimō

handunia sōō

¹² Yen sōna nen kīnasibu, nge mē i ra raa mēm nō sanam mē na wāa ka bēe, tē ye na ka bēe toma, i kookari koowo n kere ka bērum ka diiribu bēen faaba yu ka yibu. ¹³ Domi Gusunōwa u sōmburu mō bēe sōō kpa i n ka gōru kīru mō te ta koo ko ye n koo nūn dore.

¹⁴ I kpuro koowo n kun ka wōkinu n kun mē sikirinōsu, ¹⁵ kpa i n dēere i kun taare gaa mō tōmbun nōni sōō, kpa i n sāa nge Gusunōn bibu be ba n serere mō handunian tōn kōsobun suunu sōō be ba swaa sare. I n ballimō ben suunu sōō nge fitilanu, ¹⁶ i n ka bu wāarun gari nōōsiamō. I n mō mē, kon kpī n woo kana Kirisin tōru sōō, yēn sō nen hania ka nen sōmbura kun kam kue.

¹⁷ Bēen sāa te i mō ka naane dokebu ta sāa nge yākuru. Baa bā n man go ba nen yem wisi nge doma tam bēen yāku ten wōlō, nen nukura koo dora, kon maa ka bēe nuku dobu bōnu ko. ¹⁸ Nge mēya n maa weene bēe i n nuku dobu mō kpa i ka man bēen nuku dobu bōnu ko.

Timōte ka Epafoditi

¹⁹ Yinni Yesu ū n wura na yīiyō n bēe Timōte gōriama n n sosi, kpa nen tii n ka dam wa nā n bēen labaari nua. ²⁰ Domi wi turon bwisikuna nu kua teenu ka nēginu, u maa bēen wōnwōndu mō ka gem. ²¹ Be ba tie kpuro ben tii tōnan bwisikuna ba mō, n n ka Yesu Kirisiginu. ²² Bēen tii i yē nge mē Timōte u tii sōōsi naanēgii ma u ka man Labaari gean sōmburu kua nge bii ka win baaba. ²³ Yen sōna na yīiyō n bēe nūn gōriama sanam mē kon gia mī sōō na wāa. ²⁴ Na naane sāa ma Yinni u koo de n na bēen mī nen tii n n sosi.

²⁵ I raa man bēsegii Epafoditi gōriama ka somiru tēn bukata na mō, wi, wi u sāa nen beruse sōmburu sōō ka tabu sōō. Tē na wa ma n weene n nūn gōsiamā bēen mī. ²⁶ Domi bēe kpuron waabu nūn nēni gem gem, win laakari maa seewa yēn sō i raa nua ma u barō. ²⁷ U bara ka gem sere u gōō turuku kua, adama Gusunō u win wōnwōndu wa. N n mō wi tōnagiru, ka nen tiigira, kpa nen nuku sankiranu nu ku kpēa n banda. ²⁸ Yen sōna na sēnde n ka bēe nūn gōsiamā kpa bēen nukuru tu ka dora i n nūn wa, kpa nen nuku

sankiranu nu maa ka kaara nen tii. ²⁹ N n men na, i nun dam koosio nge beegii Yinni soɔ ka nuku doo bakabu kpa i tonu win bweseru beere we. ³⁰ Domi u goɔ turuku kua Kirisin sɔmburun sɔ. U win tii kari bɔrie u ka man somiru naawa te i n fɛɛ wa beɛn tii i ka man naawe.

3

Nge me ba ra gem wa

Gusunɔn wuswaaɔ

¹ Tɛ, negibu, i de i n nukuru do ye i ka sɔa Yinnigibu. Nen mi, na n wasiramɔ n ka beɛ yaayasia ye na raa yorua kɔ, beɛn mi maa, somira. ² I n tii sɛ ka kɔsan kowobu be ba sɔa nge bɔnu, ma ba wasin bango naane sɔa. ³ Besera sa sɔa bangogii geebu, n n mɔ be, domi sa Gusunɔ sɔamɔ ka win Hunde, sa woo kanamɔ Yesu Kirisin sɔ, sa n maa besen naane doke wasin komanu soɔ. ⁴ Ka me, nen tii kon kpɛ n nen naane doke wasin komanu soɔ. Gabu ba n tamaa ba koo kpɛ bu ko me, kaa ra gere nɛ? ⁵ Ba man marawa Isirelin bii, Benyamɛɛn bweseru soɔ. Na sɔawa Yuu wi Yuuba ba mara. Ma ba man bango kua sɔɔ nɔɔba itase. N n maa woodan sɔn na, na kua Falisi. ⁶ Na raa mam hania mɔ sere na Yesun yigberu nɔni sɔɔmɔ. N n gem kason na, woodan mem nɔɔbu soɔ, goo kun kpɛ u man taare we. ⁷ Adama ye na raa mɛera are, tɛ na ye kpuro garisi wom dirum Kirisin sɔ. ⁸ Na mam kpuro garisi wom dirum domi gɔa bakana nɔ n nen Yinni Yesu Kirisi gia. Win

sɔna na kpuro deri, na maa ye mɛera kubanu na n ka Kirisi mɔn sɔ, ⁹ kpa na n ka nun gbinne. Na n maa yiyo ma kon gem wa woodan mem nɔɔbun sɔ, adama kon gem wa yɛn sɔ na Kirisi naane doke. Gem me, mu weewa saa Gusunɔn min di naane doke bin saabu. ¹⁰ Ye na ki, yeya n Kirisi gia, ka maa dam me u ka seewa gorin di kpa na n bɔnu mɔ win wahala soɔ, kpa n ka nun weena win goɔ soɔ, ¹¹ kpa na n yiyo nen tii ma kon se gorin di.

Aren naa girabu

¹² N n mɔ na are nɔma tura gina, n n maa mɔ na yiba. Adama na yi naa gire yi ka ko negii yɛn sɔ Yesu Kirisi u man kua wigii. ¹³ Negibu, na n tamaa na gina yi nɔma tura, adama gɔa teena na mɔ, na gɔa birukinu duari, ma na wuswaaginu naa gire. ¹⁴ Nge mɛya na ye na naa gire duka swii n ka are yi wa yi Gusunɔ u sun sokue wɔllo saa Yesu Kirisin min di.

¹⁵ Besɛ kpuro, besɛ be sa sɔa tɔn girobu, su bwisiku nge me. Adama beɛ i n bwisiku tukunu ganu mɔ, Gusunɔ u koo beɛ gem sɔɔsi. ¹⁶ Ka me, baa n n man na sa tura, su gesi da wuswaaɔ swaa tia soɔ.

¹⁷ Negibu, i man saario beɛ kpuro. Sa beɛ kom gem sɔɔsi. N n men na, i bu nɔni girario be ba kom gem me swii. ¹⁸ Na beɛ sɔɔwa kɔ nɔn dabiru, na kpam wure na beɛ sɔɔmɔ tɛ ka yiɛsu, tɔn dabira wɔa be ba siimɔ nge Kirisin dɔa bunanarun garin yibereba. ¹⁹ Kam koba ba koo ka wiru go, domi ben nukura

ta sãa ben yinni. Ye n weene n bu sekuru ko yera ba ka woo kanamã. Handunia yen gãanu tãnawa ba bwisikumã. ²⁰ Adama beɛɛ, Gusunãn wãlla ta sãa beɛɛn wuu. Min diya sa beɛɛn Faabagii Yinni Yesu Kirisi mara u na. ²¹ Wiya koo beɛɛn wasi yiiko sarirugii kãsi ka win dam mɛ mu koo de kpuro nũn wiru kpĩiya, kpa yi ka win wasi yiikogii weena.

4

Yiirebu

¹ Yen sãna nen kĩnasibu, beɛ bẽn waara man neni, beɛ be i man nuku dobu wẽemã, ma na woo kanamã beɛn sã, i de i n yõ mɛ dim dim Yinni sã, nen kĩnasibu.

² Na Efodi ka Sɛntisi kanamã bu de ba n nã nɛ Yinni sã. ³ Wunɛ maa, nen sãm kowosi naanɛgii, na nun kanamã a kurã be somiã. Ba suna Labaari gean sã ka nɛ sannu, ka maa Kelema ka sere nen sãm kowosi be ba tie, bẽn yĩsa yorua wãarun tireru sã.

⁴ I de beɛn nukura n do Yinni sã baadomma. Na kpam wure na gerumã, i de beɛn nukura n do.

⁵ I de tãmbu kpuro bu beɛn tãn geeru wa, domi Yinnin naaru ta turuku kooma. ⁶ I ku wurura gãanun sã, adama baayere sã i n da Gusunã kanɛ ka siarabu kpa i nũn bikia yẽn bukata i mã. ⁷ Ma bõri yendu te Gusunã u wẽemã, te ta tãnun yẽru kpuro kere, ta koo beɛn gõru ka beɛn bwisikunu kãsu beɛ ka Yesu Kirisin gbinnã sã.

⁸ Ye ya tie nɛgibu, i bwisikuo ye ya wã ye ba koo

siara. Yeya ye ya sãa gem kpuro, ka ye ya beɛɛɛ mã kpuro, ka ye ya swaa swĩi kpuro, ka ye ya deɛɛɛ kpuro, ka ye ya do kpuro, ka ye n weene tãmbu siara kpuro. ⁹ I n da ko ye i gia ka ye i mwa ka ye i nua nen min di, ka ye i wa na kua. Sanam mɛya Gusunã wi u bõri yendu wẽemã u ko n wãa ka beɛ.

Pɔlu Filipigibu siaramã

ben k̄erun sã

¹⁰ Nen nukura do gem gem Yinni sã ye na ka wa ma i kpam nen bwisikunu mã. Na n gerumã ma i ku ra raa nen bwisikunu ko, adama ayera i raa bie. ¹¹ Na n gerumã mɛ, yẽn sã na wãa yãaru sã, domi na gia mɛ ko na n ka bõri yendu mã baa n n mɛren na. ¹² Na yãarun dãɔnɛ mã, na maa mã bakarun dãɔnɛ mã. Yam kpuro ka ye n man deema kpuro sã, na gia mɛ kon ko deburun saa ka gõõrun saa. Na maa yẽ mɛ kon ko mã bakaru sã ka yãaru sã. ¹³ Kon ye kpuro kpĩ saa Kirisin min di wi u man dam kẽmã. ¹⁴ Ka mɛ, i kua n wã ye i ka man nãni swãaru bõnu kua.

¹⁵ Beɛ Filipigibu beɛn tii i yẽ sã sã ma Labaari gean kparabun torubu sã, sanam mɛ na sãa Masedonin di, Yesun yigberu garu sari te ta man somi ma n kun beɛ tãna. Nɛ ka beɛ tãnawa sa kẽɛna. ¹⁶ Domi ye na wãa Tesalonikaã, i man somi kã nen bukata sã, n n mam mã nãn teeru. ¹⁷ N n mã kẽra na kasu, na kĩa sosiru tu sosi beɛn are sã. ¹⁸ Na ye kpuro wa ye i man

m̄risiama. Ya maa tura ya tia.
 Tē ye Epafoditi ka man b̄een
 k̄enu naawa nu ka man saka
 kua, nu s̄awa nge ȳaku nubu
 durorugiru te ta Gusun̄ w̄ere
 ma u tu mwa. ¹⁹ Gusun̄ n̄en
 Yinni u koo b̄ee kpuro w̄ē ȳen
 bukata i m̄ nge m̄ win dukia
 yiikogia n̄, Yesu Kirisin min
 di. ²⁰ Su Gusun̄ b̄esen Baaba
 b̄ee w̄ē sere ka baadommā.
 Ami.

T̄biri d̄ākibu

²¹ I Yesu Kirisigibu kpuro
 t̄birio. N̄ ka b̄esegii be sa
 w̄ā sanna sa b̄ee t̄bura.
²² Naan̄ dokeobu kpuro be ba
 w̄ā mini, n ku mam ko sina
 kpaarugibu ba b̄ee t̄bura.

²³ Kpa Yinni Yesu Kirisin
 durom mu n ka b̄een baawure
 w̄ā.

TIRE TE PŌLU U KOLOSEGIBU KUA

Kolose ya sāawa wuu maro burō ge ga wāa Efesun sōo yari yeru gia, Turukin temō. Goo kun yē sāa sāa nge mē Yesun yigberu ta ka torua Koloseō. Adama Epafasi ka Filemōwa ba ka Labaari gea da mi. Sōrākudo be, ba maa ye nuawa Pōlun min di sanam mē u sina Efesuo wōo ita, wiru 1:6-7 ka wiru 4:12-13 ka Filemō 1:2-5. Pōlu kun Kolosegibu beram daare, adama u ben labaari nua ya do. Yen sōna u tireru yorua u Tisiki ka Onesimu wē bu ka da. Ye ya sāa Kolosegibun yigberun wahala yera ba sāa dabinu mēna teeru. Ba gabun bwisikunu ka Gusunōn gari garisi tia. Yigbe te sōo, Gerekiba ba wāa ka Yuuba ka sere tem min tōmbu be ba mō Firisiba. Be kpurowa ba kasu bu ben deemaan gari sosi Yesun gari sōo kpa yi n sāa tia. Yen sōna Pōlu u Kolosegibu yorua ye n weene bu ko, yera bu tii Yesu wē mam mam.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-2.
2. Siarabu ka kanaru, wiru 1:3-14.
3. Kirisin asansi ka win sōmburu, wiru 1:15-23.
4. Sōmbu te ba Pōlu nōmu sōndia, wiru 1:24n di sere wiru 2:5.
5. Bēsen gbinnaa ka Kirisin, wiru 2:6-19.
6. Wāa kpaaru Kirisin sōo, wiru 2:20n di sere wiru 4:1.

7. Kirōba ka tōbiribu, wiru 4:2-18.

Tōbiribu

¹⁻² Bēē naanē dokeobu Koloseō, bēē be i sāa bēsen kīnasi bōrakiniba Kirisin sōo, nē Pōlu, Kirisin Yesun goro Gusunōn kīrun sō ka bēsegii Timote, sa bēē tōbura. Gusunō bēsen Baaba u bēē durom kua kpa u bēē alafia kē.

Siarabu kanaru sōo

³ Sa ra Gusunō bēsen Yinni Yesu Kirisin Baaba siare bēen sō baadomma bēsen kanaru sōo, ⁴ yēn sō sa nua nge mē i Yesu Kirisin naanē doke ka nge mē i naanē dokeobu kpuron kīru mō. ⁵ Sanam mē Labaari gea ye ya sāa gem gari ya gbia ya tura bēen mi, i nua ma i yīiyōbu mō ma ba bēē gāanu yīiye wōlō. Yīiyō bin sōna i naanē dokebu ka kīru mō. ⁶ Labaari gea ye, ya teriamō ya ka domaru naamō handunia kpuro sōo nge mē ya kua bēen mi saq min di i Gusunōn durom gari nua ma i tuba ma yi sāawa gem. ⁷ Epafasi bēsen kīnasi sōm kowosi, wi u sāa Kirisin sōm kowo naanēgii ma u kua bēsen kōsire bēen mi, wiya u bēē ye giasia. ⁸ U maa sun kīi te Hunde Deero bēē kān baaru sōōwa.

⁹ Yen sōna sa ra n kanaru mō bēen sō kpeetim sari saa min di sa bēen gari nua. Sa Gusunō kanamō u de i gia mam mam ye u kī, kpa u de win Hunde u bēē bwisi ka laakari kē. ¹⁰ Saa yera bēen sanu sanusu su ko n ka Yinnigiigisu weene, kpa i n da ko ye n koo nūn wēre. Bēen wāara koo maa kookoo geesu bwese bweseka sōosi nge dāa te ta bii geenu

marumɔ, kpa i Gusunɔ gɪam sosi. ¹¹ Sa Gusunɔ kanamɔ u bɛɛ tāsisia kpuro sɔɔ ka win dam yīkogim, kpa i kpī i n ka yabu baayere temanɛ ka suuru nuku dobu sɔɔ. ¹² I n Baaba siaramɔ wi u dera i bonu mɔ tubi sɔɔ ye Gusunɔ u naanɛ dokeobu yīye yam bururam sɔɔ. ¹³ Geema u sun wɔra saa yam wɔkurun dam di ma u sun sinasia mi win Bii kīnasi u bandu dii. ¹⁴ Domi win saabuwa sa yakiara ma ba bɛsɛn durum suuru kua.

Kirisin tiin asansi

ka win sɔmburu

¹⁵ Gusunɔ u n waarɔ adama Kirisi u sun nūn sɔɔsi mam mam win wasi sɔɔ. U sãa win Bii yeruma wi u wãa ba sere gãanu kpuro taka kua. ¹⁶ Domi win min diya Gusunɔ u baayere taka kua ye ya wãa wɔllɔ ka temɔ, ye sa ka nɔni waamɔ ka ye sa n waamɔ, nge wɔllun sinambu ka wirugibu ka yīkogibu ka sere damgibu. Gusunɔ u kpuro taka kua saa win min di, u maa ye kua win sɔ. ¹⁷ U wãa ba sere gãanu kpuro taka kua. Win dam saabuwa gãanu kpuro nu ka wãa nin ayerɔ. ¹⁸ Win yigberu ta sãawa nge wasi, wiya maa sãa nge yin wiru. Wiya wãarun nuuru, wiya maa gbia u seewa gɔrin di, u ka ko kpuron gbiikoo. ¹⁹ Domi Gusunɔn gɔru kīra win daa kpuro ya n ka wãa win Bii sɔɔ. ²⁰ Ma n nūn wɛre u wi ka tɔmbun sannɔ kpeesia ka win Biin yem dāa bunanaru wɔllɔ kpa u ka tii gãanu kpuro dorasia saa win

min di ni nu wãa temɔ ka ni nu wãa wɔllɔ.

²¹ Bɛɛ maa, i raa gasɔ ka Gusunɔ toma, i raa sãa win yibereba bɛɛn bwisikunu sɔɔ bɛɛn kookoo kɔsusun sɔ. ²² Adama tɛ, Gusunɔ u ka tii bɛɛ dorasia sanam mɛ win Bii u gu nge tɔnu, kpa i ka yɔra win wuswaaɔ i n dɛɛre, i n wãa disinu ka taare sariru sɔɔ ²³ i n temanɛ i n tãsa naanɛ dokebu sɔɔ dim dim, kpa i ku ra bɛɛn yīyɔbu deri bi i mɔ saa min di i Labaari gea nua, ye ba tɔnu baawure nɔɔsia wi u wãa handunia sɔɔ. Nɛ Pɔlu na maa kua yen sɔmɔ.

Sɔmbu te ba Pɔlu

nɔmu sɔndia Yesun yigberun sɔ

²⁴ Tɛ nɛn nukura do yèn sɔ na nɔni swãaru waamɔ bɛɛn sɔ. Ma na nɔni swãa te yibiamɔ te Kirisi u koo ra wa win yigberun sɔ te ta sãa win wasi. ²⁵ Ma Gusunɔ u man kua yigbɛ ten sɔm kowo nge mɛ u man yīire bɛɛn sɔ, kpa n ka win gari kpuro nɔɔsia. ²⁶ Gari yi, yi sãa asiri ye u raa tɔmbu kpuro berue saa yellun di, adama tɛ u wigibu ye sɔɔsi. ²⁷ Domi u kī u bu giasia ma win asiri ya bɛɛre ka yīiko mɔ bwese tukunun suunu sɔɔ. Asiri ye wee, Kirisi wãa bɛɛ sɔɔ, yeya ya gerumɔ ma i ko Gusunɔn yīiko bonu ko. ²⁸ Kirisi win gariya sa kparamɔ, ma sa tɔnu baawure kīrɔ mɔ, sa maa bu keu sɔɔsimɔ ka bwisi gee, kpa bu ko tɔn girobu be ka Kirisin gbinnaa sɔɔ su sere bu tusia Gusunɔn wuswaaɔ. ²⁹ Yen sɔna na sɔmburu mɔ na

sunamə ka win dam me mu
somburu mō ne sōo gem ka tia.

2

¹ I de n beɛ sō nge me nen
hanian kpāara ne beɛn sō ka
Lodisegibun sō ka maa be
kpuron sō be ba n ka man nōni
waare. ² Na mō me, n ka bu
dam kē n kpā, kpa ben tii ba n
gbinne ka kīru, kpa ben yēru ta
n sosimə sika sariru sōo. Nge
meyə ba koo ka Gusunən asiri
gia ye ya sāa Kirisin tii. ³ Wi
sōora bwisi ka yērun dukia
kpuro berua.

⁴ Na beɛ yeni sōoməwa kpa
goo u ku raa beɛ nōni wōke
ka nōo dobu. ⁵ Domi baa nen
wasin kuseru tā kun wāa beɛn
mī, ka me, nen hunde ya ka
beɛ wāa. Na maa nuku dobu
mō yēn sō i wāa nōo tia sōo,
ma beɛn naane dokebu yō dim
dim Kirisi sōo.

Wāa te ta yiba Kirisi sōo

⁶ N n mēn na, nge me i
Yinni Yesu Kirisi wura, i n
beɛn wāaru dimə i n gbinne ka
wi. ⁷ I de beɛn gbini yi n duku
wi sōo, kpa i n tii nōorimə i n
kpēamə saa win min di, kpa i n
tāsa naane dokebu sōo nge me
ba beɛ sōosi, kpa siarabu bu n
yiba beɛn nōo sōo.

⁸ I n tii se kpa goo u ku
raa beɛ yina mwa ka win
yēru garu ka taki dibu. Sōosi
ten bweseru ta naaməwa saa
tambun deemaan di ka maa
handunian būnu, n n mō
Kirisin min di. ⁹ Domi mēn
nōru Gusunə ne, ya sōosira
Kirisin wasi tōnugii sōo. ¹⁰ Ma
i kpuro mō wi sōo beɛ ka win
gbinnaa sōo wi u sāa wəllun

wirugibu ka yiikogibun sina
boko.

¹¹ Beɛ ka win gbinnaa ye
sōo, i maa bango wa, adama
n n mō bango ye tōnu ra ko.
Yeni ya weewa Kirisin min
di. Ya sāawa yakiabu saa wasi
durumgiin dam di. ¹² Geema,
sanam me ba beɛ batemu kua
n sāare ba beɛ sikuawa ka
Kirisi ma ba beɛ seeya ka wi,
yēn sō i Gusunən dam bakam
naane sāa wi u nūn seeya
gərin di. ¹³ Gasə, i raa sāa
gəribu beɛn toranun sō ka
maa yēn sō i sāa be ba kun
bango kue. Adama tē Gusunə
u beɛ kua wasobu ka Kirisi
sannu sanam me u sun beɛn
toranu kpuro suuru kua.
¹⁴ Kirisi u yora ye wōka ye
ya sun taare wē beɛn wooda
sarabun sō, u maa ye kpare
dāa bunanaru wəllə u ka ye
kpeesia. ¹⁵ Sanam me u gu
dāa bunanaru wəllə u wəllun
wirugibu ka yiikogibu kamia
u bu sekuru doke batuma sōo
u maa ben dam kpeesia.

¹⁶ N n mēn na, i ku de goo u
beɛ taare wē dim ka nōrubu
sōo, n kun me tōo bakanu
ganun dibu sōo, n kun me
suru kpaon yaribu ka tōo
wēraruginun kookoosu sōo.
¹⁷ Yeni kpuro ya sāawa gāa
ni nu sisin yaayaasu. Kirisin
tiiwa gāa ni. ¹⁸ Goo wi u sāare
u tii kawamə, ma u wəllun
gəradoba sāamə, i ku de u beɛ
beɛn sian are wərari. Domi
tōnu win bweseru u tii suamə
kāsinun sō, u maa tii gāamə
kam win bwisiku tōnuginun
sō. ¹⁹ U n Kirisi nēni kem
kem wi u sāa wiru, tēn min
di wasi kpuro yi mēnne ka

yin gbin gbinka ka sīnu, yi ka dam waamō yi kpēamō nge me Gusunō u yi sosimō.

Gāo ka wāaru Kirisi sōo

²⁰ Mā i gu ka Kirisi sannu i kisira handunian komanun di, mban sōna i wāaru dimō nge handunia yenigibu. Mban sōna i derimō ba bēē woodaba sōbimō be ba nēē, ²¹ a ku yeni bēsu, a ku yeni denda, a ku yeōnō baba. ²² Yeni kpuro ya koo kam kowa bā n ye dendimō. Tōmbun wooda ka ben sōsinu tōnawa i swīi. ²³ Geema, wooda be, ba ka bwisin gāanu weenē à n bu mēera, ka ben sāaru te ta wee saa tōnun gōru kīrun di, ka ben tii kawa weesugibu, ka maa ben wasin seserun serusiabu. Adama baa wooda ben tia kun dam gam mō yu ka wasin kīru kankam taare.

3

¹ Ba bēē seeya ka Kirisi sannu gōrin di. N n mēn na, i wōllun gāanu kasuo mi Kirisi u sō Gusunōn nōm geuō. ² I wōllun gāanun bwisikunu koowo, n n mō temginu. ³ Domi i gu, bēēn wāa geera maa berua ka Kirisi sannu Gusunōn mi. ⁴ Kirisi wi, u sāawa bēēn wāaru. Sanam mē u koo kurama, bēēn tii maa i ko i tera ka wi sannu win yiiko sōo.

Wāa gururu ka wāa kpaaru

⁵ N n mēn na, i handunian kīrun gāanu kpuro goowo ni nu sōmburu mō bēē sōo, niya kōō mennabu tantanaru sōo, ka daa disinugia, ka wasin binē, ka kīru kankam, ka kōdē, domi kōdē ya sāawa nge būu

sāaru. ⁶ Gāa ni kpuron sōna Gusunōn mōru wee ben mi, be ba n nūn mēm nōowammē. ⁷ Geema, i raa gasō mō nge be, sanam mē tora nin bwesera bēē wāasi.

⁸ Adama tē, i ye kpuro kōōwō ye n sāa mōru ka nuku gbisibu ka maa nuku kōsuru. I ku de wōmburu n kun mē gari swininu nu yari bēēn nōo sōon di pai. ⁹ I ku weesu kuana domi i daa gura ka yen kookoosu pota kō, ¹⁰ ma i daa kpaa sebua. Gusunōwa u bēē daa kpaa ye wē i n ka nūn giamō kpa i n ka nūn weenamō. ¹¹ Nge mēya bēē sōo goo kun goo, tōn tuko ka Yuu, wi u bango kua ka wi u n bango kue, baru kpaarugii, nōni wōkunugii, yoo ka tii mōwō, adama Kirisi tōnawa sāa gāanu, u maa wāa tōmbu kpuron suunu sōo.

¹² N n mēn na, yēn sō Gusunō u bēē kīa ma u bēē gōsa i ka ko wigibu, wee ye n weenē i sebe, wōnwōndu ka tōn geeru ka tii kawabu ka daa duudwia ka suuru. ¹³ I n temanasinē kpa i n suuru kuanammē gari gēē yì n dua bēēn suunu sōo. Nge mē Yinni u bēē suuru kua, i n suuru kuanammē nge mē. ¹⁴ Yeni kpuron wōlō i kīru sebua te ta koo de i n nōo nē mam mam. ¹⁵ Kpa i de Kirisin bōri yēndu ta n bēēn gōrusu kpare, kpa i n takaru mō. Ba bēē sokawa i n ka sāa wasi tee, kpa i n bōri yēndu mō. ¹⁶ I de Kirisin gari yì n yiba bēēn gōruō nge dukia. I gari bia kuanō kpa i dam kēēna ka bwisi gee kpa i n womusu

mò i n Gusunò tòmamò. I nùn takaru womusu kuo beɛn gòrusò. ¹⁷ Beɛn kookoosu ka beɛn gere sòò, i ye kpuro koowo i ka Yinni Yesun yĩsiru beɛre wẽ kpa i Gusunò Baaba takaru ko win min di.

Tɔmbun nɔɔsinaa

wāa kpaaru sòò

¹⁸ Beɛ kuròbu i beɛn duròbu wiru kpĩyò nge mɛ n weenɛ Yinnigii u ko.

¹⁹ Beɛ duròbu i beɛn kuròbu kĩa, i ku de i n sɛ be sòò.

²⁰ Beɛ bibu i beɛn mɔwòbu mɛm nɔɔwò gāanu baanire sòò, domi mɛya Yinni u kĩ.

²¹ Beɛ maa tundobu i ku beɛn bibu mɔrun kookoosu kua kpa ben nuki yi sankira.

²² Beɛ yobu i beɛn yin-nibu mɛm nɔɔwò kpuro sòò handunia mi, n n̄ mɔ sanam mɛ ba beɛ yõre tɔna, i ka bu tɔn geeru sòosi, adama i bu mɛm nɔɔwò n kun ka murafitiru yèn sɔ i Yinni nasie. ²³ Ye i mò kpuro i ye koowo ka kĩru, kpa n sãa nge Yinniwa i kuamme, n n̄ mɔ tumbu. ²⁴ I n yẽ ma Yinniwa u koo beɛ are kɔsia yi yi sãa tubi ye u winumbu yiiye, domi Kirisiwa beɛn Yinni wìn wāaru i wāa. ²⁵ Adama wi u tora, u koo win are wa nge mɛ win torara nɛ, domi Gusunon mi, goo kun goo.

4

¹ Beɛ yinnibu i beɛn yobu kuo dee dee nge mɛ n weenɛ. I yaayo ma beɛn tii i maa Yinni mɔ wòllo.

Yĩirebu

² I tɛmanò kanaru sòò kpa i n ka swaa mɛera i n Gusunò

takaru mò. ³ I maa sun kanaru kuo kpa Gusunò u sun swaa kua su ka win gari waasu ko, su ka kpĩ su Kirisin asiri tubusia. Asiri yen sɔna na wāa pirisəm sòò tẽ. ⁴ N n̄ mɛn na, i kanaru koowo kpa n ka kpĩ n ye sòosi nge mɛ n weenɛ n gere.

⁵ I tii kparo ka bwisi be ba kun naanɛ doken mi. I saa baayere dendio yu ka arufaani ko. ⁶ I de beɛn gari yi n nɔɔbu do kpa yi n swaa swĩi, kpa i n ka yẽ nge mɛ n weenɛ i baawure wisi.

Tɔbiribu ka nɔɔ kanabu

⁷ Beɛn kĩnasi Tisiki, wi u sãa sɔm kowo naanɛgii ka nɛn beruse Yinnin sɔmburu sòò u koo beɛ nɛn labaari kpuro sɔ. ⁸ Na beɛ nùn gɔriammewa u ka beɛ sɔ nge mɛ sa ka wāa, kpa u ka beɛ gòru yemiasia. ⁹ Onesimu, beɛn kĩnasi bɔròkini, wi u sãa beɛn migii, u koo nùn yõsirima. Bera ba koo beɛ sɔ ye ya sun deema mini kpuro.

¹⁰ Aritaaki, nɛ ka wì sa wāa pirisəm sòò u beɛ tɔbura. Maaku maa beɛ tɔbura wi u sãa Baanabasin dusi. Na raa beɛ Maaku win gari sòowa, ù n na beɛn mi, i nùn dam koosio ka beɛre. ¹¹ Yosue wi ba mò Yusitu, u maa beɛ tɔbura. Be ita ye tɔnawa ba sãa Yuu be ba naanɛ doke ma ba ka man sɔmburu mò Gusunon bandun sɔ. Ba man dam kã gem gem.

¹² Epafasi, Yesu Kirisin sɔmò wi u maa sãa beɛn migii, u beɛ tɔbura. U ra kanaru ko gem gem beɛn sɔ, u Gusunò kanamò i ka kpĩ i yõra dim dim ka tɔn giroru kpa i n

sɔɔru sãa i ka Gusunɔn kĩru kpuro ko. ¹³ Na kon kpĩ n nùn seeda diiya ma u bɛɛn bwisikunu mɔ̀ gem gem, ka maa be ba wãa Lodiseɔ ka Herapolisɔ. ¹⁴ Luku bɛɛn kĩnasi dokotoro, wi ka Demasi ba bɛɛ tɔbura.

¹⁵ I bɛɛgibu tɔbirio be ba wãa Lodiseɔ ka kurɔ wi ba mɔ̀ Ninfa ka maa Yesun yigbɛ te ta ra mɛnnɛ win yɛnuɔ.

¹⁶ I n tire teni gara i kpa i maa tu Yesun yigberu wɛɛyɔ Lodiseɔ bu gari. Kpa bɛɛn tii i maa garu gari te ta wee Lodisegibun min di. ¹⁷ I maa Aasipu sɔɔwɔ u sɔmbu te nɔni dokeo te ba nùn nɔmu sɔndia Yinnin sɔma sɔɔ u ka kpĩ u tu dakura.

¹⁸ Wee na yorumɔ ka nɛn tiin nɔma, nɛ Pɔlu na bɛɛ tɔbura. I ku duari ma na wãa pirisɔm sɔɔ.

Kpa Gusunɔn durom mu n ka bɛɛ wãa.

TIRE GBIKII TE PŌLU U TESALONIKAGIBU KUA

Sanam me Pōlu u tire te yorua, Tesalonika ya sāawa bera ye ba mō Masedōnin wuu maro ge Romugibu ba mō. Gisō Tesalonika ye, ya sāawa Gerēkiban wuu maro yiruse sōo yēsan nōm geuō. Miya goo nimkusu su ra yōre. Pōluwa u ka Labaari gea da mi, Gōrobun Kookoosu 17:10-11. Amen biru Yuuba ba nisinu seewa ye ba wa tōn tukobu ba naane dokemō. Yen wahala ya dera Pōlu u doona Tesalonikan di u da Bereō. Yen biruwa u Tesalonikagibun labaari nua saa win bōo Timōten min di, yera u tire te yorua u ka bu tāsisia.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1.
2. Siarabu, wiru 1:2-10.
3. Pōlun sōmburu Tesalonikaō, wiru 2:1n di sere wiru 3:13.
4. Kirōba, wiru 4:1-12.
5. Yesun wuramarun gari, wiru 4:13n di sere wiru 5:11.
6. Tōbiribu ka kirō dāaki, wiru 5:12-28.

Tōbiribu

¹ Bēe Yesun yigberugibu, bēe be i wāa Tesalonikaō, bēe be i sāa Gusunō Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu, nē Pōlu ka Silasi ka Timōte sa bēe tōbura. Durom ka alafia ya n ka bēe wāa.

ka ben naane dokebu

² Sa ra n Gusunō siaramō bēe kpuron sō, sa ra n maa bēe yaaye baadomma kanaru sōo. ³ Sa yaaya Gusunō besen Baaban wuswaaō nge me i ka bēen naane dokebu hania mō, ka nge me bēen kīra sōōsiramō bēen sōm damginu sōo, ka nge me bēen yīyōbu besen Yinni Yesu Kirisi sōo bu yō dim dim. ⁴ Besegibu, bēe be Gusunō u kī, sa yē ma u bēe gōsa wigibu. ⁵ Domi besen Labaari gea ya n nē bēen mi ka gari tōna, ka maa yen dama ya ka na ka Hunde Dēero sannu ka maa sika sariru. Bēen tii i yē nge me sa sīisina bēen suunu sōo bēen arufaanin sō. ⁶ Ma i kua be ba besen daa ka Yinnigia saarimō, domi i besen Labaari gea mwa ka nuku doo bi Hunde Dēero bēe wē, baa me ya ka bēe nōni swāaru naawa. ⁷ Yen biru bēen tii i kua bēn daa Masedōnin naane dokeobu ka Gerēkiba ba saarimō. ⁸ Domi Yinnin gari yi, yi nōra saa bēen min di, n nē mō Masedōni ka Gerēkiban tem sōo tōna, adama bēen naane dokebu Gusunō sōo bu sōōsira yam kpuro sere n nē maa tilasi su bin gari gere. ⁹ Ba gerumō nge me i sun nēnusina ye sa da bēen mi, ka nge me i gōru gōsia i būu sāaru deri i wura Gusunōn mi i ka nūn sā, wi u sāa Yinni waso ka gemgii, ¹⁰ ka maa nge me i win Bii wi u seeya gōrin di swaa daki u na wōllun di. Wiya Yesu, wi u sun yakia saa Gusunōn mōru ye ya sisin di.

Sombu te Pɔlu kua

Tesalonikaɔ

¹ Nɛgibu, bɛɛn tii i yɛ ma bɛsɛn naaru bɛɛn mi ta n̄ kue kam. ² I yɛ ma ba sun n̄ni sɔɔwa ba sun tɔya kua Filipia sa sere na bɛɛn mi. Ka mɛ, Gusunɔ sun wɔrugɔru wɛ sa ka win Labaari gea kpara bɛɛn suunu sɔɔ, baa mɛ tɔn dabira sun yinari. ³ Bɛsɛn waasu ya n̄ s̄a torarun gari, ya n̄ maa mɛnnɛ ka bwisiku kɔsunu ganu n̄ kun mɛ ka taki. ⁴ Adama, nge mɛ Gusunɔ sun naanɛ kua u ka sun Labaari gea n̄mu sɔndia, nge mɛya sa ka ye kparamɔ. Sa n̄ ye m̄ nge mɛ ya koo ka tɔmbu dore ma n̄ kun m̄ Gusunɔ wi u bɛsɛn ḡrusu wɛrimɔ. ⁵ Domi bɛɛn tii i yɛ s̄a s̄a ma sa n̄ bɛɛ kɔkura ka gari dure, sa n̄ maa waasu kue su ka bɛɛn gobi wan s̄. Gusunɔwa s̄a bɛsɛn seeda. ⁶ Sa n̄ maa bɛɛrɛ kasu bɛɛn mi n̄ kun mɛ gabun mi, ⁷ baa mɛ sa ko raa kp̄i su bɛɛ bɛsɛn dam s̄ɔsi yɛn s̄ sa s̄a Kirisin gɔrobu. Adama sa kuawa kpurɛ kpurɛ bɛɛn suunu sɔɔ nge mɛ bii mero ra win bibu n̄ɔri. ⁸ Yɛn s̄ sa bɛɛ k̄i gem gem sa raa s̄ɔru s̄a, n̄ n̄ m̄ su ka bɛɛ Gusunɔn Labaari gea wɛ tɔna, adama ka maa bɛsɛn tiin w̄aru, domi bɛɛn k̄ira sun n̄ni. ⁹ Bɛsɛgibu, i bɛsɛn sɔmburu ka bɛsɛn wahala yaaye ye sa wa. Sa sɔmburu kua s̄ɔ s̄ɔ ka w̄kuru yɛn s̄ sa n̄ k̄i su bɛɛn goo gongɛrɛ ko sanam mɛ sa Gusunɔn Labaari gea kparamɔ bɛɛn suunu sɔɔ.

¹⁰ Bɛɛya i s̄a bɛsɛn seedagibu ka maa Gusunɔn

tii, ma bɛsɛn daa ya dɛɛrɛ bɛɛ naanɛ dokeobun wuswaaɔ, ya maa s̄a dee dee, ya n̄ taarɛ gaa m̄. ¹¹ I maa yɛ ma sa ka bɛɛ kuawa nge mɛ tundo u ra ka win bibu ko. ¹² Sa bɛɛ dam k̄a, sa maa bɛɛn ḡrusu yemiasia, sa maa bɛɛ suuru kana i n̄ ka s̄imɔ nge mɛ n̄ weenɛ Gusunɔn wuswaaɔ, wi u bɛɛ sokumɔ i n̄ ka b̄nu m̄ win yiiko s̄ɔ mi u bandu sw̄i.

¹³ Sa ra maa Gusunɔ siare baadomma yɛn s̄ sanam mɛ sa bɛɛ waasu kua i n̄ gari yi garisi tɔnugii, i yi wurawa ma yi s̄a Gusunɔgii. Mɛya yi s̄a ka gem, ma yi sɔmburu m̄ bɛɛ naanɛ dokeobu s̄ɔ. ¹⁴ Nɛgibu, i ka Yesu Kirisin yigbenu weena ni nu s̄a Gusunɔginu Yudeaɔ, domi i n̄ni sw̄aru wa saa bɛɛn temgibun min di nge mɛ tɔn ben tii ba wa Yuuban min di. ¹⁵ Yuu beya ba Yinni Yesu ka Gusunɔn sɔmbu go, ba maa sun n̄ni s̄ɔwa. Ben daa kun Gusunɔ w̄ɛrɛ, ba maa ka tɔmbu kpuro yibɛrɛ tɛru neni. ¹⁶ Ba mam yinamɔ su tɔn tukobu waasu kua bu ka faaba wa. Nge mɛya ben durum ya sosimɔ ya bandamɔ. Adama Gusunɔn m̄ru ya den sake fuke ben wirɔ.

Pɔlu u k̄i u kparam

Tesalonikagibu wa

¹⁷ Nɛgibu, nge mɛ sa bɛɛ bia s̄ɔ yiru wasi s̄ɔ, n̄ n̄ m̄ ḡru s̄ɔ, sa bɛɛn beke m̄ gem gem sa sɛnde su ka bɛɛ wa. ¹⁸ Sa k̄ia su wurama bɛɛn mi. Nɛ Pɔlu na kasu nge n̄n yiru n̄ ka na, adama Setam sun swaa ganua. ¹⁹ Dɔma te Yinni Yesu

koo wurama, mba n ko n sãa beŋen yĩyɔbu ka beŋen nuku dobu, mba sa ko maa ka woo kana win wuswaaɔ ma n kun beɛ. ²⁰ Geema, beɛn sɔna sa woo kanamɔ, sa maa nuku dobu mɔ.

3

¹ Yen sɔ, sanam mɛ beŋen bwɛra yina yu kpuna, sa gɔru doke ma nɛ na kon sina Atenia nɛ turo. ² Ma na beɛgii Timɔte gɔra wi u sãa Gusunɔn sɔm kowo Kirisin Labaari gean sɔ. Na nɔn gɔra beɛn mi u ka beɛ tãsisia, kpa u beɛ dam kɛ beɛn naane dokebu sɔɔ, ³ kpa baa beɛn turo u ku de nɔni swãa teni tu nɔn nanda. Domi beɛn tii i yɛ ma yeni ya n koo ko ya kun sun deeme. ⁴ Baa sanam mɛ sa raa wãa ka beɛ, sa beɛ sɔɔwa kɔ ma ba koo sun nɔni sɔ. Mɛya n maa koorɔ nge mɛ i yɛ sãa sãa. ⁵ Yen sɔna, sanam mɛ nen bwɛra yina yu kpuna, na Timɔte gɔra beɛn mi kpa n ka gia mɛ beɛn naane dokebu sãa. Na berum kua kɔkuro kun da beɛ kɔkura i ka durum ko, kpa beŋen sɔmburu ta n kue kam.

⁶ Adama tɛ, ye Timɔte u wurama beɛn min di, u sun beɛn naane dokebu ka beɛn kɪrun baaru gea sɔɔwa. U sun sɔɔwa ma i ra n sun yaaye ka kɪru ma i kɪ i sun wa gem gem nge mɛ beŋen tii sa kɪ su beɛ wa. ⁷ Yen sɔna nɛgibu, baa mɛ sa nɔni swãaru wa ka wahala kpuro, beŋen nukura yemia ka beɛ beɛn naane dokebun sɔ. ⁸ Tɛ, beŋen hunde ya wurama yɛn sɔ i yɔ dim dim Yinni sɔɔ. ⁹ Amɔna sa ko Gusunɔ siara n nɛ beɛn sɔ, ka nuku doo baka bi i sun wɛɛmɔ Gusunɔ beŋen

Yinnin wuswaaɔ. ¹⁰ Bururu ka yoka sa nɔn kanamɔ gem gem u de su beɛ wa kpam ka nɔni, kpa su sosi ye n kɔmia beŋen naane dokebu sɔɔ.

¹¹ Kpa Gusunɔ beŋen Baaban tii ka beŋen Yinni Yesu Kirisɪ bu sun swaa kua su ka na beɛn mi. ¹² Kpa wi, Yinni u beɛn kɪru sosi tu kpɛa beɛn tii tiine sɔɔ ka maa tɔmbu kpuron mi nge mɛ beŋen kɪra sãa beɛ sɔɔ. ¹³ Kpa u beɛn gɔrusu tãsisia su ka dɛera su ko taarɛ sarirugisu Gusunɔ beŋen Baaban wuswaaɔ, sanam mɛ beŋen Yinni Yesu koo wurama ka wigibu kpuro.

4

Kookoo si su Gusunɔ wɛre

¹ Ye n tie nɛgibu, i gia beŋen min di mɛ n weene i n sɪmɔ n ka Gusunɔ wɛre, i maa mɔ mɛ kɔ. Tɛ sa yiire sa beɛ kanamɔ ka Yinni Yesun yɪsiru, i n mɔ mɛ i n dɔɔ. ² Domi i yɛ yiire bi sa beɛ wɛ ka Yinni Yesun yi-iko. ³ Wee, ye Gusunɔ u kɪ beɛ sɔɔ, yera i n dɛere kpa i tii kpɪ mam mam sakararun kobu sɔɔ. ⁴ Kpa durɔ baawure u n yɛ nge mɛ wi ka win kurɔ ba ko n wãasine dɛeraru ka beɛre sɔɔ, ⁵ n n maa mɔ ka wasin binen kɪru nge mɛ tɔn tukobu ba mɔ be ba kun Gusunɔ yɛ. ⁶ Gari yini sɔɔ, n n weene goo u win kpaasi torari n kun mɛ u nɔn taki di. Sa beɛ yenin kiro kua kɔ, sa beɛ sɔɔwa ma Yinniwa u koo yen mɔru kɔsia. ⁷ Domi Gusunɔ kun sun soka su ka daa disinugia ko ma n kun mɔ sa n dɛere. ⁸ Yen sɔ, baawure wi u sɔɔsi te yina, n n tɔnun gere u yina, Gusunɔn gerewa

u yina wi u bēe win Hunde Dēero kā.

⁹ Ye n sāa naanē dokeobun kīanaa, n n̄ tilasi n ka bēe ye yorua. Domi Gusunō u bēe sōōsi nge mē n weenē i n kīanē bēen tii tiinē sōō. ¹⁰ Geema, i mō mē ka naanē dokeobu kpuro be ba wāa Masedōniō. Adama negibu, sa bēe kanamō, i n mō mē i n dōō. ¹¹ I kookari koowo i n ka nōō tia sāa, kpa i n bēen tiin wunanōsu mō, i n sōmburu mō nge mē sa raa bēe yiire. ¹² Nge mēya bēen kookoosu su ko n wā be ba kun naanē doken mi, kpa i kun maa gāanu ganun yāaru mō.

Yinnin naaru

¹³ Negibu, sa kī i gem gia be ba gun sō, kpa i kun nuki sankire nge be ba tie be ba kun yīiyōbu mō. ¹⁴ Sa naanē doke ma Yesu u gu, ma u kpam seewa gōrin di. Yen sō, sa naanē sāa ma, be ba Yesu naanē doke ba ka gu, Gusunō u koo ka bu wurama ka wi sannu.

¹⁵ Yeniwa Yinnin sōōsi bi sa bēe sōōmō. Bēē be sa ko n wāa dōma te Yinni u koo na, sa n̄ ko gōribu gbīiya. ¹⁶ Domi u koo de gbārabu bu nōōra ka Gusunōn gōrado wirugiin nōōgiru ka win kōban wurenu, kpa Yinnin tii u sarama saa wōllun di. Wigii be ba gu ba koo gbi bu se. ¹⁷ Yen biru bēē be sa tie sa wasi, ba koo sun sua ka be sannu guru winu sōō, kpa su ka nūn yinna wom dirum sōō. Mēya sa ko n wāa ka wi sannu ka baadomma. ¹⁸ Yen sō, i de i dam kēēna ka gari yini.

5

¹ Negibu, n n̄ tilasi su ka bēe tōru ka sanam yorua mē sōō yabu yenī ya koo koora. ² Domi bēen tii i yē gem ka gem ma Yinnin tōru ta koo nawa nge gbēnō wi u sisi wōkuru. ³ Sanam mē tōmba kun ka gēē nande ba mō, alafia wāa, saa yera kpeerasiabu koo tunuma suaru sōō nge mē maru wuriribu bu ra guragii deemē, ba n̄ maa kpiki yeru wasi. ⁴ Adama bēe negibu, i n wāa yam wōkuru sōō, n n̄ maa weenē sanam mē, mu bēe biti mwa nge gbēnōn naaru. ⁵ Bēe kpurowa i sāa yam bururam tōmbu ka maa sōō sōōgibu. Sa n̄ sāa wōkurugibu be ba wāa yam wōkuru sōō. ⁶ Yen sō, su ku dweeya nge be ba tie, adama n weenē su se su yōra sa n ka tii sē. ⁷ Wōkura tōmbu ba ra dweeye, wōkura tam nōrobu ba ra maa tam nō. ⁸ Adama bēē be sa sāa sōō sōōgibu, n weenē sa n tii sē. Su naanē dokebu ka kīru sebe nge tarakpe, su maa faaban yīiyōbu doke nge sii furō kōkōru. ⁹ Domi Gusunō u n̄ sun soka su ka win mōru wa, u sun sokawa su ka faaba wa saa bēēn Yinni Yesu Kirisin min di ¹⁰ wi u gu bēēn sō, kpa sa n wāaru dimō ka wi sannu, s̄a n wāa hunde sōō n̄ kun mē baa s̄a n gu. ¹¹ Yen sō, i n dam kēēnamō kpa i n tāsisiānamō nge mē i mō tē.

Tōbiribu ka kirō dāaki

¹² Sa maa bēe kanamō negibu, i bu bēēre wēēyō be ba sōmburu mō gem gem bēen suunu sōō, be Yinni u dera ba bēe kpamamō ma ba bēe swaa

sɔɔsimɔ. ¹³ I n ben kīru mɔ ta n kpā ka bɛɛɛ ben sɔmburun sɔ. I de i n nɔɔ tia sãa bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ.

¹⁴ Sa bɛɛ kanamɔ nɛgibu, i mɛm nɔɔ sarirugibu kirɔ koowo. I bu dam kɛɛyɔ be ba mwia kpanɛ. I dam sarirugibu somiɔ. I ka tɔmbu kpuro tɛmanɔ. ¹⁵ I laakari koowo i ku de goo u win beruse kɔsa kɔsia, adama i n gea kuanammɛ ka maa be ba tie kpuro.

¹⁶ I n nuku dobu mɔ sanam baamɛɛɛ sɔɔ. ¹⁷ I n da n kanaru mɔ saa baayere. ¹⁸ I n siaramɔ baa n n mɛɛɛ na. Yeniwa Gusunɔ u kī i ko bɛɛ ka Yesu Kirisin wãasinãa sɔɔ.

¹⁹ I ku Hunde Dɛɛro yinari u sɔmburu ko bɛɛ sɔɔ. ²⁰ I ku Gusunɔn sɔmɔbun gari gɛm. ²¹ Adama i gãanu kpuro wɛɛrio kpa i nɛnɛ ni nu sãa gem. ²² I tii nɛnuɔ kɔsa baayeren di.

²³ Kpa Gusunɔ, Yinni wi u ra alafia wɛ, u bɛɛ wuna i ka ko wigibu mam mam, kpa u bɛɛn hunde ka bɛɛn bwɛra ka bɛɛn wasi kpuro bere taarɛ sariru sɔɔ sere ka bɛɛn Yinni Yesu Kirisin wuramarɔ. ²⁴ Gusunɔ wi u bɛɛ soka u naanɛ mɔ, u koo maa ye kpuro ko.

²⁵ Nɛgibu, i n sun kanaru kuammɛ.

²⁶ I bɛɛgibu kpuro tɔbirio ka kīru.

²⁷ Na bɛɛ yiiremɔ ka Yinnin yīsiru, i bɛɛgibu kpuro tire teni gario.

²⁸ Kpa Yinni Yesu Kirisin durom mu n wãa ka bɛɛ.

TIRERU YIRUSE TE PŌLU U TɛSALONIKAGIBU KUA

Pōlu u Tɛsalonikagibu tireru yiruse teni yorua domi u nua ma gaba burisine ben suunu sɔɔ Yesun wuramarun sɔ. Gaba tamaa Yesun wurama te, ta turuku kua. Yera ba ben sɔmburu deri. Ba n maa garu mɔ ma mero bisibu gabu ba sere bu nɔrimɔ. Gaba maa burisine yèn sɔ ba tamaa Yesu u wurama kɔ, ma u bu deri, ma n sɔare nɔni swāa te ba wa Yesun sɔ ta kua kam. Yen sɔna Pōlu u bu sɔsiru wɛ te ta gerumɔ mɛ Yesun wuramaru ta ko n sɔa. Ma u garu koo sari be gerusi bu ka sɔmburu ko. Mɛya u maa be ba nɔni sɔmɔ dam kɔ bu ka tɛmana. Domi Yesu u koo baawure siriawa dee dee u sere nùn win are wɛ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu ka nuku yemiasibu, wiru 1.
2. Kɔsan kowon kuramaru ka Yesun wuramaru, wiru 2:1-12.
3. Kirɔba, wiru 2:13n di sere wiru 3:15.
4. Tɔbiri dɔakibu, wiru 3:16-18.

Tɔbiribu

¹ Bɛɛ Yesun yigberugibu, bɛɛ be i wāa Tɛsalonikaɔ bɛɛ be i sɔa Gusunɔ bɛɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisigibu bɛɛ Pōlu ka Silasi ka Timote, sa bɛɛ tɔbura. ² Gusunɔ Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ.

Siribu ko n wāa

Kirisin naarun tōru sɔɔ

³ Bɛɛgibu, n weenɛ sa n Gusunɔ siaramɔ saa baayere bɛɛn sɔ. N wā sa n mɔ mɛ yèn sɔ bɛɛn naanɛ dokebu bu sosimɔ gem gem, ma kɔi te i mɔ bɛɛn tii tiinɛ sɔɔ ta maa kpɛamɔ ta sosimɔ. ⁴ Yen sɔna bɛɛn tii sa Yesun yigbɛnu woo kanɛ bɛɛn sɔ, domi i tɛmana i yɔ naanɛ dokebu sɔɔ nɔni swāaru ka tɔyan saa.

⁵ Yeniwa ya sɔsɔsimɔ kam kam ma Gusunɔ u ra siri dee dee, kpa bu ka bɛɛ garisi be ba tura ba n ka wāa mi Gusunɔ u bandu swāi tɛn sɔ i wahala waamɔ. ⁶ Domi Gusunɔ u koo ko ye n sɔa dee dee, u koo bu nɔni sɔ be ba bɛɛ nɔni sɔmɔ. ⁷ Ma bɛɛ be i nɔni swāaru waamɔ, u koo bɛɛ wɛrabu wɛ ka maa bɛɛn tii, sanam mɛ Yinni Yesu koo kurama wɔllun di ka dɔɔ yari ka win gɔrado damgibu. ⁸ Yesu wiya u koo bu sɛɛyasia be ba kun Gusunɔ yɛ, ka be ba kun wi, Yinni Yesun Labaari gea wure. ⁹ Ben dii kɔsiaru ta ko n sɔawa kam koo bi bu kun nɔru mɔ sere ka baadomma. Ba ko n karanɛwa ka Yinni ka maa win yiiko damgia, ¹⁰ sanam mɛ u koo na kpa win bɛɛrɛ yu sɔsɔsira wigibu sɔɔ, kpa naanɛ dokeobu kpuro ba n nùn kɔsa tɔɔ te sɔɔ. Bɛɛn tii i ko n maa wāa mi, domi i bɛɛn seeda naanɛ doke ye sa di.

¹¹ Yen sɔna sa kanaru mɔ baadomma bɛɛn sɔ, Gusunɔ bɛɛn Yinni u ka kpɔ u bɛɛn kookoosu siara wāa te u bɛɛ sokua sɔɔ kpa win dam mu de i gea ko ye i gɔru doke kpa mu maa de bɛɛn naanɛ dokebun kookoosu su n yiba. ¹² Nge

mēya bēsen Yinni Yesu yīsira koo ka bēere wa bēen min di, kpa bēe i maa bēere wa win min di Gusunō ka Yinni Yesu Kirisin durom saabu.

2

Kōsan kowo

¹⁻² Nēgibu, na bēe kanamō i ku de bēen laakari yu burisina, bēsen Yinni Yesu Kirisin wuramarun garin sō ka maa bēsen mēnnabu win mi, i ku maa de sōmōbun gari gēe n kun mē waasu gaa n kun mē tire te ba nēe na yorua, yen gaa yu bēe biti ko yā n gerua ma Yinnin tōra tunuma kō. ³ I ku de bu bēe nōni wōke baa fiiko. Yinnin tō te, tu sere na tōn dabira koo Gusunō seesi, yen biru kōsan kowo wi, u koo kurama wi u sāa kam kooren bii. ⁴ U koo tii sua n kpuro kere kpa u ye kpuro seesi ye ba sokumō Yinni ka ye ba sāmō. U koo mam da u sina Gusunōn sāa yerō kpa u tii soku Gusunō.

⁵ I n yaaye ma na bēe yenī sōwa sanam mē na wāa bēen mi? ⁶ Tē, i yē sāa sāa ye ya nūn nēnusi sere win saa yu ka turi. ⁷ Domi kōsa ya sōmburu mō kō asiri sō. Adama wi u gina ye yinasiamō u ko n ye yinasiamōwa sere bā n ka nūn doona. ⁸ Saa yera kōsan kowo wi, u koo kurama kpa Yinni Yesu u nūn wom wure u go, kpa u nūn kpeerasia ka win naarun yiiko. ⁹ Kōsan kowo wi, u koo na ka Setam dam, kpa u sōm maamaakigii bwese bweseka ko ye ya sāa weesugia. ¹⁰ U koo maa bu nōni wōke bu ka kom kōsum ko, be ba koo kam ko yēn sō

ba yina bu gem kīa mē mu koo bu faaba ko. ¹¹ Yenin sōna Gusunō u koo de gāa damginu ganu nu bu torasia bu ka weesu naane ko. ¹² Nge mēya, be ba n gem naane doke ma ba kom kōsum kua ka nuku dobu, ba koo taare sua.

Ba bēe gōsa i ka faaba wa

¹³ Nēgibu, bēe be Yinni u kī, sa n ko ko sa kun Gusunō siare bēen sō saa baayere. Domi Gusunō u bēe gōsa saa toren di i ka faaba wa ka Hunde Dēeron dam wi u bēe kua Gusunōgibu, ka maa bēen naane ye i mō gem sō. ¹⁴ Yenin saabuwa Gusunō u bēe soka ka bēsen Labaari gean kparabu, i n ka bōnu mō bēsen Yinni Yesu Kirisin yiiko sō. ¹⁵ N n mēn na nēgibu, i yōro dim dim i n sōsī ni nēni ni sa bēe sōsī nō ka nō ka maa tireru sō.

¹⁶ Gusunō bēsen Baaba wi u sun kīa, ma win durom saabu u sun dam kām mē mu kun nōru mō ka maa yīiyō geebu, wi ka bēsen Yinni Yesu Kirisin tii ¹⁷ bu bēen gōrusu dam kē, kpa bu bēe tāsīsia i ka sōm geenu ka gari gee kpuro ko.

3

I sun kanaru kuo

¹ Ye n tie nēgibu, i sun kanaru kuo kpa Yinnin gari yi wa yi kparara fuuku, kpa yi n yiiko mō nge mē yi kua bēen suunu sō. ² I maa kanaru koowo kpa Gusunō u sun wōra tōn kōso wiru sariban nōman di, domi n n tōmbu kpuro ba gari yi naane dokemō.

³ Adama Yinni u sāa bōrōkini. U koo bēe tāsīsia

kpa u bɛɛ kɔ̄su tɔn kɔ̄so win sɔ̄. ⁴Yinni u dɛra sa bɛɛ naanɛ sɔ̄a. Sa yɛ ma i mɔ̄ ye sa bɛɛ yiire, mɛya i ko n maa mɔ̄ i n dɔ̄ɔ.

⁵ Kpa Yinni u de bɛɛn bwisikunu nu n woo Gusunɔn kīru gia ka maa Kirisin tɛmanabu sɔ̄ɔ.

N weenɛ tɔnu u sɔmburu ko

⁶ Nɛgibu, ka Yinni Yesu Kirisin yīsiru sa bɛɛ yiiremɔ̄, i naanɛ dokeo baawure gɔwo wi u sɔ̄a garu koo sari ma u n sɔ̄ɔsinu swīi ni sa bɛɛ wɛ̄. ⁷ Bɛɛn tii i yɛ mɛ n weenɛ i bɛsɛn daa saari. Domi sa n̄ kue garu koo sariba bɛɛn suunu sɔ̄ɔ. ⁸ Sa n̄ goon dīanu di sa kun nin gobi kɔ̄sie, adama sa sɔm sɛsɔ̄giru kua bururu ka yoka sere sa wasira kpa su ku ka ko goon sɔmunu. ⁹ N n̄ mɔ̄ sa n̄ yen yiiko mɔ̄, adama sa kīwa bɛsɛn tii su bɛɛ kom gem sɔ̄ɔsi mɛ i ko saari. ¹⁰ Sanam mɛ sa wɔ̄a bɛɛn mi sa bɛɛ yiire sa nɛɛ, wi u kun kī u sɔmburu ko, n n̄ maa weenɛ yɛro u di.

¹¹ Wee, sa nua ma bɛɛn gabu ba sɔ̄a yikurobu be ba kun garu mɔ̄ ma n kun mɔ̄ gari wɔ̄bia wɔ̄ribu. ¹² Sa tɔn ben bweseru yiiremɔ̄ sa bu suuru kanamɔ̄ Yinni Yesu Kirisin sɔ̄, bu de bu sɔmburu ko laakari sɔ̄ɔ kpa bu ben tii diisia.

¹³ Adama bɛɛ nɛgibu, i ku wasira ka gean kobu. ¹⁴ Goo ù n yina u gari yi mɛm nɔ̄wa yi sa yorua tire teni sɔ̄ɔ, i n nùn laakari sɔ̄a kpa i kun maa gāanu mɔ̄ɔsine ka wi, n wa sekuru tu nùn mwa. ¹⁵ I ku nùn garisi nge yiberɛ, adama i nùn swaa sɔ̄ɔsio mɛro bisi bisikum.

Domaru ka tɔbiribu

¹⁶ Yinni wi u ra alafia wɛ̄ u bɛɛ alafia kɛ saa baayere ye n bɛɛ deema kpuro sɔ̄ɔ kpa u n ka bɛɛ kpuro wɔ̄a.

¹⁷ Ka nɛn tiin nɔmuwa na yenɛ yorua. Nɛ Pɔlu na bɛɛ tɔbura. Yera n sɔ̄a nɛn yīreru nɛn tirenu kpuro sɔ̄ɔ.

¹⁸ Nɛn yora mi. Kpa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin durom mu n ka bɛɛ kpuro wɔ̄a.

TIRE GBIKII TE PĔLU U TIMŌTE KUA

Timote u Yesu naane dokewa win aluwaasirun di, sanam me Pōlu u da Lisitiō nōn gbiikiru. Win daaru yiruse sōara u Timote gōsa u ka nūn yōsiri bu Labaari gea kparam da, Gōrobun Kookoosu wiru 16:1-3. Timōten tundo u sāawa Gereki, ma win mero u sāa Yuu wi u Gusunōn beere yē too, wiru 1:1-5. Pōlu u tire te yoruawa win tōkōru sō. U Timote sōwa u nee u de u n tāsā win naane dokebu sō, kpa u Yesun Labaari gean taa geebu ko, kpa win sanu sanusu su n deere Yesugibun suunu sō, wiru 3:15. U maa nūn ka swaa sōsi ye ya weene Yesun yigbe kparobu ka Gusunōn sōm kowobu kpuro bu swī. Meya u maa nūn sōmō nge me Yesugibu ba ko n wāasine. U maa nūn kirō mō u ka sōsi geenu sōsi ni nu deere keu koosio weesugibun sō.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-2.
2. Sōsi te Pōlu u Timote wē Yesun yigberu ka ten sōm kowobun sō, wiru 1:3n di sere wiru 3:16.
3. Sōsi te Pōlu u Timote wē win sōmburu sō, wiru 4n di sere wiru 6.

Tōbiribu

¹⁻² Timote, wune wi a kua nen bii yēn sō a Yesu naane doke, Gusunō Baaba ka Yesu Kirisi beēn Yinni bu nun durom ka wōnwōndu kua kpa

bu nun alafia kē. Ne Pōlu, Yesu Kirisin goro nge me Gusunō beēn Faaba kowo ka Yesu Kirisi wi u sāa beēn yīyōbu, ba man yiire, na nun tire teni kuamme.

Sōsi weesugirun kirō

³ Tē, na kī a sina Efesus nge me na nun yiire sanam me na dō Masedōni gia kpa a bu yinari be ba sōsi tukunu sōsimō. ⁴ A bu sōwō bu ku raa ben laakari doke gari yi tōmba seka sō, ka maa sikadoban yīsa sō. Yeya ya sikirinōsu seeyamō, ya n maa Gusunōn himba wuswaa daasiamō ye tōnu ra gie ka naane dokebu. ⁵ Adama na yiire bi mōwa n ka beēn kīru seeya te ta wee saa gōru ge ga deeren di ka laakari taare sarirugian di ka maa naane doke kpikibun di. ⁶ Wee, gaba geRa saa gari yin min di ma ba kōra sikirinō kamgisu sō. ⁷ Ba kī ba n sāa Gusunōn woodan keu sōsiobu, adama ba n ben tiin garin tubusianu yē baa yi ba gerumō ka naane baka.

⁸ Ka me, sa yē ma wooda ya wā tōnu ù n ye dendimō nge me n weene. ⁹ Kpa u n yē ma ba n wooda kue gemgibun sō. Ba ye kuawa wooda sarobu ka mem nō sarirugibun sō, ka be ba n Gusunōn beere yē, ka durumgibu, ka maa tōn be ba n Gusunō ka gāa deeranun beere yē, ka sere be ba ben tundobu n kun me ben merobu goomō, ka maa tōn gowobu gabu, ¹⁰ ka maa sakara kowobu, ka tōn durō be ba kō mēnnamō ben tii tiine, ka be ba tōmbu gbēnimō

ba dōramo, ka weesugibu, ka be ba weesu sɔɔ bōrumən sɔ, baayere kpuro gesi ye ya kun sãa sɔɔsi geeru. ¹¹ Sɔɔsi te, ta wãawa Labaari gea ye ba man noma beria sɔɔ. Gusunowa ya ka yã. Wiya u yiiko mɔ, u maa sãa domarun nuuru.

Siarabu

Gusunon wɔnwɔndun sɔ

¹² Na Yesu Kirisi besen Yinni siara wi u man dam kã n ka nen sɔmburu ko. Na saabu kua yèn sɔ u man garisi naanegii ma u man gɔsa win sɔmburu sɔɔ, ¹³ baa mɛ na ra raa nùn gari kam gerusi ma na nùn nɔni sɔɔwa ma nen mɔru ku ra n toma. Ka mɛ, u man wɔnwɔndu kua yèn sɔ na n yẽ ye na mɔ, domi na n daa naanɛ doke. ¹⁴ Ma besen Yinnin durom mu banda nɛ sɔɔ. U man naanɛ dokebu ka kīru wẽ. ¹⁵ Gari naanegii yi yi weene i noma gāri i mwa mam mam yiya, Yesu Kirisi u na handunia sɔɔ u ka durumgibu faaba ko bè sɔɔ na sãa ben kpoko. ¹⁶ Adama yenin sɔna Gusunɔ u man wɔnwɔndu kua, kpa Yesu Kirisi u ka kpī u win suuru nɔru sarirugia sɔɔsi nɛ sɔɔ nɛ wi na sãa kpoko, kpa na n ka sãa yīreru ben sɔ be ba koo nùn naanɛ doke bu ka wāaru te ta ku ra kpe wa. ¹⁷ Tẽ, Gusunɔ turo wi, sina boko wi u ko n wãa ka baadommaɔ, wi u kun gbimɔ, wi ba n ka nɔni waare, wigia beere ka yiiko sere ka baadommaɔ. Ami.

¹⁸ Timote nen bii, na nun yiire bini mɔ nge mɛ Gusunon sɔmɔbu ba raa gerua wunen sɔ. A de sɔmɔ ben gari yi, yi

n sãa wunen tabu yānu kpa a ka taa geebu ko ¹⁹ a n naanɛ doke kpa wunen gōru ga kun nun taarɛ wẽemɔ. Adama sibu gabu ba n gōru gen bwe-seru swaa sue, ma ba ben naanɛ dokebu kam koosia nge goo nimkuu ge ga nim diira. ²⁰ Tɔn be sɔɔra Himenɛ ka Alesandu ba wãa be na Setam nɔmu sɔndia bu ka gia ma n n weene bu Gusunɔ gari kam gerusi.

2

Kanarun gari

¹ Yen sɔna na beɛ kanamɔ gbiikaa, i n kanaru mɔ tɔmbu kpuron sɔ i n bikiamɔ ka tii kawabu, kpa i n da maa Gusunɔ siare. ² Nge mɛya i maa kanaru koowo tem yērobun sɔ ka sere be ba wãa aye damginu sɔɔ kpuro, kpa su wa su besen handunian wāaru di ka bori yendu ka alafia, sa n Gusunɔ beere wẽemɔ kpa sa n daa gea mɔ. ³ Kana ten bwesera ta wã ta ra maa Gusunɔ besen Faaba kowo wēre ⁴ wi u kī tɔmbu kpuro bu faaba wa, kpa bu wa bu gem tubu. ⁵ Domi Gusunɔ turowa wãa, sannɔ yakianɔ turowa maa wãa besɛ ka Gusunon baa sɔɔ, wiya Yesu Kirisi wi u kua tɔnu, ⁶ ma u tii wẽ u kua baawuren abɔru. Seeda yera ya sɔɔsira sanam mɛ yen saa ya tura. ⁷ Yenin sɔna ba man gɔsa waasu kowo ka goro, kpa n ka tɔn tukobu naanɛ dokebu ka gem keu sɔɔsi. Geema na gerumɔ na n weesu mɔ.

⁸ Yen sɔna na kī baama mi ba kanaru mɔ tɔn durɔbu bu tu ko ba n noma ye ya dɛere

sue wəllə n kun ka mərū n kun ka sikirinə.

⁹ Məya maa na kī tən kurəbu bu tii səmə saka səə ka girima kpa ben buraru ta kun s̄aa tara gidigia n kun mē wura n kun mē goonu, bu ku maa yāa gobi bekeginu doke.

¹⁰ Adama ben bura yānu nu n s̄aa kookoo burasu nge mē n weenē kurə be ba tii garisi Gusunə s̄aəbu bu ko. ¹¹ A de tən kurə u gia laakari səə ka wii kpīibu mam mam. ¹² Na n wure tən kurə u keu s̄əsi, n kun mē u n s̄aa tən durən wirugii adama u n da n maari.

¹³ Domi Adamuwa Gusunə u gb̄ia u taka kua, yen biru Efa. ¹⁴ Məya n n̄ m̄o Adamu Setam u n̄ni w̄okua, win kurəwa, u n̄ni w̄okua ma u wooda sara.

¹⁵ Adama tən kurə u koo faaba wa u n bibu marumə u n gesi w̄aa naanē dokebu ka kīru ka w̄aa d̄eeraru səə ka tii yēru sannu.

3

Yesun yigbe kparobu

¹ Gari naanegii wee. Goo u n kī u n s̄aa Yesun yigbe kparo, s̄əm geera u kī. ² N weenəwa yēro u n s̄aa taare sarirugii kpa u n kurə turo dege dege m̄o, yen biru u n maa s̄aa gayagii kpa u n tii yē u kun s̄aa tən beretēkē, adama u n s̄aa s̄əbun yaare kowo ka maa wi u koo keu s̄əsisibu kpī. ³ Kpa u kun s̄aa tam n̄ro n kun mē sannə kīro adama u n s̄aa suurugii wi u alafia kī, kpa u kun s̄aa gobin kīro. ⁴ Kpa u n s̄aa wi u win yenu n̄ma sikerene mam mam, kpa u win bibu mēm n̄əbu ka t̄onun b̄ere w̄ēbu kpuro s̄əsi. ⁵ Domi t̄onu u

kun yē mē u koo ko u ka win tiin yenu n̄ma sikerena, am̄na yēro wi, u koo ka kpī u Gusunən yigberu n̄nē. ⁶ N n̄ maa weenē yēro u n s̄aa naanē dokeo kpao, ye n koo de u n tii ḡām̄o kpa u taare wa nge mē Setam u wa. ⁷ Yen biru n weenē be ba n̄ naanē doke ba n yēro win seeda gea dim̄o, kpa bu ku n̄n gem, kpa u ku raa maa Setam yina w̄ori.

Yesun yigbe s̄əm kowobu

⁸ Məya maa n n̄ weenē Yesun yigbe s̄əm kowobu ba n s̄aa be ba n̄ b̄ere m̄o nge n̄su yirugibu n kun mē tam yobu n kun mē be ba ka bwisi kankam gobi kasu, ⁹ adama ba n naanē dokebun gem mē mu tera n̄ni ka ḡoru d̄eer̄o. ¹⁰ N weenē bu maa gina ben laakari m̄eri. B̄a n wa ba n̄ taare gaa m̄o kpa bu sere ben s̄əmburu w̄ori. ¹¹ Nge m̄ya n maa weenē kurəbun tii ba n s̄aa be ba koo b̄ere w̄ē, kpa ba kun s̄aa t̄ən w̄əbu ma n kun m̄o gayagibu be ba naanē m̄o kpuro s̄ə. ¹² Kurə tia tiawa yigbe s̄əm kowobu ba ko n m̄o, kpa ba n s̄aa be ba ben bibu ka ben tiin yenusu n̄ma sikerene mam mam. ¹³ S̄əm kowo be ba ben s̄əmburu m̄o ka nuku tia ba koo ten baruka di ben w̄aru s̄ə, kpa ba n toro sindu m̄o ben naanē dokebu s̄ə bi Yesu Kirisi sun w̄ēm̄o.

Asiri baka

¹⁴ Na yīiȳo n na n nun wa, adama na nun tire teni yoruamm̄ewa, ¹⁵ baa n̄a n t̄ēm̄o, am̄en biru a n ka yē nge mē n weenē a n tii kp̄are Gusunən t̄əmbun suunu s̄ə

be ba sãa Gusunõ Yinni wason yigberu. Yigbe tera ta sãa gem ghere ka men maro. ¹⁶ Ka gem, goo sari wi u koo kpĩ u besen sãarun asiri yen kpãaru siki.

Gusunõ u sãosira tɔnun wasi sɔɔ.

Hunde Dɛero nɔn gem wẽ.

Wollun gɔradoba ba maa nɔn wa.

Ba win gari bweseru baatere waasu kua.

Ma ba yi naane doke handunia sɔɔ.

Ma ba kpam nɔn sua wollɔ u wura win yiiko sɔɔ.

4

Keu koosio weesugibu

¹ Adama Gusunɔn Hunde gerumɔ kpasasa ma sanam gam sisi mɛ sɔɔ gaba koo naane dokebun swaa deri bu hunde koni weesugibu mem nɔɔwa, kpa bu maa werɛkunun sɔsiru swĩ. ² Sɔsi te, ta weewa saa wee kowobun min di be ba tii mɛɛra gabu. Tɔn ben gɔru ga gu nge ge ba sii sunsu mani. ³ Tɔn ben bwesera ba gerumɔ ma n n wã tumbu bu suana, yen biru n n maa weene bu dɛanu kpuro di. Adama Gusunõ u ye kpuro taka kuawa naane dokeobu be ba gem gia bu ka di ka siarabu sannu. ⁴ Domi gãanu baanire ni Gusunõ u taka kua gãa geena, gãanu sari ni sɔɔ, ni ba koo kã, adama bu gesi ni kpuro mɔɔ ka siarabu. ⁵ Domi Gusunɔn gari ka kanara ni kpuro dɛɛrasiamɔ.

Yesu Kirisin sɔm kowo geo

⁶ Wee, à n naane dokeobu bwisi yini kɛmɔ kaa n sãawa Yesu Kirisin sɔm kowo geo,

kaa n maa wunen tiin hunde diisiamɔ ka naane dokebu ka sɔsi geerun gari yi a swĩ. ⁷ Adama a wiira gari yinɔ yi tumba seka kpa a n wunen hunde dendimɔ Gusunɔn beere wɛɛbu sɔɔ. ⁸ Geema, wasin dendibu arufaani gaa mɔ, adama Gusunɔn beere wɛɛbu bu arufaani kpuro mɔ yɛn sɔ bu gisɔn wãaru ka maa siagirun nɔɔ mwɛeru mɔ. ⁹ Gari naanegiiya mi. N wã bu yi nɔma gãri mam mam bu mwa. ¹⁰ Yen sɔna sa sunamɔ sa sɔmburu mɔ, domi sa besen yiɔyɔbu doke Gusunõ Yinni waso sɔɔ wi u sãa tumbu kpuron Faaba kowo, su mam neere be ba naane doke.

¹¹ A n bu sɔsi te yiiremɔ kpa a n bu tu sɔsimɔ. ¹² A ku de ba n wunen aluwaasiru gema, adama a de a n naane dokeobu kom gen sɔsimɔ wunen gari gerubu sɔɔ, ka wunen wãarun kookoosu sɔɔ, ka wunen kĩru sɔɔ, kpa a n naane mɔ ka maa gɔru kpiku. ¹³ Sere n ka tunuma, a n tumbu Gusunɔn gari gariammɛ kpa a n bu dam kɛmɔ kpa a n bu keu sɔsimɔ. ¹⁴ A ku hunden kɛru atafiiru ko te ta wãa wunɛ sɔɔ, te ba nun nɔmu beria Gusunɔn sɔmɔbun gari sɔɔ sanam mɛ yigbe guro guroba nun nɔma sɔndi wirɔ. ¹⁵ A gari yini nɔni dokeo, a maa yi tii wɛɛyɔ mam mam, kpa tumbu kpuro bu wunen wuswaa daabu wa. ¹⁶ A n tii sɛ, a maa wunen sɔsiru laakari dokeo kpa a n tɛmanɛ gãa nini sɔɔ. Domi à n mɔ mɛ, kaa tii faaba ko ka maa be ba nun swaa daki.

5

Dobonia naane dokeobun sã

¹ A ku durõ bukuro gerusi ka dam, adama a temano a nũn dam kẽ nge wunen tiin tundo. Meya maa aluwaasiban tii, a bu koowo nge wunen maabu ka wõnõbu. ² N n maa kurõ takõnun na, a nin baawure koowo nge wunen tiin mero, a maa kurõ mero kpemminu ko nge wunen sesubu daa deera sã.

³ A gõminibu beere wẽeyõ be ba sãa gõminibu ka gem.

⁴ Adama gõmini goo ù n bibu mõ n kun mẽ nikurõminu, n weene bu gbi bu gia bu gea ko ben tii tiin mero bisibu sã kpã bu wa bu ben mawõbu gea dibu kasia, domi yeni ya wã Gusunõn mi. ⁵ Kurõ wi u sãa gõmini ka gem wiya wi u n goo mõ wi u koo nũn nãri. Win yĩiyõbu wãawa Gusunõ sã kpã u n kanaru mõ u n win somiru bikiamõ bururu ka yoka. ⁶ Adama gõmini wi u win wãarun yẽeritia tona kasu u kua gari kã baa mẽ u wasi. ⁷ A n bu gãa ni kpuro sãomõ kpã goo u ku raa ka bu taare wẽ. ⁸ Wi u kun win dusibu nãri n ku mam ko win yenugibu, wiya u naane dokebu yina, ma u naane doke sarirugii dukuram kera.

⁹ A ku gõmini goo sosi gõminibun wuuru sã ma n kun mõ yẽro u wãõ wata mõ, kpã u n sãa wi u ka durõ turo yõra, ¹⁰ ma ba win sãm geerun seeda dimõ. U n sãa kurõ wi u bibu nenum yẽ, kpã u n daa sãa sãbun yaare kowo ka maa wi u naane dokeobu nãrire ka tii kawabu, kpã u

n daa wahalagibu somire, kpã u n sãa wi u ra n sãm geenu baanire mõ ka kĩru.

¹¹ Adama a ku gõmini kpemminu sosi gõminibun wuuru sã, domi sanam mẽ ben kĩa koo bu bõria bu ka Kirisi atafiiru ko, ba koo kĩa bu durõbu sua ¹² kpã bu ben tii taare wẽ yèn sã ba ben nã mwee gbiikiru kua kam. ¹³ Yèn sã ba n garu mõ ba koo se ba n yenusu duurimõ. N n mam ye tona, adama ba ko n da tãmbu wĩ kpã bu gari wõbia wõri kpã ba n gari swinimõ.

¹⁴ Yenin sõna na kĩ gõmini kpemminu nu durõbu sua kpã bu bibu ma, kpã bu ben yenu nãni doke kpã bu ku raa besen yibereba ayeru deria bu ka besen kãsa gere. ¹⁵ Domi gõmini ben gaba gera kã ba Setam swĩ. ¹⁶ Adama naane dokeo goo ù n gõminibu mõ win dusibu sã, a de u bu somi. A ku de u Yesun yigberu sãmu ni sãbi kpã tu ka kpĩ tu gõmini be ba kun goo mõ somi.

¹⁷ Yen biru yigberun guro guro be ba hania mõ ben sãmburu sã, n weene bu beere bakan arufaani di, n ku mam ko be ba ra sunẽ gem gem waasu ka keu sãõsibu sã. ¹⁸ Domi Gusunõn gari yi gerumõ yi nẽe, "I ku beẽn naa kinenu nã bõke saa ye nu sãmburu mõ dĩanu sã." Yi maa gerumõ, "N weene sãm kowo u win kãsiaru wa." ¹⁹ Bã n ka nun yigbe guro guro goon taare naawa, a ku gari yi wura ma n kun mõ tũnu yiru n kun mẽ ita ba yen seeda di. ²⁰ A be ba tora gerusio yigberugibu

kpuron nɔni biru kpa be ba tie bu berum duura.

²¹ Na wure na nun sɔɔmɔ Gusunɔ ka Yesu Kiri si ka win gorado be u gosan wuswaaɔ, a sɔɔsi nini mem nɔwɔ n kun ka goon nɔnu nasiaru. A ku maa gāanu ko kpaasirun kīrun sɔ. ²² A ku maa senda a ka goo nɔma sɔndi. Meya, a ku maa de a n bɔnu mɔ gabun toranu sɔɔ. A tii nenuɔ deɛraru sɔɔ.

²³ Wee, a kun da maa nim tɔna nɔ, adama a n da tam nɔ fiiko wunen nukurun alafian sɔ yɛn sɔ a ra bare kiri kiri.

²⁴ Gabun toranu nu ra sɔɔsire batuma sɔɔ bu sere bu siri. Adama gabuginu ra sɔɔsirewa amɛn biru. ²⁵ Nge meya maa sɔm geenun tii, nu ra sɔɔsire kpasasa. Baa ni nu kun tere sɔa sɔa nu n beruro ka baadomma.

6

¹ Be ba yoru dimɔ n weene bu ben tiin yinnibu beɛɛɛ wɛ gāanu kpuro sɔɔ, kpa goo u ku raa ka fɛɛ wa u Gusunɔn yīsiru ka besen sɔɔsinu gari kam gerusi. ² Yoo be ba maa yinni naane dokeobu mɔ, bu ku raa bu gem bu nɛɛ, ba sɔa dusinu Yinni sɔɔ. Adama bu de bu yinni be sɔ ka girima kpa bu ben sɔman arufaani di n kpā yɛn sɔ ba sɔa naane dokeobu ka maa kīnasibu Yesu sɔɔ.

Sɔɔsi weesuginu

ka arumani gea

Yeya n weene a waasu ka keu ko. ³ Baawure wi u sɔɔsi tukuru garu sɔɔsimɔ ma u yina u besen Yinni Yesun Kirsin gari gemgii nɛnɛ, ka maa sɔɔsi te ta Gusunɔn beɛɛɛ wɛɛbu sɔɔsimɔ, ⁴ yɛro u tii

suewa, u n maa gāanu yɛ. Adama sikirinɔsu ka gari wɛɛrinun kīra u barɔ. Min diya nisinu ka sannɔsu ka yaa kasikibu ka tɔn naane sarira wee. ⁵ Tɔn ben wira sīira ba n maa gem yɛ ma ba sikirinamɔ nɔru sari. Ba tamaa ma Gusunɔn sɔaru ta koo bu ko arumanigibu.

⁶ Geema, Gusunɔn sɔaru ta sɔawa arumani baka, ye tɔnu u mɔ yà n ka nūn nɛrena.

⁷ Domi sa n ka gāanu ganu nɛ handunia ye sɔɔ, meya sa n maa ka gāanu wiɔ. ⁸ N n mɛn na, sà n dīanu ka yānu mɔ n ko n sun turia. ⁹ Adama be ba kī ba n sɔa arumanigibu, beya ba ra wɔri kɔkiribu sɔɔ, kpa wiirarun kīru ka kīi gɔburu tu bu yina mwa ba n ka dɔɔ kam kobu ka kpeerasiabu sɔɔ.

¹⁰ Domi gobin kīra sɔawa kom kɔsum kpuron nuu teeru. Sibubaba tu naa gira sere ba naane dokebu geɛrari ba tii kpɛɛ nuku sankira dabinu sɔɔ.

Ye Pɔlu u Timote yiire

¹¹ Adama wunɛ Gusunɔgii, a yeni kpuro duka suurio kpa a gem naa gira ka maa Gusunɔn beɛɛɛ wɛɛbu ka naane dokebu ka kīru ka tɛmanabu ka sere daa duudwia. ¹² A naane dokebun taa geebu koowo kpa a wāaru te ta ku ra kpe are di. Domi wāa te sɔɔra Gusunɔ nun soka, ten sɔna a maa naane dokebun seeda gea di seedagii dabinun nɔni biru. ¹³ Na nun yiiremɔ Gusunɔn wuswaaɔ wi u ra yabu kpuro wāaru wɛ, ka maa Yesu Kirsin wuswaaɔ wi u seeda gea di Pɔnsu Pilatin wuswaaɔ, ¹⁴ a wooda

ye nenuo kpa a n wãa deeraru ka taare sariru so sere tso te besen Yinni Yesu Kiri si u koo kurama. ¹⁵ Gusuno, wi u koo de tso te, tu sosira ten saa so, wi turo dege degewa saa domarugii ka yikogii ka sina boko ka yinnibun Yinni. ¹⁶ Wi turowa saa wi u kun gbimo. U wãa yam bururam so me goo kun kpẽ u susi. Goo kun nun waare, goo u n kpẽ u mam nun wa. Wiga bere ka sinaru te ta ku ra kpe. Ami.

¹⁷ A tem men arumanigibun laakari seeyo bu ku woo kana bu ku raa maa ben yiyobu yi dukia ye ya koo kpe so. Adama bu bu yiyo Gusuno so wi u sun kpuro wemo ka nuku tia besen nuku dobun so. ¹⁸ A bu sowo bu gea ko bu ko arumanigibu som geenu so, kpa ba n nuku tia mo ba n soru saa bu ka ben moru gabu bonu ko. ¹⁹ Nge meya ba koo tii arumani gea berua ye ya n sankiram sian so. Sanam meya ba koo kpĩ bu wãa geeru naamwe.

²⁰ Timote, a ye ba nun nomu sandia nenuo n wã. A desiro saa handunian gari kankamgiin di. A ku maa sikirina ka be ba tamaa ba yeru mo. ²¹ Ben ye te, ta dera ben gaba kora naane dokebun swaan di.

Gusunon durom mu n ka bee wãa.

TIRERU YIRUSE TE PŌLU U TIMŌTE KUA

Sanam me Pōlu u Timote tireru yiruse te yorua u wāawa pirisam sō Romu, u ka gōō mara, wiru 4:6-8. U Timote kana u nūn naamwema kpa u ka nūn win puran yaberu naawa ka sere maa win tirenu ganu mi sō Gusunon gari yorua. U maa Timote yiiremō u de u n sāa naanegii Yesun mi ka sere Labaari gean kparabu sō. U maa nūn kirō mō daa kōsi yi tamba koo ra ko sanam dāakim sōon sō.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-2.
2. Pōlu u Timote kirō mō u n ka sāa naanegii, wiru 1:3n di sere wiru 2:26.
3. Tamba koo Gusunon gari siki, wiru 3:1-9.
4. Pōlun wāaru, wiru 3:10n di sere wiru 4:8.
5. Gari dāaki, wiru 4:9-22.

Tōbiribu

¹⁻² Na nun tire teni kuamme Timote, nen bii kīnasi. Gusunō Baaba ka Yesu Kirisi besen Yinni bu nun durom ka wōnwōndu kua kpa bu nun alafia kē. Nena Pōlu, wi Yesu Kirisi kua win goro Gusunon kīru sō, n ka wāa te sa mō Yesu Kirisin min din nō mweeru kpara.

Siarabu ka dam kēru

³ Na Gusunō saabu kua wi na sāamō ka laakari taare sarirugia nge me nen sikadoba ba raa kua. Na ra n maa nun yaayamō nen kanaru

sō bururu ka yoka. ⁴ Na wunen yīresu yaaye ma na kī n nun wa gem gem kpa nen gōru dobu bu ka yibu. ⁵ Na wunen naane dokebu yaaye bi bu n murafitiru mō. Bin bwesera wunen nikurō Loisi ka wunen mero Enisi ba raa mō. Na yē kam kam ma a maa bu mō. ⁶ Yenin sōna na nun yaayasiāmō, a kēe te dōō yabio te Gusunō u nun wē sanam me na nun nōma sōndi. ⁷ Domi hunde ye Gusunō u sun wē ya n koo de su berum ko, ya koo dewa sa n dam ka kīru ka gaya mō.

⁸ Yen sō, a ku besen Yinnin seeda dibun sekuru ko, a ku maa nen tiin sekuru ko ne wi na wāa pirisam dirō win sō. Adama a de sa n bōnu mō sannu nōni swāaru sō Labaari gean sō nge me Gusunō u nun yen dam wēmō. ⁹ Wiya u sun faaba kua ma u sun soka sa n ka sāa win tiin tōmbu, n n mō ye besen tii sa kuan sō ma n kun mō win himba ka win durom sō me u sun kua Yesu Kirisin min di saa toren di. ¹⁰ Tē, besen Faaba kowo Yesu Kirisin naara sun durom me sōsi. Domi u gōon dam kpeesia ma u wāaru te ta ku ra kam ko sōsi Labaari gean min di.

¹¹ Gusunō u man kua goro ka keu sōsio n ka Labaari gea ye kpara. ¹² Yen saabun sōna na nōni swāa teni waamō. Adama sekura kun man mō, domi na yē wi na naane doke, na maa yē kam kam u koo kpī u ye u man kerea kōsu sere tōō te, tu ka turi. ¹³ A nen sōsiru nenuō ka naane dokebu Yesu Kirisi sō ka kī te a mō win min di. Sōsi te, ta sāa gari

gee yi na nun nɔɔsia. ¹⁴ Gãa gee ni ba nun nɔma beria a nu nɛnuɔ ka Hunde Dɛeron dam wi u wãa bɛsɛ sɔɔ.

¹⁵ Wunɛn tii a nua kɔ ma be ba wãa Asin tem sɔɔ, be kpurowa ba man deri bɛ sɔɔ Figeli ka Hɛɛmɔgeni ba wãa. ¹⁶ Kpa Yinni u Onɛsifun yɛnugibu wɔnwɔndu kua domi u man dam kã nɔn dabinu. U n maa nɛn piriɔm sekuru kue. ¹⁷ Ye u mam tunuma Romuɔ u man kasuwa ka nuku tia ma u man wa. ¹⁸ Kpa Yinni u de Gusunɔ u nɔn wɔnwɔndu kua tɔɔ te sɔɔ. Wunɛn tii a yɛ sãa sãa sɔma ye u kua nɛn sɔ Efesuɔ.

2

Yesu Kirisin tabu kowo geo

¹ Wunɛ maa nɛn bii, a n tãsa durom mɛ sɔɔ, mɛ sa mɔ Yesu Kirisin min di. ² Gãa ni a nua nɛn min di seedagii dabinun wuswaaɔ, a nu gabu nɔmu berio be a naanɛ sãa be ba koo maa kpɪ bu nu gabu sɔɔsi.

³ A wuro a ko nge Yesu Kirisin tabu kowo geo nɔni swãaru sɔɔ. ⁴ Tabu kowo wi u wãa tabu gberɔ, u ku ra maa win wãarun wunɔnɔ ko yɛn sɔ u kɪ u win tabu sunɔn kɪru ko. ⁵ Wasi kasanugii ù n dukan garasa mɔ, u n kpɛ u yen are wa ma n kun mɔ u yen wooda swĩ. ⁶ Mɛya maa gbee wuko wi u sɔmburu kua ka wahala, wiya u gina weenɛ u gberun marum sɔri. ⁷ A nɛn gari yi kpuro bwisikuo yi na nun sɔɔmɔ mi, domi Yinni u koo nun somi a ka kpuro tubu.

⁸ A Yesu Kirisin yaayo wi u yari Dafidin bweserun di, ma u sikura gɔrin di. Win gari yi wãa Labaari gea sɔɔ ye na waasu mɔ. ⁹ Labaari gea yen sɔna na nɔni swãaru waamɔ sere ba ka man yɔni sɔri nge tɔn kɔso. Adama ba n Gusunɔn gari sɔri. ¹⁰ Yenin sɔna na kpuro kpɪa be ba gɔsan arufaanin sɔ, kpa ben tii bu maa faaba wa Yesu Kirisin mi ka yiiko ye ya ku ra kpe. ¹¹ Gari naanɛgii wee.

Sà n gu ka wi sannu, sa ko n maa wãa ka wi.

¹² Sà n temana ka suuru, sa ko bandu di ka wi sannu.

Sà n maa nɔn yina, win tii u koo sun yina.

¹³ Sà n sãa naanɛ sarirugibu, ka mɛ, u sãa naanɛgii.

Domi u n kpɛ u win tii yina.

Sɔm kowo wi u tii sɔɔsi gemgii

¹⁴ Yeni kpurowa kaa wunɛn tɔmbu yaayasia kpa a maa bu kirɔ ko Gusunɔn wuswaaɔ bu ku sikirina gari wɛɛrinun sɔ. Domi yenin bwesera kun arufaani gaa mɔ ma n kun mɔ yu tɔmbu kam koosia be ba swaa daki. ¹⁵ A hania koowo a n mɔ ye kaa ka siarabu wa Gusunɔn wuswaaɔ, nge sɔm kowo wi sekura kun mɔ win sɔmburu sɔɔ, wi u ra n gem gari sɔɔsimɔ dee dee. ¹⁶ Adama a handunian gari kankamgii suurio, domi yi ra tɔmbu dɛsirasiɛwa n toma Gusunɔn bɛɛɛ yɛrun di. ¹⁷ Ye tɔn ben bwesera sɔɔsimɔ, ya sãawa nge boo kɔso wi u wasi kɔsisiama. Be sɔɔra Himɛnɛ ka Filetu ba wãa. ¹⁸ Ba gem swaa deri ma ba

gabun naane dokebu surama,
domi ba nee, garibun seebu
sara ka. ¹⁹ Adama kpeekpeeku
damguu ge Gusuno u sura ga
n yiiruro. Gari wee yi ba yorua
gen wollo. Yinni u wigibu ye.
Yen biru maa, baawure wi
u Yinnin yisiru soku, u kom
kosome kpuro derio.

²⁰ Dii buraru soɔ gbɛɛ bwese
bwesekawa ra n waa. Ba
nin ganu kua ka sii geesu ka
wura ni ba ra dendi bu ka
gaa beeregini ko. Ba maa
nin ganu kua ka daa kaaru ka
sɔndu ni ba ra dendi bu ka
ko ye ba tura. ²¹ Baawure
wi u tii s̄arasiamɔ kom kosome
di, ba koo nun dendi bu ka
gaa beeregini ko. Domi u saa
wi ba wuna nɛnem wi Yinni
u koo ka dendi, u maa soɔru
saa u ka som geeru baatere
ko. ²² A aluwaa sirun k̄iru
kankam suurio kpa a gem ka
naane dokebu ka k̄iru ka alafia
naa gira, wune ka be sannu
be ba Yinnin yisiru sokumɔ
ka ḡoru deero. ²³ Adama a tii
gawo saa wiira gari ka sikirino
ȳeru sarirugisun di. A ye kam
kam ma siya su ra sannɔ ma.
²⁴ Wee n n weene Yinnin som
kowo u n saa nɔɔ ḡomunugii,
adama u tambu kpuro daa
gea kuo, u n saa wi u koo
keu s̄osibu kp̄i kpa u n da
temane. ²⁵ N weene u be ba
kun ka nun nɔɔ tia saa gerusi
teeru. S̄orokudo Gusuno u koo
de bu ben ḡoru gosia kpa bu
gem gia. ²⁶ Sanam meya ben
laakari koo wurama kpa bu
kisira Setam yinan di wi u raa
bu neni u toorimɔ win ḡoru
k̄iru soɔ.

3

Sanam daakim

¹ A n ye ma sanam daakim
soɔ waaara koo s̄esia. ² Tambu
ba ko n ben tii t̄onan arufaani
kasu, gobin k̄ira ko n bu neni,
ba ko n saa woo kanɔbu ka
tii suobu kpa ba n Gusuno
gari kam gerusimɔ. Bibu
ba n koo ben mawɔbu mem
nɔɔwa, tamba ko n saa
guturuba ka Gusunan beere
ȳeru sarirugibu. ³ Ba ko n saa
k̄iru ka wanum sarirugibu.
Ba koo tambu mem mani kpa
ba n saa m̄oru kankamgibu
be ba n̄oni tau. Ba ko ba
n gean kowobu tusa. ⁴ Ba
ko n saa k̄orum̄ot̄onugibu ka
lasabu sarirugibu ka be ba
tii sue ba ḡamɔ. Ba ko n
handunian dobun k̄iru m̄o n
kere Gusunan k̄iru. ⁵ Ba ko n
saa b̄en Gusuno s̄aara sakua,
ba n koo ten dam wura. A t̄on
ben bweseru suurio. ⁶ Ben
gaba ko n yenusu duurimɔ
kpa bu ka ben gari t̄on kuro
dam sarirugibu kamia, b̄en
durum ya dera ba kom yaa bie
ma ba k̄iru baatere diiriamme.
⁷ Baadomma kuro be, ba kasu
bu ḡaanu gia adama ba n kp̄e
bu gem gia. ⁸ Nge me Yan̄esi ka
Yambesi ba ka M̄owisi kin̄enu
kua, nge meya t̄on be, ba maa
ka gem kin̄enu m̄o, ba n maa
biti m̄o k̄osan bwisikunun s̄o.
Ba n garu koorɔ naane dokebu
soɔ. ⁹ Adama ben hania kun ka
bu gam dɔɔ, domi baawure u
koo ben wiiraru wa nge me n
Yan̄esi ka Yambesi deema.

Yiire daakibu

¹⁰ Adama wune Timote, a
nen s̄osiru ka nen kookoosu
wa, ka nen himba handunian
waaaru soɔ ka nen naane

dokebu ka nen suuru ka nen kīru ka maa nen temanabu, ¹¹ ka bōne ye ba man dōre ka nen nōni swāa te ta man deema Antioṣiō ka Ikonimuo ka Lisitiō. Bōne gaa sari ye na kun wa mi. Adama Yinni u man yakia saa ye kpuron di. ¹² Ka gem, baawure wi u kī u Gusunō bēere wē wi ka Yesu Kirisin wāasinaa sōo, u n koo ko u kun nōni swāaru wa. ¹³ Adama tōn kōsobu ka wee kowobu ben kōsuru ta ko ta n sosimōwa. Nge me ba gabu nōni wōkumō, mēya ba maa tii nōni wōkumō. ¹⁴ Adama wunē, a n gāa ni nēni ni ba nun sōōsi ni a naane doke. A yaayo tōn bēn min di wunen yēru ta wee. ¹⁵ Saa wunen birun diya a Gusunōn gari yē yi yi koo kpī yi nun bwisi kē a ka Yesu Kirisi naane doke kpa a faaba wa. ¹⁶ Gusunōn gari kpuro yi weewa saa Gusunōn min di. Yi maa arufaani mō yi ka gem sōōsi, kpa yi ka tōnu win toranu sōōsi, kpa yi ka nūn seeyasia, kpa yi maa nūn sōōsi nge me u ko n ka wāa gem sōo. ¹⁷ Kpa Gusunōgii u ka ko tōn giro wi u sōoru sāa u ka sōm geeru baatere ko.

4

¹ Na nun yiiremo ka gem Gusunōn wuswaaō ka Kirisi Yesun wuswaaō wi u koo wasobu ka gōribu siri, na maa nun yiiremo win wuramaru ka win bandun sō, ² a Gusunōn gari waasu koowo a n sōoru sāa baa n n meren na, ba wura ba n wure. A bu kabia buo, a bu gerusio, kpa a bu dam kē ka suuru baka, kpa a n bu Gusunōn garin keu sōōsimō.

³ Domi saa gaa wee yē sōo tōmba kun ko n kī bu sōōsi geeru swaa daki, adama ba koo ben tii keu koosio dabinu kasua be ba koo ben swaa nukiri ka gari yi ba nōbu kī, ⁴ kpa bu ben swaa sīiya saa gem di bu wura gari yi tōmba seka sōo. ⁵ Adama wunē, a de a n yē ye a mō kpuro sōo. A ka nōni swāaru temanō, a Labaari gean waasu kowon sōmburu koowo, a maa wunen sōma yibio mam mam.

⁶ Adama ne maa, nen wāara kua nge doma tam, nen saa ya turuku kua ye kon ka dunia deri. ⁷ Na taa geebu kua na kpa, na maa tura yōra yerō, na naane dokebu nēni dim dim. ⁸ Tē, nasaran are man mara, yi yi sāa gem me Yinni siri kowo gemgii koo man wē tōo te. N n mō ne tōna, ka be kpurowa be ba win wuramaru mara ka kīru.

Ye Pōlu u maa Timote yiire

⁹ A kookari koowo a man naamwema a ku te. ¹⁰ Domi Demasi u man deri u doona Tesalonika gia yēn sō u handunian kīru mō too. Keresansi u doona wi maa Galati gia, ma Titun tii maa da Darumasi gia. ¹¹ Luku turowa ka man wāa mini. À n sisi a de i na ka Maaku sannu, domi u koo kpī u man somi nen sōmburu sōo. ¹² Na Tisiki gōra Efesuo. ¹³ À n wee, a nen woorun yaberu tama te na deri Torasiō Kaapusin wōrō, ka maa nen tirenu, n ku mam ko ni ba kua ka gōna.

¹⁴ Alesandu seko wi, u man kōsa kua gem gem. Yinni u koo nūn kōsie ye u kua. ¹⁵ A

tii laakari koowo ka wi, domi
u kōrua gem gem u bešen gari
yina.

¹⁶ Goo sari wi u ka man
yōra nən gbiikiru ye na ka tii
yinaṃ, be kpurowa ba man
deri. Gusunō u ku ye garisi
ben wirō. ¹⁷ Adama, Yinni ka
man yōra u man dam kã na ka
kpĩa na Labaari gea waasu kua
tən tukobu kpuron wuswaaō.
Na maa yara gbee sunən nōn
di. ¹⁸ Yinni koo man yakia
saa kōsa kpuron di kpa u ka
man du win bandu sōō wollo
ka alafia. Wiya yiiko mō sere
ka baadommaō. Ami.

Nōō kanabu

¹⁹ Na Pirisila ka Akilasi
tōbura ka maa Onesifun
yēnugibu. ²⁰ Erasutu u yōra
Korintio, na maa Torofimu
deri Miletuō yēn sō u barō. ²¹ A
kookari koowo a na woorun
saa yu sere turi.

Ebulusi ka Pudensi ka Li-
nusi ka Kolodia ka bešegibu
kpuro gesi ba nun tōbura.

²² Yinni u n ka nun wāa.

Kpa Gusunən durom mu n
ka beē kpuro wāa.

TIRE TE PĒLU U TITU KUA

Titu u sãawa Gerekí. U Yesu naane dokewa Pólun min di, wiru 1:4. U Pólun yõsiri Labaari gean kparabu sã. Pólun u nùn gõra nòn ita u ka Korintigibun kēnu mwaama ni ba wē Yerusalemugibun sã, Korinti II, 8:6 ka 12:18. Gõra yeni ya sun sãsi ma Pólun u Titu naane sã. Sanam mē Pólun u Keretigibu beram da, u Titu deri mi, u ka Yesun yigberugibu tãsisia, domi Pólun kun kpĩa u tē mi, wiru 1:5. Yen biruwa u nùn tire teni yorua u ka nùn sã nge mē u koo koosina u ka yigbe te kpara. Tire ten gari yi sãsimō nge mē Gusunōn sām kowo u ko n sãa ka sere maa nge mē Yesugii u koo win wāaru diisina handunia ye sã. Mēya ta sun sãsimō ma Yesun Labaari gea ya ra tōnu faaba ko kpa yu nùn sãrasia, wiru 1:1-3 ka wiru 2:11-14 ka wiru 3:3-7.

Tire ten kpunaa

1. Tõbiribu, wiru 1:1-4.
2. Yesun yigbe sām kowo, wiru 1:5-16.
3. Nge mē Yesugii u koo win wāaru diisina, wiru 2.
4. Kirõba, wiru 3:1-11.
5. Gari dāaki, wiru 3:12-15.

Tõbiribu

¹⁻⁴ Titu, na nun tire teni kuamme wunē wĩ a sãa nen bii maruro naane dokebun saabu bi sa mō Yesu Kirisi sã besē kpuro. Kpa Gusunō Baaba ka Yesu Kirisi besēn Faaba kowo bu nun durom kua kpa bu nun alafia kē. Nēna Pólun,

Gusunōn yoo ka Yesu Kirisin gõro. Ba man gõra n ka be Gusunō u gõsa somi bu ka naane doke, kpa n ka bu gem giasia mē mu Gusunō beere wēmō, ba n ka wāaru te ta ku ra kpe yĩyō. Gusunō u ku ra weesu ko. Wiya u sun wāa te nō mweeru kua toren di. Ma tē, win saa ye u gõsa sã, u win gari terasia waasu sã yi ba man nōma beria nge mē Gusunō besēn Faaba kowo u yiire.

Sõmbu te ba Titu

nõmu sãndia Keretio

⁵ Na nun deriwa Keretio a ka ye ya tien wunano ko, kpa a Yesun yigbe tønwerobu gõsi wuu baagere sã nge mē na nun yiire. ⁶ Wi n weenē a gõsi wee, wi u sãa taare sarirugii kpa u n kuro turo dege dege mō kpa win biba n sãa naane dokeobu, n n mō be ba ka daa bereteke wĩimō n kun mē mēm nō sariru. ⁷ N weenēwa yigbe kparo u n sãa taare sarirugii yēn sã u Gusunōn sãmburu nēni. N n weenē u n sãa tii suo, n kun mē mōrugii, n kun mē tam nōro, n kun mē nō gōmunugii, n kun mē wi u dukia kasu ka keeta. ⁸ Adama u n sãa sãbun yaare kowo kpa u n da gean kobu kã. U n sãa wi u tii yē. U n sãa dee dee ka tøn dēero kpa u n gaya mō. ⁹ N weenē u n Gusunōn gari naanēgii nēni dim dim nge mē ba nùn yi giasia, kpa u ka kpĩ u maa gabu dam kē ka sãsi geeru kpa u maa sikirinõsugibu kamia.

¹⁰ Domi tøn bereteke dabinu wāa ka wiira gari gerobu ka be ba tõmbu nōni wōkumō,

n kun mam ko Yuuba.
¹¹ Ben bwesera n weene bu nɔsu marisia, domi ba yenu dabinun tambu bitani dokemɔ yèn sɔ ba bu sɔɔsimɔ ye n kun weene bu ka gobi wan sɔ. ¹² Keretigii ben tiin sɔmɔ turo u nee, baadommawa ba sɔa wee kowobu ka gbeeku yee kɔsi ka maa dim kɔro yikurobu. ¹³ Geema u gerua. Yen sɔ, a bu gerusio gem gem kpa ba n tɔsa naane dokebu sɔɔ dim dim, ¹⁴ kpa bu ku raa maa Yuuban gari sekure nene, bu ku maa tɔn ben yiirebu swii be ba gem yina. ¹⁵ Gaaanu baanire nu deere be ba deeren mi, adama gaaanu sari ni nu deere disinugibu ka naane doke sarirugibun mi, yèn sɔ ben bwisikunu ka ben gɔrusu kun deere. ¹⁶ Ba gerumɔ ka nɔɔ ba Gusunɔ yɛ, adama ben kookoosu ben gari siki. Ba sɔa tɔn kɔsobu ka mem nɔɔ sarirugibu, ba n kpɛ bu gaa geenu ganu ko.

2

Sɔɔsi geeru

¹ Adama wune, a n sɔɔsi geerun gari gerumɔ. ² A durɔ bukurobu sɔɔwɔ bu de ba n gaya mɔ, kpa ba n sɔa beeregibu ka be ba tii yɛ, kpa ba n yɔ dim dim naane dokebu sɔɔ ka kɔru ka temanabu. ³ Mɛya maa kurɔ tɔkɔnu, a nu sɔɔwɔ nu de nin sanu sanusu su n deere, kpa nu kun sɔa tɔn wɔɔbu n kun me tam yobu. N weenɛwa nu n bwisi gee sɔɔsimɔ ⁴ kpa nu kpɛ nu kurɔ mɔro kpemminu sɔɔsi nge me n weene bu ben durɔbu

ka bibu kɔa, ⁵ kpa ba n tii yɛ ba n sɔa tɔn deerobu ka tɔn geobu be ba ben mɔraru nɔni doke, ma ba ben durɔbu wiru kpɛiyamme, kpa goo ku kpɛ u Gusunɔn gari gari kam gerusi.

⁶ Mɛya maa, a aluwaasiba sɔɔwɔ bu de ba n gaya mɔ. ⁷ Wunen tii maa, a n bu kom gem sɔɔsimɔ. A n da Gusunɔn garin keu sɔɔsi ka beere, murafiti sariru sɔɔ. ⁸ A bu sɔɔsio ka gari gee yi ba n kpɛ bu taare wɛ, kpa sekuru tu wunen yiberɛba mwa yèn sɔ ba gaa kɔsunu bia ni ba koo gere beɛɛ sɔɔ.

⁹ A maa yobu sɔɔwɔ bu ben yinnibu wiru kpɛiya kpuro sɔɔ, kpa bu ko ye ya koo bu wɛre bu ku ka bu sikirina. ¹⁰ Ba kun sɔa bèn nɔma yam mɔ, adama ba n tii sɔɔsimɔ naanegibu kpuro sɔɔ, kpa bu kpuro ko Gusunɔ besen Faaba kowon sɔɔsiru tu ka ko beeregiru.

¹¹ Domi Gusunɔ u win durom sɔɔsi tambu kpuron faaban sɔ. ¹² Durom me, mu sun sɔɔsimɔ ma n weene su waa te ta kun Gusunɔ beere wɛemɔ deri ka maa handunian kɔru kankam, kpa sa n waa handunia mini gem sɔɔ ka laakari ka Gusunɔn beere wɛebu, ¹³ kpa sa n tɔɔ doo nɔrugii te swaa daki ka yiyyɔbu, tɛ sɔɔ Gusunɔ besen Yinni boko ka besen Faaba kowo Yesu Kirsin yiiko ya koo sɔɔsira. ¹⁴ Yesu Kirsin wi, u win tii wɛ besen sɔ u ka sun yakia saa kom kɔsum kpuron di, kpa u ka sun ko tɔn deerobu be ba sɔa wi tɔnagibu be ba maa hania mɔ bu ka sɔm geenu ko.

¹⁵ Nge mɛya n weene a gari gere. A tɔmbu dam kɛ kpa a maa bu gerusi ka wunen yiiko kpuro. A ku de goo u nun gɛm.

3

Yesugibun sanu sanusu

¹ A wunen tɔmbu yaayasio ba n tem yɛrobu ka wuun tɔnwerobu wiru kpɛiyammɛ ba n bu mɛm nɔɔwammɛ, kpa ba n sɔɔru sɔa sɔm geenu kpuron sɔ. ² A bu sɔɔwɔ bu ku raa goon kɔsa gere bu ku maa goo nɔɔ kasu, adama bu baawure ben daa duudwia sɔɔsi. ³ Domi besɛn tii sa raa sɔa gari bakasu ka mɛm nɔɔ sarirugibu ka be ba tore. Sa raa sɔa gɔru kɪru kankam ka handunian kɪru baateren yobu. Sa raa wɔa nuku kɔsuru ka bine sɔɔ. Sa sɔa be tɔmba tusa, sa maa tusine. ⁴ Adama sanam mɛ Gusunɔ besɛn Faaba kowo u win tɔn geeru sɔɔsi ka win kɪru tɔmbu sɔɔ, ⁵ u sun faaba kua ka sɔrasia bi bu dera sa marura nɔn mɛeruse, ma Hunde Dɛero sun wɔa kpaaru wɛ. U n sun faaba kue sɔm gee ni besɛn tii sa kuan sɔ ma n kun mɔ win wɔnwɔndun sɔ. ⁶ Domi Gusunɔ u sun Hunde Dɛero wi wɛ n banda Yesu Kirisi besɛn Faaba kowon saabu, ⁷ kpa win durom sɔ su ka ko geegibu Gusunɔn mi, kpa su ka wɔaru te ta ku ra kpe tubi di te sa yiyo. ⁸ Gari yi, gari naanɛgiia.

Na kɪ a yi gere a sire kpa be ba Gusunɔ naanɛ doke bu ben saa di sɔm geenun kobu sɔɔ. Gari yi, yi wɔ yi maa sɔa tɔmbun arufaani. ⁹ Adama

a wiira gari suurio ka maa sikadoban yɛsan mɛeribu ka sikirinɔsu ka maa woodan sannɔsu. Yeni kpuro ya sɔawa kam, ya n arufaani gaa mɔ. ¹⁰ Wi u karanaa dokemɔ, a nɔn gerusio nge nɔn yiru a sere nɔn fɛra bee tia. ¹¹ Domi a yɛ ma tɔnu win bwesera sankire, u toramɔ ma u tii taare wɛemɔ.

Yiire dɔakibu

¹² Sanam mɛ kon nun Aatemasi n kun mɛ Tisiki gɔriama, a hania koowo a ka man naamwɛma Nikopolisɔ, domi miya na gɔru doke na n wɔa woorun saa. ¹³ A Senasi wooda yɛro wi ka Apolo kusenu kuo nu n wɔa ben sanum sɔɔ, kpa gɔanu ku raa bu kɔmia. ¹⁴ N weene besɛgibun tii bu hania ko sɔm geenun kobu sɔɔ, kpa ba n nɔmu mɔ bukata tilasigia ye sɔɔ, kpa ba kun wɔaru dimɔ kam sɔɔ.

¹⁵ Be ba wɔa nen mini ba nun tɔbura be kpuro. A bu tɔbirio be ba besɛn kɪru mɔ naanɛ dokebu sɔɔ.

Kpa Gusunɔn durom mu n ka bee kpuro wɔa.

TIRE TE PɔLU U FILEMɔɔ KUA

Filemɔɔ u sãawa Pɔlun bɔrɔ wi u Yesu naane doke Koloseɔ, Kolose 4:9. Wiya u dera Yesugibu ba ra mɛnne win dirɔ bu ka sãaru ko. N deema u yoo mɔ wi ba mɔ Onɛsimu. Onɛsimu wi, u nùn gobi gbɛna, ma u duka yakura u da wuu maroɔ, ge ba mɔ Romu. Romu miya Onɛsimu u Pɔlu gia, miya u maa Yesu naane doke. Saa yera Pɔlu u nùn kua nge win tiin bii. Yen sɔna u Filemɔɔ tire te yorua u ka win yoo Onɛsimu suuru kua, domi u daa kɔsa. Yen sɔ, u ku maa nùn garisi nge yoo, n̄ kun mɛ gbɛnɔ, adama u nùn garisio win dusi Yesu sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-3.
2. Pɔlu u Gusunɔ siaramɔ Filemɔɔn sɔ, naasu 4-7.
3. Pɔlu u Filemɔɔ suuru kanamɔ Onɛsimun sɔ, naasu 8-21.
4. Tɔbiri dāakibu, naasu 22-25.

Tɔbiribu

¹⁻³ Filemɔɔ, bɛsɛn kīnasi ka bɛsɛn sɔm kowosi, ka maa Yesun yigbɛ te ta ra mɛnne wunɛn yɛnuɔ ka bɛsɛn sesu Apia ka maa Aasipu bɛsɛn tabu kowosi sɔmburu sɔɔ, bɛɛya sa tire teni kua. Gusunɔ bɛsɛn Baaba ka Yinni Yesu Kirisi bu bɛɛ durom kua kpa bu bɛɛ alafia kɛ. Nɛna Pɔlu wi ba pirisɔm sãa Yesu Kirisin sɔ, nɛ ka bɛsɛgii Timote, sa bɛɛ tɔbura.

Filemɔɔn kīru

ka win naane dokebu

⁴ Na ra n nɛn Gusunɔ siaramɔ baadomma n̄a n kanaru mɔ wunɛn sɔ, ⁵ domi na wunɛn kīrun baaru nɔɔmɔ te a naane dokeobu kī ka maa wunɛn naane doke bi a mɔ Yinni Yesu sɔɔ. ⁶ Na nùn kanamɔ u de nɔɔ tia ye bɛsɛ ka wunɛ sa mɔɔsine naane dokebun sɔ yu sɔɔsira kookoosu sɔɔ kpa a gāa geenu kpuro tubu ni sa mɔ Kirisin saabu. ⁷ Wunɛn kīru ta man nuku doo bakabu wɛ nɛn kīnasi, ta man dam kã gem gem, domi a Gusunɔgibun bwɛra yemiasia.

Pɔlu u Onɛsimu

suuru kanamme

⁸ Yen sɔ, baa mɛ nɛn toro sindu Kirisin sɔ ta tura n ka nun yiire a ka ko mɛ n weenɛ, ⁹ ka mɛ, kīrun sɔna na nun suuru kanamɔ, nɛ Pɔlu, nɛ wi na bukura ma na tɛ wāa pirisɔm sɔɔ Yesu Kirisin sɔ. ¹⁰ Na nun suuru kanamɔ Onɛsimun sɔ wi u kua nɛn bii naane dokebu sɔɔ pirisɔm diru mini. ¹¹ Yellu u n̄ daa sãa gāanu wunɛn mi, adama tɛ, u arufaani mɔ wunɛn mi ka nɛn tiin mi.

¹² Na nun nùn gɔriama tɛ, a nùn mɔɔ nge nɛn tii tii. ¹³ Na raa kī u n wāa nɛn bɔkuɔ pirisɔm sɔɔ mi na wāa Labaari gean sɔ u ka man somi wunɛn ayɛrɔ. ¹⁴ Adama na n̄ kī n gāanu ganu ko ma n kun mɔ a wura, kpa wunɛn somiru ta kun sãa tilasi. Na kīwa ta n sãa wunɛn gīru kīru.

¹⁵ À ku tuba yenin saabuwa i ka karana wunɛ ka Onɛsimu saa fiiko kpa a wa a n ka nùn mɔ ka baadommaɔ, ¹⁶ n̄ n̄ mɔ nge yoo tɔna, adama tɛ u yoo

kera. U kua kīnasi Kirisi sɔɔ n ku mam ko nɛn mi, adama n weenɛ u n kere mɛ gem gem wunɛn mi, domi u n sãa wunɛn yoo tɔna, u maa sãawa wunɛn kīnasi Yinni sɔɔ.

¹⁷ Yen sɔ, à n man garisi wunɛn sɔm kowosi, a nùn dam koosio nge mɛ kaa man dam koosia. ¹⁸ U n nun gãanu tora n kun mɛ ù n wunɛn dibu nɛni, n kua nɛn sɔmunu. ¹⁹ Wee, na yenì yorumɔ ka nɛn tii tiin nɔma. Nɛ Pɔlu, kon nun ye kpuro kɔsia. Baa nà kun gerua, wunɛn tii a yɛ ma wunɛn wãara nɛn dibu nɛni. ²⁰ Yen sɔna nɛgii, a man durom mɛ kuo Yinnin sɔ. A man gõru yɛmiasio Kirisi sɔɔ.

²¹ Na nun tire teni kuammɛ yèn sɔ na wunɛn mɛm nɔɔbu naanɛ sãa, domi na yɛ kam kam kaa ko n kere ye na mam nun kanamɔ. ²² Gãa teenɔ nu tie, a man diru kasuo yèn sɔ na yīiyɔ Gusunɔ u koo bɛɛn kanaru mwa kpa u man bɛɛ wesia.

Nɔɔ kana tɔbiribu

²³ Epafasi, nɛ ka wì sa wãa pirisɔm dirɔ Kirisi Yesun sɔ, u nun tɔbura. ²⁴ Mɛya maa nɛn sɔm kowosibu Maaku ka Aritaaki ka Demasi ka sere Luku, ba nun tɔbura.

²⁵ Yinni Yesu Kirisin durom mu n ka bɛɛ wãa.

TIRE TE BA HEBERUBA KUA

Ba n̄ yē wi u tire te yorua. Gaba n̄ē, Pōluwa u tu yorua yēn sō ba Timōten gari mō te sō, wiru 13:23. Ba ko n tu yoruawa bu sere Yerusalemun s̄a yeru kōsuku, wiru 10:11.

Saa ye ba tire te yorua, Heberu be ba Yesu naan̄e doke ba dam kērun bukata mō. Domi ben gabu ba w̄a sika sō. Ma ba wuramō ben yellun yāki yāki sō. Yeniba kpuron sōna ba tire te yorua bu ka Yuu be sōsi ma ben yellun yāki yāki kpuro yi kpa. Yesu Kirisi u yellun wooda kpuro yibia ye u gu. U kua yāku kowo tōnwero wi u Yuuban yāku kowo tōnwerobu kpuro kere.

Tire te, ta maa sun sōmō ma Yesu u Gusun̄n ḡradoba kere ka Mōwisi ka Aroni ka Yosue. M̄ya n̄ō mw̄ē kpa te Yesu u sun kua tē, ya kere ye Gusun̄ u Mōwisi kua. Domi Yesu u na u ka yellugii te yibia kpa u sun yakia ye kpuron kookoosun di.

Tire ten kpunaa

1. Gusun̄ u ka tōmbu gari mō saa yellun di, wiru 1:1-3.
2. Yesu u kpuro kere, wiru 1:4n di sere wiru 10:18.
3. Be ba gb̄a ba Gusun̄ naan̄e doken seeda, wiru 10:19n di sere wiru 13:19.
4. Domaru ka dam kēru, wiru 13:20-25.

Gusun̄ u gari gerua

win Biin min di

¹ Gaṣo Gusun̄ u ka beṣen sikadoba gari kua n̄n dabinu ka swaa dabinu saa win s̄m̄bun min di. ² Adama sanam d̄akim meni sō u ka sun gari kua saa win Biin min di. Bii wiya u handunia taka kua, Gusun̄ u maa n̄n ḡsa u ka n̄n ḡānu kpuro n̄mu beria. ³ Win yiiko ya s̄ōsiramō win min di. Bii wi, u s̄a Gusun̄n tii tiin weenasii, u maa baayere kpuro n̄ni ka win gari damgii. Ye u tōmbu s̄arasia ben toranun di u kpa, u da u sina w̄allō Gusun̄ dam kpurogiin n̄m geu.

Gusun̄n Bii

u Gusun̄n ḡradoba kere

⁴ Nge m̄ Gusun̄ u win Bii ȳisuru k̄a te ta win ḡradobaginu kp̄aru kere, nge m̄ya maa Bii win tii u Gusun̄n ḡradoba kere. ⁵ Ka gem, Gusun̄ u n̄ win ḡradoban goo s̄ōre u n̄ē, “Wuna a s̄a n̄n Bii. Gis̄ra na kua wunen tundo.” N n̄ maa mō win ḡrado goo u ka yā ye u n̄ē, “Kon ko win tundo, u koo maa ko n̄n bii.” ⁶ Adama saa ye u win Bii yeruma ḡriṣ handunia sō u n̄ē, “Gusun̄n ḡradoba kpuro bu yiio bu n̄n s̄a.” ⁷ Wee ye u gerua win ḡradoban s̄. U n̄ē, “Gusun̄ u win ḡradoba kuawa nge woo, ma u win s̄m̄ kowobu kua nge d̄ō yari.” ⁸ Adama win Biin sōna u n̄ē,

“Gusunɔ, ba wunen bandu swii sere ka baadommaɔ. Gema a ka wunen bandu neni.

⁹ A gea ki ma a kɔsa tusa.

Yen sɔna Gusunɔ wi u sɔa wunen Yinni u nun gɔsa.

U maa nun nuku dobu wɛ ye u ka nun aye beɛɛgiru wɛ te ta wunen kpaasibuginu kpɔaru kere.”

¹⁰ U maa kpam nɛɛ,

“Yinni, toren di wuna a tem taka kua.

Wunen nɔma a maa ka wɔllu kua.

¹¹ Ye kpuro ya koo doona adama wunɛ kaa n wɔa.

Ya koo takɔru ko nge yɔnu.

¹² Kaa ye kure nge yaberu.

Ya ko ya n maa kɔsimɔwa nge yɔnu.

Adama wunɛ, wuna mi, a n takɔru mɔ.”

¹³ Gusunɔ kun maa win gɔradoban goo sɔɔre u nɛɛ,

“A sinɔ nen nɔm geuɔ

sere n ka nun wunen yiberɛba taarea.”

¹⁴ N n mɛn na, mba wɔllun gɔradoba ba sɔa. Ba sɔawa hundeba be ba Gusunɔ sɔama. Bera u ra maa gɔri bu da bu be ba koo faaba wa somi.

2

Faaba ye, ya kpɔ too

¹ Yen sɔ, n weenɛ su gari yi sa nua nenɛ sim sim kpa su ku ka nim doona. ² Gari yi wɔllun gɔrado ba ka na, yi yin dam sɔɔsi sere baawure wi u yi sara n kun mɛ wi u n yi mɛm nɔwɛ, u sɛɛyasiabu wa bi u ka weenɛ. ³ N n mɛn na, amɔna sa ko ka kpɔ su sɛɛyasiabu suuri, sɔ n faaba baka yen bweseru atafiiru kua. Yin-nin tii u gbɔa u faaba yen gari

nɔɔsia. Yen biru be ba yi nua ba sun yi sɔɔwa ba sire ma gema. ⁴ Saa ye sɔɔra Gusunɔ u ben seeda dam sosi ka yɔrenu ka maamaaki ka sɔm damgii bwese bweseka. U maa kpam tɔmbu Hunde Dɛɛron kɛnu bɔnu kua nge mɛ u ki.

Wi u tɔmbu kparamɔ

bu ka faaba wa

⁵ Geema, n n mɔ wɔllun gɔradobara Gusunɔ u handunia ye ya koo nan dam wɛ, yɛn gari sa mɔ. ⁶ Adama Gusunɔn gari sɔɔ, goo u gerua u nɛɛ,

“Yinni Gusunɔ, mba tɔnu sɔa a n sere ka nɔn yaaye.

Wara ra n tɔnu a n sere ka nɔn nɔɔrimɔ.

⁷ A nɔn kua u wunen gɔradoba kɔmiɛ fiiko.

Ka mɛ, a nɔn yiiko ka beɛɛ wɛ nge sunɔ.

⁸ A nɔn kua wirugii taka kooru kpuron wɔllɔ.”

Sanam mɛ Gusunɔ u tɔnu dam wɛ gɔanu kpuron wɔllɔ, gɔanu sari ni u n deri nu nɔn wiru kpɔiya. Adama sa n gina wa ma gɔa ni kpuro nu nɔn wiru kpɔiyɛ. ⁹ Ka mɛ sa Yesu wa. Saa fiiko sɔɔ ba nɔn kua wi u n Gusunɔn gɔradoba tura, kpa u ka gbi tɔmbu kpuron sɔ Gusunɔn durom saabu. Tɛ, sa nɔn waama ka win yiiko ka beɛɛ nge sunɔ, win gɔɔ wi u gun sɔ. ¹⁰ Ka gem, n weenɛ Gusunɔ wi u kpuro taka kua ma ya wɔa win sɔ, u Yesu ko tɔn giro nɔni swɔaru sɔɔ, kpa u ka tɔn dabinu ko win bibu be ba koo win yiiko bɔnu ko. Domi Yesu wiya u bu kparamɔ bu ka faaba wa.

11 Yesu wi u tōmbu sārasiāmō ben toranun di, wi ka be ba sārē ba kua tundo turon bibu. Yen sōna sekura kun nūn mō u ka bu soku wigibu ¹² sanam mē u nēē,

“Yinni Gusunō, kon nēgibu wunen gari sō.

Kon nun siara ka womusu mi ba mēnnē.”

¹³ U maa kpam nēē,

“Kon nēn naanē doke Gusunō sō.”

Yen biru kpam u nēē,

“Nē wee ka bii be Gusunō u man kã.”

¹⁴ Nge mē bii be, ba wasi mō ka yēm, Yesu win tii u kua nge be. U kua mē kpa u ka gbi. Win gōō wi, u Yibirisi kpeerasia ye ya raa gōōn dam nēni. ¹⁵ Kpa u maa ka bu yakia be ba sāa nge yobu ben wāaru kpuro sōō gōōn berum sō. ¹⁶ Ka gem, n n mō win gōradobara u somiru na, Aburahamun biba u somiru na. ¹⁷ Yen sōna u n koo ko u kun ka win wōnōbu weenē kpuro sōō, kpa u ka ko ben yāku kowo tōnwero wi u wōnwōndu ka naanē mō Gusunōn sōmburu sōō, kpa u ka tōmbun torarun yākuru ko. ¹⁸ Tē, u koo kpī u bu somi be ba wāa kōkiribu sōō yēn sō win tii u nōni swāaru wa kōkiribu sōō.

3

Yesu u Mōwisi bēēē kere

¹ Yen sō nēgibu, bēē be Gusunō u soka i ka ko wigibu, i de i n Yesu mēēra wi Gusunō u gōrima u ka ko yāku kowo tōnwero win seeda sa dimō. ² Wiya u ka Gusunō turo yōra wi u nūn gōsa sōmbu ten saabu nge mē Mōwisi u kua win sōmburu sōō Gusunōn

yēnugibu kpuron suunu sōō. ³ Wi u yēnu kua u bēēē mō u kere yēnu gen tii. Nge mēya Yesu u ka bēēē baka nē ye ya Mōwisigia kere. ⁴ Geema, yēnu baagere ga gen yēro mō, adama Gusunōwa u sāa kpuron yēro. ⁵ Mōwisi u kua sōm kowo naanēgii Gusunōn yēnugibu kpuron suunu sōō u ka garin seeda di yi Gusunō u koo ra gere. ⁶ Adama Kiriisi u sāa Bii naanēgii wi Gusunō u kua win yēnu yēro. Bēēra sa sāa win yēnugibu sà n yīyōbu mō sere ka nōrō ka toro sindu ka naanē.

Wēra te Gusunō u wigibu

wēēmō

⁷ Yen sōna nge mē Hunde Dēero u gerua,

“I n Gusunōn nōō nōōmō gisō,

⁸ i ku de bēēn gōrusu bōbia nge mē bēēn baababa ba kua dōma te ba Gusunō seesi ka sanam mē ba win laakari mēēra ghaburu sōō.

⁹ Miya ba man wēēra ka laakari mēēribu.

Ba maa wa ye na kua sere wōō weeru.

¹⁰ Yen sōna na ka tōn be mōru kua.

Ma na nēē, baadommawa ba toramō ben bwisikunu sōō.

Ba n nēn swēē tuba.

¹¹ Na mōru kua ma na bōrua na nēē,

ba n sisi bu ka man wēra mi na wēre.”

¹² Yen sō nēgibu, i tii laakari koowo, i ku de bēēn goo u n gōru kōsu mō ge ga n naanē doke, ge ga koo nūn biru wurasia Gusunō, Yinni wason min di. ¹³ Adama i n dam kēēnamō baadomma saa yē sōō

ba mò gisò, kpa bɛɛn goo u ku de toraru tu win nɔni wòke tu win gòru bɔbiasia. ¹⁴ Geema, sa kua be ba gbinnɛ ka Kirisi sà n toro sindu mò sere ka nɔrɔ te sa mò toren di.

¹⁵ Nge mɛ Gusunɔn gari gerumò,

“I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmò gisò, i ku de bɛɛn gòrusu bɔbia nge mɛ bɛɛn baababa ba kua dɔma te ba nùn seesi.”

¹⁶ Berà be ba Gusunɔn nɔɔ nua ma ba nùn seesi. Beya be Mɔwisi u kpàra kpuro saa Egibitin di. ¹⁷ Berà Gusunɔ u ka mɔru mò sere wò weeru. Beya be ba tora ma ba gbisuka gɔaburu sɔɔ. ¹⁸ Sanam mɛ Gusunɔ u bɔrua u nɛɛ, “ba n̄ sisi bu ka man wɛra mi na wɛre,” berà u ka yā ma n kun mò be ba n̄ nùn mɛm nɔɔwɛ. ¹⁹ Nge mɛya sa wa ma ba n̄ kpīa ba due wɛra yee te sɔɔ yèn sɔ ba n̄ naanɛ doke.

4

¹ Gusunɔ u sun nɔɔ mwɛɛru kua u nɛɛ, sa ko kpī su du mi sa ko wɛra ka wi sannu. N n mɛn na, su laakari ko, kpa bɛɛn goo u ku raa deeme u wɛra yee te bia. ² Domi ba sun Labaari gea waasu kua nge mɛ ba bu kua be ba gasò wāa gɔaburu sɔɔ. Ba gari yi nua, adama yi n̄ bu arufaani gaa kue domi sanam mɛ ba yi nua, ba n̄ yi naanɛ doke. ³ Bɛsɛ be sa naanɛ doke, sa ko du wɛra yee te sɔɔ tèn sɔ Gusunɔ u nɛɛ,

“Na mɔru kua ma na bɔrua na nɛɛ, ba n̄ sisi bu ka man wɛra mi na wɛre.”

U gari yi gerua baa mɛ win sɔmbura kpa saa mìn di u handunia taka kua. ⁴ Ka

geema, gam gum Gusunɔn gari sɔɔ ba sɔɔ nɔɔba yirusen gari gerua ba nɛɛ, “Gusunɔ u win sɔmburu kpuro deri u wɛra sɔɔ nɔɔba yiruse.” ⁵ Ma Gusunɔ u kpam gari tee yi gerua u nɛɛ, “Ba n̄ sisi bu ka man wɛra mi na wɛre.” ⁶ Be ba gbia ba Labaari gea ye nua ba n̄ due wɛra yee te sɔɔ yèn sɔ ba n̄ mɛm nua. N n mɛn na, ayera wāa gina gabu bu ka du te sɔɔ. ⁷ Yen sɔna Gusunɔ u kpam tɔru yii te u soka gisò. Wò dabinun biru u ten gari gerua saa Dafidin min di, nge mɛ sa wa kɔ. U nɛɛ,

“I n Gusunɔn nɔɔ nɔɔmò gisò, i ku de bɛɛn gòrusu bɔbia.”

⁸ Geema, Yosue ù n daa tɔn be kpàra u ka dua wɛra yee te sɔɔ, Gusunɔ u n̄ daa maa tɔru garun gari mò. ⁹ N n mɛn na, wɛra te ta ka Gusunɔn sɔɔ nɔɔba yiruseguru weene, ta wāa Gusunɔn tɔmbun sɔ. ¹⁰ Domi wi u dua Gusunɔn wɛra yerɔ u win sɔmburu deriwa nge mɛ Gusunɔ u wiguru deri. ¹¹ N n mɛn na, su hania ko su ka du wɛra yee te sɔɔ, kpa goo u ku ko mɛm nɔɔ sarirugii nge tɔn be, kpa u kam ko.

¹² Domi Gusunɔn gari yi wasi yi maa dam mò. Yi nɔɔ do n kere takobi ye ba dɛɛra biru ka wuswaa. Yi dam mò yi ka tɔnun gòru ka win hunde sòku ka maa win gbinnu sere yu kpɛru girari. Yi tɔnun gòrun kīru ka gen bwisikunu sirimò. ¹³ Gāanu sari ni nu Gusunɔ berue win taka koora sɔɔ. Kpuro ya wukiarewa ya yii win wuswaa. Wiya bɛsɛ

kpuro sa ko maa beſen wāaru tusia.

Yesu,

yāku kowo tɔnwero boko

¹⁴ Ka geema sa yāku kowo tɔnwero boko mɔ wi u tura sere Gusunɔn mi, wiya Yesu Gusunɔn Bii. N n mɛn na, su yōra dim dim beſen seeda ye sa di sɔɔ. ¹⁵ Domi sa yāku kowo tɔnwero mɔ wi u koo kpī u ka sun duura beſen dam sariru sɔɔ yèn sɔ ba nùn kɔkura gāanu kpuro sɔɔ nge beſe, adama u n durum koore. ¹⁶ N n mɛn na, su Gusunɔ duromgiin sina turaru susi ka toro sindu kpa su ka wɔnwɔndu wa ka durom mɛ mu koo sun somi saa ye sa mɛn bukata mɔ.

5

¹ Yāku kowo tɔnwero baawure wi ba gɔsa tɔmbun suunu sɔɔn di, ba nùn yiiwa u ka Gusunɔ sɔ ben sɔ. U ra Gusunɔ ben kēnu wē kpa u yākunu ko ben toranun sɔ. ² U koo kpī u suuru ko ka yēru sarirugibu ka be ba swaa sare yèn sɔ win tii u dam biare. ³ Yen sāna maa, u n koo ko u kun yākunu kue win tiin toranun sɔ nge mɛ u mɔ tɔmbuginun sɔ. ⁴ Goo kun kpē u tii yāku kowo tɔnwerorun beere wē. Gusunɔwa u ra tɔnu gɔsi u wē nge mɛ u Aroni kua.

⁵ Nge mɛya Kirisi kun tii yāku kowo tɔnwerorun yiiko wē. Gusunɔwa u nùn ye wē wi u nɛ,

“Wuna nɛn Bii.

Gisɔra na kua wunen tundo.”

⁶ Gam gum maa u kpam gerua u nɛ,

“Wuna kaa ko yāku kowo ka baadommao nge Mɛekisideki.”

⁷ Yesun handunian wāaru sɔɔ u Gusunɔ kana wi u koo kpī u nùn wɔra gɔɔn nɔman di. U maa nùn suuru kana ka wuri beke ka yīresu. Ma Gusunɔ u nùn swaa daki win wii kpīibun sɔ. ⁸ Baa mɛ u sɔa Gusunɔn Bii, u mɛm nɔɔbu gia nɔni swāa te u wan sɔ. ⁹ Ye u yiba u kpa, u ka faaba na ye ya ku ra kpe, be kpuron sɔ be ba nùn mɛm nɔɔwa. ¹⁰ Ma Gusunɔ u nùn kua yāku kowo tɔnwero nge Mɛekisideki.

Naane doke deribun kirɔ

¹¹ Gāa dabinu wāa ni sa ko kpī su gere gari yin sɔ, adama ya sɛ n ka beɛ yi tubusia domi i kua be gari ku ra yeeri fuuku. ¹² Saa ya tura i ka ko keu koosiobu. Ka mɛ, i gina goon bukata mɔ wi u koo beɛ Gusunɔn garin torubu sɔɔsi. Beɛ be n weene i n dīa daki dimɔ, i kpam bɔm bukata mɔ. ¹³ Wi u bɔm nɔrumɔ kpuro biiwa, u n Gusunɔn gari geen dɔɔne mɔ. ¹⁴ Adama dīa daki sɔawa guro gurobun dīanu be ba gea ka kōsan wunanabu gia yèn sɔ ba yen dɔɔne mɔ.

6

¹ N n mɛn na, su Kirisin garin torubu deri kpa su da wuswaa su ka ko tɔn yebunu. Su ku maa gari yin kpɛekpɛeku sura, gera gōru gɔsiabu kookoo kamgisun di ka naane dokebu Gusunɔ sɔɔ, ² ka wasi dɛerasiabun woronu ka nɔman sɔndibu yākurun wɔllɔ ka gɔribun seebun gari ka sian siribu. ³ Wuswaa daa

biya sa ko hania ko Gusunō ù n wura.

⁴ N n ben sōn na, be ba raa yam wa Gusunōn gari sō, ma ba win kēnu denda, ma ba bōnu wa Hunde Dēro sō, ⁵ ma ba wa ma Gusunōn gari wā, ma ba sian wāarun dam gia, ⁶ yen biru bà n biru kisi ba naanē dokebu deri mam mam, n n maa koorō bu bu gōru gōsiasia. Domi ba kpam Gusunōn Bii kparemōwa ben tii dāa bunanarō ma ba nūn sekuru dokemō batuma sō.

⁷ Sanam mē tem mu guri nim nōrumō kiri kiri ma mu dīanu kpiisiamō ni nu koo mēn yērobu arufaani kua, Gusunō u ra mu domaru kuewa. ⁸ Adama mū n sākī ka awīi kpiimō mu n garu koorō. N n sosi Gusunō u koo mu bōrusi, amēn biru kpa mu dō mwaara.

⁹ Adama kīnasibu, baa sà n gari yin bweseru gerumō, sa bēe naanē sāa sa yīiyō ma i ko n wāa faaban swaa sō. ¹⁰ Gusunō u sāawa gemgii, u n bēen sōmburu duarimō ka kīi te i sōsi win yīsirun sō, sanam mē i wigibu nōri nge mē i bu nōrimō tē. ¹¹ Ka mē, sa kī bēen baawure u n hania ye mō sere ka nōrō, kpa ye i yīiyō yu ka koorā mam mam. ¹² Sa n kī i ko nge be ba temānabu kpana, adama i bu saario be ba naanē doke ma ba temāna ba ka tubi dimō ye Gusunō u bu nō mweeru kua.

Gusunōn nō mwee

te ta n sika mō

¹³ Sanam mē Gusunō u Aburhamu nō mweeru kua, ka yen bōri sanna. U bōrua ka win tiin yīsiru yēn sō goo sari wi u maa nūn kere win yīsiru

u koo ka bōre. ¹⁴ U nēē, kon nun domaru kua ka gem, kon de wunen bweseru tu dabia. ¹⁵ Nge mēya Aburhamu u temāna, ma u wa yēn nō mweeru Gusunō u nūn kua. ¹⁶ Tōmbu bà n bōrumō ba ra bōrewa ka wi u bu keren yīsiru, kpa bōri yi, yi ben gari sire kpa yi sikirinōsu kpuro kpeesia. ¹⁷ Nge mēya Gusunō u kīa u be ba koo kēru mwa te u bu nō mweeru kua sōsi kpasasa ma win gari kun kōbiarō. Yen sōna u nō mweeru kua u sire ka bōri. ¹⁸ N n mēn na, gari yiru wāa yi yi n kōsirō, yī sō Gusunō kun kpē u weesu ko. Yiya yi sun dam kāa gem gem bēē be sa kuku yeru kasu, kpa su ka wa su mwa ye sa yīiyō ba sun yīiye. ¹⁹ Yīiyō bi, bu bēen gōru nēni sim sim nge goo nimkuun marutia gu ku ka kōra. Bu dam mō, bu n sika mō, ma bu dua sere Gusunōn wāa yerun suunu sō. ²⁰ Miya Yesu u gbia u dua bēen sō u kua yāku kowo tōnwero ka baadommāo nge Mēekisideki.

7

Mēekisideki u sāa suno

ka maa yāku kowo

¹ Mēekisideki wi, u sāawa Salemun sunō ka Wōrukoon yāku kowo. Ye Aburhamu u sinambu tabu diima u wee, yera Mēekisideki nūn sennō da u nūn domaru kua. ² Aburhamu u ye u waama bōnu kua ma u wōkuru baateren wōlō tia tia sua u nūn wē. Gbiikaa win yīsirun tubusiana sunō gemgii. Yen biru u sāa Salemun sunō, yen tubusiana alafian sunō. ³ Goo

kun win tundo ka win mero ka win sikado goo yē. Ba n win marubu ka win gōon gari koore. U ka Gusunon Bii weene, u sāawa yāku kowo ka baadommao.

⁴ I mēerio nge mē durō win kpāara nē. Domi Aburhamu bēsen sikado boko u gāa gee ni u tabu diima u ka wee bōnu kua, ma u wākuru baateren wōlō tia tia sua u nūn wē. ⁵ Wooda ya Lefin bibu be ba sāa yāku kowobu yiire bu de Isireliba bu ben mōru kpuro bōnu ko, kpa bu wākuru baateren wōlō tia tia sua bu bu wē. Be ba bu bōnu ye wēemō ba sāa ben dusibu, ben tii maa Aburhamun biba. ⁶ Adama Mēekisideki u n yara Lefin bweserun di. Ka mē, Aburhamu u nūn bōnu ye wē. Yen biru Mēekisideki u nūn domaru kua, wi, wi Gusunō u nōō mwēē ni kua. ⁷ Sika gaa sari, wi u bo wiya u ra yākabu domaru kue. ⁸ Lefin bibu, be ba wākuru baateren wōlō tia tia mwaamō ba sāa be ba ra gbi, adama Mēekisideki, wi, u sāa wi u n gbimō nge mē Gusunon gari gerua. ⁹ Tē, su gere ma sanam mē Aburhamu u nūn bōnu ye wē, Lefi win biba bōnu mwaamō u maa bōnu ye wē win tii saa Aburhamun min di. ¹⁰ Domi baa mē ba n gina nūn mara sanam mē, u wāa win baaban wasi sōō ye u ka Mēekisideki yinna.

¹¹ Wooda ye Gusunō u Isireliba wē yera yāku kowo Lefigiba ka sōmburu mō. Tē, yāku kowo be, bā n sōmburu kua te ta yiba, n n tilasi yāku kowo tuko goo u kpam na wi

u sāa nge Mēekisideki wi u n sāa Aronin bweseru. ¹² Domi bā n yāku kowobun bweseru kōsa tilasi bu maa wooda kōsi. ¹³ Geema bēsen Yinni wi gari yi, yi ka yā, u sāawa bweseru garugii tēn tamba kun yāku kobun sōmburu koore. ¹⁴ Domi sa yē ma ba nūn marawa Yudan bweseru sōō. Mōwisi kun maa bwese ten gari gerua yāku kowobun gari sōō.

Yāku kowo goo

wi u sāa nge Mēekisideki

¹⁵ Gari gēē wee yi yi ye kpuro bururasiamō. Yāku kowo tuko goo yara wi u sāa nge Mēekisideki. ¹⁶ Ba n nūn kue yāku kowo marumarurun di ma n kun mō ka wāaru te ta ku ra kpen dam. ¹⁷ Ka geema, Gusunon gari gerua win sō yi nēē, “Wuna kaa ko yāku kowo ka baadommao nge Mēekisideki.”

¹⁸ Nge mēya ba ka wooda gura go yēn sō ya n dam mō ya n maa arufaani mō. ¹⁹ Geema, Mōwisin wooda ya n gāanu ganu yibie. Adama tē, sa swaa gea mō yēn min di sa ko Gusunō susi.

²⁰ Yen biru Gusunō u bōrua. Beonō ba kua yāku kowobu n n ka bōri. ²¹ Adama wi u Yesu kua yāku kowo u ye kuawa ka bōri u nēē,

“Yinni Gusunō u bōrua.

U n maa win gari seeyamō.

U nēē, kaa ko yāku kowo ka baadommao.”

²² Yen sōna Yesu ka sun nōō mwēeru naawa te ta buram bo.

23 Mi Yesun gari ka yāku kowo ben gari yi kpam wunana wee. Yāku kowo be, ba dabia yèn sō goō ku ra wure ba n wāa sōmbu te sō ka baadomma, ²⁴ adama Yesu u ko n wāawa ka baadommao. Ba n maa win yāku kowo sōmburu suamo bu goo wē. ²⁵ Yen sōna u koo kpī u bu faaba ko tēn di ka baadommao be ba Gusuno susimo win min di, domi u wāawa u ka Gusuno suuru kana ben sō.

²⁶ N n mēn na, Yesu sāawa yāku kowo tōnwero win bukata sa mō. U Gusuno wēre, u dēere, u n durum koore. Wi ka durumgibu ba wunanē. Ba nūn sua ba ka da sere wollo. ²⁷ U n sāa nge yāku kowo tōnwero beōnō. U n baadomman yāku kobun bukata mō, gbiikaa win tiin toranun sō ka sere gabuginu. U yāku teeru kua te ta tura sere ka baadommao sanam mē u ka win tii abōru kua. ²⁸ Mōwisin wooda ya dam sarirugibu kua yāku kowo tōnwerobu. Adama Gusunon gari yi u kua ka bōri, yi yi na woodan biru, yi Bii wi u yiba ka baadommao kua yāku kowo tōnwero.

8

Yesu

bešen yāku kowo tōnwero

¹ Tē gari yin wiru wee. Bešē sa yāku kowo tōnwero win bweseru mō wi u sō wollo Gusuno dam kpurogiin sina turarun nōm geuō. ² U yāku kowo tōnwerorun sōmburu mō aye dēeraru sō te ta sāa Gusunon wāa yerun tii tii, te Yinni u kua, n n mō tōnu.

³ Ba ra yāku kowo tōnwero gōsiwa u ka Gusuno kēnu wē kpa u yākunu ko. N n mēn na, bešen yāku kowo tōnweron tii u ko n gāanu mōwa ni u koo ka yākuru ko. ⁴ U n wāa handunia sō, u n ko n mam sāa yāku kowo domi yāku kowoba wāa be ba ra yākuru ko nge mē Mōwisin wooda ya yiiremō. ⁵ Yāku kowo ben sōmburu ta sāa te ta wāa wollo weenasiru tōna ka ten yaayaasu, nge mē Gusuno u Mōwisi sōowa sanam mē u kī u kuu bekurugiru ko, u nēē, “A de a kuu te ko ta n sāa nge te na nun sōsi guuru wollo.”

⁶ Adama tē ba Yesu sōmburu nōmu sōndia te ta begiru beere kere, domi u sāa arukawani ye ya beere bon swaa sōmō. Ba arukawani ye bōkuawa ka nō mwēē ni nu beere bo.

⁷ Arukawani gbiikaa yā kun serere mō, n n maa koorō gaa yu ye kōsire ko. ⁸ Adama Gusuno u win tōmbu gerusimō ye u nēē, “Yinni Gusuno u nēē, tōnu ganu sisi nī sō kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani kpaa bōke.

⁹ Adama ya n ko n sāa yèn bweseru na raa ka ben baababa bōkua dōma te na bu nōmu nēnu na yara Egibitin tem di.

Ba n ka nen arukawani ye yōre ye na ka bu bōkua.

Yen sōna na bu atafiiru kua. Yeya Yinni Gusuno u gerua.

¹⁰ U kpam nēē, arukawani kpaa ye wee, ye kon ka Isireliba bōke amēn biru.

Kon nən wooda doke ben
bwisikunu sɔɔ.

Kon ye yorusi ben g̃ɔrusɔ.

Kon ko ben Yinni kpa bu ko
nən tɔmbu.

¹¹ Goo sari be sɔɔ wi u koo win
wuugii n̄ kun mɛ win
temgii keu s̄ɔsi u nɛɛ,

u Yinni Gusunɔ gio.

Domi be kpurowa ba ko n
man yē

saa bii piimunun di sere ka
bukurobɔ.

¹² Kon bu ben toranu suuru
kua.

Na n̄ maa ben toranu
yaayama.”

¹³ Sanam mɛ Gusunɔ u
arukawani kpaan gari m̄, ya
geruawa u g̃biikaa kua gura.
Ye ya maa s̄aa gura ya t̄kɔ m̄
ya doonɔ.

9

S̄aa temkiru ka w̄ɔrukuru

¹ Arukawani g̃biikaa ya
s̄aarun wooda m̄ ka maa s̄aa
yeru handunia sɔɔ. ² Ba kuu
bekurugiru gira. Ten ad̄erɔwa
ba soka dii d̄ɛraru. Miya fitila
ga w̄aa ka tabulu ka Yinni
Gusunɔn p̄ɛ. ³ Ta maa dii sɔɔ
m̄ ge ba kua ka beku kareru.
Geya ba soka dii te ta d̄ɛere
gem gem. ⁴ Miya kpakorora
w̄aa te ba wura pote t̄en w̄ollɔ
ba ra turare d̄ɔɔ doke. Miya
maa woodan kpakorora w̄aa
te ba maa wura pote. Kpakoro
te sɔɔ, weke wuragira w̄aa,
mi ba manna doke ka Aronin
d̄ɛka ye ya kpara ka kpee besi
mi ba woodan gari yorusi.
⁵ Kpakoro ten w̄ollɔwa w̄ollun
k̄sɔbun weenasiba w̄aa be
ba Gusunɔn yiikon girima
s̄ɔsimɔ. Ben kasa ya d̄ɛriare
ya wukiri mi ba ra ȳaku yem

ȳɛke toranun s̄ɔ. Adama sa n̄
kp̄ɛ su ḡaa ni kpuron gari saari
t̄ɛ.

⁶ T̄ɛ, b̄a n ye kpuro yi yi nge
mɛ, yera ȳaku kowobu ba ra
du ad̄erɔ ge sɔɔ bu ben s̄aarun
s̄omburu ko. ⁷ Adama ȳaku
kowo t̄ɔnwero wi turowa u
ra du dii sɔɔ ge sɔɔ, w̄ɔɔ ka
w̄ɔɔ n̄n teeru ka ȳaku yem
mɛ u ra Gusunɔ tusie win tiin
toranun s̄ɔ ka maa t̄ɔmbuginu
ni ba kua ȳɛru sariru sɔɔ.

⁸ Nge m̄ɛya Hunde D̄ɛero u
s̄ɔsimɔ ma swaa ye ya d̄ɔɔ
dii te ta d̄ɛere gem gem sɔɔ
ya n̄ gina k̄ɛniare saa ȳɛ sɔɔ
ad̄erɔ ge, ga w̄aa, ⁹ domi ga
s̄āawa saa yen weenasia. Ȳa
gerumɔ ma k̄ɛnu ka ȳaku ni
ba Gusunɔ kuammɛ, nu n̄ kp̄ɛ
nu t̄onu wi u s̄aa te m̄n̄ g̃ɔru
d̄ɛerasia mam mam. ¹⁰ Domi
ya s̄āawa wasi t̄onan wooda ye
ya ka dim ka n̄rubu ka wasin
d̄ɛerasiabun woronu ȳa. Ba
wooda ye yi sere kp̄aa yu ka
na.

¹¹ Adama Kirisi nawa u n̄ ka
s̄aa ḡaa gee ni nu w̄aa t̄ɛn ȳaku
kowo t̄ɔnwero. U dua kuru
garun min di te ta kp̄aaruru
bo ma ta buram bo. N̄ n̄
m̄ t̄ɔmbu ba tu kua. Ta n̄
w̄aa handunia ye sɔɔ. ¹² Ye
Kirisi u dua n̄n teeru ten
dii te ta d̄ɛere gem gem sɔɔ
ya tura sere ka baadommaa.
U n̄ due ka bonu ka naa bi-
nun yem. Win tii tiin yema
u ka dua, ma u sun yakia
sere ka baadommaa. ¹³ Ba ra
bonu ka naa k̄ɛn̄nun yem ka
naa ye ba d̄ɔɔ m̄ɛnin torom
ȳɛke t̄ɔmbu sɔɔ be ba n̄ d̄ɛere
bu ka d̄ɛera woodan n̄ni sɔɔ.
¹⁴ N̄ n̄ m̄ɛn na, am̄na Kirisin
yem arufaani ko n̄ n̄. Domi

Gusunon Hunde wi u ku ra kpen saabuwa u tii Gusuno wē nge yāku te ta n̄ bau mā. Win yema mu koo besen gōru dēerasia saa sōm kamginun di kpa su ka kpī su Gusuno, Yinni waso sã.

¹⁵ Yen sōna Kirisi u sãa n̄o mwēē kpaarun swaa sōm̄. Win min diya be Gusuno u soka ba gāa ni nu ku ra kpe tubi dim̄ ni Gusuno u bu n̄o mwēēru kua. Ba koo kpī mē, yēn sō gōon gari dua sō, wi u tōmbu yakiam̄ ben toranun di ni ba kua n̄o mwēē gururun saa sō.

¹⁶ Domi n̄o mwēē ten bweseru tu ka koorā tilasi wi u tu kua u gbi. ¹⁷ Geema, n̄o mwēē ten bweseru ta n̄ arufaani m̄ ma n̄ kun m̄ wi u tu kua u gu. Ta n̄ dam gam m̄ saa ye yēro u wasi. ¹⁸ Yen sōna n̄o mwēē gbiikuru ta n̄ yibiare sanam mē ba n̄ yem yēke. ¹⁹ Gbiikaa M̄owisi u tōmbu kpuro wooda baayere n̄oasia nge mē Gusuno u yi. Yen biru u naa binu ka bonun yem sua ka nim, u yāa san swāasu ka isōpun kikisu kpēē, ma u woodan tireru ka tōmbu kpuro yem mē yēke. ²⁰ Ma u nēē, yēniwa yem mē mu woodan gari sire ye Gusuno u wē bēen sō. ²¹ M̄owisi u maa kuu bekurugii te ka gāanu kpuro ni ba ra ka s̄aru ko yem yēke. ²² Woodan komaru sō yema mu ra gāa dabinu dēerasie. Toranu kun maa suuru waar̄ ma n̄ kun m̄ ba yem yēka.

Kirisin yākura

durum wakama

²³ N weenē bu wōllun gāanun weenasii ni dēerasia

nge mē. Adama wōllun gāanun tii nu yākunun bukata m̄ ni nu bēēē kere. ²⁴ Domi Kirisi u n̄ due dii dēeraru sō te tōnu kua, te ta sãa Gusunon wāa yerun weenasiru. U duawa sere wōllun tii tii sō u n̄ ka yō tē Gusunon wuswaa besen sō. ²⁵ Yuuban yāku kowo tōnwero u ra du wōō ka wōō dii te ta dēere gem gem sō ka yem mē mu n̄ sãa win tiigim. Adama Kirisi u n̄ due u ka tii ab̄ru ko n̄on dabinu. ²⁶ U n̄ kua mē, u koo raa n̄oni sōra n̄on dabinu saa toren di. Adama u dua tē n̄on teeru sanam dāakim menī sō u ka toraru wuna sanam mē u ka tii wē nge ab̄ru. ²⁷ Nge mē Gusuno u baawure bure u gbi n̄on teeru u sere n̄un siri, ²⁸ nge mēya Kirisi u tii wē n̄on teeru nge ab̄ru u ka tōn dabinun toranu sōbe. U koo maa kurama n̄on mēeruse, n̄ n̄ m̄ u ka toranu sōbe, adama u ka bu faaba kowa be ba n̄un mara.

10

¹ Yuuban wooda ya n̄ gāa gee ni nu wāa tēn gari tubusie sãa sãa, ya sãawa nin yaayaasu. Yen sōna ya n̄ kpē yu ka yāku tee ni ba ra ko wōō ka wōō tōmbu dēerasia mam mam be ba Gusuno susim̄ ka ni. ² Tōn be ba Gusuno s̄am̄ nge mēn bweseru, b̄a n̄ daa dēera mam mam ben toranun di, ben gōru ga n̄ koo raa maa bu taarē wē, yākunu kun ko n̄ daa maa wāa. ³ Adama yāku ni, nu sãawa ni nu koo tōmbu ben toranu yaayasia wōō ka wōō. ⁴ Domi naa kinenu ka bonun yem mu n̄ kpē mu toranu wuna.

⁵Yen sãna, sanam me Kirisi
u kī u na handunia sɔɔ, u
Gusunɔ sɔɔwa u neɛ,

“A ñ yākuru kī ñ kun mε kēru.

Yen sōna a man wasi kua.

⁶ A n̄ nuku dobu mə yāku d̄ɔ
mwaararuginu n̄ kun
mɛ

torarun yākunun sã.

7 Ma na nɛɛ, nɛ wee Gusunɔ,
na sisi n ka wunen kīru ko
nge mɛ ba nɛn gari yorua
woodan tireru sɔɔ.”

8 Gbiikaa u gerua u neɛ,
 “A n̄ yākuru kī n̄ kun m̄
 k̄eru, n̄ kun m̄ yāku d̄ɔ
 m̄waararugiru, n̄ kun m̄
 torarun yākuru. A n̄ maa
 nuku dobu m̄ ni s̄ɔ.” Ka
 m̄, ba n̄ m̄ nge m̄ wooda
 ya yiire. ⁹ Yen biru u neɛ, “Ne
 wee na sisi n̄ ka wunen̄ k̄iru
 ko.” Nge m̄ya u ka s̄aa gururu
 kpeerasia ma u kpaaru k̄osire
 kua. ¹⁰ Yesu Kirisi u Gusun̄n
 k̄i te kua, yen s̄na sa d̄ɛra
 bes̄en toranun di ka ab̄o te u
 kua ka win wasi n̄n teeru.

¹¹ Tōru baatere yāku kowo
baawure ra n yōwa u ka win
samburu ko. Yāku tee niya u
ra n mō baa me nu n kpē nu
toranu wuna. ¹² Adama yāku
teera Kirisi u kua toranun sō
te ta tura sere ka baadommaō.
Yen biru u da u sina Gusunōn
nōm geuō, ¹³ u n ka mara sere
Gusunō u ka win yiberēba
sura bu ko win naa sōnditiru.
¹⁴ Domi ka abō teera u bu
deerasia mam mam sere ka
baadommaō be Gusunō u kua
wigibu.

¹⁵ Hunde Dεero u maα sun
ye s̄ōmα. Gbiikaα u neε,

16 “Yinni Gusuno u nee,
arukawani kpaa ye wee
ye kon ka bu bōke amen biru.

Kon nɛn wooda doke ben
bwisikunu sɔɔ.

Kon ye yorusi ben gõruso.”

17 Ma u kpam n̄e, “Na n̄ maa
ben toranu ka ben wooda
sarabu yaayama.” 18 Tē bā n̄
goon toranu wuna, n̄ n̄ maa
tilasi bu yākuru garu ko ten
s̄.

Su Gusunə susi

19 Yen sōna nēgibu sa toro
sindu mō su ka du dii te ta
dēere gem gem sōo Yesun yem
saabu. 20 U sun swaa kpaa
yaba ye ya wasi saa karerun
min di te ta sāa win wasi. 21 Sa
maa yāku kowo tōnwero mō
wi ba swīi Gusunōn tōmbun
sō. 22 N n mēn na, i de
su Gusunō susi ka murafiti
sariru ka naanē doke bi bu
toro sindu mō ka gōru dēerō
ge ga n taarē mō ka wasi yi bu
dēerasia ka nim dēeram. 23 Su
de sa n yīiyo bini nēni dim
dim bìn seeda sa dimō, domi
Gusunō wi u nōo mwēeru kua
u sāa naanēgii. 24 Su laakari
kuana kpa su dam kēena, sa n
ka kīru sōosimō kpa sa n sōm
geenu mō. 25 Su ku mēnnōsu
sina nge mē n sāa gabun
dōōnē. Adama su dam kēena
n kere, yēn sō i waamō ma
Yinnin tōru ta turuku kooma.

²⁶ Domi sà n yē ma torara sa
ka m̀d sanam mē sa gem gia kə,
yākuru garu maa sari te ta koo
bēsən toranu wuna. ²⁷ N tiewa
sa n siribu mara ka d̄d̄o boko
wi u koo Gusunən yiberēba
kam koosia. ²⁸ Baawure wi
u M̄wisin wooda sara ba
ra n̄n̄n gowa ka w̄n̄nw̄ndu
sariru, t̄n̄nu yiru n̄ kun mē
ita b̄a n̄ seeda di ma u taarē
m̄o. ²⁹ N n̄ m̄n̄n na, am̄na n̄ ko
n̄ s̄a siribun sanam ka wi u
Hunde durom̄gi w̄nw̄a ma

11

Naane dokebu

u Gusunən Bii gema ma u win yem kam meera me Gusunə u ka win nəo mwēerun gari sire ma u ka yēro deerasia. I n yē ma yēro win seeyasiabu koo kpēa. ³⁰ Domi beše sa yēro yē wi u gerua u nēē, “Nēna kon mōru kōsia, nēna kon dibu kōsia.” U maa kpam nēē, “Yinni Gusunə u koo win tōmbu siria.” ³¹ Gari kōsiya Gusunə Yinni waso ù n tōnu nōma doke.

³² I yaayo nge me i gaso kua. Sanam me i Gusunən yam bururam wa i kpa, i nōni sōra gem gem adama i yōra sim sim taa bi sō. ³³ Gaso ba bēē wōmmə ma ba bēē nōni sōmō batuma sō, gaso maa i gabu dam kēmō be ba wahala yen bweseru waamō. ³⁴ Geema, i ka pirisōmba nōni swāaru bōnu kua. Ye ba maa bēē bēēn dukia wōrari, i wura ka nuku dobu, domi i yē ma i dukia mō ye ya bēēre bo ye ya ko n wāa ka baadommā. ³⁵ N n mēn na, i ku wōrugōru kpana, domi ten are kpā. ³⁶ Ka gem, i n ko ko i kun tēmanē i ka Gusunən kīru ko kpa i wa i mwa yēn nəo mwēeru u bēē kua. ³⁷ Geema, nge me Gusunən gari gerumō, “N tiewa fiiko, kēeriki tōna.

Wi u koo na u ka tunuma, u n tēemō.

³⁸ Ma wi u sāa gemgii nēn nōni sō,

u ko n wāa naane dokebun saabu.

Adama ù n biru wura, nēn gōru ga n maa ka nùn doramō.”

³⁹ Sa n wāa be ba biru wurō bu ka kam kon wuurō, sa wāawa be ba naane doke bu ka ben hunden faaba wan wuurō.

¹ Wi u naane doke u yē kam kam ma ye u yīiyō u koo ye wa. U maa yē ma ye ya n wāarō ka nōni ya wāawa ka gem.

² Naane doke bin bwesera yeruku tōmba mō. Yen sōna ba bu seeda gea diiya.

³ Ka naane dokeba sa tuba ma Gusunən gariya handunia ya ka taka koorā. Nge mēya ba ye sa waamō kua ye sa kun waamōn di.

⁴ Ka naane dokeba Abeli u Gusunə yākuru kua te ta Kaenigiru bēere kere. Win naane dokebun saabuwa ba nùn soka gemgii domi Gusunən tii u win kēnu mwa. Ka naane dokeba Abeli u maa gari mō ka tē baa me u gu.

⁵ Naane dokebun sōna ba Enōku sua Gusunən mi u n gu. Goo sari wi u maa ka nùn nōni waare, domi Gusunə u nùn sua u ka da win mi. Gusunən gari maa gerumō, bu sere nùn sua win kookoosu Gusunə wēre. ⁶ N deema goo sari win kookoosu koo Gusunə wēre n kun ka naane dokebu. Geema, wi u Gusunə susimō u naane sāa ma Gusunə u wāa ma u ra be ba nùn kasu durom kue.

⁷ Ka naane dokeba Nōwē u Gusunən gari swaa daki sanam me u nùn kirō kua ye ya sisin sō ye u n gina wa. U Gusunə nasia u nùn mēm nōwa ma u goo nimkuu dāka gē sō wi ka win yenugibu ba faaba wa. Nge mēya u handuniagibu taare wē ma u gem wa Gusunən nōni sō naane dokebun saabu.

⁸ Ka naane dokeba Aburahamu u Gusunən sokuru wura ma u swaa wōri

u dɔɔ tem gam gia mɛ Gusunɔ u koo nùn wɛ̃ nge tubi ma u dɔɔ mi u n̄ yɛ̃. ⁹ Ka naanɛ dokeba u sina nge sɔɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ Gusunɔ u nùn nɔɔ mwɛ̃ɛru kua. U wāa kuu bekuruginu sɔɔ wi ka Isaki ka Yakɔbu. Ben tii, nɔɔ mwɛ̃ɛ tee tera Gusunɔ u maa bu kua. ¹⁰ Domi Aburhamu u wuu bɔkɔ mara ge ga kpɛ̃kpɛ̃ku damguu mɔ. Gusunɔwa u wuu gen kpunaa kua ma u gu bana.

¹¹ Naanɛ dokebun saabuwa Saaraan tii maa dam wa u ka gura sua baa mɛ u yen saa doona. U yɛ̃ ma Gusunɔ wi u nɔɔ mwɛ̃ɛru kua u sãa naanɛgii. ¹² Nge mɛya, saa tɔn durɔ turon min di, wi u gɔɔ tura, tɔmba marura ba dabia nge wɔllun kperi ka nim wɔ̃kun yani sɛ̃eri yi goo kun kpɛ̃ u gari.

¹³ Naanɛ dokebu sɔɔra tɔn be kpuro ba gu. Ba n̄ gāa gee ni wa ba mwẽ n̄n nɔɔ mwɛ̃ɛru Gusunɔ u kua, adama ba nu wawa sarun di ba dam koosia ma ba wura ma ba sãa sɔbu ka tem yarobu handunia sɔɔ. ¹⁴ Be ba gerumɔ mɛ, ba sɔ̃simɔ kpasasa ma ba tem kasu. ¹⁵ Tem mɛ ba derin bɛ̃kɛ yà n daa bu mɔ, ba koo raa ayeru wa bu ka gɔsira mi. ¹⁶ Adama tɛ̃ ba tem kasu mɛ mu buram bo, tem mɛya tem wɔllugim. Yen sɔ̃na sekura kun Gusunɔ mɔ bu ka nùn soku ben Yinni domi u bu wuu gagu sɔ̃ru kua.

¹⁷ Naanɛ dokebun sɔ̃na Aburhamu u ka Isaki yākuru kua ye Gusunɔ u win laakari mɛ̃rimɔ. Aburhamu wiya Gusunɔ u nɔɔ mwɛ̃ɛru kua. Ka mɛ, u sɔ̃ru kpa u ka win bii

teereru yākuru ko. ¹⁸ Gusunɔ u raa nùn sɔ̃wa u nɛ̃ɛ, “Isakin min diya wunen bwesera koo yari.” ¹⁹ U bwisika ma Gusunɔ u dam mɔ u ka tɔnu seesia gɔrin di mam, ma ka gem u Isaki wa nge u wurama gɔrin di.

²⁰ Ka naanɛ dokeba, Isaki u Yakɔbu ka Esau domaru kua, ma u bu sɔ̃wa ye ya koo kooru.

²¹ Ka naanɛ dokeba Yakɔbu u Yosɛfun bibu domaru kua tia tia ye u gɔɔ turuku kua, ma u dɛka tãsa u ka Gusunɔ sãwa.

²² Ye Yosɛfu u gɔɔ turuku kua, ka naanɛ dokeba u Isireliba sɔ̃wa ma saa ya sisi yɛ̃ sɔɔ ba koo yari Egibitin di, ma u bu sɔ̃wa nge mɛ ba koo win kukunu koosina.

²³ Sanam mɛ ba Mɔwisi mara, ka naanɛ dokeba win mɔwɔba nùn berua suru ita, domi ba wa ma u sãa bii durɔ burɔ, ba n̄ maa berum kue bu ka sunɔn wooda sara.

²⁴ Ka naanɛ dokeba, ye Mɔwisi kpɛ̃a u yina bu nùn soku Egibitin sunɔn bii tɔn kurɔn bii. ²⁵ U kĩa bu nùn nɔ̃ni sɔ̃ ka Gusunɔn tɔmbu sannu ka sere ye u koo yɛ̃eri durum sɔɔ saa fiiko. ²⁶ U bwisika u wa n̄ sanɔ bu nùn gem nge wi Gusunɔ u gɔsa n̄ kere u Egibitin dukia wa, domi sian aɛ̃ya u mɛ̃era.

²⁷ Ka naanɛ dokeba Mɔwisi u yara Egibitin di, u n̄ sunɔn mɔrun berum kue. U yōra dim dim nge wi u Gusunɔ waamɔ baa mɛ u n̄ waarɔ. ²⁸ Ka naanɛ dokeba u ka Gɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru torua ma u dera ba yem yɛ̃ka dii kɔnnɔsɔ kpa wi u

bii yerumaba goomɔ u ku Isirelibagibu baba.

²⁹ Ka naanɛ dokeba Isireliba ba nim wɔku ge ba mɔ Naa yari tɔbura nge tem dira. Adama sanam mɛ Egibitigiba kɛa bu ko nge mɛ, ba nim diira.

³⁰ Naanɛ dokebun sɔna Yerikon gbārara ka wɔruma ye Isireliba ba wuu ge sik-erena sɔɔ nɔɔba yiru. ³¹ Naanɛ dokebun saabuwa Rahabu kurɔ tanɔ wi, u n gu ka be ba n Gusunɔ mɛm nɔɔwɛ sannu yɛn sɔ u Isireliban gɔrobu dam koosia ka nuku tia.

³² Mba kon maa gere. Ayera kun man turi n ka Gedeonin gari gere ka Barakigii, ka Sansom ka Yefite ka Dafidi ka Samuɛli ka sere Gusunɔn sɔmɔbu. ³³ Naanɛ dokebun sɔna ba sinambu tabu di, ba kua ye ya wɔ, ba wa ba mwa ye Gusunɔ u bu nɔɔ mwɛɛru kua. Ba gbee sinansun nɔsu kɔrua, ³⁴ ba dɔɔ boko go, ba takobin gɔɔ kisirari. Ba n daa dam mɔ adama ba kua damgibu. Ba bu nasia tabu sɔɔ, ba tɔn tukobu tabu di. ³⁵ Tɔn kurɔbu gabu ba ben tɔmbu wa ba wurama gɔrin di.

Ba gabu tɔya kua ba ka go. Ba yina bu bu faaba ko bu ka wa bu se bu du wɔaru sɔɔ te ta buram bo. ³⁶ Ba maa kpam gabu yaakoru kua, ba bu seni so. Ba gabu bɔkua ka yɔni ba doke pirisɔm sɔɔ. ³⁷ Ba gabu kpenu kasuka ba go, ba gabu bɔtira kpirinu yiru, ba gabu go ka takobi. Ba yɔa gɔni ka boo gɔni deewa ba ka bɔsi. Ba sɔa sɔarobu, ba nɔni sɔɔra, ba tɔya wa. ³⁸ Ben gem sɔ, handunia kun weenɛ ya n sɔa

ben wɔa yeru. Ba yaayaare kua gɔabunɔ ka guunu wɔlɔ ka kpee baaba sɔɔ ka wɔrusɔ.

³⁹ Ba tɔn be kpuro seeda gea diiya ben naanɛ dokebun saabu. Ka mɛ, ba n wa ba mwɛ yɛn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua. ⁴⁰ Geema, nge mɛ Gusunɔ u sun gɔanu yiye ni nu bɛɛɛ bo, u n kɛ bu ko be ba yiba n kun ka bɛɛ sannu.

12

Gusunɔ bɛsɛn Baaba

¹ Bɛɛ maa, seeda dio dabi teniwa ta sun sikerɛnɛ. N n mɛn na, i de su ye fɛra su kɔ ye ya sun baasi bɛsɛn sanum sɔɔ ka durum ye ya ra sun fuuku mani sim sim, kpa su temana garasan duka sɔɔ ye ya sun mara. ² Su nɔni wukia sa n Yesu mɛɛra. Win min diya bɛsɛn naanɛ dokebu wee, wiya maa bu yibiamɔ. U wura ba nɔn go dɔa bunanaru sɔɔ, u n gɔɔ win bweserun sekuru mɛɛra domi u nuku dobu yiyo bu nɔn yiye. Tɛ u sɔ Gusunɔn sina kitarun nɔm geuɔ.

³ I win gari bwisikuo nge mɛ u temana ka yibɛɛ tɛ te durumgiba ka nɔn nɛnua, kpa i ku mwia kpana i dam bia. ⁴ Domi bɛɛ ka durum gabirinaa sɔɔ, i n gina gabirine sere n ka ko gɔɔ. ⁵ I dam kɛɛ gari duari yi Gusunɔ u bɛɛ sɔɔmɔ nge win bibu? U nɛɛ, “Nɛn bii, a ku Yinni Gusunɔn sɛɛyasiabu atafiiru ko.

A ku maa nuki sankira u n nun gerusimɔ.

⁶ Domi wi Yinni u kɛ wiya u ra sɛɛyasie,

kpa u tɔnu baawure sɛna so wi
u garisi win bii.”

⁷ I ka bɛɛn nɔni swāaru tɛmanɔ, Gusunɔ u bɛɛ kuammɛwa nge win bibu. Bii wara wāa wi win baaba ku ra sɛɛyasie. ⁸ Bā kun bɛɛ sɛɛyasie, nge bii be ba tie, n̄ n mɛn na, i n̄ sāa baan bibu, bɛɛ bii seegebara. ⁹ Su bɛsɛn tundobu yaaya. Ba sun sɛɛyasie sa maa bu bɛɛrɛ wɛ. N n mɛn na, sa n̄ ko bɛsɛn Baaba wɔrukoo wiru kpīiya kpa sa n wāaru mɔ? ¹⁰ Bɛsɛn tundo be, ba sun sɛɛyasie saa fiiko sɔɔ nge mɛ n bu wɛrɛ. Adama Gusunɔ u ra sun sɛɛyasie bɛsɛn arufaanin sɔ kpa sa n ka dɛrɛ nge wi. ¹¹ Bā n sun sɛɛyasiamɔ n da n gina sāawa nuku sankiranu, n n̄ mɔ nuku dobu. Adama amɛn biru be ba swaa gea gia sɛɛyasie bi sɔɔ, ba ra bin arufaani di ye ya sāa bɔri yɛndu ka daa gea.

Bwisi kɛru ka kirɔ

¹² Bɛɛ be i wasire i nɔma sāare, i tii tāsisiɔ i nɔma sua kpa i de bɛɛn dūa ya n dam mɔ.

¹³ I n sīimɔ swɛɛ yi yi wā sɔɔ, kpa naa si su n̄ bwāa do, su ka bɛkura kpa su ku ka kirira.

¹⁴ I hania koowo i n ka nɔɔ tia sāa ka tɔmbu kpuro kpa i n wāaru dimɔ te ta dɛrɛ, domi goo sari wi u koo Yinni wa, win wāaru t̄a kun dɛrɛ. ¹⁵ I n tii sɛ kpa bɛɛn goo u ku raa Gusunɔn durum bia. I n tii sɛ kpa m̄ru ye i yi ḡrurɔ yu ku raa se nge kpīi p̄tura yu wahala doke, kpa yen dɛɛ yi tɔn dabinu baba. ¹⁶ I n tii sɛ kpa goo u ku ka goo k̄ɔ mɛnna tantanaru sɔɔ, kpa goo u ku maa yina u ḡaa dɛɛranu

bɛɛrɛ wɛ, nge Esau wi u bii yerumarun tubi d̄ara d̄ia gb̄ɛɛ teerun s̄a. ¹⁷ Amɛn biru bɛɛn tii i ȳɛ ma u k̄ia win baaba u n̄n domaru kua adama u n̄n yinari domi u n̄ swaa wa u ka k̄asi ye u kua baa mɛ u kasu ka sw̄i.

¹⁸ Bɛɛ, i n̄ susimɛ guurɔ te ba koo kpī bu baba, nge mɛ Isireliba ba guu te ba m̄ Sinai susi. Guu te, ta d̄ɔɔ boko mɔ, ka yam w̄ɔkuru ka yam t̄ireru ka woo guna, ¹⁹ ka k̄aban wurenu ka n̄ɔɔguru. Ye Isireliba ba n̄ɔɔgii te nua ba suuru kana n̄ɔ ge, gu ku maa ka bu gari gɛɛ ko. ²⁰ Domi ba n̄ yiire bin dam mɔ bi bu nɛɛ, “Hunde koni baayere ye ya guu te baba baa n̄ n gbɛeku yaan na, ba koo ye kpenu kasukuwa bu go.” ²¹ Ye ba wa mi, ya b̄erum m̄ sere M̄wisi u gerua u nɛɛ, “B̄erum man m̄ sere na diirumɔ.”

²² Adama bɛɛ, S̄ionin guura i susi ka Gusunɔ Yinni wason wuu ge ga s̄aa Yerusalemu w̄urukaa, ka gen ḡorado dabi dabiru te ta n̄ garirɔ te ta mɛnnɛ ka nuku dobu. ²³ Gusunɔwa i susi wi u s̄aa t̄ambu kpuron siri kowo, ka win bii yerumaban mɛnnɔ b̄ɛn ȳisa yorua w̄ollo, ka maa t̄on geebun hundeba be Gusunɔ u dɛɛrasia mam mam. ²⁴ Yesuwa i susi wi u s̄aa n̄ɔ mwɛɛ kpaa ten swaa s̄omɔ, ka win yem mɛ mu ȳɛkara, mɛ mu gari m̄ yi yi Abelin yemgii n̄ɔɔbu dobu kere.

²⁵ N n mɛn na, i n tii sɛ kpa i ku ȳeron n̄ɔ yina wi u ka bɛɛ gari m̄. Be ba yina bu win gari swaa daki wi u bu kirɔ m̄ handunia sɔɔ, ba n̄

sɛɛyasiabu kisirari. Kaa sere gere bɛsɛ? Sa n̄ kisiram̄ sà n nùn biru kisi wi u ka sun gari mò wəllun di. ²⁶ Win n̄ɔ ga tem yīira sanam mɛ, adama t̄ɛ u sun n̄ɔ mwɛɛ teni kua u nɛɛ, “Kon kpam wure n tem yīire n̄n teeru, adama n n̄ maa m̄ mɛ t̄na, ka wəlla.” ²⁷ Ye u nɛɛ, “Kon kpam ko n̄n teeru,” ya s̄ɔsim̄ ma taka koora koo yīirura yu doona kpa ye ya kun yīirur̄o ya n ka wāa.

²⁸ Yen s̄ɔ, su Gusun̄ɔ siara domi sa bandu m̄ te ta n̄ yīirur̄o kpa su nùn s̄a nge mɛ u kī ka bɛɛrɛ w̄ɛɛbu ka nasiaru. ²⁹ Geema, Gusun̄ɔ bɛsɛn Yinni u s̄aawa nge d̄ɔ wi u ra kam koosie.

13

Nge mɛ bɛsɛn kookoosu

koo ka Gusun̄ɔ w̄ɛrɛ

¹ I n̄ da n bɛɛn naanɛ dokeosibu kī. ² I yaayo ma n weenɛ i s̄ɔbu yaarɛ ko, domi be ba kua mɛ, ben gaba wəllun ḡoradoba yaarɛ kua ba n̄ ka baaru. ³ I piris̄ɔmba yaayo nge mɛ i ko k̄o i n ka bu wāa sannu. I be ba n̄n̄i s̄ɔm̄ɔ yaayo domi bɛɛn tii, wasiya i maa m̄ɔ.

⁴ I de baawure u n dur̄ɔ ka kur̄ɔn suanaan bɛɛrɛ ȳɛ kpa dur̄ɔ ka kur̄ɔ s̄ɔɔ torara kun wāa. Domi Gusun̄ɔ u koo bu siri be ba k̄ɔɔ mennam̄ tantanaru s̄ɔɔ ka be ba sakararu m̄ɔ.

⁵ I ku de gobin kīru ta n bɛɛ n̄n̄i. I de ye i m̄ɔ yu ka bɛɛ n̄ɛren̄a domi Gusun̄ɔ u nɛɛ, “Na n̄ nun derim̄ɔ pai, m̄ɛya na n̄ maa nun biru kisim̄ɔ ka baadom̄ɔm̄ɔ.” ⁶ Yen s̄ɔna sa ko kpī su tororu so su nɛɛ,

“Yinni Gusun̄ɔ wa s̄a wi u koo man somi.

Na n̄ ḡaanu ganun b̄erum m̄ɔ. Mba t̄nu koo kpī u man kua.”

⁷ I bɛɛn gas̄ɔn swaa gbiobu yaayo be ba bɛɛ Gusun̄ɔn gari n̄ɔɔsia. I bwisikuo nge mɛ ba ben wāaru diisina ma ba gu, kpa i ben naanɛ dokebu saari. ⁸ Yesu Kirisi turo wiya mi, gīa ka gis̄ɔ ka baadom̄ɔm̄ɔ. ⁹ I ku de bu bɛɛ torasia ka s̄ɔɔsi tuku dabinu. Domi Gusun̄ɔn duroma mu weenɛ mu n bɛɛn ḡorusu t̄asisiam̄ɔ, n n̄ m̄ɔ d̄ianun sesenu. Be ba yabu ye kpuro swīi ba n̄ yen arufaani gaa waare.

¹⁰ Sa yāku yeru m̄ɔ t̄ɛn yākunu Yuuban yāku kowo be ba ra raa s̄ɔmburu ko dii d̄ɛɛrar̄ɔ ba n̄ kp̄ɛ bu di.

¹¹ Domi ba ra yaa sabe nin gonu d̄ɔɔ meniwa wuun birūɔ sanam mɛ yāku kowo t̄ɔnwero u ka nin yem dua dii te ta d̄ɛɛrɛ gem gem s̄ɔɔ u ka mu Gusun̄ɔ tusia t̄ɔmbun durum s̄ɔ. ¹² Yen s̄ɔna Yesun tii maa n̄n̄i s̄ɔr̄a wuun birūɔ u ka wa u t̄ɔmbu d̄ɛɛrasia ka win tii tiin yem. ¹³ N n̄ m̄ɛn na, su da win mi wuun birūɔ kpa ba n sun gema nge wi.

¹⁴ Domi sa n̄ wuu gagu m̄ɔ tem mɛ s̄ɔɔ, ge ga ko n wāa ka baadom̄ɔm̄ɔ. Wuu ge ga wee geya sa kasu. ¹⁵ N n̄ m̄ɛn na, sa n Gusun̄ɔ siaram̄ɔ s̄aa Yesun min di kpeetim sari nge yāku kobu, yera sa n da win yīsiru siare ka bɛsɛn n̄ɔɔ. ¹⁶ I ku gean kobu duari, kpa i n sominam̄ɔ ka ye i m̄ɔ. Ya s̄aawa nge yāku ni nu ra Gusun̄ɔ w̄ɛrɛ.

¹⁷ I bɛɛn swaa gbiobu m̄ɛm n̄ɔw̄ɔ kpa i bu wiru kpīiya. Domi bɛɛn hunden gariya ba

ra n ka wasire yèn sō Gusunō
u koo bu yen gari bikia. I de
bu kpī bu wisi ka nuku dobu,
n kun ka nuku sankiranu. Bā
n wisa ka nuku sankiranu, ya
n bēē arufaani gaa kuammē.

¹⁸ I n da sun kanaru kue.
Sa yē kam kam ma bēēn gōru
ga dēere domi sa kīwa sa n tii
kpare dee dee gāanu kpuro
sō. ¹⁹ Ye na bēē bikiamō gem
gem, yera i kanaru ko kpa
Gusunō u de n wurama bēēn
mi fuuku.

Kanaru

²⁰ Gusunō wi u alafia wēēmō
u bēēn Yinni Yesu seeya gōrin
di, ma Yesu wi, u kua bēēn
yāa kparo boko win yēm sō mē
mu nō mwēē te ta ku ra kpen
gari sire. ²¹ Gusunō turo wi,
u bēē dam kē i ka daa gea ko
kpa i ka win kīru ko, kpa u maa
sōmburu ko bēē sō te ta koo
nūn wēre saa Yesu Kirisin min
di wi sa ko n bēēre wēēmō sere
ka baadommo. Ami.

Garin wii goberu ka t̃biribu

²² Nēgibu, na bēē kanamō i
de i dam kēē gari yi swaa daki
ka tēmanabu, domi ye na bēē
yorua tire teni sō ya n dēu.
²³ Na kī i n yē ma ba bēēgii
Timōte kara pirisōm di. U n
tunuma yellu, sa ko na bēēn
mi sannu.

²⁴ I bēēn swaa gbiobu kpuro
t̃birio ka maa naanē dokeobu
kpuro. Italin naanē dokeobu
ba maa bēē t̃bura.

²⁵ Gusunōn durom mu n ka
bēē kpuro wāa.

TIRE TE YAKOBU U YORUA

Yakobun tire te, ta ka naane dokeobu ya be ba yarinε baama mi Romugiba bandu dii. Ta sun sōmō nge mε n weenε Yesugii u win wāaru diisina. Wahala yà n nùn deema, n weenε u temana, u ku Gusunō taare wē. Domi win min diya u koo somiru wa. N weenεwa u win yara kpī, kpa u sōsi win kookoosu sō ma u sāa Yesugii. N n weenε u goo gēm. Tambu kpuro ba sāawa tia Gusunōn nōni sō.

Tire ten gari mero ya sāawa kookoosu sōra tōnun naane dokebu bu koo sōsira.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1.
2. Naane ka bwisi, wiru 1:2-8.
3. Sāaro ka gobigii, wiru 1:9-11.
4. Laakari mēeribu ka kōkiribu, wiru 1:12-18.
5. Nōōbu ka kobu, wiru 1:19-27.
6. A ku goo gēm, wiru 2:1-13.
7. Naane dokebu ka bin kookoosu, wiru 2:14-26.
8. Yesugii ka win yara, wiru 3:1-12.
9. Bwisi yi yi wee wōllun di, wiru 3:13-18.
10. Kookoo kōsusun kirōba, wiru 4:1n di sere wiru 5:6.
11. Temanabu ka kanaru, wiru 5:7-20.

Tōbiribu

¹ Bεε, bwesenu wōkura yiru, bεε be i yarinε handunia

kpuro sō, nε Yakōbu, Gusunō ka Yinni Yesu Kirisin yoo, na bεε tōbura.

A bwisi kanō ka naane

² Nεgibu, laakari mēeri bwese bweseka yē sō i wōri kpuro i ye garisio gōru dobu. ³ Domi i yē ma bēen naane dokebu bū kun laakari mēeribu kpanε bu koo bεε temanabu marua. ⁴ Adama i de temanabu bu bin sōmburu ko sāa sāa kpa i n ka sāa tōn girobu be ba yiba, kpa gāanu kun maa bεε tie. ⁵ Bwisi yi n bēen goo kōmiε u Gusunō bikio, u koo nùn yi wē domi Gusunō wiya u yi tambu kpuro wēemō ka nuku tia gerusibu sari. ⁶ Adama yēro u bikio ka naane, n kun ka sika. Domi wi u sika mō u sāawa nge nim wōkun nim mε woo ga suamō ga bōrikiamō yam kpuro. ⁷⁻⁸ U sāawa gōrusu yirugii wi u n swaa tia swī win wāaru sō. Tōnu win bweseru u ku bwisiku ma u koo gāanu ganu wa Yinni Gusunōn mi.

Sāaro ka gobigii

⁹ I de naane dokeo bwēεbwēε u woo kana yēn sō Gusunō u nùn wōlle sua. ¹⁰ Dukiaḡii maa u woo kanō win kawabun sō, domi u koo doona nge yakasun wēsū. ¹¹ Sō yara ka win yam susuru ma yakasu gbera, sin wēsū derura ma sin buram kpa. Nge mēya dukiaḡii u koo derura win sōma sō.

Laakari mēeribu ka kōkiribu

¹² Doo nōrugiiwa wi u laakari mēeribun saa sō temana. Domi win laakari mēeribun biru u koo wāaru

wa tèn nɔɔ mwɛɛru Yinni bu kua be ba nùn kī. ¹³ Bà n ka goo kōsa kākura u ku raa gere u nɛɛ, Gusunɔwa u nùn kākura. Domi ba ku ra ka Gusunɔ kōsa kākiri, mɛya win tii u ku ra maa ka goo kōsa kākiri. ¹⁴ Adama sanam mɛ tɔnɔn kīru kankam ta nùn soka ta gawa, yera u kākirira. ¹⁵ Yen biru kīru kankam ra gura sue kpa tu toraru ma, toraru tà n maa kpɛa ta kpa, kpa tu goo ma.

¹⁶ Nɛn kīnasibu, i ku tii nɔni wōke. ¹⁷ Kɛɛ geeru baatere ka kɛɛ buranu kpuro saa wɔllun diya nu ra nɛ. Nu maa weewa Gusunɔn min di wi u sɔɔ ka suru taka kua. Wiya wi u ku ra kōsi, u n maa tiro mɔ. ¹⁸ Win tii tiin kīru sɔɔra u ka sun kua win bibu ka win gari gee su ka ko nge yāku gbiiikii te u mwa win taka koora kpuron di.

Nɔɔbu ka kobu

¹⁹ Nɛn kīnasibu, i yeni yɛ sãa sãa, adama i de baawure u n da nɔ kpaaka, kpa u n da saku u sere gere, kpa u n da tɛ u sere mɔru bara. ²⁰ Domi tɔnɔn mɔru ku ra kom gem ko Gusunɔn nɔniɔ. ²¹ Yen sɔ, i daa disinugia ka kom kōsum kpuro derio kpa i gari yi mwa ka tii kawabu yi Gusunɔ u duura bɛɛn gōruɔ domi yiya yi koo kpī yi bɛɛn hunde faaba ko.

²² Adama i de i ko gari yin kowobu, n n mɔ yin nɔwɔbu tɔna be ba tii nɔni wōkumɔ. ²³ Domi wi u gari nua ma u n kue, u sãawa nge durɔ goo wi u win wuswaa mɛɛra diki sɔɔ. ²⁴ Ye u mɛɛra u kpa u doona ma u duari mii mii nge mɛ u

sãa. ²⁵ Adama wi u wooda gea wɛɛrimɔ ye ya tɔnu yakiamɔ ma u ye mɛm nɔɔwammɛ ka tɛmanabu, ma u n sãa nɔwɔ wi u koo duari, wiya sãa doo nɔɔrugii win sɔmburu sɔɔ.

²⁶ Goo ù n tamaa u Gusunɔ sãamɔ ma u n win yara kpīa, u tii weesu kuammɛwa, win sãaru kama. ²⁷ Wi Gusunɔ Baaba u garisi win sãɔ geon tii, wiya wi u ra gobekuba ka gɔminibu nɔɔri ben nɔni swāaru sɔɔ kpa u tii nɛnɛ handunian disinun di.

2

A ku goo gem

¹ Nɛgibu, bɛɛ be i bɛsɛn Yinni yīikogii Yesu Kirisi naanɛ doke, i ku tɔmbun bɛɛɛ keranaa mɛɛri. ² Nge mɛ n tɛ wāa, gobigii goo u du bɛɛn mɛnnɔ yɛrɔ ka wuran taabu ka yabe buraru, kpa sãaro goo u maa duuma ka yabe kīanu. ³ I n yabe burarugii bɛɛɛ wɛ i nɛɛ, u sinɔ tɔn giro sin yɛrɔ, ma i maa sãaro sɔɔwa wi, u yōro giro, n kun mɛ u sinɔ temɔ, ⁴ i n tɔmbun bɛɛɛ keranaa mɛɛrimɔ? I n maa bu sirimɔ ka bwisiku ni nu kun dɛndɛ?

⁵ Nɛn kīnasibu, i swaa dakio. Gusunɔ u bu gɔsa be ba sãa sãarobu handunian nɔni sɔɔ bu ka ko dukiagibu ben naanɛ dokebu sɔ, kpa bu bandu di te u be ba nùn kī nɔɔ mwɛɛru kua. ⁶ Adama bɛɛ i sãaro be gema. N n dukiagii bera ba bɛɛ dam dɔremɔ ba bɛɛ gawamɔ ba ka daamɔ siri yɛrɔ? ⁷ Beya ba maa yīsi gee te gari kam gerusimɔ te Gusunɔ u bɛɛ wɛ.

⁸ Ka gem, gea i mɔ, i n ban te Gusunɔ u swīin wooda mɛm

nɔɔwa nge me Gusunɔn gari gerua yi neɛ, “A wunen tɔnusi kɔn nge wunen tii tii.” ⁹ Adama i n tɔmbun beɛre keranaa meɛra durumwa i mɔ, ma wooda ya beɛ taare weɛmɔ yɛn sɔ i n ye mem nɔɔwe. ¹⁰ Domi baawure wi u woodaba kpuro swi ma u tia tora, yɛro ye kpuro torariwa. ¹¹ Geema, wi u neɛ, “I ku sakararu ko,” wiya maa neɛ, “I ku tɔnu go.” Yen sɔ, a kun sakararu kue, adama ma a tɔnu go, a wooda sarawa. ¹² I gari geruo kpa i n mɔ nge be Gusunɔ koo siri ka wooda ye ya tɔnu yakiamɔ. ¹³ Domi wi u kun wɔnwɔndu mɔ, wɔnwɔndu sariru sɔra ba koo yɛro siri, adama wɔnwɔnda ta koo kpɛ tu woo kana siribun wuswaaɔ.

Naane dokebu

ka bin kookoosu

¹⁴ Negibu, are yerà n mɔ, goo ù n gerua u neɛ, u naane dokebu mɔ, kpa u kun bin kookoosu mɔ. Naane doke bi, bu koo yɛro faaba ko? ¹⁵ Su gesi neɛ, beɛgii goo, tɔn durɔ n kun me tɔn kurɔ u yɔnun yɔaru mɔ ma u n maa mɔ ye u koo di. ¹⁶ Beɛn goo ù n nùn sɔɔwa u neɛ, kpuna mu n do, a ku de wooru tu nun go, kpa a di a debu, adama u n nùn wɛ yɛn bukata u mɔ wasin sɔ, arufaani yerà n mɔ. ¹⁷ Nge meya naane dokebu bù n wɔa bi tɔna, bù kun sɔsire ka kookoosu, bu kua kam.

¹⁸ Adama goo u koo neɛ, wini u naane doke, wiɔnɔ maa u kookoosu mɔ. Kon gere, a man wunen naane dokebu sɔsio n kun ka

kookoosu, kpa ne maa n nun nen naane dokebu sɔsɔsi ka nen kookoosu. ¹⁹ Geema, a naane doke ma Gusunɔ turowa wɔa. N wɛra me. Wɛɛkunun tii nu maa yɛ me, ma nu diirimɔ berum sɔ. ²⁰ Adama wune laakari sarirugii, a n tuba ma naane doke bi bu n sɔsire kookoosu sɔɔ bu sɔawa kam? ²¹ Mba n dera besen sikado Aburhamu u gem wa Gusunɔn wuswaaɔ. Win kookoosa, ye u ka win bii Isaki yɔkuru kua. ²² A n wa win naane dokebu ka win kookoosu sɔimɔ sannu? Ma win kookoosu sɔsɔsi ma win naane dokebu yiba. ²³ Ma Gusunɔn gari kooru yi yi neɛ, “Aburhamu u Gusunɔ naane kua, ma Gusunɔ u nùn garisi gemgii.” Ma ba nùn soka Gusunɔn bɔrɔ. ²⁴ N n men na, i wa ma Gusunɔ u tɔnu gem weɛmɔ win kookoosun sɔ, n n mɔ win naane dokebu tɔnan sɔ.

²⁵ Nge meya n maa sɔa ka Rahabu, kurɔ tanɔ wi. U gem wa Gusunɔn wuswaaɔ win kookoosun sɔ ye u ka dera Yuuban goro be, ba dua win yenuɔ ma u bu yara ka swaa tuka gaa. ²⁶ Nge me wasi yi yi kun hunde mɔ gora, nge meya maa naane doke bi bu kun sɔsire kookoosu sɔɔ, bu kua kam.

3

Yesugii ka win yara

¹ Negibu, i ku de i n dabi beɛ be i kɛ i ko Gusunɔn garin keu koosiobu. Domi i yɛ ma beɛ be sa Gusunɔn garin keu sɔsɔsimɔ ba koo sun siri ka wɔnwɔndu sariru n kere gabu. ² Gɔa dabinu sɔra beɛ

kpuro sa ra tore. Goo ù kun tōre gere sɔɔ u sãawa tɔnun tii wi u koo kpĩ u win wasi kpuro yaruka doke. ³ Sa ra dumi yaruki dokeye yi ka sun mɛm nɔɔwa. Nge mɛya sa ko kpĩ su yin wasi kpuro gɔsikia. ⁴ I kpam goo nimkusu mɛerio. Baa mɛ su kpã ma woo damgisu su bɔrikiamɔ, sɛsɛ piibuwa ba ra ka su gɔsikie, nge mɛ goo tɛmɔ u kĩ. ⁵ Nge mɛya yara ya sãa gãa piibu wasi sɔɔ. Adama ya ra woo kanɛ gãa bakanun sɔ.

I mɛerio nge mɛ dɔɔ yɛɛ piibu ga koo kpĩ gu dãa sube bakaru dɔɔ mɛni. ⁶ Yara ya maa sãawa nge dɔɔ. Ya sãa nge kɔsan wãa yeru bɛsɛn wasin doo dookan suunu sɔɔ, ma ya wasi kpuro sankumɔ, ya maa bɛsɛn handunian wãaru kpuro dɔɔ mɛnimɔ ka gɔrin dɔɔ. ⁷ Tɔnu u koo kpĩ u yɛɛ bwese bweseka kamia, yi yi naasu nne mɔ ka yi yi kabirimɔ ka yi yi wãa nim sɔɔ, ka sere gunɔsu. U mam yi kamia kɔ. ⁸ Adama goo sari wi u koo kpĩ u yara kamia. Ya sãawa gãa kɔsunu ni goo kun kpɛ u dwiiasia. Ma ya dɛɛ gɔɔgii yiba. ⁹ Yera sa dendimɔ sa ka Yinni bɛsɛn Baaba siaramɔ, sa maa kpam ka ye tɔmbu bɔrusimɔ be Gusunɔ u taka kua win weenasibu. ¹⁰ Siarabun gari ka bɔrin gari yarimɔ nɔɔ teu gen min di. Nɛgibu, n n weene n sãa nge mɛ. ¹¹ Bwii tian di nim durom ka nim taatam ko n swĩ sannu? ¹² Nɛgibu, mango ya koo sɔɔbun binu ma? Nge bere tɔka ya koo

mango ma? Mɛya maa ba ku ra nim durom sɔke nim mɛ mu bɔru mɔn di.

Bwisi yi yi wee wɔllun di

¹³ Bɛɛn wara u bwisi ka yɛru mɔ. U bwisi yi sɔɔsio win daa gea sɔɔ ka kookoo si u mɔ ka tii kawabu ka laakari. ¹⁴ Adama i n nisi kɔsunu ka kinɛnu mɔ bɛɛn gɔruɔ, i ku woo kana. I ku maa gem weesu kua. ¹⁵ Bwisi yin bwesera kun wee wɔllun di. Yi sãawa handuniagii, ka wasigii, ka Setamgii. ¹⁶ Domi mi nisinu ka kinɛnu wãa, miya daa bɛrɛteke ka kɔsa kpuro ra n wãa. ¹⁷ Adama bwisi yi yi na wɔllun di, gbiikaa yi dɛere, yen biru yi nɔɔ tia kasu, yi du, yi n ka wesiano sɛ, yi wɔnwɔndu mɔ ma yi ra sɔm geenu ko. Yi n kĩru gem wɛɛmɔ, yi n maa murafitiru mɔ. ¹⁸ Be ba nɔɔ tia kasu ba duorumɔ ka alafia, ma ba gem gɛɛmɔ.

4

Handunian kĩru

¹ Man diya sannɔsu ka sikirinɔsu naamɔ bɛɛn suunu sɔɔ. Su naamɔwa gãa dabinun binɛn di ye ya ra n tabu mɔ bɛɛn wasi sɔɔ. ² I kĩ i n gãanu mɔ ni i n kpɛ i wa, ma i sɔɔru sãa i ka tɔnu go. I gãanun binɛ mɔ ni i n kpɛ i wa, ma i sikirinamɔ, i sankinamɔ. Ye i kĩ, i n ye mɔ domi i ku ra Gusunɔ bikie. ³ I n maa bikia i ku ra wa yɛn sɔ torara i ka bikiamɔ kpa i ka ye dendi bɛɛn tii tiin kĩru sɔɔ. ⁴ Bɛɛ be i n ka tɔn turo yɔ, i n yɛ ma handunian bɔrɔ Gusunɔn yibɛrewa? N n mɛn na wi u kĩ u ko handunian bɔrɔ, u tii kua

Gusunon yibere. ⁵ I kun tamaa kam soora Gusunon gari gerua yinne, “Gusunon u besen hunde ye u sun wen kiru bikiamon ka nisinu.” ⁶ Adama u ra tonu durom kue me n kpāaru kere, domi Gusunon gari nne, “Gusunon kun wāa be ba tii suen biruon, adama u tii kawobu durom kuamme.” ⁷ N n men na, i Gusunon wiru kpīyo. I Setam yino kpa u bee suuri. ⁸ I Gusunon susio, u koo maa bee susi. I been nama deerasio, bee durumgibu. I been gōrusu sārasio, bee gōrusu yirugibu. ⁹ I de in nuki sankire kpa i n goa wooru so kpa i swi. I de been yēesu su gosia swi kpa been nuku dobu bu gosia nuku sankiranu. ¹⁰ I been tii kawo Yinni Gusunon wuswaa kpa u bee sua wollo.

A ku wunegii siri

¹¹ Negibu, i ku kōsa manina. Wi u win winsim kōsa gerumon, n kun me wi u nun sirimon, woodan kōsa u gerumon ma u ye sirimon. Wee, a n wooda sirimon, a n maa sāa wi u ra ye mem nōwe ma n kun mo wi u ye sirimon. ¹² Gusunon turowa wooda wēem, wiya maa sāa siri kowo. Wi turowa koo kpī u faaba ko, wiya koo maa kam koosia. N n men na, wara ra n wune a ka wunen winsim siri.

I ku tii sua

¹³ I man swaa dakio tē, bee be i mō, giso n kun me sia i ko da wuu kasa i ko mi wōtia kpa i tenkuru ko i are di. ¹⁴ Domi i n yē ye been wāara ko n sāa sia. I sāawa nge buko ge ga ra wōrumē saa fiiko so, yen biru kpa gu

yarina. ¹⁵ Me n weene i gere wee. Yinni Gusunon u n kī, ma i wāa, i ko yeni ko, n kun me yeonon. ¹⁶ Adama tē i woo kanamon i tii suamon. Woo kana bin bweseru kpuro bu n wā. ¹⁷ Nge meya baawure wi u gean kobu yē ma u kun kue, u torawa.

5

Dukiagibun kirō

¹ Tē bee dukiagibu, i man swaa dakio. I swiyo kpa i n araru mō wahala ye ya bee sisien sō. ² Been dukia sankira, ma gemi been yānu di. ³ Been wura ka been sii geesu wurura diira. Wurura yera ya koo bee are kōsuru diiya, kpa yu been wasin yaa baasi di nge dō. I dukia gura i taasine sanam dāakim meni so. ⁴ Wee, i n sam kowobu ben gobi kōsie be ba ka bee dīanu gura gberon, ma gobi yi, yi wuri mō. Dīa guro ben wuri maa dumon wollo ka tem Yinnin swaa so. ⁵ I been wāaru di handunia so ka dukia baka ka yēeribu. I dimon i bōriamon nge yāa saka yāaru. ⁶ I geegii taare wē i go, u n maa ka bee gabirine.

Temanabu ka kanaru

⁷ Yen sō, negibu, i temanon sere Yinni u ka wurama. I meerio nge me gbee wuko ra n suuru sāa u n ka tem mara mu nun dīa geenu marua. U ra n guri gbiiki ka dāaki mara. ⁸ Been tii maa, i n suuru sāa, i n yō dim dim domi Yinnin naaru ta turuku kooma.

⁹ Negibu, i ku gōburu waana kpa bu ku raa bee taare wen sō. Wee siri kowo u yō

dii kənnəwə. ¹⁰ Nəgibu, i Gusunən səməbu yaayo be ba gari gerua ka Yinnin yīsiru. I ben suuru saario ye ba kua nən swāaru sɔɔ. ¹¹ Wee, sa bu sokumə doo nərugibu yèn sɔ ba yōra dim dim. I Yoobun tɛmanabun baaru nua, i maa yɛ ye Yinni Gusunə u nùn kua yen biru. Domi Yinni u ra wənwəndu ka tən geeru ko.

¹² Ye n kpuro kere nəgibu, i ku ka wəllu bōre, n̄ kun mɛ ka tem, n̄ kun mɛ ka gāanu ganu. I gesi geruo mɛya sanam mɛ n s̄a mɛ, kpa i gere aawo, n n̄ mɛ, sanam mɛ n n̄ mɛ, kpa i ku ka wəri Gusunən siribu sɔɔ.

¹³ Nən swāara bɛɛn goo deemawa? U kanaru koowo. Goon nukura ta do? U Gusunə siaro ka womusu. ¹⁴ Bɛɛn goowa barə? U Yesun yigbɛ tənwerobu sokusio. Bera ba koo nùn gum tāre ka Yinnin yīsiru kpa bu nùn kanaru koosi. ¹⁵ Kana naanɛgii te, ta koo barə wi faaba ko. Yinni Gusunə u koo nùn bwāa dobu wɛ. U n daa maa tora, ba koo nùn suuru kua. ¹⁶ N n mɛn na, i bɛɛn durum tuuba kuanə, kpa i n kanaru kuanammɛ, kpa i ka wa i bɛkura. Gemgiin kanaru ta dam arufaanigum mə n kpā. ¹⁷ Eli, tənɔwa nge bɛsɛ. U kanaru kua gem gem gura yu ku nɛ, ma gura kun na sere wɔɔ ita ka suru nəɔba tia. ¹⁸ Yen biru u kpam kanaru kua, ma Gusunə u gura nɛesia ma u dera dīanu kpia temə.

¹⁹ Nəgibu, bɛɛn goo ù n ka gem tonda ma goo ka nùn wurama mi kpam, ²⁰ i n yɛ ma wi u ka toro wurama saa torarun swaan di, u koo toro

win hunde wəra gəən nəman di kpa u de bu tora dabinu kpeesia.

TIRE GBIKII TE PIɛɛ U YORUA

Piɛɛ, Yesun bɔɔ turowa u tire te yorua. Yuu be ba yarinɛ Asin temɔwa u tu yorua. U bu yoruawa u ka bu dam kɛ ben nɔni swāaru sɔɔ te ba waamɔ yèn sɔ ba Yesu naanɛ doke. Nɔni swāa ten biru Gusunɔ u koo bu tāsisia be ka Yesu Kirisin gbinnaa sɔɔ.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yīyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ, wiru 1:3-12.
3. Tii nɛnubu dɛɛraru sɔɔ, wiru 1:13n di sere wiru 2:10.
4. Gusunɔn sɔm kowon wāaru, wiru 2:11-25.
5. Kurɔbu ka ben durɔbun wāasinaa, wiru 3:1-7.
6. Yesugiin temanabu nɔni swāarun saa, wiru 3:8n di sere wiru 4:19.
7. Gusunɔn yāa gɔɔn nɔɔribu, wiru 5:1-11.
8. Tɔbiri dāakibu, wiru 5:12-14.

Tɔbiribu

¹⁻² Bɛɛ be Gusunɔ u gɔsa ma i yarina i sāa sɔbu Pontuɔ ka Galatiɔ ka Kapadosiɔ ka Asiɔ ka Bitiniɔ, Gusunɔ Baaba u bɛɛ gɔsa nge mɛ u raa gɔru doke u ko. Ma i kua wīgibu win Hunden saabu, kpa i ka Yesu Kirisi mɛm nɔɔwa, kpa win yem mu bɛɛ dɛɛrasia. Nɛ Piɛɛ, Yesu Kirisin gɔrowa, na bɛɛ tire teni yoruammɛ.

Durom ka alafia n bɛɛ sosia.

Yīyɔ bi sa mɔ Yesu sɔɔ

³ Su Gusunɔ siara, bɛɛɛn Yinni Yesu Kirisin Baaba.

Win wɔnwɔn bakaru sɔɔra u sun mara nɔn mɛɛruse Yesu Kirisin seebu gɔrin dɛn sɔ kpa sa n ka yīyɔ wāarugibu mɔ ⁴ kpa su ka tubi di ye Gusunɔ u wīgibu yīye. Tubi ye, ya n sankiramɔ, ya n disinu mɔ, yen buram kun maa kpeemɔ. Yera ba bɛɛ yīye wɔllɔ, ⁵ bɛɛ be Gusunɔn dam mu kɔsu naanɛ dokebun saabu i ka faaba wa ye ya sɔɔru sāa yu ka sɔɔsira sanam dāakim sɔɔ.

⁶ Yen sɔna i nuku doo bakabu mɔ, baa mɛ nuku sankiranu nu kua tilasi tɛ saa fiiko sɔɔ, laakari mɛɛri bwese bwesekan sɔ. ⁷ Laakari mɛɛri bi, bu bɛɛn naanɛ dokebu wɛɛrimɔ. Nge mɛ ba ra wura mɛɛri ka dɔɔ, baa mɛ ya koo kam ko, nge mɛya ba bɛɛn naanɛ dokebu mɛɛrimɔ, bi bu wura bɛɛɛ kere gem gem, bu ka bin dam gia. Kpa i siarabu ka yīiko ka bɛɛɛ wa sanam mɛ Kirisi koo kurama. ⁸ I nùn kī baa mɛ i n nùn waare. I nùn naanɛ doke baa mɛ i n gina nùn wa. Ma i nuku doo bakabu mɔ bi bu n ka nɔɔ gerurɔ. ⁹ Domi i bɛɛn naanɛ dokebun are waamɔ, yeya bɛɛn hunden faaba.

¹⁰ Gusunɔn sɔmɔbu ba faaba yen gari mɛɛra, ba yen saria kasu, ma ba durom mɛn gari gerua mɛ Gusunɔ u bɛɛ yīye. ¹¹ Domi Kirisin hunde wi u wāa be sɔɔ u bu sɔɔwa yellu ma Kirisi u koo nɔni swāaru wa, yen biru u koo maa yīiko wa. Ma ba hania kua bu ka gia sanam mɛrɔ ka swaa yerɔ u ka yā. ¹² Gusunɔ u win sɔmɔ be sɔɔsi ma gari yi u bu nɔmu sɔndia, yi n sāa ben tiigii, ma n kun mɔ bɛɛgii. Tɛ i gari yi nua.

Labaari gean waasu kowoba beɛ yi nɔɔsia. Ba gari gerua ka Hunde Dɛeron dam wi u na wɔllun di. Ma Gusunɔn ɔradoban tii ba kɪ bu gari yin saria gia.

Tii nenubu dɛeraru sɔɔ

13 Yen sɔ, i de i n tii sɛ. I ku dom yɪbiri, kpa i n durom mɛ yɪiyɔ kam kam mɛ ba koo beɛ wɛ sanam mɛ Yesu Kirisi koo kurama. 14 I koowo bii mɛm nɔwɔbu kpa i ku de beɛn wāarun daa yu ka kɔdɛ mɛnna ye i raa mɔ sanam mɛ i n gāanu yɛ. 15 Adama i de i n dɛere beɛn sanu sanusu kpuro sɔɔ nge mɛ Gusunɔ wi u beɛ soka u dɛere. 16 Mɛya Gusunɔ u gerua win gari sɔɔ u nɛɛ, “I n dɛere domi nɛn tii na dɛere.”

17 Beɛn kanaru sɔɔ i Gusunɔ sokumɔ Baaba. Wee, wiya u tɔmbu kpuro ka siri teebu sirimɔ nge mɛ baawure u kua. Yen sɔ, saa ye ya beɛ tie handunia sɔɔ, i ye dio ka win nasiaru. 18 Beɛn tii i yɛ ye ba ka beɛ yakia saa beɛn wāa kamgirun di te i tubi di beɛn sikadoban min di. N n mɔ ka gāa ni nu koo sankira, nge sii geesu n kun mɛ wura. 19 Ka Kirisin yem beɛregima ba ka beɛ yakia wi u ka yāa kinɛ kpɛndu weenɛ te ta n alebu n kun mɛ disinu ganu mɔ. 20 Gusunɔ u Kirisi wi gɔsa u yi ba sere handunia taka kua, ma u sɔɔsira beɛn arufaanin sɔ sanam dāakim mɛni sɔɔ. 21 Saa win min diya i Gusunɔ naanɛ doke wi u nūn seeya ɔrin di ma u nūn yiiko wɛ. Nge mɛya i beɛn naanɛ ka beɛn yɪiyɔbu doke Gusunɔ sɔɔ.

22 Tɛ ye i tii sārasia sanam mɛ i gem mɛm nɔɔwa, ma i beɛn naanɛ dokeosibu kɪ murafitiru sariru sɔɔ, n n mɛn na, i n kīanɛ gem gem ka beɛn ɔ̄ru kpuro. 23 Domi ba n beɛ mara nɔn mɛeruse ka bwese te ta koo gbi. Ba beɛ marawa ka bwese te ta n gbimɔ te ta sāa Gusunɔn gari yi yi wasi yi yi ku ra kpe. 24 Nge mɛ Gusunɔn gari gerumɔ, “Tɔmbu kpuro ba sāawa nge yakasu.

Ma ben beɛrɛ kpuro sāa nge sin wɛsu.

Yakasu ra ghere, kpa sin wɛsu dɛrura.

25 Adama Yinni Gusunɔn gari ko n wāawa ka baadomma.”

Gari yi, yi sāawa Labaari gea ye ba beɛ waasu kua.

2

Kpee wasiru ka bwese dɛeraru

1 N n mɛn na, i kōsa kpuro derio ka weesu kpuro ka murafitiru, ka nisinu, ka tɔn yaa kasikibu. 2 Nge mɛ bii wɛɛnu ra bɔm kā, i hunden dīa dɛeranu kīɔ ni nu sāa Gusunɔn gari kpa i ka kpɛa faaban swaa sɔɔ. 3 Domi i Yinnin durom denda.

4 I susio win mi, wi u sāa nge kpee wasiru te tɔmba yina adama Gusunɔ u tu ɔ̄sa ta maa beɛrɛ mɔ win mi. 5 I na beɛn tii nge kpee wasinu bu ka beɛ dendi bu ka hunden wāa yeru bani. Miya i ko n sāa yāku kowo dɛerobu be ba tii Gusunɔ wɛɛmɔ nge yāku ni u koo mwa Yesu Kirisin saabu. 6 Domi ba yorua Gusunɔn gari sɔɔ, Gusunɔ u nɛɛ,

“Na kpee bεεregiru gɔsa
na tu kua gani gɔmburun dam
Sionio.

Wi u tu naane doke, u n
sekuru wasi.”

⁷ Kpee te, ta bεεre mɔ bεε be i
naane doken mi, adama be ba
n naane doken mi, ba yorua
ba nεε,

“Kpee te banɔba yina,
teya ta kua gani gɔmburun
dam.”

⁸ Ma gam gum ba kpam nεε,
“Kpee tera ta tɔmbu
sokurasiamɔ.

Teya ta maa bu suramɔ.”

Ba sokura yɛn sɔ ba yina bu
gari yi naane doke. Yeya
Gusunɔ u raa gɔru doke ben
sɔ.

⁹ Adama bεε i sɔawa bwese
te ba gɔsa, i maa sɔa sina
bokon yaku kowobu, i sɔa
bwese te Gusunɔ u yakia u
yii nenem, kpa i ka win tɔn
geeru kpaa wi, wi u bεε soka
yam wɔkurun di i ka du win
yam bururam maamaakigim
sɔɔ. ¹⁰ Gasɔ, i n sɔa bwese
te goo u yɛ, adama tɛ i kua
Gusunɔn tɔmbu. Gasɔ i n
daa wɔnwɔndu wa, adama tɛ i
wɔnwɔndu wa.

Gusunɔn sɔm kowon wāaru

¹¹ Kinasibu na bεε kanamɔ,
bεε be i sɔa nge sɔbu ka
kpikobu handunia ye sɔɔ, i de
i tii kpī ka wasin bine ye ya ra
n tabu mɔ ka bεεn hunde. ¹² I
de i n daa gea mɔ be ba n naane
doken wuswaaɔ. Nge mɛya
baa bɔ n bεε daa kɔsa mani ba
koo bεεn sɔm geenu wa kpa
bu Gusunɔ siara sanam mɛ u
koo bu siri.

¹³ I wirugibu kpuro wiru
kpīyɔ Yinnin sɔ, n n tem
yɛron na, wi u dam bo, ¹⁴ n

n maa wuu yɛrobun na, be u
gɔrimɔ bu ka kɔsan kowobu
sɛeyasia kpa bu gean kowobu
siara. ¹⁵ Ka gem, ye Gusunɔ
u kī, yera i ka bεεn sɔm
geenu gari baka yɛru sariba
marisia. ¹⁶ I tii kpaa nge be
ba tii mɔ, adama i ku bεεn tii
mɔru dendi i ka kɔsa wukiri.
I n bεεn wāaru dimɔ nge
Gusunɔn yobu. ¹⁷ I tɔmbu
kpuro bεεre wɛeyɔ, i bεεn
naane dokeosibu kīɔ, i Gusunɔ
nasio, kpa i tem yɛro bεεre wɛ.

Ye Kirisin nɔni swāara

sun sɔɔsimɔ

¹⁸ Bεε sɔm kowobu, i bεεn
yinnibu wiru kpīyɔ ka bεεre
wɛε bakabu, n n mɔ be ba
sɔa tɔn geobu ka be ba du
tɔna, adama ka be ba sɛn tii.
¹⁹ Ka gem, siaraba, i n ka
nɔni swāaru temana Gusunɔn
sɔ, te i n ka weenɛ. ²⁰ Nge
arufaani yerà n mɔ i n ka
soberu temana tora te i kuan
sɔ. Adama i n nɔni swāaru
wa gea ye i kuan sɔ, ma i
temana, siaraba Gusunɔn mi.
²¹ Yenin sɔna Gusunɔ u bεε
soka domi Kirisin tii u nɔni
swāaru wa bεεn sɔ ma u bεε
kom gem sɔɔsi kpa i ka win
yira swīi. ²² U n torare, ba
n maa weesu nɔɔre win nɔɔn
di. ²³ Ye ba nɔn wɔnwa u n
wɔmburu kɔsie. Ye ba nɔn
nɔni sɔɔwa u n bu bɔrusi,
adama u tii Gusunɔ wi u ra
siri dee dee wɛwa. ²⁴ Kirisin
tii u besen toranu sɔɔwa win
wasi sɔɔ dɔa bunanaru wɔlɔ,
kpa su ka toranu karana kpa
sa n wāaru dimɔ gem sɔɔ. Win
mɛeran bosun sɔna i bekura,
²⁵ Domi i raa sɔawa nge yāa ni
nu kɔɔre, adama tɛ i wurama

bɛɛn hunden kparon mi, wi u
bɛɛ kōsu.

3

Kurəbu ka ben durəbun

wāasinaa

¹ Bɛɛ maa kurəbu, i bɛɛn durəbu wiru kpīiyə, kpa baa ben gabu bà kun Gusunən gari naanɛ doke, bɛɛn daa yu de bu naanɛ doke. N n maa tilasi i gari gere, ² domi ba koo wa ma bɛɛn wāara dɛɛre i maa tənun bɛɛɛ yɛ. ³ I ku kasu i tii ko kurə burabu ka bɛɛn serin tara, ka wuraba, ka yāa buranu. ⁴ Adama i de bɛɛn buraru ta n sāa sookiru te ta n kpeemə, teya daa duudwia. Yeniwa gāa bɛɛreginu Gusunən wuswaa. ⁵ Nge mɛya yellun tən kurə be ba Gusunə sāmə ma ba nūn yīiyə, ba ra raa tii sɔmɛ, ma ba ben durəbu wiru kpīiya. ⁶ Mɛya Saaraa u kua, u Aburhamu mɛm nɔwə sere u nūn soka yinni. Tɛ, bɛɛ i n gea mɔ ma berum kun bɛɛ mɔ, i sāawa win bii tən kurəbu.

⁷ Bɛɛ maa durəbu, i n wāasine ka bɛɛn kurəbu i n yaaye ma ba n bɛɛ dam tura. I bu bɛɛɛn kookoosu kuo, domi Gusunə u koo maa bu wāaru kɛ ka bɛɛ sannu. I n mɔ mɛ kpa gāanu ganu nu ku bɛɛn kanaru gbara.

Nəni swāaru gem saabu

⁸ Ye kpuron biru i n bwisiku teenu ka kīi teeru mɔ. I n kīanɛ nge maabu ka wənəbu. I n wənwəndu mɔsine ka tii kawabu. ⁹ I ku kōsa kōsiena, i ku wənna, adama i domaru kuanə, domi Gusunə u bɛɛ sokawa i ka ko mɛ kpa

i domaru wa. ¹⁰ Nge mɛ Gusunən gari gerumə, “Wi u kī u wāa geeru di, kpa u n nuku dobu mɔ tōru baatere, u kōsan gerubu de kpa u win nɔɔ kpī ka weesu.

¹¹ U de u kōsa suuri kpa u gea ko,

kpa u n alafia naa gire.

¹² Domi gemgiba Yinni Gusunə u nəni wɛɛ. Ma u ben kanaru swaa daki. Adama u kōsan kowobu nəni mənimə.”

¹³ Wara u koo bɛɛ nəni sɔ i n hanla mɔ i ka gea ko.

¹⁴ Baa i n nəni swāaru wa gem sɔ, doo nɔrugiba bɛɛ. I ku təmbun berum ko, i ku maa wurura. ¹⁵ Adama i de Kirisi u n sāa Yinni bɛɛn gōruə. I n sɔəru sāa i ka bu wisi be ba bɛɛ bɛɛn yīiyəbun asansi bikiamə. ¹⁶ Adama i bu wisio tɛeru ka bɛɛɛ. I de bɛɛn gōru ga n dɛɛre kpa be ba bɛɛn daa gea ye ya wee Kirisin min di kōsa gerusimə bu sekuru wa sanam mɛ ba bɛɛ nɔɔ mani. ¹⁷ Domi n sanə tən u nəni swāaru wa gean kobun sɔ, n n sāa Gusunən kīru, n kere u tu wa kōsan kobun sɔ. ¹⁸ Nən teera Kirisi u gu gem sarirugibun durum sɔ, wi, wi u sāa gemgii, kpa u ka bɛɛ da Gusunən mi. Ba nūn go, u guwa nge mɛ tamba ra gbi, adama ba nūn seeya ka Hunde Dɛeron dam.

¹⁹ Ka Hunde win dama u da u gəribu waasu kua be ba neni gərio, ²⁰ be ba n daa Gusunə mɛm nɔwə sanam mɛ u tɛmanɛ sere Nɔwə u ka goo nimkuu dāka u kpa. Goo nimkuu ge sɔɔ, tambu fiikowa ba dua nge be nɔɔba ita, ma ba

faaba wa saa nim di. ²¹ Nim me, mu raa s̄awa batemun weenasia ye ya bee faaba m̄o t̄e. N n̄ m̄o ya wasin disinu w̄akam̄o, adama ya s̄awa seeda ma sa tii Gusun̄o w̄e ka ḡoru d̄eer̄o Yesu Kirisin seebun s̄o, ²² wi u da w̄oll̄o ma u w̄aa Gusun̄on n̄am geūo. Miya Gusun̄on ḡoradoba ka w̄ollun ȳiikogibu ka damgibu ba n̄un wiru kp̄iye.

4

Wāaru te ta k̄osa

¹ Kiris̄i u n̄oni swāaru wa win wasi s̄o, yen s̄o, bee maa n weene bwisiku tee ni, nu n bee dam k̄aa. Domi wi u ka n̄oni swāaru t̄emana win wasi s̄o u torarun baa deriwa, ² kpa saa ye ya n̄un tie win handunian wāaru s̄o u n ka w̄aa u ka Gusun̄on k̄iru ko, n n̄ m̄o wasin k̄iru kankam. ³ Geema, gas̄on saa ye i raa di i ka kua ye t̄on tukoba ra k̄a, ya tura. I raa w̄aa daa beret̄eke s̄o ka bine ka aka tam n̄orubu ka tam n̄orubun w̄orusu ka b̄uu s̄aaru te Gusun̄o u yina. ⁴ T̄e, ba biti soore ȳen s̄o i n̄ maa ka bu koma beret̄eke ni m̄o, ma ba bee w̄omm̄o. ⁵ Adama ba n̄ koo ko ba kun gari yi Gusun̄o tusie wi u s̄oaru s̄aa u ka wasobu ka ḡoribu siri. ⁶ Yen s̄ona ba raa bu Labaari gea waasu kua be ba gu kpa ben hunde ya n ka wasi nge me Gusun̄o u wasi, baa me ba bu siri nge t̄ambu handunian wāaru s̄o.

Be ba ka Gusun̄on k̄enu

s̄amburu m̄o dee dee

⁷ Baayere kp̄uron kp̄eeru ta turuku kua. N n̄ m̄en na, i tii n̄enūo ka laakari, kpa i se i ȳora i ka kp̄i i kanaru

ko. ⁸ Ye n kpuro kere, yera i hania koowo i n k̄iane domi k̄iru ta tora dabinu wukirim̄o. ⁹ I dam koosian̄o been t̄ii tiine s̄o ka nuku tia. ¹⁰ Been baawure u de u ka win k̄ee te Gusun̄o u n̄un n̄omu s̄andia dendi gabun s̄o nge wi u ka Gusun̄on k̄ee bwese bweseka s̄amburu m̄o dee dee. ¹¹ Wi u waasu m̄o u de u Gusun̄on gari gere. Wi u maa goo s̄amburu kuamme u tu koowo ka dam me Gusun̄o u n̄un w̄e, kpa ḡaanu kpuro s̄o bu Gusun̄o beer̄e w̄e saa Yesu Kirisin min di, wi u ȳiiko ka dam m̄o sere ka baadommāo. Ami.

Kirisiḡiin t̄emanabu

n̄oni swāaru s̄o

¹² K̄inasibu, i ku biti soora ka laakari meeri bi bu bee w̄eerim̄o nge d̄o. I ku bu garisi ḡaa tukunu. ¹³ Adama i ḡoru doro ye i ka Kirisin n̄oni swāaru s̄o b̄onu m̄o, kpa i n maa nuku doo bakabu m̄o t̄o te win ȳiiko ya koo s̄oosira. ¹⁴ Doo n̄ōroba bee, b̄a n bee w̄omm̄o Kirisin ȳisirun s̄o, domi Gusun̄on Hunde ȳiikogii u w̄aa ka bee. ¹⁵ Been goo u ku de u n̄oni swāaru wa t̄on goberun s̄o, n̄ kun me gb̄enan s̄o, n̄ kun me k̄osan kobun s̄o, n̄ kun me ȳen s̄o u gari w̄obia w̄ori. ¹⁶ Adama u n̄ n̄oni swāaru wa ȳen s̄o u s̄aa Kirisiḡii, u ku de sekuru tu n̄un mwa. N ween̄ewa u Gusun̄o beer̄e w̄e ȳen s̄o u ȳisi te m̄o.

¹⁷ Saa ya tura siribu bu ka tore. Gusun̄on t̄amba bu koo maa gbi bu ka tore. Too, b̄u n torua bes̄en min di, am̄ona bin wii goberu ta ko n s̄aa be ba yina bu Gusun̄on Labaari

gea naane doken mi. ¹⁸ Nge me Gusunon gari geruma,
 “Geegiin faaba ya n sēsia,
 amona n ko n sāa kōsan kowo
 ka durumgiin mi.”

¹⁹ Nge meya, be Gusuno u dera
 ba noni swāaru waama, ba n
 da gea ko, kpa bu ka ben Taka
 kowo wi u naane mo yōra.

5

Gusunon yāa gāon nārribu

¹ Yesun yigbe guro guro be
 ba wāa been suunu so, bera
 na ka yā. Nen tii na sāawa
 yigbe guro guro nge be, na
 maa sāa Kirsin noni swāarun
 seeda dio ma na bonu mo
 yiiko ye ya koo sōsira so.

² Na bee kanama, i Gusunon
 ton be ba wāa been suunu so
 kparo ka kīru nge me Gusuno
 u kī, n n mo ka tilasi n kun me
 kōsia bakarun sō, adama i tii
 wēyō been sōmburu so. ³ Iku
 bu dam dore be ba bee nōmu
 sōndia i kōsu, adama i bu kom
 gem sōsio me ba koo swīi.

⁴ Ma sanam me kparobun
 wirugii koo kurama, i ko are
 yikogii mwa yin buram kun
 kpeema.

⁵ Meya maa, bee aluwaasiba,
 i yigbe guro gurobu wiru
 kpīiyō. Bee kpuro i tii kawabu
 sebuo nge yaberu been
 wāasinaa so, domi Gusunon
 gari geruma, “Gusuno kun
 wāa be ba tii suen biruō,
 adama u tii kawobu durom
 kuamme.” ⁶ N n men na, i tii
 kawo kpa i tii deri Gusunon
 nōm damguuō, kpa u bee sua
 wōllo saa ye u yi yā n tura. ⁷ I
 been wahala kpuro sōbio win
 mi, u koo bee nōri.

⁸ I seewo i yōra kpa i n tii
 se, domi Setam, been yiberē u
 bōsu u wuri mō nge gbee suno
 u kasu wi u koo go u tem. ⁹ I
 ka tii yinō win wuswaa ka
 toro sindu naane dokebun sō
 kpa i n yē ma noni swāa tenin
 bwesera ta beegibu wāasi
 be ba yarinē handunia so.
¹⁰ Gusuno durom kpurogii,
 wi u bee soka i n ka bonu mo
 win yiiko nōru sari so, bee
 ka Kirsin gbinnaan saabu,
 wiya u koo bee ko tōn yebunu
 kpa u bee yōrasia sim sim,
 kpa u bee dam kē, kpa u
 bee tāsisia, sanam me i noni
 swāaru wa saa fiiko so i kpa.
¹¹ Wiya ko n bandu dii sere ka
 baadommao. Ami.

Tōbiri dāakibu

¹² Ka Silasi, besegii wi na
 naane sāan somira na ka bee
 gari fiiko ye yorua n ka bee
 dam kē kpa n seeda di ma
 Gusunon durom mē so i yō
 sim sim, mu sāawa gem.

¹³ Yesun yigbe te ta wāa
 Babilonia, te Gusuno u gōsa
 nge bee, ta bee tōbura, meya
 maa Maaku nen bii u bee
 tōbura. ¹⁴ I tōbirinō ka kīru.

Kpa alafia ya n ka bee wāa
 bee be i sāa Kirsigibu.

TIRERU YIRUSE TE PIEE U YORUA

Pieen tireru yiruse teni, Yesugibu kpurowa u tu yorua. Ten gari mero sãawa, ba n tii se ka keu koosio weesugibu be ba koo kurama ka ben sãosi weesuginu ka kom beretee. N weene bu Gusunã ka Yesu besen Yinnin beere nene bu wa bu ka sãosi ni fãra ben suunu sãon di. U maa bu tubusia yèn sã Yesu kun wurame fuuku. U nee, Gusunã kun kã tãmbu bu kam ko. U kãwa bu wurama win mi kpa bu ben durum tuuba ko. Yen sãna Yesu u teemo.

Tire ten kpunaa

1. Tãbiribu, wiru 1:1-2.
2. Yesugiin daa, wiru 1:3-15.
3. Be ba Kirisin yiiko wa, wiru 1:16-21.
4. Keu koosio weesugibu, wiru 2.
5. Yinnin wuramarun não mwẽeru, wiru 3.

Tãbiribu

¹ Bẽe be Yesu Kirisi besen Yinni ka besen Faaba kowo geegii u naane dokebu wẽ nge bese, ne Simão Piee, win yoo ka win goro, nena na bẽe tire te yoruamme. ² Durom ka alafia n bẽe sosia yèn sã i Gusunã yẽ ka maa Yesu besen Yinni.

Yesugiin daa

³ Win sinaru ta sun kpuro wẽ yèn bukata sa mã sa n ka wãaru mã sa n Gusunã sãamã, kpa sa n nũn glamã wi, wi u sun soka ka win yiiko ka win tãn geeru. ⁴ Nge meya u sun não mwẽe baka beereginu kua kpa i n ka bõnu

mã win daa são, sanam me i sankiranu suuri ni nu wãa handunia são binen sã. ⁵ Yen sã, i kookari koowo i ka bẽen naane dokebu são lasabu gea sosi, kpa i lasabu gea são yẽru sosi, ⁶ kpa i yẽru são gaya sosi, kpa i gaya são, suuru sosi, kpa i suuru são Gusunãn beere yẽru sosi, ⁷ kpa i Gusunãn beere yẽru são tãn geeru sosi, kpa i tãn geeru são kãru sosi. ⁸ Gãa nini, nũ n wãa bẽe são ma nu sosimã nu ñ de-rimã i ko garu koo sarirugibu. Bẽen sãmbura kun maa m̀ arufaani sarirugiru n wa i ka besen Yinni Yesu Kirisi gia sãa sãa. ⁹ Adama win mi gãa ni, nu ñ wãa, wiya sãa nge wãko, u ku ra wa saruã. U maa duari ma ba nũn deerasia win gasõn durum di.

¹⁰ Yen sã, negibu, i hania sosio i ka gia sãa sãa ma Gusunãwa u bẽe soka ma u bẽe gasa, domi i n kua me, i ñ sokuramã ka baadommaa. ¹¹ Nge meya ba koo de i du ka beere mi besen Yinni Faaba kowo Yesu Kirisi u bandu dii sere ka baadommaa.

¹² Yen sãna, ko na n da n sãoru sãa n ka bẽe gãa ni yaayasia baa me i nu yẽ ko, baa me i maa yẽ dim dim gem me são, me i wura. ¹³ Adama na tamãa n weene saa ye na wãa hunde são, na n da n bẽe gãa ni yaayasiama kpa bẽen laakari ya n ka seewa. ¹⁴ Domi na yẽ ma ñ n sosi kon wasi yini deri nge me besen Yinni Yesu Kirisi u man sãosi. ¹⁵ Meya kon kookari ko kpa i ka kpĩ i gãa ni yaaya saa baayere nen doonarun biru.

Be ba Kirisin yiiko wa

16 Ka gem, sa n̄ suka swĩi ye t̄amba kua ka ben bwisi, sanam m̄e sa b̄e besen Yinni Yesu Kirisin dam ka win wuramaru giasia. Sa win kp̄āaru wawa ka besen n̄oni.

17 Domi sanam m̄e Gusun̄o Baaba u n̄n b̄eere ka yiiko w̄ē, u n̄o gagu nua saa yiiko bakagiin min di ga n̄e, “Winiwa nen Bii k̄inasi w̄i s̄o n̄en ḡoru dobu kpuro w̄āa.”

18 B̄esen tii sa n̄o ge nua ga na w̄ollun di sanam m̄e sa w̄āa ka w̄i guu d̄eera ten w̄oll̄o.

19 Nge m̄eya Gusun̄on s̄om̄abun gari yi sirera. N weene i yi swaa daki domi yi s̄āawa nge fitila ge ga ballim̄o yam w̄okur̄o sere yam mu ka s̄āra kpa Yesu wi u s̄āa nge yam s̄ārerun kpera yu ka b̄een ḡorusu bururasia. 20 Gbiikaa i de i n yeni ȳē ma gari yi Gusun̄o u win s̄om̄abu s̄ōwa yin ḡe sari yi t̄onu u koo kp̄i u tubusia ka win tii. 21 Domi Gusun̄on gari ḡe kun w̄āa yi t̄onu u gerua ka win tiin k̄iru. Adama t̄amba Gusun̄on gari gerua nge m̄e Hunde D̄eero u bu s̄ōosi.

2

Keu koosio weesugibu (I maa m̄erio Yudu 4-13)

1 Adama s̄om̄o weesugiba raa w̄āa t̄on ben suunu s̄ō. M̄eya maa keu koosio weesugiba koo kurama b̄een suunu s̄ō. Ba koo ka s̄ōosi weesuginu na ka bwisi, ni nu ra t̄ambu kam koosie kpa bu Yinni wi u bu yakia yina. Nge m̄eya ba koo tii kam kobu sure suaru s̄ō. 2 T̄on dabira koo ben daa b̄eret̄e swĩi, kpa ben

s̄ō, gabu bu gem swaa w̄om̄e. 3 Keu koosio weesugii ben binen s̄ō, ba koo b̄e taki di ka ben gari yi ba bwisika ba seka. Adama saa t̄ebun di ben siri kowo s̄ōru s̄āa u ka bu siri. Wi u koo maa bu kam koosia u n̄ d̄ō.

4 Domi Gusun̄o u n̄ w̄ollun ḡoradoba deri be ba raa tora, adama u bu sure ḡarīo mi ba bu n̄eni w̄oru s̄ō yam w̄okur̄o sere siribun t̄ōru. 5 U n̄ maa yeruku t̄ambu deri adama u N̄w̄e faaba kua wi u gem kpara ka kpam t̄ambu n̄ōba yiru gabu ye u ka dera nim yibu bakara na ta handunian t̄ambu wukiri be ba n̄ win b̄eere ȳē. 6 U wuu si ba sokum̄o Sodomu ka Gom̄ara taare w̄ē ma u su kam koosia ka d̄ō. Nge m̄eya su kua ȳireru t̄on k̄so be ba koo ra nan s̄ō. 7 Ma u t̄on geo wi ba m̄ō Lotu yara wi u ra n nuki sankire t̄on k̄so ben daa b̄eret̄eken s̄ō. 8 Domi dur̄o wi, u s̄āa t̄on geo t̄on ben suunu s̄ō. Yam s̄āreru baateren k̄sa ye u waam̄o ka ye u n̄om̄o ya win ḡoru d̄eero t̄ōya m̄ō. 9 N n m̄en na Gusun̄o u ȳē m̄e u koo ka be ba win b̄eere ȳē yara saa laakari m̄eribun di. U maa ȳē m̄e u koo t̄on k̄sobu yi u ka bu wahala ko siribun sanam, 10 n m̄am n̄eere be ba ben wasin k̄iru kankam m̄ō ma ba Gusun̄on yiiko gema.

Keu koosio weesugii be, ba s̄āawa w̄obiagibu ka tii suobu, ba n̄ maa b̄erum m̄o bu ka w̄ollun yiikogibu w̄om̄e. 11 Baa Gusun̄on ḡoradoba, be ba bu dam ka yiiko kere gem gem, ba n̄ w̄ollun yiikogibu taare w̄ēm̄o ka w̄omburu

Yinni Gusunən wuswaa.
¹² Adama marumara tən be, ba ka yeni mō nge yēē yi yi wāa bu ka mwa bu gon sō. Ye ba kun tuba yera ba wəmmə. Ba koo maa kam kowa nge yēē yi.
¹³ Kōsa ye ba gabu kua, yera ba koo bu kəsie. Ba ra n nuku dobu mō bā n ben wasin kīnu kankam mō sō sō gbāara. Ba sāa nge too yākuru, sanam mē ba dimə ka bēē sannu ka ben akanu, ma ba yēerimə ben taki ye ba tumbu dimə sō. ¹⁴ Ba ra n sakararun nōni mō, toranu ku ra bu turi. Ba ra be ba kun yō dim dim yina mwe. Ben gōru ga binen dōnē mō. Gusunə u bu bōrusi. ¹⁵ Ba swaa gea deri ma ba kōōra. Ba Balamu, Beorun biin swaa swīi wi u kōsan kobun are kīa. ¹⁶ Adama Gusunə u nūn gerusi win torarun sō. Geema keteku ge ga ku ra gari ko ga ka nūn gari kua nge tōnu ma ga Gusunən sōmō win wiira kookoosu yōrasia.

¹⁷ Tən be, ba sāawa bwii nim sariba ka bukə ge woo ga bōrikiamə. Gusunə u bu yam wōkuru yiye ta kpā. ¹⁸ Ba woo kana gari gerumə yi yi n wiru mō. Ba tōnun gōrun binē kankam dendimə bu ka gabu yina mwa be ba kisirama saa be ba toren min di. ¹⁹ Ba bu tii mōru nō mweēru kuammē, adama ben tii ba sāawa ye ya ka bu kam koore dōn yobu. Domi baawure sāawa ye ya nūn kamian yoo. ²⁰ Geema, tumbu bā n handunian daa beretēkē kisirari yēn sō ba bēēn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisi gia, ma ba kpam dera ya bu mwa ya kamia nōn mēeruse, ben wāa gbiikira

koo sāaya ka sere dāakiru.
²¹ N ko n daa sanə ba kun gem swaa giare ka sere bu ye gia kpa bu wooda dēera biru kisi ye ba bu wē. ²² Ye n bu deema ya sōsīmō ma mōn teni ta gem gerumə te ta nēē, “Bōō ga wura ga gen sianu dabirimə, ma kurusə ge ba wobura ga kpam yironu burimə.”

3

Yinnin wuramarun

nō mweēru

¹ Nēn kīnasibu, tire teni ta sāawa tireru yiruse te na bēē yoruammē. Ten baatere sō na kasu n bēēn bwisi gee yamia ka sōōsi te na bēē yaayasiāmō. ² Na kī i Gusunən sōmō dēerobun gari yaaya yi ba raa gerua, ka maa Yinni Faaba kowon wooda ye gōroba bēē sōōsi. ³ Gbiikaa, i n yē ma sanam dāakim sō, tōmba koo yarima ba n sīimō ka ben tiin gōru kīru. Ba koo bēē yaakoru ko ⁴ kpa bu gere bu nēē, Yesu u nō mweēru kua ma u koo na, nge n n mē. N n mēn na, mana u wāa. Domi saa mīn di bēēn sikadoba ba gu, baayere ya wāawa nge toren di. ⁵ Ba yeni duari sobun sō, ma gasə gariya Gusunə u gerua u ka wəllu ka tem taka kua. U tem wuna nim sōn di, ma u mu mōma ka nim. ⁶ Nim mēya u dera mu handunia yerukaa kam koosia, ka mēn yibu bakararu. ⁷ Ka gari tee yiya ba maa ka tēn wəllu ka tem yii dōn sō, sere tōō te Gusunə u koo be ba n win bēere yē siri, kpa u bu kam koosia.

⁸ Adama nɛn kɪnasibu, i ku maa de i gāa tee nini duari ma Yinni Gusunɔn mi, sɔɔ teera sāawa nge wɔɔ nɔrɔbu, wɔɔ nɔrɔbu ya maa sāa nge sɔɔ teeru. ⁹ Gaba tamaa Yinni u tɛɛmɔ u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia. Adama u n tɛɛmɔ. N n sāare u tɛɛmɔ, u ka bɛɛ suuru sāawa domi u n kɪ baa tɔn turo u kam ko. U kɪwa tɔmbu kpuro bu gɔru gɔsia.

¹⁰ Ka mɛ, Yinnin tɔra koo nawa nge gbɛnɔ. Tɔɔ te sɔɔra wɔlla koo doona ka wure bakanu. Ye ya wāa wom dirum sɔɔ ya koo yanda ka yam susu bakaru, kpa tem mu dɔɔ mwaara ka gāa ni nu wāa mɛ sɔɔ. ¹¹ Yɛn sɔ gāa ni kpuro nu koo kam ko nge mɛ, i yɛ sāa sāa nge mɛ n weenɛ bɛɛn sanum mu n dɛɛre kpa i n Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ. ¹² Kpa i n win tɔru mara i n kookari mɔ tu ka na fuuku. Tɔɔ te sɔɔra dɔɔ koo wɔllu kam koosia, kpa ye ya wāa handunia sɔɔ yu yanda ka dɔɔn yam susuru. ¹³ Adama Gusunɔ u wɔn kpaaru ka tem kpam nɔɔ mwɛɛru kua mi gem ko n wāa. Yera sa mara.

¹⁴ Yen saabu kɪnasibu, nge mɛ i tɔɔ te mara, i kookari koowo u ka bɛɛ deema bɔri yɛndu sɔɔ kpa i kun disinu ka toraru mɔ. ¹⁵ Bɛɛn Yinni u n tɛmanɛ, ayera u sun derie su ka faaba wa, nge mɛ bɛɛn kɪnasi Pɔlu u maa bɛɛ yorua ka bwisi yi Gusunɔ u nɔn kɔ. ¹⁶ Yera u yorua tirenu kpuro sɔɔ mi u gari yi gerua. Win tirenu sɔɔ gam ka gam wāa mi n tubusianu sɛ, ma yɛru sarirugibu be ba n yɔ dim dim, ba gari yi gɔsikiamɔ, nge

mɛ ba ra ko ka Gusunɔn gari gɛɛ. Nge mɛya ba ka ben tii kam kobu gawemɔ.

¹⁷ Adama bɛɛ nɛn kɪnasibu i gāa ni yɛ kɔ. N n mɛn na, i n tii sɛ kpa i ku de i kɔɔra i wɔruma be ba n Gusunɔn bɛɛrɛ yɛn torarun sɔ. ¹⁸ Adama i n kpɛamɔ bɛɛn Yinni Faaba kowo Yesu Kirisin durom sɔɔ kpa i n nɔn giamɔ. Su nɔn bɛɛrɛ wɛ tɛn di sere ka baadommaa. Ami.

TIRE GBIKII TE YOHANU U YORUA

Tomba tamaa Yohanuwa u tire te yorua baa me win yisuru ta n waa mi. Mban sɔna u tire teni yorua. Ben waati ye sɔɔ, sɔɔsiru gara tem pusi. Tera ba mɔ, ye tɔnu u koo kpɪ u baba u nɛnɛ, ya n dɛere. Adama ye ya n waara ka nɔni nge hunde, yen bwesera ya dɛere. Adama sɔɔsi te, ta sɔawa weesu. Ta n wure ma Yesu u kua tɔnu. Ta nɛɛ, u sɔawa hunde tɔna ye ya n kpɛ yu gbi. Yen sɔna Yohanu u win tumbu kirɔ mɔ. U nɛɛ, Yesu u kun daa kue tɔnu ma u n gu besen sɔ, u n daa kpɛ u sun faaba ko. Adama u gu ma sa kua win bibu. Sɔ teeru sa ko n ka nɔn weenɛ.

Tire te, ta maa nɛɛ, Gusunɔ u sɔawa yam bururam. Mɛya u maa kɪ tumbu ba n waa mɛ sɔɔ. U maa sɔawa kɪrun nuuru. Yen sɔna n weenɛ win tumbu ba n kɪanɛ.

Tire ten kpunaa

1. Wɔasinɔa ka Gusunɔ ka maa tɔnusi, wiru 1:1n di sere wiru 2:17.
2. Kirisin yiberɛ, wiru 2:18-29.
3. Gusunɔn bibun daa, wiru 3.
4. Gusunɔn Hunde ka yiberɛn hunde, wiru 4:1-6.
5. Gusunɔ u sɔawa kɪrun nuuru, wiru 4:7-21.
6. Naanɛ dokeobun nasara, wiru 5.

Gari wɔarugii

1-2 Wɔaru te ta ku ra kpe ta sɔɔsira. Sa tu wa. Sa ten seeda dimɔ, sa bɛɛ ten gari nɔɔsiamɔ te ta raa waa Baaban mi, ma

ba sun tu sɔɔsi. Ye waa ten gari ka yɔ, ye ya waa toren di, sa ye nua, sa ye wa ka nɔni, sa ye mɛɛra mam mam, besen nɔma maa ye baba. ³ Yeya sa maa bɛɛ sɔɔmɔ kpa sa n ka sɔa nɔɔ tia bɛɛ ka bɛɛ, nge mɛ sa nɔɔ tia sɔa ka Gusunɔ Baaba ka win Bii Yesu Kiri. ⁴ Sa bɛɛ gari yini yoruammɛwa kpa bɛɛ kpuron nuku dobu bu ka yibu.

Gusunɔ sɔawa yam bururam

⁵ Labaari wee ye sa nua saa Yesu Kiri win min di, ma sa bɛɛ ye nɔɔsiamɔ. Gusunɔ sɔawa yam bururam, yam wɔkuru sari win mi. ⁶ Sɔ n nɛɛ, sa nɔɔ tia sɔa ka wi, ma sa sɔimɔ yam wɔkuru sɔɔ, sa weesu mɔwa, sa n maa gem kookoosu mɔ. ⁷ Adama sɔ n sɔimɔ yam bururam sɔɔ, nge mɛ win tii u waa yam bururam sɔɔ, sa ko n nɔɔ tia sɔa besen tii tiinɛ. Win Bii Yesun yem mu maa sun dɛerasiamɔ saa toraru kpuron di.

⁸ Sɔ n nɛɛ, sa n toraru mɔ, sa tii nɔni wɔkumɔwa, gem sari bɛɛ sɔɔ. ⁹ Adama sɔ n besen toraru wura, Gusunɔ u koo sun suuru kua kpa u sun dɛerasia besen kom kɔsum kpuron di domi u sɔawa naanɛgii, wi u ra ko dee dee. ¹⁰ Sɔ n nɛɛ, sa n tore sa Gusunɔ weesugii mɔwa, win gari kun maa waa bɛɛ sɔɔ.

2

Kirisi sun somimɔ

¹ Bɛɛ nɛn bibu, na bɛɛ gari yini yoruammɛwa, i ku ka tora. Adama goo u n tora, sa goo mɔ, wi u

koo sun suuru kana Baaban mi, wiya Yesu Kirisi geegii. ² Win tii u kua aboru te ta ka besen toranu kpuro doona, n n̄ m̄ beseginu tona, ka handuniagibu kpuron torana.

³ S̄a n win wooda mem n̄owamme, sanam m̄eya sa ko gia ma sa n̄un yē. ⁴ Goo ù n n̄e, u n̄un yē, ma u kun win wooda mem n̄owamme, yēro sāawa weesugii, gee sari wi s̄o. ⁵ Adama wi u win gari mem n̄owa, wi s̄ora Gusun̄on kīra yiba ka gem. Am̄eniwa sa ko n ka yē ma sa gbinne ka wi. ⁶ Wi u gerum̄o u ka n̄un manine, n weene u n s̄im̄o nge m̄e win tii u s̄ia.

Wooda kpaa

⁷ N̄en kīnasibu, n n̄ m̄ wooda kpaa na b̄e yoruamme, wooda gura, ye i raa m̄ saa toren di. Wooda gura ye, ya sāawa gari yi i nua k̄o. ⁸ Ka m̄e, wooda ye na b̄e yoruamme ya sāawa wooda kpaa, ma yen gem mu s̄osira Kirisi s̄o ka maa b̄e s̄o. Domi yam w̄okura doon̄o, ma yam bururam gem mu ballim̄o.

⁹ Wi u gerum̄o u w̄aa yam bururam s̄o, ma u win beruse tusa, u w̄awa yam w̄okuru s̄o gina. ¹⁰ Wi u win beruse k̄i, yēro w̄awa yam bururam s̄o, ḡaanu maa sari wi s̄o ni nu koo goo sokurasia. ¹¹ Adama wi u win beruse tusa, u w̄awa yam w̄okuru s̄o, u maa s̄im̄o yam w̄okur̄o. U n̄ yē mi u d̄o yēn s̄o yam w̄okura n̄un w̄oko kua.

¹² Na b̄e yoruamme n̄en bibu, yēn s̄o ba b̄e b̄een toranu kpeesia Yesun ȳisirun

s̄o. ¹³ Na b̄e yoruamme b̄e baababa, yēn s̄o i n̄un yē wi u w̄aa saa toren di. Na b̄e yoruamme b̄e aluwaasiba, yēn s̄o i t̄on k̄so wi tabu di.

¹⁴ Na b̄e yorua b̄e bibu, yēn s̄o i Gusun̄o Baaba gia. Na b̄e yorua b̄e baababa, yēn s̄o i n̄un yē wi u w̄aa saa toren di. Na b̄e yorua b̄e aluwaasiba, yēn s̄o i dam m̄o, Gusun̄on gari maa w̄aa b̄e s̄o, ma i t̄on k̄so wi tabu di.

¹⁵ I ku ra handunian yakande k̄ia, ka ḡaa ni nu w̄aa handunia s̄o. Wi u ye k̄i, Baaban k̄ia kun w̄aa wi s̄o. ¹⁶ Domi kpuro ye ya w̄aa handunia s̄o, t̄onun k̄iru kankam, ka ye n̄oni wan k̄ode, ka tii suabu, yen gaa kun ne saa Baaban min di, handunia miya ya w̄aa. ¹⁷ Handunia maa doon̄owa mi, ka yen bine, adama wi u Gusun̄on k̄iru m̄o, u ko n w̄awa sere ka baadommao.

Kirisin yibere

¹⁸ N̄en bibu, saa d̄aaka mini. Nge m̄e i nua ma Kirisin yibere u koo na, n wee t̄e, Kirisin yibere dabira tunuma. Yen s̄ona sa yē ma saa d̄aaka mini. ¹⁹ Besen suunu s̄on diya ba yara, adama ba n̄ s̄aa besegibu. Domi b̄a n daa s̄aan na besegibu, ba ko n daa w̄aa ka b̄e. Adama ba yara, ma ya s̄osira ma be kpuro ba n̄ daa sāawa besegibu ka gem.

²⁰ Adama b̄e i Hunde D̄ero mwa Kirisin min di ma b̄e kpuro i kua ȳerugibu. ²¹ Na b̄e yorua, n n̄ m̄ yēn s̄o i n̄ gem yē, adama yēn s̄o i mu ȳewa, i maa yē ma weesu kun kp̄e su yari gem di.

²² Wara sãa wee kowo ma n kun mɔ wi u nɛɛ Yesu kun sãa Kirisi. Yɛro wi, Kirisin yiberɛwa wi u Gusunɔ Baaba ka win Bii yinamɔ. ²³ Domi wi u Bii yina, u n maa Baaba mɔ. Wi u Bii wura, u maa Baaba mɔwa.

²⁴ Bɛɛ maa, i de ye i nua saa toren di, ya n wãa bɛɛn gɔruɔ, i ko n gbinne ka Bii ka Baaba. ²⁵ Nɔɔ mwɛɛru wee te Kirisi sun kua, teya wãaru te ta ku ra kpe.

²⁶ Na bɛɛ yeni yoruawa be ba kɔ bu bɛɛ nɔni wɔken sɔ. ²⁷ Adama bɛɛ, Hunde Dɛɛro wi i mwa Kirisin min di, u wãa bɛɛ sɔɔ. Yen sɔ, i n goon bukata mɔ wi u koo bɛɛ gãanu keu koosia. Adama yèn sɔ Hunde Dɛɛro wi, u bɛɛ gãanu baanire keu koosiamɔ, ni nu sãa gem, n n mɔ weesu, yen sɔ, i n ka Kirisi manine, nge mɛ Hunde Dɛɛro u bɛɛ sɔsɔi.

²⁸ Tɛ nɛn bibu, i n manine ka wi, kpa sa n ka wɔrugɔru mɔ sanam mɛ u koo kurama, kpa su ku tii bere sekurun sɔ tɔɔ te u koo na. ²⁹ I n yɛ ma Kirisi u sãawa geegii, i n maa yɛ ma baawure wi u mɔ dee dee, Kirisin biiwa.

3

Gusunɔn bibu

¹ I mɛɛrio i wa, kɔi baka te Baaba sun kɔa, sere ba sun soka Gusunɔn bibu. Geema, mɛya sa sãa. Yenin sɔna handuniagibu ba n sun yɛ yèn sɔ ba n nùn yɛ. ² Nɛn kɔnasibu, tɛ sɔɔ sa sãa Gusunɔn bibu, sa n yɛ gina amɔna sa ko n sãa sia. Adama sa yɛ ma sanam mɛ Kirisi u koo kurama sa ko n ka nùn weene domi sa ko nùn wa

nge mɛ u sãa. ³ Baawure wi u yɔi binin bweseru mɔ, u tii sãrasiamɔwa, nge mɛ Kirisi u sãre.

⁴ Baawure wi u toramɔ, u wooda saramɔwa, domi toraru, wooda saraba. ⁵ I yɛ ma Yesu u nawa u ka toraru wuna, toraru maa sari wi sɔɔ. ⁶ Baawure wi u ka Kirisi manine, u ku ra n toramɔ. Wi u ra n toramɔ, yɛro kun nùn waare, u sere nùn gia.

⁷ Nɛn bibu i ku de goo u bɛɛ nɔni wɔke. Wi u gea mɔ u sãawa gemgii, nge mɛ Yesun tii u sãa. ⁸ Wi u ra n toramɔ, Setamgiwa, domi saa toren diya Setam toramɔ. Ma Gusunɔn Bii u na u ka Setam sɔma kpeerasia.

⁹ Baawure wi u sãa Gusunɔn bii, u ku ra n maa toramɔ yèn sɔ Gusunɔn wãara wãa wi sɔɔ. U n kpɛ u n toramɔ domi u kua Gusunɔn bii. ¹⁰ Tɛ, sa ko kpɛ su tubu wi u sãa Gusunɔn bii ka wi u sãa Setamgii. Baawure wi u kun gea mɔ, ka maa wi u kun win beruse kɔi, u n sãa Gusunɔgii.

Su kɔana

¹¹ Gari wee yi i nua saa toren di. Su kɔana ¹² kpa sa kun sãa nge Kaeni wi u sãa tɔn kɔso wigii ma u win wɔnɔ go. Mban sɔna u nùn go. U nùn go yèn sɔ win tii u kom kɔsum kua, wɔnɔ maa kom gem kua.

¹³ Negibu, i ku biti soora handuniagibu ba n bɛɛ tusa. ¹⁴ Yèn sɔ sa bɛɛn berusebu kɔi, sa yɛ ma sa gɔɔ sarari, sa dua wãaru sɔɔ. Wi u kun tɔnun kɔru mɔ, u wãawa gɔɔ sɔɔ. ¹⁵ Baawure wi u win beruse tusa, u sãawa tɔn gowo. Bɛɛn

tii i maa yē ma tən gowo goo sari wi u wāaru te ta ku ra kpe mō. ¹⁶Yeni sōra sa ka gia nge mē kīra sāa, domi Kirisi u win wāaru wē besen sō. Nge mēya, n maa weene su besen tiin wāaru wē besen berusebun sō. ¹⁷Goo ù n dukia mō handunia ye sō, ma u wa win beruse u yāaru mō, ma u nùn biru kisi, amōna Gusunən kīra ko n ka wāa yēro sō. ¹⁸Nen bibu i ku de su kīana ka gari tōna, adama su kīi geeru sōsi besen kookoosu sō.

Gusunən wuswaa

¹⁹Kookoo si sōn diya sa ko n yē ma sa sāa gemgibu kpa sa n toro sindu mō Gusunən wuswaa. ²⁰Domi besen gōru gā n sun taare wēmō sa yē ma Gusunō u besen gōru kere, u maa kpuro yē. ²¹Yen sō, nen kīnasibu, besen gōru gā kun sun taare wēmō, sa ko n toro sindu mō Gusunən wuswaa. ²²Ma baayere kpuro ye sa bikiamō, sa ye waamō saa win min di, domi sa win wooda nēni, sa maa mō ye n wā win nōni sō. ²³Win wooda wee, su win Bii Yesu Kirisin yīsiru naane doke, kpa su kīana nge mē u sun sōwa. ²⁴Wi u win woodaba swīi u ka Gusunō manine, Gusunō maa ka nùn manine. Yenin min diya sa yē ma u ka sun manine win Hunde Dēero wi u sun wēn sō.

4

Gusunən Hunde

ka yiberen hunde

¹Nen kīnasibu i ku tōmbu kpuro naane ko be ba gerumō ba Hunde Dēero mō, adama i bu wēerio bà n

sāa Gusunəgibun na, domi Gusunən sōmō weesugiba yiba handunia ye sō. ²Yenin min diya i ko kpī i tubu be ba Gusunən Hunde mō. Baawure wi u wura ma Yesu Kirisi u kua tōnu, wiya u sāa Gusunəgii. ³Wi u kun maa wure ma Yesu u kua tōnu, u n sāa Gusunəgii, Kirisin yiberewa, win gari i nua u sisi, u mam tunuma handunia sō kō.

⁴Bēē nen bibu, i sāa Gusunəgibu i maa sōmō weesugii be kamia kō. Domi wi u wāa bēē sō u dam mō u kere wi u wāa handunia ye sō. ⁵Beni handuniagiba ba sāa, yen sōna ba ka handunian bwisi gari mō, ma handuniagiba bu swaa daki. ⁶Bēē sa sāawa Gusunəgibu. Baawure wi u Gusunō yē u ra sun swaa daki, adama wi u kun Gusunō yē u ku ra sun swaa daki. Yenin min diya sa ko kpī su gem ka weesu wunana.

Gusunō u sāawa kīrun nuuru

⁷Nen kīnasibu, i de su kīana, domi kīra naamōwa saa Gusunən min di. Baawure wi u tōnun kīru mō u sāawa Gusunən bii, u maa Gusunō yē. ⁸Wi u kun tōnun kīru mō, yēro kun Gusunō yē domi Gusunō sāawa kīrun nuuru. ⁹Wee mē Gusunō u sun win kīru sōsisina, u win Bii teeruru gōrima handunia ye sō sa n ka wāaru te ta ku ra kpe mō wi sō. ¹⁰Amēniwa kīi te, ta sāa, n n mō besera sa Gusunō kīa, adama wiya sun kīa, ma u win Bii gōrima u ka ko aboru besen toranun sō.

11 Nen kīnasibu, Gusunō ù n sun kī too nge mē, n weene besen tii su maa kīana. 12 Goo kun Gusunō waare. Sà n kīane, Gusunō u ka sun manine, ma win kīra yibumō besē sōo.

13 Sa yē ma sa ka nūn manine, win tii maa ka sun manine domi u sun win Hunde Dēero kã. 14 Besē maa sa wa, sa maa seeda dimō ma Baaba u win Bii gorima u ka ko handunian Faaba kowo. 15 Baawure wi u wura ma Yesu sãawa Gusunōn Bii, Gusunō ka nūn manine, ma yēro maa ka Gusunō manine. 16 Ma besē sa kīi te yē, sa maa tu naane doke te Gusunō u mō besē sōo.

Gusunō sãawa kīrun nuuru. Baawure wi u tōnun kīru mō u ka Gusunō manine, Gusunō maa ka nūn manine. 17 Nge meya win kīra yibusine besē sōo, kpa sa n ka toro sindu mō siribun sanam, domi nge mē Kirisi u sãa, meya maa besen tii sa sãa handunia ye sōo. 18 Berum sari kīru sōo, kīi te ta yiba ta ra berum kpuro gire. N n men na, wi u berum mō, kīra kun yiba wi sōo, domi u seeyasiabu yīiyō.

19 Kīra wãa besē sōo yēn sō Gusunō u gbia u sun kīa. 20 Goo ù n nē u Gusunō kī ma u win beruse tusa, u sãawa wee kowo. Domi wi u kun win beruse kī wi u waamō, u n kpē u Gusunō kīa wi u kun waare. 21 Gusunō maa sun wooda yenī wē u nē, wi u nūn kī, u de u n maa win beruse kī.

5

Handunian kamiabu

1 Baawure wi u naane doke ma Yesu sãa Kirisi wi, yēro sãawa Gusunōn bii, ma baawure wi u tundo kī, u maa bii kīwa. 2 Sà n Gusunō kī ma sa win wooda mem nōowamme, sa ko n yē ma sa win bibu kī. 3 Sà n Gusunō kī sa ko maa win wooda nēne. Win wooda kun maa sē. 4 Domi Gusunōn bii baawure u ra handunia kamie. Ka besen naane dokeba sa ra handunia kamie. 5 Wi u handunia kamiamō, wiya wi u naane doke ma Yesu sãawa Gusunōn Bii.

Seedaye ba Yesu Kirisi diiya

6 Yesu Kirisi wiya wi u na ka nim ka yem. U n ne ka nim tōna, adama ka yem sanna. Hunde Dēeron tii u yen seeda dimō, yēn sō u sãa gemgii. 7 Domi seedagibu itawa ba wãa [Gusunō wallo, Baaba, ka Gari, ka Hunde Dēero. Be ita ye, ba sãa nōo tia. Ma seeda ita maa wãa handunia ye sōo,] 8 Hunde Dēero, ka nim, ka yem. Be ita ye, ba maa sãa nōo tia. 9 Besē sa tōmbun seeda wuramō, adama Gusunōn seeda kpāaru kere mē, domi Gusunōn seeda sãa seeda ye u win Bii diiya. 10 Wi u Gusunōn Bii naane doke, u seeda ye mō win tii sōo. Wi u kun naane doke, u Gusunō wee kowo kuawa yēn sō u n seeda wure ye u win Bii diiya. 11 Seeda ye wee, Gusunō sun wāaru te ta ku ra kpe wē. Wãa te, ta wāawa win Bii sōo. 12 Wi u Bii mō, u maa wãa te mō. Wi u kun Gusunōn Bii mō, u n wãa te mō.

Wāaru te ta ku ra kpe

¹³ Na bæe yeni yoruawa bæe be i Gusunən Biin yĩsiru naane doke, kpa i n ka yẽ ma i wāaru te ta ku ra kpe mɔ. ¹⁴ Sa naane sãa ma sà n nùn gāanu kana ni nu sãa win kĩru, u sun swaa daki. ¹⁵ Sà n maa yẽ ma u bæsen kanaru swaa daki, sa yẽ ma baayere ye sa kanamɔ win mi, bæsegia kɔ.

¹⁶ Goo ù n wa win beruse u toramɔ te ta kun sãa gɔɔgiru, u kanaru koowo. Gusunɔ u koo bu wāaru wẽ be ba toramɔ te ta kun sãa gɔɔgiru. Adama toraru gara wāa te ta ra gɔɔ ma. Na n gerumɔ goo u kanaru ko ten sɔ. ¹⁷ Gem sariru baatere ta sãawa toraru, adama n n mɔ te kpuro ta sãa gɔɔgiru.

¹⁸ Sa yẽ ma baawure wi u sãa Gusunən bii u ku ra n toramɔ, domi Gusunən Bii nùn kɔsu, tɔn kɔso wi kun maa kpẽ u nùn baba.

¹⁹ Bæse sa yẽ ma sa sãa Gusunɔgibu, adama handunia kpuro wāa tɔn kɔso win nɔma sɔɔ.

²⁰ Sa maa yẽ ma Gusunən Bii u na, ma u sun bwisi kã su ka Gusunɔ Yinni gemgii gia. Sa gbinne ka gemgii wi, win Bii Yesu Kirisin min di. Yesu Kirisi wiya sãa Gusunɔ Yinni gemgii. U maa sãa wāaru te ta ku ra kpen nuuru.

²¹ Nɛn bibu, i n tii se ka bũu sãaru.

TIRERU YIRUSE TE YOHANU U YORUA

Dabiru ba nee, Yesun yigberu gara ba ka ya mini te Yohanu u soka kurɔ ka win bibu. U bu sɔmɔ bu kɛnɔ. U maa bu kirɔ mɔ ba n tii se ka keu koosio weesugibu ka ben sɔsinu.

Tire ten kpunaa

1. Tɔbiribu, naasu 1-3.
2. Gem ka kɛru, naasu 4-11.
3. Gari dɛaki, naasu 12-13.

Tɔbiribu

¹ Kurɔ wunɛ *, nɛ wi na sɛa Yesun yigbe guro guro, na nun tɔbura, wunɛ wi Gusunɔ u gɔsa ka wunen bibu be na kɛ gem sɔɔ. N n mɔ nɛ tɔna na bu kɛ, ka be ba gem gia kpurowa, ²yɛn sɔ gem mɛ, mu wɛa besen gɔruɔ, mu ko n maa ka sun wɛa sere ka baadomma.

³ Gusunɔ Baaba, ka Yesu Kirisi win Bii bu sun durom, ka wɛnwɛndu kua, kpa bu sun alafia wɛ kɛru ka gem sɔɔ.

Gem ka kɛru

⁴ Nɛn nukura dora gem gem ye na wa wunen bibu gaba sɛimɔ gem sɔɔ nge mɛ Gusunɔ Baaba sun yiire. ⁵ Tɛ, kurɔ wunɛ, ye na nun yoruammɛ, ya n sɛa wooda kpaa, ya sɛawa ye sa mɔ toren di. Na nun kanamɔ, su de su kɛana. ⁶ Kɛru ta sɛawa Gusunɔn woodan mɛm nɔɔbu. Yeya wooda ye i nua saa toren di, yɛ sɔɔ n weenɛ i n sɛimɔ.

⁷ Dabira ba yarinɛ handunia sɔɔ ba tɔmbu swaa nim wiamɔ. Ba n wure ma Yesu Kirisi u na handunia sɔɔ u kua tɔnu. Wi u sɛa nge mɛ, wiya swaa nim wio ka Kirisin yibɛrɛ. ⁸ I tii laakari koowo, kpa i ku besen samburun are kɔ, i de i ten arufaani wa.

⁹ Baawure wi u n yɔre Kirisin sɔɔsiru sɔɔ, ma u tu sarari, u n Gusunɔ mɔ. Adama wi u yɔ te sɔɔ, u Baaba ka maa Bii mɔ. ¹⁰ Goo u n na besen mi, ma n kun ka Kirisin sɔɔsi te, i ku yɛro dam koosia, i ku maa nɔn domaru kua. ¹¹ Domi wi u nɔn yen gaa kua, u bɔnu mɔ win kom kɔsum sɔɔ.

Gari dɛaki

¹² Baa mɛ na gɛa dabinu mɔ n bɛɛ yorua, na n kɛ n ni kpuro yore tireru sɔɔ. Adama na yiyo n bɛɛ beram na, kpa n ka bɛɛ gari ko nɔɔ ka nɔɔ kpa besen nuku dobu bu ka yibu.

¹³ Wunen wɛnɔ wi Gusunɔ u maa gɔsa, win biba nun tɔbura.

* **1:1** kurɔ wunɛ - Dabiru ba nee, Yesun yigberu gara ba ka ya mini, te ba soka kurɔ ka win bibu.

TIRERU ITASE TE YOHANU U YORUA

Gayusiwa Yohanu u tire te yorua. Dura wi, u saawa tan geo. U ra waasu kowobu somi. Adama goo u waa ka wi, wi ba mo Diotefu. Wi, u kiwa u n saa tanwero. U Yohanun gari yina. Tire te, ta sun sosimo nge me yellu, Yesugibu ba wahala mo nasinaa sarirun so.

Tire ten kpunaa

1. Taboribu, naasu 1-4.
2. Waasu kowobun dam koosiabu, naasu 5-8.
3. Diotefu ka Demetiru, naasu 9-12.
4. Tabori daakibu, naasu 13-15.

Taboribu

¹ Gayusi, wune wi na ki ka gem, ne wi na saa Yesun yigbe guro guro, nena na nun tabura.

² Nen kinasu na kanamo a n kuuramo gaanu baanire soo, kpa wunen wasi yi n bwaa do nge me wunen hunde ya saa. ³ Nen nukura dora too too sanam me naane dokeobu gaba na, ma ba seeda di nge me gem mu waa wune soo, ka nge me a simo gem me soo. ⁴ Nuku dobu gabu sari bi bu kere n no nen biba simo gem soo.

Waasu kowobun

dam koosiabu

⁵ Nen kinasu, naane dokeon koma a mo sanam me a naane dokeobu narimo, n ku mam ko be ba saa sobu. ⁶ Ba wunen kirun seeda dimo Yesun

yigberun wuswaa. A de a n da bu kusenu kue ben sanum soo nge me n weene Gusunagii u ko. ⁷ Domi Yinnin yisirun sōna ba doona, ba n gaanu mwe naane doke sarirugibun mi. ⁸ Yen sō, besera n weene su tan ben bweseru somi, kpa besen tii sa n banu mo ka be, gem kparabu soo.

Diotefu ka Demetiru

⁹ Na Yesun yigberu tire piibu gagu yorua, adama Diotefu, wi u ki u n saa ben gbiikoo u n nen gari wure. ¹⁰ Yen sōna na n na, kon gere daa ye u mo u ka sun gari kōsi manimo. N n ye tona, u ku ra maa naane dokeobu dam koosie. Be ba maa ki bu bu dam koosia, u ra bu yinariwa, kpa u bu gira saa Yesun yigberun di.

¹¹ Nen kinasu a ku kom kōsum saari ma n kun mo kom gem. Wi u gea mo u saawa Gusunagii, adama wi u kōsa mo u n Gusuno yewa.

¹² Demetiru u seeda gea mo baawure kpuron mi, ka maa gem tiin wuswaa. Besen tii sa nun seeda diiyamme, a maa ye ma besen seeda saawa gem.

Tabori daakibu

¹³ Na ga dabinu mo n ka nun yorua, adama na n ki n ni kpuro yore tireru soo. ¹⁴ Na yiyo sa ko waana n n sosi, kpa su gari ko no ka no.

¹⁵ Alafia ya n waa ka wune.

Wunen baraba kpuro ba nun tabura. A maa man besen baraba tabirio tia tia.

TIRE TE YUDU U YORUA

Yudu u s̄awa Yesu Kirisin w̄n̄o turo. Yesugibu kpurowa u tire te yorua. Saa ye, gaba seewa ben suunu s̄o ba s̄osi weesuginu s̄osim̄o ni nu koo de ben Yesun yigb̄enu nu karan̄a. T̄on be ba s̄osi ni m̄o m̄i, ba w̄awa kom beret̄eke s̄o. Adama Gusun̄o u koo bu kam koosia nge m̄e u yeruku t̄ambu gabu kua be ba n̄ n̄n̄ m̄em̄ n̄ow̄e. N ween̄wa Yesugibu bu ka tii yina. Domi ba Gusun̄on gari m̄o yi yi s̄aa gem sere ka baadom̄mao. Yiya n ween̄e ba n da dendi.

Tire ten kpunaa

1. T̄obiribu, naasu 1-2.
2. Keu koosio weesugibu, naasu 3-16.
3. Yiirebu ka kir̄o, naasu 17-23.
4. Siara d̄aakibu, naasu 24-25.

T̄obiribu

¹ N̄e Yudu, Yesu Kirisin yoo, n̄e wi na s̄aa Yak̄abun w̄n̄o, na b̄ee tire teni yoruamm̄e, b̄ee be Gusun̄o Baaba u soka. U b̄ee k̄i, ma u b̄ee k̄osu Yesu Kirisin s̄o.

² Gusun̄o u n̄ b̄ee w̄n̄w̄ndu ka alafia ka k̄iru s̄osiam̄e.

Keu koosio weesugibu

(I maa m̄erio Pie II, 2:1-17)

³ N̄en k̄inasibu, na raa k̄i n̄ b̄ee tireru yorua, n̄e ka b̄een faaban garin s̄o, adama wee t̄e n̄ kua tilasi n̄ ka b̄ee tire teni yorua n̄ ka b̄ee hania koosia kpa i ka gari yi i naan̄e doke suna yi Gusun̄o

u wigibu w̄e n̄on teeru sere ka baadom̄mao. ⁴ Domi t̄on k̄sobu gaba dua gb̄enum b̄een suunu s̄o be ba Gusun̄on durom ḡasikia, bu ka ben kom k̄sum gafara wa, ma ba Yesu Kirisi yina, wi u s̄aa b̄een Yinni boko. Saa gas̄o gas̄on diya ba yorua ye n̄ koo bu deema siribun biru.

⁵ Baa m̄e i ye kpuro ȳe s̄aa s̄aa, ka m̄e, na k̄i n̄ b̄ee yaayas̄ia ma ye Yinni Gusun̄o u Isirelin t̄ambu w̄ra saa Egibitin tem di u kpa, yen biru u be ba n̄ naan̄e doke kam koosia. ⁶ I maa w̄allun ḡoradoba yaayo b̄en ayera kun bu turie, ma ba ben tiin w̄aa yeru gema ba deri. Gusun̄o u ka bu ȳoni b̄okua, u kp̄e yam w̄okuru s̄o ba ka siribun t̄o bentembereru mara. ⁷ M̄eya maa Sodomu ka Gom̄ra, ka wuu si su su sikerene, si kpuron t̄ambu ba maa daa beret̄eke kua, t̄on dur̄abu ka t̄on dur̄abu ba tii sankunam̄o. Ba wuu si kpeerasia ka d̄o wi u ku ra gbi, ma n̄ kua ȳireru t̄ambun s̄o.

⁸ Ka m̄e, t̄on k̄so be maa, ben bwisikunu s̄o ba ka toranu tii disi dokem̄o, ba n̄ wirugibu wiru kp̄iyamm̄e ma ba w̄allun yiikogibu w̄omm̄o.

⁹ Adama Miseli, wi u s̄aa Gusun̄on ḡoradoban wirugii, u n̄ k̄aka u Setam taare w̄e ka w̄amburu d̄oma te ba sanna ba M̄owisin goru sikirine, adama u Setam s̄owawa u n̄e, “Yinni Gusun̄owa u koo nun gerusi.” ¹⁰ Adama t̄on k̄so be, ye ya kun bu yeeri yeya ba w̄omm̄o, ye ba maa m̄o ka marumaruru nge ȳe yeya ya bu kam koosiam̄o.

11 Nōni swāarugiba ba sāa. Domi ba Kaenin yira swīi, ba tii sure toraru sō bu ka are wan sō nge mē Balamu u kua, ma ba Gusunō seesi nge mē Kore u kua, ma ba tii kam koosia. 12 Tōn be, ba sāawa sankara kowobu bēen tō baka ni i ra ko kīrun sō sō, ba ka bēe dimō, ka sekuru sariru, ba ben tii nōrimō tōna. Ba sāawa nge guru winu ni woo ga bōrikiamō, ni nu ku ra ka gura nē. Ba sāa nge dāa ni nu dērura nu n binu mō, ni ba wuka ka gbinio, ni nu gu mam mam. 13 Ba sāawa nge nim wōkun nim kure ni nu kukumō. Nge mē nu nin yakeru kōmō mēya ba maa ben sekuru sari kom sōsimō. Ba sāawa nge wōllun kperi yi yi yin swaa bie, Gusunō u bu yam wōku te ta kpā yīye tē sō ba koo du ka baadomma.

14 Enōku maa, wi u sāa Adamun sikadobun tōka nōba yiruse u Gusunōn gari gerua ben sō u nēē, wee, Yinni u sisi ka win gōrado dēero dabi dabiru 15 u ka baawure kpuro siri kpa u ka Gusunōn bēere yēru sarirugibu kpuro taare wē ben kom kōsum kpuron sō mē ba kua Gusunōn gendun sō, ka maa gari kōsin sō yi torobu be ba n Gusunōn bēere yē ba nūn gerusi. 16 Tōn be, ba ra n wure, gāanu sari ni nu ra bu wēre, ben bine bu kpare. Ba ra woo kana gari gere, ba maa tambu gari dori sōmō bu ka yērobun gāanu wa.

Yīirebu ka kiro

17 Adama bēe nen kīnasibu, n weenē i gari yi yaaya yi bēen Yinni Yesu Kirisin

gōroba raa gerua. 18 Domi ba bēe sōwa ma sanam dāakim sō tōn yaako kowoba koo na be Gusunōn bēere yē sarira koo de ben bine ya n bu kpare. 19 Beya ba ka karanaa naamō, ba ben tiin bwisikunu mō, ba n Hunde Dēero mō. 20 Adama bēe nen kīnasibu, i tii tāsio bēen naanē doke dēerabu sō i n kanaru mō ka Hunde Dēeron dam. 21 I tii nenuō Gusunōn kīru sō, i n ka bēen Yinni Yesu Kirisin wōnwōndu mara te ta koo ka bēe wāaru te ta ku ra kpe naawa.

22 I ben wōnwōndu waawo be ba gōrusu yiru yiru mō. 23 I n gabu gawamō dō sōn di i n bu faaba mō. I maa gabun wōnwōndu waawo ta n ka bērum mēnne, adama i n ben toranu tusa sere ka ben yabenō ni ben daa ya disinu tēni.

Siara dāakibu

24-25 Gusunō turo sāa bēen Faaba kowo wi u koo kpī u bēe kōsu i ku ka wōruma, kpa u bēe terasia win yiiko sō taare sariru sō ka nuku dobu. Wiya u yiiko ka kpāaru ka dam ka girima mō saa bēen Yinni Yesu Kirisin min di, yee yellun di, ka tē, sere ka baadomma. Ami.

YOHANUN KĀSIRU TE TA YESU KIRISI SŌSI

Yohanu u win kāsī teni yorua¹ sanam me ba Yesugibu nōni sōmō ben naane dokebun sō. Yera u bu yorua u ka bu dam kē ben nōni swāaru sō. Tire ten gari dabinu nu sāawa yīrenu ni nu tubum sē.

Tire teni, ta sāawa Bibelin tire dāakiru. Ta sun sōsimō nge me handunia ya koo ka wiru goora ka nge me Yesu u ko n sāa sanam me u koo wurama.

Ta maa sun sōmō nge me Yesu u sāa. U sāawa wī u raa wāa, mēya u wāa gīsō, u ko n maa wāawa sere ka baadommao. U sāawa gāanu kpuron tore ka nin wii gowo. U maa sāa sinambun sunō ka yinnibun Yinni. U maa sāa win yigberun wirugii. U sāawa nge gbee sunō ge ga yara Yudan bweserun di. U sāawa yāku kowo tōnwero, ma u maa sāa nge yāa kinē kpendu te ba ka yākuru kua.

Tire ten gari mero ya sāawa, Gusunō u koo Setam tabu di mam mam saa Yesu Kirisin min di. Mēya u koo be ba nūn naane sāa doo nōoru wē ū n wōn kpaaru ka tem kpaam swīi.

Tire ten kpunaa

1. Tōbiribu, wiru 1:1-8.
2. Tire ni ba Yesun yigbenu nōba yiru yorua, wiru 1:9n di sere wiru 3:22.

3. Ye ya koo koorā sia, wiru 4:1n di sere wiru 22:5.
4. Yesun wuramaru, wiru 22:6-21.

Tire tenin asansi

¹ Tire teni sō ba gāa ni yorua ni Yesu Kirisi u terasia. Gusunōwa u nūn gāa ni wē u ka win sōm kowobu sōsi ye ya koo koorā ñ n sosi. Ne Yohanu, ne wi na sāa Kirisin yoo, u man ye sōsi, saa win gōradon min di wi u man gōria. ² Na ye kpuron seeda di ye na ka nōni wa. Na Gusunōn gari nōsia ka seeda ye Yesu Kirisi u di. ³ Doo nōrugiiwa wi u Gusunōn gari yinin gari garimō, doo nōrugiba maa be ba yi swaa daki, ma ba neni ye ba yorua sō. Domi yen saa ya turuku kooma.

Yesun yigbenu nōba yirun

tōbiribu

⁴⁻⁵ Ne Yohanu, na bēē Yesun yigbenu nōba yiru tōbura Asin tem sō.

Gusunō Yinni wi u wāa, wi u raa wāa, wī u maa sisi, ka hundeba nōba yiru be ba wāa Gusunōn sina kitarun wuswaa, ka maa Yesu Kirisi wi u sāa seeda dio naanegii wi ba gbia ba seeya gōrin di, wi u maa sāa sina boko, bu bēē durom kua kpa bu bēē alafia wē.

Yesu u sun kī. Ka win yema u sun yakia besen toranun di. ⁶ Ma u sun mēna u kua besen sunō, u sun kua win Baaba Gusunōn yāku kowobu. Wiya u sinandu ka yiiko mō sere ka baadommao. Ami.

⁷ Wee, u sisi guru winu sō. Baawure u koo nūn wa, baa be

ba nùn sakan tii. Handunian bwesenu kpuro nu koo gɔɔ wuri ko win sɔ. Meya n ko n sãa. Ami.

⁸ Gusunɔ Yinni Dam kpurogii, wi u wãa, wi u raa wãa, wi u maa sisi, u nɛɛ, wiya gãanu kpuro torua, u koo maa ni wiru go.

Yohanu u Kirisi wa kāsiru sɔɔ

⁹ Nɛna Yohanu bɛɛgii, nɛ wi na maa bɔnu mɔ ka bɛɛ nɔni swãaru sɔɔ ka Gusunɔn bandu sɔɔ ka temanabu sɔɔ yɛn sɔ sa gbinne ka Yesu. Ba ka man na tem bure teni sɔɔ te ba mɔ Patumɔsi Gusunɔn garin sɔ ka Yesun seedan sɔ. ¹⁰ Yinnin tãru sɔɔ Hunde Dɛero dera na kãsa, ma na nɔɔ damguu nua nen biruɔ nge kãakãagi ¹¹ ga nɛɛ, n yoruo tireru sɔɔ ye na waamɔ, kpa n tire te mɔrisia Yesun yigbɛnu nɔɔba yirun mi, Efesuɔ, ka Simi-iniɔ, ka Pɛɛgamuɔ, ka Tiatiraɔ, ka Saaduɔ, ka Filadɛɛfiɔ, ka Lodiseɔ.

¹² Ye na sĩira n ka wa wi u ka man gari mɔ, yera na dabu wuraginu nɔɔba yiru wa. ¹³ Ma na goo wa nge tɔnun bii u yɔ dabu nin suunu sɔɔ. U yaberu sebua ta wãa sere win naa kɔɔnɔ ma u kpaki wuragia sɛke win gãasɔ. ¹⁴ Win wiru ka win seri buririwa nge wɛsu n̄ kun mɛ nge gunsu ma win nɔni sãa nge dɔɔ yara. ¹⁵ Win naasu ballimɔwa nge sii gan te ba yania ba tea, ma win nɔɔ ga sãa nge surun bakaru. ¹⁶ Ma u kperi nɔɔba yiru nɛni win nɔm geuɔ, ma takobi nɔɔ durora ye ba dɛɛra biru ka wuswaa ya yarimɔ win nɔɔn

di, ma win wuswaa ballimɔ nge sɔɔ wii wɔllun sɔɔ. ¹⁷ Ye na nùn wa, na wɔruma win naasɔ nge goru. Ma u man win nɔm geu sɔndi u nɛɛ, n ku bɛrum ko, wiya u sãa gbiikoo ka dãako. ¹⁸ Wiya u sãa waso, u raa gu adama tɛ u ko n wãawa ka baadommaa. U yi-iko mɔ gɔɔn wɔllɔ ka gɔribun wãa yerɔ. ¹⁹ N̄ n mɛn na, n yoruo ye na wa, ka ye ya kooramɔ tɛ, ka ye ya koo kooramen biru. ²⁰ Kperi nɔɔba yiru ye na wa nen nɔm geuɔ ka dabu wuraginu nɔɔba yiru ye kpuron tubusianun asansi wee. Kperi nɔɔba yiru ye, ya sãawa Yesun yigbɛnu nɔɔba yiru yen gɔradoba. Dabu wuraginu nɔɔba yiru ye maa, ya sãawa yigbɛ nin tii.

2

Gari yi ba Efesugibu sɔɔwa

¹ Kirisi u Yohanu sɔɔwa u nɛɛ, a Efesun Yesun yigbɛrun gɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na kperi nɔɔba yiru ye nɛni nen nɔm geuɔ, ma na sĩimɔ dabu wuraginu nɔɔba yiru yen suunu sɔɔ na nɛɛ, ² na win kookoosu yɛ ka win sɔma ka win temana bi u mɔ. Na yɛ ma u n̄ kpɛ u ka tɔn kɔsobu temana, ma u ben laakari mɛera be ba tii sokumɔ gɔrobu, adama ba n̄ sãa mɛ, u deema wee kowoba ba sãa. ³ U suuru mɔ, u ka nɔni swãaru temana nen yĩsirun sɔ, u n̄ maa wasire. ⁴ Adama ye na nùn waasi wee, u n̄ maa man kĩ nge yellu. ⁵ N̄ n mɛn na, u yaayo min di u wɔruma kpa u gɔru gɔsia u ko nge mɛ u ra

raa ko. Û kun kue me, kon na n win dabu sua gen ayerun di. ⁶ Ka me, u gāa teenu mā ni nu wā. U Nikolaitigibun kookoosu tusa nge me nen tii na su tusa.

⁷ Baawure wi u swaa mā u nɔwɔ ye Hunde Dɛero u Yesun yigbenu sɔmɔ.

Wi u tabu di, kon de u dāa wāarugii te ta wāa Gusunɔn wāa yerɔn binu di.

Gari yi ba Simiinigibu sɔwa

⁸ Kirisi u maa nɛɛ, a Siminin Yesun yigberun ɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na sāa gbiikoo ka dāako, nɛ wi na raa gu ma na seewa na wasi, na nɛɛ, ⁹ na win nɔni swāaru yē, na maa win sāaru yē. Ka me, u sāa atasiri. Na yē kōsa ye ba nùn gerusimɔ be ba tii sokumɔ Yuuba adama ba n sāa me, Setam tɔmba ba sāa. ¹⁰ U ku berum ko nɔni swāa te ta nùn sisien sō. Wee, Setam u koo de bu ben gabu pirisɔm doke u ka ben laakari mɛeri. Ba koo wahala wa sere sō wɔkuru. U de u n sāa bɔrɔkini sere ka ɔɔwɔ, kpa n nùn wāaru wē nge sina furɔ.

¹¹ Baawure wi u swaa mā u nɔwɔ ye Hunde Dɛero u Yesun yigbenu sɔmɔ.

Wi u tabu di, ɔɔ yiruse kun nùn wasi.

Gari

yi ba Pɛɛgamugibu sɔwa

¹² Kirisi u maa nɛɛ, a Pɛɛgamun Yesun yigberun ɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ wi na takobi nɔɔ durora ye ba dɛera biru ka wuswaa nɛni na nɛɛ, ¹³ na win wāa yeru yē mi Setam sina kpaara wāa. U

nen yīsiru wure, u n win naane ye u man sāa fɛre, baa sanam me ba nen seeda dio naanɛgii Antipasi go ben mi, mi Setam wāa yera wāa. ¹⁴ Adama ka me, gāanu fiiko ni na nùn waasi wee, gaba nùn wāasi be ba Balamun sɔsiru swī. Balamu wi, u ra n Balaki sɔsimɔ nge me u koo ko u ka Isireliba torasia, kpa bu būu sāa dīanu di, kpa bu kōɔ menna tantanaru sɔɔ. ¹⁵ Nge mɛya gaba nùn wāasi be ba Nikolaitigibun sɔsiru swī. ¹⁶ Ñ n men na, u ɔrɔ ɔsio. Û kun kue me, kon nùn naa swīma tē, kpa n ka bu tabu ko ka takobi ye ya yarimɔ nen nɔɔn di.

¹⁷ Baawure wi u swaa mā u nɔwɔ ye Hunde Dɛero u Yesun yigbenu sɔmɔ.

Wi u tabu di, wiya kon manna ye ya berua wē u di. Kon nùn kpee kpikiru wē tē sɔɔ ba yīsi kpaaru yorua te ɔɔ kun yē ma n kun mā wi ba tu wē.

Gari yi ba Tiatiragibu sɔwa

¹⁸ Kirisi u maa nɛɛ, a Tiatiran Yesun yigberun ɔrado yoruo a nɛɛ, nɛ Gusunɔn Bii win nɔni sāa nge dɔɔ yara ma nen naasu ballimɔ nge sii gan te ba yania ba tea, na nɛɛ, ¹⁹ na win kookoosu yē. Na win kīru yē, ka win bɔrɔkiniru, ka win tɔn geeru ka maa win tɛmanabu. Na yē ma win sɔm dāakiru ta gbiikiru kere. ²⁰ Adama ye na nùn waasi wee. Kurɔ wi ba mɔ Yesabeli wi u tii sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ, u dera u nen sɔm kowobu swaa nim wia ka

win sōsiru bu ka kōo mēna tantanaru sōo kpa bu būu sāa dīanu di. ²¹ Na nūn ayeru wē u ka gōru gōsia adama u n kī u win kom bēetēkē deri. ²² Yen sōna kon nūn kpī ka bararu kpa n be ba ka nūn sakararu kua kpēē nōni swāa bakaru sōo bā kun gōru gōsie ba kom kōsum deri mē u bu sōsi. ²³ Yen biru kon win bibu go. Saa yera Yesun yigbenu kpuro nu koo gia ma nēna na tōmbun bwisikunu ka ben gōrusu yē. Kon ben baawure kōsie nge mē win kookoosu nē.

²⁴ Adama be ba tie Tiatira sōo, be ba n sōsi kōsu ni swīi, ba n gie ye gaba sokumō Setam asiri baka, na bu sōmō, na n kon maa bu sōmunu ganu sōbi. ²⁵ Adama ye ba mō bu ye nēnuo sim sere n ka tunuma. ²⁶⁻²⁷ Wi u tabu di ma u mō ye na kī sere ka nōrō, wiya kon yiiko ye wē ye na mwa nēn Baaban min di. Kon nūn yiiko ye wē bwesenu kpuron wōlō u n bu kpare ka sii bokuru kpa u bu so u kōsuku nge wekenu. ²⁸ Na kon maa nūn yam sārērun kpera wē.

²⁹ Baawure wi u swaa mō u nōwō ye Hunde Dēero u Yesun yigbenu sōmō.

3

Gari yi ba Saadugibu sōowa

¹ Kiriisi u maa nēē, a Saadun Yesun yigbērun gōrado yoruo a nēē, nē wi na Gusunōn Hundeda nōba yiru ye mō ka maa kperi nōba yiru ye, na nēē, na win kookoosu yē. Na yē ma ba gerumō u sāa waso baa mē u sāa gōri. ² N n mēn na,

u yando kpa u ye ya nūn tie tāsisia yu sere gbi mam mam. Domi na wa ma win kookoosu kun dēnde sāa sāa Gusunō nēn Yinnin mi. ³ Yen sō, u yaayo ye ba nūn sōsi ka nge mē u ye nua. U ye mēm nōwō kpa u win gōru gōsia. Ū kun yande, kon na n nūn deema wōkuru nge gbēnō. U n ko n maa yē saa ye kon na. ⁴ Ka mē, gaba wāa Saaduō be ba kun tii disinu tēni, beya ba koo ka man sī kpa ba n yāa kpikinu doke, domi beya n ka weenē. ⁵ Wi u tabu di, wiya u koo yāa kpikinu doke mēsum. Na n kon maa win yīsiru go wāarun tireru sōo. Batuma sōo kon wura nēn Baaban wuswaaō ka win gōradoban mi ma u sāa nēgii.

⁶ Baawure wi u swaa mō u nōwō ye Hunde Dēero u Yesun yigbenu sōmō.

Gari yi ba Filadēefigibu sōowa

⁷ Kiriisi u maa nēē, a Filadēefin Yesun yigbērun gōrado yoruo a nēē, nē wi na sāa Dēero ka Gemgii, nē wi na sina boko Dafidin yēnun kōkōrō nēni, nē wi nā n kēnia, goo ku ra kēnē, nē wi nā n maa kēnuā, goo ku ra kēniē, nēna na nēē, ⁸ na win kookoosu yē. Na yē ma win dam kun kpā. Ka mē, u nēn gari mēm nōwō, u n nēn yīsiru siki. Yen sōna na nūn gambo kēnia ye goo kùn kpē u kēnē. ⁹ Wee kon nūn Setam tōn be nōmu sōndia be ba tii sokumō Yuuba adama ba n sāa mē, domi weesa ba mō. Kon de bu na win wuswaaō bu kpuna bu nūn bēēē wē. Be kpuro ba koo gia ma na nūn

kī. ¹⁰ Yèn sō u temana u man mem nōwa, yen sōna kon nūn bere wahalan saa sō ye ya sisi handunia kpuro sō yu ka tōmbun laakari mēeri be ba wāa handunia sō. ¹¹ Na sisi na n tēmō. Ye u mō, u ye nenuō kem kem kpa goo u ku raa nūn win nasaran are mwaari. ¹² Wi u tabu di wiya kon ko gbere Gusunō nen Yinnin sāa yerō, u n maa yariō. Kon nen Yinnin yīsiru yore win wōlō ka maa win wuun yīsiru ge ga sāa Yerusalemu kpaa, ge ga koo sarama win wōllun di. Kon maa nen yīsī kpaaru yore win wōlō.

¹³ Baawure wi u swaa mō u nōwō ye Hunde Dēero u Yesun yigbenu sōmō.

Gari yi ba Lodisegibu sōwa

¹⁴ Kiri si u maa nē, a Lodisen Yesun yigberun gōrado yoruo a nē, nē gemgii, nē wi na sāa seeda dio geo naanēgii, Gusunōn taka kooran nuuru, na nē, ¹⁵ na win kookoosu yē. Na yē ma u n yem, u n maa sum. Na raa kīwa u n sum n kun mē u n yem. ¹⁶ Adama yèn sō u sāa wurō wurō, u n sum u n maa yem, kon nūn pura nen nōn di. ¹⁷ U gerumō u mō, u sāa atasiri, u kua dukiagii, u n gāanun yāaru mō. Adama na nūn sōmō, wi, gōru garin barōwa, ka wōnwōndo, ka masaasi ka wōko ka tererugii. ¹⁸ Yen saabuwa na nūn bwisi kēmō, u de u wurā dwe nen mi ye dō sōnwa, kpa u ka ko dukiagii. U maa kpam yāa kpikinu dweo ni u koo ka win tereru bere kpa u kun maa sekuru mō. U kpam

maa nōnin tibu dweo u doke kpa u yam wa. ¹⁹ Be na kī kpuro beya na ra nōni doke kpa n bu sēyasia. Yen sō, u hania koowo kpa u gōru gōsia. ²⁰ Wee, na yō dii kōnnōwō na taka mō. Baawure wi u nen nō nōmō ma u kenīa, kon du win mi, kpa n ka nūn di kpa u maa ka man di. ²¹ Wi u tabu di, wiya kon de u ka man sina nen sina gōnā, nge mē na tabu di ma na sina ka nen Baaba win sina gōnā.

²² Wi u swaa mō u nōwō ye Hunde Dēero u Yesun yigbenu sōmō.

4

Sāa te ta wāa Gusunō wōlō

¹ Yen biru nē Yohanu na mēera na wa kōnnō gagu ga kenīare Gusunō wōlō.

Ma na maa nō ge nua ge ga sāa nge kākāagi ge ga raa gbīa ga ka man gari kua. Ga kpam nē, n yōma mi kpa u man sōsi ye ya koo na amēn biru. ² Mii mii Hunde Dēero dera na kāsā. Wee, na sina kitaru wa Gusunō wōlō, goo u sō te sō. ³ Wi u sō mi, win wuswaa ballimō nge ni nu nōni bwese bweseka mō ka ni nu nōni swāaru mō. Guru waa ya sina kita te sikerene ya ballimō nge kpee te ta nōni wuru beku mō. ⁴ Ma sina kitanu yenda nne nu sina kita te kooro bure. Ma guro gurobu yenda nne ba sō kita nīn wōlō ba yāa kpikinu doke ka furō wuragisu. ⁵ Yera saa sina kita ten min di guru maakinu yarimō ka wurenu ka guru gbāsukunu. Fitolakunu nōba yiru ni nu sōre nu wāa sina

kita ten wuswaaɔ. Niya nu s̄a Gusun̄n hundeba n̄ɔba yiru. ⁶ Sina kita ten wuswaaɔ yeru gagun bwesera w̄a mi, ge ga ka diki weene.

Sina kita ten suunu s̄ɔ ka ten ḡn ḡnka, hunde koniba n̄n̄ ba w̄a mi, ba n̄ni dabinu m̄o biru ka wuswaa. ⁷ Hunde koni ḡbiikaa ya s̄a nge gbee sun̄ɔ, ma yiruse s̄a nge naa buu. Itasen wuswaa s̄a nge t̄nugia, ma n̄nese ya ka gun̄ɔ bakeru weene te ta ȳɔwa. ⁸ Hunde koni n̄n̄ yen baayere ya kasa n̄ɔba tia tia m̄ɔ, ma yi n̄ni m̄ɔ yam kpuro t̄ɔw̄ɔ ka s̄ɔw̄ɔ. Ba ra n womu m̄o kpeetim sari s̄ɔ s̄ɔ ka w̄ɔkuru ba n m̄ɔ, D̄ɛro! D̄ɛro! D̄ɛro!

M̄ɛya Yinni Gusun̄ɔ Dam kpurogii u s̄a, wi u raa w̄a, wi u w̄a, wi u maa sisi.

⁹ Sanam m̄ɛ hunde koni be, ba yiiko ka b̄ɛɛɛ ka takarun womusu n̄n̄ kuamm̄ɛ wi u w̄a ka baadom̄maɔ, ma u s̄ɔ sina kita ten w̄ɔl̄ɔ, ¹⁰ sanam m̄ɛya guro gurobu yenda n̄n̄ ye, ba n̄n̄ kpunamm̄ɛ ba n̄n̄ s̄aam̄ɔ. Ba maa ben fur̄ɔsu pwetirim̄ɔ ba kasi m̄o sina kita ten wuswaaɔ ba m̄ɔ,

¹¹ Gusun̄ɔ besen Yinni, wuna a dam ka yiiko m̄ɔ, wuna sa ko b̄ɛɛɛ w̄ɛ. Domi wuna a ḡānu kpuro taka kua.

Wunen k̄irun saabuwa nu ka w̄a nu wasi.

Ten saabuwa nu maa ka taka koora.

5

Tire kureru

ka Ȳa kin̄ɛ kpendu

¹ Wee na wa wi u s̄ɔ sina kita ten w̄ɔl̄ɔ u tire kureru garu n̄ni win n̄m geūɔ. Ba tire te yoruawa biru ka wuswaa, ma ba tu ȳirenu n̄ɔba yiru koosi.

² Ma na w̄allun ḡɔrado damgii goo wa u gb̄ara ka dam u n̄ɛ, wara yiiko m̄ɔ u ka ȳire ni kusia kpa u tire kure te wukia.

³ Adama goo sari wi u w̄a w̄ɔl̄ɔ n̄ kun m̄ɛ tem̄ɔ n̄ kun m̄ɛ tem̄ɔ s̄ɔw̄ɔ wi u kp̄ia u tire kure te wukia u m̄ɛra ten s̄ɔw̄ɔ. ⁴ Na sw̄i gem gem ȳen s̄ɔ goo sari wi u yiiko m̄ɔ u ka tire kure te wukia u ten s̄ɔ m̄ɛri. ⁵ Yera guro guro ben turo man s̄ɔwa u n̄ɛ, n ku sw̄i. Wee, gbee sun̄ɔ ge ga yara Yudan bweserun di, ge ga s̄a nge kp̄ii kpaaru Dafidin ȳenūɔ, ga tabu di, ga koo kp̄i gu ȳirenu n̄ɔba yiru ye kusia kpa gu tire te wukia.

⁶ Na m̄ɛra ma na Ȳa kin̄ɛ kpendu wa ta ȳɔ sina kitarun suunu s̄ɔ, ma hunde koni n̄n̄ ka guro guro be, ba tu sikerene. Ȳa kin̄ɛ kp̄em te, ta s̄aare ba ka tu ȳakuru koore, ta k̄ɔba n̄ɔba yiru m̄ɔ ka maa n̄ni n̄ɔba yiru yi yi s̄a Gusun̄n̄ hundeba n̄ɔba yiru, be u ḡɔra handunia kpuro s̄ɔ. ⁷ Ȳa kin̄ɛ kp̄em te, ta da win mi wi u s̄ɔ sina kitar̄ɔ, ma ta tire kure te mwa win n̄m geun di. ⁸ Ye ta kua m̄ɛ, yera hunde koni n̄n̄ ye ka guro gurobu yenda n̄n̄ ye, ba kpuna Ȳa kin̄ɛ kp̄em ten wuswaaɔ. Ben baawure u m̄ɔr̄oku m̄ɔ ka wuran bweebu m̄i s̄ɔ turare w̄a ye ya s̄a naan̄ɛ dokeobun kananu. ⁹ Ma ba wom kp̄ɔ kua ba m̄ɔ, wuna a yiiko m̄ɔ a ka tire kure

te mwa
 kpa a yīre ni kusia.
 Domi ba raa ka nun yākuru
 kua.
 Ma a Gusunən tambu yakia ka
 wunen yem
 saa bweseru baatere ka
 barum baamere
 ka tambu kpuro ka tem
 baameren min di.
 10 A bu menna a kua ben suno,
 a bu kua Gusuno besen Yinnin
 yaku kowobu.
 Ba koo bandu di handunia
 kpuro soo.

11 Na kpam mēera ma na
 wəllun gərado dabirun nō
 nua, ben geera tura nərən
 nərən suba nərəbu. Ba sina
 kita te ka maa hunde koni nne
 ye ka guro guro be sikerene.

12 Ba nōgiru sua ba mō,
 Yāa kinε kpem te ba raa ka
 yākuru kua,
 ta tura bu ka tu yiiko wē,
 ka dukia, ka yēru, ka dam,
 ka bēere, ka girima, ka
 siarabu.

13 Ma na nua taka koora
 kpuro, ye ya wāa wəllō ka
 temō, ka tem sōwō, ka nim
 wōku sō, ye ya wāa handunia
 sō kpuro gesi ya nōgiru sue
 ya mō,

wi u sō sina kitarō ka Yāa kinε
 kpem te,

beya ba siarabu ka bēere ka
 yiiko ka sinandu mō
 sere ka baadommao.

14 Ma hunde koni nne ye, ya
 wura ya nne, ami. Ma guro
 guro be, ba kpuna ba sāaru
 kua.

6

Yīrenu

1 Yera na wa Yāa kinε kpem
 te, ta yīrenu nōba yiru yen

teeru kusia, ma na nua hunde
 koni ben turo gbāra nge gura
 u goo sōwa u nne, a yarima.
 2 Ye na mēera, yera na dum kaa
 wa. Wi u ye sōni u tendu neni,
 ma ba nūn sina furō dokea. U
 swaa wōri nge tabu dio wi u
 dōo u kpam tabu diima.

3 Yera Yāa kinε kpem te,
 ta yīreru yiruse kusia, ma na
 nua hunde koni ben yiruse
 u goo sōwa u nne, a yarima.

4 Duma gaa kpam yara ya sāa
 dum swāa. Wi u ye sōni ba
 nūn dam kā u ka tabu yēbi
 handunia sō kpa tambu bu ka
 goona. Ma ba nūn takobi baka
 gaa wē.

5 Yera Yāa kinε kpem te, ta
 yīreru itase kusia, ma na nua
 hunde koni ben itase u goo
 sōwa u nne, a yarima. Na
 mēera ma na dum wōka wa.
 Wi u ye sōni u tongoro neni
 win nōmao. 6 Ma na nōo gagu
 nua ga sāare ga wee hunde
 koni nne yen min di ga nne,
 alikama kilo tian geera sāa
 sōo teerun sōmburun gobi.
 Mēya maa oosu kilo itan geera
 ne. Adama a ku gum ka tam
 sanku.

7 Yera Yāa kinε kpem te, ta
 yīreru nneese kusia. Ma na nua
 hunde koni ben nneese u goo
 sōwa u nne, a yarima. 8 Na
 mēera ma na wa dum bēro wu-
 ruwa. Wi u ye sōni, win yīsira
 Gōo, ma gōribun wāa yera nūn
 swīi. Beya ba yiiko wē bu ka
 handunian bōnu nneese go ka
 takobi, ka gōoru, ka baranu, ka
 maa gbeku ye yi yi wāa tem
 mē sōo.

9 Yen biru Yāa kinε kpem
 te, ta yīreru nōobuse kusia.
 Ma na tōmbun hundeba wa

yāku yerun kākārō be ba go Gusunān gari ka seeda ye ba din sō. ¹⁰ Tāmbun hunde beya ba gbāra ba nēē, Yinni dēēro, gemgii, sere saa yerā a mara a ka handunian tāmbu siri kpa a bu sēēyasia yēn sō ba sun go.

¹¹ Ba ben baawure yabe kpikiru sebusia, ma ba bu sōōwa bu wēro fiiko gina sere ben sām kowosibu ka begibun geeru tu ka yibu be n tie bu go, nge mē ba maa be go.

¹² Na kpam mēēra sanam mē Yāa kinē kpēm te, ta yīreru nōōba tiase kusia. Ma tem mu yīira ka dam, ma sōō tīra niki niki nge beku wōku sinumgiru, ma suru swēra kom kom nge yēm. ¹³ Kperi maa wōrukumō temō nge mē gandun bii birenu ra dērure sanam mē woo damguu ga tu siramō. ¹⁴ Ma wōlla kurura nge tireru ma guuru baatere ka tem bureru baatere nu sin yenu kōsa. ¹⁵ Sanam mēya handunian sinambu ka tem yērobu ka tabu sinambu ka atasiriba ka damgibu, tāmbu kpuro gesi, yobu ka tii mōwōbu, ba tii berua kpee wōrusō ka kpee baaba sōō. ¹⁶ Ba guunu ka kpenu nōōgiru mō ba mō, i sun sēsikio, i bere sqa win wuswaan di wi u sō sīna kitarō ka sere Yāa kinē kpēm ten mōrun di. ¹⁷ Domi ben mōrun tōō bembere te, ta tunuma. Wara u koo kpī u yōra u tu ma.

7

Isirelin tāmbu 144.000

¹ Yen biruwa na wōllun gōradoba nne wa ba yō

handunian goonu nne sōō ba handunian wosu nne nēni, kpa woo gu ku ka ko tem sōō, ka nimō, kpa gu ku dāru garu yīiri. ² Na maa wōllun gōrado goo wa u wee saa sōō yari yerun di, u Gusunō Yinni wason yīreru nēni. U gōradoba nne ye nōōgiru kua be Gusunō u dam kā bu ka tem ka nim wōku kōsa kua, ³ u nēē, i ku handunia ka nim wōku ka dānu kōsa gaa kua sere su ka Gusunō bēsen Yinnin sām kowobu yīreru kua ben sirinō. ⁴ Yera ba man ben geeru sōōwa Isirelin bibun bwesenu kpuro sōō bēn sirinō ba Gusunān yīreru doke. Ba sāa tōnu nōrōbun suba wunag weeru ka nne (144.000). ⁵ Yudan bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiruwā (12.000) ba yīreru kua. Mēya maa Rubēnin bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiru. Gadin bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiru. ⁶ Aseēn bweseru sōō, tōnu nōrōbun suba wākura yiru. Nēfitalin bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiru. Manasen bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiru. ⁷ Simeōn bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiru. Lefin bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiru. Isakarin bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiru. ⁸ Sabulonin bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiru. Yosefun bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiru. Benyamēen bweseru sōō tōnu nōrōbun suba wākura yiru.

Tōn wōru guna

⁹ Yen biru na kpam mēera ma na tən dabi dabinu wa be goo kun kpē u gari. Ba yara saa tem baamere ka bweseru baatere ka tumbu kpuro ka barum baameren min di. Be kpuro ba yōra sina kitaru ka Yāa kinε kpendun wuswaa, ba yabe kpikinu sebua, ma ba bāa kakosu neni nōmaa. ¹⁰ Ba nōogiru kua ba nēε, bēsen faaba ya weewa Gusunō bēsen Yinnin min di wi u sō sina kitarō, ka maa Yāa kinε kpem ten min di. ¹¹ Ma wəllun gōradoba kpuro ba yōra ba sina kita te ka guro guro be ka hunde koni nne ye sik-erenε. Yera ba kpuna sina kita ten wuswaa ba Gusunō sāmō ¹² ba nēε, ami. Gusunō bēsen Yinniwa u siarabu ka girima ka yēru ka takaru ka bēεε, ka dam, ka yiiko mō sere ka baadommaa. Ami.

¹³ Yera guro guro ben turo man bikia u nēε, berà beni be ba yabe kpikinu sebua. Man diya ba na.

¹⁴ Na wisa na nēε, na n yē ni tənwero, wuna kaa n yē.

U man sōwa u nēε, tən beni ba yarimawa bōne bakan di. Ba ben yabenu tea ba bururasia ka Yāa kinε kpem ten yem. ¹⁵ Yenin sōna ba yō Gusunōn sina kitarun wuswaa ba nūn sāmō wōkuru ka sō sō win sāa yero. Wi u sō sina kitarō u koo bu win wāaru wukiri. ¹⁶ Ba n maa gōoru wasi, n kun mē nim nōru. Sō kun maa bu soomō, mēya maa yam susura kun bu wahala mō. ¹⁷ Domi Yāa kinε kpem te ta wāa sina kitarun suunu sō, tera ta koo bu kpāra, tu ka da wāarun

bwiaō. Gusunō u koo maa bu ben nōni yīresu kpuro woka.

8

Yīreru nōba yiruse

¹ Sanam mē Yāa kinε kpem te, ta yīreru nōba yiruse kusia, ma yam mari Gusunō wəllō nge nōni kpakinu tenan saka. ² Yen biru na wəllun gōradoba nōba yiru wa be ba ra n yō Gusunōn wuswaa. Ba bu kōbi nōba yiru wē.

³ Yen biru wəllun gōrado goo na u yōra yāku yerun bōkuō u wuran bweebu neni ge ga turare mō. Ba nūn turare wē ya kpā u ka ye naane dokeobun kananu menna yāku yee wuragirun wəllō te ta wāa Gusunōn sina kitarun wuswaa. ⁴ Turare yen wiisu seewa wəllō Gusunōn wuswaa ka naane dokeobun kananu sannu saa gōrado win nōman di. ⁵ Yera gōrado wi, u turaren bweebu ge sua u gu dō yibia saa yāku yeru min di, ma u gu kōoma temō. Sanam mē sōra guru gbāsukunu na ka wurenu ka guru maakinu ka maa tem yīiribu.

Kōbi

⁶ Yen biru wəllun gōradoba nōba yiru be ba kōbi nōba yiru ye neni, ba sōru kua bu ka yi so.

⁷ Gōrado gbīikoo u win kōba so. Yera guru kpenu ka dō ka yem sannu n burina, ma ya nēera ka dam saa wəllun di. Ma tem bōnu itase ya dō mwaara ka dāan bōnu itase ka maa yaka bekusu kpuro.

⁸ Ma gɔrado yiruse u win kɔba so. Ma gāa ni nu sāare nge guu bakaru te ta dɔɔ mwaamɔ, ba nu kasa kua nim wɔku sɔɔ. Nim wɔkun bɔnu itase ya gɔsira yem, ⁹ ma hunde koniba kpuro be ba wāa nim wɔku sɔɔn bɔnu itase ba gu, goo nimkusu kpuron bɔnu itase ya maa kam kua.

¹⁰ Yen biru, gɔrado itase u win kɔba so. Yera kperi baka gaa ye ya dɔɔ yabure nge wii bɔndu, ya wɔruma wɔllun di daru kokin bɔnu itase sɔɔ ka maa bwii sɔɔ. ¹¹ Wee, kpera yen yīsira sosubu. Ma nim men bɔnu itase sosia ma tɔn dabira gu ye ba nim mɛ nɔra yèn sɔ mu sosia.

¹² Yen biru gɔrado nnese u win kɔba so. Yera sɔɔn bɔnu itase ka surun bɔnu itase ka kperin bɔnu itase tīra, ma sɔɔ sɔɔn bɔnu itasen yam bururam kun maa wāa, mɛya maa wɔkurun bɔnu itasen yam bururam.

¹³ Na kpam mɛera ma na gunɔ bakerun swīi nua ta yɔɔwa sere sere Gusunɔ wɔllɔ ta gbāramɔ too too ta mɔ, waiyo, waiyo, amɔna handuniagibun nɔni swāara koo nɛra sanam mɛ gɔradoba ita be ba tie ba koo ben kɔbi so.

9

¹ Yen biru gɔrado nɔɔbuse u win kɔba so. Ma na kpera wa ye ya raa wɔruma temɔ saa wɔllun di, ba ye wɔru bɔkɔ nɔru sariruguun kɔkɔrɔ wɛ. ² Kpera ye, ya wɔru ge wukia ma wiisu yara nge dɔɔ bokon wiisu, ma sɔɔ ka wom tīra wɔru gen wii sin saabu. ³ Ma

twee yi yarima wii sin min di yi tɛria temɔ, ma ba yi dam kã nge nian bwāaru. ⁴ Ba yi wooda wɛ yi ku yakasu sanku, n̄ kun mɛ gāa bekunu, n̄ kun mɛ dāru garu ma n kun mɔ tɔn be ba kun Gusunɔn yīreru mɔ ben sirinɔ. ⁵ Twee yi, yi n̄ wooda wa yi ka tɔmbu go ma n kun mɔ yi bu nɔni sɔ sere suru nɔɔbu. Nɔni swāa ten wuriribu sāawa nge nia yà n tɔnu toban wuriribu. ⁶ Suru nɔɔbu ye sɔɔ, tɔmba koo gɔɔ kasu adama ba n̄ wasi. Ba koo gɔɔ kīa adama u koo bu duka suuri.

⁷ Twee yi, yi sāawa nge dumi yi ba sɔɔru kua tabun sɔ. Yin winɔ gāanu wāa nge furɔ wuragisu, ma yin wuswɛɛ sāa nge tɔmbugii. ⁸ Yin serum sāa nge tɔn kurɔbun seri, ma yin donnu sāa nge gbee sunɔginu. ⁹ Yin toronu maa sāawa nge tarakpe sisuginu, ma yin kasan wurenu sāa nge kɛkɛ sisugii yi dum dabinu gawe tabu sɔɔ. ¹⁰ Yi sinu mɔ ka sɔsɔnu nge nia, sii ni sɔɔra dam wāa yi ka tɔmbu nɔni sɔ suru nɔɔbu. ¹¹ Yi sunɔ mɔ yin suunu sɔɔ wī u sāa wɔru bɔkɔ nɔru sariruguu gen gɔrado wirugii. Win yīsira ka Heberum Abadoni. Ka Gerekim maa wiya ba mɔ, Apolioni.

¹² Tɛ, ye gbee swāa gbiikira doona n tie gbee swāanu yiru ni nu sisi.

¹³ Yera gɔrado nɔɔba tiase u win kɔba so. Ma na nɔɔ gagu nua saa yāku yee wuragirun kaanu nnɛn di te ta wāa Gusunɔn wuswaaɔ. ¹⁴ Nɔɔ ge, ga gɔrado nɔɔba tiase wī

u kɔba nɛni sɔɔwa ga nɛɛ, a gɔradoba nɛɛ ye yɔsuo be ba bɔkua daa baka ten mi te ba mɔ Efarati. ¹⁵ Yera ba gɔradoba nɛɛ ye yɔsu be ba sɔɔru sɔa wɔɔ gen suru win tɔɔ ten kɔba yen sɔ ye Gusunɔ u yii bu ka handunian bɔnu itasen tɔmbu go. ¹⁶ Ba man tabu kowo be ba dumi sɔnin geeru sɔɔwa. Ba nɛɛ, ba sɔawa yako goobu (200.000.000). ¹⁷ Mɛ na dumi ka yin maasɔbu waasina nɛn kāsiru sɔɔ wee. Ba tarakpenu doke ni nu sɔri nge dɔɔ, ma nu boogu sɔa nge bura, ma nu maa sɔa nge sɔɔ bisu. Dumi yin winu sɔa nge gbee sunɔn wiru, ma yin nɔɔn di dɔɔ ka wiisu ka sɔɔ bisu yarimɔ. ¹⁸ Handunian bɔnu itasen tɔmbu ba gu gɔa sɛsɔginu ita yen saabu, dɔɔ, ka wiisu, ka sɔɔ bisu, ye ya yarimɔ dumi yin nɔsun di. ¹⁹ Domi dumi yin dam wɔawa yin nɔsɔ ka maa yin sinɔ. Yin sinu sɔawa nge wɛɛ, nu winu mɔ. Niya yi ra ka tɔmbu nɔni sɔ.

²⁰ Handunian tɔmbu be ba tie, be ba kun gu ka gɔa sɛsɔgii ni, ba n gɔru gɔsie, bu ye ba ka nɔma kuan sɔaru deri, ka Setam bwɔabu ka bɔu ni ba kua ka wura ka sii geesu ka sii gandu ka kpenu ka dɔa, ni nu kun kpɛ nu gari nɔ, nu n maa kpɛ nu yam wa, nu sere sɔ. ²¹ Mɛya maa tɔn be, ba n ben tɔn goberu deri ka ben dobo dobo, ka ben kɔɔ mennabu tantanaru sɔɔ, ka ben gbɛna.

10

Wɔllun gɔrado

ka tire kure piibu

¹ Na maa kpam wɔllun gɔrado damgii goo wa u saram wee wɔllun di. Guru wira nɔn wukiri, guru waa win wiru tɛke, win wuswaa ballimɔ nge sɔɔ, ma win naasu sɔare dɔɔ yari. ² U tire kure piibu gagu nɛni ga wukiare win nɔmuɔ. U win nɔm geun nɔɔ sɔndi nim wɔkun wɔllɔ, ma u maa nɔm dɔwaruguu sɔndi temɔ, ³ ma u kukura nge gbee sunɔn swi. Ye u kukura u kpa, yera guru kukiribu nɔɔba yiru ya nɔɔra. ⁴ Ye guru kukiri bi, bu nɔɔra bu kpa, mii mii na sɔɔru kpa n ka gari yi yore. Adama na nɔɔ gagu nua saa wɔllun di ga nɛɛ, ye guru kukiribu nɔɔba yiru ye, ya gerua a ku ye yore. A gari yi nɛnuɔ asiri sɔɔ.

⁵ Yera gɔrado wi na raa wa u yɔ tem sɔɔ ka nimɔ, u win nɔm geu yiya wɔllɔ, ⁶ ma u bɔrua ka Gusunɔn yisuru wi u wɔa sere ka baadommaɔ, wi u wɔllu ka ten gɔanu taka kua, ka tem ka mɛn gɔanu ka maa nim wɔku ka gen gɔanu. Gɔrado wi, u gerua u nɛɛ, saa kun maa denyasiarɔ. ⁷ Adama sanam mɛ gɔrado nɔɔba yiruse u koo win kɔba so, sanam mɛya Gusunɔ u koo win himba ye goo kun yɛ yibia nge mɛ u raa win sɔmɔbu sɔɔwa.

⁸ Yen biruwa nɔɔ ge na raa nua wɔllun di ga ka kpam man gari kua ga nɛɛ, a doo a tire kure piibu ge ga wukiare mi mwa gɔrado win nɔmun di wi u yɔ tem ka nim wɔllɔ.

⁹ Na da gɔrado win mi, na nɔn kana u man tire kure pi-

ibu ge wē. Ma u man sōwa u nē, n gu mō n tem n mwē. Ga koo sosia nēn nukurō, adama nēn nōwō ga koo dorawa nge tim.

¹⁰ Na tire kure piibu ge mwa win nōmun di, ma na gu tema. Geema, nēn nōwō ga dorawa nge tim, adama ye na gu mwē na kpa, ga sosiawa daka daka nēn nukurō.

¹¹ Yera ba man sōwa ba nē, kon kpm Gusunōn gari gere tōn dabiru ka tem dabinun sō, ka bwese dabiru ka maa sinam dabinun sō.

11

Seeda diobu yiru

¹ Yen biru, ba man yīrutia gaa wē, ye ya sāa nge dēka ma ba man sōwa ba nē, n seewo n da n Gusunōn sāa yeru yīre ka yāku yeru, kpa n bu gari be ba sāaru mō mi. ² Adama n ku yen tō yaara yīre, domi ba ye tōn tukobu kā be ba koo wuu dēerō taaku sere suru weeru ka yiru. ³ U koo de win seeda diobu yiru bu win gari gere ba n saakiba sebua, sere sō nōrōbu ka goobu ka wata (1.260).

⁴ Seeda diobu yiru ye, ba sāa olifin dānu yiru ye, ka dabunu yiru ni nu yō Gusunō tem kpuron Yinnin wuswaa.

⁵ Goo ù n kī u bu kōsa kua, dōwa ra yari ben nōsun di u ben yiberēba kpeerasia, nge mēya wi u kasu u bu kōsa kua, u koo ka gbi. ⁶ Ba dam mō bu ka wōllu kēnē, gura yu ku ka nē saa ye ba Gusunōn gari gerumō. Ba maa dam mō nim wōllo bu ka mu gosia yem. Ba maa kpm dam mō

bu ka handunia bara bwese bweseka kpēē nge mēn nō ba kī.

⁷ Sanam mē ba koo seeda di bu kpe, yera gbeeku yaa ye ya yara wōru nōru sariruguu gen min di ya koo ka bu tabu ko, yu bu kamia kpa yu bu go. ⁸ Ben gonu ko n kpī wuu bōkō gen swaa sō, wuu mi ba ben Yinni dāa bunanaru kpare. Wuu gen yīsira ba weenasina ka Sodomu, n kun mē ka Egibiti. ⁹ Tōn dabinu saa handunian tōmbu kpuron min di ka bwesenu kpuron di ka barum baamēren di ka sere tem kpuron di ba koo ben gonu mēeri sō ita ka bōnu, ba n koo wura bu bu sike.

¹⁰ Handunian tōmbun nukura koo dora, ba koo tō bakaru ko kpa bu kēnu mōrisiana yēn sō Gusunōn sōmōbu yiru be ba raa handuniagibu tōya kua mi, ba gu. ¹¹ Sō ita ka bōnu yen biru, Gusunō u kpm goo ni wēsia wāarugiru wesia, ma nu seewa nu yōra. Berum bakam tōn be kpuro mwa be ba nu wa. ¹² Yera Gusunōn sōmōbu yiru ye, ba nōngiru nua wōllun di ba nē, i yōma gee. Ba yōwa wōllo guru wiru sō sanam mē ben yiberēba ba bu mēera. ¹³ Mii mii ma tem yīra gem gem, ma wuu gen bōnu wōkuruse ya wōruma. Tōn be ba gu tem yīru bi sō, ben geera sāa tōnu nōrōbun suba nōba yiru (7.000). Tōn be ba tie, ma ba nanda gem gem, ma ba Wōrukoo bēere wē.

¹⁴ Tē, gbee swāa yirusera doona, wee itasera nō kōruma.

Kāba nāōba yiruse

¹⁵ Yen biru wəllun gərado nāōba yiruse u win kāba so. Yera nāō damgisu nāōra Gusunō wəllō su nēē, handunia yenin banda kua Gusunō bēsen Yinni ka win Kirisigiru. U ko n bandu dii sere ka baadommaō. ¹⁶ Sanam mēya guro gurobu yenda nne ye, be ba sō ben sina kitanu wəllō Gusunən wuswaaō, ba kpuna ba Gusunō sāamō ¹⁷ ba mē,

Gusunō Yinni dam kpurogii,
wunē wi a wāa tē,
a raa maa wāa,
sa nun siaramō
yēn sō a wunen dam bakam
denda,
ma a wunen ban dibu torua.

¹⁸ Handuniagibu ba mōru bēsira.

Ma wunen mōru ya tunuma.
Saa ya tura bu ka gəribu siri.
Saa maa tura bu ka wunen
səmabu are wē,
ka be ba nun naanē doke
ka be ba wunen yīsiru nasie,
baka ka buu.
Saa maa tura bu ka bu kam
koosia
be ba handunia kam mē.

¹⁹ Yera ba sāa yee te ta wāa Gusunō wəllō kenia ma woodan kpakorora tera win sāa yee te sō. Ma guru maakinu wāa mi, ka wurenu, ka guru gbāsukunu ka tem yīrubu, ka maa guru kpee bakanu.

12

Kurō goo ka yaa binti bintiru

¹ Yera yīre bakaru gara sōōsira Gusunō wəllō. Kurō goo wāa mi, sōōwa sāa win yaberu ma u suru yōrari ma

u furō kperi wəkura yiruguu doke. ² Kurō wi, u gura mē, marubun wahala ka nuku wuriribu dera u wuri mē.

³ Yera yīreru gara kpam sōōsira Gusunō wəllō. Yaa binti binti swāaru garu ta wāa mi, ta winu nāōba yiru mē ka kāba wəkuru ma ta sina furōsu nāōba yiru doke.

⁴ Yaa ye, ya ka yen siru wəllun kperin bōnu itase wəka ya kō temō. Ma ya da ya yōra kurō win wuswaaō wi u kī u ma mi, yu ka wa yu win bii tem u n wəruma. ⁵ Yera kurō wi, u bii tən durō mara wi u koo bwesenu kpuro kpura ka sii bokuru. Adama ba bii wi mwa ba ka nūn da Gusunən mi, mi u sō win sina kitarō. ⁶ Kurō wi, u maa duka doona gbaburu gia mi Gusunō u nūn ayeru sōōru kua bu ka nūn nāōri sōō nāōbu ka goobu ka wata (1.260).

⁷ Yera tabu seewa wəllu mi, Miseli Gusunən gəradoban wirugii ka win gəradoba ba tabu kua ka yaa binti binti te. Yaa ye, ka yen bwāa be, ba tabu kua. ⁸ Adama ba bu tabu di, ba n wure yaa ye, ka yen bwāabu ba n wāa wəllu mi. ⁹ Ba yaa binti binti bembere te kasa kua temō. Yaa ye, ya sāawa gasō gasən waa ye ba mē Yibirisi, n kun mē Setam, ye ya handuniagibu kpuro nōni wōkua. Ba ye kasa kua temō ka yen gəradoba sannu.

¹⁰ Yen biru, ma na nāōgiru garu nua wəllō ta nēē, tē sōōra Gusunō bēsen Yinni u ka faaba na. Win dam ka win banda sōōsira, ka win Kirisin yiiko. Domi ba bēsegibun mēm manio kasa kua wəllun

di wi u ra n bu mēm manimō
bururu ka yoka Gusunōn
wuswaa. ¹¹ Beṣegii be, ba
nūn tabu di ka Yāa kinē kpēm
ten yēm ka ben seedan gari.
Ba ñ ben wāaru garisi gāanu,
ba tu gōo deria. ¹² Yen saabu,
wōllu ka wōrukobu i nukuru
doro. Adama tem ka nim
wōkun gbee swāara ko n kpā!
Domi Setam ya bēē sarema ka
mōru baka yēn sō ya yē ma saa
fiikowa n ye tie.

¹³ Ye yaa ye, ya wa ma ba
ye kōwa temō, yera ya kurō
wi nōni sōobu wōri wi u bii
tōn durō mara mi. ¹⁴ Adama
ba kurō wi gunō bake bakarun
kasa yiru wē u ka yō sere win
ayerō gbaburō mi n toma waa
yen bōkun di, mi ba koo nūn
nōori saa ita ka bōnu. ¹⁵ Yera
waa ye, ya yen nōo wukia ma
ya nim sia nge daa bakaru
kurō win biruō kpa u ka nim
diira. ¹⁶ Adama tem mu kurō
wi faaba kua, mu mēn nōo
baaya mu nim mē mwe mē mu
yara yaa yen nōon di. ¹⁷ Sanam
mēya yaa ye, ya ka kurō wi
mōru bara gem gem, ma ya da
yu ka win bwese te ta tie tabu
ko, be kpuro be ba Gusunōn
wooda mēm nōowammē, be
ba Yesun seeda dimō. ¹⁸ Ma
yaa ye, ya da ya yōra yani sēeri
sōo nim wōkun goorō.

13

Gbeeku yē yiru

¹ Yen biruwa na gbeeku yaa
gaa wa ya yariō nim wōkun di.
Ya kōbi wōkuru mō ka winu
nōoba yiru, ma sina furō ga
wāa kōbi yin baayeren wōllō,
ma yīsi kōsunu yorua yen
winō. ² Gbeeku yaa ye na wa

ya sāa nge musuku gbeeku,
ma yen naasu sāa nge wōm
gbārogisu, yen nōo ga maa
sāa nge gbee sunōguu. Yaa
binti binti te, ta ten tiin dam
gbeeku yaa ye wē ka maa
ten sina kitaru ka ten yiiko
baka. ³ Gbeeku yaa yen wii
teeru ta sāare ta mēera wa goo
gookum, adama mēera ye, ya
bēkura. Handuniagibu kpuro
ba ye mēera ka gidi, ma ba ye
swīi. ⁴ Tōmbu kpuro ba yaa
binti binti te sāwa yēn sō ta
ten yiiko gbeeku yaa ye wē.
Ba maa gbeeku yaa ye sāwa ba
mō, wara sāa nge gbeeku yaa
yeni. Wara koo kpī u ka ye
tabu ko.

⁵ Ba dera gbeeku yaa ye, yu
woo kana gari ka gari kam
gere, ba maa ye yiiko kā yu
ka yegiru ko suru weeru, ka
yiru. ⁶ Yera ya yen nōo wukia
ya Gusunō gari kam gerusim
wōri ka maa win yīsiru, ka
win wāa yeru, ka be ba wāa
wōllō. ⁷ Ba ye swaa kā yu ka
naane dokeobu tabu ko kpa
yu bu tabu di. Ba maa ye yiiko
wē bweseru baateren wōllō,
ka tōmbu kpuro ka barum
baamere ka tem baamere.
⁸ Bēn yīsini ba ñ yorua bu
sere handunia tore, wāarun
tireru sōo te ta sāa Yāa kinē
kpēndugiru te ba ka yākuru
kua, beya ba koo gbeeku yaa
ye sā.

⁹ Ñ n mēn na, baawure wi
u swaa mō, u nōowō. ¹⁰ Wi ba
koo pirisōm mwa, pirisōmwa
ba koo nūn mwa. Wi ba koo
go ka takobi, takobiwa ba koo
ka nūn go. Saa ye sōo, n weene
naane dokeobu ba n tēmane
ben naane dokebu sōo.

14

11 Yen biruwa, na kpam gbeeku yaa gaa wa ya yari^o tem sɔn di. Ya kabi yiru mɔ nge yāa kinε kpendun kabi, ma ya gari mɔ nge yaa binti bintiru. 12 Yaa gbiikaa ya dera ya yen yiiko dendimɔ yen nɔni biru. Ya tem ka mɛn tumbu tilasi kua bu ka yaa gbiikaa ye sã ye ba raa mɛɛra kua goo gookum, ma ya bɛkura. 13 Yaa yiruse yeni ya maamaaki dabinu kua, sere ya dera dɔɔ u sarama wɔllun di temɔ tɔmbun wuswaaɔ. 14 Ya handunian tumbu nɔni wɔkua ka maamaaki yɛn yiiko ba ye wɛ yu ko yaa gbiikaa yen nɔni biru. Ya handuniagibu sɔmɔ bu yaa gbiikaa yen weenasia koowo ye ba raa ka takobi mɛɛra kua, ma ya kun gu. 15 Yaa dāaka ye, ya yiiko wa yu ka yaa gbiikaan weenasia ye wɛsia wāarugiru wɛ yu ka kpī yu gari ko nge tɔnu, kpa yu be ba yina bu ye sã kpuro go. 16 Ma yaa ye, ya tumbu kpuro tilasi kua, damgibu ka bwɛɛbwɛɛbu, gobigibu ka s̄arobu, yobu ka tii mɔwɔbu bu ka bu yīreru kua ben nɔm geuɔ n̄ kun mɛ ben sirinɔ. 17 Goo sari wi u koo kpī u dwe n̄ kun mɛ u dɔra ma n̄ kun mɔ ka gbeeku yaa yen yīreru te ta sãa yen yīsiru, n̄ kun mɛ yen yīsirun damba.

18 Ye ya bwisi bikiamɔ wee. Baawure wi u bwisi mɔ u koo kpī u gbeeku yaa yen damban tubusianu gia. Domi damba ye, ya s̄awa tɔnu goon damba. Yeya nata ka wata ka nɔɔba tia (666).

Be ba yakian womu

1 Yen biruwa na mɛɛra ma na Yāa kinε kpɛm te wa ta yɔ Sionin guuru wɔllɔ. Tɔnu nɔɔbun suba wunaa weeru ka nne (144.000) ba ka n̄n wāa mi, be ba win yīsiru ka win Baaban yīsiru yorua ben sirinɔ. 2 Ma na nɔɔ gagu nua wɔllun di nge surun bakarun wurenu, nge guru gbāra bakabu. Nɔɔ ge na nua ga s̄awa nge ni mɔɔku sowoba soomɔn swīi. 3 Ba yɔ sina kitarun wuswaaɔ, mi hunde koniba nne ye ka guro guro be, ba wāa. Ba womu kpɔɔ mɔ ge goo kun kpɛ u gia ma n̄ kun mɔ tɔnu nɔɔbun suba wunaa weeru ka nne be ba yakia handunian di.

4 Tɔn be, ba s̄aa be ba tii nɛnua dɛɛraru sɔɔ, ba n̄ kuro damaru koore. Ba Yāa kinε kpɛm te swīiwa baama kpuro mi ta dɔɔ. Ba bu yakiawa saa tɔmbun suunu sɔn di ba n̄ ka s̄aa nge yāku gbiikii te ba Gusunɔ ka Yāa kinε kpɛm te kua. 5 Goo kun weesu nɔɔre ben nɔn di, ba s̄awa taare sarirugibu.

Wɔllun gɔradoba ita

6 Yera na kpam wɔllun gɔrado goo wa u yɔɔwa sere sere Gusunɔ wɔllɔ, wi u koo Labaari gea ye ya ku ra kpe kpaa handuniagibun mi, tem baamere ka bweseru baatere ka barum baamere ka tumbu kpuron mi. 7 U nɔɔgiru sua u nɛɛ, i Gusunɔ nasio kpa i n̄n bɛɛɛ wɛ, domi saa ya tura u ka tumbu kpuro siri. I n̄n s̄awa wi u wɔllu ka tem taka kua ka nim wɔku ka bwii.

⁸ Wəllun gərado yiruse u gbiikoo swīi u nēē, Babiloni, wuu bəkə ge, ga wəruma, ga wəruma, ge, ge ga tambu kpuro tilasi kua ba ka gen daa bēreṭeṭe bakan tam nərə.

⁹ Gərado itase u gbiikobu yiru ye swīi, ma u nəəgiru sua u nēē, baawure wi u gbeeku yaa ye sāamə ka yen weenasia, ma u yen yīsiru mə win sirirə ñ kun mē win nəmuə, ¹⁰ wiya u koo maa Gusunən mərūn tam nə mē u koo wisi ka mən dam win mərūn nərə sə. Baawure wi u mē nge mē, u koo tōya wa dō ka sō bisu sə, gərado dēerobu ka Yāa kinē kpem ten wuswaa. ¹¹ Dō wi u nūn tōya mē win wiisu su ko su n seeməwa wəllə ka baadomma. Ba ñ ko ba n maa wērabu mə bururu ka yoka, be ba gbeeku yaa ye sāwa ka yen weenasia, ka be ba yen yīsirin yīreru mə.

¹² Gari yi sə, n weenē naanē dokeobu bu tēmana, be ba Gusunən wooda mēm nəwa ma ba Yesu naanē kua.

¹³ Yen biru na kpam nəə gagu nua wəllun di ga nēē, n yeni yoruo, doo nəərugiba be ba gbimə saa tēn di Yinnin naanē dokebu sə. Gusunən Hunde gerumə u mē, mēya ni, ba koo wēra, domi ben səm geerun are koo bu swīi.

Handunian gēebu

¹⁴ Yen biru na mēera ma na guru wii kpikuru wa, goo sō mi nge tənun bii. Yēro sina furə wuragu doke win wirə, ma u kəmbə neni ge ga nəə do. ¹⁵ Wəllun gərado goo u yara sāa yerun di, ma u wi u sō guru wiru wəllə nəəgiru

sua u nēē, a wunen kəmbə suo a gē, domi gēebun sanam mu tura, handunia ya ye bu ka gē. ¹⁶ Yera wi u sō guru wiru wəllə u win kəmbə doke handunia sə, ma u ye gā.

¹⁷ Gərado goo kpam yara sāa yerun di te ta wāa wəllə, win tii maa kəmbə neni ge ga nəə do.

¹⁸ Gərado goo maa yarima saa yāku yerun di, wi u dam mə dōn wəllə. U gbāra tāa tāa u wi u kəmbə nəə durorə neni sōwa u nēē, a wunen kəmbə dokeo kpa a handunian dāa bii ni ba mē resəm səri, domi nu ye. ¹⁹ Gərado wi, u win kəmbə doke ma u dāa binu sərə. Ma u nu wisi Gusunən mərū bakan dāa bii gama yerə. ²⁰ Ba resəm dāa bii ni gama nin gama yerə wuun biru. Ma dāa bii gama yee ten min di yem mu koka mu tēria sere kilo gooba wunəbu (300), ma mən dukum maa tura sere dumin toro gendē.

15

Wəllun gəradoba

ka gbee swāa dāakinu

¹ Yen biru, na kpam yīreru garu wa Gusunə wəllə, ta kpā ma ta bērum mə. Ye na wa wee. Wəllun gəradoba nəəba yiru ba gbee swāanu nəəba yiru neni. Niya nu sāa gbee swāa dāakinu, domi ni sərə Gusunən mərū ya koo ka kpe.

² Yera na gāanu wa ni nu sāare yeru dikiguu ge ga burinē ka dō. Na maa tən be wa be ba gbeeku yaa ye ka yen weenasia, ka yen yīsirin damba tabu di. Tən be, ba yō yeru gen wəllə ba mərəkunu

nēni ni Gusunō u bu wē. ³ Ba Mōwisi Gusunōn sām kowōn womu mō ka maa Yāa kinē kpenduguu ba mō,

“Yinni Gusunō dam kpurogii, wunēn sōma kpā, ya maa sāa maamaaki.

Wuna a tem kpuron sina boko.

Wunēn swēē yi sāa gem, yi dēnde.

⁴ Yinni, wara kun wunēn berum mō.

Wara koo yina u wunēn yīsiru bēēē wē.

Domi wunē turowa a sāa dēro.

Tem baamēren tōmba koo na wunēn mi, bu nun sā.

Domi baawure u wunēn sām geenu wa.”

⁵ Yen biru na mēera na wa ba sāa yeru kenia Gusunō wōlō mi win kuu bekurugira wāa. ⁶ Wōllun gōradoba nōba yiru be ba gbee swāanu nōba yiru nēni mi, ba yara sāa yee ten min di. Ba yāa kpikinu sebua ni nu dēere wasa wasa ma ba kpaki wuragii sēke ben gāaso. ⁷ Yera hunde koniba nne ben turo u gōrado nōba yiru ye yoruku wuraginu nōba yiru wē ni nu Gusunōn mōru yiba. Gusunō u sāawa Yinni wi u wāa sere ka baadommao. ⁸ Ma sāa yee te, ta wiisu yiba Gusunōn yiiko ka win dam sō. Goo kun maa kpē u du mi sere wōllun gōradoba nōba yirun gbee swāanu nōba yiru ye, yu ka wiru goora.

16

Gusunōn mōrun yorukunu

¹ Yera na nōgīru garu nua saa sāa yee ten min di ta

wōllun gōrado be sōwa ta nēē, bu doo bu Gusunōn mōrun yorukunu nōba yiru wisi handunia sō.

² Gōrado gbiikoo u da ma u win yoruku wisi temō. Yera bwisi tobi bu wisi nge fōrōnu be ba gbeeku yaa yen yīreru mō ba yen weenasia sāamō.

³ Sanam mēya gōrado yiruse u win yoruku wisi nim wōku sō. Nim mē, mu gōsia nge tōn gorun yem, ma hunde koni baayere ya gu nim mē sō.

⁴ Yera gōrado itase u win yoruku wisi daa bakanu ka bwii sō, ma nim mu gōsia yem. ⁵ Ma na gōrado winin nō nua wi u dam mō nim wōlō, u nēē, Dēero, wunē wi a wāa, a raa maa wāa, wuna a sāa gemgii a ka siri mēsum. ⁶ Domi ba naane dokeobu ka Gusunōn sōmōbun yem yari, ma a bu yem wē bu nō. Mēya ba ka weenē. ⁷ Yen biru na nōo gagu nua saa yāku yeru min di ga nēē, geema Gusunō Yinni dam kpurogii, wunēn siribu sāa gem bu maa dēnde.

⁸ Yera gōrado nnese u win yoruku wisi sō wōlō, ma sō u dam wa u ka tōmbu dōo kpakiri. ⁹ Ma tōmba dōo kpakirira yam susu bakarun sō. Ma ba Gusunōn yīsiru gari kam gerusi wi u yiiko mō gbee swāa nin wōlō. Adama ba yina bu gōru gōsia bu nūn bēēē wē.

¹⁰ Yera gōrado nōbuse u win yoruku wisi gbeeku yaa yen sina kitaru wōlō. Ma n kua yam wōkuru ketem yen bandun tem sō. Ma tōmbu ba ben yari temmō wuriribun sō. ¹¹ Ma ba Wōrukoo gari

kam gerusi ben wuriribu ka bwisinun sã. Adama ba yina bu ben kom kãsum deri.

¹² Yera gɔrado nɔɔba tiase u win yoruku wisi daa bakaru sɔɔ te ba mɔ Efarati, ma ta gbera mam mam tu ka sɔɔ yari yerun sinambu swaa kɛ bu tɔbura. ¹³ Ma na wɛrɛkunu ita wa ni nu ti gɔsia nge surenu, nu yarimɔ yaa binti binti ten nɔɔn di ka gbeku yaa yen nɔɔn di ka maa sɔmɔ weesugiin nɔɔn di. ¹⁴ Wɛrɛku ni, nu sãawa Setam bwãabu, be ba maamaaki mɔ, ma ba dɔɔ handunia kpuron sinambun mi bu ka bu menna bu tabu ko Gusunɔ Yinni dam kpurogiin siribun tɔru sɔɔ.

¹⁵ Ma Yesun nɔɔ ga nɔɔra u nɛɛ, wee, na sisi nge gbɛnɔ. Doo nɔɔrugiiwa wi u swaa mɛɛra ma u win yãnu kpɛrenu sãa u ku ka swaa wɔri tereru kpa u sekuru wa batuma sɔɔ.

¹⁶ Yera wɛrɛku ni, nu sinambu kpuro menna gam gum mi ba ra soku ka Heberum Aamagedom.

¹⁷ Yen biru, gɔrado nɔɔba yiruse u win yoruku wisi wom dirum sɔɔ. Ma nɔɔgiru gara nɔɔra sina kitarun di sãa yerɔ ta nɛɛ, gari kpa. ¹⁸ Yera guru maakinu seewa ka wurenu ka guru gbãsukubu ka tem yĩru bakabu. Tem yĩru bin kpãara banda. Bin bweseru ta ñ kooɛ sãa mìn di ba tɔnu taka kua. ¹⁹ Wu bɔkɔ ge, ga kurana wasi ita, ma tɔn tukobun wusu su wɔruka. Gusunɔ u Babiloni, wuu bɔkɔ ge yaaya ma u gu win mɔru bakan nɔran tam

wɛ gu nɔ. ²⁰ Tem burenu kpuro nu doona, guunu kun maa waarɔ. ²¹ Yera guru kpee bakanu, nìn teera kilo weeru tura, nu tɔmbu wɔriki wɔllun di. Ma ba Gusunɔ gari kam gerusi guru kpee nin nɔni swãarun sɔ domi nɔni swãa te, ta banda.

17

Kurɔ tanɔ kpoko

¹ Yera gɔradoba nɔɔba yiru be ba yorukunu nɔɔba yiru ye nɛni, ben turo u na u man sɔɔwa u nɛɛ, n na u koo man sɔɔsi nge mɛ ba koo ka kurɔ tanɔ kpoko wi siri bu sɛɛyasia wi u sɔ nim bakam wɔllɔ. ² Handunian sinamba ka kurɔ tanɔ kpoko wi daa bɛrɛtɛkɛ kua, ma kurɔ tanɔ win daa bɛrɛtɛken tam mu handunian tɔmbu laakari bira.

³ Sanam mɛya gɔrado wi, u nɛn bwɛra sua kãsi kãsikum u ka da gɔbaburɔ. Miya na kurɔ goo wa u sɔ gbeku yaa swãa gaan wɔllɔ. Yen baama ba yĩsi kãsunu yorua ma ya winu nɔɔba yiru mɔ ka kɔbi wɔkuru. ⁴ Kurɔ wi, u yãnu sebua ni nu kɔrɔnnɔ ka swãa tobe sãa, ma u buraru kua ka wura ka goo kpee gobi bɛkɛginu ka goo kpikinu. U wuran nɔra nɛni win nɔmɔ yɛ sɔɔ gãa kãsunu ka win kurɔ tanɔ ñisi yiba. ⁵ Win sirirɔ yĩsiru gara yorua tɛn tubusianu sãa asiri. Yĩsi te wee, Babiloni baka, handunian kurɔ tanɔbu ka daa bɛrɛtɛkɛ kpuron mɛrɔ. ⁶ Ma na wa tɔn be ba Yesu naanɛ doken yɛm ka maa be ba win seeda din yɛm mu kurɔ wi bãarumɔ.

Ye na nūn wā, na bitī soora gem gem. ⁷ Yera gōrado wi, u man sōwa u nēē, mban sōna na bitī soore. U koo man kurō win asiri tubusia ka maa gbeeku yaa ye u sōni, ye ya winu nōba yiru ka kōbi wōkuru mō. ⁸ Gbeeku yaa ye na wa mi, ya raa wasi adama ya n maa wāa. N n sosi ya koo yari wōru bōkō nōru sariruguun di yu da kam koo yerō. Handunian tōmbu, bēn yīsa kun wāa wāarun tireru sō bu sere handunia tore, ba koo bitī soora bā n gbeeku yaa ye wa ya kpam kurama. Domi ya raa wasi adama ya n maa wāa.

⁹ Ye ya bwisi bikiamō wee. Winu nōba yiru ye, ya sāawa guunu nōba yiru nīn wōlō kurō wi, u sō. Ya maa kpam sāa sinambu nōba yiru. ¹⁰ Be nōbu ba wōruma kō, turo u gina wāa, wi u tie u n tunumam kpa. Sanam mē u koo maa na, u n koo tē. ¹¹ Ma gbeeku yaa ye ya raa wasi ma ya kun maa wāa, yen tiīwa ya sāa sunō nōba itase, u yarawa nōba yiru yen min di ma u dō kam koo yerō.

¹² Kōbi wōku te na maa wa mi, ta sāawa sinambu wōkuru be ba kun gina bandu dim kpa, adama ba koo yiiko wa bu bandu di kōbi tiā ka gbeeku yaa ye sannu. ¹³ Be wōku te kpuro, himba tia ba mō, ba koo ben dam ka ben yiiko gbeeku yaa ye wē. ¹⁴ Ba koo ka Yāa kinē kpēndu tabu ko, adama Yāa kinē kpēm te, ta koo bu tabu di yēn sō ta sāa yinnibun Yinni ka sina boko. Ma be Gusunō u soka u gōsa,

be ba sāa bōrōkiniba, be ka Yāa kinē kpēm te sannu ba koo maa sinam be tabu di.

¹⁵ Gōrado wi, u maa man sōwa u nēē, nīm mē na wa mi, mēn wōlō kurō tanō wi, u sō, mu sāawa tōmbu ka tōn wōru guni ka tem dabīnun tōmbu ka bwese dabīnu. ¹⁶ Kōbi wōku te na maa wa mi ka gbeeku yaa ye, ye kpurowa ya koo kurō tanō wi tusi. Ba koo ye u mō kpuro sua kpa bu nūn deri tereru. Ba koo win yaa tem kpa bu ye ya tie dō menī muku muku. ¹⁷ Domi Gusunō u dera ba win gōru kīru kua. U dera ba nō tiā kua ba ben sinandun yiiko gbeeku yaa ye wē, sere win gari yi ka kōora.

¹⁸ Kurō wi na wa mi, u maa sāawa wuu bōkō ge ga tem kpuron sinambu taare.

18

Babilonin wōrumaa

¹ Yenīn bīru na kpam wōllun gōrado goo wa u saram wee wōllun di. U yiiko baka mō, win buram, u ballimōwa pari pari handunia kpuro sō. ² U nōgīru sua u nēē, ya wōruma, Babiloni baka ye, ya wōruma. Ya tē kua Setam bwāabun wāa yeru ka wēreku kōsu baageren kuku yeru ka gunō bōrōnugisu ka si su gōbun wāa yeru. ³ Domi tem kpuron tōmbu ba yen daa bēreteken tam nōra. Handunian sinambu ba ka ye kurō tanō kōokoosu kua, ma handunian tenkuba ba kua gobigibu yen daa bēreteken kpāarun sō.

⁴ Yera na kpam nō gagu nua wōllun di ga nēē, i yarima nēn

tambu, i yarima yen min di kpa i ku ka ye yen durum bōnu ko kpa i ku ra tii kpēē yen gbee swāanu sō. ⁵ Domi yen durum ya wōllu girari, ma Gusunō u yen kom kōsum yaaya. ⁶ I ye kōsieyo nge mē ya bēē kua. I ye kōsieyo nge mē ya bēē kuan nōn yiru. I yen nōra yibio ka tam mē mu bōabu nōn yiru n kere nge mē ya bēē sōka. ⁷ I ye tōya ka nuku sankiranu kōsio, nge mē ya yen yiiko ka dukian doo nōuru di. Domi ya yen tii sōwa ya nēē, wee, ya sō nge sina boko, ya n sāa gōmini. Mēya ya n maa nuku sankiranu wasi pai. ⁸ Yen sō, yen gbee swāara koo ye deema sōo teerun sōo, baranu ka nuku sankiranu ka maa gōōru, kpa yu dōo mwaara muku muku. Domi Yinni Gusunō wi u ye siri u sāa damgii.

⁹ Handunian sinambu kpuro be ba ka ye kurō tanōru ka daa bēretēkē kua ba koo swī, ba koo weeweenu ko yen sō, sanam mē ba yen dōo mwaarabun wiisu mēera. ¹⁰ Ba ko ba n yō n dēsire yēn sō ba yen nōni swāarun bērum mō, kpa bu nēē, Babiloni wuu bōkō damguu, a kam kua, a kam kua. Kōbi tia sōra siribu nun di.

¹¹ Handunian tenkuba ba koo ye swīisi ka nuku sankiranu yēn sō goo kun maa ben kianu dwemō ¹² ni nu sāa wura ka sii geesu ka kpee gobi bēkēginu ka goo kpikinu ka beka ye ba kua ka wēē damgii, ka ni ba kua ka kōrōnnō ka beku mari marinu ka maa beku wunōmginu. Goo kun maa dāa gobigia dwemō ka

yabu bwese bweseka ye ba kua ka suunu donnu ka dāa yīsinuginu ka sii gandu ka sisu ka kpee kpikinu, ¹³ ka maa dārun kokosun buuru te ba mō kanēli, ka kpee yānu ka turare ka gum mē ba mō miru, ka gum swām ka tam ka gum ka som ka alikama ka nēē ka yāanu ka dumi ka yin kēkēba ka maa tōmbun tii. ¹⁴ Ma tenku be, ba ye sōwa ba nēē, gāa geenu kpuro ni a ra raa kā nu n sāa wunēginu nu nun doonari, wunen dukia ka gāa buranu kpuro nu nun nōma yande, tōnu kun maa ni wasi pai. ¹⁵ Gāanu kpuron tenkuba be ba yen sō kua dukiagibu, ba koo yōra n tonde, ba n sumō ba n weeweenu mō yen nōni swāarun bērum sō ¹⁶ ba n mō, wee, wuu bōkō ge, ga kam kua ge ga raa tii buraru bēra ka yāa ni ba kua ka wēē damgii ka ni ba kua ka kōrōnnō ka beku wunōmginu ka sere maa wuraba ka kpee gobi bēkēginu ka goo kpikinu. ¹⁷ Ma kōbi tia sō gen dukia kpuro ya kam kua.

Goo nimkusu kpuron wirugibu ka be ba dua sō ka goo nimkusun sōm kowobu ka be kpuro gesi be ba dim waamō nim wōku sōo, ba yōra ba dēsire ¹⁸ ba nōogiru sua ye ba wuu gen dōo mwaarabun wiisu wa ba nēē, wuu gagu maa sari nge wuu bōkō genī. ¹⁹ Ba tii yanim wisimō winō ba sumō ka nuku sankiranu ba nōogiru mō ba mō, wuu bōkō ge, ga kam kuawa. Gen dukiawa be ba goo nimkusu mō ba ka kua gobigibu. Ma

kābi tia sō ye kpuro ya kua bansu.

²⁰ Wollu, a gōru doro wuu gen sō. Bēē maa naane dokeobu ka gōrobu ka Gusunōn sōmōbu, i gōru doro yēn sō Gusunō u gu siri ye ga bēē kuan sō.

²¹ Yera wōllun gōrado damgii goo kperu sua ta ka nēē bakaru nē ma u tu sure nim wōku sō u nēē, nge mēya ba Babiloni wuu bōkō ge sura temō ka dam, ga n maa waarō pai. ²² Ba n koo maa mōrākunun swīi nō wunen mi ka wom kowobu ka gaasiranu ka kābi. Ba n koo maa sōm bwese bwesekan kowobu wa, ba n koo maa nēē te ba nammōn damu nō. ²³ Ba n maa fitilan yam bururam wasi mi, ba n maa kurō kpaa durōbu ka kurō kpaobun nō nōmō. Wunen tenkubara ba raa dam bo handunia gira sō, ma a ka wunen dobo dobo tem kpurogibu nōni wōkua.

²⁴ Ba maa Gusunōn sōmōbun yem ka naane dokeobugum wa wunē sō ka be kpuron yem gesi be ba go handunia kpuro sō.

19

¹ Yen biru na nō nua nge tōn wōrun wurenu wōllō ga nēē, su Gusunō besen Yinni siara. U sāawa faaba kowo, u yiiko ka dam mō. ² Win siribu sāa gem bu maa dēnde. Domi u kurō tanō kpoko wi siri wi u handunia kpuro sankā ka win daa bereteke ma u nūn sēeyasia yēn sō u win sōm kowobu go. ³ Ma ba kpam nōogiru sua ba nēē, su Gusunō siara, wuu bōkō gen dō wiisu ko n

yōmōwa sere ka baadommao. ⁴ Yera guro gurobu yēnda nne ye ka hunde koni nne ye, ba kpuna Gusunōn wuswaaō mi u sō win sina kitarō, ba nūn sāwa ba nēē, ami, su Gusunō siara.

Yāa kinē kpendun

kurō kpaa tōō bakaru

⁵ Sanam mēya nōō gaga maa nōōra saa sina kitaru gian di ga nēē, i Gusunō besen Yinni siaro bēē win sōm kowobu kpuro, bēē be i nūn nasie, baka ka buu. ⁶ Yera na nōō nua nge tōn wōrun wurenu, ga sāa nge surun bakaru n kun mē guru gbāsuku bakanu, ga nēē, su Gusunō besen Yinni dam kpurogii siara domi u bandu di. ⁷ I de su yēeri kpa besen nuki yi dora. I de su nūn bēere wē domi Yāa kinē kpendun kurō kpaara tunuma, kurōn tii maa sōōru kpa. ⁸ Ba dera u yāa kpiki bēereginu sebua ni nu dēere wasa wasa. Yāa bēeregii ni, nu sāawa naane dokeobun kookoo geesu.

⁹ Yera gōrado wi, u man sōōwa u nēē, a yeni yoruo, doo nōōrugiba be ba dim soka Yāa kinē kpendun kurō kpaa yerō.

U maa man sōōwa u nēē, gari yi, Gusunōn gari geen tii tiwa.

¹⁰ Yera na yiira win naasō n ka nūn sā, adama u nēē, n ku ko mē, u sāawa nen sōm kowosi ka maa nen berusebu kpurogii be ba Yesun gem seeda di, n Gusunō sāawō.

Domi seeda ye ba Yesu diiya, yeya ya sāa Gusunōn sōmōbun garin nuuru.

Maasō dum kaagii

¹¹ Na maa wa Gusunɔ wolla wukiara ma dum kaa gaa kurama. Wi u ye sɔni win yīsira Gemgii ka Bɔrəkini. Gem sɔra u ra siri, mɛya u ra maa ka tabu ko. ¹² Win nɔni sɔawa nge dɔɔ yara, ma u sina furɔ dabinu doke win wirɔ. Ba yīsiru garu yorua win sirirɔ te goo kun yɛ ma n kun mɔ wi turo. ¹³ U yaberu sebua te ba wasa yem sɔɔ. Win yīsira Gusunɔn gari. ¹⁴ Wollun tabu kowobu ba nɔn swii ba dum kaaba sɔni, ma ba yabe kpiki bɛɛɛginu sebua ni nu dɛere wasa wasa. ¹⁵ Win nɔn di takobi nɔɔ doragia yara ye u koo ka tem dabinun tɔmbu tabu di. U koo bu kpara ka sii bokuru kpa u dɔa binun nim gama mɛ mu sɔa Gusunɔ Yinni dam kpurogiin mɔru baka. ¹⁶ Win yaberɔ ka win taarɔ yīsi teniwa ta yorua, sina boko ka yinnibun Yinni.

¹⁷ Na maa wollun gɔrado goo wa u yɔ sɔɔ sɔɔ. Ma u gunɔsu kpuro nɔɔgiru sue si su yɔɔwa sere sere wolla u nɛɛ, i mɛnnama Gusunɔn dim soku yerɔ. ¹⁸ I na kpa i sinambu ka tabu sinambun yaa di ka tabu kowo damgibugia, ka dumi ka yin maasɔbugia ka sere tɔmbu kpuron yaa, yobu ka tii mɔwɔbu, baka ka buu.

¹⁹ Yera na gbeeku yaa ye wa ka handunian sinambu ka ben tabu kowobu. Be kpuro ba mɛnna bu ka wi u duma sɔni mi tabu ko ka win tabu kowobu. ²⁰ Ba gbeeku yaa ye mwa ka sɔmɔ weesugii wi sannu, wi u raa sɔm maamaakiginu kua gbeeku

yaa yen nɔni biru. Win sɔm maamaakiginun sɔna u bu nɔni wɔkua be ba raa gbeeku yaa yen yīreru mɔ, ma ba yen weenasia sɔwa. Ba gbeeku yaa ye ka sɔmɔ weesugii wi kpɛɛ wasi wasiru dɔɔ bweru sɔɔ, wi u mwaaramɔ ka sɔɔ bisu. ²¹ Ba ben tabu kowobu go ka takobi ye ya yara saa maasɔ win nɔn di. Ma gunɔsu kpuro su ben yaa di su deba.

20

Wɔɔ nɔrɔbu

¹ Yen biru na kpam wollun gɔrado goo wa u saram wee wollun di, u wɔru bɔkɔ nɔru sariruguu gen kɔkɔrɔ nɛni ka yɔni beke. ² U yaa binti binti te sɛre ye ya sɔa gasɔn waa ye ba mɔ Yibirisi ka Setam, ma u ye bɔkua ka yɔni yi, sere wɔɔ nɔrɔbu (1.000). ³ Ma gɔrado wi, u ye bɔrie wɔru bɔkɔ ge sɔɔ, u bɛrisi ma u yīreru doke kpa yu ku maa ka bwesenu kpuro nɔni wɔke sere wɔɔ nɔrɔbu yu ka kpe. Yen biruwa ba koo ye kɛnia bu ye kusia saa fiiko.

⁴ Na maa sina kitanu wa. Be ba sɔ nin wolla ba bu yɔllaa kua bu ka siribu ko. Na maa tɔmbun hundeba wa be ba wiru bura Gusunɔn gari ka Yesun seedan sɔ, ka be ba n gbeeku yaa ye sɔwa n kun mɛ yen weenasia, ba n maa wure ba n yen yīreru mɔ ben sirino n kun mɛ ben nɔmɔ. Ba seewa gɔrin di ma ba bandu di ka Kirisi sannu wɔɔ nɔrɔbu. ⁵ Yeniwa ya sɔa gɔribun see gbiikibu. N deema, gari be ba tie ba n seewe gɔrin di sere wɔɔ nɔrɔbu ye, yu ka yibu.

⁶ Doo n̄orugiba be ba b̄onu m̄o see gbiikibu s̄o. Ba s̄a be ba wuna n̄en̄em Gusun̄on s̄o. Ḡo yiruse kun maa yi-iko m̄o be s̄o, domi ba ko ba n̄ s̄awa Gusun̄o ka Kirisin ȳaku kowobu, ba ko n̄ ka n̄un bandu dii w̄o n̄or̄obu.

Ba Setam tabu di

⁷ W̄o n̄or̄obu ȳa n̄ yiba ba koo Setam ȳosu yen p̄iris̄am di, ⁸ ya koo yari yu da yu handunian bwesenu kpuro n̄oni w̄oke ni ba m̄o Maḡogu ka nin wirugii Ḡogu, kpa yu nu m̄enna bu ka tabu ko. Ba koo dabia nge nim w̄okun goorun yani s̄eri. ⁹ Be wee ba wee ba t̄erie, tem kpuro s̄o ma ba naan̄e dokeobun sansani sik-erena ka wuu ge Gusun̄o u k̄i. Adama u dera d̄o u sarama w̄ollun di, ma be kpuro ba d̄o mwaara. ¹⁰ Yera ba Setam ye ya raa t̄ambu n̄oni w̄okua kp̄e d̄o bwer̄o wi u mwaaram̄o ka s̄o bisu, m̄i s̄o ba raa gbeeku yaa ye ka s̄om̄o weesugii wi kp̄e. Miya ba koo n̄oni sw̄aa bakaru wa w̄okuru ka s̄o s̄o sere ka baadom̄mao.

Siri d̄aakibu

¹¹ Yera na maa sin̄a kita kpiki bakaru wa ka wi u s̄o ten w̄oll̄o. Ma tem ka wolla duka doona win wuswaan di, yen gaa kun maa waara. ¹² Yen biru na ḡoribu wa, baka ka buu, ba ȳo sin̄a kita ten wuswaa. Ma ba tirenu wukia ka maa tireru garu te ba m̄o w̄aarun tireru. Ba ḡoribu siri nge m̄e ben kookoosu n̄e si ba yorusi tire ni s̄o. ¹³ Sanam m̄eya nim w̄oku ga ka gen ḡoribu na, ma ḡo ka ḡoribun w̄a yera maa ka begibu na be

ba raa n̄eni. Ma ba be kpuro siri nge m̄e ben baawuren kookoosu n̄e. ¹⁴ Yera ba ḡo ka ḡoribun w̄a yee te sua ba kp̄e d̄o bwee te s̄o. N deema, d̄o bwee t̄era ta s̄a ḡo yiruse. ¹⁵ Baawure w̄in ȳis̄iru ba n̄ yorua w̄aarun tire te s̄o, ba n̄un sua ba kp̄e d̄o bwee te s̄o.

21

W̄on kpaaru ka tem kpam

¹ Yen biruwa na w̄on kpaaru ka tem kpam wa. W̄on gururu ka tem gurum baa doona, nim w̄oku ga n̄ maa w̄a. ² Ma na wuu d̄eri wa, ge ga s̄a Yerusalemu kpaa, ga saram wee Gusun̄o w̄ollun di, ga s̄oru s̄a nge kur̄o kpao wi u buraru s̄a u win dur̄o mara. ³ Na maa n̄ogiru nua sina kitarun di ta n̄e, wee t̄e, Gusun̄on w̄a yera w̄a t̄ambun suunu s̄o, u ko n̄ w̄a ka be, ba koo maa ko wigibu. Gusun̄on t̄ii u ko n̄ w̄a ben suunu s̄o. ⁴ U koo bu ben n̄oni ȳiresu kpuro woka. Ḡo kun ko n̄ maa w̄a ka win nuku sankiran̄u ka sw̄i ka wuriribu domi gas̄on ḡaanu nu doona kpuro.

⁵ Sanam m̄eya wi u s̄o sin̄a kitar̄o u n̄e, wee na ḡaanu kpuro kua kpaanu.

U maa man s̄owa u n̄e, n̄ yeni yoruo domi win gari, gari geeya, yi maa s̄a naan̄egii.

⁶ Ma u man s̄owa u n̄e, ye kpuro ya kpa, wiya ḡaanu kpuron tore ka nin w̄ii gowo wiya maa gbiikoo ka d̄ako. Baawure wi nim n̄oru ga m̄o u koo n̄un nim k̄e nim

wāarugim bwian di n kun ka kāsiaru. ⁷ Baawure wi u tabu di, win tubi wee, u ko n sāa win Yinni kpa wi, u maa ko win bii. ⁸ Adama berurobu ka naanɛ doke sarirugibu ka kom kōsumgibu ka tɔn gowobu ka sakara kowobu ka dobo dohogibu ka būu sāɔbu ka wee kowobu kpuro, ba koo ben bɔnu wa dōɔ bwerɔ wi u mwaamɔ ka sōɔ bisu. Yera ya sāa gɔɔ yiruse.

Yerusalemu kpaa

⁹ Yera gɔradoba nɔɔba yiru be ba raa yorukunu nɔɔba yiru nɛni nì sɔɔ gbee swāanu nɔɔba yiru wāa, ben turo u na u man sōɔwa u nɛɛ, n na, u koo man kurɔ kpao sōɔsi wi u sāa Yāa kinɛ kpɛm ten kurɔ.

¹⁰ Sanam mɛya gɔrado wi, u nɛn bwɛra sua kāsì kāsikum u ka da guu bakaru garun wɔllɔ. U man Yerusalemu wuu dɛɛrɔ ge sōɔsi ga saram wee Gusunɔ wɔllun di, ¹¹ ga ballimɔ Gusunɔn yiikon giriman sɔ nge kpee sōɔ tiro gobi bekeguu ge ba mɔ yasipu, ge ga dɛɛre nge diki kpika. ¹² Ma gbāra bakara gu sikerenɛ te ta kɔnnɔsu wəkura yiru mɔ, ma wɔllun gɔradoba wəkura yiru ba kɔnnɔ si kāsɔ. Kɔnnɔ si sɔɔra Isirelin bibun bwesenu wəkura yirun yīsa yorua. ¹³ Gbāra ten goonu nɛn nɛn ye, kɔnnɔsu ita itawa nu mɔ. Kɔnnɔsu ita wāa sōɔ duu yeru gia, ita maa wāa sōɔ yari yeru gia, ma ita ita wāa yēsa ka yēsa. ¹⁴ Ba wuu gen gbāraru swīwa kpenu wəkura yirun wɔllɔ, nɛn wɔllɔ ba Yāa kinɛ kpendun

gɔrobu wəkura yirun yīsa yorua.

¹⁵ Wɔllun gɔrado wi u ka man gari kua u yīrutia wuragia nɛni u ka wuu ge yīire ka gen kɔnnɔsu ka gen gbāraru. ¹⁶ Wuu gen goonu kpuro nu nɛwa, gen yasum ka gen dɛɛbu tia. Gɔrado wi, u gu yīira ka win yīrutia. Wee, gen dɛɛbu kua kilo nɔɔbun suba yiru ka goobu (2.200). Mɛya maa gen yasum ka gen gurum. ¹⁷ Gɔrado wi, u maa gbāra te yīira ma ta kua gɔm soonu wunaa weeru ka nɛn. U yīrumɔ ka win yīrutia yɛn bweseru tɔmba maa mɔ. ¹⁸ Ba wuu gen gbāraru kuawa ka kpee gobiginu ni nu nɔni bwese bweseka mɔ ma ba wuu gen tii kua ka wuran tii tii ye ya dɛɛre nge diki. ¹⁹ Ba wuu gen gbāraru kpeɛkpɛɛku buraru kua ka kpee gobiginu. Kpee nin gbiikira ni nu nɔni swāaru mɔ, nin yiruseru ni nu nɔni boogu mɔ, itaseru ni nu nɔni bwese bweseka gɛɛ mɔ, nɛnɛseru ni nu nɔni wuru beku mɔ. ²⁰ Nɔɔbuseru ni nu nɔni bɛrɔ wuru mɔ, nɔɔba tiaseru ni nu nɔni swāaru mɔ, nɔɔba yiruseru ni nu nɔni wuru beku mɔ, nɔɔba itaseru ni nu nɔni bɛrɔ wuru mɔ, nɔɔba nɛnɛseru ni nu nɔni dɔm buuru mɔ, wəkuruseru ni nu nɔni wuru beku ka dɔm buuru mɔ, wəkura tiaseru ni nu nɔni dɔm buuru ka swāaru mɔ, wəkura yiruseru ni nu nɔni gaadura mɔ. ²¹ Ma ba gamboba wəkura yiru kua ka kpee kpiki gobi bekeginu wəkura yiru. Ba gambo

baayere kua ka kpee kpiki nin teeru. Ma ba wuu gen swaa kua ka wuran tii tii ye ya sãa nge diki kpika.

²² Na ñ sãa yeru wa wuu ge sɔɔ yèn sɔ Gusunɔ Yinni dam kpurogiin tii ka maa Yãa kinɛ kpɛm te, ba sãa gen sãa yeru. ²³ Wuu ge, ga ñ maa sɔɔ ñ kun mɛ surun bukata mɔ ga n ka yam dɛɛre, yèn sɔ Gusunɔn yi-ikon girima ballimɔ ge sɔɔ, ma Yãa kinɛ kpɛm te, ta sãa gen fi-tila. ²⁴ Tem kpuron tɔmbu ba koo sɪ gen yam bururam sɔɔ, kpa tem girum sinambu bu ka ben yiiko ye ba raa mɔ na ge sɔɔ. ²⁵ Wuu gen kɔnnɔsu su ko su n keniarewa saa baayere, domi wɔkura kun maa koorɔ mi. ²⁶ Ba koo ka tem kpuron yiiko ka mɛn bɛɛɛ na wuu ge sɔɔ. ²⁷ Adama gãa kɔsunu kun duɔ wuu ge sɔɔ pai, mɛya maa tɔnu wi u kom kɔsum ka weesu mɔ. Be ba koo du mi, beya bèn yĩsa ba yorua Yãa kinɛ kpɛm ten tireru sɔɔ te ta sãa wãarun tireru.

22

¹ Gɔrado wi, u man nim wãarugim daaru sɔɔsi te ta ballimɔ nge diki kpika, te ta kokumɔ Gusunɔ ka Yãa kinɛ kpɛm ten sina kitarun di. ² Ma ta kokusimɔ wuu gen swaan suunu sɔɔ. Dãa wãaruginu yɔ daa ten goo gooka ni nu ra ma nɔn wɔkura yiru wɔɔ tia sɔɔ, nɔn teeru suru baawure. Dãa nin wurusa ba ra ka tim ko bu ka tem kpuron tɔmbu bekia. ³ Bɔri gɛɛ kun ko n maa wãa wuu gɛ sɔɔ.

Gusunɔ ka Yãa kinɛ kpɛm ten sina turara ta ko n wãa

mi, kpa win sɔm kowobu bu nùn sã. ⁴ Ba koo win wuswaa wa kpa win yĩsiru ta n yorua ben sirinɔ. ⁵ Wɔkura kun ko n maa wãa mi. Ba ñ ko ba n fi-tilan yam bururam bukata mɔ ñ kun mɛ sɔɔgim, domi Yinni Gusunɔwa u ko n sãa ben yam bururam. Ba koo maa bandu di sere ka baadommasɔ.

Yesu wuramaru

⁶ Yera gɔrado wi, u man sɔɔwa u nɛɛ, gari yini gari geen tiywa, yi maa naane mɔ. Gusunɔ wi u win sɔmɔbu kpare, u win gɔrado gɔrima win sɔm kowobun mi u ka bu sɔɔsi ye ya koo ko ñ n sɔsi fiiko.

⁷ Yesu nɛɛ, wee u sisi u ñ tɛɛmɔ. Doo nɔɔrugiiwa wi u tire tenin gari mɛm nɔɔwa.

⁸ Nɛ Yohanu na yabu yeni nua, na maa ye wa. Ye na ye nua na ye wa na kpa, na kpuna wɔllun gɔrado win wuswaaɔ wi u man ye kpuro sɔɔsi, n ka nùn sã. ⁹ Adama u man sɔɔwa u nɛɛ, n ku ko mɛ, u sãawa nɛn sɔm kowosi ka nɛn beruse Gusunɔn sɔmɔbugii, ka sere be kpurogii be ba tire tenin gari mɛm nɔɔwa. N Gusunɔ sãawa.

¹⁰ Yera u maa nɛɛ, n ku tire tenin gari bere domi saa ya turuku kua yi ka koorɔ. ¹¹ Wi u kɔsa mɔ u n win kɔsa mɔ u n bɔ. Wi u daa disinugia mɔ, u n win daa disinugia mɔ u n bɔ. Wi u maa gea mɔ u n win gea mɔ u n bɔ. Wi u maa sãa tɔn dɛɛro u de Gusunɔ u n maa nùn dɛɛrasiamɔ.

¹² Yesu nɛɛ, wee, u sisi u ñ tɛɛmɔ. U koo ka are na u baawure kɔsia nge mɛ win sɔmbura nɛ. ¹³ Wiya u sãa

gbiikoo ka biruko, wiya gāanu
kpuron tore ka nin wii gowo.

¹⁴ Doo nārugiba be ba ben
yānu tea wasa wasa, ba n
ka bōnu mō dāa wāarugirun
binu sōo kpa bu du wuu ge sōo,
saa gen kōnnōn di. ¹⁵ Adama
kom kōsum kowoba kun du
wuu ge sōo, ka dobo dobo
kowobu ka sakara kowobu ka
tōn gowobu ka būu sāōbu ka
baawure wi u weesu kī u mō.

¹⁶ Wi, Yesu u bēē win gōrado
gōria u ka bēē gari yini sō win
yigbenun sō. Wiya Dafidin
sikadobu wi u sāa nge kpīi
kpaaru win yēnuō. U sāawa
yam sārērun kpera ye ya
ballimō.

¹⁷ Hunde Dēero ka maa kurō
kpao ba gerumō, u na.

Baawure wi u gari yi nōmō
u de u maa nēē, u na.

Wi nim nōru ga mō u na.
Wi u maa nim wāarugim kī, u
mō n kun ka kōsiaru.

Garin wii goberu

¹⁸ Nē Yohanu na baawure
sōmō, wi u tire tenin gari
nōmō, goo ù n gari gēē sosi
yi ba yorua mini sōo, Gusunō
u koo yēron tōya sosi ka gbee
swāa ni ba yorua tire teni
sōo. ¹⁹ Mēya maa wi u gari
gēē kawa tire tenin garin di
Gusunō u koo yēro bōnu bira
dāa wāarugirun binu sōo, ka
maa wuu dēerō ge sōo, ge ba
tubusia tire teni sōo.

²⁰ Wi u gari yini kpuro
gerua u yi sirewa u nēē, mēya,
u sisi u ñ tēēmō.

Ami, a na Yinni Yesu.

²¹ Yinni Yesun durom mu n
ka wigibu kpuro wāa. Ami.